M I

I 24

9

GVILIELMI

PERALDI

ORD. PRÆDICAT. SS. THEOL. PROFESS. AC EPISCOPI LVGDVNENSIS,

SVMMÆ VIRTVTVM AC VITIORVM:

TOMVS SECVNDVS.

Hac postrema Editione, in gratiam Concionatorum, Confessariorum, & religiosæ vitæ cultorum, iuxta nouas Concordantias Romanæ correctionis, à mendis, & erroribus purgata, & SS. Scripturæ locis correspondentibus [alias omissis] notisq; marginalibus illustrata,

Studio & operâ RODOLPHI CLVTII, eiusdem Ordinis Alumni.

Cum Indicibus Locupletissimis.

PARISIIS,

M. DC. XXIX.

SVMMÆ VITIORVM GENERALIS DISTINCTIO MATERIARVM

TOMVS SECVNDVS,

QVI APPELLATVR SVMMA VITIORVM, diuiditur in nouem Tractatus.

9 Quod

Finis Indicis particularium Titulorum.

REVERENDISSIMI,

AC EXIMII

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORIS GVILLIELMI PERALDI EPISCOPI Lugdunensis, ex Sacro Ordine Prædicatorum.

TOMVS SECVNDVS: QVI SVMMA vitiorum appellatur.

PARS I.

Tractatus primus de Vitijs in Communi.

DICTVRI de singulis vitijs, quum opportunitas se offert, incipiemus à vitio Gulæ: & quia locus se offert, & propter hoc quod dicit Glossa super Matt. 4. In pugna Christi prius contra Gulam agitur, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra cõtra alia vitia laboratur. Et alia glosa dicit ibi, quod diabolus victus de gula, nõ tẽtat de libidine. Ante omnia tamen ostendemus, doctrinam vitiorum perutilẽ esse, per hoc quod vitia studio & summa diligentia sunt vitanda. Vitari autem non possunt: nisi prius cognoscantur.

Vitiorũ cognitio ad vitandum requiritur.

Quod vitia summa diligentia sint vitanda, tribus rationibus ostenditur.

TRiplici autẽ ratione potest ostendi, vitia summa diligentia esse vitanda: scilicet quia dæmonibus valde placent, Deo summè displicent, homini verò summè nocent. Quod valdè placeant vitia dæmonibus, ostenditur ex assiduitate tentandi. De qua dicit Gre. Assidua tentatione diabolus tentat, vt saltem tædio vincat. Tentatio verò diaboli ad hoc est immediatè, vt in malũ culpæ hominem impellat. Vnde Greg. de illo: Nihil se fecisse æstimat, quum animas nõ sauciat.

Quod Deus summè odiat peccatum triplici ratione ostenditur.

QVod autem Deus summè odiat peccatũ, ostenditur triplici ratione. Primò ex hoc, quod illud, quod maximè videtur odire, scilicet diabolum, non odit, nisi ratione peccati: & eum amaret, si peccatum non esset, tanquam creaturam suam. Vnde Sap. 11. *Nihil odisti eorum quæ fecisti.* Quod intelligendum est, nisi propter peccatum adiunctum, quod ipse non fecit. Vnde quum illud propter quod aliquid est tale, sit magis tale, constat vitiũ esse magis exosum Deo, quàm

Peccatũ Deo odibile tribus rationibus ostenditur.

2. diabolum. Secundò, potest idem ostendi per hoc quod Deus nō habet ita bonum amicum in cælo, nec in terra, quem non haberet odio ad mortem, si inueniret peccatum mortale in eo. Vnde licet Petrus ardentiùs amasset Christum quàm cæteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset, si decessisset in peccato trinæ negationis. Benè ostēdit Deus quantum odiat peccatum, quando filios suos quos tantum dilexit, quòd pro illis mori voluit, in ignem inextinguibilem proiiciet,
3. quando inueniet in eis peccatū mortale. Tertiò, potest ostēdi idem per hoc quod Deus filiū suum crucifigi voluit, vt cum eo peccatum crucifigeretur. Vnde Aug. super illud ad Coloss. 2. vbi loquitur de chirographo: Innocens occiditur, & peccatum crucifigitur. Et Deus Pater dicit de Filio suo, Esaiæ 53. *Propter scelus populi mei percußi eum.* Si quis diceret se tantùm odire aliquem, quòd vellet eum cum proprio filio gladio vno trāsuerberasse, vel cum propria matre, satis videretur quod haberet eum odio. Sic Christus odiuit peccatum: voluit enim vno gladio secum transuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatam Virginem: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Pertrāsibit, inquam, per compassionem.

Quod peccatum noceat homini quatuor rationibus ostenditur. Et enumerantur sex, quæ peccatum aufert homini.

1. QVod autem peccatum summè noceat homini, potest ostendi multis rationibus. Primò per hoc, quod nihil potest homini nocere, nisi per peccatū. Vnde solùm caueat homo sibi ab isto hoste, & non sunt timendi ei alij hostes. Nec diabolus, nec homo malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei nocere, si à peccato cauerit sibi. Ad hoc pertinent hæc testimonia scripturæ quæ sequuntur: Gregor. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Et illud Ecclesiast. 8. *Qui custodit mandatum, nō experietur quicquam mali.* Nihil enim erit ei malum vel nociuum. Esaiæ 3. *Dicite iusto, quia benè, &c.* Et ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Ad plus non potest docere diabol⁹ vel persecutor iusto, nisi quia fabricabit ei coronam æternam. Bernardus. Iucundum Dei iudicium: quia ille superbus humilium malleator nesciens ei coronas fabricat perpetuas, omnes impugnando & omnibus succumbendo. Et Dauid. *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores.* Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. Secundò, potest ostendi quantùm noceat homini peccatum, per hoc quod nihil est homini adeò salubre, quod peccatum non reddat ei noxium. Ipsam vitam conuertit peccatum homini in mortem, & ipsam salutem in damnationem: sicut patet in Sacramento Altaris, *quod qui indignè accipit, iudicium sibi manducat & bibit:* id est damnationem. Peccatum illum qui non solùm est benignus & mansuetus, sed ipsa benignitas & mansuetudo, nobis quasi furibundum reddit. Dauid. *Domine ne in furore, &c.* Furor eius videbitur, quando filios suos in ignem proiiciet, nec inde extrahet eos. Tertiò potest ostēdi quantum noceat peccatum homini, quia meliori parti hominis nocet, scilicet animæ. Vnde Eccles. 21. *Dentes illius dentes leonis, interficientes animas hominum.* Nec solùm animæ nocet, imò etiam corpori. Vnde sequitur: *Quasi romphaea bis acuta omnis iniquitas.* Bis acuta dicitur, quia interficit animam & corpus. Sequitur, *Plaga illius non est sanitas.* Intellige post vitam istam. In quo innuitur quod non parum noceat peccatum, tam corpori quàm animæ. Ad vltimum peccatum omnia bona aufert homini, & ferè omnia mala infert. Primò aufert Deum. Secundò, regnum æternum. Tertiò, fraternitatem Ecclesiæ. Vnde Eccle-

Psal. 128. 2. Psalm. 6. 3.

siast. 13. *Quæ communicatio hominis sancti ad canem?* Quartò, bona Ecclesiæ. Dauid. *Particeps ego sum omnium, &c.* Quintò bona propria. Ambr. Qui charitatem non habet, omnia amittit quod habet. Sextò, aufert homini seipsum. Et hoc duobus modis. Primò, quia in seruitutem diaboli transit. Secundò, quia melius esset ei quòd natus non fuisset, si sic perseuerauerit. Vnde quum ante peccatum quoddam prætiosum esset, per peccatũ transit ad statum, in quo minus eligendum est esse, quàm non esse. Patet quia plus nocet homini, quàm si omnino auferret ei esse. Ferè etiã omnia mala infert peccatum, sicut manifestum erit, cùm de singulis peccatis agetur.

4 Peccatũ homini aufert bona, infert mala omnia

Quod vita vitiorum sit aspera & molesta in præsenti, tribus rationibus ostenditur.

SEd hìc ad præsens sufficiat ostendere quod vita vitiorum est aspera & molesta etiam in præsenti. Ostendemus autem hoc tripliciter. Primò per iustitiam Dei, quæ non sinit dedecus culpę esse in homine absque vindicta, sicut dicit Aug. Vnde idem August. Iussit Deus, & verum est, vt sua pœna inordinatus sit animus. Multæ molestiæ sequuntur odium, vel iram, vel vnum de alijs vitijs. Vnde Hierem. 2. *Scito, & vide quam malum & amarum est dereliquisse te Dominum Deum tuum.* Ad minus sequitur hæc pœna de peccato, scilicet remorsio conscientiæ. Secundò potest ostendi idem, per hoc quod opus vitij est in extremis, sicut opus virtutis est in medietate. Natura verò in medietate delectatur: in extremis verò contristatur. Vnde Dauid: *Iustitia Domini rectæ lætificantes corda.* Tertiò ostẽditur idem per hoc quod vitium innaturale est: sed virtus est secundùm naturam. Vnde Bernardus, Nullum vitium naturale est, omnis verò virtus homini naturalis est. Deinde subiungit: Virtus, quoniam res naturæ est, cùm venit in animum, aliquando non venit sine labore: sed venit in locum suum, & fideliter sedet, & benè cum ea conuenit natura. Vita ergo vitiorum aspera est: vita vero virtutum est suauis. Sed sicut dicit Hieronymus insuauem & asperam fecit nobis viam virtutum longa consuetudo peccandi. Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile oculis. Vnde Ecclesiast. 11. *Dulce lumen est, & delectabile oculis videre solem.* Contristat tamen lux solis, oculos tenebris assuetos. Peccatum ergo dæmonibus placet, Deo summè displicet, & homini summè nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etiam reddit hominem, & Deo, & Angelis, & hominibus. Vnde Dauid: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis.* Summa ergo diligentia est vitandum. Si vniuersi dæmones, & mali homines, & bestiæ, & omnes aliæ creaturæ quæ possent homini nocere, essent simul congregatæ ex vna parte, magis timendum esset vnum peccatum mortale, quàm omnia illa. Ad hoc autem quod nos debeamus ita fugere peccatum, pertinet quod legitur Ecclesiast. 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Et illud Sen. Cum hominibus pacem habe, cum vitiis bellum. Et iterum: vitia sine modo & sine ordine persequenda sunt, quia modum & ordinem non habent.

Psal. 118.

Virtus homini naturalis.

Peccatũ tribus reddit hominẽ abominabilẽ.

Psal. 13.

TRACTATVS SECVNDVS DE VITIO GVLÆ.

PARS I.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de quatuordecim, quæ valere possunt ad detestationem vitij Gulæ.

HOC ordine dicemus de vitio Gulæ. Primò, dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitij. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, de satellitibus quibus

Multa detestantur vitiŭ Gulæ. vtitur vitium istud. Quartò, de remedijs contra hoc vitium. Quatuordecim autem sunt, quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Primũ est, quod natura dissuadet hoc nobis illud. Vnde legit. in scientia naturali, quod inter animalia magnorum corporum nulli dedit natura tam strictum os secundum corporis qualitatem, sicut homini: quod sine dubio factum est ad commendationem temperantiæ, & detestationem Gulositatis. Secundum est hoc, quod vitiũ istud est requies dæmonum: vnde Matthæi 12. *Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit.* Loca arida sunt homines separatè viuentes, in quibus diabolus non inuenit requiem. Vnde legio dæmonum dicit Domino, vt legitur Matt. 8. *Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum*: quod Dominus permisit eis. Postquam enim aliquis quasi potens vitio Gulæ est subditus, dæmonum habitaculum est. Vnde dicit Gloss. Nisi quis more porci vixerit, diabolus potestatem in eo non accipit.

De triplici iniuria, quæ fit proximo ex vitio Gulæ.

TErtium est multiplex iniuria proximi, quæ sequitur ex vitio isto. Triplicem autem iniuriam proximi quæ sequitur exvitio isto, ponemus ad præsens. Prima est proximi corruptio. Vnde in Psalm. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Psalm. 5. & 130. Ad literam, homo qui se inebriat vespere, os fœtidum habet sequenti mane ad modum sepulchri. Sed ad corruptionem mali exempli possumus hoc referre. Malo enim exemplo corrumpunt Gulosi proximos suos. Ad quod pertinet quod legitur ad Roman. 14. *Si propter cibum tuum frater tuus contristatur, iam non secundùm charitatem ambulas.* Noli cibo tuo illũ perdere, pro quo Christus mortuus est, & in epistola Iudæ de Gulosis dicitur: *Hi sũt in epulis suis maculæ conuiuãtes.* Non solum sunt maculati, imo sunt maculæ alios maculãtes suo exẽplo Secunda iniuria est, quod vnus Gulosus expendit in piscib⁹, vnde viginti pauperes satis haberent de pane. In quo fratres suos de portione eorum defraudat. Omnes fideles fratres sunt, vnde Berna. Noli putare grãtuitum quod impendis proximo: velis nolis debitor es. Tertia iniuria est, cõuitia & verbera, quæ ebrij & varijs repleti ferculis solent inferre vicinis suis. *Tumultuosa enim res est ebrietas.* vt legitur Prouerbiorum vigesimo.

De multiplici contumelia, quæ sequitur ex vitio Gulæ.

QVartò facit ad detestationẽ huius vitii multiplex contumelia Dei quæ sequitur ex vitio isto. Ex quibus, septem ponemus ad præsens. Prima est, quia vitium istud vilissimum creaturam deificat, ventrem scilicet: iuxta illud Apostol. ad Phil. 3. *Quorum Deus venter est.* vbi dicit Aug. Hoc ab homine colitur, quod pro cæteris diligitur. Idololatria ista deterior est in hoc idololatria paganorum: quia illi auro & argento, & marmoreis lapidibus honores diuinos impendere solent: sed gulosus ventrem pro Deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc videtur hoc vitium detestabilius esse cunctis aliis vitiis. Secunda contumelia est, quia de templo Spiritus sancti coquinam facit. Vnde 2. ad Corinth. 6. *Vos enim templum Dei viui estis.* De hoc templo facit coquinam, qui adeo se implet cibis & potibus, quod igniculus naturalis non sufficit illud decoquere: sed tanquam ex lignis viridibus vel humidis fumum producit, qui hominem pigrum & somnolentum reddit. Tertia contumelia est, quod animam, quæ imago est beatæ Trinitatis multùm deturpat obscurando eam: vnde in hominibus qui laborãt vitio isto, impletur illud verbum Prophetæ: *Denigrata est facies eorum super* Venter coquina gulosorum. Psal. 31.

carbones. vnde Hieronym. Nihil adeo obruit intelligentiam, vt comessatio & ebrietas. Quartum est, quod hoc vitium multùm elongat à Deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psalm. *In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Non approximantes ad Deum, sunt homines cibo & potu se replentes, quibus optat Dauid magis ac magis constringi maxillas, id est parciùs victualia dari: vt sic saltem cogantur approximare, sicut accedit famelicus ad dominum. Quintum est, quod vitium hoc ad Dei obliuionem inducit. Vnde Oseæ 13. *Saturati sunt & eleuauerunt cor suum: & obliti sunt mei.* Sextum est, quod Deum blasphemat. Vnde super illud 1. ad Cor. 10. *Siue comeditis, siue bibitis, omnia ad gloriam Dei facite.* dicit August. Si quod manducas & bibis, ad refectionem corporis sumis, sustentationemq; membrorum, gratias agens ei, qui tibi mortali & fragili tribuit ista supplementorum solatia: cibus tuus & potus tuus laudant Deum. Si verò modum naturæ debitum immoderatione edacitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantaslibet Dei laudes lingua tua resonet, vita tua blasphemat. Sicut formositas operis artificem laudat, sic eius deformitas eum quodammodo blasphemat. Hier. Valdè absurdum est, nimia saturitate velle honorare sanctum, quem scimus Deo placuisse per ieiunium, quidam sanctus dixit: Venter receptaculum ciborum omnes hominum labores & momentanea Gulæ blandimenta stercoris fine condemnat, id est, vana fuisse probat. Vnde male viuens, creatorem suum blasphemat. Septimum est, quod hoc vitium contemnit Deum & quicquid Deus habet. Vnde Esau qui tenet figuram Gulosorum dicit Gen. 25. *Quid mihi proderunt primogenita?* Et paucis interpositis subditur: *& abijt parui pendens quod primogenita vendidisset.* De Gulosis verum est istud, quod pro nihilo habent terram desiderabilem, & illud Thren. 1. *Dederunt pratiosa quæque pro cibo, ad refocillandas animas.* Quintum quod facit ad detestationem huius vitij est hoc, quod vitium istud inquinat membrum illud, in quo magis indecens est immunditia, quàm in alio membro, duplici ratione: Primò propter nobilitatem membri. Secundò, quia præ cæteris membris deputatum est diuino officio. Sextum est, quod prima prohibitio quam Deus dedit, data fuit contra vitium istud. Vnde Genes. 2. *De omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* Septimum est hoc, quod vitium istud laqueus est in via, per quam necesse est nos ire: & ideo magis timendum est nobis. Vnde diabolus hoc vitio hominem tentauit cùm esset in paradiso, & in statu innocentiæ. Isto etiam vitio primo aggressus est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquens de illo verbo. *De necessitatibus meis eruit me:* dicit, Necessitates corporales hoc habent periculosum, quod in eis sæpè minimè dignoscitur quid circa eas vitio vel vtilitatis studio agatur. Has necessitates Psalmista cupit euadere, sciens plerunque voluptatum culpas occasione necessitatis prorumpere. Ait Aug. Sumenda sunt alimenta tamquam medicamenta: sed dum ad quietem satietatis ab indiligentia transitur, in ipso transitu laqueus concupiscentiæ insidiatur. Frequenter enim dum hoc fit, adiungit se quasi pedissequa periculosa iucunditas, & plerumque præcurrit, vt eius causa fiat, quod causa salutis fieri debuit, & gaudet infœlix anima, vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. Octauum est hoc, quod totiens in Euangelio exprimitur, tormentum huic vitio reddendum. Vnde pluries dicit Dominus in Euangelio: *Ibi erit fletus & stridor dentium:* & dicit Gloss. qui de edacitate gauisi sunt. Et Luc. 16. *Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam*

Gulosi obliuiscuntur Dei.

vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma.

De multiplici malo, quod legitur in Scriptura ex vitio Gulæ subsecutum.

NOnò facit ad detestationem huius vitij multiplex malum proueniens ex hoc vitio. Et primò numeremus mala, quæ in sacra Scriptura reperiuntur euenisse occasione Gulæ. Secùdò, mala quæ eueniunt quotidie his in quibus est vitium istud. Primò enim occurrit nobis, quod vitium Gulæ in matre nostra Eua occasio fuit omnium malorum. Secundò legitur Gen. 9. quod Noe qui perfectus fuit in generationibus suis, vitio isto deuictus sit. *Bibens* enim *vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.* Tertiò legitur Genes. 19. quod Loth, quem Sodoma non vicit, vino inebriatus duplicem incestum commisit. Quartò legitur Gen. 25. quod Esau vitio isto dignitatem primogenituræ amiserit. Quintò legitur Gen. 40. quod Pharao faciens conuiuium grande, magistrum pistorum suspendit. Vitio etiam Gulæ populus Israël iram Dei meruit. Vnde in Psalm. *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei, &c.* Et 2. Reg. 13. Absalon fecit conuiuium & interfecit fratrem suum Amon, cùm temulentus esset vino. Et de Holoferne legitur Iudith. 11. quod bibit vinum multum nimis, quantum vna die nunquam biberat in tota vita sua, & interfectus est à Iudith. Legitur etiam in principio Iob, quod filii Iob bibentes vinum in domo fratris sui primogeniti sunt oppressi: & dicit Greg. In maioris fratris conuiuio filios Iob Sathan obruit. Numquid illi ventri vacabant? Quasi diceret. Non: sed tamen inter conuiuia, mentis bona intentio minus feruet & minus prouidet. Et in Euangelio legitur, quod Herodes conuiuium faciens, Ioannem Baptistam occiderit.

Enumeratio malorũ quæ euenerũt ex gula in sancta Scriptur.

De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex vitio Gulæ proueniente.

MAla verò, quæ proueniunt quotidie ex hoc vitio illis qui habent hoc vitium, multa sunt. Et primò enumeremus ea mala quæ eueniunt spiritui. Inter quæ primum est grauamen spiritus. Vnde Dominus Lucæ 21. *Attendite ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate.* Crapula est cruda epula, quando tantum de cibo sumitur quod calor naturalis non sufficit ad decoctionem eius. Adeo enim grauatur spiritus nimietate cibi & potus, vt sit quasi sepultus. Vnde Oseæ 9. *Memphis sepeliet eos.* Memphis interpretatur ex ore. Nimietas cibi & potus ex oris vitio occasionem habens, homines sepelit. Gregor. Quanto corpus impletur, tanto anima minoratur. Vnde Hieron. Qui luxuriatur, viuens mortuus est: & qui inebriatur, mortuus est & sepultus. Rabanus: Vile sepulchrum est ebrietas. Sepultura ista quasi quædam submersio spiritualis est. In aqua enim sepeliri, est submergi. Secundum malum est loquacitas. Vnde Greg. in hom. de diuite epulone: Prima in male conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem ludi etiam leuitas sequitur. Tertium est lasciuia. Exod. 32. *Sedet populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Quartum malum est luxuria. Vnde Hier. 5. *Saturaui eos, & mœchati sunt.* Ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Prouerb. 20. *Luxuriosa res est vinum.* Hier. ad Eustochium: Virgo Christi vinum fugiat vt venenum. Idem: Quicquid seminarium est voluptatis, venenum puta. Idem: Quamdiu Eua in paradiso abstinuit, virgo fuit: quam citò præceptum abstinentiæ violauit, corruptionem sensit. Idem ad Furiam virginem: O filia! si Apostolus castigauit corpus suum, & in seruitutem redegit, ne cum aliis prædicasset reprobus effice-

Mala gulæ quotidiana.

retur: quomodo tu iuuencula, adhuc in furore iuuentutis posita, dapibus & vino plena, de castitate eris secura? Ipsa etiam auaritia quandoque prouenit ex vitio Gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularum varietas auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularum & libidinis luxuriam, nemo quærit diuitias, quarum vsus vel in ventre, vel sub ventre sunt.

De innumeris vitijs prouenientibus ex hoc vitio, scilicet immisericordia, &c.

Ebriosus immisericors.

SEquitur ex hoc vitio similiter immisericordia. Vnde Amos 6. *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.* Ad idem facit quod legitur Lucæ 16. de diuite Lazaro epulone, qui compassus non est. Et vniuersaliter homo vitio gulæ subiectus, nulli alii vitio resistere potest. Vnde Galenus. Ebriosus seruus est omnium peccatorum. Nullum peccatum potest vincere, qui captus est hoc vitio. Ex quo enim ori, quod est quasi porta hominis, vitium gulæ, quod est quasi de familia diaboli, dominatur: totam familiam diabolicam, scilicet vniuersitatem vitiorum permittit intrare. Vitium gulæ reddit hominem stultum, imo insanum, & ad vltimum reddit eum quasi porcum. Ad primum faciunt hæc testimonia scripturæ Prou. 20. vbi loquitur de vino & ebrietate: *Quicumque his delectatur, non erit sapiens.* Et in Iob. 28. *Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium.* Sen. Copia ciborum subtilitas impeditur. Hieron. Venter pinguis non gignit tenuem sensum. Tullius: Mente recta vti non possunt multo cibo & potu repleti. Ad secũdum pertinet quod legitur Oseæ 4. *Vinum & ebrietas auferunt cor:* id est, mentem. Et eiusdem 7. *Cœperunt principes furere à vino.* Senec. Nihil aliud est ebrietas, quàm voluntaria insania. Ad tertium facit quod dicit Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Hier. Qui post carnem ambulant in ventrem & libidinem proni, quasi irrationabilia animalia reputantur. Et 2. Petr. 2. dicitur de talibus: *Hi velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem.* Et glossa interlin. supplet tendunt. In hoc tamen deteriores sunt irrationabilibus animalibus, quia illa non incidunt in laqueos quos vident, vel in laqueos in quos alia vice ceciderunt, quod isti faciunt. Vnde Hier. Bruta animalia & vagæ aues in easdem pedicas retiaque non incidunt. Præter ista mala quæ spiritualia videntur esse, sequuntur multa alia mala ex vitio gulæ. Primò fames. Vnde de gulosis in Psalm. dicitur: *Famem patientur vt canes.* Osee 4. *Comedent & non saturabuntur:* Hier. Voluptas habita, famem, non saturitatem parit. Et Lucæ 15. dicit filius Prodigus, qui tenet figuram gulosorum: *Ego autem hîc fame pereo.* Et ad literam est hoc verum de illo, qui inebriat se vesperè, quod sitit in sequenti mane. Vnde Prou. 23. dicit Salomon in persona talis: *Quando euigilabo, & rursus vina reperiam?* Deinde sitit vsque ad prandium, nisi priùs biberit. Idem accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, vel quia non habet ea quæ vellet, vel quantum vellet, vel præparata vt vellet. Sicut enim dicit Augustinus. Vbicumque quærit caro refectionem, inuenit defectionem: Si autem accidat quod habeat quæ, & qualia, & qualiter vult, non habet tantum ventrem quantum vellet habere, aut deest ei annona, aut saccus. Non potest esse sine fame, cui ex defectu famis fames nascitur: tunc oportet eum ire spatiari, vt sic esuriat, & sic famem venetur. Læditur etiam natura. Vnde Iob. 20. *Cùm satiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet super eum.* Homo satiatus arctatur: id est, arctus sibi videtur: sicut angusta videntur alicui horrea sua propter multitudinem fru-

Margin notes: 2. Gula reddit hominẽ, stultum, immisericordem & quasi porcum. — Gula naturam lædit.

menti. Dolor enim irruit super eum: non enim cōsequitur voluptatem quam quæsiuit. Vnde Tullius: Si videres istos epulones velut opimos boues stertere & sudare, intelligeres eos, qui maximè sequuntur voluptates, minimè assequi quod volunt. Qui vitio gulæ laborat, patitur pro delectatione vnius horæ molestiam diei vnius vel mensis, quia in acutam vel altam infirmitatem incidit. Sen. Ebrietas vnius horæ hilarem insaniam longi temporis tædio pensat. Ecclesiast. 30. *Amaritudo animæ, vinum multum potatum.* Ex vitio etiam gulæ sequitur vigilia. Vnde Ecclesiast. 5. *Dulcis est somnus operanti siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire.* Sequitur etiam inde paupertas. Vnde Ecclesiast. 19. *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Prou. 21. *Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.* Causa verò quare talis non ditatur, tangitur in Aggæo, vbi sic legitur cap. 1. *Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum.* Quandoque ebriosus quod per totam hebdomadam laborauit, in die Dominica ponit in saccum pertusum, scilicet in ventrem. Sequitur etiam ex vitio gulæ corporis infirmitas, nec vna tantum, sed plures, quandoque mors. Ad primum pertinet quod legitur Ecclesiast. 37. *In multis escis erit infirmitas.* Ad secundum pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis in quenquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt? Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed voluptates non solùm excæcant voluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos, & leprosos, & diuersis aliis infirmitatibus affligunt. Ad tertium pertinet quod legitur Eccles. 37. *Propter crapulam multi obierunt.* Et Senec. Potest nostra prouidentia huic corpusculo longiorem prorogare moram, si voluptates, quibus maior pars perit, poterimus regere & coercere.

Voluptates in dolores mutat.

Vigilem & pauperem efficit

Infirmitates ac mortes adducit.

Ad quartum pertinet quod legitur Ecclesiast. 7. *Inueni mulierem morte amariorem.* Hæc mulier est voluptas carnis, quæ morte est amarior: quia non vna sola morte interficit, sed triplici: scilicet morte temporali, morte culpæ & damnationis æternæ. Ad idem pertinet quod legitur Prouerb. 23. *Vacantes potibus, & dantes symbola, consumentur.* Et post in eodē: *Ingreditur blande: sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.* Et Naum 1. *Sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium consumetur quasi stipula ariditate plena.* Hoc vitium seruum nostrum naturalem dominari nobis facit, vnde Eccl. 12. *Benefac humili:* id est animæ: *& ne dederis impio*, id est, corpori. *Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit.* Et Prou. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.*

Quod vitium gulæ est vna de grauioribus infirmitatibus.

DEcimum faciens ad detestationem huius vitii est hoc, quod vitium istud est vna de grauioribus infirmitatibus spiritualibus. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, quod cito interficit vel suffocat, durè affligit, vix curatur, multas expensas requirit, quæ tamen potius nocent quàm prosint. Omnia etiam genera infirmitatum & spiritualium & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primum assimilatur hæc infirmitas squinantiæ, quæ est infirmitas gulæ citò suffocans hominem. Propter secundum assimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati, quæ dicitur appetitus caninus, vel bolismus. Affligit enim hæc infirmitas hominem fame insatiabili, sicut ostensum est prius. Vnde Prouerb. 13. *Iustus comedit, & implet animam suam: venter impiorum insatiabilis est.* Vix etiam curatur vitium istud, quia initium habet ab humana necessitate, sicut

Vitium gulæ vix curatur.

sicut ostensum est prius. Nec senectute videtur deficere sicut luxuria: imò tunc augetur, & medicamentum eius vertitur in nocumentum. Vnde Gregorius in Moral. Quot solatia ad viuendi vsum quærimus, quasi tot nostræ ægritudinis medicamentis obuiamus: quia hoc ipsum medicamentum in vulnus vertitur: quia exquisito remedio paulò diutius inhærentes ex eo grauius reficimur, quod prouidè ad refectionem paramus. Senes enim magis amant bonum vinum: expensas etiam tantas requirit hæc infirmitas, vt multi hoc vitio depauperentur, & semper deteriùs se habent. Quomodo autem ex hac infirmitate cæteræ introducantur, satis manifestum est ex prædictis. Vndecimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quod ille qui hoc vitio capitur, à diabolo valde periculosè capitur. Vndè cum diabolus quærat eum mortificare, secundum illud Psalm. *Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum:* iā est propè intentionem suam, cum ad gulam manum ei tenet. Ad hoc referri potest illud verbum Senec. Voluptates inter res vilissimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur vt strangulent. Duodecimum faciens ad detestationem huius vitij, est hoc, quod ille qui hoc vitio à diabolo tenetur, valde firmiter tenetur. Hoc enim vitium est quasi quoddam frenum ori ipsius impositum. Vndè potest eum circumducere ad voluntatem suam iuxta illud Iac. 3. *Fræna in equorum ora ad consentiendum nobis mittimus, & omne corpus eorum circunferimus.* Est etiam vitium istud inter difformitates spirituales quasi latitudo oris: non talis qualē habent ora canum, qui dicuntur leporarij vel venatitij, sed talis qualem habet os inferni. Insatiabilis enim est, nec sufficit ei quod gignit terra, nisi & aquatilia & volatilia habeat. Vnde Hieronymus. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, vnica sylua pluribus elephantibus sufficit: homo verò terra & mari pascitur.

Psal. 36.

Qui vitio gulę tenetur, valde fortiter tenetur.

De graui seruitute qua laborat gulosus, quæ in sex attenditur.

Penultimum faciēs ad detestationem huius vitii est hoc, quod ille qui laborat hoc vitio, est in seruitute valde graui & valde ignominiosa. Sex autem sunt, in quibus attenditur grauitas huius seruitutis. Primum est hoc, quod ipse est seruus eius qui naturaliter debet seruire ei, scilicet corporis sui. Ad hoc pertinet illud quod legitur, Prouer. 19. *Non decet seruum dominari principibus.* Et illud Prouerb. 30. *Per tria mouetur terra, & quartum sustinere non potest:* Per seruum cum regnare cœperit. Seruus iste corpus est, ex cuius dominatione terra mouetur: quia homo vel Ecclesia turbatur. Secundum est, quod talis omnium illorum seruus est, quibus indiget corpus. VndeSen. Multis seruit, qui corpori seruit. Tertium est, quia talem oportet seruire cuidam dominæ, scilicet gulæ, cui nullus potest seruire ad suam voluntatē, qui vult singulis diebus parari bis sibi varia fercula, de quibus nihil remanet: sed postquam tetigerit, proiicit, & in locum turpitudinis & quasi perditionis transmittit. Ad hoc pertinet, quod legitur Ioel 1. *Vlulate qui bibitis vinū in dulcedine: perit enim ab ore vestro.* Et illud verbum Bern. Voluptas gutturis, quæ tanti hodie æstimatur, vix duorum habet latitudinem digitorum. Non durat delectatio, nisi quantum durat transitus ille per gulam, & pro illo transitu vult domina gula tot & tanta sibi parari. Quartum est, quod ipse vili labori intendit, quia impletioni loci immundi, scilicet ventris. Qua enim ratione locorū immundorum euacuatio est vile opus, eadem ratione etiā impletio. Intendit enim sacci vnius refectioni, & sacci immunditia pleni, cum intendit refectioni corporis.

Sex docent grauitatem seruitutis gulosi.

Psal 29. Corpus enim succus est. Vnde in Psal. *Cõcidisti saccum meum.* Ipsa etiam gloriosa & beata caro Christi saccus vocatur. Quid autem est hoc, intendere refectioni sacci vnius xl. annis, quem ad vltimũ scio putrefiendum? Quintum est hoc, quod vanus & quasi inutilis est labor eius. Satis vanus videtur labor quo aliquis laborat, vt deliciosè pascat latronẽ vnum morti damnatum. Latro iste morti damnatus, est corpus nostrum. Vnde Sen. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Satis etiam videtur vanus labor, quo homo laborat vt vermes splendidè pascat. Non est curandum qualem inueniant carnem vermes, vel pinguem, vel macilentã. Carnem impinguare, est vermibus escam præparare. Sextum est, quod domina gula totum laborem hominis requirit. Vnde Eccl. *Omnis labor in ore eius.* Vltimum faciens ad detestationem huius vitii, est commendatio sui contrarij, scilicet commendatio Temperantiæ vel Ieiunij. Sed de hoc alibi dicetur.

De speciebus Gulæ.

PARS II.

Sequitur de speciebus huius vitij, quæ sunt gastrimargia siue commessatio & ebrietas. Dicitur autem gastrimargia, eo quòd in castris ventris omnia mergantur. Ad cuius detestationem sufficiant ea, quæ ad detestationem gulositatis superiùs dicta sunt.

Quæ mala veniant ex Ebrietate.

Sed ad detestationem ebrietatis quæ semper vitiosior est, aliqua addemus. Primum est, quod ebrietas prodigiose
1. agit. Exercitus enim illius pacifice recipitur, & pòst nocet. Vnde Prouerb. 23. *Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blande,* ecce pacificus ingressus, *sed in fine mordebit vt coluber:* ecce nocumen-
2. tum. Secundò, facit ad detestationem huius vitii multiplex maledictio, quam Deus ebriis facit. Vnde Esa. 5. *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam.* Et post eodem cap. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum.* Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc, quod possunt multum vinum sustinere. Et Isaiæ 28. *Væ coronæ superbiæ ebrijs Ephraim.* Et Prouerb. 23. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffosio oculorum? nonne his qui morantur in vino, & student calicibus epotandis?* Et dicit Glossa super illud. *Cui suffosio oculorum.* Immoderatus haustus vini, exterioris & interioris visus ingerit cæcita-
tem. Tertiò facit ad detestationem hu- 3.
ius vitii hoc, quod omnia bona dissipat in homine Bona gratiæ dissipat vsque ad fundamentum eorum, scilicet vsque ad fidem. Vnde Eccles. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes:* bona etiam naturæ exterminat vsque ad insensibilitatem. Vnde Prouerb. 23. dicit ebriosus: *Verberauerunt me, & non dolui: vulnerauerunt me, & non sensi:* vnde Augustinus. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectũ, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, vitam diminuit, & omnem salu-
tem exterminat. Quartò facit ad dete- 4.
stationem huius vitii hoc, quod dicit Augustinus super illud Genes. 43. *Biberunt, & inebriati sunt cum illo;* verbum inebriãdi, vt ait Augustinus, pro saturitate ponitur. Et post subiungit: Inebriari vt inebriantur ebriosi, nec ipsi terræ est vtile, quoniam maiore humore quàm sufficit, corrumpitur: sic vita ebriosi qui non satietate se replet, sed emergitur &
diluuio. Quintò facit ad detestationem 5.
huius vitii quod Gregorius de illo dicit: Ebrietas, inquã, est blandus dæmon, dulce venenum, suaue peccatum, quam qui habet, non se habet: quam qui facit, non facit peccatum, sed totus est peccatum.

De alijs quinque speciebus Gulæ secundum Gregorium.

ALiter distinguuntur quinque species huius vitii à Gregorio super illud Genes. 25. vbi dicit Esau Iacob: *Da mihi de coctione hac rufa.* Prima species est, cum quis horam comedendi præuenit: vt legitur de Ionatha 1. Regum 14. Talis timere potest illam maledictionẽ quæ habetur Eccl. 10. *Væ tibi terra, cui Rex puer est, & cuius principes mane comedunt.* Terra intelligitur hic homo. Terra enim est, & in terram ibit. Rex est liberum arbitrium qui animam habet regere. Principes intelliguntur quinque sensus: sicut illi qui verum Deum colunt, ab honore & obsequio diuino diem inchoare volunt: sic illi quorum Deus vẽter est, primò quærunt regnum Dei sui. Regnum Dei eorum, est esca & potus. Secunda species est, quando aliquis nimis delicata vult habere, vt legitur Num. 11. de filiis Israel qui in eremo carnes desiderabant. Et in Luca legitur de Diuite epulone, quod *epulabatur quotidie splendidè.* Senec. Palatum tuum fames excitet, non sapores.

Triplici ratione ostenditur, quare homo non debeat quærere delicata.

TRiplici autem ratione non debet homo quærere delicata. Primò propter naturam vasis, cui cibos quos sumimus infundimus: corrumpit enim quicquid infunditur. Si quis haberet aliquod vas, quod corrumperet vinũ quando est infusum, ipse non infunderet ibi de meliori quod haberet. Ad hoc pertinet quod legitur Ioel 1. *Vlulate qui bibitis vinum in dulcedine: perit enim ab ore vestro.* Secundò propter hoc: quia cum delectabilia tibi dantur in adiutorium carni aduersus spiritum concupiscenti, fiunt duo contra vnum, & vincitur spiritus. Vnde Bernardus de condimentis: Sufficit vt comestibilia fiant, non concupiscibilia. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua, quæ cum vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis nisi per viam quantæcumque delectationis, si cœperit habere irritamenta, fiunt duo cõtra vnum, & periclitatur continentia. Tertiò, cum carni deliciæ dantur: vult eas post ex consuetudine habere, vnde Prouerb. 22. *Prouerbium est, Adolescens iuxta viam suam cum senuerit, non recedet ab ea.* Cum homines timeant tantum malam consuetudinem quod etiam à dilectissimis non sustineant eam super se adinueniri: mirum est quomodo seruo nequam, scilicet corpori hoc tolerari volunt. Tertia species est, quando quis nimis sumit: vt legitur de Sodomitis. Ezech. 16. Hieronymus. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit: subitus autem & nimius & præceps imber, arua subuertit. Similiter nimius cibus nocet. Quarta species est studiositas, quæ pertinet ad solicitudinem & curiositatem laute præparandi: vt legitur de filiis Heli. 1. Regum 2. De studioso dicit Isidorus. Tota die epulas ruminat, qui ad explendam gulam vespere delicias præparat. Talis est quasi animal ruminans. Sed in hoc differt à ruminantibus animalibus, quia bruta animalia ruminantia ruminant post sumptionem cibi, sed talis ruminat ante. Quinta species est, quum quis nimis auidè vel ardenter sumit cibum: vt legitur de Esau Gen. 25. Vnde Eccl. 27. *Noli auidus esse in omni epulatione, neque te effundas super omnem escam.* Et Augustinus: Melius est piscibus vesci more Domini, quàm lenticula more iumentorum. Signum fœdæ auiditatis est in sumendo cibum, tremor manuum scyphum & bolum tenentium, & effusio vultus exterioris super cibaria, cum toruis oculis, quam comitatur effusio vultus exterioris super escam, quæ est

quando sic animus ad cibum ardore trahitur, vt aliquid cogitare non sinatur. Signum etiam huius fœdæ auiditatis est inordinatio scindendi panem, masticandi cibum & sumendi. Bernar. Etiam ad sanitatem corporis quanto cibus honestius & ordinatius ingeritur, tanto facilius & salubrius digeritur. Contra auiditatem istam consilium est interponere psalmum vel aliam orationem. Hæ species cōtinentur in hoc versu: *Præpropere, laute, nimis ardenter, studiose.*

De aliis quatuor speciebus Gulæ.

POssunt etiam addi his quinque speciebus aliæ quatuor species. Prima est, quum quis nimis frequenter sumit cibum. Sufficit homini sano sumere bis in die ad plus cibum. Frequens autem sumptio cibi multum nociua est corpori: secundum enim artem medicinalem, vna de deterioribus rebus est apponere cibum super cibum indecoctum. Alia species est, quando quis variis ferculis vult vti. De qua varietate dicit Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ vt varia sunt & diuersa inquinant, non alunt. Sicut aliqua sunt, quæ diuisa placent, coniuncta vero nobis abominabilia sunt: sic coniunctio tot diuersorum ferculorum in stomacho interdum est abominabilis naturæ. Tertia species est, quum quis noua requirit & inconsueta. Quarta, cum pretiosa vel sumptuosa, non habens etiam respectum ad hoc quod sint magis saporosa.

Pars III.

De quatuor satellitibus, quibus vtitur vitium Gulæ.

DIcto de speciebus huius vitij, consequenter dicendum est de quibusdam satellitibus, quibus vtitur vitium istud: quæ quatuor sunt præcipua. Primum est ambitio, de qua dicit Sapiens: Non magno nobis constat fames, sed ambitio. Maiorem partem eorum, quæ expendunt superbi, faciunt ad pascendum oculos hominum. Sed si nullus hoc deberet scire, ipsi quandoque non expenderent decimam partem eorum quę expendunt. Alia tria sunt: ciborum delectabilitas, siue sit ex generibus ciborum, siue ex modo præparandi, & ciborum varietas & qualitas.

Pars IIII.

De octo remediis contra vitium Gulæ.

SEquitur de remediis contra vitium istud, quæ octo sunt. Primum est sermo diuinus. Hoc remedium docet nos Dominus Matth. 4. vbi dicit diabolo tentanti ipsum de vitio gulæ: *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*, Et Gregor. Frequens sumptio cibi spiritualis interdum inducit contemptum & obliuionem cibi corporalis. Secundum remedium est moderata occupatio. Hoc remedium insinuat nobis Salomon Prouerb. 21. *Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam operari manus eius: tota die concupiscit, & desiderat.* Homo otiosus patitur famem vniuersalem. Aures enim eius esuriunt rumores, oculi vanitates, gula cibos, sed occupatio in magna parte sedat famem istam. Mallent autem specialiter hæc duo remedia ad hoc ne homo horam præueniat, vel ne nimiam solitudinem de cibo sibi præparādo habeat. Tertium remedium est, elongatio ab his, quæ dant occasionem excedendi in cibo vel potu, sicut est delectabilitas, vel varietas, vel nimietas ciborum. Licet enim illud, quod legitur Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad ea suscipient te:* videatur generaliter dictum de omni peccato: specialiter tamen hoc referri potest ad illa

Remedia contra gulam. 1.
2.
3.

peccata, in quibus tentat suauitas vel voluptas. In illis enim, in quibus aduersitas tentat, melius potest expectari conflictus: vnde non est securum accedere ad mensam, vbi nimia, vel varia, vel delicata sunt apposita homini, qui vult curari ab hoc vitio: Hoc insinuatur nobis Genes. 3. vbi sic legitur: *Vidit mulier lignum, quod bonum esset ad vescendum, & pulchrum oculis, & delectabile aspectu: & tulit de fructu illius, & comedit.* Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri quod non licet concupisci. Et Esaiæ 28. loquens de flore gloriæ exultationis, dicit: *Quod cùm aspexerit, videns statim vt manu tenuerit, deuorabit illud.* Non est securum intueri, vel videre delectabilia.

4. Quartum remedium est, frequenter considerare, qualis post mortem caro sit futura: Hoc remedium docet nos Greg. dicens: Nil adeo valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare qualis

5. sit futura mortua. Quintum remedium est, æternæ cœnæ meditatio, ad quam inuitati sumus. Hoc remedium docuit nos Dominus, vbi nos ad cœnam illam inuitatos esse docuit. Aliter comedit ad cœnam delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui enim inuitatus est, parum comedit in prandio, ne cœnam amittat. Sed sunt quidam qui adeo similes sunt facti iumentis, quod de siliquis porcorum hîc impleri desiderant, & de illa delicata cœna & æterna non curant, cuius sola esuries hominem beatum reddit. *Beati enim qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Quid faciet ipsa refectio? si esuries ip-

6. sa beatum reddit. Sextum remedium est, consideratio malorum, quæ excessum cibi & potus sequuntur. Sequitur enim inde triplex mors, scilicet mors culpæ; interdum mors corporis in præsenti, & in futuro æterna mors, scilicet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob. 6. *Aut gustare quis poterit, quod gustatum affert mortem?* Cum magna mensura sumuntur medicamenta, sic & alimenta sumi debent, secundum Augustinum. Septimum reme- 7.
dium est, consideratio penuriæ Christi, & in se, & in membris suis. Ad primum monemur Thren. 3. *Recordare paupertatis meæ & transgressionis, & absynthij, & fellis.* Paupertas etiam ipsius in membris suis, multùm deberet homines retrahere à superfluitate, quam faciunt in conuiuijs suis; quum cogitant quantam paupertatem sustinet Christus, in pauperibus & infirmis ad mortem, qui vix possunt interdum panem habere. Mirum est, quomodo sæpè non remordet conscientia diuitum huius sæculi, quando cogitant, quod ipsi subtrahunt ori Dei, in pauperibus, quod ponunt in ore diaboli. Pascunt enim filios diaboli, scilicet malos; & Dei filios fame perire permittunt. Vltimum remedium est 8.
summum, Dei gratia. Vnde qui laborat hoc vitio, orationi debet instare, & Dei gratiam postulare, quæ ardorem huius vitii sedat. Vnde Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Et ad Hebr. 13. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Ad idem pertinet illud verbum Senecæ. Si vis, inquit, in perpetua voluptate esse, non voluptatibus adiiciendum est, sed cupiditatibus detrahendum. Cupiditatibus verò non detrahitur, nisi quum ros gratiæ infunditur.

TRACTATVS TERTIVS DE LVXVRIA.

Pars I. quæ habet tria Capitula.

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij.

CAPVT I.

De Ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miserijs annexis peccato Luxuriæ.

HERODES *autem Tetrarcha, &c.* Quia peccatum Luxuriæ, occasio fuit incarcerationis & decollationis Ioannis: Ideò hîc dicemus de peccato isto, & satis congruo post vitium gulæ, quia nascitur ex illo. Dicemus autem hoc ordine. Primò, dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, de his quæ præstant occasionem huic peccato. Quartò, de remediis contra vitium istud. Quintò, quare Deus prohibuit simplicem fornicationem. Minus enim misericorditer videtur Deus egisse cum genere humano in hac prohibitione, cùm propter hanc prohibitionem ferè totus mundus pereat. Sextò, tangemus aliquid de impotentia continendi, quàm multi allegant. Primò autem faciunt ad detestationem huius vitii ista sex, quæ circa hoc peccatum inueniuntur, scilicet anxietas, pœnitentia, erubescentia, fœtor, fœditas, infamia. De anxietate & pœnitentia, dicit Hieron. Appetitus fornicationis anxietas est, satietas pœnitentia. Nec solùm præcedit illud peccatum anxietas appetitus, imo & multæ aliæ molestiæ, quas Dominus spinas vocat. Oseæ 2. dicens: *Sepiam vias tuas spinis.*

Ex quibus oriatur detestatio luxuriæ.

Spinæ illæ sunt vigiliæ, timores; expensæ, & sollicitudines hoc peccatum præcedentes. Bernard. O! quantæ præcedunt vigiliæ tam modicum festum! Sequitur: Interdum extenduntur vigiliæ per annum, & sequitur momentaneæ delectationis festum. Tanta est insania luxuriosorum, vt super spinas currant ad mortem suam, & expensis multis parent sibi viam in infernum. Ad pœnitentiam pertinet quod legitur Prouerb. 5. de muliere fallace, per quam voluptas intelligitur. *Nouissima autem illius amara, quasi absynthium.* Et quidam qui sibi abscidit linguam, vt vehementia doloris temperaret vehementiam tentationis, dixit: Absit vt tanti emam, vnde postea pœniteam. Insipiens mercator est, qui facit forum, vnde certum est quod pœnitebit. Exemplum: Quædam virgo æstimans, quod delectatio huius peccati quippiam magnum esset, desiderio illius virginitatem suam auferri permisit. Deinde videns, quod pro tam vili re tãtum thesaurum amiserat, adeò pœnituit, quod voluit se interficere. Erubescentiam verò quæ est in hoc peccato, ostendit absconsio. Vnde Iob. 24. *Oculus adulteri obseruat caliginem.* Erubescentia autem ostendit indecentiam huius peccati. Erubescentia enim fuga est rei indecentis. Magna ergo erubescentia, quæ est in peccato isto, ostendit magnam eius indecẽtiam. Fœtor etiam est in hoc peccato, qui à viris spiritualibus aliquando sentitur. Vnde quidam scholaris præsentiam scorti in domo sua, fœtore eius, cognoscebat. Et quidam Archidiaconus sentiebat quum seruus eius fornicatus fuerat. Et de fœditate dicit Seneca: In voluptate nihil est magnificum, nihil quod naturam Deo proximam deceat: membrorum vilium ac turpium ministerio veniens, exitu fœda. Ista fœditas est inquinatio corporis. Vnde super illud 1. ad Corinthios 6. *Omne peccatum quodcumque*

Fornicatio animam & corpus maculat.

fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. dicit Gloss. Cætera peccata tantùm animam maculant: fornicatio verò, non tantùm animam, sed etiam corpus contaminat. Ibi enim, non solùm est immunditia spiritualis, sed etiam corporalis. Est etiam infamia in peccato isto. Vnde macula gloriæ vocatur. Ecclesiast. 47. *Inclinasti femora tua mulieribus*. Et post: *Maculam dedisti in gloria tua*. Hieronymus etiam dicit, hoc peccato pollui quæ in homine honesta sunt. Palma, inquit, vitiorum est, honesta polluere: tunc vitia benè de aliquo triumphauerunt, quum per peccatum luxuriæ honesta in eo polluerunt. Ad idem pertinet quod legitur Prouer. 6. de adultero: *Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur*. Non enim habet opprobrium solùm in præsenti, sed etiam in futuro. Vnde de ipso Ecclesiast. 22. *In plateis ciuitatis vindicabitur, quasi pullus equinus fugabitur: & vbi sperauit, apprehenditur, & erit dedecus omnibus, quia non intellexit timorem Domini*. Luxuriosus quodammodo iam habet gehennam suam. Habet enim ad modum gehennæ ignem, fœtorem, & vermem. Ignem concupiscentiæ. Vnde Oseæ 7. *Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente*. Et fœtorem, de quo iam diximus; & etiam fœtorem infamiæ, & vermem remordentis conscientiæ.

CAP. II.

Quod quinque faciunt ad detestationem Luxuriæ. Et primò quod Luxuria Angelis valdè fœtet.

Ad detestationem huius vitii faciunt etiam quinque, scilicet quod vitium istud Angelis valdè fœtet, vel displicet, dæmonibus valdè placet, Deo est valdè contumeliosum, proximo valdè iniuriosum, subiecto suo valdè nociuum. Primum potest ostendi tripliciter. Primò, per quod in vitis Patr. legitur de Angelo quodam, quod obturauit nares ad aspectum cuiusdam luxuriosi. Secundò, per hoc quod scriptum est: *Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis*. Si filia Regis Franciæ tradita esset alicui, vt custodiret eam, non parum displiceret ei, si in eius custodia fornicaretur. Quantum ergo Angelis displicere potest, si filiæ Regis cælestis, quibus ipsi ad custodiam deputati sunt, fornicantur? Ideo dicit Bernard. In quouis diuersorio, in quouis angulo, reuerentiam habe Angelo tuo, nec audeas, illo præsente, quod, me vidente, non auderes. Ad idem potest referri quod dicit Apostolus 1. ad Cor. 11. scilicet quod mulier debet habere caput velatum propter Angelos. Tertiò, potest ostendi per hoc quod in isto peccato quædam contumelia fit spirituali naturæ, quum anima magis elegit iumentinæ naturæ assimilari, quàm in spiritualitate se seruare, & carnem sibi assimilare, à brutali delectatione eam cohibendo. Hoc autem non fit absque contumelia angelicæ naturæ, quæ est spiritualis naturæ, vt anima: sicut non fit absque dedecore aliorum clericorum, quando clericus apostatat, & fit laicus, malens similis esse rusticis, quàm clericis. Ad istam tertiam rationem pertinet quod dicit gloss. 1. ad Cor. 6. super illud. *Qui fornicatur, in corpus suum peccat*. In hoc peccato est anima sub corpore. Item dicit gloss. In fornicationis opere, sic totus homo absorbetur à carne, vt iam dici non possit ipse animus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro.

Quod peccatum Luxuriæ multùm placeat dæmonibus.

Qvod autem multùm placeat dæmonibus, primò ostendi potest per

hoc quod legitur Iob. 40. *Behemoth in locis humentibus dormire.* Loca humentia sunt luxuriosi. Secundò, per hoc quod dicit gloss. super Lucam, quod quum dæmones de omni peccato gaudeant. præcipuè tamen gaudent de fornicatione & idololatria. Et tangitur ibi caussa, quare de fornicatione ita gaudeant: quia ibi corpus & animam maculantur. Tertiò, per hoc quod diabolus poterit se iustificare comparatione fornicatorum coram Deo, quum in eo non inuenietur peccatum quod ipsi habebunt. Quartò, per hoc quod diabolus procurat, vt in dormiendo homo habeat delectationem huius peccati. Quintò, per hoc quod illis qui non habent materiam perpetrandi hoc peccatum, ipse quandoque ministrat materiam: vt patet in dæmonibus incubis. Sext. per hoc quod in hoc peccato, binos & binos lucratur diabolus homines, & vili foro etiam habet eos. Ad quod pertinet quod legitur Prouerb. 6. *Pretium scorti vix est vnius panis: mulier autem viri prætiosam animam rapit.* Prætium scorti dicitur esse vix vnius panis: quia vnus panis diutius sedat ardorem appetitus, quàm delectatio illius peccati. Fatua autem mulier illo pretio dat animam suam diabolo, & corpus locatori, pro quo non daret alicui sotulares suos. &c.

Quod peccatum Luxuriæ sit contumeliosum Deo.

EST etiam istud peccatum valdè contumeliosum Deo. Quod primò potest ostendi per hoc quod honorabiles personæ huius sæculi tantùm decus reputant sibi, quum filiæ eorum fornicantur: quantam ergo contumeliam faciũt filiæ cælestis Regis patri suo, quum fornicantur? Secundò, per hoc quod tantum dedecus est sponsis nobilibus, quum sponsæ eorum adulterantur. Ad hoc pertinet quod leg. Prou. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* & exponit hoc gloss. de cælesti sponso. Tertiò, per hoc quod quum vilissima pars quæ in ipso fornicatore est, imperet ei quod Dominus prohibet, ipse potius illi vili parti, quàm Deo obedit, potius eligens sibi eandem dominari, quàm Deum. 3.
4. Quartò, per hoc quod templum Dei violat & polluit. Ad quod pertinet quod legitur 1. Cor. 3. *Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* & post: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* & post: *Nescitis quoniam corpora vestra sunt templum Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?* vnde & sequitur: *Empti estis prætio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Glorificandus est Deus in corpore, tamquam in templo. Contra luxuriosos potest dici Psalmus iste: *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctũ tuum: posuerunt Ierusalem in pomorũ custodiam,* & super illud: *Portate Deum in corpore vestro*: dicit gl. Si non parcis cibis propter te, vel parce tibi propter Deum, qui sibi fecit te domum pro se. Psal. 78.
5. Quintò, potest ostendi quàm contumeliosum sit peccatum istud Deo, ex hoc quod luxuriosus illud dulcius reputat, quod Deo est contumeliosius. Magis enim amat interdum coniugatam turpem, quam solutam pulchram, vnde non videtur quærere in peccato suo voluptatem suam, sed Dei contumeliam. Vnde Hier. Luxuriosa mẽs, inhonesta ardentiùs prosequitur: & quod non licet, dulciùs suspicatur.
6. Sextò, patet per hoc quod peccatũ contumeliam Dei publicam negociationem facit, & quod purè est peccatum, publicum officium efficit, quod speciale est huic peccato & peccato vsuræ: & ideò Ecclesia persequitur ista peccata præ cæteris.
7. Septimò, per hoc quod istud vitium præponit

ponit delectationem vilium & turpium membrorum deliciis quæ in Deo sunt: quæ contumelia valdè magna est.

Quod peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo.

HOc etiam peccatum est valdè iniuriosum proximo, quod tripliciter potest ostendi. Primò per hoc quod aufert ei non sua, sed seipsum. Vnde Prou. 6. *Non grandis est culpa, cùm quis furatus fuerit. Furatur enim, vt esurientem impleat animam. Deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet*, & liberabit se: *qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam*: vnde mulier fatua non aufert tantùm sua stulto, sed seipsum. Nota, quod adulterium accidit propter cordis inopiam. Indignaretur enim cor, si haberet vilissimæ parti suæ se subiici, & pro tam vili lenocinio se dari. Vnde Eccl. *In multa sapientia multa est indignatio.* Vel propter cordis inopiam, id est, sapientiæ defectum. Secundò, potest ostendi per hoc, quod ille qui hoc vitio laborat nulli fidem seruat. Vnde 2. Reg. 11. Dauid suum fidelem militem fecit occidi pro vxore eius. Ad idem pertinet quod legitur 2. Reg. 13. de Amon, qui sororem suam Thamar corrupit. Tertiò, potest ostendi per hoc quod vitium istud multis aufert hæreditatem suam. Vnde leg. Eccl. 23. *Mulier omnis relinquens virum suum, peccabit, statuens hæreditatem ex alieno matrimonio.*

Quod peccatum Luxuriæ sit nociuum proprio subiecto.

Peccatū luxuriæ priuat hominē totaliter.

ESt etiam hoc vitium valdè nociuum subiecto suo. Aufert enim pecuniam illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & etiam seipsum. Ad primū pertinet quod legitur Prou. 29. *Qui nutrit scortum, perdet substantiam.* & Luc 15. de filio prodigo, qui *dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè;* propter bona verò omnia quæ destruxit, comparatur igni. Vnde Iob. 31. *Ignis est vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Hieronym. Flammigero igne percutit fœmina conscientiam. Ad hoc quod ipsum hominem auferat sibi, pertinet quod legitur Osee 4. *Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor.* Amans amore fatuo non habet cor suum. Ipsum etiam corpus quandoque amittit. Vnde 2. Reg. 13. Interfectus est Amon, quia corrupit Thamar. Hieron. Quotidie sanguis mœchorum funditur, adulteria damnantur. Honorem etiam aufert hoc vitium & incrementum bonorum. Vnde Gen. penult. *Ruben primogenitus meus*, & subiungitur: *Prior in donis, maior imperio*: supple, debueras esse. Sed sequitur: *Non crescas, quia maculasti cubile patris tui, &c.* Præ cæteris iure debebatur ei honor primogenituræ & duplicitas in possessionibus, quod amisit, quia cubile patris maculauit.

CAP. III.

De alijs quatuor, quæ faciunt ad detestationem huius vitij. Et primò quod est multùm efficax ad hominem capiendum.

IN huius peccati detestationem faciũt etiam alia quatuor, scilicet hoc quod vitium istud multùm effieax est ad hominem capiendum, & multùm potens ad detinendum hominem, & etiam ponit in magna vilitate & in misera seruitute. Ad primum pertinet quod dicit Aug. Efficacissimum glutinū ad capiendas animas est mulier. Et Prou. 6. de muliere mala: *Multos vulneratos deiecit: & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.* Ad idē facit quod legit. Num. 24. quod hoc peccatū præ cæteris elegit Balaam, quo deiiceret filios Israël, & faceret eos pec-

care. Hoc vitium capit nobiles & ignobiles. vnde Hier. In serico & in pannis, eadem libido dominatur, nec regum purpuras, nec mendicantiũ squallorem spernit. Hoc vitium vincit sapientes & insipientes. vnde Hier. Quid Salomone sapientius? & tamen infatuatus est amore mulierum. Eccl. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes.* Breuiter, istud peccatum ferè totum mundum ad infernum trahit. vnde Abac. 1. *Totum in hamo suo subleuauit, totum traxit in sagena sua, & congregauit in reti suo.* Hamus, & sagena, & rete diaboli, sunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt.

Quod Luxuria est potẽs ad retinendum.

POtens est etiam hoc peccatum ad retinendum. Vnde Prou. 22. *Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam:* qui in profundam foueam cadit, non exit de facili: sic non de facili euadit de manibus diaboli, qui capitur pulchritudine alicuius mulieris. Ideò dicitur de ore mulieris, quod sit profunda fouea, potius quàm de alio membro: quia pulchritudo huius membri multos capit: qui hoc vitio laborat, vix potest cogitare de his, quæ pertinẽt ad salutem suam. Deum quasi nõ cognoscit, ad cælum non leuat oculos: adeò brutalis factus est, quod verba correctionis vel admonitionis suæ non potest audire. Ad duo prima pertinet quod legitur Oseæ 5. *Non dabũt cogitationes suas, vt reuertantur ad Dominum: quia spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt.* Ad 3. facit quod legitur Dan. 13. de senibus qui exarserunt in Susannam, *& declinauerunt oculos suos, vt non viderent cælum, nec recordarentur iudiciorum iustorum.* Ad 4. pertinet quod legitur Eccl. 21. *Verbum sapiens quodcunque audierit, scius laudabit, & ad se adiiciet, audiet luxuriosus, & displicebit illi, & proiiciet illud post dorsum suum.* Vix ergo emendatur aliquis de peccato isto, quum ea fugiat quæ possunt esse occasio suæ liberationis.

Quod Luxuria ponit hominem in magna vilitate.

POnit etiam hoc vitium hominem in magna vilitate, ad quam vilitatem & turpitudinem exprimendam, quasi turpiter loquitur Scriptura de vitio isto. Vnde Ioel. 1. *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Greg. Iumenta in stercore suo computrescere, est homines in fœtore Luxuriæ vitam finire. In Psal. *Disperierunt in Endor, facti sunt sicut stercus terræ.* Psal. 82. Endor, interpretatur fons generationis. Vnde Endor pars illa intelligitur, quæ carnali generationi deseruit. Propter hanc vilitatem comparatur sui Prouerb. 11. *Circulus autem in naribus suis, mulier pulchra & fatua.* Sus si ex vna parte videret volutabrum & ex alia parte lectum roseum, prius curreret ad volutabrum. Sic tales immunditiam Luxuriæ delitijs paradisi præponunt. Licet diabolus intelligi posset sus ista, & mulier lier ipse circulus, quem diabolus immergit in lutum omnis immunditiæ. Ad eandem vilitatem pertinet quod legitur Eccl. 9. *Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via* ab omnibus prætereuntibus *conculcabitur.*

Quod Luxuria ponit hominem in misera seruitute.

IN misera etiam seruitute ponit hominem vitium istud, non solùm quia facit spiritum seruũ eius, qui sibi naturaliter debet seruire, scilicet corporis sui, sed etiam vilissimæ parti illius. Sed etiam propter seruitutem mulierum quæ est valdè misera. Vnde Tull. Illum ego non liberum dicam, cui mulier imperat, leges imponit; vocat, veniendum est: eiicit, abeundum est: poscit, dan-

dum est: minatur, extimescendum est. Hunc ergo non tantummodo seruum, sed nequissimum seruum ego iudico. Hier. Nihil vilius quàm à carne vinci: nihil gloriosius quàm carnem vincere.

Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum, de quibus dæmones erubescunt.

PRæterea Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum, de quibus etiam erubescunt dæmones. Vnde gloss. super illud Ezech. 16. *Dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.* dicit gloss. loquens de spirituali Ierusalem. Tantæ miseriæ Ierusalem erit correctio, vt erubescant etiam dæmones nostrorum magnitudinem peccatorum. Cuius ratio esse potest hæc: peccatum diaboli, est superbia: hominum verò, luxuria & alia carnalia peccata. Luxuria verò videtur esse turpior superbia, quæ quia minus turpis creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescũt homines, quia omnes turpem nouerunt. Prætereà dicunt Magistri, quod sunt aliqui dæmones, qui memores suæ antiquæ nobilitatis, non dignantur de Luxuria tentare. Signum ad hoc est, quod Lucifer tentans Dominum in deserto, non tentauit eum de luxuria.

Pars II. quæ habet decẽ Capitula.

De speciebus Luxuriæ.

CAPVT I.

De Luxuria cordis & corporis.

SEquitur de speciebus luxuriæ. Diuiditur autem luxuria vno modo in duas species, scilicet in luxuriã cordis, & luxuriam corporis. Ad has duas species
Psal. 25. pertinet quod legitur in Psal. 25. *Vre renes meos & cor meum.* Cõtra primam speciem est necessariũ, vt ad mammillas zona aurea simus præcincti, secũdùm quod vidit Ioan. Apocal. 1. Contra secundam oportet nos præcinctos esse ad renes secundùm visionem. Ezech. 9. & Dan. 10. *Leuaui oculos meos & vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo.* Incontinentia verò cordis valdè periculosa est, propter hoc, quod ille qui laborat hac specie incontinentiæ, peccat mortaliter toties, quoties videt pulchram mulierem. Ideò dicitur sagena eorum cor mulieris fatuæ. Eccl. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius.* Sagena totam aquam occupat sic corde fornicatur cũ omnibus fatua mulier.

CAP. II.

De acceptione huius nominis Luxuria, quod enumerantur quinque species, secundùm vtramque acceptionem.

ALio modo diuiditur Luxuria in quinque species. Notandum tamen est, quod hoc nomẽ Luxuria quandoque sumitur largiùs, quandoque minus largè. Primo modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis, quæ secundùm tactum est: sicut vitium gulæ est inordinatus amor delectationis, quæ est secundùm gustum: & cupiditas inordinatus amor pecuniæ: & secundùm hoc potest diuidi Luxuria in quinque species. Quarum prima pertinet ad suauitatem vestium & lectorum. Secunda ad suauitatem vnctionum, qua antiqui vtebantur. Tertia, ad suauitatẽ balneorum. Quarta, ad tactus immundos illorum membrorũ, quæ generationi nõ deseruiunt. Quinta pertinet & ad membra generationi deputata. Et istæ species luxuriæ vocãtur luxuria, secũdũ quod hoc nomen luxuria strictè sumitur. Et diuiditur in quinq; species. Prima est simplex fornicatio. Secunda, stuprum, quod est illicita defloratio virginum. Tertia, est adulterium, quod est ad alterius thorum

accessio. Quarta est incestus, qui est consanguinearum vel affinium abusus. Sub qua specie comprehendi possunt peccata sanctimonialium & etiam religiosorum. Quinta est peccatum contra naturam, quod fit duobus modis: quandoque enim est contra naturam quo ad modum, vt cum mulier supergreditur, vel cum fit bestiali modo illud opus, tamen in vase debito: quandoque vero est contra naturam quantum ad substantiam, vt cum quis procurat vel consentit, vt semen alibi quam in loco ad hoc deputato effundatur. De quo vitio cum magna cautela loquendum est in prædicando, & interrogationes in confessionibus faciendo, vt nihil hominibus reueletur quod illis præstet occasionem peccandi. Et nota quod diabolus dicitur habere duas manus, quibus frequenter homines capit, scilicet Gulam & Luxuriam. De quibus exponitur illud Psalm. *Considerat peccator iustum*: scilicet diabolus, *& quærit mortificare eum: Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius.* Psal. 36. Quinq; digiti in prima manu, sunt quinque species Gulæ, quæ notantur in hoc versic. *Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiosè.* Quinque digiti in secunda manu, sunt quinque species dictæ.

Cap. III.

De peccato contra naturam, cuius magnitudo octo modis ostenditur.

Magnitudo peccat cōtra naturam valde detestabilis.

INter quas primo prosequemur de vitio contra naturam. Magnitudo huius peccati potest ostendi octo modis. Primo, illis testimoniis scripturæ quæ hoc vitium asserunt maximum vel nimium. Quale est illud, quod dicitur Genes. 18. *Homines autem Sodomitæ erant pessimi & peccatores coram Deo nimis.* Et 18. dicit Dominus: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est: peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam & videbo, &c.* Gregor. Nouitas tantæ & inauditæ turpitudinis quasi admirationem & dubitationem parit in audiente. Vndè Dominus quasi admirans & dubitans super tanto scelere, introducitur loquens: *Descendam & videbo, &c. Incredibile enim mihi videtur homines tantum flagitium perpetrasse.* Et nota quod de duobus peccatis, scilicet de homicidio & de vitio cōtra naturam, legitur clamor ascendisse ad Dominum: quia laborantes his duobus vitiis specialiter hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim, etsi nō verbo, dicunt ei: Masculum & fœminam creâsti vt multiplicarentur: nos operā dabimus vt minuantur. Vndè quasi parificatur homicidio vitium istud. Ad istum etiam primum modum pertinet quod legitur de Ioseph Gen. 37. *Accusauitque fratres suos apud patrem suum crimine pessimo*, id est, de vitio contra naturam, secundum vnam expositionem. Ad eundem modum pertinet illud verbum August. Adulterii malum fornicationē vincit, vincitur ab incestu: peius enim est cum matre, quàm cum aliena vxore dormire. Sed omnium horum pessimum est quod contra naturam fit: vt si vir membro mulieris non ad hoc cōcesso vtatur. Hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. Vnde & Clemens Papa: Grauissime peccant fornicarii: id est, valde grauiter: grauius adulteri, cunctis his grauius incestuosi: quos omnes transcendunt contra naturā delinquentes. Secundò potest ostendi magnitudo huius peccati per vindictā iam sumptam à Domino de peccato isto. Prima autem vindicta huius peccati fuit diluuiū. Inter alias causas enim diluuii ponit hoc Methodius, quod mulieres in vesaniam versæ supergressę viris abutebantur, & quod exarserant homines in alterutrum coeuntes. Secunda fuit subuersio quinque ciuitatum. In qua vindicta attēdendum est, quod Dominus non solū nocentes puniri voluit, sed innocētes, paruulos

etiam vnius diei. In hoc prouisum est pueris, ne diutius viuentes sequerentur exempla patrum, & grauius damnarentur. Et etiam circumjacentes regiones puniri voluit: nec solum etiam homines, immò etiam animalia & terræ nascentia. Ipsam quoque terram destruxit, eam conuertendo in mare mortuum in quo nihil viuit, nec auis nec piscis. Etiã candela viua supernatans extincta mergitur, quasi igne infernali sumpta est ista vindicta. Nec potuit expectare ignis iste, donec cætera peccata punirentur. Vnde Greg. Gehennalis flamma moram non sustinens, Sodomorum præuenit tollere nationem, & ipsam terram tantæ confusionis conscientia consumpsit ignis sulphureus & spiritus procellarum, & in lacum horribilem solũ omne redactum est. Et Genes. 19. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorum ignem & sulphur de cœlo, & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terra virentia. Respiciens etiam vxor Loth post se, versa est in statuam salis*, ad ostendendum quantum displiceat Deo memoria huius peccati. Tertia vindicta fuit de Onan, de quo legitur Genes. 38. quod semen fundebat in terram, & idcirco percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret. Tertiò potest ostendi magnitudo huius vitij per pœnam huic peccato taxatam. Vnde Leuit. 20. *Qui dormierit cum masculo fœmineo coitu, vterque operatus est nefas: morte moriantur, sanguis eorum sit super eos.* Quartò per comminationem, quam facit Deus huic peccato. Vnde Ioel 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis.* Et subiungitur causa vna disceptationis: *quia posuerunt puerum in prostibulo.* Quintò potest ostendi per hoc quod Scriptura ita detestabiliter loquitur de peccato isto. Vnde ad Rom. 1. *Masculi in masculos turpitudinem operantes.* Non dicit aliquod turpe, sed ipsam turpitudinem vocat peccatum istud. Et ibidem: *Vt contumeliis afficerent corpora sua, &c. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ.* Et Leuit. 18. *Cum masculo non commiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est.* Et Symmachus dicit, quod ineffabile est & non debet homo loqui de peccato isto. Sextò quod multi antiqui inueniuntur non reputasse adulterium, vel stuprum respectu huius peccati. Genes. 19. dicit Loth Sodomitis: *Nolite, quæso, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias quæ nondum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis.* Et Iudic. 18. *Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam: educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem impleatis: tantum hoc obsecro, vt scelus hoc contra naturã non operemini in virum.* Septimò, potest ostendi magnitudo huius vitii per hoc quod illud peccatum est adinuentio. Deus enim multum odit adinuentiones in peccatis. Vnde super illud Esa. *Visitabo super fructum adinuentionum vestrarum*: dicit Greg. Deus plus punit studia peccatorum, quàm peccata. Et in Psal. *Ibunt in adinuentionibus suis.* Item, *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Psal 80. Psal. 13.
Octauò potest ostendi magnitudo huius vitii per multiplicem effectum ipsius. Hoc vitium fœdus inter nos & Deum rumpit. Genus humanum quantum in se, destruit, hominem, iumento inferiorem reddit. Propter hoc vitium filius Dei desiit incarnari, vt dicit autoritas. Ad primum pertinet quod dicit Augustinus: Hoc vitio violatur societas, quæ nobis cum Deo esse dicitur, dum natura, cuius ipse auctor est, peruersitate libidinis polluitur. Sicut aliquis quũ alius deteriorauit sibi rem suam, dicit: vestra sit. Sic Deus illum quem ipse fecit hominem masculum, quum videt quod ipse fecerit se fœminam, non reputat creaturam suam. Secundum vero planum est. Tertium verò potest osten-

di per hoc, quod ille qui peccat peccato isto, non obseruat legem: quam etiam bruta animalia obseruant. Aliæ species Luxuriæ iumento assimilant hominem, sed hæc inferiorem reddit. Ideóque Sodoma bene muta interpretatur: quia hoc peccatum reddet homines mutos in die iudicii. Non poterunt enim excusare se per ignorantiam, quum ipsa natura legem docuerit ipsa bruta animalia, quam isti transgrediuntur.

Cap. IV.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur.

SEquitur de Incestu, cuius peccati magnitudo potest ostendi. Primò per pœnam taxatam huic peccato in lege. Postquam enim Dominus prohibuit incestum & peccatum contra naturam. Leui. 18. subiungitur: *Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.* Et eiusdem 30. taxatur pœna eadem huic peccato. Secundò potest ostendi per hoc, quod Apostolus tradidit Satanæ cruciandum illum fornicatorem, qui cum nouerca sua peccauerat: secundum quod legitur 1. ad Cor. 5. Tertiò potest idem ostendi per mala, quæ ex hoc peccato sequuntur: vnde legitur 2. Reg. 12. quod Amon qui sororem suam corruperat, interfectus est à fratre suo Absalon. Nisi homines ab hoc peccato cauerent sibi, sequerentur inde non solum odia & homicidia, sed etiam fratricidia. Quartò potest ostendi per hoc, quod peccatum istud hominem quasi canem reddit. Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatem.

Cap. V.

De adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur.

SEquitur de adulterio quod diuiditur in duas species: scilicet in simplex adulterium, quod est cum vxoratus peccat cum soluta, & econuerso. Et in adulterium duplex, quod est cum vxoratus peccat cum vxore alterius. Septem autem sunt, per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. Primò per hoc quod est contrarium Sacramento matrimonii, quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocentiæ. Vnde non fit contumelia tanto Sacramento absque magna contumelia Dei. Secundò per hoc quod est contrarium iuri naturali. Vnum enim ex præceptis iuris naturalis est hoc. *Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris.* Hoc nullo modo vellet aliquis sibi fieri, vt quis cum vxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitterent se interfici, vel exhæredari, quàm hoc sustinerent. Ius ergo naturale dicit homini, quod hoc nullo modo debeat facere alii quod ab eo odit sibi fieri. Tertiò potest ostendi per hoc, quod prohibitio adulterii in Decalogo immediatè ponitur post prohibitionem homicidij & ante prohibitionem furti. Vnde Clemens Papa: Quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum enim in pœnis tenet locum: id est, in prohibitionibus. Homicidio quodammodo assimilatur adulteriũ. Cum enim vir & mulier sint vna caro: qui aufert vxorem suam alicui, idem est ac si seipsum ei auferret. Exuperat autem istud peccatum omne furtum: quia quod aufertur, cum sit creatura rationalis, melius est quacumque terrena substantia. Quartò potest idem ostendi per legem, quæ habetur Leu. 10. vbi sic dicitur: *Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore proximi sui, morte moriatur: moriatur & mœchus & adultera.* Eadem pœna punitur hoc peccatum secundum leges mundanas, nec recipitur aliqua redemptio. Quintò ostenditur idem per hoc, quod legitur Dominus dixisse Dauid cũ adulteratus esset, 2. Reg. 12. *Non recedet,* ait,

gladius de domo tua vsque in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi. Sextò potest ostendi per mala quæ inde sequuntur. Sequuntur autem ex hoc peccato exhæredationes filiorum. Vnde Eccl. 22. *Mulier relinquẽs virum suum, peccabit: statuens hæreditatem ex alieno matrimonio.* Sequũtur etiam inde homicidia. Vnde Dauid cum in adulterium cecidisset, fecit interfici fidelem militem suum. Sequitur etiam inde multotiens, vt scilicet quis cognoscat filiam patris sui, vel eius vxorem, ignorans quis sit pater eius. Septimò potest ostendi magnitudo huius peccati per iudicium zelotypiæ. De quo Num. 5. *Si declinasti à viro tuo atque polluta es, & concubuisti cum altero viro, his maledictionibus subjacebis. Det te Dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo. Putrefacere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus dirumpatur, &c.* Et Ezech. 33. *Vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & hæreditate terram possidebitis?*

Cap. VI.

De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur.

SEquitur de stupro, quod est illicita defloratio virginum. Cuius peccati magnitudo ostendi potest. Primò ex hoc quod Sichen filius Emor, qui Dinam filiam Iacob defloraunit, interfectus est hac de causa cum patre suo & toto populo vrbis suæ: vt legitur Genes. 34. Secundò potest idem ostendi per hoc quod idem peccatum aufert virginitatem, cui debetur fructus centesimus: cum coniugatis debeatur solum tricesimus, viduis solum sexagesimus. Satis deteriorat terram, qui facit vt non possit reddere nisi sexagesimum fructum, vel tricesimum, cum prius redderet centesimum. Qui illicite deflorat aliquam, aliquando est occasio mille fornicationum quas ipsa faciet postea. Sicut ille qui primò rumpit clausulam vineæ; occasio est illius damni quod faciunt qui postea intrant, qui aliter non intrassent. Et aufert ei quandoque quod numquam de cætero maritum habebit. Ad detestationem etiam huius peccati facit quod bonum quod ipse aufert, scilicet virginitatis bonum, est irrecuperabile & irrecompensabile. Votum virginitatis non recipit dispensationem, quia nec recompensationem.

Virginitas amissa, bonũ irrecuperabile, nec admittit dispensationem.

Cap. VII.

De simplici Fornicatione.

AD simplicis Fornicationis detestationem sufficere possunt quæ dicta sunt de luxuria generaliter. Addere tamen hoc possumus, quod hoc peccatum est detestabilius etiam homicidio, vel rapina, in hoc quod illa non sunt consubstantialiter mala, potest enim aliquis velle occidere aliquem meritorie, sicut iudex amore iustitiæ. Et aliquis potest accipere alienum in summa necessitate: sed nullius potest fornicari scienter, quin mortaliter peccet. Ponamus quod aliquis malum non cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quæ excogitari possunt, & semel tantum fornicatur, & sic decedit absque pœnitentia, ex necessitate damnabitur. Si omnes Missæ, quæ vsque ad finem mundi celebrabuntur ab Ecclesia, pro eo celebrarentur, non liberarent eum à morte æterna. Ad detestationem etiam istius peccati facit quod legitur Num. 25. quod cum esset fornicatus populus Israël cum filiabus Moab, iussit Dominus cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solem. Et occisi sunt de populo 24. millia hominum. Et Phinees qui interfecit Zambri coëuntem cum Madianitide sacerdotium sempiternum meruit, & iram Dei

Fornicatio homicidio & rapina peior.

à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus, qui fit extra vxorem: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum.

De peccato meretricum.

AD detestationem huius fornicationis, quæ fit cũ meretricibus, facit hoc, quod quando aliquis se credit cum talibus peccare simplici fornicatione, ipse quandoque commisit adulterium vel incestum. Sæpe enim tales mulieres coniugatæ sunt, & forsitan à consanguineis eius qui peccant cum eis cognitæ. Vnde committit se qui cum talibus peccat magno discrimini. Et licet non sunt coniugatæ vel affines ei, ipsæ tamen æquè peccant ac si forent: ex quo æqualis est contemptus. Ad detestationem verò illius fornicationis, quæ fit cũ viduis, facit hoc quod peccans cum talibus aufert eis honorem. Ad detestationem verò eius, quæ fit cum concubina, facit hoc, quod talis fornicatio fit cum scandalo proximi.

De raptu.

EST autem alia species luxuriæ præter prædictas, quæ Raptus dicitur. Est autem raptus, cum puella violenter à domo patris ducitur, vt corrupta in vxorem habeatur, siue puellæ, siue parentibus vis illata constiterit. Hoc peccatum tantum est, quod morte punitur.

CAP. VIII.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primò de Luxuria clericorum.

Ecclesiasticorum luxus.

TErtio modo potest diuidi peccatum Luxuriæ secundum diuersitatem subiectorum, in quibus est, vt diuidatur in luxuriam laicorum, clericorum, & religiosarum personarum. De luxuria verò laicorũ nihil aliud dicemus quàm de luxuria in genere dictum sit. Sed de aliis duabus speciebus dicemus, quia grauius est peccatum illud in clericis religiosis personis: & aliter ponderandum est in eis, quàm in laicis. Vnde pondus sanctuarij maius erat cæteris ponderibus mercatorum & ciuium, ad designandum quod aliter ponderanda sunt peccata laicorum & peccata eorum, qui sancti deberent esse, quibus dicitur in Esa. *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.

SEptem autem sunt quæ aggrauant peccatum carnis in clericis in sacris ordinibus constitutis. Primum est, voti fractio, & est ista circunstantia valde aggrauans peccatum: quod satis apparebit, si aliquis attendat quàm pretiosum sit quod talis aufert Deo, & quod res sancta sit. Hæ duæ circunstantiæ aggrauare solent peccatum rapinæ, prætiositas rei quæ rapitur, quia magis damnificatur proximus: & sanctitas ipsius, quia tunc non est solum furtum, imò etiam sacrilegiũ. Castitas verò quam iste promisit Deo cum sacros ordines suscepit, quam Deo aufert cum fornicatur, res irrecompensabilis est. Vndè Eccl. 26. *Omnis ponderatio non est digna animæ continentis.* Res etiam sancta est, cum sit Deo oblata. Vnde contrectatio eius inuito Domino facta est sacrilegium. Secundum est scandalũ & derisio populi. Vnde Hieron. Clericus aut honestior est cæteris, aut aliis est fabula. Tertium est scientia, vndè Greg. Vbi maius est scientiæ donum, transgressor maiori subiacet culpæ. Quartum est hoc, quod ad seruitium Dei assumpti sunt. Sicut enim qui fornicatur in Ecclesia, magis peccat quã qui fornicatur in domo cõmuni, eo quod Ecclesia sit Dei seruitio deputata; sic maius est peccatum luxuriæ in clericis qui sunt Dei seruitio deputati, quàm in laicis. Quintum est, quod ipsi sunt de familia

familia Dei, & eius expensis viuunt & vestiuntur: proditores enim sunt quando illũ impugnant, de cuius bonis viuunt & vestiuntur. Et Dei contumelia etiam maior est: quia à suis contemnitur, vndè in Psal. *Si inimicus meus maledixisset mihi, &c.* Sextum est hoc, quod ipsi decipiunt populum, qui dat eis eleemosynas, vt ipsius peccata deleant orando, & gratiam impetrant sanctitate vitæ suæ: quod ipsi non faciunt, quia secundum Greg. cum indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Bernard. Qui ambulant in carne, Deo placere non possunt; & placere velle præsumunt. Septimum est, dignitas officii ad quod ordinati sunt, quod specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut enim grauiter peccaret qui calicem benedictum in lutum proiiceret, vel aliter macularet, eo quod ad continendum Dominicum sanguinem sit deputatus: sic sacerdos valde peccat grauiter, qui ad suscipiendum Dominicum corpus & sanguinem ordinatus est, quando peccato carnis se maculat. Et sicut etiam ille grauius peccaret, qui in calice inquinato manente immunditia in eo sanguinem Domini poneret: sic valde grauiter peccat ille, qui fœtore luxuriæ inquinatus antequam ab immunditia illa se abluerit, corpus & sanguinem Domini sumere præsumit. De quo Ambrosius. Qui indigne Christum sumit, idem est ac si interficiat, & Augustinus super illud ad Hebr. 10. Irritam qui faciens legẽ Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit? Conculcat Christum qui liberè peccat, & absque timore, & qui eo indigne participat.

Psalm.

Quod peccatum Luxuriæ valde indecens sit in sacerdote.

Secunda Pars.

Nota quod peccatum Luxuriæ valde indecens est in sacerdote. Et hoc quinque de causis. Et quia homo, & quia Dei minister, & quia Angelus, & quia plusquam Angelus in aliquo, & quia videtur Deus, vicem enim Dei tenet. Ad primum enim facit illud Senecæ. Voluptas nihil habet magnificum, nihil quod naturam Deo proximum deceat ministerio membrorum vilium ac turpium veniens. Appetitus fornicantis est brutalis. Concupiscentia brutorum visio delectabili tam cito accenditur, & non habet in potestate sua vt eam temperet vel extinguat. Sic fornicator vult appetitum suum implere quantumcunque malum inde sibi accidere debeat. Ad secundum nota quod si diuites huius seculi tantum amant munditiam in eis qui sibi seruiũt cibum præparando, quid ille in quo legitur in Cant. *Qui pascitur inter lilia:* id est puritate delectatur. August. Melius est spiritualia penitus omitti quàm impure tractari, vel tangi. In Ecclesiasticis officiis Dominus non frequentiam ministrorum, sed deuotionem probat animorum. Ad tertium pertinet quod legitur in Malach. 3. cap. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est:* plus est etiam quam Angelus, quantum ad dignitatem sacerdotalem, quam non credimus angelis esse concessam. Non enim si proferret angelus verba illa. *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus:* fieret transsubstantiatio: quia non habet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legimus dictum esse. *Quorũ remiseritis peccata, remissa sunt:* vt legitur discipulis dictũ. Ioan. penul. Hoc tamen verbum sanè intelligendũ est Est etiam vt Deus. Vnde super illud Matth. 16. *Vos autem quem me esse dicitis?* dicit Gloss. interlin. *vos ab aliis discreti non homines, sed dii.* Et in Leu *Diis non detrahes: & principi populi tui non maledices.* Et quale est hoc, quod ille amat vt porcus qui est vt Deus.

Cap. IX.

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo peccati sex modis probatur.

COnsequenter ostendēdum est quomodo aggrauetur peccatum carnis in religiosis personis. Et primò ostendemus hoc generaliter in quibuscunque religiosis personis, deinde specialiter in sanctimonialibus. Et nota, quod septem circunstantiæ aggrauantes peccatum clericorum, qui sunt in sacris ordinibus cōstituti, possunt similiter ad peccata religiosarum personarum referri. Sed causa breuitatis de hoc ad præsens dimittimus. Sex autem sunt per quæ ostendi potest, quantum aggrauetur hoc
1. peccatum in religiosis. Primum est hoc, quod Moyses narrat Genes. 6. tanquam causam diluuij: *Cum cœpissent*, inquit, *homines multiplicari super terram, & filios procreassent: videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt vxores sibi ex omnibus quas elegerant.* Si enim displicuit tantum Deo, quod filij Dei filias hominum in vxores acceperunt, quantum credendum est displicere Deo cum filii Dei cum filiabus hominū for-
2. nicantur? Secundum est, quod cœtus religiosorum nobilior pars est in corpore Christi, scilicet Ecclesiæ: vnde per faciem intelligitur, & ideò sponso Ecclesiæ maximè displicet macula in eis: vnde ipse dicit in Cantic. sponsæ: *Ostende mihi faciem tuam.* Qui magnam alicui vult facere contumeliam maculat ei faciem. Vndè Iudæi in faciem Christi expuerunt vt contumelia maior esset. Sic Christo contumeliam magnam faciunt, qui faciem sponsæ pro qua abluenda faciem propriam sputis Iudæorum exposuit, maculant vel in se vel in aliis. Tertium est hoc,
3. quod peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitum religionis deserit, apostata iudicatur: cum castitas magis substantialis sit religioni, quàm habitus: qui castitatem deserit, apostata est. Vndè de tali verum est, quod legitur Prouer. 6. *Homo apostata vir inutilis.* Nec quantum ad Deum vtilis est, quicquid enim facit in claustro, nō valet ei ad meritum vitæ æternæ. Et quoad homines inutilis est, cum eis sit scandalo & derisioni. Quartum est hoc, quod diabolus 4.
studet & laborat vt religiosos faciat cadere, præcipuè in peccatum carnis. Vnde Eccl. 13. *Venatio leonis onager in eremo.* Leo est diabolus, cuius venatio est monachus in eremo claustri. Diabolus est quasi secator, cibos inusitatos quærens. Vndè Habac. 1. *Incrassata est pars eius, & cibus eius electus.* Quantum placeat diabolo peccatū carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc, quod legitur in dialogo Gregorii, quod Andræas Fundanæ ciuitatis Episcopus, cum vitam virtutibus multis plenam duceret & continentem, quandam monialem, quam secum prius habuerat, noluit ab Episcopi sui cura repellere certus de sui & eius continentia. Sed hostis eius cœpit speciē oculis eius imprimere, aditum tentationis exquirens. Quadam verò die Iudæus quidam de Campania Appiam tendens cum iam esset nox, nesciens quo declinaret, iuxta Apollinis templum se contulit. Nocte verò media dum præ timore vigilaret, vidit malignorum spirituum turbam in Ecclesiam aduenire, quorum princeps discutere cœpit quid egissent. Et post multum venit vnus, qui in Andreæ animum per speciem sanctimonialis quandam tentationem carnis cōmouisse aperuit. Cum verò malignus spiritus, qui præerat, inhianter audiret, adiunxit, quod ad hoc peruenit tentatio, vt die præterito in terga eiusdem sanctimonialis fœminæ alapam daret. Tunc blandè exhortatus est eum, vt perficeret, quod cœperat, vt singularem palmam teneret. Tunc Iudæus accedēs ad Episcopum, diligen-

Peccatū carnis in religiosis diabolo nequiter placet.

ter ab eo, licet hoc celare vellet, extorsit. Quem Episcopus ad fidem monuit, & baptizauit. Ad idem facit, quod legitur in Vitis Patrum, quod dicebat quidam Thebeus senex, quod filius fuisset sacerdotis idolorum. Et cum quadā die videret patrem suum in templo sacrificātem idolis, vidit & sathanam cum malitia sua astantem. Quem cum singuli dæmones adorassent, retulerūt facta nequitiæ suæ. Vnus ait: Per xxx. dies homines vnius prouinciæ plurimos occidi. Alius dixit, per xxx. dies plurimos se submersisse in mari. Alius per se decem dies interfuisse nuptiis, & sponsum & sponsam occidisse, & multam effusionem sanguinis incitasse. Hoc audito omnes sathan flagellari iussit. Tandem vnus ait, per xl. annos incitasse quendam monachum in eremo ad peccandum, & illa nocte compulisse eum fornicari. Tunc surgens & osculans eum imposuit ei coronam quam habebat, dicēs, quid maximum fecisse. Quintum est hoc, quod Dominus legitur ita grauiter puniuisse peccata illa, quæ in claustris sunt cōmissa. Primum claustrū fuit in cœlo in quo ipse Deus abbas fuit: in quo quidem conspirationem fecerūt, & absque spe veniæ damnati sunt. Secundum claustrum fuit in terrestri paradiso, in quo qui inobedientes fuerunt, de paradiso expulsi & morte cum tota successione sua damnati sunt. Tertium claustrum fuit in principio Ecclesiæ, in quo Petrus fuit abbas, in qua qui proprietarii esse voluerūt, morte subitanea perierunt. Causa autem quare peccatum in claustro cōmissum adeò Deo displiceat, potest esse duplex. Vna tangitur Esa. 26. vbi sic legitur: *In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dei.* Multum displicet Deo, quod diaboli filius locum occupet, in quo deberet esse vir sanctus.

Peccata in claustris cōmissa horrende à Deo punita.

Causa duplex. 1.

2. Secunda causa est: quia claustrales debēt esse serui Domini, propriè proprii. Vndè valde magnam cōtumeliam reputat sibi hoc Deus, quum à talibus se contemni videt. Sextū est hoc, quod vita claustralis est angelica vita. Imitari enim debet angelicam vitam in puritate per castitatem. In carne enim præter carnem viuere, non humanæ est naturæ, sed virtutis angelicæ. Et in charitatis feruore vsque ad omnium communionem. Et in persecutione obedientiæ: vt sicut in cœlo, sic ibi voluntas Dei perfectè fiat. Claustralis ergo angelus est: Ergo vel malus vel bonus. Si malus est, diabolus est vel dæmō. Nihil enim aliud est malus angelus quā diabolus. Et sic claustrales luxuriosi sunt dæmones incubi. Hieron. Professis Christianæ religionis militiam, nihil est mediū inter angelos & dæmones. Aut enim erunt angelis æquales, aut dæmonibus nō impares. In claustralibus videtur hoc peccatum maximum esse & indecens: quia spiritualissimi deberent esse. Et hoc peccatum præ cæteris carnales eos reddit. Efficitur enim in hoc peccato homo totus caro. Macula enim intolerabilis est in oculo, quæ parum grauaret in alio membro. Viri enim contemplatiui sunt vt oculus.

De peccato carnis in Monialibus.

Sequitur de peccato carnis in sanctimonialibus. Quod adeò graue est, quod non est sola fornicatio, imò est ibi adulterium, & incestus, & stuprum, & quasi peccatum contra naturam. Adulterium est ibi, quum fit accessio ad sponsam Christi. Et valde est graue genus adulterii, si attendatur, quod desponsata sit Altissimo: quanto enim mobilior est cui desponsata est, tāto maior est contumelia. Ipsi enim est desponsata cui angeli deseruiunt. Attendere etiam debet qui eam solicitat, quod sponsa est Domini sui. Vnde cū peccato adulterii, erit ibi crimen proditionis. Hoc autem attendebat Ioseph, qui dominæ suæ dicenti sibi: Dormi mecum: dixit Gen. 39. *Quomodo possum facere hoc malum, & peccare in Dominum meum?* Attendere etiam de-

bet, quod sponsa ista est adeò dilecta à Domino suo, quod inclusit eam. *Oblita est populum suum & domum patris sui, vnde concupiuit Rex decorem eius.* Iuxta verbum. Psal. Ad hoc adulterium specialiter potest referri, quod legitur Prouerb. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ.* Stuprum etiam, id est, illicita defloratio virginis, frequenter est ibi. Incestus etiam & valde graue genus incestus: quia cum vxore patris. Vndè ad hoc potest referri, quod legitur 1. Corinth. 5. *Auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Ad idem potest referri, quod legitur Genes. penult. *Ruben effusus es sicut aqua, non crescas, quoniam ascendisti cubile patris tui; & maculasti stratum eius.* Est etiam quodammodo ibi vitium contra naturam, quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosæ personæ, quæ perfectè ordinem suum seruant, continuè sudarium suum ferunt, quia in habitu suo sepeliuntur.

PARS TERTIA, QVÆ habet septem capitula.

De his quæ dant occasionem peccato Luxuriæ.

CAPVT I.

De incitamentis Luxuriæ. Et primò de otio, & indiscreta sumptione cibi & potus.

DIcto de his, quæ faciunt ad detestatione Luxuriæ, & de speciebus eius dicendum est de his, quæ præstant occasionem huic peccato. Quæ sunt octo, scilicet, otiũ, indiscreta sumptio cibi & potus, exhortatio vetularũ vel aliarum personarum, quæ consiliatrices sunt turpitudinis, & prauum exẽplum, aspectus mulierum, colloquium, auditus cantilenarum amatoriarum, vel instrumentorum musicorum & turpiloquiorum, & tactus. Quod otium det occasionẽ huic peccato, patet ex scriptis ethnicorum, & etiam ex sacra Scriptura. Vndè Poëta: Quæritur, Ægysthus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ: superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium.* De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriæ, satis dictum est, vbi de vitio gulæ supra in principio diximus. Dicit etiam Hieron. quod difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Bernard. Periclitatur castitas in deliciis. Item Hier. Pro membrorum ordine ordo vitiorum est. Hinc dicitur, quod membra generationi deputata seruiant peccato.

CAP. II.

De peccato vetularum turpitudinem consulentium.

MVlta autem sunt, per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. Primùm est hoc, quod peccatum istud est diabolicum. Opus enim diaboli est operam dare, vt hominem deiiciat in peccatum. Sic studium vetularum talium est, vt mulieres inclinent ad peccatum. Nec habent de illo peccato quandóque nisi fœtorem & potum vnum vini. Vndè Ioel 3. *Puellam vendiderunt pro vino, & biberunt.* Secundùm est hoc, quod opus earum magis est noxium quam opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus possunt aliquid facere per se, ibi facit vetula. Vndè posset rectè dici diabola, eo quod in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus, quod sit diabolus, qui est à creatione angelus. Posset etiam dici satan, quod interpretatur aduersator. Efficacius enim aduersatur saluti eius quã mouet ad malum, quàm ipse diabolus. Tertium per quod potest ostẽdi magnitudo huius peccati, est pœna serpenti à

Domino inflicta. Serpens enim quem diabolus sibi elegit, vt per eum mulierem deiiceret, eo quod mulieri assimilaretur (erectus enim tunc erat, & secundùm Bedam vultum virgineum habẽs) significat rectè has vetulas, quas diabolus elegit, ad alias mulieres deiiciendas, eo quod sint eis similes. Licet autem serpens, tanquam creatura irrationalis, non intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est, cùm mulier in duobus punita sit tantùm, & vir tantùm in vno. Vir etiam qui in solo esu peccauit, in labore quærendo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei : *Maledicta terra in opere tuo, &c.* Mulier superbiuit, & in fructu peccauit : ideò Deus eam humiliauit, dicens, *Sub viri potestate eris.* Et in fructu eius puniuit eam, dicens. *In dolore paries.* Serpens verò, quia hominem deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei : *Super pectus tuum gradieris.* Quia habuit in ore mendacium, ideò in ore eius positum est venenum. Et in cibo punitus est. Vnde dictum est ei : *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Quia mulierem decepit, ideò dictum est ei: *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* Et post : *Ipsa conteret caput tuum.* Et est argumentum quod mulieres sanctæ multùm debent odio habere tales vetulas, non naturam, sed vitium earum. Et nisi se correxerint, prócurare eo modo quo secundùm Deum poterunt, vt à vicinia sua expellant eas. Qualiter ergo punientur vetulæ, quæ intelligunt peccata quæ faciunt, si sic serpens punitus est, qui non intellexit ? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia vinum pro peccato quod faciũt bibunt, fel draconum erit vinum earum, & venenum aspidum insanabile. Ipsis etiam dicetur : Non terram comedes, sed carbones comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et quia se plancam vel pontem diabolo fecerunt, vt per eas ad mulieres diabolus transiret, ipsæ prostratæ conculcabuntur, & vadent super eas horribiles, vt ait Iob. Quartum est, quod legitur Ecclesiast. 28. de lingua tertia, vbi sic habetur : *Mulieres fortes deiecit* : vel mulieres viratas, secundùm aliam litteram, vel etiam maritatas. Et quibusdam interpositis, subiungitur *Et vtilis potius infernus quàm illa.* Ignis infernalis non exurit, nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt : sed lingua tertia iniustissimè vrit igne peccati, etiam illos qui sibi nihil nocuerunt. Quintum est hoc, quod vetula talis se habet, sicut lingua in corpore diaboli, quod est congregatio malorum : Ex quo satis potest ostendi, quod multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. *Si enim tantum est malitiæ in lingua vnius hominis*, vt habetur in Canone Iac. 3. *quantũ credenda est habere malitiæ lingua diaboli ?* De lingua hominis dicit Iacob. *Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis.* Et post, *quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna.* Et iterùm : *Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero*, quæ de lingua diaboli verissimè possunt dici, scilicet de vetula. Prætereà cùm diabolus vt faber sit, iuxta illud Esa. 55. *Ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas.* Et iuxta illud Iob. 41. *Halitus eius prunas ardere facit.* Vetulæ istæ sunt vt folles ipsius. Attestatur autem nigredo vetularum huic officio. Ipsæ etiam vetulæ sunt quasi laruæ, sub quibus diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem mulieribus incuteret. Ipsæ etiam reæ sunt proditionis apud Deum : cuius castra explorant, & procurant, vt diabolo tradantur. Præterea, quum Christus in tempore Passionis laborauerit vsque ad sudorem sanguineum, & tantum dolorem sustinuerit, quod non fuit dolor sicut dolor eius, & tantum expenderit. Ibi enim fractum est alabastrum, & vnguentum misericordiæ effusum in tanta

Vetulæ incantatrices lingua & folles diaboli.

abundantia, quod eam senserunt cælum & terra, & infernus: vnicam tamen animam, scilicet latronis lucratus est ibi. Ex quo satis patet, quantum peccent hæ vetulæ, etiamsi non auferrent, nisi vnam animam Deo in tota vita sua, cùm tale damnum faciant ei, quale lucrum fecit in cruce. Item, si prædicator vnus non lucraretur in tota vita sua, nisi vnicam animam, multùm faceret, quum vna anima plus valeat, quàm omnes diuitiæ huius mundi. Igitur si aliqua vetula toto tempore vitæ suæ nullum aliud malum faceret, nec corde, nec ore, nec opere, nisi quod vnam animam Deo auferret, nimis esset. Item si aliquis vendidisset vnum de vicinis suis comedendo & bibendo cum eo aliquibus, qui eum corporaliter iugularent, valdè malus iudicaretur: vel si quis ad tantam malitiam peruenisset, quòd pro duodecim denariis hominem vnum corporaliter interficeret. Quàm mala ergo iudicanda est, quæ tot mulieres vendit ad interficiendum eas spiritualiter, comedendo & bibendo cum eis? Et quæ non pro duodecim denariis, sed pro potu vno vini, interdum in mortem vnius animæ consentit? Prætereà incendiarii qui furtim domos & aceruos manipulorum incendunt in guerris, peiores cæteris reputantur, & maximè sunt exosi. Vetulæ autem incendiariæ sunt. Luxuriam enim, quæ ignis est vsque ad consumptionem deuorans, vt legitur Iob. 31. in cordibus hominum ponũt. Nec parcunt etiam templis: fideles enim templa sũt Deo, in baptismo dedicata. Item si nullum tale sacrificium est Deo, vt zelus animarum, nullum tale sacrificium est diabolo, vt perditio earum, & nihil sic Deo displicet. Vetulæ tales videntur propriè esse de familia diaboli. Et sicut voluit Christus, vt super Apostolos apparerent linguæ igneæ, ad ostendendum, quod officium eorum erat verbis corda hominum igne cælesti inflammare: sic diabolus, si vellet officium istarum vetularum hominibus ostendere, linguas igneas, igne fœtido inferni faceret super eas apparere.

CAP. III.

De malo exemplo, per quod excitatur Luxuria.

MAlum exemplum licet vniuersaliter multum timendum sit, præcipuè tamen exemplum huius peccati: quia in membris generationi deputatis, maximè sæuit concupiscentia. Vnde summo studio vitãda sunt vbi fornicarii conuersantur, quia non accideret de facili quod aliquis videret aliquos fornicari quin tentaretur. Vnde Ecclés. 19. *Qui se coniungit fornicariјs, erit nequam* Et Apostolus 1. Cor. 5 loquens de Corinthio fornicatore. *Nescitis quia modicum fermenti totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum.* Et Senec. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multùm mali facit. Etiam cum eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare illis, qui virginitatem vel castitatem volunt seruare. Fornicariorum congressus vitandus.

CAP. IV.

De aspectu mulierum, qui valdè timendus est.

ASpectus mulierum valdè timẽdus est, vt potest ostendi & authoritatibus & exemplis & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Gen. 3. *vidit mulier, &c.* Greg. Nõ licet intueri quod non licet concupisci. Item Greg. Pensandum est quãtùm visum debemus restringere, qui mortaliter viuimus, si mater viuẽtium per oculos ad mortem venit. Et Eccl. 9. *Virginem ne conspicias, ne* Visus quãtum & cur restringendus.

fortè scandalizeris in decore eius. Et post: *Auerte faciē tuam à muliere compta.* Exemplis potest idem ostendi. Vnde Gen. 34. *Cùm vidisset Dinam Sichem filius Emor Euæi, princeps terræ illius adamauit illam, & rapuit.* Et Gen. 39. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait, *Dormi mecum.* & 2. Reg. 11. *vidit Dauid Bersabee lauantem se ex aduerso super solarium suum. Erat tunc mulier pulchra valdè.* & subiungitur: *Missis itaque Dauid nuntijs tulit eam.* Et de Iudith. 16. legitur: *Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius.* Cincinnos vocat capillos in serie vna congregatos. Multis etiam rationibus potest ostendi, quod valdè timēdus sit nobis aspectus mulierum. Quarum quædam sumuntur ex parte mulierū, & aliæ ex parte oculorum. Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostēdendum. Prima est hæc, quod à planta pedis vsque ad verticem, non est locus in mulieribus, in quo nō sit positus laqueus ad capiendum oculos. Quod satis innuitur Iudith. 16. Dicitur ibi, *Colligauit, &c.* vt suprà, ecce laqueus in vertice. *Sandalia eius rapuerunt oculos eius*: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesiast. 7. *Inueni mulierem amariorem morte, quæ laqueus est venatorum, & sagena cor eius.* Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, vt qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in vinculis diaboli. Et Prou. 7. *Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiēdas animas.* Notandum quod diabolus excoriat mulieres, pellē honestæ cōuersationis ab eis remouendo ad miluos, id est, ad luxuriosos capiēdos, qui sunt animalia ignobilia, quæ ad extra volant. Ad idē solent canes vel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparent se ad interfectionem animarum. Si quis faceret foueam in via, & eam cooperiret non toleraretur: Fouea autē profunda est meretrix: vt legitur in Prou. 23. Item Eccl. 9. *Ne respicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueos eius.* Secunda ratio, quare aspectus mulierum sit timendus, est hæc, quod mulieres in aspicientibus se solo visu ignem infernalem succendunt, etiam à remotis. Vnde Eccl. 9. *Ne circumspicias speciē alienam.* Propter speciem mulieris perierūt multi. Et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Tertia ratio est, quia non est aliqua pars in eis qua quasi gladio nō vtantur, in necem se aspicientium. Hieronymus. Gladius igneus est species mulieris, quasi ex omni parte sui sagittas mittens. Ad quam sagittationem pertinet quod legitur Prou. 7. *Donec transfigat sagitta iecur eius.* Et paulò post: *Multos vulneratos deiecit.* Non est hoc mirum si multos interficiat, cùm densescat multitudine telorum, sicut porcus, qui dicitur spinaticus multitudine spinarum.

Mulieris species gladius igneus.

Quod oculi dant occasionem sæpe peccato Luxuriæ.

Ex parte verò oculorum possunt sumi septem rationes. Prima est quod oculi sunt valdè veloces ad nocendum animæ. Ideo prædonibus comparantur. Thren. 4. *Oculus deprædatus est animam meam.* Prædones timentur multùm propter sui velocitatem. Ad idem pertinet quod dicit Greg. super illud Gen. 3. Vidit mulier, &c. Deprimendi sunt oculi à lasciuia suæ voluptatis, quasi quidam raptores ad culpam. Non enim Heua lignum contigisset, nisi priùs incautè respexisset. Secūdò, timēdi sunt oculi, quia à remotiori nocent gustus & tactus sunt eorū quæ sūt immediata: sed visus nō sic propter hāc causā multùm timētur balistarii & sagittarii. Tertiò, quia oculi contra nos multis armis vtuntur. Plures enim differētias rerum nobis ostendit visus, quàm cæteri sensus. Sensus iste ministrat materiam tentandi nobis, &

quantum ad concupiscentiam oculorum, & quantum ad superbiam vitæ. Totius hominis libertas est, perdidisse oculos. Oculi sunt per quos paupertatem ferre non possumus. Oculi tota nostra luxuria sunt: hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant. Quartò, quia duces sunt scelerum. Inter latrones magis timentur, qui vias scientes, aliorum sunt duces. Senec. Intelligendum est, partem esse innocentiæ, cæcitatem. Huic oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat, irritamenta sunt malorum, duces scelerum. Quintò, propter corruptionem magnam quæ in oculis est. Ad quam corruptionem, Primò, facit facilitas lædendi, quam videntur habere à natura, etiam quantum ad peccatum. Cui attestatur facilitas lædendi corporaliter quæ est in eis. Dispositio enim corporalis attestatur frequenter dispositioni spirituali. Ad idem facit hoc, quod naturaliter custodiuntur oculi tanta diligentia. Multis enim tunicis inuoluti sunt à natura, & palpebra etiam exteriori defenduntur, & etiam obiectione manus, si opus fuerit. Eiusdem etiam facilitatis lædendi signum videtur esse hoc, quod per oculos ad matrem nostram mors intrauit. Secundò, facit ad corruptionem istam hoc, quod multi corrupti fuerunt in primo peccato. Vnde post comestionem pomi sequitur in Genesi: *Et aperti sunt oculi eorum.* Quod intelligitur, quo ad motus concupiscentiarum. Non enim intelligendum est, quod quasi palpones & cæci, accesserunt ad lignum vetitum. Vnde super illud Matthæi 7. *Quid autem vides festucam.* dicit glossa. Oculus qui in paradiso post culpam est reseratus, videt non vnde proficiat, sed vnde in deterius cadat. Tertiò, corrupti sunt ex diuturna consuetudine peccandi. Tanta autem corruptio ista est, quod quasi inuitus cõcupiscit homo quod videt oculus. Vnde super illud Iob. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, &c.* dicit glossa. Fœdus cum oculis pepigit, ne priùs incautè aspiceret, quod postea inuitus amaret. Sextò, ideo sunt multùm timendi oculi, quia vsus eorum est valdè necessarius. Quanto enim est vsus magis necessarius, tanto & abusus est magis timendus. Licet lingua valdè corrupta sit, tamen includi potest longo tempore, & sic cessando ab eius vsu, cauet homo ab eius abusu. Sed oculi non cessant videre, vnde non cessant peccare. Vnde 2. Pet. 2. *Oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.* Septimò, sunt oculi timendi, quia sunt quasi duæ portæ in castro corporis nostri, quibus si dominetur diabolus, simpliciter erit Dominus corporis nostri. Dominus qui habet portas alicuius castri, habet & castrum. Vnde Iob. 31. Post illud: *pepigi fœdus, &c.* Subiungitur: *Quam enim partem haberet in me Deus desuper?* Vbi insinuat, quod nihil habet Deus in homine, si oculos non habeat: sicut non est Dominus castri, qui nõ habet ibi ingressum & egressum; & vt breuiter dicam, *quum breuis sit omnis malitia, super malitiam mulieris*: vt legitur Ecclesiast. 25. *Et nihil oculo nequius creatum sit,* vt legitur eiusdem 30. Quum in aspectu mulierum hæc duo valdè timenda coniunguntur, constat aspectum mulierum valdè timendum esse. Ideò Iob sciens oculos esse hostes valdè nocíuos, fœdus cum eis pepigerat, vt nec cogitaret de virgine. Ideò etiam leguntur quidam philosophi sibi oculos eruisse. Vnde Hier. Non doleas, si hoc non habeas, quod formicæ, & muscæ, & serpentes habent, carnis oculos, sed illum oculum te habere lætare, de quo in Can. *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, in vno oculorum tuorum.* Denique quosdam mundi philosophos legimus, vt totam cogitationem ad puritatem cogerent, sibi oculos eruisse: in hoc tamen non debemus eos imitari.

Oculi portæ duæ in corporis castro.

CAP. V.

Quod colloquium mulierum valdè sit timendum.

COlloquium mulierũ valdè timendum est. Quod patet, primò, per hoc quod sermo mulieris insinuatur esse rete. Prou. 7. vbi sic legitur de fallace muliere: *Irretiuit eum sermonibus multis.* Secundò, ex hoc quod comparatur igni, Ecclesiast. 9. vbi sic legitur. *Colloquium illius quasi ignis exardescit.* Tertiò, ex hoc quod comparatur gladio acuto. Prouer. 5. *Fauus distillans, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem eius amara, quasi gladius biceps.*

CAP. VI.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum.

AVditus cantionum valdè timendus est. Vnde Eccl. 9 *Cum saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.* Ad auditũ turpiloquiorum possumus referre quod dicit Apost. 1. ad Cor. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Musica etiam instrumenta multùm sunt timẽda: Frangũt enim corda hominũ & emolliunt. Et ideò secundùm verbum sapientis essent frangenda.

CAP. VII.

Quod tactus mulierum sit valdè periculosus.

TActus mulierum valdè periculosus est, sicut potest ostendi multis testimoniis Scripturæ. Et primò, ex hoc quod legitur Ecclesiast. 9. *Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum, &c.* Secundò, ex hoc quod legitur Ecclesiast. 26. *Qui tenet eam, quasi qui apprehendit scorpionem.* Tertiò, ex hoc quod legitur Ecclesiastici 7. *Vincula sunt manus eius.* Quartò ex hoc quod legitur Prou. 9. *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta eius non ardeant; aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius?* sic qui ingreditur ad vxorem proximi sui, non erit mundus quum tetigerit eam. Ad idem facit exemplum Andreæ Episcopi supra positum, qui sanctimonialem percussit manu, de qua percussione princeps dæmonum adeò lætatus est. Ad idem facit exemplum quod habetur in dialogo de quodam sacerdote, qui habuerat concubinam, sed eam dimiserat, & ei non cohabitabat, imò sanctissimè viuebat. Tandem eo ægrotante ad mortem, & circunstantibus dubitantibus, vtrum iam spiritus recessisset, illa quæ tunc ibi erat, accessit propè tentatura vtrum adhuc spiraret: ille autem vidit eam, & cum magno conamine locutus ait: Recede mulier, recede: adhuc viuit igniculus, tolle paleam. Ad idem facit quod legitur in vitis patrum, de quodam fratre, qui volens cum matre transire flumen, manus suas inuoluit pallio eius, & portauit eam vltra: & interrogatus ab ea, cur hoc faceret: Respõdit: Corpus mulieris ignis est, & eo ipso quod contingebam te, veniebat mihi memoria de aliis mulieribus.

PARS QVARTA, QVÆ habet quatuor Capitula.

De remediis contra Luxuriam.

CAP. I.

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ.

DIctum est de his quæ dant occasionem luxuriæ, consequenter dicendum est de remediis contra hoc pecca-

tum. Quum autem luxuria sit ignis, sicut patet ex prædictis, necessarium erit triplex remedium contra eam, sicut contra ignem nimium triplex solet adhiberi remedium, scilicet aut per aquæ effusionẽ, aut lignorum subtractionem, aut elongationem. Verbi gratia: Si olla, quæ iuxta ignem est, adeò ebulliat, vt effundatur quod in ea continetur, aliquod horum trium fieri consueuit: vel aqua frigida ollæ infunditur, vel de lignis subtrahitur, vel olla ab igne elongatur. Sic etiam faciendum est, contra ignem luxuriæ. Si quis viderit se tentari à peccato illo, consilium vnum est, vt ad aquam recurrat, vel ad aquam frigidam, quam proiiciat super se, ad litteram, vel ad aquam lacrymarum, vel ad aquam, id est, tribulationem quamcumque, vel recipiat disciplinam bonam, vel pungat se fortiter, vel trahat sibi pilos barbæ, vel capitis, vel si non vult adhibere tribulationis præsentiam, saltem adhibeat eius memoriam, vt cogitet de pœnis quæ debentur peccato luxuriæ. Ad istud remedium pertinet quod legitur Prou. 20. *Dolor vulneris absterget maculam.* Eccl. 11. *Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ.* Ad idem pertinet quod legitur in vitis Patrum, de quodam sene, qui cùm tentaretur grauiter de quadam muliere, quam receperat in hospitio suo, ipse accendit lucernam, & combussit omnes digitos suos. Sicut autem ille meritò combureretur, super cuius vestem ignis caderet, qui præ pigritia illum à se non excuteret, nec esset compatiendum ei. Et sicut meritò domum suam amitteret, qui videns domum suam comburi aquam non quæreret, sic meritò ignis luxuriæ eos consumit, qui ad aquam tribulationis non currunt, cùm vident ignem consumere, non vestes suas, vel domum, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt, quod magis vilipendunt seipsos, quàm aliqua suorum. Senec. Nihil est homini seipso vilius, si homo tunc intraret in aquam frigidam vsque ad pectus, ex quo non immineret ei ex hoc periculum, non esset malum. Secundum remedium est, vt homo subtrahat sibi de cibo & potu: secundũ enim ligna syluæ exardescit ignis, vt legitur Ecclesiast. 28. Pamphylus: Detrahe ligna foco, protinus ignis abest, & præcipuè de illis generibus ciborum & potuum, quæ inflammant ad luxuriam: vt sunt fortia vina, & acuti saporis. Ista enim sunt, non qualiacunque ligna ad nutrimentum luxuriæ, sed sunt quasi faculæ ardentes, ad eam incendendam. Vnde sicut deridendus esset ille, qui faculis ardentibus domum suam accenderet, si diceret, quod combustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt, qui dicunt se velle continere, cum talibus cibis & potibus domos suas incendant. Tertium remedium est, vt homo elonget se ab igne luxuriæ. Hoc remedium docet nos Apostolus, 1. ad Corinth. 6. dicens: *Fugite fornicationem.* Super quod verbum dicit Ambrosius: Cum aliis nempe vitiis potest expectari conflictus: hanc fugite, ne approximetis, quia non potest aliter melius vinci. Ad idem mouemur exemplo Ioseph, de quo legitur Gen. 39. quod cùm domina sua diceret ei: *Dormi mecum*: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

Quod fugiendo homo debeat pugnare contra peccatum carnis.

Triplex autem ratio potest assignari quare fugiẽdo pugnandum sit cum peccato carnis. Primum est, quod luxuria ignis est: homo verò est, vel fœnum, vel stupa. Primum potest haberi ex illo verbo Esa. 40. *Omnis caro fœnum.* Secundum ex illo verbo Ecclesiastici 1. *Stupa collecta synagoga peccantium.* Nulla autem securitas est, stupæ vel fœno esse iuxta ignem. Secunda ratio est, quia luxuria peccatum est valde immundum.

Vnde sicut non esset bonum luctari cum homine lutoso, quia licet deiiceret eum, tamen se inquinaret: sic non est securum luctari cum peccato isto. Vix enim potest esse, quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Tertia ratio est, quia non est bonum de prope pugnare cum hoste illo, qui ex propinquitate sumit vires. Talis est luxuria. Corpus enim nostrum, quod prius erat pacificum, conuertitur in hostem. Vnde sicut princeps aliquis timet pugnare cum hostibus suis, quando credit quod in exercitu suo multi sunt proditores, qui debeant iuuare hostes suos, quando conflictus venerit: sic debet timere homo pugnare contra luxuriam, quum corpus nostrum ad modum proditoris contra nos in pugna illa fiat.

Quod mulieres sint fugiendæ.

AD hoc enim quod mulieres nobis fugiendæ sint, faciunt testimonia Scripturæ, quæ sequuntur. Ecclesiastici 10. *Commorari leoni & draconi placebit, magis quàm habitare cum muliere nequam.* Hieronymus. Ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nociuum genus est fœminarum. Idem: Ego iudico, si cum viris mulieres habitēt, viscarium diabolo non deerit. Ex his occupatum est ab initio peccatum. Ecclesiastici 25. *A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.* Hieronymus: Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

CAP. II.

De tribus, quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere.

SEd tria solent circa aliquos decipere, scilicet sanctitas mulierum, fiducia de propria castitate, & consanguinitas. Contra primum dicit Hieronymus. Si pudicitiam quæris, fœminam quam videbis benè conuersantem, mente dilige, non corporali frequentes ornatu. Contra secundum similiter dicit Hieronym. Ostiolum tuum, aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terent. Vide ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas. Nec Dauide sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quod paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit. Si dixerit forsitan aliquis se non stipulam esse, sed ferrum, & ideò non oportet eum timere mulierum familiaritatem; scimus quod ignis ferrum ipsum immutat, & quasi ignem inducit: sic & ignis luxuriæ etiam homines ferreos immutat in malum. Vnde Hieronymus. Ferreas mentes libido domat. Ex duobus etiam lapidibus, si inuicem collidantur, ignis exit: sic ex familiaritate duarum personarum, quæ quasi lapideæ videntur, exit quandoque ignis luxuriæ. Prætereà, etsi murus à candela iuxta se posita non comburatur, tamen denigratur. Sic, licet homo non cadat ex familiaritate mulierum in peccatum carnis, tamen aliquantulum inquinatur. Vnde Hier. Crede mihi: non potest cum Domino toto corde habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. Mulieri cohabitare damnosum. Contra tertium dicit Hier. Si generis gratia iudicas mulieres nullo modo dimittere, memēto quod Thamar à fratre suo corrupta sit: præcipuè verò debet homo cauere, ne sit solus cum sola. Vnde Hieronym. Solus cum sola secretò absque arbitris ne sedeas. Ad hoc facit quod legitur Genesis septimo. Accidit quadam die, vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret, at illa apprehensa lacinia vestimenti diceret. *Dormi mecum*: & ipse fugit. Sicut autem fugiendæ sunt mulieres, ita & munuscula earū.

Vnde Hieron. Crebra munuscula, & vestes ori applicatas, ac degustatos cibos, blandasque dulces literas sanctus amor non habet. Fugienda etiam sunt loca in quibus homo possit vel spectare mulieres, vel spectari ab eis. Ad quod pertinet, quod legitur Ecclesiastici 8. *Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta.* Ad hoc essent homines multum admonendi post Pascha. Hæc enim est occasio recidiuandi multis.

Cap. III.

De choris, & quam malum sit ducere eas, multis testimoniis scripturarum ostenditur.

Licet autem sint fugienda loca vniuersaliter, in quibus mulieres possunt vel videre, vel videri: specialiter tamen fugienda sunt loca, in quibus ducuntur choreæ. Vnde hîc de choreis agemus ostendentes, quàm malum sit choreas ducere. Primò, ex testimoniis scripturarum. Secundò, rationibus multis, quàm periculosum hoc sit. Tertiò, quàm fatuum sit hoc. De testimoniis autem scripturarum sufficiat ponere septem. Primum est illud verbum Augustini: Melius est in Dominicis diebus arare vel fodere, quàm choreas ducere. Secundum est illud, quod legitur Exod. 32. *Quum appropinquasset Moyses ad castra, vidit vitulum, & choros: iratusque valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Deinde assumptis secum filijs Leui interfecit tria millia.* Alia litera habet viginti tria millia. Ex hoc quod Moyses, qui erat mansuetissimus hominum, qui erant in terra, adeò iratus fuit, & tantam vindictam sumpsit de hoc, quod Dei honores vitulo impenderant & choreas duxerant, satis potest esse manifestum, quantum irasci deberet, si quis zelum animarũ haberet qui diuino seruitio contempto & neglecto, videret diuinos honores impendi, non vitulo, qui est creatura Dei, sed ipsi vanitati lasciuiæ, per vitulum designatæ: vitulus enim animal est lasciuum. Temporibus illis, quibus deberent homines audire cantus Ecclesiæ, audiunt cantus lasciuæ. Tertium testimonium est illud, quod legitur Matt. 14. quod saltatrix facit amputari caput Ioannis: in hoc enim præfiguratum est, quantam potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioannem designantur, à capite suo Christo. Quartum testimonium est quod legitur Ezech. 25. *Pro eo quod plausisti manu, & percußisti pede, & gauisa es toto affectu super terram Israël: idcircò ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis.* Quintum est illud August. Omnis motus petulantiæ, saltus est in profundum cloacæ. Sextũ est illud quod refert Greg. in dialo. de quadam sorore, cui de nocte apparuit B. Virgo, atq; coæuas in albis vestibus ei ostendit puellas, quæ cum illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere non auderet, B. Mariæ voce requisita est, an vellet cum eis esse, & in eius obsequiis viuere. Cui, cùm puella diceret, Volo: mãdatum protinus accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis abstineret, sciens quod inter virgines, quas viderat ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis, in cũctis suis moribus puella mutata est, & omnem à se leuitatem puellaris vitæ remouit. Cumque parentes eius eam mutatam mirarentur, quid sibi beata Virgo iusserat, & quo die itura esset ad eius obsequium indicauit. Tunc post viginti quinque dies febre correpta est, & die trigesimo, cùm hora exitus sui appropinquasset, eandem Dei genitricem cum puellis quas in

Exemplum.

visione viderat, ad se venire conspexit. Cui se vocanti respondit, & aperta voce bis clamare cœpit. Ecce domina venio: in qua voce reddidit spiritum: & ex corpore virgineo habitatura cum suis virginibus, exiit. In hoc quod puella, quæ volebat processioni beatæ Virginis interesse, mandatum accepit vt à iocis abstineret, satis potest perpendi, quod ingressus processionis chorearum prohibebat ab ingressu processionis cœlestis. Vndè multum fugiendæ sunt huiusmodi processiones, quæ à tali processione hominem prohibent. Septimum testimonium est Apocal. 9. vbi legitur, *quod ascendit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër de fumo putei abyssi, & de fumo putei exierunt locustæ in terram.* Fumus ascendēs de puteo abyssi, est fœtor & ardor luxuriæ, qui obscurauit solem, id est cœtum sacerdotum, quorum est illuminare Ecclesiam & aerem: id est cœtum contemplatiuorum pro magna parte. De hoc fumo exierunt locustæ: id est, cantatrices & saltatrices se nōn regentes ratione, sed incedentes inordinate ac si bruta animalia essent. Hæ locustæ nihil omnino virēs relinquunt in terra Ecclesiæ, sicut de locustis Ægypti legitur Exod. 10. Hæ locustæ dicuntur exiisse de fumo putei, non quia habeant ab eo, quod sunt, sed quia habent inde, quod locustæ sunt. Aliquæ enim quarum corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurant choreas. Aliæ verò ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modum loquendi dicitur diabolus esse pater malorum, non quia ipsi habeant ab eo, quod sunt, sed quia habeant ab eo, id est, ab eius imitatione, quod mali sunt. Sequitur in visione Ioannis quibusdam interpositis. *Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium.* Innuitur in hoc, quod ornatus mulierum est quædam præparatio ad hoc, quod diabolus eis insedeat, & Deum in eis impugnet.

Saltatrices per quæ significentur.

Vndè sicut dicit Propheta de Domino, quod ipse posuit Hierusalem *sicut equum gloriæ suæ in prælio*: sic diabolus facit de talibus mulieribus. Sequitur. *Et super capita eorum tanquam coronæ similes auro.* Hoc pertinet ad ornatum quem habent tales mulieres in capitibus. Et insinuatur, quod ornatus quos istæ mulieres deferunt in suis capitibus, quos acquisiuerunt à suis amasiis, sunt quasi coronæ pro multiplici triumpho, quem habuit diabolus per eas de filiis Dei. Sic solent strenui milites in torneamentis in capitibus equorum suorum coronas ponere de floribus. Sequitur: *Et facies sicut facies hominum* dicit, & non facies mulierum: propter mulieres, quæ se depingunt, quarum facies sunt sicut laruæ sub quibus latent facies naturales, quas Dominus eis dedit: quæ sunt pallidæ. Ad quas facies pertinet, quod dicit Hieronymus: Qua fiducia, inquit, erigit ad cœlos vultus, quos conditor non agnoscit? Sequitur: *Et habebant capillos sicut capillos mulierum.* Sicut dicitur, propter illas, quæ deferunt crines à mortuis mulieribus abscissos, qui non sunt capilli mulierum, quia nec mortuarum sunt, quia ab eis abscissi sunt: nec illarum sunt, quæ eos deferunt sicut vuæ non sunt spinarum, etsi eis alligentur: Et mirum est quomodo mulieres non timent deferre capillos mulierum mortuarum, & habere eos de nocte ad caput suum. Sed verisimile est, quod diabolus hanc audaciam procuret in eis. Cum signum est hoc, quod ipsæ deferre timerent camisiam vel aliam vestem mulieris mortuæ: de capillis verò non timent, de quibus videtur magis esse timendum. Sequitur: *Et dentes earum sicut dentes leonum.* Hoc pertinet ad rapacitatem talium mulierum. Ad hoc pertinet, quod legitur Ecclesiast. 9. *Ne respicias mulierem multiuolam*: tot enim volunt tales mulieres ab amatoribus suis, quod mirum est. Sequitur: *Et habebant loricas sicut loricas fer-*

Ornatus mulierū, qui in capitibus re'uc r reprehēditur.

reas. Hic insinuatur incorrigibilitas earum. Sicut enim in lorica non potest vna macula ab alia separari: sic non potest eis persuaderi, vt vnum de ornamentis suis dimittant. *Et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum.* Sicut exercitus magnus suo tumultu hostes fugat quandoque, & deuincit, & clamore aues volantes cadere facit: sic exercitus diabolicus chorearum solis derisionibus & clamoribus suis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas virtutum à sublimitate vitæ inchoatæ cadere facit. Quod dicitur, alarum, pertinet ad velocitatem, quam habent in discurrendo. Quod dicitur vox curruum pertinet ad tumultũ quem faciunt. Sequitur: *Et habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum.* Hoc referendum est ad hoc, quod mors æterna est finis carnalium voluptatum. Vel ad hoc, quod ad mortem culpæ homines pertrahunt. Sequitur: *Et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque.* Hoc potest referri ad hoc, quod à Pascha vsque ad Autumnum præcipuè nocent choreæ Ecclesiæ Dei. Sicut enim reges tempore isto solent ad bella procedere vt hostibus suis auferant, quod in hyeme labore acquisierunt: sic diabolus, quam cito est Pascha, congregat exercitus chorearum, & aufert Ecclesiæ, quod in Aduentu & Quadragesima acquisierat. Sequitur: *Et habebant super se regem angelum abyssi.* Diabolus enim eas regit, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, & Latinè habens nomen exterminans. Gloss. interlin. A patria vitæ exterminare, est exulem facere. Vnde meritò vocatur exterminans diabolus tentans homines per mulieres: quia per eas hoc in exilio sumus. Iuxta verbum Hieron. prius positum. Memento semper, quod paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit, & valde potens est dæmon ille ad faciendum homines exulare à cœlesti patria. Rationibus ostenditur, quam periculosum sit choreas ducere.

Consequenter ostendendum est rationibus, quam periculosũ sit choreas ducere. Sex autem sunt, per quæ potest ostẽdi hoc. Primum est hoc, quod diabolus in choreis non habet vnicum gladium, sed tot quot ibi sunt personæ pulchræ & ornatæ: iuxta verbum Hieronymi prius positum, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parum timendum est, vbi tot gladii hostis conspiciuntur: cum vnicus etiam gladius eius multum timeatur. Præterea, ibi percutit diabolus gladio euaginato: tunc enim pallia & supertunicalia remouentur. Cum enim alibi percutit, gladium inuoluit. Cum etiam gladius iste ex omni parte percutit. Ostendunt enim ibi se ex omni parte ante & retro; à dextris & à sinistris. Percutit etiam ibi gladio exacuto: ad choreas enim non veniunt nisi prius præparatæ: quæ præparatio, quædam exacuatio est gladii diaboli. Motu etiam circulari, quasi quadam mola diaboli exacuitur gladius iste, id est, pulchritudo augetur: quia quæ pallida, & quasi febricitans, ibi à fatuis pulchra creditur. Secundum est, quod diabolus non vtitur ibi facula vnica ad accendendum corda hominum, sed pyra immensa. Vnde cum vix possit esse aliquis diu iuxta vnam de faculis istis quin calefiat: quomodo non calefiat vbi tot sunt faculæ ardentes? Præterea matres, quæ filias suas ornant & ad choreas mittunt, quasi festucas vngunt, vt melius ardeant, & in ignem proiiciunt. Tertium est, quod in choreis vtitur diabolus potentioribus armis quæ habet, & ferè omnibus modis quibus vti potest. Potentiora arma, quæ diabolus habet sunt mulieres. Quod patet per hoc, quod diabolus elegit mulieres ad deiiciendum filios Israel: vt legitur in libro Num. 24. vbi habetur, quod Balaam dixit ad Balach: *Dabo consilium, quid populus tuus*

Rationibus ostenditur sex, periculosum esse, choreas ducere.

1. (Primum)
2. (Secundum)
3. (Tertium)

huic populo faciet extremo tempore. Istud consilium fuit, quod ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israel, quæ deciperent eos. Et sic factum est: vt patet parum infra, scilicet 25. vbi sic dicitur: *Morabatur autem eo tempore Israel in Sethim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, qui vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum.* Et Apocalyp. 2. habetur, quod dicit Deus per Ioannem angelo Pergami, *Habeo aduersum te pauca; quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari.* Hanc dimisit diabolus Iob, sperans quod per eam deiiceret eum. Per hanc etiam voluit deiicere Tobiam. Per hanc Dauid, Samsonem, & Salomonem deiecit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, visu, & colloquio: his tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostensione. In quibus quantum sit periculum, ostensum est prius.

Diabolus 3. modis per mulieres homines tentat.

4. Quartum est, quod nulli sancto vel sanctæ deferunt honorem, qui choreas ducunt: imò omnibus contumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto, qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Vnde cum in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timent contumeliam facere. Præterea cum prohibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille qui esset ad honorem Dei & vtilitatem propriam vel proximi, nunquam concessus est eis labor, qui sit in contumeliam Dei & sanctorum, & damnum proximi. Irridendus videtur esse, qui petit requiem pro ducentibus choreas, quæ absque pœnitentia decesserunt, cum laborem in vita sua quieti prælegerint, & in diebus festis quiescere noluerunt. Nec habent aliquem sanctum, qui pro eis intercedat, quia omnibus contumeliam fecerunt.

Quintum est, quod ducentes choreas faciunt quodammodo contra omnia sacramenta Ecclesiæ. 5.

Primò, contra baptismum: quia frangunt pactum, quod inierunt cum Deo in baptismo, cum patrinus earum dixit pro eis, *Abrenuntio diabolo, & omnibus pompis eius.* Pompam enim siue processionem diaboli intrant, cum choreas intrant: vnde patrini earum possunt timere, ne de promissione illa rei apud Deum inueniantur, si non admonuerunt eas diligenter ne choreas intrarent. Processio diaboli est chorea, in qua ad modum conuersarum diaboli se habent, quæ non intrant, sed assistunt. Tanquam moniales diaboli sunt, quæ intrant & cantant. Quæ autem assistunt, participes sunt maleficiorum, quæ ibi fiunt, sicut conuersæ sunt participes beneficiorum, quæ fiunt à sororibus, quæ nouerunt cantare. Signum autem, quod chorea est processio diaboli, est hoc; quod tendit ad sinistram. Ad hoc potest referri illud, quod legitur Prouerb. 4. *Vias, quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ verò sunt, quæ à sinistris sunt.* Contra Sacramentum etiam ordinis quodammodo faciunt, qui choreas ducunt. Sunt enim quasi simiæ clericorum, & tale seruitium diabolo offerunt, quale clerici Deo, & per cantus earum cantus Ecclesiasticus contemnitur & negligitur. Qui enim deberent interesse vesperis intersunt choreis. Contra Sacramentum matrimonii etiam fit ibi, & quia maritis multum ibi detrahitur, quibus dicitur, *Por mon mari si, &c.* & multi incitantur ad faciendum contra matrimonii fidem: aperte etiam contra matrimonii legem ibi prædicatur: vt cum cantatur, quod pro paruo marito vxor dimittere non debeat, quid amicum habeat, cum secundum legem Dei etiam leprosum dimit-

tere non debeat, quin loco & tempore ei debitum reddat, si ipse voluerit. Faciunt etiam contra Sacramentum confirmationis, in quo fronte signum crucis susceperunt tanquam emptæ passione Christi. In choreis verò signo crucis abiecto, signum diaboli in capite proprio posuerunt, signum scilicet venalitatis, quasi Christus non emerit eas.

Posuerat Christus vexillum suum in fronte earum tanquam in eminentiori parte castri sui, & ipsæ vexillum diaboli pro eo posuerunt, non absque magna contumelia Christi. Faciunt etiam contra Sacramentum pœnitentiæ, per quam Deo reconciliatæ erant in Quadragesima, dum pacem illam frangunt, & in exercitum diaboli addunt. Faciũt etiam contra Sacramentum altaris: quia ad mensam Dei panem cœlestem susceperunt, & post nihilominus Dei terram igne incendunt, similes Iudæ, qui cum comedisset ad mensam Domini, accepit cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, & venit contra Iesum: vt habetur Ioan. 18. Contra Sacramentum verò extremæ vnctionis paucæ possunt facere, quia paucæ illud susceperunt. Si quæ tamen illud susceperunt, faciunt contra illud quando sanitatem acceptam à Deo in sacramento illo expendunt in contumeliam largiẽtis. Sextum, per quod potest ostendi quàm malum sit choreas ducere, est multitudo peccatorum, quæ committunt personæ, quæ choreas ducunt Peccant enim gressu, ornatu, cantu, tactu, visu, auditu, &c Gressu peccant, nullum enim passum faciunt, qui non benè numeretur. Vndè Iob 31. *Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Ornatu verò peccant quinque modis. Primò, quia inde superbiunt. Secundò, quia corda intuentium ad luxuriam accendunt. Tertiò, quia aliis, qui non habent similes ornatus, erubescentiam faciunt, & dant eis occasionem concupiscendi similia. Quartò, quia reddunt eas querulas & molestas maritis suis. Quintò, quia similia à maritis suis habere non possunt, per peccatum ea aliunde habere volunt. Cantu etiam peccant multipliciter. Primò, quia attrahunt corda aliquarum personarum, quæ non sunt iuris sui: vt sunt iuuenes maritatæ vel filiæ familias, quibus mariti vel parẽtes prohibent ne eant ad choreas, & tamẽ adeò attrahunt corda eorum, quod vadunt, & in reditu mariti vel parentes verberant eas, iurant, litigant, & multa alia mala occasione ista faciunt. Propter hoc comparantur cantatrices Sirenis Esa. 13. vbi sic legitur: *Respondebunt ibi vlulæ in ædibus suis, & Sirenæ in delubris voluptatis.* Vlulæ aues sunt, quæ rostro in palude fixo strident. Vnde significant cantatrices, quæ rostro cordis fixo in palude luxuriæ cantant. Sirenæ sunt secundum quosdam pisces marini in specie muliebri, quæ cantu suo dulci homines decipiunt. Delubra vocat loca, in quibus voluptuosi vacant voluptati, vt eos insinuet esse idololatras. Secundò cantu earum tentat etiam corda sanctorum. Et est illa sagitta diaboli ineuitabilis, à qua non defendit murus, nec aliquid tale. Ab ornatu potest homo abscondere se, sed à cantu non sic. Tertiò, quandóque potest esse occasio mortis alicui infirmãti cantus earum, qui quiete indiget, & si quiesceret curaretur: moritur autem, quia cantatrices non permittunt eum quiescere. Quartò, assistentes ad libidinem inflammat. Sicut cantus Ecclesiasticus excitat ad spiritualem deuotionem, sic talis cantus ad libidinem. Quintò, corda audientium inebriat vino gaudii temporalis. Vnde quasi ebrii Deo obliuiscuntur omnino, & etiam se ratione non regunt. Propter hæc interdum est in cantilenis earum turpiloquium, & interdum mendacium contra legem Dei. Vnde mirum est quomodo apud Christianos hoc toleratur, quod inter eos contra legem

gem Dei. Vndè mirum est, quomodo apud Christianos hoc toleratur, quod inter eos contra legem eorum prædicetur, cum apud gentiles statutum sit, vt quicunque contra legem eorum prædicauerit, interficiatur.

Quod fatuum sit in præsenti choreas ducere, vel alia signa lætitiæ habere.

OStensum est, quantum sit periculum chorearum, consequenter ostendendum, quàm fatuum sit in præsenti vita choreas ducere, vel alia signa lætitiæ habere. Fatuitas verò ista satis apparebit nobis, si diligenter attendamus vbi sumus, & quo tendimus In prima consideratione inuenimus nos esse in exilio, in valle miseriæ & lacrymarum, & in regione vmbræ mortis. De primo dicit Augustinus: Nescimus quo fine claudimur in exilio isto. Et in Psal. Psal. 136. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Si viris sanctis graue est cantare in terra aliena etiam canticum Domini, quid debet esse de cantico diaboli? De secundo etiam dicit Augustinus: In valle miseriæ sumus, in qua eo magis flendum, quo minus flemus: deberemus esse in cœlo vel saltem in terrestri paradiso, qui est locus amœnissimus vsque ad globum lunarem attingens, nunc heu sumus in valle miseriis plena, vbi interdum infixi sumus in limo profundi vsque ad genua, vbi ventis & grandine & pluuiis impugnamur, vbi aduersantur nobis, quæ ad seruiendum nobis creata sunt, quædam animalia: vt lupi, leones, & serpentes, quærunt nos interficere, & quædam non permittunt nos quiescere, nec de die, nec de nocte, vt pulices & similia. Quædam nobis volunt eruere oculos, vt culices & similia. Ad tertium pertinet, quod legitur in Psalm. *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum.* Quis Psal. 83.

locus est cantui vel risui in valle lacrymarum? Ideò dicitur Eccles. 2. *Risum reputaui errorem.* Et August. dicit super Ioan. risum talium esse phreneticorum. Et Eccles. 22. dicitur *musica in luctu importuna narratio.* Sicut importuna esset narratio eius, qui narrationem suam proponere vellet licet omnes imponerent ei silentium: sic importuna est narratio illorum, qui in risu & lætitia sunt in mundo isto, cum omnia ad fletum moueant, quæ in hoc mundo videntur si vere agnoscantur. Vndè Eccles. 1. *Qui addit scientiam, addit & dolorem.* Mala præsentis vitæ per se & immediate luctum inducunt: bona verò præsentia inducunt causam luctus: id est peccatum. Quocunque homo se vertat, videt vnde flere possit & debeat. Si sursum respiciat, videt patriam cœlestem à qua exul est, incertus vtrum vnquam ad eam sit peruenturus. Si deorsum respiciat, videt sepulchrum suum, terram scilicet in quam necessariò reuertetur. Si ad dextram prosperitatis, & ad sinistram aduersitatis se vertat, videt quod *cadunt à sinistris mille, & à dextris decem millia.* Si autem respiciat ante, in promptu sunt multæ causæ flendi. In occulto verò, id est, à tergo sunt multo plures. Plura enim sunt pro quibus flere debemus, quæ non videmus, quàm ea, quæ videmus. Quæ potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miserias, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere videmus? Corpus peccatoris quasi feretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias cum diceret. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo interfectos filiæ populi mei?* Ierem. 9. Quis deflere non debeat, vbi ad fletum monet ipse Deus & verbo & exemplo? Verbo, vt Lucæ 6. *Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis.* Et post, *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Exemplo verò

Lucæ 19. vbi post gaudium & cantum cum quo susceperant eum in Ierusalem venientem, subiungitur: *Et vt appropinquauit, videns ciuitatem fleuit super illam,* dicens: *Quia si agnouisses & tu*, innuens cantum huius vitæ & gaudium ex cæcitate prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat: homo patitur & ridebit. Etiam ad fletum monent paruuli: qui nundum sunt vnius diei. Augustinus: Puer à plortu incipit, nec ridere potest propheta calamitates. Lacrymæ sunt testes miseriæ: nondum loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, vbi infans, qui nondum est vnius diei, prædicat esse flendum. Quod autem simus in regione vmbræ mortis, patet ex illo verbo Lucæ 1. *Visitauit nos oriens ex alto: illuminare hos, qui in tenebris, & vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Ad idem potest referri, quod legitur Esa. 19. *Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Potest autem vocari vita ista vmbra mortis: quia magis assimilatur morti quàm vitæ: Vel propter proximitatem, quam habent ad mortem culpæ illi, qui hîc viuunt vita gratiæ. Omnia enim quærunt mortem spiritualem eorum. Vndè Dauid: *Inimici mei circumdederunt animam meam.* Item Hieronymus: Gladium tenet hostis vt me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia & laquei. Vndè Guido Cartusiensis: Laqueos bibis, comedis, vestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Vmbra etiam mortis potest dici, propter proximitatem quam habent ad mortem pœnæ æternæ, qui in peccato sunt. Quasi ad portam inferni sunt tales, ita vt inter eos & infernum non sit nisi transuersum corporis, vt si à corporibus recedant animę, statim quasi in puncto sint in inferno. Dauid: *Appropinquauerunt vsque ad portas mortis.* Iob 21. *Tympanum & citharam tenent, & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Illa etiam pars mundi in qua sumus, quasi stabulum est in domo Dei. Quæ domus tota est machina mundi. Palatium eius est cœlum. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc valet, quod legitur Lucæ 10. *Imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum.* Vbi Gloss. non domum, sed stabulum dixit: quo nomine miserias & fœtores huius vitæ designat, ne homo in hoc exilio, quasi in patria gaudeat. Sed hunc fœtorem non sentiunt, qui fœtidi sunt. Vnde Bernard. Vbi omnes fœtidi sunt, fœtor vnius minimè sentitur. Si quis etiam attendit quò nos tendimus, satis videbit quod fatuum hîc est cantare vel choreas ducere, quasi enim ducimur ad mortem. Sen. Omnes supplicio capitali condemnati sumus. Et August. Nihil aliud est tempus huius vitæ, quàm cursus ad mortem. In quo nemo paululum stare vel tardus ire permittitur, sed vrgentur omnes pari motu. Singulis diebus facit homo dietam vnam ad mortem corporis. Et talis est proximus morti, qui se credit remotum. Ad hoc potest referri, quod narrat Gregorius in dialogo de Fortunato, qui audiuit quendam vnam simiam ferentem, qui ante portam suam cœpit cymbalis ludere, & clamauit: Heu, heu mortuus est infelix iste. Et post cibũ sibi datum quum egrederetur ianuam saxum cecidit in verticem eius, altero die funditus vitam finiuit. Quale est hoc, hominem morti condemnatum, cum choreis & instrumentis musicis ad tormentum suum ire? Ad mortem suam cantando & lætando vadunt, qui choreas ducũt. In hoc cygno sunt similes, qui ante mortem cantare dicitur. Quale etiam est hoc, ad districtissimum iudicium ire, lætando, præcipuè cum sentiat se homo in tot & tantis culpabilem? Ad hoc pertinet, quod legitur in Vitis patrum de quodam Patre, qui videns quendam ridens

Marginalia: Psal. 16. — Psal. 106. — Mundus quasi stabulum cœli. — Exemplum

tem ait: Reddituri sumus rationem de vita nostra coram cœlo & terra, & tu rides? Ad idem potest referri exemplum de rege illo, qui memor malorum suorum & diuini iudicii gaudere non poterat. Qui interrogatus super hoc à quodam fatre suo, voluit ei causam ostendere: vnde misit buccinatores suos ad portam fratris sui, quod secundum consuetudinem illius regni certum signum erat mortis. Deinde quum frater regis ad regem esset adductus, & non modicum timeret, & valde tristis esset, requisiuit rex, quare non gauderet? qui cum respondisset ei, Quomodo in statu tali possem gaudere? Indicauit ei rex causam tristitiæ. Si enim ille tantum timebat, qui sciebat regem esse fratrem suum, qui in nullo se sciebat esse culpabilem apud eum, quia aliqua signa offensæ regis audierat: meritò timere potest, qui tot & tantis scit esse culpabilem, non apud fatrem, sed apud Dominum maiestatis. Aliud.

Cap. IV.

De aliis remediis contra Luxuriam.

Sequitur de aliis remediis contra peccatum luxuriæ. Et cum luxuria non sit qualiscunque ignis, scilicet ignis infernalis, [s]ummum remedium contra ipsam est oratio: vnde sicut ille, qui patitur morbum illum, qui ignis infernalis dicitur, alicubi se facit referre ad Ecclesiam beatæ Mariæ virginis, vt Parisiis. Alicubi ad sanctum Antonium, nec inde recedit donec curatus sit: Sic qui ignem luxuriæ sentit, toto corde deberet se conuertere ad Deum & ad suffragium sanctorum, & non deberet cessare donec accepisset sanitatem: & post deberet sequi gratiarum actio, & singulis diebus reddere deberet homo Deo & sanctis aliquem censum, vel seruitium in signum liberationis: quia scriptum est. *Eruam te, & honorificabis me.* Psal. 49. Si quis tanto ardore, quæreret curationem ab isto igne infernali quanto quærit curationem ab illo, vix non esset quin impetraret. Hoc remedium docemur. Sap. 8. vbi sic legitur: *Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus sum illum.* Specialiter autem valet contra peccatum illud beata virgo Maria, quæ sic amatrix est munditiæ in se sicut in aliis. Et specialiter aliquod seruitium faciendum esset vt abhoc igne liberaret. Tamen in hac parte cauendum est à temerariis votis. Quintum remedium est, honesta occupatio: quia, *Otia si tollas, periêre Cupidinis arcus.* Sextum est, aqua sapientiæ salutaris. Vnde in Canonica Iacob. 3. *Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est,* id est, pudicum reddens. Vnde Zachar. 9. vocatur vinum germinans virgines, id est virginales affectiones. Et Dominus Ioan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis, &c.* Hieron. Ama sacras literas, & carnis vitia non amabis. Et Sapient. 8. vocatur sponsa. Vbi sic legitur: *Quæsiui sponsam mihi eam assumere.* In quo verbo insinuatur, quod adhærere sapientiæ sit remedium contra illicitas delectationes carnis. Septimum remedium est eleemosyna. Vnde super illud 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia vtilis est,* dicit Ambrosius. Si quis misericordiam sequitur, si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. Octauum remedium habet hoc vitium commune cum vitio gulæ. Et hoc remedium est consideratio mortis, vel status, in quo caro post mortem futura est: quia iuxta verbum Gregorii. Nihil adeò valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare semper, qualis caro sit futura mortua, sicut in tractatu de Gula diximus.

PARS QVINTA, QVÆ habet quatuor capitula.

De prohibitione simplicis fornicationis.

CAPVT I.

De ordine dicendorum in ista parte. Et quod simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur autoritatibus.

QVinto loco in tractatu de Luxuria est dicendum de simplicis fornicationis prohibitione. De qua hoc ordine dicemus. Primò, ostendemus simplicem fornicationem prohibitam esse. Secundò, ostendetur eam prohibendam fuisse. Tertiò, ostendemus quæstionem illam, qua quæritur quare Deus prohibuit simplicem fornicationem, diaboli eam esse & irrationabilem, & irrisione dignam. Quartò ostendemus, quod egit Dominus misericorditer cum genere humano, quum simplicem fornicationem prohibuit: quum possit tamen alicui contrarium videri, ex hoc quod fere totus mundus perire propter prohibitionem istam videatur: & quia hæc prohibitio videtur esse contra multiplicationem humani generis. Quod autem simplex fornicatio sit prohibita, probatur. Primò ex hoc, quod legitur Deuter. 23. *Non erit meretrix de filiabus Israel.* Secundò ex hoc, quod legitur 1. ad Corinth. 6. *Nolite errare, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores regnum Dei possidebunt.* Tertiò ex hoc, quod legitur ad Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, &c.* Et subiungitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Quartò, ex hoc quod legitur ad Ephes. 5. *Hoc scitote, intelligentes, quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus,* quod est idolorum seruitus, *non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Quintò ex hoc, quod legitur Actor. 15. quod dixerunt Apostoli & seniores fratres: *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Vbi dicit Gloss. interlin. Necessaria sunt sine quibus non est salus. Vndè quum fornicatio ibi numeretur, nisi quis ab ea abstineat, non saluatur.

CAP. II.

Quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem.

OCto autem sunt, per quæ potest ostendi, quod simplex fornicatio prohibenda fuit. Primùm est sterilitas quæ frequenter est in illis, quæ indifferenter omnibus se exponunt. Si enim passim se omnibus exponere, reddit eas steriles, sicut procurare sterilitatē contra legē naturalem est: sic exponere se, contra legē naturalē erit. Secundum est, quod educatio prolis de naturali lege ad patrem pertinet, & educare eam non potest nisi eam agnoscat. Agnoscere verò prolem suam non potest pater, nisi matrem vt propriam habuerit. Vnde patet, quod concessio simplicis fornicationis, quæ impedit ne pater prolem suam educet, quodammodo est contra legem naturalem. Tertium est, crebra interfectio prolis, quæ sequitur ex fornicatione, & crebrior sequeretur si esset concessa. Matres enim non potentes proli prouidere, nec habentes auxilium à patre, suffocarent sæpe eam, sicut & hodie aliquæ faciunt. Quartum est hoc, quod vir reddit mulierem impotentem ad prouidendum sibi, & tempore, quo est grauida, & quo iacet de prole, & quo occupata est circa prolem educandam: quare videtur de lege naturali

obligatus esse ad prouidendum ei tempore tali, quod concessio fornicationis impediret. Quintum est hoc, quod ita displicet viro, quando vel vxor, vel concubina se concedit alii viro. Secundùm enim legem naturalem, non deberet se coniungere alii mulieri, ex quo simile nollet fieri vllo modo. Sextum est, naturalis æquitas, quæ requirit hoc, ne aliquis homo plus quàm vnam habeat, ne fortè sit aliquis qui nullam habeat. In æquali numero fuerunt formati à principio vir & mulier: nec est certum, vtrum numerus per generationem amplius creuerit. Vnde sicut aliquis paterfamilias, qui habet quatuor domos, & quatuor filios, ordinat quod vnus non habeat, nisi vnam: ne sit aliquis qui nullam habeat: sic Dominus ordinauit, vt vir vnus non habeat, nisi vnam mulierem. Septimum est, pax generis humani. Si enim liceret cuilibet, qualibet vti, sequerentur rixæ & odia, & multa homicidia. Octauum est, quod aliquæ aues sunt, quarum est talis castitas, quod vna vni adhæret, vt patet in turturibus. Vnde, cũ non minor debeat esse castitas hominis castitate turturis, vnus vir vni debet adhærere mulieri. Indecẽs est, quod carnalior sit homo, qui præter carnem habet spiritum rationalem, quàm auis, quæ carnalitatem habet solùm. Possunt autem, præter prædicta, tres caussæ assignari, quare Dominus prohibuit aliquas voluptates, & secundùm gustum, & secundùm tactum. Primò, in signum dominii. Vnde Augustinus dicit super Genes. Non erat vnde homo & dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. Secundum vt haberet homo vnde mereretur. Vnde Augustinus similiter super Genes. dicit. Oportebat vt homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur, vt virtus merendi esset obedientia, quæ sola verissimè est virtus. Si enim nihil fuisset prohibitum vel præceptum, non posset aliquis malè agere: & ideò non esset difficile, nec forsitan laudabile benè agere: quæ enim virtus est, si quis agat quod sibi placet? Sed in hoc est virtus magna, quod homo contra propriam voluntatem facit, & conformat se voluntati Dei. Vnde Sapient. Hoc solùm virtuti adiicies, quod propriæ voluntati detraxeris. Et Poëta: *Et virtus placidis abstinuisse bonis.* Tertiò, vt homo assuescat præponere amorem Dei amori carnali. Ad amandum enim Deum super omnia tenetur homo ex illo mandato primo & maximo, *Diliges Dominum Deum tuum.* Et ex sola transgressione huius mandati posset aliquis damnari, etiam si nullum aliud speciale mandatum transgrederetur. Exod. 20.

CAP. III.

Quod fatuum sit quærere, quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit.

SEquitur videre, quomodo illa quæstio sit diabolica, & irrisione digna, quâ quæritur, quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem. Ideò verò diximus eam diabolicam, quia proposita est primò à diabolo talis quæstio Genes. 3. vbi dixit ad mulierem: *Cur præcepit vobis Dominus, vt non comederetis ex omni ligno paradisi?* Ideò verò diximus eam irrisione dignam, quia nullus proponeret alicui homini similem quæstionem, qui eum pro stulto haberet. Si veniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei, Quare non permittis filias tuas prostitui? quare vis eas maritari? Estis vos fatui? diceret ipse. Quantò ergo potius ille fatuus potest reputari, qui de cælesti rege hoc audet quærere, quare ipse filias suas non permittit fornicari? quare vult eas vel castas remanere, vel nuptijs tradi? Præterea, quærere quare

Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est quærere quare Dominus in re sua ius aliquod, vel aliquod signum dominii tenuerit, quam quæstionem patet stultam esse: vt si quis quærat à Rege Franciæ, quare non datis mihi totum regnum vestrum, vt nec aliquód signum dominii retineatis? Ibi permiserat Dominus bonum omne lignum, præter vnum, benè debuisset ei sufficere.

CAP. IV.

Quod Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem.

EX iam dictis patet manifestum esse, quod Dominus misericorditer egit cum humano genere, quum simplicem fornicationem prohibuit viris, quia potius voluit eos habere fidele adiutorium, quàm tales qui furarentur eis quidquid possent furari. Cócubinæ quæ nesciunt, quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quidquid possunt. Cum mulieribus etiam in hoc misericorditer egit. Videns enim Dominus, quod mulieres habituræ essent laborem, in portando prolem in vtero, dolorem in parturiendo, sollicitudinem & occupationem & laborem in nutriendo, voluit viros ante opus carnale eis obligari in iuuãdo eas. Cũprole etiã misericorditer egit. Frequenter enim periret proles, si simplex fornicatio esset concessa, vt prius ostendimus. Cum toto etiam genere humano Dominus in hoc misericorditer egit, cuius paci prouidit. Misericorditer etiam egit cum genere humano, quod ab illa voluptate hominem cohibere voluit in parte qua nullus vtitur, nisi valdè raro absque peccato. Ad id autem quod obiicitur, quod ferè totus mundus perit propter prohibitionem illam, Dicendum est, quod fortè plures perirent, si non esset prohibita fornicatio quàm modo pereant. Quia vel perirent propter nimium amorem, quem haberent ad mulieres. Vehemens enim amator propriæ vxoris, sicut dicit Ambr. adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quem non alliceret vna, alliceret altera. Vnde Deut. 17. dicitur de rege, *Non habebit vxores plurimas, ne illiciant animam eius.* vel perirent propter rapacitatem. Fornicariæ enim mulieres depauperant homines, & fures reddunt, vel propter odium, quando auferetur ab aliquo illa quam amaret. Vel propter aliud peccatum, quod fornicationem sequeretur. Ad id autem quod obiicitur, quod hæc prohibitio est contra multiplicationem generis humani, in parte patet solutio ex hoc, quod dictum est prius, quod illæ, quæ omnibus supponuntur, steriles efficiuntur. Præterea, Dominus non facit magnam vim in paucitate vel multitudine hominum. vnde Ecclesiast. 16. *Ne iocunderis in filijs impijs, si multiplicentur.* Et subiungitur: *Melior est enim vnus timens Deum, quàm mille filij impij.* Et vtilius est mori sine filijs, quàm relinquere filios impios. Et Ecclesiast. 15. *Non concupiscit Dominus multitudinem filiorum infideliũ & inutilium.* Scit enim Dominus, quod melius fuisset malis mori sine filiis, quàm relinquere filios impios. Vnde Dominus benè præcepit vel consuluit illud. Ex quo hoc sequitur, quod pauciores sint homines: quoniam videlicet ad hoc quod plures saluentur, vel ad hoc meliores sint qui saluentur, vnde ipse consuluit castitatẽ & virginitatem, & similia. Prohibitio verò fornicationis saltem ad hoc valet, quod perfectiores sint qui saluantur. Nota peruersitatem quorumdam hominum, quibus ibi displicet proprietas, vbi Deo placet, in mulieribus scilicet, & ibi placet, vbi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

PARS SEXTA, QVÆ habet duo Capitula.

De allegantibus impotentiam continendi.

CAP. I.

De diuersis testimonijs Scripturarum contra illos, qui dicunt se non posse continere.

VLtimo in tractatu de Luxuria dicendum est aliquid de impotentia continendi, quam multi allegant. Et primò, ponemus diuersa testimonia scripturarum, quibus contra eos qui hoc dicunt possumus vti. Deinde ponemus multas rationes, quibus contra tales vtendum est. Et inter testimonia, Primò, occurrit illud Genes. 4. quod dicit Dominus ad Cain, loquens de peccato: *sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Vnde quasi mendacium Deo imponunt, qui dicunt se non posse abstinere à peccato. Secundò, occurrit illud Iob. 6. *Aut poterit aliquis gustare, quod gustatum affert mortem.* Ex quo verbo videtur, quod potius deberet homo dicere, Non possum fornicari, quàm non possum continere. Et in veritate qui perfectam fidem haberet, quod delectatio fornicationis esset venenata, sic faceret. Nonne si apponeretur alicui cibus amarissimus vel venenatus, ipse statim diceret, Non possum aliquo modo comedere? voluptas verò prohibita, est venenata, & morte amarior. Vnde Ecclesi. 7. *Inueni amariorem morte mulierem:* Quod intelligitur de voluptate, quæ est morte amarior, quia hîc morte culpæ interficit: in futuro verò interficit morte æterna, tam corporis, quàm animæ. Ad idem potest adduci quod legitur Eccles. 15. *Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrige manum*: Et post: *Ante hominem vita & mors: bonum & malum: quod placuerit dabitur ei.* Ad idem facit illud Apost. *Fidelis est Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis.* & Mat. 11. *Iugum enim meum suaue est, &c.* Quomodo enim leue est, si est importabile. Et illud 1. Ioann. 5. *Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt.* Ad idem potest referri illud Hiero. Maledictus qui dicit Deum præcepisse impossibile. Idem: Violentiam facit Deo, qui petit ab eo, quod soluere non potest. Ius enim iustitiæ humanæ est, non esse licitum petere ab homine quod soluere non potest. Quod si verum est, multò fortius non est licitum iustitiæ diuinæ petere hoc. Idem: O prophana temeritas! ô vesanorum insania! Deum scientiæ duplici ignorantia condemnatis: scilicet quod nesciat quid fecerit, quod nesciat quid iusserit, quasi imposuerit mandatum, quod impleri non possit. Proh nefas! imponitis iniquitatem iusto, crudelitatem pio; ac si vos, quod suspicari sacrilegium est, ad salutem non fecerit, sed ad pœnam. In qua auctoritate insinuat Hieronym. illos esse blasphemos, qui dicunt se non posse cõtinere. Deo enim imponunt ignorantiam, iniustitiam, & impietatem. Contra tales potest etiam adduci illud August. Nemo peccat in eo, quod vitare non potest. Et illud: Peccatum adeò est voluntarium, quod si non est voluntarium, non est peccatum. Et illud Senec. Omitte excusationes, nemo peccat inuitus.

CAP. II.

Rationibus ostenditur, quod fatui sint qui dicunt se non posse continere.

COnsequenter sunt rationes ponendæ, quibus vti possumus contra eos qui dicunt se non posse continere. Primò, ergo dicimus illis, quod ipsi faciunt

verecundiam sibiipsis, & confitentur suum magnum opprobrium. Confitentur enim vilissimam partem, quæ in eis ste, sibi dominari, & adeò perfecta dominatione, quod oportet fieri, quod illa pars imperauerit, & hoc cum vigiliis multis, cum laboribus multis & expensis multis, cum periculo animæ & etiam corporis quandoque. Benè videtur cor amisisse, qui talem seruitutem tolerat: melius esset tolerare seruitutem leprosi vnius, quàm istam. Vnde rectè numeratur fornicatio cum his quæ auferunt cor. Osee 4. *Fornicatio, vinum, & ebrietas, auferunt cor.* Secundò dicimus, quod in talibus hominibus est impotentia, quæ non videtur esse in paralyticis hominibus. Non possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus non ferret eos ad locum in quo fornicarentur. Tertiò dicimus, quod cùm dignitas ista sit data homini præ cæteris animalibus, quod liberum habeat arbitrium, ipsi non solùm similes facti sunt brutis, imò etiam inferiores: Minus enim habent libertatis, quàm bruta, & quodammodo magis habent brutalem concupiscentiam, & maiori seruituti subiectam. Piscis enim temperat se ab esca, si hamũ videat, & auis à granis si laqueum videat: miser verò homo timore mortis æternæ non potest se temperare ab esca voluptatis momentaneæ. Quartò dicimus, quod talis vno solo gartione præsente non auderet fornicari, sed sola verecundia cohiberet eum: quantò magis præsentia Dei, & angeli, qui sibi deputatus est ad custodiam, deberet eum cohibere? Boët. in lib. Consolat. Magna nobis, si dissimulare non volumus, indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. Bernardus. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe Angelo tuo, nec audeas illo præsente, quod me vidente non auderes. Versificator:

Cùm quid turpe facis, quod me cernente ruberes.

Cur spectante Deo, non magis ipse rubes?

Non est dicendum, quod equus non possit cohiberi, ex quo modico fræno cohibetur: sic non debet dicere, non possum cohibere à peccato carnis ille, quem frænum erubescentiæ cohiberet. Quintò dicimus, quod non est verisimile, quod domus alicuius hominis, eo inuito comburatur, ex quo ipse voluntariè ignem apponit. Ignem propriis manibus in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinem excitantes sumunt. Sextò dicimus, quod non debet dicere infirmus, non possum curari, qui solùm propter hoc non curatur, quia consilio non acquiescit. Hæc est sola causa quare laborantes infirmitate spirituali non curantur, quia consilio cælestis medici non acquiescunt. Illa quæ ad cõsiliũ corporalis medici proprios crines deponeret, ad consiliũ spiritualis medici non vult restituere alienos. Septimò dicimus, quod nulla est eius excusatio, qui castrum fidei suæ commissum hostibus domini sui vili prætio reddit, muris adhuc integris, succursu non postulato, à domino suo, nec expectato: cùm sciat eum & posse & velle subuenire ei. Nec est credendum ei à domino suo, si dicat, non poteram me tenere. Omnia ista facilè est videre in eo qui prætio vilis voluptatis castrum corporis sui tradidit diabolo. in primo conflictu tentationis, non misso nuntio orationis ad Dominum pro succursu, quum Dominus possit ei subuenire, & velit. Non vult enim exhæredari. Vnde Apostolus: *Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis: sed facit etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Octauò dicimus, quod non videtur inuitus mori, qui voluntariè mortem suam carè emit: nec inuitus capi, qui hostes insequitur,

quitur, & inter manus eorum se ponit, quum sciat se eis non posse resistere, quum sola fuga securus possit esse. Sic non debet dicere. Non possum continere, qui consortia mulierum non vult fugere, quum debilem se agnoscat. Nonò dicimus, quod si talis, qui dicit se non posse continere, haberet tantam voluntatem cõtinendi, quantam habet vinum suum custodiendi, de facili contineret. Si tanta diligētia obstrueret sensus corporis sui, cùm sentit conscientiam per eos aliquantulùm damnificatam, quanta diligentia obstruit foramen dolii sui, cùm perpendit per illud aliquantulùm vini exisse. Decimò, quærimus ab eo, qui se non posse continere dicit, à quo cogitur ad fornicandum; vtrum à diabolo, vel à carne, vel ab ipsa muliere? A diabolo, non; cùm dicat de eo Greg. Non est timendus hostis, qui non potest vincere, nisi volentem. Super illud Mat. 4. *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* dicit Gl. In quo infirmus ostenditur, cùm nulli nocere possit, nisi ille prius se deorsum miserit. Si dicat se à muliere regi, ridiculum est hoc, cùm potiùs ipse eam cogat. Si à carne, ille hanc excusationem non recipit, qui ei dominium carnis reddit. Vnde Gen. 3. dicitur ad mulierem, quæ tenet figuram carnis. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Vndecimò, quærimus à tali, quomodo ipse intelligat hoc. Non possum continere: vtrum sic intelligat, non possum continere, etiamsi velim: vel sic, non possum, quia nolo. Si primo modo, patet hoc esse falsum: quia si impulerit eum timor, vel cupiditas, ad hoc quod velit, iam citò potest continere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex continentia sua mille marcas, vel castrum, vel ciuitatem, vel domum, vel si sciat se tam citò post peccatum amissurũ pedem suum, vel aliud membrum, vel si videat sibi paratum lectum igneum, in quo oporteat eum iacere, cùm à lecto mulieris surrexerit. Vnde Bernardus. Ignosce Domine, excusamus, tergiuersamur, vix est aliquis qui in eis, quæ ad te sunt, experiri velit quid possit, etiam quod promptissimè secundùm carnem potest, vel secundùm sæculum, siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit. Si secundo modo intelligat, non possum continere, quia nolo: igitur non est non pòsse in causa, sed potiùs non velle in culpa, iuxta verbũ Augustini. Duodecimò, potest quæri ab ipso, qui dicit se non posse continere, vtrum intelligat, quod non potest continere suis viribus, sine Dei auxilio: aut intelligat, quod etiam adiutus à Deo, non possit. Si secundo modo, hoc est manifestè falsum, & etiam sapit hæresim. Si primo intelligat, hoc planè verum est. Sine adiutorio enim diuino nihil possumus. Vnde Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Et 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et Augustin. Domine, sine te nihil sunt conatus mei. Et Sapient. 8. *Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det.* & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum eum. Matt. 19. Cùm quærerent discipuli, *quis potest saluus esse?* Respondit Iesus: *Apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt*, vt dicit interlin. Impossibile est apud homines, vt per se à suis cupiditatibus conuertãtur. Et Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Hoc autem valdè vtile est ostendere hominibus, quod viribus suis saluari non possunt, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuaso eis, potest eos monere homo ad tria valdè eis vtilia, ad eorum iustificationem, scilicet ad excutiendam quandam stultam præsumptionem, & fiduciam, quâ credunt se conuerti, quando voluerint. De qua legitur Ecclesiastici 29. *Repromissio nequissima multos perdidit.* Mira insania! ille qui

Sine Dei auxilio continēre nemo esse potest.

non potest, cùm liber est, diabolo resistere, sperat, cùm ab eo captus erit & ligatus, viribus suis de manibus eius liberari, quum scriptum sit Iob. 41. *factus est ut nullum timeret, & non est potestas in terra, quæ ei valeat comparari.* Qui in mortali est, captus est & ligatus. Vnde Prou. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur.* Item, qui non potest se tenere, ne ad impulsum tentationis cadat in foueam peccati: quomodo sperat se confractum casu, consuetudine pressum, aggere peccatorum obrutum, à tam profunda fouea per se exire, eo qui impulit ei resistente? Imò, quod amplius est, sperat homines, cùm morte spirituali mortui fuerint, seipsos posse ressuscitare. Et vt breuiter dicã, in præsenti se nihil posse asserunt: sed in futuro, quando ex se erunt impotentiores, & Dei adiutorio minus digni, quia eum diutiùs offenderunt, quando etiam diabolus magis laborabit ad impediendam salutem eorum. Ipse enim calcaneo insidiatur: id est, fini hominis. Quod haberi potest ex hoc quod dictum est serpenti Gen. 3. *Tu insidiaberis calcaneò illius.* Tunc, inquam, omnia se posse præsumũt. Secundò, potest homo monere eos ad hoc, quod gratiam eius studeant sibi comparare: sine eius auxilio conuerti non possunt, eleemosynas suas largiendo, orando Deum, & suffragia sanctorum, & virorum iustorum, implorando. Tertiò, non possunt moueri ad hoc, ne fingant se, quin faciant quod possunt, etiam aliqua quæ videntur sibi difficilia. Dominus enim non vult iuuare eos qui se non iuuant: imò quasi fingit se, quia ipsi fingunt se. Vnde Sap. 1. *Spiritus disciplinæ fugiet fictum.* Item potest sic quæri ab eo, qui dicit se continere non posse. Aut vis continere, & non potes: aut potes, & non vis. Si vis & non potes, infidelis est Deus, qui patitur te tentari supra posse tuum. Præterea, nonne credis, quod omnia possis cum eo, qui omnia potest? Sicut vulgariter dicit, qui non habet, nisi quinque solidos: Ego & Rex habemus centum millia marcarum. Non potest paruum esse illud posse, cuius defectum posse diuinum paratum est supplere. Si autem potes & non vis, inexcusabilis es. Vltimò potest quæri à tali, an possit aliquo tempore continere. Quod si dixerit, sic per mensem: ostendendum est ei, quod potius sperare debet, quod sequenti mense contineat, quam isto. Primò, quia consuetudo iuuabit eum. De qua Tullius: Optima forma viuendi est eligenda, quam iucundam reddet assuetudo. Poëta: *Quod malè fers, assuescè feres.* Prætereà, sperare debet Deum esse paratiorem ad iuuandum, quum postquam per mensem pro amore eius continuerit, quàm ante, si tamen ex corde instanter hoc petierit. Item quum ipse non sit securus de vita, non dico per mensem, sed nec per vnam horam, qua ratione sperat se accepturum à Deo vitam, eàdem debet ipse sperare se accepturum virtutem seruiendi Deo in vita illa, nec debet disponere se seruiturum diabolo in vita quam nondum habet. Non debet similis esse operario ebrioso & lusori, qui priùs obolum perdit, quàm illum lucratus sit.

TRACTATVS QVARTVS DE AVARITIA.

Pars I. quæ habet nouem Capitula.

CAPVT I.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et quod natura dissuadeat Auaritiam.

POST vitium Gulæ & Luxuriæ dicemus de vitio Auaritiæ: quia tractatus de vitio isto vtilior est prædicationi, quàm tractatus aliorum vitiorum. Hunc enim ordinem tradit Bernardus, vt id prius quod maturius ad salutem. De quo vitio hoc ordine dicemus. Primò, dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, de his, quæ fouent aliquo modo auaritiam in cordibus hominum. Quartò, de remediis contra vitium illud. Quintò, tangemus de prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ. Intelligimus autem auaritiam in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. Primò autem facit ad detestationem auaritiæ hoc, quod natura dissuadet nobis vitium istud, & quodammodo est contra naturam. Voluit enim natura terram infimam esse inter creaturas, & à pedibus omnium conculcari, docens nos in hoc, absque dubio, quod debemus conculcare pedibus mentis terrena ista, & contemnere. Quale verò est hoc, quod homo Deo & creaturis omnibus præponat creaturam illam, quam natura omnibus creaturis voluit postponi? Ad significandum diuitias conculcandas esse & contemnendas primitiui de Ecclesia cælitus edocti, prætia domorum & agrorum suorum ponebant ad pedes Apostolorum, vt legitur Actuum 4. Vnde in fine eiusdem capituli, vbi dicitur: *Ioses attulit prætium agri sui, quem vendiderat, & posuit ante pedes Apostolorum.* dicit Gloss. Docet calcandum esse aurum, quod subdit pedibus Apostolorum. Præterea, cùm anima secundùm naturam sublimior & purior sit cœlo, tanquam Deo similis, exaltata debet esse à terrenis istis, sicut exaltantur cæli à terra Vnde sicut valdè mirabile esset, & quasi contra naturam, si cælum adhæreret terræ: sic quasi contra naturam est cum auaritia animam terrenis adhærere facit. Item anima cœlum spirituale est, Dei enim habitaculum est. De quo cælo dicit Bernardus. Non mirum, si libenter inhabitat cælum hoc Dominus Iesus, quod vtique non quomodo cæteros dixit tantùm vt fieret, sed pugnauit, vt acquireret, occubuit vt redimeret. Comparatione huius cæli, vocat Dominus cælum materiale desertum. Lucæ 15. *Nonne dimittit nonaginta nouem in deserto?* quanta verò peruersitas est! cælum velle terra implere, vel ei terram supponere? Quis locus terræ, vel in cælo, vel super cælum? hanc tamen peruersitatem vult auaritia facere.

CAP. II.

De duodecim maledictionibus, quas facit sacra scriptura auaris.

Ad detestationẽ Auaritiæ valent maledictiones s. scripturæ.

SEcundò faciũt ad detestationem huius vitii, maledictiones quas facit sacra scriptura auaris. De quibus ponemus has duodecim quæ sequuntur. Esa. 5. *Væ qui coniungitis domum, &c.* Et eiusdem 32. *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Habacuc. 2. *Væ qui congregat non suâ.* Et in eodem: *Væ qui congregat auaritiam malam domus suæ.* Amos 6. *Væ qui opulenti estis in Sion.* Et in eodem

Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis. Et Luc. 5. *Væ vobis diuitibus.* Et Iac. 5. *Agite nunc diuites: plorate, vlulantes in miserijs quæ euenient vobis.* In Epist. Iudæ. *Væ his, qui in viam Cain abierunt.* Principium malitiæ Cain, fuit auaritia: vnde in viam Cain abeunt, qui sequuntur auaritiam. Et Apoc. 8. *Væ, væ, væ habitantibus in terra.* Ad modum talparum sunt auari. Et August. Væ illis, qui viuunt, vt augeant res perituras, vnde æternas amittunt. Idem: Maledictus dispensator auarus, cui largus est Dominus. Si scires aliquem sanctum maledixisse ei, qui aliquem cibum comederet, vix auderes eum comedere: quomodo ergo auarus audet contingere diuitias amore, quum amatoribus earum sacra scriptura, quæ ex ore Altissimi prodiit, vt legitur Ecclesiast. 23. tot maledictiones ponat?

Cap. III.

De quatuor testimonijs sacræ scripturæ, quibus ostenditur magnitudo huius vitij.

TErtiò, faciunt ad detestationem auaritiæ testimonia sacræ scripturæ, quæ ostendunt magnitudinem huius vitij. De quibus ponemus quatuor tantummodo. Primum est Ecclesiast. 10. vbi dicitur: *Auaro nihil est scelestius*, id est, nullum scelus maius est auaritia; etiam scelus Iudæ non videtur maius fuisse scelere auari, quantum ad hoc quod Iudas Deum dedit pro triginta denariis: sed auarus quandoque dat eum pro vno denario, & quandoque pro nihilo, quum non timet periurium incurrere, vt denarium vnum lucretur, & quandoque non lucratur vnum denarium, quandoque non vendit illud, pro quo periurium incurrit: & in veritate peccatum Iudæ fuit auaritia, vel ex auaritia. Secundum testimonium similiter est Ecclesiast. 10. vbi dicitur: *Nihil iniquius est quàm pecuniam amare.* Hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Quàm iniquus sit amans pecuniam, manifestari potest. Primò, per hoc, quod statera æstimationis suæ æquissima est. Plus enim in ea ponderat diabolus, quàm Deus, & quàm anima ipsius auari, & quàm regnum æternum. De hac statera legitur Osee 12. *Chanaan in manu eius statera dolosa.* Chanaan interpretatur, negotiator. Hæc est statera dolosa, quæ abominatio est apud Deũ. de qua Prou. 11. *Et benè dicitur abominatio esse*, quia nõ ponderãt ibi, nisi temporalia, quæ Apostolus Philip. 3. stercora reputabat, quem non dimisisset Spiritus sanctus decipi in sua æstimatione. Secundò, potest ostendi iniquitas amantis pecuniam, per hoc, quod in eo non est æquitas illa, quæ est tam in Creatore, quàm in cæteris creaturis. Creator enim communicare vult & se, & sua. Similiter creaturæ suæ communicant, vt sol communicat lumen suum, & ignis calorem, & arbores fructus suos. Vnde Aug. Indiciũ maximum diuinæ bonitatis est, quod quælibet cogitur dare seipsam. Auarus verò communicare sua non vult, nisi cùm à morte cogitur. Nec etiam tũc frequenter, imò abscondita putresiunt, creatura vna defectum alterius supplere cupit. Vnde natura nihil vacuum patitur: auarus verò non curat defectus proximi sui supplere. Magna auari iniquitas.

Quod auarus iniquus sit in Deum, in se, in proximũ, & in inferiores creaturas.

TErtiò ostenditur iniquitas auari, per hoc quòd ipse est iniquus in Deum, & in seipsum, & in proximum, & in inferiores creaturas. In Deum iniquus est, quia bona sibi commendata à Deo ad dispensandum, proditiosè sua facit. Diuites enim dispensatores sunt diuitiarum Domini. Vnde Apost. 1. Corint. 4. Auarus iniquus in Deum, proximũ & seipsum.

Psalm *Sic nos æstimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Iniquus est in Deum, quia vilissimam creaturam ei præponit. Iniquus est etiam in Deum, quia inde hostis Dei efficitur, vnde amplius eum amare debuit: scilicet propter bona huius mundi, quæ Deus sibi contulit. Iniquus in seipsum est. Primò, quia seipsum inimicis suis vendit. Valde iniquus reputaretur aliquis, qui proximum suum inimicis suis capitalibus venderet. Sed iniquior valde reputaretur, qui cognitum vel fratrum venderet. Iniquissimus qui patrem quē plus amare deberet. Sed multò iniquior videtur esse reputandus ille, qui seipsum vendit, cum amplius seipsum debeat amare quā patrem. Hæc causa innuitur cum sequitur in verbo proposito. Eccles. 10. *Hic enim animam suam venalem habet.* Secundò, iniquus est auarus in seipsum, quia se euiscerat. Vnde Dauid: *Tabescere fecisti sicut araneam animam eius.* Valde crudelis reputaretur, qui ventrem patris sui gladio transuerberaret & viscera proiiceret, quomodo ergo iniquis non est, qui seipsum quem debeat amplins amare, euiscerat? quod est desperare se. Desperatio enim maius peccatum est cæteris. Ad hoc pertinet, quod legitur in verbo Ecclesiast. proposito. *Proiecit in vita sua intima sua.* Tertio iniquus est in seipsum, quia amat ea quæ tot mala sibi faciunt: vt patebit inferius. Amat spinas diuitiarum, in quibus comburendus est. Vnde Prouerb. 1. legitur de auaris: *Ipsi contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas.* Iniquus etiam auarus est in proximum, quia sibi retinet, quod pauperibus erogare debuit. Sicut eleemosynarius alicuius principis vel executor alicuius testamenti iniquus esset, si ea quæ deberet distribuere pauperibus, sibi retineret. Iniquus est etiā in proximum, quia quasi occidit eum, cum fame eum permittit perire cum potest subuenire. Vndè scriptum est: *Pasce fame morientem: quod si non paueris, occidisti.* Vnde Eccl. 34. *Panis egentium, vita pauperum: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Præcipuè autem iniquus est auarus in eos, quos amplius debet amare: scilicet in filios, quibus materiam incendii congregat infernalis; quibus molam asinariam ad colla suspendit, qua demergentur in profundum inferni, quos amore diuitiarum quasi ad collū posito quodam fune, hostibus infernalibus tradit. Iniquus est auarus in vxorem & in totam familiā suam quam strangulat, dum eos facit consentire peccato vsurarum. In creaturas verò inferiores iniquus est auarus, quia recludit eas in carcere custodiæ suæ, vbi eas putrescere facit. Vnde Iac. 5. dicitur auaris: *Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras quasi ignis.*

Quod auaritia sit idololatria, & auarus idololatra.

TErtium testimonium est ad Ephesios 5. vbi dicitur: *Auaritia est idolorum seruitus.* Vbi dicit Glossa: Auari Deus est nummus. Auarus similis est latroni minus bona pro melioribus commutanti, donec inuentus est & comprehensus. Ægris dantur à medicis cuncta, quæ desiderant. Sen. Nunquam Auarus bene facit, nisi cum moritur. August. Nemo habet iustum lucrum sine iusto damno. Vbi lucrum, ibi & damnum: lucrum in arca, damnum in conscientia. Tulit vestem & perdit fidem. Acquirit pecuniam, & perdit iustitiam. Quod autem auaritia sit idololatria, vel Dei negotio, potest ostendi multipliciter. Primò per hoc, quod super illud Matth. 6. *Non potestis Deo seruire, & mammonæ,* dicit Gloss. Diuitiis seruire, Deum negare est. Duobus modis potest negare aliquis domi-

Auarus nūquam bene facit, nisi cum moritur.

nium alicuius principis, vel dicendo: Ego non recognosco vos esse dominum meum, nec aliquid teneo à vobis. Si scirem vos esse dominum meum, vel aliquid me tenere à vobis, libenter soluerem vobis censum vel seruitiũ vestrum. Item dicendo, Bene recognosco, quod debetis esse Dominus meus, & censum debeo vobis, sed nihil soluam vobis: & hic modus negandi magis est contumeliosus Domino. Sic differt negatio, qua mali Christiani negant Dominum Deũ, ab illa, qua Gentiles negant eum. Multi enim Gentiles sunt, qui Christo libenter seruirent, si scirent esse Dominum suum: sed solum ob hoc censum seruitii sui ei non reddunt, quia eius dominium non agnoscunt: sed Christiani benè agnoscunt eum esse Dominum suum, & tamen seruitii censum nolunt ei reddere, maiorem contumeliam facientes ei, quàm Gentiles, quia scienter hoc faciunt. Secundò potest ostendi per hoc, quod Deus præcipit auaro, vt nomẽ eius non assumat in vanum. Exod. 20. Et ex alia parte nummus vnus, quem lucrari cupit, præcipit ei vt nomen Dei assumat in vanum. & ipse potius obedit nummo, quàm Deo, indubitanter ostendens se magis esse seruum nummi, quàm Dei. Obedientia enim ostendit, quem aliquis verè reputet Dominum. Vnde Dominus Luc. 6. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?* Eccles. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Tertiò potest ostendi per hoc, quod auarus creaturam adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid est, summum honorem ei exhibere, vel diuinam maiestatem ei profiteri. Vtrũque verò facit auarus. Si enim occurrant ei duo, quorum alterum credat habere Deum, alterum diuitias, maiorem honorem exhiberet diuitiis in diuite, quàm Deo in alio. Hanc idololatriam insinuat nobis Salomon in Prouerb. dicens: *Multi colunt personam potentis, &c.* Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per se: diues verò per accidens: vnde quidam, Dominus nummi nobis hos præstat honores. Maiestatem etiam diuinam profitetur auarus creaturæ. Maiestas enim est, quod signatur per hoc aduerbium summe, cum dicitur summe bonus, vel summe potens, vel aliquid simile. Facto autem profitetur auarus illud summe bonum, quod summe diligit, & præ cæteris charum habet: & sic diuinam maiestatem profitetur auarus illi creaturæ, quàm diligit amplius, quàm Deum. Præterea cum transit ante pulchram vineam vel domum, caput cordis inclinat ei. Inclinatio animi est amor, sicut dicit Dionysius. Interius ergo talem reuerentiam exhibet auarus vineæ vel domui, qualem verus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi vel beatæ Virginis. Quartò potest ostendi per hoc, quod auarus illa tria dat creaturæ, quæ propriè Deo danda sunt: scilicet fidem, spem, & amorem. De fide satis potest ostendi, quia ipse melius sentit vel credit de diuitiis quàm de Deo. Credit enim, quod necessaria debet habere si diuitiis seruierit, & credit se fame perire, si Deo seruierit, quasi Deus possit minus vel minus velit seruientes suos remunerare, quàm diuitiæ. Duabus de causis accidit, quod aliquis non prouidet ei, quem sibi videt fideliter seruire: vel quia non potest, vel quia non vult: quarum neutra potest esse in Deo, cum sit omnipotens, & summe bonus. Spem etiam ponit auarus in diuitiis suis, quod quodammodo de Deo desperare est. Vndè August. De Deo desperare est spem in creaturis posuisse. Amorem etiam ponit ibi, quem in Deo deberet ponere faciens inde Deum suum. Vnde August. super epistolam ad Philip. *Hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur.* Quintò hoc potest ostendi autoritate Hieron. dicentis ad Rusticum monachum. Æstimato male pondere peccatorum, leuius alicui

Auarus dat tria creaturæ, quæ Deo debetur.

videtur peccare auarus, quàm idololatra: sed nō mediocriter errat. Non enim grauius peccat, qui duo grana thuris proiicit super altare Mercurii, quàm qui pecuniam auare cupit, & inutiliter congregat. Ridiculum videtur, quod aliquis iudicetur idololatra, quia duo grana thuris offert creaturæ, quæ Deo debuit offerre: ille non iudicetur idololatra, qui totum seruitium vitæ, quod Deo debuit offerre, offert creaturæ. Ad idem facit illud verbum Osee 10. *Secundum multitudinem fructus sui Israel multiplicauit sibi altaria, iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris.* Quartum testimonium est illud verbum, quod legitur 1 Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Alia litera habet, Radix omnium malorum est auaritia. Ad auaritiam ergo, quasi ad radicem omnium malorum præcipuè adhibenda esset securis prædicationis. Frustra laboratur in extirpatione malorum si rami amputantur, & radix ista relinquitur.

Cap. IV.

Quod grauis infirmitas sit Auaritia.

QVartò facit ad detestationem auaritiæ hoc, quod inter infirmitates spirituales ipsa est pessima, vel vna de peioribus. Vndè Eccles. 5. *Est infirmitas pessima, quam vidi sub sole diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.* Pereunt enim in afflictione pessima. Inter infirmitates quædam sunt bonæ, quædam sunt malæ. Bonæ sunt infirmitates corporis: quod ostenditur per hoc, quod à summo bono, id est, à Deo, & quod dantur à patre amantissimo & per hoc, quod sunt vt cocturæ factæ in minus nobili parte hominis ad sanādum partem meliorem, scilicet animam. *Meliora sunt*, vt ait Salomon, *vulnera diligentis* scilicet Dei, *quàm fraudulenta oscula odientis*, scilicet mundi. Vulnera diligentis cocturæ sunt vt medicinalia: sed oscula odientis sunt vt morsus serpentini, vel venenati, vel oscula Iudæ proditoris. Dicit enim mūdus iste dæmonious. Matth. 26. *Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum:* Infirmitates verò malæ, sunt infirmitates spirituales, scilicet peccata mortalia: quod potest ex hoc ostēdi, quod sunt infirmitates ad mortem, & ad æternam mortem: & ex hoc, quod medicum, scilicet Dei filium oportuit venire de tam longinquis partibus ad curationem earum: & ex hoc, quod tantas expensas oportuit fieri pro curatione earum: Filius enim Dei se expendit ibi. Vndè Bernard. Ex consideratione remedii periculi mei æstimate quantitatem. Filius Dei iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso sanguine istius balsamo medeatur: agnosce homo, quam grauia sunt vulnera illa, pro quibus necesse est Christum Domini vulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima vel grauissima est infirmitas auaritiæ quantum ad multa.

Infirmitates bonæ & malæ. 1. Bonæ.

2. Malæ.

Quod in XII. grauitas huius infirmitatis potest ostendi.

DVodecim verò sunt ex quibus potest ostendi grauitas huius infirmitatis. Primum est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duæ sunt causæ: scilicet abundantia materiæ & durabilitatis. In materia huius infirmitatis est ferè totus mūdus. Vnde cum difficultate valde magna euacuatur perfectè materia ista à corde hominis: vt scilicet homo omnia temporalia perfecte contemnat: materia etiam huius infirmitatis durabilior est, quam materia luxuriæ. Mulier enim quam aliquis amat, potest mori vel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxuriæ in homine. Sed terra quam amat auarus, plus durabit, quam ipse: & ideò infirmitas illa erit diuturna propter consimiles causas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abundantiam materiæ & compactionem. Secundum est, conti- 1.

2.

nuitas huius bonitatis. Fornicator quandóque non fornicatur semel in mense: auarus verò quasi continue laborat. Vnde Eccles. 4. *Vnus solus est, & secundum non habet filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat.* Et eiusdem 2. *Cuncti dies eius laboribus, & ærumnis pleni sunt.*
3. Tertium est, afflictio acerba, quam habet infirmitas ista. Affligit autem in hac infirmitate grauiter solicitudo, quæ est in cõseruando. Ad quod pertinet, quod dictum est in verbo proposito: *Diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.* Grauius verò affligit labor in acquirendo. Vnde 1. ad Timoth. 6. post illud verbum, *Radix omnium malorum est cupiditas*, subiungit Apostolus: *Quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Grauissime vero affligit dolor in amittendo. Et ad hoc pertinet, quod dictum est in verbo proposito. *Pereunt enim in afflictione pessima.* Tunc enim pessime affliguntur, cum diuitiæ eis pereunt. Vnde Poëta: *Ploratur enim lacrymis amissa pecunia veris.*
4. Quartum est vniuersitas huius infirmitatis. Auaritia enim non parcit seni, nec iuueni: imò secundum verbum Prophetæ, *A maiore vsque ad minorem omnes auaritiæ student.* Vix est puer septennis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suæ. De peccato luxuriæ expectant pueri duodecimum annum, vel decimum quartum. Item peccatum luxuriæ senio senescit in aliquibus: sed de auaritia dicit auctoritas, quod cum cætera vitia in senibus senescant, sola auaritia non senescit. Sapient. Cum senes ad omnia alia rectius cæteris sapiant, ad solam auaritiam desipiunt. Senec. Monstro similis est senis auaritia. Quid enim stultius est, quàm via deficiente viaticum augere? Auaritia etiam non parcit infirmis, nec sanis. Peccatum luxuriæ ad modicam infirmitatem corporalem fugit. Infirmitas enim grauis sobriam reddit animam; vt legitur Eccles. 31. Sed auaritia tunc interdum augetur. Amat enim tunc auarus amplius suas diuitias, quas iam habet, quia laborare non potest in acquisitione aliarum diuitiarum. Auaritia etiam non parcit nec literatis, nec idiotis: multi sunt viri literati, qui fornicari dedignarentur, qui tamen valde auari sunt. 5
Quintum, per quod potest ostendi grauitas huius infirmitatis est hoc, quod cœlestis medicus primò volens occurrere huic infirmitati quasi periculosiori, primum consilium dedit contra eam. Matth. 5. dicens: *Beati pauperes spiritu, &c.* 6.
Sextum est hoc, quod quasi ad mortem iudicauit eam tantus medicus. Matth. 19. dicens: *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum.* Et post: *Facilius est camelum intrare per foramen acus, &c.* Non dixit hoc de peccato carnis: imò dixit, *Meretrices & publicani præcedent vos in regnum Dei.* 7.
Septimum est hoc, quod ista infirmitas abstulit finaliter tanto medico vnum de illis, quos ipse acceperat in cura, scilicet Iudam. Hoc non facit ambitio vel aliud peccatum, licet de ambitione pluries sint tentati Apostoli. 8.
Octauum est hoc, quod auaritia irrisit cœlestem medicum, & ad vltimum ipsum interfecit. De primo habemus Lucæ 15. *Audiebant hæc verba Pharisæi, qui erant auari, & irridebant eum.* Aliud manifestum est, quia auaritia Iudæ & sacerdotum interfecit eum. 9.
Nonum est hoc, quod cœlestis medicus contra hanc infirmitatem tantam purgationem indixit, dicens Lucæ 14. *Omnis ex vobis, qui non renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Contra gulam non tantum dixit, sed solum admonuit, ne corda discipulorum grauarentur crapula & ebrietate. 10.
Decimum est hoc, quod Ecclesia in principio contra hanc infirmitatem ita strictam diætam obseruari voluit, vt nullus haberet aliquid proprium. 11.
Vndecimum est hoc, quod multi hac infirmitate laborant, qui nesciunt se illa laborare, & ideò non quærunt

runt sanitatem. Seneca: Initium salutis est cognitio peccati. Idem: Se nemo auarum intelligit, nemo cupidum. Ideò cum difficultate ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

De septem infirmitatibus, quæ sunt in auaro.

DVodecimum est varietas infirmitatum, quæ infirmitatem auaritiæ sequuntur. De quibus septem ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata Ioan. 9. per cœcitatem illius cæci nati. Vnde Dominus volens illuminare eum, liniuit oculos eius luto: insinuans esse causam cœcitatis illius lutum temporalium illorum. De hac cæcitate legitur similiter Tob. 2. vbi habetur, quod Tob. fuit excæcatus stercoribus calidis hirundinum, quæ super oculos eius ceciderunt. Hirundo garrula & depicta, significat felicitatem huius mundi, quæ est quadam pulchritudine depicta & tumultuosa, quæ calida stercora proiicit super oculos cordis: id est temporalia ista, quæ exurunt corda hominum. Genes. 20. legitur, quod Abimelech Rex Geraræ dedit Saræ mille argenteos in velamen oculorum suorum, & super illud Psalmi: *Mane astabo tibi, & videbo:* dicit Glossa: Deum non videt, qui temporalibus adhæret. Secunda infirmitas est febris, quæ figurata potest esse per febrem, à qua Dominus curauit filium reguli. De quo legitur Ioan. 4. *Auarus febrilem distemperantiam patitur, cuius tremorem habet cum trepidat vbi trepidandum non esset.* Seneca: De ipso videt regem, & æstimat prædonem: videt pauperem & æstimat furem. Ad tremorem huius febris pertinet, quod legitur Iob 15. *Sonitus terroris semper in auribus eius: & cum sit pax, insidias suspicatur.* Et in Psal. *Posuisti firmamentum eius formidinem.* Et Esa. 24. *Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.* Habitator terræ est
Psal. 88.
auarus, qui est quasi talpa. Æstuat autem auarus ex febre ista, cũ irascitur ex amissione diuitiarum suarum. Tertia infirmitas est manus ariditas. De qua legitur Matth. 12. *Extende manum tuam*, ait Dominus habenti manum aridam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet auarus dum per largitionem eleemosynarum non valet pauperi extendere. Quarta infirmitas est illa, à qua quis dicitur lunaticus, de qua legitur Matth. 17. *Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & mala patitur, & sæpè cadit in ignem, & crebro in aquam.* Auarus sæpè cadit in ignem iræ, & crebro in aquam voluptatis. Potest autem vocari lunaticus, quia regitur secundum sapientiam huius mundi: quæ per lumen lunæ intelligitur, quæ lucet de nocte. Sapientia huius mundi solum lucet de nocte præsentis vitæ. Cum post præsentem vitam illuxerit sol iustitiæ, bene apparebit, quod sapientia huius mundi stultitia sit. Quinta infirmitas est inclinatio ad terram. De qua Lucæ 14. *Et ecce mulier, quæ habebat spiritũ infirmitatis annis xviij. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere.* Secundum sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum, quæ hominem bestiam reddit interius, vt ad terram respiciat, qui ad cœlos respicere debuit. Vnde Dauid: *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Bernard. Quid indecentius, quàm curuum recto corpore gerere animum? Idem: Indigne corpus humanum inhabitat brutus & bestialis spiritus. Sexta infirmitas est, respirandi difficultas vsque ad suffocationem. Vnde Matth. 13. *Solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum suffocat verbum*, vbi dicit glos. Solicitudo huius seculi dum bonum ad cor intrare non sinit, quasi aditum vitalis flatus claudit. Septima infirmitas est hydropisis. De qua Lucæ 13. *Ecce quidam homo hydropicus erat ante illum, &c.* Assimilatur autem auarus hydropico in inflatione, & fœtido anhelitu, & siti insa-
Psal. 16.

tiabili. Inflationem possumus referre ad superbiam, quæ comitatur diuitias. Vndè super illud 1. ad Timoth. 6. *Diuitibus huius seculi pracipe, non sublime sapere*, dicit Gloss. Augustini: Vermis diuitum superbia est, vel istam inflationem possumus referre ad ventris ingluuiem, quæ interdum diuitias comitatur. Illi enim, cui sufficiebat vnum ferculum cum pauper erat, non sufficiunt tria cum diues factus est. Fœtorem verò anhelitus referre possumus ad consilia corrupta, quæ dant auari familiaribus suis. De siti verò auari planum est, quod est insatiabilis. Vnde Prouerb. 30. *Sanguisuga dua filia sunt, dicentes: Affer, affer.* Sanguisuga diabolus est, sanguinem peccati semper sugens & sitiens. Ipse dum in humilitate mansit fuit angelus: superbia verò fecit eum sanguisugam. Ipsius verò duæ sunt filiæ, auaritia & luxuria, dicentes semper, *Affer, affer.* Ad eandem insatiabilitatem pertinet, quod legitur Ecclesiast. 5. *Auarus non implebitur pecunia.*

Quare auarus diuitiis non satietur.

POssunt autem assignari septem causæ huius insatietati. Prima est, animæ capacitas: quia secundum sanctos animam Dei capacem nihil minus Deo implere potest: vnde quum orbis terrarum sit ante Deum, quasi gutta roris antelucani, vt legitur Sapient. 11. non sufficit implere cor hominis vnius. Exemplum de Alexandro, qui dixit: Mundus vnī non sufficit homini. Secunda causa est: quia cupiditas est infinita, pecunia verò quantumcunque magna sit, est finita. Seneca. Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascentia: innaturalia verò vbi desinant non habent. Cupiditatem infinitam dicimus: quia nullo fine mensuratur, vel fine tali mensuratur, qui in præsenti non obtinetur. Nullo fine mensuratur in eo, qui solum vult habere diuitias, vt habeat. Fine, qui in præsenti non obtinetur, mensuratur in eo, qui ideò vult eas habere, vt per eas gratiam & gloriam huius mundi sibi acquirat: vel qui tantum de pecunia vult habere, vt necessitati, quæ possit sibi accidere, sufficiat. Nullus enim vnquam in mundo isto habuit gratiam & gloriam apud omnes, etiam ipse filius Dei, imò alii dicebant de ipso, Bonus est: alii dicebant, Non, sed seducit turbas. Necessitati autem, quæ potest accidere, non sufficere etiam quæ sunt, sed necessaria essent, quæ possunt esse. Sed qui mensuraret desiderium suum necessitate præsenti, pauca sufficerent. Sic mensurant animalia: & ideò pauca eis sufficiunt. Seneca: Quibus nihil deest, feris in alimentum solicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus, *vt nos desideria nostra mensuremus.* 1. ad Timoth. 6. *Habentes alimenta, &c.* Cum pecunia quantacunque sit finita, cupiditas infinita, non potest pecunia via alia adæquari ei, nisi cupiditas finiatur, & sic diminuatur. Vndè non est alia via cupido perueniendi ad satietatem, nisi rescindendo desiderium suum. Vnde Sen. Si vis te diuitem facere, non pecuniæ est adiiciendum, sed cupiditati detrahendum. Tertia causa, quare auari desiderium non satiatur, est hæc, quod quasi pars cibi appositi semper vēter efficitur. Verbi gratia: Auarus, si habet nouum frumentum, statim condit nouum horreum. Si habet nouam vineam, condit nouum dolium, & tamen facit, vt cui prius deerat horreum & dolium, modo desit vinum vel frumentum. Quarta causa est hæc, quod bona quæ auarus acquirit, quid vacui secū afferunt. Sicut enim homo habet aliquem defectum, sic & aliæ creaturæ. Vnde cum auro & argento venit defectus clauis & seræ. Vinea habet defectum cellarii, doliorum, & aliorum multorum, quæ secum affert: venit enim necessitas plura expendendi cum diuitiis. Vnde Ecclesiast. 5. *Vbi multæ opes, & multi qui comedunt eas.* Et sic ve-

rum est, permultis illos indigere, qui per multa possident, vt dicit Boetius. Et sicut dicit Senec. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Idem: Congregetur in te quidquid multi diuites possident, ex his maiora cupere diceris. Et super illud 1. Timoth. 6. *Quam quidam appetentes, errauerunt à fide*, dicit Gloss. Qui pecuniā appetit, capere cupit. Qui vult sitim cupiditatis suæ diuitiis sedare, similis est illi, qui vult sitim corporalem extinguere salsam aquam bibēdo. Aqua salsa ex eo, quod aqua nata est sitim extinguere, & eo quod salsa nata est eam prouocare: Sic diuitię in quantum aliquem defectum supplent, sitim sedant, inquantum verò multos defectus secum afferunt, sitim prouocant. Quinta causa est, quod hæc cupiditas est quasi ignis, vnde Eccles. 23. *Anima calida quasi ignis ardens.* Et Prouerb. 30. *ignis nunquam dicit, Sufficit.* ignis vèro non extinguitur ex appositione lignorum siccorum, sed augetur. Secundum enim ligna syluæ exardescet ignis, vt dicitur Eccles. 28 Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarum, sed augetur. Crescit enim amor nummi quātum ipsa pecunia crescit: quia pecunia non ponitur vbi sitis auari est. Vnde sicut vinum in dolio non sedat sitim corporalem: sic nec pecunia in arca vel bursa sedat sitim auaritiæ. Insanis auare, qui pecuniam ponis in bursa vel arca: non enim est ibi sitis. Sexta est, quod pecunia res est corporalis: anima verò res est spiritualis. Res verò spiritualis corporali non potest impleri: nec econuerso. Verbi gratia: Sicut arca sapientia non potest impleri ita nec anima pecunia. Septima causa est vanitas pecuniæ. Vnde Dauid: *Vt quid diligitis vanitatem?* Et sicut plenum vano adhuc vacuum reputatur, vt arca plena aëre vacua reputatur; nec propter plenitudinem quam habet minus capax est alterius rei: sic anima auari quantumcunque habeat de diuitiis, adhuc vacua est. Vnde verum

Psal. 4.

est, quod dicit beata Virgo: *Diuites dimisit inanes.* Ad hoc pertinet, quod dicit Bernardus: Non plus satiabitur cor hominis auro quàm corpus aura. Et Ecclesiast. 34. *Quasi qui apprehendit umbram, & sequitur ventum: sic qui attendit ad visa mendacia* Et Ierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil.* Non solum autem inanis & vacuus est omnis auarus, imò & pauper. Vnde Tullius: Si propter auiditatē pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis, suntne hæc signa abundantis an egentis? Animus humanus nō arca diues appellari solet, quamvis illa plena sit. Quum inanem te videbo, diuitem non reputabo. Et subiungit: Contentum suis rebus esse, sunt maximæ & certissimæ diuitiæ, quasi diues potest auarus esse, sed vere diues nunquam erit. Vnde Prouer. 14. *Est quasi diues, quum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit.* Auarus in varietate nihil habet eorum, quæ habere videtur. Vnde Hieron in magno prologo Bibliæ: Antiquum dictum est, Auaro deest tam quod habet, quā quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiam obolo indiget. Quod exponit Bernardus dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa, quàm prospera ipsius æquè seruiunt ei, & cooperantur in bonum. Et subiungit: Auarus esurit terrena vt mendicus fidelis contemnit vt Dominus. Poëta: *Semper auarus eget: nocet empta dolore voluptas.* Dauid: *Diuites eguerunt, & esurierunt.*

Auarus est totus pauper.

CAP. V.

Quod Auaritia sit misera seruitus.

QVintò facit ad detestationem Auaritiæ misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarum. Vnde Dauid, *Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis.* Ordo congruus esset, vt diuitiæ virorum essent,

Psal. 75.

non viri diuitiarum. Sed auaritia hanc peruersitatem facit, vti viri sint diuitiarũ. Dicitur autem auarus seruus diuitiarum: quia non est possessor earum, sed tantum custos. Et non tantum non possidet, imò etiam possidetur ab eis. Quod auarus sit custos diuitiarum, dicit Gloss. super illud Luc. 16. *Non potestis Deo seruire & mammonæ*, his verbis. Seruit diuitiis, qui custodit vt seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit vt Dominus. Quod autem auarus diuitias non possideat, dicit Seneca his verbis: Pecuniam magnam habet aliquis. Si auarus est, non habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autem manifestũ, quod auarus non sit possessor diuitiarum, est hoc, quod non potest inde facere quod vult, vel quod bonum iudicat: imò domina auaritia benè prohiberet ei. Vndè Ecclesiast. 6. *Est aliud malum, quod vidi sub sole, quod est frequens apud homines. Vir cui Deus dedit diuitias & honorem & substantiam, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat, nec tribuit Deus potestatem vt comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud.* Hoc vanitas & magna miseria est, & Senec. Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit sibi ipsi neget: & Bernardus super Canticum: quæritur à quouis eorum, qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiat de illis, qui sua vendentes, & pauperibus erogantes, regnum cœlorum pro terrena substantia mercantur, sapienter-ne agant? Respondebit, proculdubio, Sapienter. Quære iterum sibi, Cur quod approbat non facit? Non possum, inquit. Quare? profecto quia domina auaritia non permittit. Nõ habet auarus ea, quæ habere videtur, nisi eo modo loquendi quo quis compedes habet, quibus compeditus est, qui potius dominantur ei quam seruiunt.

Auarus non est diuitiarũ possessor.

Quod Auarus possideatur à diuitiis.

QVod autem auarus possideatur à diuitiis, ostendit Sidonius, dicens, Res tuas si mediocriter colas, possides: si nimium, possideris. Hoc etiam potest probari, primò per hoc quod obedit eis auarus, sicut prius ostensum est ex illo verbo Eccles. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Secundò ex hoc, quod conformat se auarus bursæ suæ, sicut ancilla dominæ. Bernardus super Cant. loquens ad auarum: Facis te pecuniæ tuæ non Dominum, sed seruum; custodem, non possessorem. Denique conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus Domino suo: vt quomodo ille necessariò congaudet illi gaudenti, & condolet dolenti: tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo; & decrescente pariter decrescis. Nam contraheris tristitia, quum illud exinanitur; & solueris lætitia, aut certe inflaris superbia, quum illud impletur. Tertiò ostenditur, quod diuitiæ possideant auarum, ex hoc quod ita impediunt eum, quod in nulla necessitate potest se habere per horã ad audiendum consilium medici, vt scilicet audiat sermonem. Si sententiam mortis cognouerit latam contra se, non poterit se habere, vt iudicem pro vita sua oret. Augustinus: Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium, quàm nosipsos. Implicati enim talibus, nostri non eramus. Senec. Gratuita nobis videntur, quæ carissimè constant. Ex hoc potest apparere stupor noster: quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam damus vel soluimus. Ea gratuita vocamus, pro quibus nosipsos impendimus. Idem: Nihil est cuique se vilius. Idem: Nostri essemus, si nostra non essent. Nonne bene se amisit diues auarus, qui in summa necessitate non potest se habere? infirmus etiam ad mortem, nec potest se habere ad horam, vt consilium medi-

Nimium amis diuitiarum non possidet, sed possidetur.

ci audiat; id est, vt prædicationem audiat: lata est sententia mortis super eum, nec per vnam horam potest se habere, vt pro vita sua iudicem oret. Si maledictus est, qui partem suam deteriorem facit, quid ille qui omnino se reddit expertem, id est sine parte, sicut dicit Bernardus.

Quod sex sunt, quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.

SEx sunt, quæ faciunt ad miseriam illius seruitutis, in qua ponit auaritia. Primum est hoc, quod ista seruitus est spiritualis. Multò enim indignius est mente seruire, quàm corpore, vt dicit Sap. & Bernard. An non seruus, cui dominatur peccatum? & maximè, nisi tu fortè indigniùs iudices hominem tibi, quàm vitium nominari. Secundum est vilitas rei, cuius seruus est. Rei enim contemptibilis, & ab omnibus conculcabilis seruus est, scilicet terræ. Tertium est hoc, quod ipse seruus est cuiusdam dominæ, quæ vellet, quod ipse numquam comederet, vel biberet. Ista domina est auaritia. Quantum est hoc, quod domina ista eos, qui sibi seruierunt per totam vitam suam, nudos transmittit in camisia, nec aliam mercedem dat eis. Vnde Psal. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Item: *Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas.* Item. *Ne timueris, cùm diues factus fuerit homo, &c.* Eccl. 14. *Qui congregat ex animo suo iniustè, alijs congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.* Iob. 1. *Nudus egressus sum ex vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* & 7. *Diues quum dormierit, nihil secum auferet.* 1. ad Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus.* Quintum est hoc, quod domina ista honestissima præcipit furta, rapinas, periuria, proditiones, homicidia, imò etiam deicidia. Hæc præcepit principibus sacerdotum, vt Filium Dei occiderent. Sextum est hoc, quod grauia præcipit. Vnde Ierem. 16. *Seruietis dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Esa. 20. *Tradam Aegyptum in manibus dominorum crudeliũ:* & vt breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturam, & compedes, & occupationes graues & viles, quæ seruis maleuolis solent exhiberi. Eccl. 33. *Seruo maleuolo tortura & cõpedes, mitte illum in operationẽ, ne vacet.* Greg. Ad compedes onerat quicquid homo præter necessaria curat. Auaritia seruos suos excæcat: & ad molam, id est, ad volubilitatem terrenorum istorum molere facit. Quod significatum est Iudic. 16. in Samsone, quem excæcatum Philisthæi molere fecerũt. Auaritia etiã facit manus auarorum in cophinos seruire. Terra enim onerati vadunt per solitudinem. Ipsa etiam facit eos fodere, non solùm fossorio, imò etiam corde. Vnde & talpis assimilãtur. Ad miseriam etiam seruitutis auaritiæ, facit hoc quod auarus est seruus omnium illorum, qui diuitias possunt ei conferre, vel auferre, vel conseruare. Seneca. Minus, quàm seruus est, qui seruos timet.

CAP. VI.

Quod magnam vim habeat auaritia ad capiendum animas, & detinendum vel submergendum.

SExtò facit ad detestationem Auaritiæ hoc, quod diabolus non habet machinamentum efficacius ad capiendum, vel detinendum, vel submergendum, quàm sit auaritia. Contra eam quasi nullum castrũ potest tenere. Quatuor sunt, quæ ad fortitudinem castri solent facere, scilicet fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquæ abundãtia castrum cingens. Contra primum comportat auaritia aggerem & fossatum

paupertatis replet. Vnde benè ei conuenit quod legitur Hab. 1. *Super omnem munitionem ridebit: comportabit aggerem, & capiet eam.* Contra altitudinem verò loci congregat molem terræ castro altiorem. Procurat enim quando videt castrum aliquod in eminentia vitæ, vt tot temporalia habeat, quod altiora sint quodammodo ipsis spiritualibus. Tunc temporalia quodammodo altiora sunt, quãdo spiritualibus proponũtur: quãdo etiã in electione prælatorum maior habetur respectus ad illa, & magis occupãtur Prælati circa eã, postquã electi sunt. Contra abundantiam verò aquæ lacrymarum & sapientiæ salutaris, auaritia obstruit terra, meatus aquæ, dum adeò impedit spirituales viros terrenorum sollicitudine, quod non possunt cogitare nec peccata sua, nec alias causas flendi, vt exitus aquarum deducant oculi eorum, & hoc est quod legitur Gen. 4. Cain interfecisse Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tunc Cain Abel interficit, quum solicitudo terrenarum possessionum luctum claustralium impedit. Item etiam impedit, ne aqua gratiæ vel sapientiæ salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere quod legitur Iudith. 7. *Quod quum Holofernes obsedisset Bethuliam, fecit incidi aquæ ductum.* Murum verò castri suffodit auaritia, quum de muneribus Prælatum Ecclesiæ corrumpit. Vnde Gen. penult. *Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia*, & quibusdam interpositis, subiungitur: *In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.* Simeon interpretatur exaudibilis. Leui assumptus. Vnde benè tenent hi duo figuram eorum, qui munera largiuntur. Illi enim exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur ad dignitates. Isti occidunt Prælatum Ecclesiæ, qui vir deberet esse, & suffodiunt murum corrumpendo illum, qui resistere debet malè ingredientibus in Ecclesiam Dei. Nullum etiam vitium est, cuius laquei sint potẽtiores ad capiendum, quàm auaritia. Quod ideò est: quia auaritia habet laqueos valdè absconsos & diuersos, & ferè vbique positos.

Quod laquei Auaritiæ tribus modis sint occulti.

DE absconsione legitur Iob 14. *Abscondita est in terra pedica eius.* Dauid, *Narrauerunt vt absconderent laqueos, dixerunt, Quis videbit eos? Scrutati sunt, &c.* Psal. 6 Absconditi verò possunt dici tribus modis. Primò, quia adeò subtiles sunt, quod periti magistri non vident eos: vt patet in subtilibus laqueis vsuræ, & simoniæ, de quibus etiam summi magistri dubitant. Secundò, quia velati sunt necessitate naturali: necessarium est enim aliqua habere ad sustentationem vitæ. Vnde Greg. Primò, diabolus solicitat hominem, vt quærat necessaria: quando verò est in opere, vt quærat superflua, & ex hoc accidit, quod diabolus tentat eos de auaritia, quos non auderet tentare de luxuria: quia non audirent illum, quia nihil boni est ibi. Tertiò verò, quia sunt velati spirituali vtilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua eleemosynis redimere, & multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Eccl. 7. *Vtilior est sapientia cum diuitijs, non attendentes quod valdè magnam oporteret esse sapientiam*, quæ cũ diuitiis durare diu, quum sapiẽtia Salomonis cũ eis durare non potuerit. Quod autem laquei auaritiæ multi sunt, & vbique positi, patet per hoc quod legitur Sapientiæ 14. quod creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium: In quacunque creatura desiderabili quam videmus, habet auaritia laqueum suum: vnde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei, qui corde in terra habitat. Ideò benè dicitur Esaiæ vigesimo quarto: *Laqueus super te qui habitator es terræ.*

Et 1. Tim. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* Et nota quod auaritia vtitur muscipula ad capiendum incautos, in qua pro assere retinente, est tota domus vna, & quandoque Episcopatus vnus, & quandoque Regnum, vt quando aliquis talia iniustè possidet. De hac muscipula loquitur Augustinus dicens auaro: Præda quam vis rapere, est in muscipula. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Et vix tales saluantur, cùm valdè difficile sit ea relinquere, quæ iniustè possident.

Quod nullum vitium fortius teneat quam auaritia.

Ratio 1. NVllum enim vitium est, quod fortiùs hominem teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. Prima est soliditas rei, cui ligatus est. Possessio enim sua plus durat, quàm

2. ipse: & ideò non soluitur à vitio auaritiæ, dum viuit. Secunda causa est, quia pluribus stipitibus ligatus est. Quot possessiones amat, tot stipitibus ligatus est. Et multiplici funiculo: quia non solùm amore proprio, imò etiam amore filiorum. Vnde, cùm in morte desinit amare ea sibi, amat adhuc filijs suis. Potens etiam est auaritia, ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deuteronom. 38. *Non habebit rex argenti & auri immensa pondera*, dicit interlin. in infernum mergentia. Et 1. ad Timothæum 6. loquens Apostolus de diuitum desiderijs, dicit, *Quæ mergunt hominem in interitum & perditionem.* & Augustinus: Amas sæculum? absorbebit te. Amatores enim suos vorare nouit, non portare. Nec mirum, si auari demerguntur, cùm ligatam habeant ad collum per amorem, non molam asinariam, imò domum, vel rem ponderosiorem, & sint in profundo maris.

CAP. VII.

Quod auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo, & nociua proprio subiecto. Et primò, quod Deo exosa sit, testimonijs sacræ scripturæ ostenditur.

SEptimò, facit ad detestationem Auaritiæ hoc, quod ipsa est Deo valdè exosa, proximo valdè iniuriosa, & proprio subiecto valdè nociua. Primùm potest ostendi ex testimoniis sacræ scripturæ, quod dicit Deum odire auaros, vel iratum esse eis, quale est illud, *Odisti obseruantes vanitates superuacuas.* Vanitates obseruant, qui in diuitiis sperant: & sicut tangitur in gloss. superuacuè sperat, qui sperat in diuitiis: quia quum in eis sperat, aut ipse expirat, & ea hîc dimittit: aut quum viuit, omnia pereunt, & ipse in spe sua deficit. Ad idem facit illud Iac. 4. *Amicus huius mundi, inimicus Dei constituitur*, & illud 1. Ioan. 2. *Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.* & illud, *Inimici eius terram lingent.* Auaritia Deo exosa.

De quadruplici stultitia auari.

IN quo verbo quadruplex stultitia auarorum insinuatur. Prima est, quia rem immundam corde lingunt, quam canis lingua erubesceret lingere: scilicet terram. Secunda est, quia quum diuitiæ spinæ vocentur à Domino, Matt 13. qui verissimè res scit appellare, quum diuitias terrenas lingunt, solatium in eis quærendo, quasi mel super spinas lingunt. Quod diuitiæ spinæ sint, dicit Gregorius super illud Iob. 30. Esse sub sentibus delicias reputabant his verbis: Profectò spinæ sunt, quia cogitationum suarum aculeis mentem pungunt. Tertia stultitia est hæc: quia fonte dulcedinis & solatii neglecto, guttas solatii in terrenis diuitiis quærunt. Quarta stultitia est, quod lingendo, ad satietatem se posse peruenire credunt.

Quod auaris Deus sit iratus.

QVod verò Deus iratus sit auaris, patet. Primò, ex illo verbo Zac. 1. *Ira magna irascor ego super omnes gentes opulentas.* Secundò, ex illo verbo Esa. 57. *Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum, & percußi eum.* Tertiò, ex illo verbo Osee 12. *Ad iracundiam prouocauit me Ephraim.* Ephraim, id est, fructificans, & diues. Quartò, ex illo verbo quod dicit Iac. 5. auaris diuitibus. *Thesaurisastis vobis iram in nouißimis diebus.* vbi dicit glossa: Nescis miser cum thesauro pecuniæ, thesaurum iræ pariter cumulari? Signum etiam quòd auarus sit Deo exosus, potest hîc esse, quod Deus non vult eum nominare. Vnde Luc 16. non nominatur diues, Lazarus verò nominatur, & hæc potest esse causa: quia diuites vocauerunt nomina sua in terris suis. Vnde Dominus non vult memor esse nominum eorum per labia sua: quia nomina eorũ fuerũt in ore iaculatorum, & aliorum carnaliũ, qui quasi porci sunt. Vnde sicut aliquis non poneret libenter in ore suo pomum, quod in ore porci fuisset: sic Deus nomina talium in ore suo non vult habere.

Auarus Deo ignotus.

Quatuor rationes sunt, quare Deus odit auaritiam.

POtest autem assignari quadruplex ratio inimicitiarum, quæ sunt Dei ad auaritiam. Prima est hæc, quod auaritia misericordiam fugat. Vnde sicut misericordia Deo specialiter placet, iuxta illud Osee 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium*: sic auaritia displicet ei. Secunda hæc est, quod auaritia vilipendit multùm Deum. Illud enim quod libenter faceret pro obolo, non vult facere, cùm dicitur ei, quod hoc faciat pro Deo. Tertia hæc est, quod creaturam ab omnibus conculcabilem deificat, non sine magna contumelia Dei. Ad augmentum verò contumeliæ Dei, non solùm vnum Deum sibi facit, sed tot, quot possessiones habet. Vnde Oseæ 10. *Israël secundùm multitudinem fructus sui multiplicauit altaria sibi: iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris.* Ad cumulum etiam contumeliæ facit, quòd de bonis sibi à Deo collatis, hanc contumeliam illi faciunt. Vnde Oseæ 2. *Ego dedi ei frumentum, vinum & oleum, & argentum multiplicaui eis, & aurum, quæ fecerunt Baal.* In hoc autem deterior est hæc idololatria, gentium idololatria: quia simulachra gentium os habent, & cætera membra, ad similitudinem hominum: sed auaritia deificat informem materiam, scilicet argentum & aurum.

Quod auarus diues quinque rusticitates faciat Deo.

QVarta causa est hæc, quando auarus diues quinq; rusticitates facit Deo, seu peruersitates, quas nulli homini faceret. Prima est, quia cùm beneficium debeat acceptorem reddere memorem benefactoris sui: auarus tamen inde Deum magis obliuiscitur. Vnde Oseæ 13. *Adimpleti sunt, & saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.* Et Esa. 57. *Viam manus tuæ inuenisti, propterea Deum non rogasti.* Greg. Qui fœlicitatem quæsitam in terris inuenit, datorem, qui eam tribuit, non requirit, Gen. 40. *Succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.* Secunda rusticitas est, quòd Deo de bonis sibi collatis gratias non agit: nec propterea eum magis diligit, imò minus quod nulli homini faceret. Vnde Ierem. 5. *Ibo ad optimates.* Et sequitur, quibusdã interpositis: *Ecce, magis hi simul fregerunt iugum, ruperunt vincula.* Tertia rusticitas est, quia quum beneficium debeat esse quoddam frænum retinens susceptorem beneficii ab iniuria largitoris, iuxta illud Esa. 47. *Laude mea infrænabo*

tabo te, ne intereas, auarus tamen non timet Deum offendere, licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere, licet tantùm eum offenderit. In quo etiam cauent sibi ipsi latrones. Quarta rusticitas est hæc, quod quanto maiorem terram à Deo tenet, tanto ad minus seruitium teneri se credit. Diuites omnino nihil volunt facere de seruitio Dei. Quinta rusticitas est, quia, cùm teneat bona Domini in manibus suis, & Dominus inde petat in pauperibus: ipsi nolunt dare vel commodare etiam ad centuplam vsuram: quod facerent vni Iudæo vel Saraceno. Vnde Augustinus ad Auarū: Dicit tibi Christus: Da mihi ex eo quod dedi tibi. De meo quæro, & mihi non donas. Da mihi, & reddo. Habuisti me largitorem, facito me debitorem, habeam te fœneratorem. Pauca mihi das, plura reddam. Temporalia mihi das: æterna restituam. Idem: Præbe tectum, & accipe cælum. Bernardus. Quid insaniæ est! quòd cunctantur relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus? vbi ambitiosus? vbi conquisitor huius sæculi?

Quòd Auaritia sit iniuriosa proximo.

SEquitur de malis quæ facit Auaritia proximo. Quæ multa sunt. Ex hac enim sequuntur bella & lites. Vnde Iacobi quinto: *Vnde in vobis bella & lites, nisi ex cōcupiscentia vestra?* Seneca. Quietissimè viuerent homines, si hæc duo pronomina de medio tollerentur, meum & tuum. Ex hac etiam sequuntur homicidia. Vnde Cain, qui interpretatur possessio, legitur fratrem suum Abel occidisse. Et Prouerb. 1. *Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis: Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini.* Et post subiungitur caussa motiua: *Omnem substantiam pretiosam reperiemus, implebimus domos nostras spolijs, &c.* Ex hac etiam sequitur rapina. Vnde Ecclesiast. 13. *Venatio leonis onager in eremo.* Sic pascua diuitum sunt pauperes. Auarus nulli fidem custodit, nec Deo, nec homini. Deo, non; ipsius enim est vox illa, Lucæ decimo: *Ecce hæres, venite, occidamus eum, vt nostra fiat hæreditas.* Homini, non. Filius enim auarus, mortem patris exoptat, & mater filiam vendit iugulatoribus infernalibus. Ex hac etiam accidit, quòd filij volunt potius parentes comburi æternaliter, quàm hæreditatem sibi minui. Hæc facit, vt tribunalia velut tabernæ sint, in quibus sanguis innocentum venalis offertur. Amos 5. *Nescierunt facere rectum*, dicit Dominus: *thesaurizantes iniquitatem.* Hæc mendacia vel periuria non timet, pupillos & viduam exhæredat. Hæc pauperes contemnit & irridet. Vnde Iob duodecimo. *Deridetur iusti simplicitas, lampas contenta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.* Et Ecclesiast. decimo-tertio: *Sicut abominatio est superbo, humilitas: sic execratio est diuiti, pauper.* Hæc est immisericors proximo. Vnde Iob 40. *Cor eius indurabitur quasi lapis.* Cor diaboli est auarus. Et Lucæ decimo-sexto, habetur de Lazaro petente eleemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi immisericordia diuitis epulonis, & etiam familia illius. Et Amos sexto: *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.*

Auarus cor diaboli est.

Quomodo proprio subiecto noceat Auaritia.

SEquitur videre, quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notandum ergo, quòd auaritia reddit hominem stultum. Vnde Lucæ duodecimo: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cuius erunt?* Si est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues, & supplet Gloss. super illud. Sic est stultus. Ad idem pertinet illud Apostoli. *Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum.*

& Prou. 1. *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti, quæ sibi noxia sunt, cupient?* Nec est stultus auarus vnica stultitia, sed multiplici. Non solùm stultus, imò & insanus est.

De insania auari diuitis.

INsania verò diuitis auari potest multipliciter ostendi. Primò, per hoc, quod occultos laqueos exquirit, vt se strangulet. Vnde Prou. 26. *Cor iniqui exquirit mala.* Iniquus potest intelligi auarus, propter illud verbum Ecclesiastici 10. *Nihil iniquius, quàm amare pecuniam:* qui ad modum insani exquirit mala, scilicet laqueos occultos vsuræ & simoniæ, in quibus se interficiat. Secundò, potest ostendi ista insania per hoc, quod voluntarius vadit submergere se. Singulis diebus facit dietam vnam in infernum. Quis adeò sapiens est, qui insanus reputari nõ possit? si requisitus quo eat, respondeat: Vado me submergere, vel suspendere. Hoc autem respondere potest quicunque est in mortali peccato. Vadit enim submergere se in abyssum inferni, quod est summa stultitia, sicut sapientia summa est, in paradisum ire. Vnde Ecclesiast. 6. *Quid habet amplius stulto sapiens? & quid pauper, nisi vt pergat illuc, vbi est vita?* Tertiò, per hoc, quòd cùm insipiens sit, insipientiam suam non agnoscit, imò sapientem se putat: quod plus est, quàm stultitia, & quàm insania. Vnde Prouer. 28. *Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens scrutabitur eum.* Pauper iste Christus est, qui scrutabitur eum, qui sibi sapiens videtur, ostendens eum non fuisse sapientem. Et Prou. 22. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo spem habebit stultus.* In quo verbo innuitur insipientiorem esse cæteris illum, qui se putat sapientem, quum non sit. Quartò, ostẽditur insania ista per hoc, quod auarus spiritualiter interficit omnes, qui iuxta se sunt. Si videres aliquem, qui claua accepta, primò interficeret vxorem suam, deinde filios suos & filias, & totam familiam, & post sacerdotẽ, ne pro peccato suo eum excommunicaret, nunquid eum insanum reputares? Sic facit auarus, præcipuè vsurarius, dum omnes tales facit communicare peccato suo. Corporaliter etiam percutit diues vicinos suos. Quandoque enim diuitiæ suæ eum faciunt insanire. Vnde alapa vna quandoque constat ei centum libris. Vnde Ecclesiast. 21. *Obiurgatio & iniuria annihilabunt substantiam, & domus quæ nimis locuples est, annihilabitur superbia.* De hac persecutione loquitur Dominus Matth. 24. *Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo: Morã facit Dominus meus, & cæperit percutere conseruos suos, &c.* Quintò, ostenditur insania ista per hoc, quia ad districtissimum iudicem, cum re furtiua ire non timet. Dum viuimus, non cessamus ad iudicem ire, & quotidie proximiores sumus. Sextò, ostenditur insania ista per hoc, quod cùm domus consciẽtiæ suæ igne cupiditatis succensa sit tempore, quo aquam gratiæ ad ignem illum infernalem extinguendum quærere debuit, quærit potius quasi facultas, ad incendendum domum suam, quia quærit aurum & argentum, cæteraque concupiscibilia, quæ ignem cupiditatis incendunt.

De multiplici stultitia Auari.

SEquitur de multiplici stultitia auari. Et est prima stultitia eius, quod se cæteris rebus minus diligit, quod potest ostendi. Primò, per hoc, quod se malum, & sua bona vult habere. Vnde August. Adeò cæcitas mentis conualuit, adeò absorbuit hominem interiùs, vt omnia velit, præter seipsum, bona habere. Et iterùm Aug. loquens ad auarum: quid est quod te velis malum habere? Nihil omnino. Non vxorem, non filium, non seruum, non tunicam, postremò, non caligam, & tamen vis habere malam

vitam. Rogo te, præpone vitam tuam caligæ tuæ. Secundò, poteſt idem oſtendi per hoc, quod auarus de perditione ſui non dolet, de perditione autem oboli doleret. Singulis diebus ſotulares ſuos tergit, ſeipſum autem per annum in ſordibus relinquit: nec etiam tunc benè mundat. Tertiò, poteſt idem oſtendi per hoc, quod de corde ſuo, quaſi clypeum rebus ſuis facit, vt cor ſuum incommoda rerum ſuarum primo excipiat: ſimilis cuidam ſtulto, qui habens ſotulares nouos, tranſiens per ſpinas, ſe diſcalciauit. Adeò enim amabat ſotulares ſuos, quod potius elegit ſotularibus ſuis, quàm propriis pedibus parcere. Secunda ſtultitia auari eſt, quod ſua negligit, & de alienis ſolicitus eſt.

Quæ propriè ſint hominis.

QVatuor autem ſunt quæ poſſumus dicere noſtra, ſcilicet bona interna. Vnde Seneca. Sapiens intra ſe omne bonum terminabit. Et dicit, quod quidam, patria capta, vxore & liberis amiſſis, quum ex incendio publico ſolus & tamen beatus exiret: interroganti victori, ſi quid perdidiſſet. Nihil, inquit, perdidi, bona mea mecum ſunt. Iſta bona interna negligit auarus. Proiecit enim in vita intima ſua: vt legitur Eccleſiaſtici 8. Noſtrum eſt etiam tempus. Vnde Seneca. Cætera à nobis aliena ſunt: tempus tantùm noſtrum eſt. Quod autem tempus quodam ſpeciali modo noſtrum ſit, videtur, per hoc, quod qui tempus amittit, ſeipſum amittit: qui medium vitæ ſuæ amittit, ſe dimidium amittit: & qui totum tempus amittit, ſe totum amittit. Noſtra etiam ſunt ea, quæ pauperibus largimur. Vnde quidam, cùm dominus eius vellet de bonis eius habere, & præcepiſſet ei, vt de bonis ſuis virtutem diceret ei, facta computatione ſexcentorum aureorum, quos pauperibus erogauerat, reſpondit, quod nihil plus in mũdo habeat præter centum aureos. Cum autem à circumſtantibus obiiceretur ei, quod falſum eſſet, & dicerent: Illa grangia tantum valet, & domus tantum, & multa alia. Ille reſpondit, Illa non ſunt mea, ſed domini mei: quia quando voluerit, accipiet tamquam ſuum: ſed illud quod dedi pro Deo per manus pauperum, in ſalua cuſtodia poſui, ita quod nullus poteſt mihi illud auferre. Ad hoc pertinet illud, quod legitur Eccleſiaſt. 17. & 29. *Eleemoſyna viri quaſi ſaculus cum ipſo.* Noſtra etiam ſunt bona æterna. Vnde Lucæ 16. *Si in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis?* Alienum vocat bonum tranſitorium, noſtrum æternum. Sua igitur negligit auarus, qui quatuor prædicta, quæ propriè ſua ſunt, non timet amittere: de alienis verò ſolicitus eſt: id eſt, de temporalibus iſtis, quæ noſtra non ſunt. Sicut poteſt oſtendi.

Quod temporalia iſta non ſunt hominis.

PRimò, ex hoc quod Dominus dicit in Luca. *Si in alieno, &c.* Secundò, ex illo verbo Abac. 2. *Væ qui cõgregat nõ ſua.* Tertiò, ex illo verbo Ambroſij ſuper Luc. Nõ bona ſunt hominis, quæ ſecum ferre nõ poteſt. Sola miſericordia comes eſt defunctorum, quod intelligendum eſt de illis defunctis, qui cum miſericordia in præſenti ſocietatem habuerunt. Quartò, poteſt idẽ rationabiliter oſtendi. Primò, per hoc, quod bona temporalia aſſimilantur fluuio tranſeunti. Fatua eſſet ciuitas aliqua, quæ eſtimaret aquã Rhodani ante ſe tranſeuntem ſibi remanſuram, cùm per tot ciuitates tranſierit, nec eis remanſerit. Sic fatui ſunt, qui bona temporalia ſibi remanſura putant. Vnde quidam: Erras, ſi manſuras putas tibi diuitias, quæ per tot manus hominũ tranſierunt. Hanc rationem inſinuat Dauid, vbi dicit: *Diuitiæ, ſi affluãt, nolite cor apponere.* Diuitię ad modũ Pſal. 61.

fluuii sicut affluunt, sic defluunt. Non est aqua Rhodani illius ciuitatis, ante quam transit, sed ad necessitatem suam potest inde sumere: sic licet bonis temporalibus vti possimus ad necessitatem nostram, nostra tamen non sunt, sed sicut vulgariter dicitur, *Tout fut à autruy, tout est à autruy.* Secundò, potest ostendi quod nostra non est. Vnde Dauid: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Et iterùm: *Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.* Tertiò, per hoc, quòd ianitor huius mundi, mors scilicet, non permittit nos ferre aliquid de hoc mundo. Quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, scilicet scyphi argentei, scutellæ, & similia in quibus solum vsum habet. Si verò aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua, & vellet ea secum ferre, ianitor benè ostenderet ad portam, quod nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona temporalia sua esse, sed mors benè ostendit eis contrarium, cùm dicit: Nihil intulistis in hunc mundum, nec quicquam auferre potestis. Quartò, potest idem ostendi per hoc, quia dum canis sequitur duos homines, nescitur quis eius dominus sit, sed si separentur illi ab inuicem, canis sequitur dominum suum, & tunc apparet cuius sit; sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserunt auarum. Et est notabile exemplum Principis magni Saracenorum, qui cùm mortem sibi imminere inspiceret, pannum lineum, de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signum, & fecit circumferri per ciuitatem à præcone dicẽte: Hæc dicit Princeps vester. Cùm essem dominus vndecim regionum, hoc solùm de gloria mea & diuitiis meis mecum auferam. Diuitiæ sunt velut infideles amici, qui amatores suos in extrema necessitate deserunt. Vnde quidam, cùm à diuitiis suis auxilium implorasset, nec etiam posset habere responsum ab eis, ait: O fallaces diuitiæ! toto vos corde amaui, & honoraui, & nunc in tanta necessitate positus, nihil consilii & auxilii à vobis habere possum. Paratæ estis me deserere, nec vultis me sequi; ego præmittam vos. Et his dictis, statim distribuit omnia pauperibus. Vltimò, potest ostendi, quòd temporalia nostra non sunt, per hoc quod solam dispensationem in eis habemus. Ambrosius. Nemo dicat proprium quod commune est. Plusquam sufficeret ad sumptum, violenter obtentum est. Ille qui sua negligit, & aliẽ excolit, iuxta sapientiam huius mundi, infœlix reputatur; quia cùm aliena compellitur relinquere, ex suis, quæ neglexit, non potest sustentari. Sic auarus, cùm temporalia bona amiserit, bonis æternis carebit. Tertia stultitia auari est: quia ea amat, quæ amatoribus suis non prosunt, imò sunt eis valdè nociua, contemptoribus suis valdè sunt vtilia: vnde melioris conditionis sunt; qui ea non amant, quàm qui ea amant. Quòd diuitiæ non prosint amatoribus suis, patet ex illo verbo Ecclesiastici 5. *Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.*

Psal. 136. Psal. 38.

Mors ianitor huius mundi est.

Exẽplũ.

De quinque fructibus diuitiarum.

QVinque fructus videntur esse diuitiarum. Primus est satietas. Vnde Tullius: Fructus diuitiarum est copia, hunc fructum non capit, qui diuitias amat. Amor enim est fames spiritualis, fames autem non est satietas. Secundus autem fructus est, redẽptio animarum. Vnde Prouerbiorum decimo-tertio: *Redemptio animæ viri, propriæ diuitiæ.* Et Danielis quarto: *Peccata tua eleemosynis redime.* Prouerbiorum decimo-quarto: *Corona sapientium diuitiæ eorum.* Tertius est, emptio regni cælestis. Vnde Lucæ decimo-sexto: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c.* & Augustinus, Præbe tectum, & accipe cælum. Quartus fructus est, patrocinium pauperum.

Vnde Greg. Pauperes non sunt despiciendi vt egeni, sed rogandi vt patroni. Pauperes sunt sicut stipendiarii nostri, vnde Ecclef. 9. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis.* Et paulò pòst, *Super scutum potentis & lanceas pugnabit aduersus inimicos tuos.* Quintus fructus est, ipsarum diuitiarum multiplicatio, vnde 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia vtilis est, promißionẽ habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Quatuor vltimos fructus non colligit ex diuitiis qui eas amat, quia eas non seminat, sed retinet apud se: & ideò non potest fructum inde colligere. Non solum autem non prosunt diuitiæ amatoribus suis, imò etiam multum nocent. Inquinant enim eos, cruciant & occidunt. Ad primum facit illud verbum Bernard. Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant. Ad secundum facit illud, quod dicit Seneca. Proiice quæ cor tuum laniant: quæ si aliter abstrahi nequirẽt, cor ipsum cum eis auellendum esset. Ad tertium facit, quod cum Cõstantinus dedit imperium Ecclesiæ, audita est hæc vox. Hodie infusum est venenum Ecclesiæ Dei. Diuitiæ ergo vt venenum se habent ad amatores suos, interficiunt enim eos. Ideò miratur Dauid quare diligantur, dicens: *Vt quid diligitis vanitatem, &c.* Et Prouerb. 1. *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, &c.* Ipsæ etiam diuitiæ quodammodo ne amentur clamant, dum tot afflictiones faciunt amatoribus suis. Vndè Gregor. Mundus iste tot afflictionibus pulsat, tot calamitates ingeminat, quid aliud nisi vt non diligatur clamat? Quod autem diuitiæ sint vtiles contemptoribus suis, patet ex hoc quod earum contemptores licet pauperes sint, ex contemptu earum regnum æternum emunt. Quarta stultitia auari est, quod ea custodit, quæ custodita perduntur, perdita verò custodiuntur. Quod ostendi potest per simile de frumento, quod si custodiatur perditur, si seminando perdatur, renouatur & multiplicatur. Vndè super illud Matth. 16. *Qui voluerit animam suam saluam facere perdet eã,* dicit Gloss. Quasi dicitur agricolæ: Si frumentum seruas perdis: si seminas, renouas. Ad idem facit illud Ecclesiast. 29. *Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abscondas sub lapide in perditionem.* Lapis vocatur cordis duritia. Sub qua dum absconditur, in perditionem absconditur: quia dum seruari creditur, perditur. Et non solum perditur, imò iam etiam perdit dominum suum, quod deterius est. Vnde Bernard. Loquens de bonis temporalibus dicit: Vtinam tantum congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quam perempturo. Quinta stultitia auari est in expendendo prodige: quod facit dum pretiosum lumen rationis consumit, in quærendo temporalia, quæ vilia sunt, de hoc lumine dicitur in Psal. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Lumen vultus Dei, ratio est, quia secundum eam Dei imago sumus. Lumen ergo rationis est signatum super nos: quia impressum est nobis sicut imago sigilli ceræ imprimitur. Hoc lumen valde pretiosum est, sicut potest ostendi tripliciter. Primò per hoc, quod secundum illud Deo similes sumus. Secundò per hoc, quod præualet toti mundo absque creaturis rationalibus, quod patet per hoc, quod si alicui lumen rationis tenebrescat, per insaniam vel alio modo, melius est illi lumẽ restitui, quam totum mundum ei acquiri. Tertiò potest idem ostendi per hoc, quod sol & luna & omnia alia luminaria cœli, imò etiam omnes creaturæ visibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accendendum illud. Vnde manifestum est quale sit lumen istud, cui tam pretiosa luminaria deseruiunt. Valde enim paruis candelis solent accendi valde magni cerei. Hoc lumen expendunt auari in quærendo temporalia, quæ apostolus arbitratus est vt stercora, quem

Diuitiæ occidũt.

Psal. 4.

Ibidem.

non credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinque denariorum expenderet, quærendo vnum obolum, valde fatuus reputaretur: quanto insipientior reputandus est auarus, qui lumen pretiosum, imò inpreciabile, in congregando lutum expendit? Vere insanus est auarus, qui vicinos suos reprehendit de hoc, quod ceram consumunt, cum sepum eis sufficere possit, dicens: *Vt quid perditio hæc?* seipsum verò non reprehendit de perditione talis & tanti luminis. Lumen istud regnum est datũ homini, vt eo circa se & Deum vtatur. Auarus verò eo vtitur circa iumenta sua, ipse vero remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumen comedunt, ipse verò comedit in vmbris, vnde Eccles. 5. dicitur de auaro. *Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.* Et quia in tenebris comedit, ideò noxia & venenata comedit. O quam fatuus reputaretur quis, qui ad præsepe iumentorum suorum cereum magnum poneret, ad mensam verò suam esset sine lumine. Sed insipientior eo est auarus, qui nec solum lumen rationis prodigè expendit, imò seipsum dum se totum rebus suis largitur ordinandis & excolendis, & de se nihil retinet sibi ipsi, cum ipse amplius regimine & cultura indigeat. Sexta stultitia est in acquirendo. Fatuus operarius est, qui sciens aliquam bonam artem ex qua potest lucrari decem marcas in die; & facit vile opus, vnde tantum quatuor denarios acquirit. Insipientior est auarus, qui labore diurno tantum lucratur aliquid terrenum, cum labore eodem, vel minori, & quandóque maiori propter Deum faceret, posset lucrari regnum cœlorum. Ad quod pertinet illud Gregorii: Fatuum est inde temporalia quærere, vnde possumus æterna habere. Minuit Dominus hominem paulominus ab Angelis, sed homo auaritia sua minuit se multo amplius à iumentis,

Temporal a pro æternis quærere stultum est.

cum reducit se ad illud opus; in quo multo minus valet homo, quam equus. Locatur enim equus duodecim denariis; quando homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborẽ suum ad Deum referat, à quo aliam mercedem recipiet, inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus etiam negotiator est auarus, qui simpla pro centuplis non vult commutare. Vnde Bernardus loquens de verbo isto. Centuplum accipietis, &c. dicit, Quid insaniæ est, quod cunctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? vbi ambitiosus? vbi conquisitor huius seculi? Fatuus est, qui ad hoc laborat vt spinæ diuitiarum sibi multiplicentur, quæ eum pungant in præsenti variis curis, & occasionaliter succendent eum in inferno. Nunquid colliget auarus de spinis istis vuas, aut de tribulis ficus? Imò etiam in præsenti inuenit in illis molestiam & asperitatem, in quibus quæsiuit suauitatem. Auarus etiam talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit: Sic auarus ea, quæ male acquirit, quodammodo super se ponit. Impediunt enim eum ne ad vitam gratiæ suscitari possit. Vnde diuitiis quas acquirit cumulat se. Auarus etiam similis est, secundum Bernard. homini, qui suffocatur in aqua, qui non dimittit quicquid tenere potest. Et cum deberet amplecti tabulam pœnitentiæ, quæ eum à naufragio liberaret, potius amplectitur aurum & argentum & cætera ponderosa, quæ mergunt eum in profundum inferni. Et vt breuiter dicam, Auarus antequam lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. Iusto enim iudicio Dei fit, sicut dicit August. vt à diuitiis quas iniuste capere voluit, capiatur iustissime, imò quod deterius est, ipsis diuitiis, quasi quadam esca à diabolo capiatur. Septima stultitia est, quod nec solum expendendo vel acquirendo insipienter agit auarus, sed etiam custodiendo. Quod a-

Auarus fatuus negotiator est.

uarus stulte agat, custodiendo diuitias. Et hæc quatuor de causis. Primò, quia thesaurizat, vbi omnes antecessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Osee 7. *Ephraim factus est sicut columba seducta, non habens cor*: id est, sapientiam. Hæc est insipientia columbæ, quod pullos suos ibi ponit vbi omnes amittere consueuit. Secundò, quia custodire vult, quæ durabilia non sunt. Temporalia ista quatuor de causis consumuntur. Primò, propter corruptibilitatem propriam. Vnde Iac. 5. *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ euenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, &c.* Secunda causa est aliena rapacitas. Vnde Matth. 6. de ista causa & præcedente dicitur: *Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur.* Tertia causa est superbia, quam diuitiæ patiuntur, quæ postea diuitias consumit. Vnde Augustin. Vermis diuitum superbia. Quarta causa est, ampla familia, quam diuitiæ requirunt. Vnde Eccles. 5. *Vbi multæ sunt opes, ibi multi sunt qui comedunt eas.* Et quid prodest possessori nisi, quod cernit eas oculis suis. Tertiò insipienter agit auarus custodiendo, quia vult sua secum habere, cum securius possint sibi ab alio custodiri.

Consumuntur temporalia feliciter.

Fatuus est, qui vult pecuniam suam secum habere.

QVinque casus sunt, in quibus fatuus est, qui pecuniam suam secum vult habere. Primus casus est, quan-
1. do aliquis est viator, & est transiturus per locum vbi scit se spoliandum esse: tunc fatuus est si amplius velit de pecunia sua secum habere, quam sit necessarium ei ad expensas vsque ad locum illum. Onus enim esset ei si amitteret eam. Locus per quem necessario sumus transituri, est mors, vbi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustum est foramen. Vnde Bernar. Quid tu camele gibbum? quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? non sic impie: non sic ingredieris. Foramen acus huiusmodi sarcinas non admittit. Secundò spoliatur homo quasi rediturus in ventrem matris suæ, scilicet terræ, vnde Eccles. 40. *Iugum graue super filios Adæ à die exitus illorum de ventre matris vsque in diem sepulturæ.* Et in Iob 1. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*: id est, in vterum matris scilicet in terram. Tertio spoliatur homo in morte ad instar damnatorum, qui tradendi patibulo spoliantur. Fatuus est ergo auarus, qui diuitias secum vult habere, cum sciat se in morte spoliandum esse: & non vult eas mittere in locum securum per manus pauperum. Gregorius: Securius ferũtur diuitiæ de patria ad patriam per manus plurium, quam vnius. Secundus
casus in quo fatuus est, qui pecuniam 2.
suam secum vult habere, est, cum naufragium alicui imminet. Vnde Gregor. super illud Iob 31. *Quasi fluctus tumentes super me timui semper Deum.* Cum fluctus desuper imminent, tunc nautæ de naui proiiciunt pro quibus longa naufragia sumpserunt. Fatuus est ergo auarus, qui in tanto naufragio positus potius vult pecuniam suam secum habere, quã eam in saluo esse, præcipuè cum Seneca dicat, Nemo cum sarcinis enatat. Tertius
casus, in quo non vult aliquis pecuniam 3.
suam secum habere, est, cum pecunia illa furtiua est, & scit pecuniam illam testimoniũ fore suæ damnationis, si apud se inuenta fuerit. Fatuus est ergo auarus, qui rem male acquisitam, quæ testimonium erit condemnationis ipsius, ita diligenter conseruat, videtur coniurasse sibi mortem propriam, cum in iudicio tam periculoso testes producere velit contra se. Ad hoc pertinere videtur, quod auaris dicitur Iac. 5. *Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in testimonium,*

& manducabit carnes vestras sicut ignis.
4 Quartus casus est, in quo vult aliquis pecuniam suam secum habere cum hostes sui eum insequuntur, & pecunia illa est impedimentum fugæ illius. Ex quo satis manifestum est, quam insipiens sit auarus, quem hostes inuisibiles insequũtur, & pecuniam suam nulli commendare vult, sed potius vult eam custodire, cum in veritate ipsa potius eum custodiat & detineat nec de manibus eius possit euadere. Vnde auarus est sicut simia vel vrsus, qui quandoque ligantur ad stipitem vel truncum mobilem. Et posset alicui videri, quod simia vel vrsus stipitem custodit: cum potius à stipite custodiatur. Sic auari ligati sunt ad temporalia bona, quorum quædam sunt mobilia, quædam immobilia, & potius per ea custodiuntur à diabolo, quam ipsi custodiant ea. Nec possunt procedere nisi quantum vinculum amoris quo ad diuitias suas ligati sunt, permittit. Vnde Exodi 8. *Veruntamen longius ne abeatis.*
5. Quintus casus quomodo vult aliquis pecuniam suam secum habere est, cum timet super eam se inquietari, vel vt largiatur eam, vel vt mutuo concedat. Et ista causa deberet multum mouere auarum, quod pecuniam suam in loco saluo reponeret. Sicut enim caro circa ossa canes prouocat, vt illa rodant & mordeant: & sicut reclamatoria prouocant aues rapaces: sic diuitiæ contra auaros fures & raptores prouocant. Vnde Seneca. Auarus diues cupiditatem irritat. Imò sicuti caro, quæ ossi adhæret, cæteris carnibus amplius appetitur: sic diuitiæ auarorum. Dicunt enim: Auferamus ei, quia nunquam inde daret nobis: Vnde à multis inquietatur auarus. Accidit etiam auaro sicut quibusdam arboribus, quæ nolunt hominibus fructus suos dimittere, nisi cum difficultate: vel quia non cito maturescunt, vel alia de causa, nihilòminus arboribus illis auferuntur fructus sui: & insuper optime verberantur, etiam vsque ad fractionem multorum ramorum suorum. Aliæ verò arbores, quæ de facili fructus suos dimittunt hominibus, remanent absque damno ramorum suorum. Similiter auarus diuitiis suis spoliatur velit nolit, & præter hæc flagellatur & affligitur sæpè. Quartò insipienter agit auarus sua custodiendo, quia non vult ea præmittere in cœlum. Non enim vult eleemosynas facere in vita sua, sed expectat, quod ab aliis sibi fiant eleemosynæ post mortem. In quo similis illi est qui de nocte transiturus per loca foueis plena, lucernam vellet ferri post tergum. Eleemosynæ enim quas facit homo in vita sua, sunt quasi lucerna quæ præfertur homini, & custodit hominem ne cadat in foueam inferni. Eleemosynę verò post mortem factæ sunt quasi lucerna post tergum, quæ non custodit hominem quin cadere possit in foueam inferni. Et si iam cecidit, non extrahunt eum inde eleemosynæ: quia in inferno nulla est redemptio.

Auarus improuidus triplex.

De tribus aliis stultiis auari.

SEquitur de aliis tribus stultitiis auarorum. Quarum prima est improuidentia. Secunda, incircumspectio. Tertia vero incautela. Hæc enim tria sunt species stultitiæ, sicut eorum contrariæ sunt species prudentiæ, scilicet prouidentia, circumspectio, & cautela. Quod autem auarus valde insipienter se habebat in sua prouisione, potest ostendi multipliciter. Primò per hoc, quod vbi in æternum mãsurus est, de domo sibi non prouidet: vbi vero quasi per noctem hospitaturus est, palatia magna construit. Hæc est vita præsens, si ad æternitatem futuræ vitæ comparetur. Vnde Sapient. 5. dicitur, quod *spes impii est quasi lanugo, vel tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis:* Et Tul. loquens de eo qui bene vixit in mundo isto, dicit quod ipse ex hac vita discedet tanquam ex hospitio,

tio, non tanquam ex domo. Imò quod plus est, vita præsens est quasi quoddam diuersorium, ad quod homo declinat ad commorandum aliquantulum: vel est quasi via, per quam cursim transituri sumus. Ad primam facit, quod dicit Tullius, Commorandi diuersorium, non habitandi nobis natura dedit. Ad hoc signandum Dominus in diuersorio nasci voluit. Breuitas huius vitæ in futuro verius cognoscetur. Vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno, *Nos nati continuo desinimus esse: adhuc vero quod nos per viam præsentis vitæ cursim transituri sumus.* Facit huc quod dicit August quod nihil aliud est tempus huius vitæ, quàm cursus ad mortem, vnde velocitatem huius transitus satis exprimunt damnati in inferno, qui dicunt Sapient. 5. se præteriisse vitam istam tanquam nuntium præcurrentem, & tanquam nauem quæ pertransiit fluctuantem aquam, & tanquam auem quæ transuolat in aëre, & tanquam sagittam ad locum destinatum emissam. Quale verò est hoc, quod in loco ad quem ad horam diuertimus, vel in via per quam cursim transituri sumus, palatia magna construere volumus: vbi verò æternaliter mansuri sumus, in nullo nobis prouidere curamus? Secundò potest ostendi, quod auarus insipienter agit in sua prouisione per hoc quod horrea sua & cellaria sua replet ad sustentationem vitæ diurnæ, nihil verò præparat vitæ æternæ. Vita præsens est, quasi vita vnius diei. Dauid: *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quæ præteriit.* Tertiò potest idem ostendi, scilicet quod auarus insipienter agit in sua prouisione, per hoc quod iumento suo, scilicet corpori, vineas plantat, & agros seminat, & prouidere non cessat: animam verò suam propter defectum cibi spiritualis fame perire permittit. Ad quod possumus referre illud Psal. *Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit.* Et Ecclesiast. 6. *Omnis labor hominis in ore eius: sed anima illius non implebitur bonis,* quasi diceret, Totus labor hominis est, circa os corporis, animam verò vacuam relinquit. Quartò potest ostendi, quod auarus insipienter agit in prouisione sua, per hoc quod diligenter cauet, ne rami arborum suarum nimio põdere frangantur, & iumenta sua non vult nimio pondere grauari: seipsum verò onere importabili onerare non timet. Vnde August. Quid miserius est misero non miserante seipsum? Quantumcunque oneratus sit auarus onere temporalium istorum, nunquam dicit, quod satis sit. Seneca: Segetem nimia sternit vbertas. Rami nimio onere frãguntur. Omnibus quoque nocet, quos immoderata felicitas rumpit. Nec posset auarus sustinere, quod iumentum suum vltra vires suas oneraretur, in onerando vero se vires suas nunquam considerat.

Psal. 89. Psal. 106

De incircumspectione auari.

SEquitur de incircunspectione auari, quæ multiplex est. Prima est, quod terram continuè inspicit: iuxta illud Psalm. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Cœlestem verò patriam nõ considerat, quam amittit. Secunda est quod pedes scuto defensionis diligenter protegit: caput vero, id est Christum, hostibus exponit. Caput viri Christus est, sicut dicit Apostolus. De hoc capite non curat auarus, licet ad custodiam illius admoneat, vbi dicitur: *Estote prudentes sicut serpentes.* Serpens præcipuè caput suum custodit. Capiti asini sui, id est corporis, multum timet auarus: huic vero glorioso capiti non timet. Tertia incircunspectio est quod à sinistris aduersitatis diligenter sibi, à dextris vero prosperitatis non cauet, ex qua parte sibi magis timendum esset, iuxta illud Gregorii. Quum omnis fortuna timenda sit, magis timenda est prospera quàm aduersa. Et Psalm. *Cadent à latere tuo mil-* Psal. 90.

le, &c. Quarta est, quod paupertatem præsentis vitæ, quam ante se aspicit, solam attendit, & nimis eam cupiens fugere, quasi retro cadit in foueã paupertatis æternæ: iuxta illud Iob 6. *Qui timet pruinam, irruet super eum nix.* Et in Prou. *Quod timet impius, veniet super eum.* Quinta est, quod dum auarus cauet diligenter ne quis furetur argentum suum vel aurum, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quum tempus suum ei furatur, & quum detinet eum in aliquo mortali peccato.

De incautela auari.

DEcima stultitia auari est, stultitia incautelæ. Et est incautela superficialis rerum inspectio, quæ multũ abundat in auaro. Videns enim auarus quandam pulchritudinem exteriorem in vita diuitum, turpitudinem & fœtorem, quæ in illa est, non aduertit. De qua turpitudine dicit Augustin. Ecce cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Et Oseæ 8. *Factus est, quasi vas immundum in nationibus.* Videns etiam auarus in vita diuitum exteriora signa lætitiæ, grauem tristitiam, quæ corrodit corda eorum, non aduertit. De qua dicit Seneca: Horum qui felices vocantur, hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, quia interdum non licet palam esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem. Videns etiam auarus vitam diuitum, exteriorem abundantiam, cordis pauperiem non aduertit. De qua Apocal. 3. *Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper.* Et August. de diuite: Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, & corde mendicat. Vndecima stultitia auari est, quod quum nouerit terram esse cibum dæmonum, iuxta illud Genes dictum serpenti, *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ*: ipse totũ ea se inuoluit, ac si cibus diaboli desideraret esse: quia vbi est thesaurus suus, ibi est cor suum. Terram etiam in ore ponit, iuxta illud Ioan. 3. *Qui de terra est, de terra loquitur.* Et Esa. 29. *De humo eloquium tuum inusitabit.* Auarus etiam in auribus terram ponit: quia ad modum aspidis aurem terra obstruit, vel quia de terrenis libenter audit. *Loquimini,* dicunt auari, *nobis placentia.* In oculis etiam terram ponit: quia iuxta verbum supra positum, *oculos suos statuerũt declinare in terram.* Et Salomon, *Oculi stultorum in finibus terræ.* Terram etiam in manibus habent: iuxta illud, *Manus eius in cophino seruierunt.* Terra etiam est in pedibus eorum, imò sordes: secundum illud Thren. 1. *Sordes eius in pedibus eius.*

Quod auarus sit stultus tripliciter.

DVodecimo, stultus est auarus circa sua, stultior circa suos, stultissimus circa seipsum. Circa sua stultus est, quia nescit inde facere cõmodum suum, imò est similis cani super aceruum fæni sedenti, qui inde non comedit, & tamen latraret si quis inde sumere vellet. Auarus quidem est bursa siue arca furum, raptorum, & tyrannorum huius mundi. Arca non habet aliud cõmodum de pecunia quam seruat, nisi quod occasione illius interdũ frangitur. Bursa verò hoc commodum reportat de pecunia quam seruat, quod maculata inde remanet, & custodiendo pecuniam consumitur & rumpitur, & interdum à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quam seruat, maculam culpæ contrahit, vitã suam in custodia illius consumit, occasione illius affligitur, interdum & iugulatur. Valde etiam stultus est auarus circa suos. Facit enim auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscantur, & inuiscati per paleam incedendo materiam suæ exustionis colligunt, quia paleæ eis adhærent. Sic auarus quodammodo inuiscat filios suos, dum docet eos temporalia amare. Amor enim

temporalium viscus est spiritualium pœnarum sicut dicit Gloss. super Lætatus sum. Et filii sic inuiscati ob amorē temporalium, male cōgregant materiam sui æterni incēdii. Circa se verò stultissimus est auarus, quia luctaturus cum luctatore expeditissimo, impedit se diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici. Contra quod dicit Gregor. Quando ad agonem fidei venimus, luctamen cōtra malignos spiritus sumimus. Malignus autem spiritus nihil in hoc mundo proprium possidet. Nudi ergo cum nudo luctari debemus: quia si quis vestitus cum nudo luctam aggreditur citius ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur. Ideò adolescens, relicto syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Ægyptia. Stultus est etiam auarus circa se, quia plantatus vult esse in aquis diuitiarum, quasi nesciret salices & cæteras arbores, quæ in aquis crescunt steriles esse.

De sex aliis stultitiis auari.

PRæter prædictas stultitias, sunt sex stultitiæ auari. Prima est, quod ipse credit ea quæ somnia sunt, esse veritatem. Vnde Eccl. 34. *Somnia extollunt imprudentes.* Præsens felicitas, quæ imprudentes extollit, somnium vocatur, quia assimilatur ei in quatuor. Primò in hoc, quod sicuti somniantes credunt se contrectare poma aurea, vel lapides prætiosos, vel sumere cibos delicatos propter sola phantasmata: Sic illi qui reputantur felices, credunt se habere veras diuitias, vel delicias, quum sola phantasmata earū habeant. Longè enim amplius distant hæ diuitiæ vel deliciæ à veris, quam phātasmata pomorum aureorum à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri, quod legitur Esaiæ 29. *Quemadmodum somniat esuriens, & comedit: quum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: Sic erit multitudo gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion.* Rectè sicut somnians secūdum visionem suam esurit & comedit, & tamen adhuc in veritate vacuus remanet: sic auarus esurit diuitias & cōgregat eas, & tamen æquè vacuus est vt prius vel amplius. Secundò assimilatur præsens felicitas somnio in breuitate. Vnde Iob 20. *Quasi somnium auolans non inuenietur, transiet, quasi visio nocturna.* Tertiò assimilatur in hoc, quod diuites finito somnio præsentis vitæ, nihil habent in manibus suis. Vnde Psal. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarū in manibus suis.* Gloss. quia nihil hîc posuerunt in manibus Christi. Manus pauperū sunt manus Christi, in quibus bonum est vt nostra ponamus, quia non est, qui de manu sua possit eruere. Vnde quidā, *Quas dederis solas, semper habebis opes.* Quartò, assimilatur præsens felicitas somno: quia illis per reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostēdi, quod somnient: sicut nec alicui quum dormit. Senec. Somnia narrare vigilantis est. Sic quando ignis infernalis excitabit eos à somno, tunc cognoscent se somniasse: sicut illi qui dicunt Sap. 5. *in inferno: Transierunt omnia sicut vmbra.* Quum erunt diuites in inferno, tunc cognoscent bona & mala huius vitæ non fuisse bona vera & mala vera: sed tantum vmbras verorum bonorum & malorum. Vera enim bona & vera mala futuræ vitæ sunt. Secunda stultitia est ebrietas. De qua Esaiæ 27. *Væ eorum superbiæ, ebriis Ephraim* Ephraim, id est, fructificans, est diues qui amore mundi ebrius est. Vnde Ierem. 5. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram,* id est, amatores terrenorum. Cuius ebrietatis triplex est signum. Primum signum est nuditas. Vnde legitur de Noe, Genes. 9. quod *bibens vinum inebriatus est, & mundatus in tabernaculo suo*: sic auarus veste nuptiali charitatis nudatus est, cum egenis viscera claudat pietatis, secundum illud 1. Ioan.

Auarus similis somniātibus.

3. *Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Hanc tamen nuditatem erubescit auarus ad modum ebrii, quia eam non cognoscit. Secundum signum est hoc, quod damna & læsiones spirituales non sentit. Gregor. Qui peregrinationem istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Prouerb. 23. dicit ebrius. *Verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi.* Tertium signum est hoc, quod auarus dormit tanquam porcus, adeò quod non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinam diuinæ prædicationis, nec ad tonitrua diuinarum cōminationum. Tertia stultitia auari est, quod committit se diuitiis, quas scit esse fallaces ex verbo veritatis. Matth. 13. vbi dicitur quod fallacia diuitiarum suffocat verbum. Præterea scit eas, quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abundantia diuitiarum vtitur illo verbo Iudæ. *Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum*, vnde à diuitiis quasi à proditoribus cauendum est. Quarta stultitia auari est, quod innititur labenti atque præcipitanti, scilicet mundo: vnde Gregor. Qui labenti innititur, necesse est vt cum labente labatur. Prouerb. 11. *Qui confidit in diuitiis, corruet.* Quinta stultitia auari est, quod seruitium suum ponit in eis, quæ in summa necessitate non poterunt eum iuuare, vnde Prouerb. 11. *Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte.* Et Sophon. 1. *Argentum & aurum non poterit eos liberare in die furoris Domini.* Sexta stultitia auari est, quod credit diuitiis: quæ non solum sunt mendaces, imò ipsa mendacia vocantur. Vnde Psalmist. *Et quæritis mendacium.* Et Prouerb. 10. *Qui innititur mendaciis, hic pascit ventos.* Et August. Domine, volui tecum possidere mendacium, sed te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Et mirum est quomodo iam creditur diuitiis, quum tam longum tempus transierit, quod mentiri incœperunt, & tot homines suis mendaciis ad infernum pertraxerunt, & adhuc etiam quotidie mentiuntur, nec vnico mendacio, imò multiplici. Primò, honorem dominii promittunt, & in miseram seruitutem hominem ponunt, de qua seruitute dictum est prius. Secundò promittunt securitatem, & hominem timidum reddunt. Vnde Cain, qui interpretatur possessio, legitur habuisse caput tremulum. Iob 15. *Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, semper insidias suspicatur.* Tertiò promittunt satietatem, & faciunt esurire. Vnde Philosophus. Diuitiæ cogunt esurire. Quartò, promittunt suauitatem, & tamen pungunt. Vnde Esa. 14. *Ponam Babylonem in possessionem ericij.* Vt scilicet pungatur ab his quæ possidebit, sicut tenens ericium pungitur ab eo.

Auarus dormit instar porci.

Marc. 14.

Psal. 4.

Diuitiæ in dies mendaciis excæcat.

De cæteris malis, quæ veniūt ex auaritia.

Dicto de stultitia auarorum, ostendenda sunt cætera mala, quæ facit auaritia subiecto suo, quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala, quæ faciunt diuitiæ amatoribus suis. Vnde de illis malis modo dicemus. Primum malum est, quod inquinant amatores suos: & ideò luto comparantur. Habac. 2. vbi dicitur, *Vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Et Ecclesiast. 13. vbi dicitur. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Et Ezech. 7. sterquilinio comparantur, vbi dicitur: *Aurum eorum in sterquilinium erit.* Sterquilinium dispersum vtile est. Agros enim fructificare facit. Congregatum vero non est vtile, nisi ad inquinandum, & ad fœtorem inferendum. Sic diuitiæ dispersæ hominem iuuant, congregatæ verò amatores suos inquinant: quod Dominus voluit in rerum natura significari, quando voluit vel ordinauit, quod argentum & cæteræ

metalla prætiosa contingentes se etiam corporaliter inquinarent. Ad eandem inquinationem pertinet quod legitur Prouerb. 27. *Qui festinat ditari, non erit innocens.* Ditari festinat, qui in mundo hoc, qui locus est paupertatis & exilii, vult ditari. Vnde Ecclesiastici vndecimo: *Si fueris diues, non eris immunis à delicto.* & Oseæ 9. de amatoribus diuitiarum, *Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* & Seneca. Multum est, diuitiarum contubernio non corrumpi. Diuitiæ obliuionem Dei inducunt. Vnde Genes. 48. Ephraim & Manasses dicuntur fuisse fratres germani. Ephraim interpretatur fructificans, per quem intelligimus diuitias: Manasses obliuio. Abundantia enim diuitiarum, & Dei obliuio societatem habent ad inuicem. Quæ societas innuitur Deuteronomii 8. vbi sic legitur: *Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum:* & subiungitur: *Absque penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris.* Deinde sequitur: *Obserua & caue, nequando obliuiscaris Domini Dei tui, valdè enim turpis est inquinatio, quam diuitiæ faciunt.* Vnde Tull. Deterius auaritia nullum vitium est. Nec solùm vna macula inquinant diuitiæ, imò secum vniuersitatem inducunt vitiorum. Et primò, superbiam. Vnde Ecclesiastici vigesimo-primo: *Domus, quæ nimis est locuples, annihilabitur superbia.* Secundò, iram. Vnde Genesis decimo-tertio: *Facta est rixa inter pastores Abraham, & pastores Loth. Erat enim substantia eorum multa, & nequibant habitare simul.* Tertiò, inuidiam. Vnde Prouerb. 28. *Qui festinat ditari, & inuidet alijs, ignorat quod egestas superueniet.* Et Gregorius dicit de viro iusto: Per hoc quod in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. Quartò, accediam. Vnde Ieremiæ 48. *Sterilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fætibus suis.* Quintò, vitium gulæ. Vnde Lucæ decimo-sexto: *Homo quidam erat diues, & epulabatur, &c.* Et eiusdem duodecimo: *Anima mea, multa habes bona reposita in annos plurimos, comede & bibe, &c.* Sextò, luxuriam. Vnde Ecclesiastici 47. dicitur ad Salomonem: *Collegisti quasi aurichalcum aurum, & computasti, quasi plumbum, argentum.* Et post sequitur, *Inclinasti femora tua mulieribus.* Secundum malum quod faciunt diuitiæ, est detentio in peccato. Et ideò comparantur luto, vt suprà. Et bitumini. Genes. 14. vbi legitur, quod vallis syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis syluestris est vallis huius miseriæ, quæ diuersa genera diuitiarum habet, quæ corda hominum ad modum bituminis detinent. Ad hoc pertinet, quod dicit Augustinus: Domine, ea tenebant me longè à te, quæ non poteram possidere sine te: Et illud Ecclesiast. 3. *Qui diligit aurum, non iustificabitur.* Et illud Ieremiæ 22. *Locutus sum ad te in abundantia tua, & dixisti, Non audiam.* Tertium malum quod faciunt diuitiæ, est, quod possessores suos spoliant. Bona enim temporalia, secundùm Augustinum, bona viscata sunt. Ideò dicit Seneca: Quisquis, inquit, volet vitam agere tutam, ista viscata beneficia deuitet. Sicut, ergo, virgæ viscatæ aues spoliant plumis suis: sic bona temporalia spoliant homines pennis virtutum, & plumis sanctarum meditationum, & sanctorum desideriorum. Sicut etiam spinæ oues lana spoliant, & interdum excoriant, ita vt à muscis molestentur. Sic diuitiæ corda hominum excoriant, & faciunt ea molestari à muscis diuersarum solicitudinum. De quibus muscis legitur Ecclesiastici decimo; *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti.* Et Exod. 8. *Venit musca grauissima in domo Pharaonis & seruorum eius.* Et Gregorius. *Nihil laboriosius, quàm terrenis desiderijs æstuare. Nihil quietius, quàm in hoc mundo nihil appetere.* Hinc est, quod Israël custodiam Sabbati accepit in munere, & Ægyptus per-

cutitur muscarum multitudine. Adeò autem spoliant diuitiæ amatores suos, quod interdum branchæ continentiæ non remanent eis. Vnde Ierem. 13. *Computruit lumbare Ieremiæ ad Euphratem.* Adeò etiam spoliant eos, quòd etiam cor eis non relinquunt, imò vbi thesaurus est eorum, ibi cor eorum est. Mirum est, quomodo sapientes mundi vocantur illi, quum mundus ita spoliet eos. Mirum etiam, quomodo non cessant ludere cum mundo, quum incessanter perdant cum eo. Sed de ludo calefacti nesciunt se subtrahere ludo: sic vt non perdat, non cessat ludere lusor. Quarto loco debilitant diuitiæ. Debilis est enim homo diues ad sustinendum, & ad pugnandum, & ad benè operandum. Ad sustinendum adeò debilis est, vt ad sibilum vnius verbi de altitudine virtutum deiiciatur, & si aliquam infirmitatem in aliquo viderit, ferè insanit. Vnde Senec. Regum vobis animos induimus, nam illi obliti suæ imbecilitatis aliena deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Ad pugnandum etiam debiles sunt. Vnde Ierem. 46. *Ad Aquilonem, iuxta fluuium Euphratem victi sunt, & corruerunt.* Vnde legitur 1. Machab. quod exercitus Alexandri deuicto Dario, spoliis vltra modum ditatus, paulò post cum hostibus iterũ congressus deuictus est. Quod videns Alexander, omnia spolia quæ sui acquisierant, iussit comburi, dicens: *Quamdiu sine pecunia fuerunt, non erat qui eis resisteret: sed auro & argento onusti, desides & pigri effecti sunt:* quibus amissis, fortiter, sicut prius, pugnauerunt. Debiles sunt etiam diuites ad benè operandum. De illis enim verum est, quod in Psalm. legitur: *Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.* Ille qui multùm poterat laborare, antequam fieret Episcopus, quum factus est Episcopus, non potest ire, nec cantare, nec aliquod bonum facere. Quinto loco, affligunt diuitiæ amatores suos. Vnde Ecclesiastici decimo: *Labor stultorum affligit eos, qui nesciunt in vrbem pergere:* id est, in paradisum. Affligunt autem eos quasi continuè. Vnde Ecclesiastici secundo, dicitur de auaro. *Cuncti dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis, nec per noctem mente requiescit.* Et eiusdem 5. *Saturitas diuitis non sinit eum dormire.* & Eccles. 14. dicitur de auaro, quod in tristitia erit super mensam suam, & Philosophus dicit de ipso, nihil infelicius fortunato insipiente. Item Philosophus. Nihil grauius potest imprecari cuiuis inimico, quàm auaritia. Qua in præsenti vexante, corpus eius dura tormenta patitur, & in futuro æterna supplicia promeretur. Hoc signatum est in eo quod frater Abel legitur fuisse Cain. Abel, luctus; Cain, possessio interpretatur. Abel verò & Cain fratres sunt: quia luctus & possessiones iuncti sunt. Idem figuratum est in hoc, quod Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia & afflictio: Sidon venatio. Venatio autem cupidorum, angustiam & afflictionem in eis parturit. Sexto loco, faciunt diuitiæ quamdam stultam fiduciam & præsumptionem. Vnde Psalm. *Ego dixi in abundantia mea. Non mouebor in æternum.* Et Ecclesiast. 11. *Inueni requiem, & nunc manducabo de bonis meis solus: & nescit quod tempus prætereat, & mors appropinquat, & relinquet omnia aliis, & morietur.* Vltimò, interficiunt animæ contemplationem. Vnde Genes. 48. Iacob ingrediente Euphraten, mortua est Rachel. Euphrates interpretatur sterilis, & significat diuitiarum abundantiam. Ista eadem mala quæ diuitiæ faciunt, facit per consequens ipsa auaritia, quæ eas congregat.

Diuites debiles ad operandum. — Psal. 29.

De duobus aliis malis, quæ facit auaritia proprio subiecto.

PRæter ista mala sunt, & alia duo quæ facit auaritia. Primum est, quod conturbat auarum, & totam domum

eius. Vnde Prou. 15. *Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam.* Domus ibi potest accipi pro domo conscientiæ, vel pro domesticis. Secundum malum, est ingratitudo. Vnde Seneca. Nullum malum maius habet cupiditas, quàm quod ingrata est. Idem: Quisquis de accipiendo cogitat, oblitus est accepti: Cùm deberet auarus regratiari Deo de bonis, quæ iam accepit, ipse oblitus est acceptorum, & de acquirendis cogitat.

Cap. VIII.

De his quibus scriptura cõparat auarum.

OCtauò, faciunt ad detestationem auaritiæ, ea, quibus scriptura auarum comparat: scilicet inferno & morti. Vnde Habac. 2. *Dilatauit quasi infernus animam suam, & quasi mors non adimplebitur.* Vnde in persona auarorum dicitur Prou. 1. *Deglutiamus eum, sicut infernus viuentem.* & Hieron. Auarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit & deuorat, eo amplius rapere sitit quod deuoret. Comparatur etiam auarus mari. Omnia enim flumina intrãt mare, & mare non redundat: vt legitur Eccles. 1. Sic de diuitiis auarus non redũdat. Comparatur etiam cani. Vnde Seneca. Vidi aliquando canem missum à domino, frusta panis aut carnis aperto ore captantem: quidquid excipit: protinus integrum deuorat, & semper ad spem venturi inhiat. Idem accidit nobis: quidquid expectantibus nobis fortuna proiicit, illud, sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinã alterius recti & attoniti aspiramus. Comparatur etiam auarus talpæ, eo quod niger sit per nequitiã, cæcus per auaritiam, & habens diuersos tumulos. Tot tumulos habet auarus, quot possessiones amat. Comparatur etiã araneæ. Aranea telam facit, vt muscas capiat. Muscæ quæ pungunt, signant diuitias, ad quas capiendas, totum studium est auarorum. Vnde Esaiæ 59. *Telas araneæ texuerunt.*

Auarus est sicut infernus.

Cap. IV.

De exemplis, quæ faciunt ad detestationem Auaritiæ.

NOnò, faciunt ad detestationem auaritiæ exempla sanctorum & philosophorum, de quibus pauca ponemus. Primum exemplum est Genes. 14. vbi rex Sodomorum dicit ad Abraham: *Da mihi animas, cætera tolle tibi*: Respondit Abraham: *Leuo manum meam ad Deum excelsum, possessorem cæli & terræ, quod à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, &c.* Secundum exemplum est eiusdem. 33. vbi Iacob volenti dare munera Esau, respondit Esau: *Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.* Tertium est Exod. 26. vbi artifices tabernaculi dixerunt Moysi: *Plus offert populus, quàm necessarium est.* Dixit ergo Moyses præconis voce: *Nec vir, nec mulier, quidquam offerat vltrà in opere sanctuarij.* Quartum est, Num. 22. vbi dicit Balaam: *Si dederit mihi Balach domum suam plenam argenti & auri, non potero mutare verbum Domini.* Quintum est, 1. Reg. 12. vbi dicit Samuel: *Loquimini de me coram Domino, si de manu cuiusquam munus accepi.* Sextum 2. Reg. in fine, vbi dicit Dauid ad Ornan. *Nequaquam fiet vt vis, sed emam pretio à te aream tuam.* Septimum est in Ioan. vbi dicit Dom. *Venit princeps mũdi huius, & in me nõ habet quidquã.* vbi dic gl. Noluit habere quod perderet: venit pauper, ne haberet diabol. quod auferret. Octauum est Cor. 11. *Gratis euãgelizaui vobis, & quum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui.* Item Paulus Act. 20. *Argentum & aurum, & vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea, quæ opus erant mihi: & his qui mecum erant, ministrauerunt manus istæ.* & idem: *Oportet meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit, Beatius est dare, quàm accipere.*

Aliud exemplum est, quod ponit Hieronymus de quodam Philosopho, qui proficiscens ad philosophandum Athenas, magnum pondus auri secum detulit. In via autem secum deliberans & considerans, se non posse simul diuitias & virtutes possidere, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ! abite sitis procul à nobis. Aliud exemplum est Diogenis in dolio degentis, qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus quidam Anglicus, quum mundaret olera sua, accedens ait: Tu quum sapiens & Philosophus sis, si mihi credidisses, & regibus seruire voluisses, nō olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respondens, ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires vti, non oporteret te regibus adulando mentiri. Hic, quum vidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturam mihi dedisse scyphum, & paruulum vas, cum quo bibere solebat, ad lapidem confregit. Aliud exemplum est beati Thomæ Cantuariensis, qui instituens cancellarium suum, iuramento eum astrinxit, ne vnquam aliquid, vsque ad capillum, in administratione cancellarii acciperet.

PARS SECVNDA, QVÆ habet quindecim Capitula.

De speciebus Auaritiæ.

Capvt I.

De peccato Vsuræ, & eius detestatione, ex sacra Scriptura.

Dicto de his, quæ faciunt ad detestationem auaritiæ in communi, dicendū est de speciebus eius. Inter quas primò dicemus de vsura, & hoc ordine. Primò, dicemus de his, quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, tangemus aliquid de restitutione vsurarum. Ad detestationem verò huius peccati, faciunt testimonia sanctarum scripturarum. Quorum primum est Exodi vigesimo-secundo, vbi sic legitur: *Si pecuniam mutuam dederis pauperi meo, qui tecum est, non vrgebis eum, quasi exactor, nec vsuris opprimes.* Secundum est Leuitici vigesimo-quinto: *Pecuniam tuam non dabis fratri tuo ad vsuram, & frugum superabundantiam non exiges.* Tertium est Deuter. 23. vbi sic legitur: *Fratri tuo absque vsura id quo indiget commodabis, vt benedicat tibi Dominus in omni opere tuo, & in terra, quam ingredieris possidendam.* Vbi insinuatur, quanta sit vtilitas mutuanti fratri suo. Benedicit enim Dominus ei, in omni opere suo. Quartum est 2. Esdræ 5. vbi sic legitur: *Vsuras à fratribus nostris non exigetis.* Aliud testimonium est in Psalmum, vbi quærit Dauid ad Dominum: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Et Dominus subiungit: *Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram.* Tabernaculum eius est habitatio militantium: vnde significat militantem Ecclesiam, in qua non vult Deus quiescere vsurarios. Vnde ipse legitur mensas euertisse nummulariorum, & æs effudisse, & eos eiecisse de templo. Ioan. 2. non tamen recipiebant manifestas vsuras, sed munuscula fructuum accipiebant vltra sortem. Aliud testimonium est Ezechielis 18. vbi sic legitur de viro iusto: *Si ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit. &c.*

De sex stultitijs Vsurariorum.

Secundò, faciunt ad detestationem vsuræ sex stultitiæ, quibus laborat vsurarius. 1. Prima est, cùm vehementer desideret fœnerari, non vult tamen cum Deo fœnerari; quod posset facere sine peccato, & cum magno lucro: sed ibi fœneratur vbi paruum lucrum est, & magnum peccatum. Vnde Augustinus: Miser

Miser homo, cur fœneraris homini? Fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Secunda stultitia est, quod ipse accipit pecuniam ad vsuram, quum non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus quod habet, est anima, supra quam accipit: & quidquid vltra sortem accipit, est ad magnam vsuram pœnæ. De qua vsura dicitur in Psalm. *Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum*, id est, pœna & culpa. Dicitur autem pœna, vsura: quia pœna excedit culpam, cùm peccatum momentaneum æternaliter puniatur. Tertia stultitia est, quod largè expendit super seipsum. Largiùs etiam, quàm expenderet super deterius pignus, quod habeat. Vnde similis est animalibus emptis à carnificibus, quæ ad occisionem impinguantur, pro quibus quidquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet quod legitur Ieremiæ duodecimo: *Congregat eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis:* id est, separa eos tanquam ea quæ solent immolari, & Ecclesiastici vigesimo-sexto dicitur de tali, *Deus parauit eum ad romphæam.* Quarta stultitia est, quod scienter mortifera exurit, & quodammodo sugit. Vnde comparatur sanguisugæ, quæ membro tumido apposita prauum sanguinem sugit. Et dum membrum à tumore sanat, sibi ipsi est mortis occasio. Et à quibus sibi potius deberet minuere, si iam ea haberet. Ad magnitudinem verò huius stultitiæ facit, quod non habet inde quandoque, nisi maculatas manus, & mortem animæ suæ. Sicut enim dicitur Iob vigesimo: *Diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* Quinta stultitia est, quod omnem viam paradisi obstruit sibi vsurarius. Vias misericordiæ obstruit, cùm à paupere petente à se mutuum, petit donũ quod plus est; & vult sibi ab homine dari, cui potius debuit dare. Viã veritatis obstruit, quum dicit, se amore pauperis facere, cui accõmodat pecuniam, quæ incessanter pauperẽ comedit. Sexta stultitia est, qua vsurarius laborat in fine vitæ suæ. De qua Iere. 16. legitur: *Et in nouissimo suo erit insipiens:* Hæc est summa stultitia, quæ est in nouissimo vitæ, quum nõ possit homo postea de ipsa pœnitere. Attenditur autem ista stultitia in hoc, quod quum deberet vsurarius de diuitiis suis facere medicamẽta, inde sibi facit vulnera, potius vult inde vti in morte filiorum suorum, quam sibi inde mederi. Aliter est etiã insipiens vsurarius in nouissimo suo, quia circa vitam futuram, quæ nouissima est, insipiens est, de ipsa sibi non prouidens.

Margin numbers: 2. (Secunda), 3. (Tertia), 4. (Quarta), 5. (Quinta), 6. (Sexta)

De multiplici iniquitate vsurarij.

TErtio loco facit ad detestationem vsuræ multiplex iniquitas, siue iniustitia quæ est in vsurario. Prima autẽ iniquitas est: quòd ipse tempus vendit, quod inter omnia trãsitoria, maximè voluit Dominus esse cõmune omnibus absque personarũ acceptione. Quum enim diues plus de aliis rebus habeat, vel meliores eas habeat, quàm pauper de solo tempore non post habere, nisi idem quod pauper. Non potest enim esse, nisi vnicum tempus simul & semel. Magna igitur iniquitas est, quum vsurarius pauper vendit quod commune est. Ideò, iusto Dei iudicio, in temporis indigentia frequẽter punitur vsurarius; cùm id vẽdiderit, vel quia viri impii non dimidiabunt dies suos, vel quia differt conuersionẽ suam quantũ potest. Et licet diu viuat, tamen semper habet temporis indigẽtiã. Vnde de ipso verũ est quod legitur Eccl. 29. *In tẽpore redditionis postulabit tempus.* Aliter etiã punitur vsurarius pro temporis vẽditione. Cùm enim vendiderit requiẽ noctis, & lucẽ diei, meritò istis carebit. Vnde fatuus est sacerdos qui cãtat pro eo, *Requiẽ æternam dona eis Domine, &c.* Quum petit vsurario restitui quod vẽdidit, præcipuè quum vsurarius Pro vsurari s bonum solatium.

prætium soluere noluerit. Scriptum est enim Ezech. 7. *Qui vēdit, ad id quod vendidit non reuertetur.* Secunda iniquitas est, quod vendit pauperi id quod ei debet, lege triplici: id est, lege naturæ, lege Mosaica, lege Euangelica. Lege naturæ, diues debet pauperi mutuum, quod continetur in illo mandato, *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis.* Hanc legem videntur etiam implere creaturæ inanimatæ. Fluuius enim inueniens vacuitatem foueæ, non pertransit, donec eam impleuerit. Lege etiam Mosaica debet diues pauperi mutuum: vt patet ex diuersis testimoniis veteris legis prius positis. Lege etiam Euangelica debet hoc idem illi, iuxta illud Lucæ 6. *Date mutuum, nihil inde sperantes.* Tertia iniquitas est, quod vsurarius, qui non est nisi cellarius, vendit pauperi illud, quod Dominus præcepit ei dari. Quarta iniquitas est, quod vult illud, quod est contra naturam & rationē. Vult enim quod pecunia quam pauperibus accommodat, ad commodum suum apud pauperem operetur, & sic cùm accommodare sit alicui pecuniam ad eius commodum dare, ipse simul vult commodum pecuniæ pauperi dare, & sibi retinere, quod contra rationem esse videtur. Præterea cùm parere in rebus quæ nō viuunt, esse non habeat, iste tamē vult nummos suos, qui non viuunt, singulis diebus vel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est, & frumentū in arca iam cōsumptum vult parere sibi aliud frumentum. Vult etiam pecunia sibi operari, dū quiescit. Quinta iniquitas est, quod vult pauperi locare pecuniam, quæ iam pauperis est. Quum enim mutuum dicatur, quasi de meo tuum, pecunia illa iam est pauperis: & si amittatur pauperi amittitur, nec ad eandem soluendam tenetur. Sexta iniquitas est, quod continuè Deum offendit, & continuò diabolo seruit. Alii peccatores interpolatè Deum offendunt. Fornicator enim quandoque per mensem nō committit peccatum suum, plus quàm semel: sed vsurarius absque treuga vel pace Deum continuè impugnat, & de die, & de nocte diabolo seruit: quum Deus vix inueniat, qui per dimidium temporis ei seruire velit. Septima iniquitas est, quod toti curiæ cælesti contumeliam facit. Nonne videtur contumeliam facere alicui sancto, qui in loco sibi dedicato peccatum mortale committit? Sic ei contumeliam facit, qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quum vsurarius peccatum vsuræ omni die committat, manifestum est ipsum contumeliam facere, & Deo, & vniuersis Angelis, & Sanctis eius: & ideò destitutus est auxilio omnium sanctorum. Vnde cùm dicitur, Domine Iesu, miserere huius vsurarij; potest respondere: miserebor eius, qui nec in ipsa die, qua per assumptionem humanæ naturæ, me fratrem eius feci, honori meo pepercit: nec etiam in ipsa die, qua pro latrocinio suo suspensus sum? Similiter si dicatur sancto Petro, Ora pro vsurario isto; potest respondere: Omnes festiuitates meas violauit, nec in vlla earum honori meo pepercit. Sic potest dicere beata Virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cùm dicitur, Omnes sancti orate pro vsurario; possunt respondere: Vna festiuitas in anno nobis consecrata est, & hanc vsurarius explorauit, in qua omnibus nobis contumeliam irrogauit, nec honori omniū nostrûm pepercit. Idem possunt respondere omnes Angeli. Si præcepto Domini interfectus est, Num. 15. ille qui ligna in Sabbato colligebat: quomodo toleratur vsurarius, qui omni die, etiam in Natali & Pascha facit quod peius est, quàm colligere? Octaua iniquitas est, quòd à fratre suo, scilicet Christiano, vsuras accipit, quod Iudæus non faceret. Iudæus enim, absque vsura, Iudæo accommodat. Nona iniquitas est, quòd quidquid habet vsura-

rius, quodammodo dentes & fauces habet, quibus homines comedit. Frumentum eius, quod à Deo creatum est, vt comedatur, homines comedit. Nummi etiam eius homines comedunt. Vnde vulgariter dicitur: Ego debeo viginti libras vsurario, quæ me comedunt. Decima iniquitas est, quòd cum gaudio & risu comedunt, & bibunt lacrymas pauperum. Vndecima est, quòd ipsi beneficio pauperis, ad eius destructionem vtuntur, dum de hoc, quod dedit eis pauper, vltrà sortem suam comedunt, & inde vsuras exigunt. Duodecima iniquitas est, quòd contra legem Domini datam Genesis tertio, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, ipse plus cæteris comedere & bibere vult, & tamen sine labore. Alij laborauerunt, & ipse intrat in labores eorum. Ad vsurarios pertinet quod dicitur in Psalmo 12. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Decima-tertia est, quod peccato suo finem non ponit. Fornicator in momento peccatũ suum explet, sed vsurarius cùm accomodat quatuor pro quinque, non imponit aliquem terminum peccato suo, nec etiam vellet pecuniam suam sibi reddi.

De duodecim alijs, quæ faciunt ad detestationem vsuræ.

Vsurarius est latro. PRæter prædicta, sunt xij. quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Primum est, quòd vsurarius latro est. Vnde Dominus in Euangelio, cùm eiiceret nummularios de templo, qui pro munusculis fructuum pecuniam offerentibus accommodabant, vocauit eos latrones, dicens: *Scriptum est: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.* In hoc etiam deterior est alijs latronibus, quia domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus, sicut Sapiens dicit. Et nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent sub similitudine officij. Multò plures exhæredant vsurarii & depauperant, quàm fures. Fur solùm occultè spoliat homines, & de nocte, sed vsurarius spoliat homines, & occultè, & manifestè, & de die & nocte, tam potentes, quàm pauperes. Secundum est, quod ipse est proditor. *Proditor.* Confert enim pauperi beneficiũ mutui, hac intẽtione, vt exhæredet eum à vinea bona, vel alia possessione si habet. Et hoc facit tam amico, quàm inimico, & etiam fratri. Si habet vsurarius fratrem minus discretum, primò tradit ei pecuniã mutuo, super possessiones suas. post exhæredat eum. Tertium est, quod est quasi homicida, quia pauperibus aufert vitã suam Vnde Eccl. *Panis egentiũ vita pauperum est: qui defraudat illũ, homo sanguinis est.* Nec solùm homicida est vsurarius, quantùm ad paupe- *Homicida.* res, quibus aufert vitã suam, imò quantũ ad filios suos, quos interficit spiritualiter. Vnde Oseæ 9. Ephraim ducit ad interfectionẽ filios. Quartũ est, quod in aliquo Iuda est deterior. De Iuda enim *Iuda deterior.* legitur Mat. 27. quod pœnitẽtia ductus retulit triginta argenteos. Sed vsurarius dum viuit, non vult restituere. Quintum est, quod ipse est deterior inferno. Infernus enim in passione Domini, quæ sua nouerãt, restituit: vsurarius verò audita Domini passione, nõ vult aliena restituere. Sextũ est, quod valdè similis est diabolo. Sicut enim officiũ diaboli est peccare: *Similis diabolo.* sic officiũ vsurarii est illud, quod est purè peccatũ. Ipse facit peccatũ negotiationẽ sicut meretrices. Aliã negotiationẽ vel artem non vult vsurarius, nisi vsuras accipere. In hoc etiam diabolo similis est, quod quantum ad mutuum non dormit. Denarii enim quos mutuò dedit, incessanter operantur: sic diabolus non dormit. Iob decimo-tertio: *Qui me comedunt, non dormiunt.* Septimum *Bufoni.* est, quod vsurarius similis est bufoni, qui terra pascitur, & de vinea exit cùm

florere incipit, non valens eius odorem sustinere: sic vsurarius terrenis pascitur, & delectatur, & ab Ecclesia exit ad odorem Verbi diuini. Si enim præsentit quod sermo debeat ibi fieri, fugit in aliā Ecclesiam audire Missam. Cùm potius intrare deberet, si extra Ecclesiam esset: Cùm scriptum sit Eccl. 24. de sacra scriptura, *Quasi balsamum non mistum, odor meus.* Octauum est quod vsurarius die & nocte in infernum tendit, vnde mirum est, si citiùs cæteris non perueniat, cùm continuitas ambulandi multùm faciat ad hoc, vt aliquis ad locum, ad quē tendit citò perueniat. Vnde vetula vna aliquando ita citò venit ad sanctum Iacobum, sicut vnus fortis ambulator, eo quod continuè incedebat. Nonum est hoc, quod vsurarius videtur simul xl. peccata vsuræ in diuersis locis exercere: quod fornicator non facit. Fornicator enim nō cōmittit simul, nisi vnā fornicationē, & in vno loco solo. Decimum est, quod vsurarius non audet nomen suum corā hominibus cōfiteri, cùm alii homines, qui alicuius sunt officii, absq; omni erubescentia illud cōfiteantur. Vndecimum est hoc, quod vsura quasi cancer est, & quasi morbus contagiosus. Vnde in Psalm. *Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius.* Contagiosum est, quia valdè periculosū est, ab vsurario aliquid accipere, nisi in quibusdam casibus. Vnde Hieronymus: Cauendum est nobis maximè, ne ab his accipiamus munera, quos nouimus viuere de lacrymis pauperum: ne dicatur nobis, *Videbas furem, currebas cum eo.* Vnde legitur in vita beati Fulsei, quòd cùm mortuus esset, obiecit ei diabolus, quod vestem à quodam vsurario accepisset, & restituit eum Dominus vitæ, vt vitam suam corrigeret: diabolus tamen sic eum percussit, vt per totam vitam eius vestigium aliquod percussionis in eo appareret. Contagiosum etiam apparet esse morbum istum, in hoc quod tantùm éreuerit. Antiquitus enim in tota ciuitate vix inueniebatur vnus fœnerator, & ille non fœnerabatur, nisi data fide, quòd non publicaretur. De quo, si fortè praua oriebatur suspicio, dicebatur, Domus eius, domus diaboli, & vinea eius, vinea diaboli, & sic de cæteris rebus eius. Osculum pacis ei non dabatur in Missa. Ignis à vicinis in domo eius non sumebatur. Pueri ad eius occursum expauescebant, & ad alterutrum cum digito demonstrabant. Nunc ferè nostrorum temporum fiunt homines tam detestabiles, cubicularii Principum & Prælatorum Ecclesiæ, & ab omnibus eis assurgitur.

De multiplici pœna, qua punit Dominus Vsurarios.

Dvodecimum est, multiplex pœna, qua Dominus vsurarios punit. Prima pœna est, quòd spoliantur à tyrannis, sicut ipsi spoliant pauperes. Vnde Esa. 33. *Væ qui prædaris: nonne & ipse prædaberis?* Vnde accidit eis sicut puero paruo tenenti panem in manu, cui canis capit manum, vt panem habere possit. Sic tyrannus vsurarium capit interdum, vt eius denarios possit habere. Vnde Ieremiæ 18. *Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in medio dierum suorum derelinquet eas.* Dicunt illi qui nouerunt rerum naturas, quòd perdix surripit aliena oua, & fouet: sed cùm pulli adulti fuerint, relinquunt eam. Sic vsurarius congregat ea, quæ sua non sunt: nec in acquisitione diuitiarum suarum habet respectum ad Dei iudicium, sed etiam sæpè in vita sua diuitias suas amittit. Secunda pœna est, quòd non habet potestatem restituendi vsuras suas. Vult enim Dominus, vt cum re furtiua comprehēdatur, & suspendatur. Et nota, quod rarò accidit quod vsurarius vsuras suas restituat: quia vel prodigus est, & tantum expendit quod resti-

Vsurarius rarò perfectè restituit.

tuere non poteſt: vel auarus eſt: & ideò reſtituere non vult: vel licet non ſit prodigus vel auarus, tamen ſibi potius placet in eleemoſynas centum libras expendere, quàm reſtituere centum ſolidos. Vnde comparatur vſurarius cuidam vaſi, in quo denarii reponuntur habenti vnicum foramen, per quod denarii immittuntur, nec per idem poſſunt retrahi. Oportet enim vas illud confringi antequã retrahantur. Sic eſt ex vſurario. Illi enim de quo habuit non reſtitueret, ſed forſitan pauperibus daret, nec etiam hoc faceret niſi in morte ſua. Vnde Seneca: Auarus nunquam bene facit niſi cum moritur. Tertia pœna vſurarii eſt, quod hæreditas ipſius non tranſit vſque in tertium hæredem. Vnde Eccleſ. 21. *Qui ædificauit domum ſuam impendiis alienis, quaſi qui colligit lapides in hyeme.* Ædificium enim, quod fit in hyeme, cito ruit. Sic diuitiæ male acquiſitæ cito dilabuntur. Et eiuſdem 41. *Filiorũ peccatorum peribit hæreditas, & cum ſemine illorum aſſiduitas opprobrii.* Et hoc eſt vnum de iuſtis iudiciis Dei, quod filii vſurariorum pauperes ſunt & miſeri, pro quibus ditandis Deum non timuerunt offendere. Quarta pœna eſt, quod vſurarii & eorum filii in inferno ſibi inuicem maledicent. Dicet enim pater filio: Maledictus ſis fili, quia propter te ſum in iſtis tormentis: fui enim vſurarius, ne tu eſſes pauper. Cui econtrario dicet filius, imò tu pater maledictus ſis: niſi enim male congregaſſes mihi diuitias, non male congregatas conſeruaſſem eas. Ad hoc poteſt referri, quod legitur Eccleſ. 41. De patre impio queruntur filii: quoniam propter illum ſunt in opprobrium. Quinta pœna vſurariorum erat pœna damnationis æternæ. Cuius magnitudo inſinuatur Ezech. 22. vbi ſic legitur: *Vſuram & ſuperabundantiam accepiſti, & auare proximos tuos calumniabaris meique oblita es, dicit Dominus Deus: Ecce comploſi manus meas ſuper auaritiam quam feciſti.* Comploſa manu, & non palma aperta percutiet Dominus vſurarium. Et meritò: quia ipſe manus comploſas habuit, & non apertas ad pauperes. Super illum verbum dicit Gloſſ. interl. Habitum iraſcentis aſſumpſi.

De duabus ſpeciebus vſurarum.

Dicto de iis, quæ faciunt ad deteſtationem vſuræ, dicendum eſt de ſpeciebus eius. Notandum eſt ergo, quod duæ ſunt ſpecies vſuræ. Vna eſt manifeſta, alia palliata. Manifeſta vſura eſt, cum aliquis tradit pecuniam numeratam, vel ponderatam, vel menſuratam, tali pacto vt detur ſibi aliquid vltra ſortem. Vſura verò palliata ſex habet ſpecies. Prima ſpecies accidit circa pignora vel obſides, & hæc quinque modis. Primus modus eſt, cum aliquis habet grangiam, & fructus colligit vltra ſortem. Secundus modus eſt, cum pignoribus vtitur. Vnde Amos 2. *Super veſtimentis pignoratis accubuerunt.* Tertius modus fit, cum aliquis equos habet in pignore & facit eos comedere pluſquam poſſibile ſit. Quartus modus fit, cum vſurarius habet obſides & eorum expenſis viuit. Quintus modus fit, cum non vult obſidibus dare dilationem, niſi prius aliquid ſibi detur. Magna autem crudelitas vſurarii eſt, cui non ſufficit, quod per ſe & per ſua pauperem hominem comedat, niſi alienos equos & alienos homines in auxilium ſuum aſſumat. Vnde bene poteſt Dominus dicere de vſurariis verbum illud: *Deuorant plebem meam ſicut eſcam panis.* Secunda ſpecies vſuræ palliatæ eſt circa venditiones & emptiones. Fit autem ſpecies iſta tribus modis. Primus eſt quãdo vſurarius emit aliquam poſſeſſionem longe minori pretio quàm valeat, tali conditione quod venditor eam rehabere poſſit quando pretium ſoluere voluerit. Secundus modus eſt, cum aliquid vendit ad terminum amplius quam valeat, vel vſque ad

terminum illum valere debeat. Tertius modus est, quando ante terminũ emit aliquid minori pretio quàm valeat, sicut bladum in terra. Tertia species vsuræ est, cum vsurarius aliquid vltra sortem accipit sine pacto expresso, ipsa consuetudine sic tacite faciente pactum: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cum eis ipsa consuetudo pactum facit, ipsis tacentibus. Et in isto casu palliant vsurarii malitiam vsuræ, bonitatis nomine. Tales enim vsuras bonitates vocant. Vnde satis possunt timere, ne incurrant illam maledictionem: Esaiæ 5. *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Quarta species est, cum quis palliat vsuram societate: sicut cum aliquis tradit pecuniam suam alicui negotiatori, tali conditione, quod sit socius eius in lucro, & non in damno: quod est valde magna iniquitas, cum pauper cui traditur pecunia, laborem habeat & periculum tam animæ quàm corporis, & super eum adhuc ponatur pecuniæ periculum: vult enim vsurarius, quod pecunia sua sit quoad lucrum, & pauperis quoad periculum. Similiter hæc species vsuræ est, cum aliquis animalia sua tradit pauperi, tali conditione, quod sibi sint immortalia, quæ animalia vulgariter vocantur ferrea. Incantator est vsurarius, qui vult quod animalia, quæ pauperi sunt mortua, sibi sint viua. Quinta species est, cum quis nomine pœnæ palliat vsuram, sicut faciunt Romani: quod licet aliquando iustè possit fieri, quia iustum est negligentiam alicuius punire: tamen quantum ad multos, vsura est: quia non intendunt in pœnis talibus vt sibi soluatur citius, sed vt amplius. Sexta species est, vbi palliatur vsura translatione facta de re ad rem, à persona in personam. A re ad rem fit translatio, cum diues non vult vltra sortem pecuniam accipere à paupere: sed bene accipit vt operetur in vinea sua duobus diebus vel aliquid simile. A persona verò ad personam, vt cum vsurarius non vult commodare, sed habet aliquem amicum, quem facit accommodare.

De restitutionibus vsurarum, & maxime de VIII. in quibus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutiones faciendas.

Dicto de speciebus vsuræ, tangendum est aliquid ad restitutionem vsurarum. Et primò dicemus de his, in quibus reprehensibiles sunt vsurarii circa restitutionem. Secundò, dicemus de his, per quæ sunt ad restitutionem inducendi. Octo vero sunt in quibus reprehensibiles sunt vsurarii circa restitutionem. Primò, in hoc quod nolunt restituere, sed de alieno volunt eleemosynarii esse. Secundò in hoc, quod si aliquando habent voluntatem restituendi, tamen differunt quantum possunt & autoritate sua sibi dilationem dant, & accipiunt, absque mora volunt sibi restitui gratiam à qua spoliati sunt, & tamen in præsenti restituere nolunt pauperi illud vnde eum spoliauerũt. Prius volunt restitui quàm restituere, cum tamen prius spoliauerunt. Tertiò reprehensibiles sunt in hoc, quod non plene restituunt. Quod tribus modis accidit. Primus est, cum nolunt restituere nisi vsuras quas in propria persona acceperunt, cum teneantur etiam ad vsuras patris restituendas, secundum portionem hæreditatis quam habent. Secundus modus est, cum clamores exteriores pacificant. De clamore autem conscientiæ propriæ, qui proximior est & qui sequitur eos vsque ad æternum iudicem, non curant. Si enim aliquis est, de cuius iniuria remordeat eos conscientia, ex quo ipse non conqueritur, non curant satisfacere ei. Tertius modus est, cum his qui conqueruntur quandoque non sol-

Vsurarij reprehẽsibiles in octo modis.
1.
2.
3.

uit etiam quartam partem. Satis dissimilis est restitutio nostri temporis restitutioni illius Zachæi, de qua Luc.19. *Si aliquem defraudaui, reddo quadruplum.* Ideò meruit Zachæus tam cito audire, *Hodie salus huic domui facta est.*

4. Quartò, reprehensibiles sunt vsurarii, quod non humiliter restituunt, imò dicunt illis qui aliquid petunt sibi restitui, Si ego non fuissem, vos & familia vestra fame perîssetis. Si Deo placuerit, ego conualescam. Et proponunt, quod si Deo placuerit vt conualescant, ipsi facient pauperi, quæ Deo non placeant.

5. Quintò reprehensibiles sunt in hoc, quod cum difficultate restituunt ea, quæ libenter deberent restituere: quia plus sibi à Deo restituitur, quàm ipsi restituant. Grati etiam deberent esse conquerentibus, tanquam illis qui sunt adiutores propriæ salutis, considerantes quod si isti modo taceant, dæmones postea non tacebunt.

6. Sextò reprehensibiles sunt in hoc, quod quando infirmãtur proponunt se restituere, si contingat eos mori. Si autem contingat eos euadere, non habent propositum restituendi. Talem pacem volunt cum Deo facere, quod si moriantur, non infestabunt eum. Sed sciant indubitãter, quod Deus non facit pacem cum eis, siue moriantur, siue viuant.

7. Septimò reprehensibiles sunt in hoc, quod aliquam certam summam præfigunt, vnde vsuræ eorum restituantur: quod non sufficit, nisi præcipiant quod de aliis bonis eorum restitutio perficiatur, si summa illa non suffecerit.

8. Octauò reprehensibiles sunt in hoc, quod filios suos constituunt restitutores: quia verisimile est, cum vsurarius in vita sua plus amauerit diuitias, quam propriam animam, quod filius suus debeat eas plus amare, quam alienam animam, & quod nolit maledictionem illam mundanam habere. Maledictus qui partem suam deteriorem facit.

De octo, quæ valent ad inducendum vsurarium, vt restituat.

SEquitur de his, quæ ad hoc valere possunt, vt vsurarius libentius restituat si frequenter ea meditetur. Octo sunt quæ ad hoc valent. Primò valet ad hoc, si sæpè cogitet ad ea quæ sibi restituentur, si ipse restituat. Sex enim sunt quæ sibi restituentur, quorum quodlibet plus incomparabiliter valet quàm ea quæ ipse restituet. *Vsurarius restituens recipit sex ablata sibi.* Primò restituetur ei Deus. Vnde patet, quod non debet credere diabolo, si ei dixerit; Tu pauper eris si restitues: quomodo enim est pauper qui Deum habet? Vnde August. Aurum habens in arca diues est, Deum habens in conscientia diues non est? Coniunge aurum & Deum, arcam & conscientiam. Coniungere ibi sumitur pro comparare. Item Augustin. Satis diues est Christiana religio, quæ in omnium possessore omnia possidet. Quis diceret aliquem pauperem, qui totum mundum haberet? Quomodo ergo pauper est, qui Deum habet? cuius Deus, secundum iudicium vsurarii, plus valeat quàm mundus? Secundum quod vsurario restituitur, est regnum æternum. Quomodo depauperatur cuius in tali regno acquiritur? Tertiò restituuntur vsurario omnes spirituales fratres, quos amiserat per peccatum. Vnde Eccl. 13. *Quæ communicatio sancti ad canem?* Velut canis est vsurarius, dum est in peccato, non habens aliquam fraternitatem cum aliquo amico Dei. Sed cum vsuras restituit, omnes amici Dei eius fratres fiũt. Quis fratrem suum amissum, duodecim denarius non redimat? Si autem vsurarius pro quolibet fratre, quem recuperat, restituat duodecim denarios, sufficiẽter erit restitutum. Quartò restituitur ei societas Ecclesiæ, ex qua partem habet in omnibus bonis Ecclesiæ. Vnde Psalm. *Particeps ego sum omnibus timentium te, &c.* Quintò restituuntur ei bona, quæ per peccatum amisit,

Si peregrinationem fecit, vel aliud bonum, ipse amisit illud per peccatum vsuræ consequenter commissum, quod sibi restituitur cum vsuras restituit. Sextò restituitur ipsemet sibi. Saltem tantum deberet restituere quantum redimeret se, si captus est ab his, qui haberēt capitales inimicitias cum eo, cum in peioribus sit manibus, quia in manibus dæmonum. Secundò potest valere ad hoc vt vsurarius facilius restituat, si cogitet patibulum infernale sibi erectum à quo alio mouere non potest nisi per restitutionem. *Non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Quis latro videns sibi patibulum erectum non libenter restituat quidquid potest, si per hoc euadere credat? Vnde August. Quis non vt viueret continuo perdere voluit vnde viueret, eligens potius vitam mendicantem, quam celerem mortem? Tertiò valet ad idem si cogitet, quod iustitia Dei gladium tenet euaginatum super caput eius vt secet eum medium: licet ad tempus misericordia Dei gladium teneat. Quis autem potius non eligat, quidquid tenet deponere, quam gladio perire? quartò valet ad hoc si cogitet se similem esse illi super quem cecidit domus, vel magna massa terræ. quis in tali statu si non possit molem per se remouere desuper se, non roget amicos suos vt se iuuent? Pecunia per vsuram acquisita, quasi moles terræ est, vsurarium impediens ne ad vitam gloriæ possit resurgere. Vnde deberet rogare omnes amicos suos, vt se inuito vel nesciente pecuniam illam restituerent. quintò valet ad idem, si cogitet se similem esse illi, qui molam asinariam habet ligatam ad collum trahentem eum in profundum. Pecunia male acquisita est quasi mola asinaria fune amoris, quasi collo eius ligata trahens eum in profundum inferni. Vnde cum lacrymis rogare deberet si amicum haberet, quod auferret sibi pecuniam illam, & restitueret. Sextò valet ad idem, si cogitet, quod ipse relicturus est similiter pecuniam etiam si non restituat, & secum eat. Vnde Ecclesiast. 10. *Cum enim morietur homo, hæreditabit bestias, serpentes & vermes.* Ista tria diuidunt sibi bona vsurarii in morte eius. Serpentes, id est dæmones habent animam Bestiæ, id est dominus, vel amici vsurarii, qui bestiæ possunt dici à vastando, habent pecuniam; vermes verò habent corpus, & quilibet horum non daret partem suam pro duabus aliis partibus. Septimò valet ad idem, si cogitet vsurarius, quod pecunia sua filiis suis relicta sit eis occasio mortis æternæ. Quis enim potius non eligat pecunia aliqua comparare sibi vitam æternam, quam hæredibus suis mortem æternam? Octauò valet ad idem si vsurarius cogitet incompassionem & duritiam, quæ post mortem suam futura est in eius filiis erga eum. Vix enim semel in anno memores erunt ipsius vt eius anniuersarium faciant. In semetipso autem potest respicere, quam parum boni pro suis fecerit. Et sic sibi fieri non dubitet: vel multo minus, quia abundante iniquitate refrigescet charitas multorum, vt ait Dominus.

CAP. II.

De peccato rapinæ, vbi primo ponuntur sex, quæ deberent homines cohibere à rapina.

POst peccatum vsurę dicendum est de peccato rapinæ. Sex verò sunt, quæ deberent homines cohibere à peccato isto. Primum est, magnitudo ipsius. Secundum est, macula huius peccati. Tertium est, rusticitas vel vilitas, quæ in peccato isto est. Quartum est, magnum damnum spirituale, quod raptor incurrit. Quintum est, parua vtilitas, quæ inde sequitur. Sextum est, pœna raptorum, quæ in sacra Scriptura inuenitur.

De XII. quæ ostendunt magnitudinem huius peccati, scilicet rapinæ.

DVodecim verò sunt, quæ valere possunt ad ostendendam magnitudinem huius peccati Primum est, quod peccatum istud ipsum fundamentum iustitiæ vel bonitatis destruit in homine. Quod sit istud fundamentum, ostendit Sapiens, dicens. Primum fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde vt communi vtilitati seruiatur. Secundum est hoc, quod Exod. 20. videtur lex amplius prohibere istud peccatum, quàm alia peccata. Postquam enim prohibuit actum rapinæ cum actu homicidii & cæteris malis actibus, iterum prohibet voluntatem rapiendi, dicens. *Non concupisces domum, &c.* Tertium est hoc, quod adeò est odiosa rapina Deo. Vnde Esaiæ 41. *Ego Dominus amans iudicium, & odio habens rapinam.* Etiam in holocausto, quod erat dignior species sacrificii, habebat Dominus odio rapinam. Quartò etiam est exosa rapina sanctis hominibus, adeò vt ipsum mundum eis exosum reddat. Vnde Eccle siast. 4. *Verti me ad alia, quæ sub sole geruntur, & vidi calumnias pauperum & lacrymas innocentum, & consolatorem neminem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quam viuentes. & feliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus est, nec vidit mala, quæ sub sole fiunt.* Ad idem pertinet, quod legitur Habacuc 1. *Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies: vociferabor ad te, vim patiens, & non saluabis?* Et subiungit: *Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se?* Quintum est, quod rapina inter Christianos non solum rapina est, imò proditio. & quia omnes Christiani fratres sunt Deprædari enim fratrem suum innocentem non potest aliquis sine crimine proditionis. Et etiam propter hoc, quia qui deprædatur subditum alicuius, deprædatur ipsum Dominum. Vnde qui fidelem deprædatur, Deum deprædatur Dominũ suum. Vnde proditor est, cum dominum suum deprædatur absque eius culpa Sextum est hoc, quod raptor homicida est. Vnde Ecclesiast. 34. *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Quum raptor vitam suam pauperi auferat, quasi quodammodo mortem ei infert. Auferre enim vitam & inferre mortem conuertibilia sunt. Septimum est hoc, quod raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter enim peius est peccare apertè, quam peccare occultè. Sicut adulterari apertè peius est quam occulte. Peius igitur est iniuriari alicui aperte, vt faciunt raptores, quam occulte, vt faciunt fures. Octauum est hoc quod peiores sunt raptores, quam vsurarii. Cuius signũ est hoc, quod pauperes homines vt euadant raptorum manus, ponant se in manus vsurariorum, qui tamen valde mali sunt: vt ostensum est supra. Nonum est hoc, quod peccatum rapinæ multum assimilat hominem diabolo. Diabolus enim fuit raptor primus: Voluit enim altitudinem Dei rapere. Vnde Propheta in persona eius: *Ero similis altissimo.* Et adhuc incessanter laborat, vt bona nostra rapiat. Nec solum assimilatur diabolo in rapiendo bona hominum, imò etiam torquendo homines vt bona eorum extorqueat ab eis.

Raptores peiores vsurariis.

Quod raptores pejores sunt Diabolo.

DEcimum est, quod raptores in tribus pejores sunt diabolo. Primo in hoc, quod diabolus eos deprædatur, & torquet qui mala agunt: sed raptores deprædantur & torquent, qui à malo recedunt. Vnde Esaiæ 59. *Qui recessit à malo prædæ patuit.* Et Prouerb. 29. *Viri sanguinum oderunt simplicem.* Diabolus poterit se iustificare comparatione raptorum in die iudicii. Poterit enim dicere, Ego solus illos in inferno afflixi, qui

te offenderunt: sed raptores isti illos deprædati sunt, & afflixerunt, qui non meruerunt. Secundò sunt peiores in hoc, quod diabolus defert angelo Dei homini ad custodiam deputato, vt corporalem violentiam ei non inferat, quod raptores non faciunt. Tertiò sunt peiores in hoc, quod diabolus torquet homines in inferno: qui locus tormentorum vocatur. Lucæ 15. raptores homines torquent in mundo, vbi homines deberent habere libertatem faciendi de se, & de suis secundum voluntatem suam. Vnde rectè possumus intelligere raptores vocatos angelos diaboli. Matth. 25. vbi sic legitur: *Ite maledicti, &c. qui paratus est diabolo & angelis eius.* Missi videntur à diabolo & raptores ad faciendum talia opera in mundo, qualia facit diabolus in inferno. Vndecimum est, quod Spiritus sanctus in sacra Scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli persecutores Ecclesiæ leguntur fecisse de fidelibus. Dicit enim eos excoriare homines pauperes, & atterere & commolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Mich. 3. *Odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eos, & carnes eorum desuper ossibus eorum.* De secundo & tertio legitur Esaiæ 3. *Rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis?* De quarto, Eccles. 13. *Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitum sunt pauperes.* De quinto legitur Prouerb. 30. *Generatio, quæ prudentibus gladium habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus.* De sexto legitur Ezech. 19. *Factus est leo, & didicit capere prædam, & homines deuorare.* Et eiusdem 22. *Sicut leo rugiens capiensque prædam, animam deuorauit inopis.* Quod autem prædicta testimonia scripturæ de raptoribus vera sint, constat, quum à sancto Spiritu dicta sunt. Sed qualiter intelligenda sint, non est adeò manifestum. Possumus tamen intelligere raptores talia facere pauperibus, cum ea faciunt rebus eorum, quæ ad sustentationem vitæ eis sunt necessariæ; vnde qui excoriat vnum bouem, quem habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eum. Penè enim idem est pauperi ac si excoriaret eum. Vnde Dauid 2. Reg. 12. quum Nathan proposuit ei parabolam de diuite, qui abstulerat pauperi homini ouem vnam, dixit eum dignum morte. Secundum hunc modum etiam molit pauperem, qui frumentum eius ei necessarium molit. Aliter etiam possumus dicere, quod raptor pauperem excoriat: quia aufert ei temporalia, quæ defectum intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis propriæ carnis. Nec sine illis potest viuere, sicut nec sine propria pelle: vnde & pelles vocantur, temporalia. Iob 2. *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua.* Pellem inquam temporalium, pro pelle propriæ carnis. Pellem etiam dicitur raptor auferre pauperi, quia aufert ea quæ adhærent per amorem cordi, sicut pellis adhæret corpori: imò amplius videntur adhærere cordi, quam ipsa anima corpori. Quum enim pauperes ad mortem infirmantur, potius permittunt animam à corpore recedere, quam à se separarent, dando medicis vel aliter expendendo illud modicum, quod habent. Ex hac vero adhæsione patere potest, qualis sit dolor in eorum separatione. Carnem etiam & sanguinem auferunt raptores pauperibus, cum auferunt ea quæ acquisierunt labore & sudore, & proprii corporis consumptione, & quæ etiam proprio corpori subtraxerunt, vbi in carnem & sanguinem conuersa essent. Imò etiam plus videtur raptor facere pauperi, quàm si eum excoriaret. Ille enim qui eum excoriaret, non auferret ei, nisi quod haberet pellem suam: sed raptor auferret ei etiam illud, quod non habet, quia aufert illud, quod vsurariorum est, qui accom-

modauerunt. Aufert etiam illi raptor, quod iam comedit & bibit. Expendit enim pauper & annonam & vinum antequam colligat illa. Possumus etiam intelligere raptores commolere pauperes: quia inter spem euasionis, & metum deprædationis, quasi inter duas molas eos affligunt. Notabiliter autem dicitur, *facies pauperum commolitis*. Præ paupertate enim faciunt facies eorum ad tantam maciem deuenire, quod videntur genæ eorum compressæ fuisse inter duas molas.

Quæ debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.

DVodecimum faciens ad magnitudinem huius peccati est hoc, quod ipsi pejores sunt bestia quacumque. Vnus enim raptor totam vnam patriam deuorat: lupus vero interdum per annũ vnum non deuorat hominem vnum. Vnde sacra Scriptura raptores comparat diuersis generibus diuersarum. Quandóque lupo. Vnde Soph. 3. *Iudices eius lupi, vespere non relinquebant in mane*, quandoque vero comparat eos leoni, vel vrso. Vnde Prouerb. 8. *Leo rugiens & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperum.* Secundò, deberet cohibere homines à peccato rapinæ hoc, quod macula huius peccati ita adhæret. Vix enim aliquis restituit perfectè ea quæ rapuit. Videmus eos qui habent nouas vestes, quod diligentissimè cauent eis ab oleo, & ab aliis quorum maculæ remoueri nõ possunt, dicentes: Perdita esset vestis, si caderet super eam aliquid tale: quanto iuuenis magis, qui nondum rapuit, deberet sibi cauere à rapina, & dicere intra se: Perditus sum, si incepero rapere. Nunquam enim de cætero restituam. Tertiò, debet raptores cohibere hoc, quod magna ignobilitas & rusticitas est in rapiendo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia versificator, Est dare lætitię vox verbum mobile, verbum mellifluum, dantis gloria, dantis honor. Et valde assimilat hominem Deo. Deus ex liberalitate sua fecit, quidquid fecit. Et ad dandum, alia fecit vt haberet, quæ daret; alia vero vt haberet, quibus daret. Si autem dare hominem nobilem reddit, auferre reddit eum rusticum & vilem. Quartò, deberet raptores cohibere magnum damnum spirituale, quod incurrunt, quando aliquid terrenum rapiunt. Vnde Augustinus: Lucrum in arca, damnum in conscientia, tollit vestem & perdit fidem, acquirit pecuniam & perdit iustitiam. Raptor lucrum habet in arca, quam cum lucro relicturus est: sed damnum habet in conscientia, quam cum damno delaturus est. Fidẽ perdit, quam debeat Deo, & fratri suo Christiano: vnde proditor est. Iustitiam etiam perdit: vnde non habebit eam in auxilium in die iudicii, sed potius erit contra eum. Quintò, deberet cohibere raptores hoc, quod paruam vtilitatem habent de rapina sua. Quo ad corpus enim eis parum valet, quia cito transit. Vnde Ecclesiast. 40. *Substantiæ impiorum, quasi fluuius siccabuntur.* Et sumitur ibi fluuius pro torrente, qui à pluuiis congregatur. Quo ad animam vero, nullam habent vtilitatem, quia non possunt inde facere eleemosynam vel oblationem. Vnde Ecclesiast. 34. *Qui offert sacrificia ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris.* Cum substantia pauperum vita sit eorum, qui eam offert Domino, quasi vitam vel sanguinem pauperum, qui sunt filii Dei, ei offert. Vnde substantia pauperis vocatur sanguis. Ierem. 2. *In alis tuis est sanguis animarum pauperum.* Alæ vocantur extremitates pretiosorum palliorum: in quibus alis sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperum fiunt. Cum his alis non de facili volat, qui in cœlum.

Quod Dominus multum puniturus est raptores.

SExtò deberet cohibere homines à rapina magna punitio, quam sumpturus est Deus de raptoribus. Quatuor verò sunt per quæ potest ostendi, quod Dominus multum puniturus est raptores. Primum est hoc, quod ipse ita districtè iudicat eos, qui propria non largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos, qui pauperibus sua non tradũt, quid faciet de his, qui sua eis auferunt? Vnde dicit Gloss. super Luc. 16. *Non reprehenditur diues, quod aliena rapuerit, sed quod sua non erogauerit*, quid ergo erit ei qui aliena rapuit? Ad idem valet, quod legitur Matthæi 25. Tunc dicet rex his qui à sinistris erunt: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare, &c.* Raptoribus verò dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debeam manducare. Ori meo subtraxistis, quod canibus & auibus vestris dedistis. Raptores enim ori Dei subtrahunt à pauperibus, quod in ore porcorum, id est voluptuosorum hominũ, vel in ore canum, scilicet detractorum ponant. Ad literam, etiam aues & canes pascuntur de rapinis pauperum. Et etiam auferunt de ore Dei, quæ ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os verò diaboli est os impii, cum enim impius seruus sit diaboli, os & cætera quæ habet, diaboli sunt. Qui ergo subtrahit pauperi, quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus etiam poterit Dominus dicere. Sitiui, & abstulistis mihi, quod debui bibere: imò quod plus est, sanguinem meum in pauperibus bibistis; quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Poterit etiam Dominus eis dicere: Hospes eram, & non collegistis me; imò quod plus est, domum in quam colligi debebam, cõbussistis. Et iterum: Nudus fui, & non me cooperuistis. Imò quod plus est, in pauperibus me excoriastis: & vnde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militum vestibus caudatis terram operiunt, quibus viri earum Deum in pauperibus nudauerunt: & quandóque trahunt in cauda sua totam substantiam vnius pauperis hominis. Et iterum: Infirmus fui, & non me visitastis: sed super dolorem vulnerum meorum addidistis, & quasi vulnere super vulnus me concidistis. In carcere fui, ibi me cruciastis, & quasi iterum me crucifixistis. Secundò potest perpendi, quod Dominus grauiter puniturus sit raptores per imprecationes & maledictiones, quas faciunt eis viduæ & pupilli, quos ipsi spoliant. Dicit enim scriptura, quod tales imprecationes à Domino exaudiuntur. Vnde Eccles. 35. *Non despiciet Dominus preces pupilli, nec viduam si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas?* id est super eum qui facit eam lacrymari. Et subiungitur: *A maxilla eius ascendunt vsque ad cœlum & Dominus exauditor non delectabitur in illis.* Minus dicit, & plus significat, dum dicit. Non delectabitur: quasi diceret, grauissime irascetur in eis. Videntur lacrymæ viduæ tantum ad maxillam descendere: sed in veritate ascendunt ad cœlum vsque ad conspectũ Dei, quantum ad virtutem. Ad idem valet parabola, quam Dominus ponit Luc. 18. de iudice iniquo, qui Deum nõ timebat, nec hominem reuerebatur, qui nolebat per multum tempus vendicare viduam, quandam ab aduersario eius, sed potius dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illã. Et subiungit Dominus: *Videte quid iudex iniquitatis dicat. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Multum timendum est rap-

toribus de propria salute: preces enim eorum propter rapinas eorum non exau diuntur. Vnde Esaiæ 1. *Quum multiplicaueritis orationem, non exaudiam vos. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Orationes etiam bonorum pro eis factæ, sæpe non exaudiuntur: quia aduersantur eis lacrymæ pupillorum & viduarum, quæ lacrymæ violentæ sunt in precibus. Sicut dicit Augustinus super illud, Auribus percipe lacrymas meas. Feruentiores & lacrymosiores sunt, & frequentiores preces pauperum contra raptores, quàm sint preces bonorum pro eis factæ. Vnde multùm timendum est raptoribus, ne exaudiantur. Non de facili obtinet quis in aliqua curia iusta, quum habet ibi multos aduersarios, & fortes qui iustam causam habent. Ad contrarietatem istarum precum, videtur pertinere quod legitur Eccl. 34. *Vnus orans, & alius maledicens, cuius vocem audiet Dominus?* Imò vnus orans, & multi maledicentes, vndè timendum est, ne vocem maledicentium Dominus exaudiat. Vnde remedium est raptoribus, vt à rapinis cessent, & oppressis subueniant, prout iustè poterunt, & tunc Dominum propitium habebũt. Vnde Esaiæ primo, *Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.*
3. Tertiò, potest ostendi, quod grauiter puniturus sit Deus raptores per amorem, quem habet cælestis iudex ad pauperes qui spoliantur. Amor verò cælestis iudicis ad pauperes tantus est, quòd sibi fieri reputat, quod eis fit. Vnde Matth. 25. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Propter hoc etiam venit in carnem. Vnde Psalm. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam,* dicit Dominus. Et Esaiæ 61. *Euangelizare pauperibus misit me.* In primo etiam verbo nouæ legis regnum suum eis communicauit, dicens: *Beati pauperes spiritu, &c.* Vnde verisimile est, quod districtè iudicet oppressores eorum. Ideò dicitur in Psalm. *Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* Et Prouerb. 23. *Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, ipse iudicabit contra te causam illorum.* Et Prouerb. 22. *Non facies violentiam pauperi, quia pauper est, nec conteres egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius, & configet eos, qui confixerunt animam eius.* Quartò, potest ostendi magna pœna raptorum, per hoc quod pauperes, quos ipsi spoliauerunt, iudices eorum erunt. Vnde Iob 36. *Pauperibus iudicium tribuit. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.* vt legitur Sapientiæ quinto. 4.

Quod raptores etiam in mundo isto multipliciter punientur à Deo.

PRima verò pœna raptorum in mundo isto, paupertas est. Vnde Prou. 11. *Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Possunt etiam assignari quinque causæ huius paupertatis. Causa paupertatis raptorum. Prima est hæc, quod raptores, relicto Deo & contempto, qui est fons & abundantia omnium bonorum, de indigentiis pauperum repleri volunt. Vnde Dominus per Prophetam: *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ.* A Deo milites deberent sperare ea, quæ sibi necessaria sunt, & ei seruire, non laboribus pauperum inhiare. De paupertate enim non colligitur abundantia. Secunda causa paupertatis est hæc, quia sicut raptores auferunt aliis, ita alii auferent eis. Vnde Esaiæ 33. *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Et Habacuc 2. *Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui relicti fuerunt de populis.* Tertia causa est hæc, quòd oportet eos multas expensas facere. *Abyssus enim* rapinarum *abyssum inuocat* expensa-

rum. Quarta causa est hæc, quòd Dominus non dat libenter eis, qui sibi auferunt in pauperibus. Vnde plus amittunt quòd Dei liberalitas eis datura erat, quàm sit illud, quod pauperibus auferunt. Et faciliùs ad diuitias peruenirent, Dei liberalitati seruiendo, quàm contra Dei voluntatem, Dei bona rapiendo. Mira insania! volũt raptores bona eius, qui liberalissimus est per violentiam habere. Cum auaris hominibus hoc soleat fieri, & non illis, qui sua libenter largiuntur. Quinta causa est hæc, quòd creaturæ, in locis sibi à Deo deputatis, conseruantur & quiescunt. In locis verò, vbi violenter ponuntur, non quiescunt, vt ponderosa, quæ in infimis locis quiescunt, leuia in supremis. Si autem in aliis locis violenter ponuntur, ad sua loca reuertuntur. Sic est de diuitiis. Vnde quidam. Non habet euentus, sordida præda bonos. Secunda raptorum pœna, est sterilitas: quum enim raptores contra Deum acquirere velint quæ possideant Dominus negat eis, vel successoribus eorum qui possideant. Non enim dat eis hæredes. Vnde Eccl. 40. *Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos.* & Sapientiæ 4. *Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt.* Tertia pœna raptorum, est acceleratio mortis eorum. Vnde Dauid: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos, &c.* Et Prouerb. 3. *Impij de terra perdentur, & qui iniquè agunt auferentur ex ea.* Quarta pœna est, quòd frequenter gladio moriuntur, & anima à dæmonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Ierem. 22. *Væ, qui ædificat domum suam in iniustitia.* Et quibusdam interpositis subiungitur. *Propterea hæc dicit Dominus: Non plangent eum, Væ frater, & væ soror: & non concrepabunt ei, Væ Domine, & væ inclite. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem.* De hoc verò, quòd spiritus eius rapiatur à dæmonibus, dicit Gregorius: Qui mihi visibiliter rapit, subitò, vrgente exitu, inuisibiliter rapietur. Et Eccl. 16. *Non effugiet rapinam peccator.* Quinta & sexta pœna est, quòd filij eorum mendici sunt, & gladio moriuntur. Vnde Naum. 2. *Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leonis suis, & impleuit præda speluncas suas.* Et subditur: *Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam vsque ad summum quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra prædam tuam.* Et Iob 27. *Hæc est pars impii apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabũtur pane.* In futuro verò, pœna raptorum erit, quod rapinæ eorum, collis eorum imponentur: & sic coram toto mundo ducentur, deinde verò suspendentur. Raptores, simili pœna vel maiori, debent puniri, quàm latrones, sed non est, qui audeat hoc facere: sed cœlestis rex, qui non timet eos, hoc faciet. Vnde Thren. 1. *Iniquitates meæ circumuolutæ sunt, & impositæ collo meo.* Iniquitates possunt intelligi, res iniquè acquisitæ. Amos 4. *Iurauit Dominus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis*, id est, in perticis, ad modum eorum, qui suspenduntur. Rapinæ etiam se habebunt ad raptores, vt molæ asinariæ collo eorum suspensæ ad inferiora loca inferni eos trahentes. Vnde Prouerb. 21. *Rapinæ impiorum detrahent eos.* Hæ sunt pœnæ raptorum, quas debent expectare, certi omninò quòd venient super eos, nisi pœnituerint. Iurauit enim Dominus, se non traditurum obliuioni rapinas eorum. Vnde Amos octauo: *Audite hoc, qui conteritis pauperem.* Et subiungitur: *Iurauit Dominus in superbiam Iacob: si oblitus fuero vsque ad finem opera eorum.*

Cap. III.

De iniustis talliis, & peccati huius magnitudine.

TErtio loco inter species auaritiæ dicendum est de peccato iniustarum talliarum. A quo peccato tria deberent cohibere homines, scilicet peccati magnitudo, & vilitas est, quæ est in faciendo tallias, & damnum quod prouenit inde eis, qui eas faciunt. Magnitudo verò huius peccati ex hoc potest ostendi, quòd, præter peccatum rapinæ, est ibi peccatum proditionis. Est etiam ibi ingratitudo, & contemptus Dei, & Angelorum. Quòd proditio sit ibi, potest ostendi multipliciter. Primò, sic: Si aliquis pater-familias filium suum transiturum per aliquam viam periculosam, bonæ fidei alicuius commendaret, & certam summam pecuniæ, pro hoc, ei assignaret: si ille vltra summam illam filio eius aliquid auferret, proditor esset. Et diceret pater-familias: Ego commendaueram filium meum bonæ fidei illius, & ipse spoliauit eum. Sed constat, quod Deus filios suos commendauit potentibus huius mundi, & definiuit eis de quibus deberent esse contenti. Vnde Luc. 3. quum quærerent milites à Ioanne Baptista quid facerent. Respondit Ioannes: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris.* Prohibentur eis primò, duo peccata, per quæ solent potentes pecuniam à pauperibus extorquere, scilicet comminatio & calumnia. Comminatio, vbi dicitur: *Neminē concutiatis* calumnia verò in sequenti verbo. Deinde verò, ostēditur eis, quod stipēdiis suis debēt esse contēti. Vnde, si vltrà stipēdia sua accipiūt, sunt proditores. Spoliāt enim filios Dei bonæ fidei eorum commendatos: nisi faciant hoc in illis casibus quibus eis licet. Secundò, ostenditur idem sic. Constat quòd tantam fidem debet dominus subdito, quantam subditus domino. Sed si subditus caperet dominum, vel alio modo, malè faceret, & proditor esset. Igitur, si dominus subditum capiat, vel aliud malum ei faciat, proditor est: nisi ille culpam commiserit, quæ hoc requirat: nec minus indecens est, si dominus absque culpa subditum capiat, quàm si subditus dominum caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui, qui non esset meus subditus, malefacerem, benè scio quod peccarem: sed si subdito meo malefacio, tunc non credo me peccare, vel tantum peccare. Quibus dici potest, quòd secundùm hoc, dominatio eorum diabolica est. Diabolus enim talis dominus est, quòd sibi subditis, loco retributionis, afflictionem & pœnam tribuit, & illis, qui melius sibi seruiunt, plura mala facit: prætereà quis sani capitis dubitet minus licitum esse, hostem esse in ciues, quàm in extraneos? quis nesciat crimē proditionis esse, cum amicis inimicitias exercere? Subditi verò, secundùm Sapientem, sunt humiles amici. Prætereà, cùm certum sit, quòd miles iste fidem debebat pauperi homini, antequam faceret sibi homagium, tamquam fratri suo Christiano, nec pauper illū à fide illa absoluit, quum ei homagium fecit: imò vinculum quod inter eos erat osculo pacis confirmatum est: quomodo ergo miles immunis est à crimine proditionis, quum malum facit ei, nisi ei priùs significet quòd non vult ei fidem illam seruare, & quod nō vult illum de cætero, tamquam subditum, sed tanquam hostem habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi, Deus enim eum honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse verò, ex hoc inhonorat Deum in pauperibus, eum opprimendo: in hoc similis militibus, qui Deum crucifixerunt, qui de arundine, de manu Domini suscepta, caput eius

percutiebant. In arundine significatur terrena potestas quam milites à Deo acceperunt, & deinde ex ea Deum in pauperibus percutiunt. Contemptus etiam Dei & Angelorum est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potentibus huius sæculi: tamen ipse noluit eos esse absque custodibus cælestibus; imò vnusquisque homo habet Angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit, qui pauperem hominem opprimit, & in ipso etiam Angelo Deum contemnit, cuius nutritum non reueretur.

De sex malis, quæ proueniunt alicui, eo quod tallias faciat.

Varia damna iniustarum talliarum.

SEcundò, deberet cohibere milites à talliis multiplex damnum, quod inde prouenit eis. Primum autem damnum quod ipsi incurrunt, est, quòd Dominus videns eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis, non vult eis ea augere. Scit enim, quòd qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est, secundùm quod legitur Lucæ 16. Vnde frequenter videmus milites, qui tallias faciunt, pauperes: illos autem, qui non faciunt, diuites. Secundum damnum est, quòd subditi eorum fugiunt eos, & fit, iusto Dei iudicio, vt qui plus voluerant habere quàm deberent, non habeant etiam quod deberent habere. Vnde legitur 3. Regum 12. quòd Roboam filius Salomonis, volens aggrauare iugum filiorum Israël, dominium decem tribuum amisit. Tertium damnum est, cælestis regni amissio. Sicut enim Dominus dicturus est illi, qui fidelis est in temporalibus istis: *Euge serue bone, &c.* ita dicturus est ei, qui infideliter se habuit: Væ tibi, serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisti infidelis, super nulla te constituam, intra in carcerem Domini tui, qui scilicet præparatus est diabolo & angelis eius. Mira insania est potentum huius mundi, qui cùm receperunt aliquid terrenum, non curant de Deo, quasi nihil vltrà essent recepturi: & quia plus habent de terra, quàm alii, ideò omninò non curant de cælo. Quartum damnum est, quòd durum iudicium & absque misericordia merentur sibi apud Deum. Ea enim mensura, qua mensi fuerint illis quibus præsunt, remetietur eis ab eo qui præest illis. Vnde non credant Deum misericorditer acturum cum eis, cùm ipsi non habeant se misericorditer, nec etiam iustè cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sapientiæ sexto: *Citò apparebit vobis regibus, quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt, fiet.* Exiguo enim conceditur misericordia: *potentes* autem *potenter tormenta patientur.* Non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat curatio. Quintum damnū est, quòd interdum aliquis tyrannus potentior eos opprimit, sicut ipsi minus potentes opprimunt. Vnde in Psalm. *Deus conteret dentes eorum, in ore ipsorum, &c.* Per dentes eorum & molas leonum, intelligitur potestas deuorandi pauperes, & conterendi, quam Dominus interdum aufert. Sextum damnum est, quòd odio habentur ad modū luporum. Ideò lupus odio habetur, & ab hominibus, & à cæteris animalibus: quia non viuit, nisi ex eis quæ aufert. Eadem ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, quod lupi rapinas non exercent contra lupos, sed contra animalia alterius speciei: sed tales homines contra eos, qui sunt eiusdem speciei, rapinas exercent.

De vilitate huius peccati.

TErtiò deberet cohibere milites à talliis, vilitas quæ est in faciendo eas. Sicut enim gloriosum est dare, sic vile est quærere. Et tantò vilius videtur esse genus quærendi, quantò vilior & inferior est persona à qua quæritur, & nobilior persona quæ quærit. Vnde vilitas ista quærendi, repressiuum quoddam deberet esse militibus, ne vltra vires expenderent. Plus enim ignominiæ est in quærendo, si ipsi scirent intelligere, quam sit honoris in expendendo indiscretè. Sed dicit aliquis miles: Oportet nos viuere, & viuere non possumus, nisi iniustas tallias faciamus. Cui respondeo, quòd in valdè periculoso statu sunt. Similes enim sunt illi qui in carcere esset, cui non apponerentur, nisi toxicata, & sic cogitaret in mente sua; Non possum viuere, nisi comedam; & si comedo, mortem meam comedo. In magno animi dolore deberent esse, qui in tali statu se vident, & totam vitam istam deberent contemnere.

Cap. IV.

De fraudibus Negotiatorum.

QVarto loco inter species auaritiæ, dicendum est de fraudibus Negotiatorum. Et notandum est, quòd negotiatio bona est in se, & hominibus necessaria. Ordinauit enim Deus, vt nulla terra in omnibus sufficiat, vt cùm alia terra ei subuenerit, eam chariorem habeat. Subuetio autem ista mediante negotiatione fit. Sed malitia hominum adeò impleuit fraudibus negotiationem, quòd multi negotiatores non sunt minus mali hodie raptoribus vel vsurariis. Vnde hodie impletum est quod legitur Apocalypsis 13. de bestia quam vidit Ioannes: *Et faciet*, inquit, *ne quis possit vendere aut emere, nisi qui habuerit caracterem aut nomen bestiæ, & numerum nominis eius*. Bestia quæ dicitur à vastando, est diabolus, cuius character, siue imago est falsitas vel fraus, ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioan. 8. *Ipse est mendax & pater eius.* Absque ista imagine confitentur multi mercatores quòd non possunt emere vel vendere. Et tamen legitur in Apocal. 13. *quod qui acceperit characterem in fronte sua vel manu sua, hic bibet de vino iræ Dei.*

De octo malis abundantibus in mercatoribus.

OCto verò sunt mala, quæ abundant in mercatoribus. Primum malum est, vendere quantò carius possunt, & emere quantò vilius possunt. Istud malum excludit Deum à negotiatoribus, & facit negotiatores idololatras esse. Ex quo enim aliquis nullum habet respectum ad Deum ac fraternam charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere, impendit diuitiis, quod indubitanter idololatria est, sicut ostensum est prius. Secundò, abundant mendacia in mercatoribus, in quibus non est parua culpa. Vnde legitur Ecclesiastici vigesimo: *quod potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis.* Tertiò abundant ibi periuria, in quibus similiter non parua culpa est, quum sint contra illud Decalogi. *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Præthereà, cùm tanta culpa sit hominem in falsum testimonium adducere: quanta culpa credenda est, quum aliquis vult ad testificandum falsum adducere? quod fit in periurio. Per Deum enim iurare, est eum in testem adducere. Quartò, verò abundant in mercatoribus furta, quæ furta fiunt præcipuè per fraudes, quas faciunt circa stateras, & pondera, & mensuras.

De triplici fraude mercatorum, quæ fit in mensuris. Et de duplici damno proueniente ex isto peccato.

IN talibus verò tripliciter est fraus. Vno modo, cùm quis habet diuersa pondera vel diuersas mensuras, & vendit ad minorem, & emit ad maiorem. Secundo modo, cùm quis habet iustam mensuram & iustum pondus, sed tamen malè mensurat vel ponderat, sicut faciunt caupones, qui mensuram implent spuma. Tertio modo, cùm quis procurat, quòd res, quam ad pondus vendere debet ponderosior sit, vt faciunt illi qui lanam madefaciunt. Duo verò sunt, quæ deberent homines cohibere à fraude, quæ fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnum quod prouenit. Magnitudo verò huius peccati tripliciter potest ostendi. Primò, ex hoc, quòd peccatum istud Dei abominatio vocatur. Prouerb. 11. vbi sic legitur: *Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius.* Non vocamus abominationem illud quod displicet alicui, sed quod valdè displicet. Secundò, potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quòd per mensuras, & pondera, & stateras deberent ea, quæ iniqua sunt & iniusta, ad iustitiam & æquitatem reduci. Vnde sunt quasi instrumenta iustitiæ & æquitatis: ideò magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertiò, potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quòd mensuræ & pondera pertinere solent ad Dominum terræ, vnde falsitas talium in contumeliam Domini quodammodo redundat. Ideò dicitur Leu. 19. *Ego Dominus Deus vester, nolite facere aliquid iniquũ in iudicio, & in regula, & in pondere, & in mensura.* Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius. *Ego Dominus Deus vester.* Ideò cùm loqueretur de mensuris & ponderibus: bis se Dominũ dixit: vt timeant in eis fraudem facere, cùm scirent se habere Dominum quem nulla fraus posset latere. Damnum verò proueniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale & spirituale. De temporali habetur Deut. 25. *Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram, quã Dominus Deus meus dederit tibi.* Abominabitur enim Dominus eum qui fecerit hæc. Et Mich. 6. *Numquid iustificabo stateram impiam, & sacceli pondera dolosa?* Et subditur pœna eius qui talia facit: *Tu seminabis & non metes: & calcabis oliuam, & non vngeris oleo, &c.* Spirituale verò damnum est, quod tangitur Micheæ 6. *Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mẽsura minor iræ plena.* Quantum mensuræ subtrahitur, tantum iræ & offensæ diuinæ requiritur, cùm scriptum est in lib. Sap. 11. *Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur.* Vnde cùm in statera peccent tales, in statera beati Michaëlis punientur, vt mala eorum in ea magni sint ponderis, bona verò nullius. Quintũ malum quod abundat in mercatoribus, est vendere ad terminum, quod est species vsuræ palliatæ, vt dictum est prius. Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud vendere, sicut accidit in scriptoribus, qui bonam litteram ostendunt, & prauam deinde scribunt. Septimum malum est, verum celare. Octauum malum est, tenebrosa loca eligere: vel aliter procurare, vt res venalis appareat alterius modi, quàm sit: sicut accidit in mercataribus, qui tenebras faciunt in locis, in quibus debent pannos vendere, in quo ostendunt se esse filios tenebrarum. Vnde meritò dicet de eis Dominus: *Proijcite eos in tenebras exteriores.* Tenebras quæsierunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se velle malè agere: quia *qui malè agit, odit lucem.* Ioan. 3.

Magnitudo peccati in fraude.

CAP. V.

De acceptione munerum.

QVinto loco inter species auaritiæ, dicendum est de acceptione munerum. Et primò ostendemus, quàm periculosa sit munerum acceptio. Deinde agemus de his, quæ reprehensibilia sunt circa acceptores munerum. Quàm periculosa verò sit munerum acceptio, satis apparebit, si ostendantur mala quæ faciunt munera acceptoribus suis.

De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.

1. PRimum malum est, quòd excæcant
2. eum. Secundum malum est, quòd eum mutum reddunt, De his duobus legitur Ecclesiast. 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptionem.* De excæcatione etiam legitur in Exod. 23. *Non accipies munera, quæ excæcant etiam prudentes, & subuertunt verba iustorum.* Deuter. 16. *Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.* Quis, nisi insanus, in hospitio suo libenter recipiat eum à quo debet excæcari? Ad hoc verò, quòd munera hominem mutum reddunt, pertinet quod dicit Gregorius: Non potest constanter argui à quo accipiunt. Apostolus noluit accipere, ne dum acciperet, authoritatem magisterii inclinaret. Ad idem pertinet quod legitur Esaiæ 5. *Canes muti, non valentes latrare.* Interdum Prælatus aliquis venit ad aliquem sacerdotem cum tanto latratu, quòd videtur quod velit eum deuorare. Sed ille proiicit aliquid in ore eius, & aufert ei latratum. Percutit enim de vna marca argenti, ita quod aufert ei loquelam.
3. Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus suis, est corruptio. Vnde Esaiæ 1. *Principes tui infideles, socij furum.* Et subiungitur causa: *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Et licet aliqui per munera non corrumpantur, tamen præsumptio habetur contra eos de corruptione. Quia secundùm Hieron. sicut matrona non est casta, quæ cùm rogatur munera accipit: ita nec iudex munuscula accipiens, à corruptione immunis iudicatur. Quartum malum est, 4.
quòd munera accipientem in seruitutem redigunt. Vnde 1. ad Corinth. 11. *Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.* Et loquitur Apostolus de sumptibus recipiendis: & innuit, quòd si ab eis sumptus reciperet, iam sub eorum potestate esset. Vnde quidam sapiens cùm pro libertate reipublicæ stetisset in causa contra quendam diuitem, cuius expensis diu edoctus fuerat, & super ingratitudine à diuite illo in causam vocatus fuisset. Reges enim Romanorum ingratos puniebant: dixit illi diuiti: Domine mi, tu scis, quia nihil causa odii feci: sed pro libertate reipublicæ, & honestate meæ personæ, imò etiam & tuæ steti. Nunc verò hoc video, quòd nihil periculosius est, acceptis muneribus, si ad omnem nos obligant seruitutem. Quintum malum est, 5.
quòd manum suscipientis inquinant. Ad hoc referre possumus quod legitur Osee 5. *Ephraim cœpit abire post sordes.* Homo cupidus cuius cor aurum affectat, videtur post aurum abire, iuxta illud Ecclesiastici 31. *Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt.* Sed secundùm iudicium viri spiritualis vadit post sordes, & affectat in manibus recipere illud à quo deberet eas excutere, si iam illud teneret. Ab eis enim, quæ inquinãt, solẽt homines man⁹ excutere. Sextum malũ est, quòd munera 6.
maledictionẽ inducũt super acceptores suos. Vnde Deut. 27. *Maledict⁹ qui munera accipit, vt percutiat animã innocẽtis.* Esa. 5. *Væ qui iustificatis impiũ pro muneribus.* Cu-

pidus quando munus recipit, credit se benedictionem recipere. Vnde munus vocatur benedictio 4. Regum 5. Vbi dicit Naaman Eliseo, *Obsecro vt accipias benedictionem à seruo tuo.* Sed latet ibi maledictio quam Giezi sensit, cùm lepra
7. Naaman ei adhæsit. Septimum malum est, quod munera impediunt acceptores suos à melioribus donis. Væ illis, qui ideò cælestia accipere non possunt, quia manus eorum terram impediunt. Ad hoc pertinet id quod legitur Esaiæ 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere, &c.*
8. iste in excelsis habitabit. Octauum est, quod munera acceptores suos obligant, non tantùm ad seruitutem, sed etiam ad mortem. Vnde Prouerb. 15. *Qui odit munera viuet.* Vbi per oppositum innuitur, quòd qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Ecclesiast. 10. *Hic venalem suam animam habet.* Et loquitur
9. de amatore pecuniæ. Nonò, inclinant munera acceptores suos ad omnem iniquitatem. Vnde in Psalm. *In quorum manibus iniquitates sunt.* Et subditur caussa: *Dextera eorum repleta est muneribus.* Decimò, igne infernali eos comburent.
10. Vnde Iob 15. *Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt.* Quis, nisi insanus, ea amet, quæ amatoribus suis tot & tanta mala faciunt?

De quinque in quibus possunt reprehendi acceptores munerum.

SEquitur de his, quæ possunt esse reprehensibilia circa acceptores munerum. Quæ sunt quinque. Primum est, quando aliquis, qui non indiget, recipit quod pauperibus dari deberet. Vnde Hieron. ad Damas. Pap. Clerici qui de bonis & opibus parentum sustentari possunt, si quod pauperum est, sibi accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt. Idem in quadam epistola: O Monache, si eges & accipis, potius das, quā accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dandum spiritualia, quæ acceptis meliora sunt. Deinde subdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia distribuenda pauperibus tibi vsurpas. Item Prosper in libro de vita contemplatiua: Habentes vnde sustentantur, non sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat accipiunt. Secundò, reprehensibile est in acceptoribus munerum, quando illi qui dant, tenentur restituere eis à quibus habuerunt. De quibus dicit Hieronymus. Qui à raptoribus, simoniacis, & fœneratoribus munera accipiunt, similes sunt illis, qui minores pisces deuoratos à magnis comedunt & deuorant. Sicut enim sic deuorati nulli vsui sunt apti, ita nec obligatio talium vlli vsui, vllive religioni apta est. Hoc vitio laborant quidam religiosi nostri temporis exteriùs prætendentes sanctitatem, interiùs verò pleni auaritia & cupiditate. Qui quasi mercatores sunt pellium anguillarum, qui indifferenter omnia accipiunt, & in pios vsus conuertere volunt. Qui signati sunt per Gedeonem, qui inaures aureas de præda Madianitarum accepit, vt faceret inde sacerdotales vestes. *Et factum est Gedeoni, & omni domui eius in ruinam.* Vt legitur Iudic. 8. Isti etiam similes sunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armentis reseruauit, volens immolare Domino, propter quod abiecit eum Dominus, ne esset rex, vt legitur 1. Regum 15. Isti etiam similes sunt Achor, qui furatus est de anathemate Iericho: vt legitur Iosue 7. Vnde Hieronym. Diligenter discutiendum est & cauendum, ne quis abstulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdantur. Isti etiam contra prohibitionem legis morticinium comedunt, & à bestia captum. Tertiò, reprehẽsibile est in acceptoribus munerũ, cùm habent impios ministros, qui procurant, quocũque modo possunt,

vt ipsi à subditis aliquid extorqueant, quod est valde magnum peccatum, quos sugillamus hoc exemplo: Quidam clericus cum ad aleam omnia, quæ habere potuisset, præter quinque solidos perdidisset: incœpit Deum blasphemare, & promittere eosdem quinque solidos homini, qui eum doceret quomodo Deum magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deum supra omnem peccatorem volueris offendere, fias quæstor palatii Episcopi. Tales figurati sunt per fuscinulam de qua legitur 1. Regum 2. *Veniebat puer sacerdotis cum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi.* Quidam prælati Ecclesiæ ad modum dæmonum habent fuscinulas suas, quibus subditos spoliant. Isti etiam significati sunt per ostiola, per quæ sacerdotes Belis furabantur quæ ponebantur ante idolum eius: vt legitur Danielis 14. Isti etiam similes sunt mergulis illis, quos vidit beatus Martinus in quodam flumine, qui assiduè capturæ piscium intendebant. Et ait, Forma ista dæmonum est. Et præcepit eos auolare. Isti sunt velut aucupes. Vnde Amos 3. *Nunquid cadet auis in laqueum terræ absque aucupe?* Laqueus terræ est prælatus malus, vnde Oseæ 5. dicitur ad prælatos: *Vobiscum iudicium est: quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super montem Thabor.* Isti etiam canes sunt, de quibus dicitur in Psalm. *Ipsi dispergentur ad manducandum: si vero non fuerint saturati, & murmurabunt. Dispergentur ministri Episcoporum per eorum diœceses.* Si non dant eis sacerdotes, accusant illos: iuxta illud Michææ 3. *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium. Asserunt enim rectum esse & iustum, quod ab officio & beneficio suspendantur.* De iis legitur Ieremiæ 5. *Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.* Quartò reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando ipsi accipiunt munera pro causa, pro qua non deberent accipere: sicut iudices qui munera accipiũt vel vt iustitiam deserant, vel vt iustitiam faciant, quam gratis deberent facere. Vtrumque enim peccatũ est. Sicut enim iniquus esset, qui cappam meam mihi venderet: ita iniquus est, qui iustitiam quam debet facere ex officio, non vult facere nisi sibi aliquid detur. Ad quod referri potest illud Psalm. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* Iustitiam venditam Dominus iudicabit, & pro ea venditorem damnabit; munera vero accipere, vt deseratur iustitia, quasi peccatum Iudæ est. Vnde super illud Matthæi 26. *Exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet*, dicit Gloss. Multi hodie sunt, qui factum Iudæ execrantur, & idem faciunt. Nam cum pro munere falsum testimonium dicunt, Deum qui veritas est, vendunt. A simili, qui pro munere falsum iudicium faciunt, Deum qui iustitia est, vendunt. Quinto reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum sicut accidit in illis, qui eleemosynas recipiunt, & tamen negligunt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene volunt suscipere, sed laborem recusant ferre. Quibus dicitur in Psalm. *Surgite postquam sederitis, &c.* Panis doloris vocatur panis clericorum: quia requiritur pro eo luctus & dolor. Dolere enim debent peccata eorum à quibus eis datus est panis ille. Ideò postquam sederunt ad mensam, surgere debent ad orandum pro eis. Sed ipsum panem doloris, faciunt panem risus & gaudii, iuxta illud Eccles. 10. *In risu faciunt panem epulantes, & vinum bibentes.* Conuiuia quæ deberent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita quod epulantur bibentes, id est potum obliuioni non tradentes. Variis enim vinis & exquisitis vtuntur. Et est alicubi verbum vsita-

tum, cum videtur aliquis pinguis & rubicundus, vt de eo dicatur: iste vt comedit, bibit: id est, potum in comestione oblinioni non tradidit. Tali qui de eleemosynis delicatè comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernardus. Væ tibi clerice: mors in olla carnium, quia peccata populi constat esse, quæ comedis, ac si tua tibi sufficere non viderentur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt, quod mortem continet, cum Iob 6. scriptum sit. *Aut gustare quis poterit, quod gustatum affert mortem?*

De delicijs clericorum, quæ mortes septem continent.

NOtandum est, quod deliciæ clericorum mortem continent: nec vnicam mortem, imò septem mortes ibi possunt esse. Prima mors est peccatorum, pro quibus dantur eleemosynæ: quas clerici comedunt: iuxta illud Oseæ 4. *Peccata populi mei comederunt.* De ista morte loquitur beatus Bernard. in prædicta autoritate. Secunda mors est illorum peccatorum, quæ habent sequi ex deliciis: vt est luxuria, & alia vitia, quæ ex vitio gulæ nascuntur: vt ostensum est in tractatu de gula. Tertia mors est, mors sanctorum qua comparata sunt bona Ecclesiæ. Acquisiuit enim Christus Ecclesiam sanguine suo & suorum. Vnde in recompensationem debent illi, qui bona Ecclesiast. comedunt, glorificare Deum & sanctos. Quarta mors est, mors corporalis, quæ comeditur in delicijs: quia deliciæ mortis sunt occasio, vt prius ostensum est. Quarta mors est, mors pauperum: quia portione quam deberent habere in bonis Ecclesiasticis defraudantur. Defraudatio vero talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. vbi sic legitur: *Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Sexta mors, quæ ibi comedi potest, est mors propriæ damnationis. Peccatum enim res venenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedentis vel sequens oratio illud expellat, interdum mors æterna inde incurritur. Vnde Lucæ 20. *Deuorant domos viduarum, simulantes longam orationem.* Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernard. Venient, venient ante tribunal Christi, ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum vixere stipendiis, nec diluere peccata, quibus facti sunt cæci duces: & mediatores fraudulenti. Idem. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt? quid diuitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue mercaris iudicium, tam duræ te obligas rationi? vniuersum siquidem vsque ad nouissimum quadrantem exigeris. Septimò comedunt mortem clerici, qui comedunt eleemosynas sibi datas pro mortuis, & ab igne purgatorii, qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligãtur ex susceptione eleemosynarum: & verisimile est quod Dominus multum offendatur, cum animæ quæ igne cruciantur, in tanta amaritudine ei dicant: Domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerunt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & deliciis, & de nobis non curant.

De munerum diuersitate.

TErtiò circa acceptionem munerum dicendum est de munerum diuersitate. Distinguuntur autem tres species munerum super illud Esaiæ 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere.* Dicit enim Glossa interl. super illud: Munere oris, munere manus, munere officii. Munus oris est laus vel preces carnales. Munus manus, est pecunia. Munus officii, est seruitium incredibile impensum. Super illud vero Ierem. 48. *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter.* Distinguuntur similiter tres species munerum, non omnino eædem cum

prædictis. Dicit enim Glossa interl. super illud fraudulenter: vel pro corporalis rei præmio, vel pro laudis verbo, vel humani iudicii gratia. Gloss. etiam dicit ibidem. Tribus modis fraus ista committitur, quia vel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cum res quælibet exterior desideratur.

Cap. VI.

De Auaritia Aduocatorum.

SExto loco inter species auaritiæ, dicendum est de auaritia Aduocatorum. Et notandum, quod officium Aduocationis secundum se non est malum. Vnde August. Non licet iudici vendere iustum iudicium: sed licet Aduocato vendere iustum patrocinium, & iurisconsulto iustum consilium. Non peccat aduocatus vendendo iustum patrocinium, si non sit persona cui non sit prohibitum hoc officium: si debito modo procedat, & causa iniusta non sit vel desperata, & salarium recipiat iustum & moderatum. In moderamine vero debet respectus haberi ad quantitatem causæ & laborem aduocationis, & qualitatem personæ aduocantis: scilicet ad facundiam, scientiam, & etiam ad consuetudinem regionis.

De octo quæ debent retrahere homines ab officio Aduocationis.

OCto tamen sunt, quæ deberent homines retrahere ab officio Aduocationis. Primum est, venalitas quam nobilis animus naturaliter exhorret. Triplici autem ratione indecens est venalitas in aduocatis. Primò, cum care empti sint à Christo, non deberent se aliis vendere. Vnde August. Postquam intellexi me pretioso sanguine Christi redemptum, nolui me venalem exhibere. Secundò, quia venalitas habet vilitatem quandam: vnde pugiles & aliæ personæ, quæ ad certamen venales se offerunt, viles reputantur. Aliud iudicium est de illis, qui pro iustitia certant. Meretricum etiam est venales esse. Et cum indecentia, quæ in nobiliori parte est, peior sit, venalitas quæ penes linguam attenditur, quæ est vnum de nobilioribus membris, & in quo magis displicet indecentia, peior videtur esse quantum ad hoc, venalitate meretricum. Huic vilitati videtur attestari Apostolus 1. Corinth. 6. vbi dicit. *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.* Et Poëta: *Si fortuna volet, fies de rhetore consul. Si volet hæc eadem, fies de consule rethor.* Rhetor ponitur ibi pro persona vili, consul pro nobili. Tertiò indecens est venalitas ista, quia decorum esset, quod talentum scientiæ, quod gratis acceperunt, gratis darent, præcipuè quum prohibitum sit illud vendere. Prouerb. 25. Vbi dicitur: *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Assimilantur enim aduocati vsurariis in hoc, quod sicut vsurarius talentum fortunæ, quod gratis accepit, non vult tradere proximo, aduocatus talentum gratiæ, quod gratis accepit, non vult gratis proximo dare.

De XII. periculis aduocatorum.

SEcundò deberet homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculum, quod est circa officium illud. Possumus vero ad præsens numerare duodecim pericula, quæ ibi possunt esse. Primum periculum est, cum miserabilibus personis non subuenit, quibus tenetur ex lege Dei subuenire: vnde Esa. 1. *Subuenite oppresso, &c.* Et sicut medicus pauperi infirmo potest subuenire, & non subuenit homicida illius iudicatur: ita aduocatus quasi aufert rem suam pauperi homini quũ non conseruat eam, quum possit. Vnde Symmachus Papa:

Non grandis differentia, vtrum mortem inferas, vel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc quum possit non excludit. Secundum periculum est, quum scienter causam iniustam vel desperatam suscepit. Tertium periculum est, quum in processu negotii causam esse iniustam cognoscit, & tamen adhuc eam defendit. Quartum periculum est, quando aduocatus monens ad compositionem illum ex cuius parte est, quem scit causam iniustam habere, consulit enim ei alienum accipere. Quintum periculum est, quum per infidelitatem vel negligētiam, vel ignorantiā illius cadit à causa sua ille quē ipse tuetur. Tenetur enim ei ad restitutionem. Sextum periculum est, quando ille contra quem patrociniū pręstat, propter pertinaciam illius rem suam amittit. Tenetur enim illi similiter ad restitutionem: vnde aliquando pro centum solidis, quos habet de aduocatione, tenetur ad restitutionem centum marcarum vel mille. Septimum periculum est, cum accipitur immoderatum salarium, vel vnde non deberet accipi. Octauum periculum est, quum incurritur odium illorum contra quos præstatur patrocinium. Nonum periculum est, circa modum procedendi in causa, quum scilicet per leges falsas, vel falsa instrumenta, vel falsos testes, vel per mendacia proceditur: vel quum dicit conuitia, vel proponit, quæ non valent nisi ad dilationem causæ. Decimum periculum est, simoniæ, quum aduocatus scientiam suam vendere intendit. Vndecimum periculum est, vanæ gloriæ, ex cuius amore multi timent cadere etiam à causa iniusta, nolētes inscii videri. Vnde per mendacia vel quocunque alio modo volunt obtinere. Duodecimum est, periculum infidelitatis. Infidelis enim est malus aduocatus erga Dominum, qui talentum naturæ ei commisit, quando de talento illo lucratur contemptibilia, cum possit lucrari pretiosa. Sicut nuntius alicuius negotiatoris si veniat ad nundinas aliquas, in quibus eodem pretio posset habere brunetam quo burellum, infidelis esset domino suo, si relicta bruneta burellum emeret. Eadem infidelitate laborare videntur, qui in sacra Scriptura proficere possunt, & ad lucrum temporalium leges vel decreta discunt. Propter pericula, quæ sunt in causis, dicit Apostol. 1. ad Corinth. 6. *Omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos.* Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Tertiò deberet cohibere homines ab aduocatione multiplex pœna, qua Dominus malos aduocatos solet punire. Multos enim ante mortem mutos efficit. Guidam etiam aduocato morienti visa est lingua celerius aura moueri, quasi diceret: Lingua mea velox & facilis fuit ad peccandum, sicut arūdo de facili vento agitatur. Alii visum est inferius labium moueri citius labiis crocodili. Aliis etiam exilit lingua extra os. Insipienter etiam solent agere mali aduocati circa mortem, quando præcipuè sapientia opus esset. Vnde quidam quum adferretur ei Eucharistia, in extremis ait: Iudicetur prius vtrum rectum est quod accipiam. Cui circunstantes dixerunt: Nos quidem rectum & iustum hoc iudicamus. Quibus ille: Non est hoc rectum iudicium. Non enim quum sitis mihi pares, habetis me iustè iudicare. Et alius cum in extremis admoneretur ad susceptionem Eucharistiæ, petiit dilationem: quam quum nollēt amici eius dare propter mortem, quam ei videbant imminere, appellauit à manifesto grauamine. Post mortem verò balneantur aduocati in auro feruenti: vnde legitur in quadam tragœdia Senecæ, quod visum est cuidam, quod videret Nerone apud inferos balneantem, ministrosque circa eum aurū feruens infundentes. Et quum videret chorum aduocatorum ad se venientem:

nientem: Huc inquit venale genus hominum aduocati amici mei accedite, vt in hoc vase mecum balneemini: adhuc superest locus in eo quem vobis reseruaui. Quartò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia præ cæteris videtur esse corruptum. Inuenitur enim quandoque aliquis morbus incurabilis, ad quem curandum non inuenitur medicus, quia de salute ægri desperatur. Sed nulla causa adeò inuenitur iniusta, ad quam tuendam non inueniatur aduocatus. quintò deberet homines cohibere ab hoc officio molestia, quæ est in audiendo lites. Propter quam dicit Augustinus: Christum testem inuoco, quod mallem per singulos dies manibus aliquid operari, quam tumultuosas causarum prolixitates pati. Et Ambros. in lib. de officiis: Dispendio litis carere non mediocre lucrum. Et Bernard. ad Eugenium Papam: Lex domini silet in sacro palatio, leges perstrepunt seculares. Miror si plerumq; dicere non cogaris. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua.* Sextò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia valde simile est actibus dæmonum. Vnde Augustinus: Nihil est similius actibus dæmonum, quam litigare. Septimò deberet homines cohibere ab officio magnum damnum, quod faciunt mali aduocati Deo & Ecclesiæ ipsius. Plus enim nocet alicui quandoque vnus malus aduocatus, quam possent ei nocere decem fures, vel etiam omnes raptores vnius patriæ. Aufert enim alicui abbatiam suam vel archiepiscopatum suum, quod non possent facere omnes raptores vnius patriæ. Omnes etiam dæmones non possent tantum nocere ecclesiæ quandoque, quantum nocet vnus malus aduocatus, quum episcopatum vel archiepiscopatum subdit dominio alicuius, qui seruus est diaboli: per consequens enim ponitur episcopatus vel archiepiscopatus eius sub dominio diaboli. Mali aduocati hæreticis similes sunt, & quia sunt falsarii legum & decretorum, quæ sacra sunt secundum iudiciorum eorum, vnde falsarii sunt sacræ Scripturæ, sicut & hæretici: & quia suadent contraria iustitiæ, sicut hæretici contraria fidei. Duo necessaria sunt ad salutem, fides, & bona opera, & neutrum sine altero sufficit. Hæreticus homines errare facit in fide, aduocatus vero in opere. Alii peccatores, etsi mala agunt, non tamen dicunt sic agendum esse: sed malus aduocatus iudici suadet, vt alicui adiudicet, quod eius non est. In hoc etiam est deterior hæretico: quia hæreticus ignoranter peccat, putans credendum esse, quod hominibus suadet: sed malus aduocatus suadet iudici vt agat, quod scit non esse agendum. Mali etiam aduocati hostes sunt iustitiæ, veritatis & æquitatis, quorum tamē se amatores & defensores profitentur. Vnde hodie impletum est, per eos quod legitur Esaiæ 59. *Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit: corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.* Conuertitur retrorsum iudicium, quum appellatur quando sententia debet fieri. Et iustitia tunc à longe stat, quæ ante appellationē proxima erat. Oportet enim vt pro iustitia eatur Romam, vbi forte iustitia etiam non inuenitur, sed solum iudices dabuntur. Corruit veritas in platea, quum aliquod crimen quod populo notum est, alicui prælato obiicitur: & tamen impedientibus hoc malis aduocatis, de illo non ponitur. Æquitas vero ingredi non potest, quum correptio in aliquo claustro inchoatur, & opponentibus se aduocatis non perficitur. Mali aduocati, quasi iugulatores sunt iustitiæ: iuxta illud Psalm. *Tota die cogitauit iniustitiam lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Nouacula acuta dolum facit, quando hominem scindit, cui decorando eum seruire debuit.

De fraude mali Aduocati.

AD modum ergo nouaculæ malus Aduocatus dolum facit, quando iustitiam strangulat cui militare debuit. Qualiter expectare audent illud districtissimum iudicium, quod tenebit iustitia, qui se iugulatores iustitiæ intelligunt? Mali etiam aduocati, quasi hostes Dei sunt, & quasi antichristi. Christus enim in mundum venit vt pacem faceret. Vnde Apostolus ad Ephesios 2. *Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, ipsi vero discordiam & litem amant & quærunt.* Vnde sicut de Christo dicunt, In pace factus est locus eius: ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius. Aduocati ad litem conueniunt, sicut corui ad cadauera. Deus præ omnibus discordiā detestatur, quod potest haberi ex illo verbo Prouerb. 6. *Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius.* Et est illud septimum, Seminare inter fratres discordiam. Aduocatus vero eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia, diabolum vero introducunt & custodiunt ibi. Si enim aliquis homo sanctus eligatur in abbatem vel episcopum, tum cito aduocati se opponunt, nec Deum in sancto viro in Ecclesiam intrare permittunt. Si vero electus sit aliquis malus, qui simoniam non timet committere, adiuuant eum. Mali etiam aduocati quasi præcipitatiua diaboli sūt, iuxta illud Psalm. *Dilexisti omnia verba præcipitationis lingua dolosa.* O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus: verba præcipitationis sunt verba aduocatorum. Ad modum enim illius machinæ, quæ dicitur præcipitium, destruunt ecclesiam Dei. Quorum pœna innuitur quum subditur: *Propterea Deus destruet te in finem, &c.* Ista præcipitatiua orat Dauid à Domino destrui: vbi dicit, *Præcipita Domine, diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.* Solet præcipitium contra præcipitium fieri, sed secundum hunc modum loquitur hic Dauid. Tunc præcipitium contra præcipitium efficitur, quando aduocati adinuicem corrixātur. Non videtur Ecclesiam Dei amare, qui permittit diabolum ibi ponere præcipitia sua ad voluntatem suam. Aduocati etiam sunt sagittarii diaboli. Vnde Ierem. 9. *Extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacii, & non veritatis.* Nec solum aliis, sed etiam sibipsis damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis seipsos consumunt. Vnde Oseæ 7. *Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit.* Alieni, id est, dæmones. In legibus & decretis, robur multorum consumunt. Sen. Cauillatio verborum multum tempus nobis eripuit. Mortem etiam æternam acquirunt aduocati in officio suo. Quod videtur signatum, Genes. 34. vbi Sichem adamauit Dinam, quæ interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter vero Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines enim duri & asini, qui in aliis scientiis nequeunt proficere, consueuerunt decreta & decretales audire. Octauò deberet homines cohibere ab officio amor legis diuinæ & conditiones, scientiæ decretorum. De amore legis diuinæ dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psalmista: *Palpebræ eius interrogant filios hominum.* Palpebræ quæ quandoque sunt clausæ, quandoque apertæ, significant sacram Scripturam, quæ alicubi est obscura, alicubi est aperta, quæ interrogat filios hominum vtrum amāt Deum. Signum enim diuinæ dilectionis est, quum quis laborat libenter in studio sacræ Scripturæ. Sacra vero Scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum. Vnde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham Genes. 14. *Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns*

quod conceperit, despectui me habet. Ancilla sacræ Scripturæ est scientia decretorum, quæ sacram Scripturam despectus habet propter fructum lucri, quod de ea consequitur. Et Genes. 21. *Signata est oppreßio, quam facit scientia lucratiua sacræ Scripturæ*, per ludum quo opprimebat Ismael Isaac. Vnde sicut præcepit Dominus. *Eiice ancillam & filium eius.* Forte sic necesse esset scientiam illam in magna parte ab Ecclesia excludi. Nec solum contemnitur sacra Scriptura per scientiam illam, imò etiam blasphematur, & in ea ipse Deus, qui legis autor est. Quod dicitur figuratum esse, Leuit. 24. vbi legitur, *Filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio, iurgatus est cum viro Israelitico, & blasphemauit Deum Israel.* Sic Decretistæ qui Israelitæ sunt in parte quoad illam partem scientiæ, quam à lege diuina accipiunt, & Ægyptii quo ad illam partem quam habent à sapientia mundana, blasphemant Deum Israel, dum legem quam, ipse dedit paleam vocant, quasi inutilem: quum tamen legatur Esaiæ 40. *Ego Deus tuus docens te vtilia.* Ipsi potius paleæ sunt, de quibus Matthæi 3. *Paleas autem igni comburet inextinguibili.* Et August. Si paleam sequeris, palea efficieris.

De conditionibus scientiæ decretorum & similium.

Conditiones etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis enim est terrena, tumultuosa, inflatiua, & absque refectione. Mobilis ideò est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius. Leges nostræ sunt telæ aranearum, quæ fortia animalia transmittunt: minus fortia & debilia retinent. Etiam ea de quibus est, temporalia sunt. Vnde eam oportet secundum varietatem temporum variari. Et quia decreta quodammodo in corde Domini Papæ sunt, sicut quidam ait, vt ea interpretetur sicut sibi videbitur. Canonici autem derogatur canone contrario vel tacito consensu Romanæ Ecclesiæ, & vsu facientium in contrarium. Ad hanc mobilitatem referri potest, quod legitur Ierem. 2. *Duo mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dißipatas, quæ aquas continere non valent.* Cisterna non valens continere aquam, est decretum, quod hodie aquam sapientiæ continet & cras non continebit, quia abrogatum erit. Aliter est de lege diuina, vnde Dauid dicit Domino: *Iustitia tua iustitia in æternum, & ex tua veritas.* Non verisimilitudo, & in Euangelio: *Cœlum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.* Terrena est etiam scientia illa, vnde sicut terra aquis commixta impedit ne ibi videatur: ita terreneitas multos decretistas impedit, ne recte iudicent. Sed lex Dei, quæ contemptum terrenorum prædicat, quasi aqua clara est. Ideò dicitur illi, qui lucratiuas scientias sectatur, Ierem. 2. *Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam?* Tumultuosa etiam est, & inflatiua, vnde per siliquas porcorum intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere ventrem suum. Lucæ 15. *Siliquæ enim porcorum resonant & inflant.* Propter tumultum, quem habet scientia illa signantur aduocati per ranas, de quibus legitur Exod. 5. Et in Psalm. *Ædidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.* Sed sacra Scriptura est pacifica, vnde Dauid: *Pax multa diligentibus legem tuam Domine, &c.* Et iterum: *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Et Esa. 48 *Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua.* Scientia etiam decretorum animam non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodammodo homines

inanit, dum exteriorem apparentiam, quærere facit. Ad quod potest referre, quod legitur Esaiæ 55. *Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate?* Et vt breuiter dicamus, aliæ scientiæ comparatione sacræ Scripturæ scientiæ non sunt: vnde Hieronymus: Literas non nouit, qui sacras ignorat.

Cap. VII.

De auaritia ministrorum Ecclesiæ, & ordine dicendorum de illa. Et primò, de Simonia, & de octo, quæ faciunt ad eius detestationem.

SEquitur de auaritia ministrorum Ecclesiæ. Circa quam hoc modo procedemus. Primò, dicemus de Simonia. Secundò, de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. Tertiò, de peccato choritarum. Quartò, de peccato mercenariorum. Quintò, tangemus de signis auaritiæ, quæ apparet in Ecclesia Dei. Sextò, de peccato indigne conficientium. Septimò, de vitio proprietatum in claustralibus. Octauò, de auaritia scientiæ. De Simonia primo hîc duo dicemus. Primò ponemus ea: quæ pertinent ad detestationem simoniæ. Secundò, diuisiones, quę pertinent ad simoniam. Octo vero sunt, quæ faciunt ad detestationem ipsius. Primum est illud verbum Damasi papæ: Omnia crimina ad comparationem simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. In quo verbo dupliciter detestabilis ostenditur, & quia ostenditur excedere cætera crimina, & quia hæresi comparatur. In multis etiam aliis locis vocatur hæresis peccatum illud. Vnde Nicolaus papa: Statuimus decretum de simoniaca tripartita hæresi, & super illud Matthæi 21. *Et cathedras vendentium columbas euertit*, dicit Gloss. Hinc est, quod hæresis simoniaca damnatur. Et super illud Ioan. 2. *Et his qui columbas vendebant, &c.* dicit Gloss. interl. Specialiter damnatur simoniaca hæresis. Et Act. 8. vbi dicit Petrus Simoni mago: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua*, dicit Gloss. interlin. idem est, à duplici malo cupiditatis & prauo fidei. Et in veritate simoniaci quātum ad hæc hæretici sunt, quod æstimant mente vel facto, quod impretiabile est, sub vili pretio cadere, & separant corpus Ecclesiæ à suo capite, sicut hæretici, vt inferius ostendetur. Secundo vero facit ad detestationem simoniæ, hoc, quod ipsa est spiritualis sodomia. Sicut in sodomia corporali facit contra naturam ille, qui est opus naturæ: sic in simonia facit contra gratiam ille, qui est opus gratiæ, quia à gratia est redemptus. Et sicut in die iudicii obmutescet sodomita secundum interpretationem sui nominis, quia hostis fuit naturæ, quæ eum fecerat: quantum enim in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutescet simoniacus, qui hostis gratiæ fuit à qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomia vel maximum peccatum, vel vnū de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiæ secundū legem euangelicam maximum peccatum iudicatur simonia, quæ proprie est contraria gratiæ. Proprie enim facit contra illud Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Vnde recte significati sunt simoniaci per Sodomitas, volentes infringere fores Loth. de quibus Gen. 19. *Iamque prope erat vt infringerent fores Loth, &c.* Tertiū, quod facit ad detestationem simoniæ est magnus zelus quem legunt sancti habuisse contra peccatum istud. Vnde 4. Reg. 5. dixit Eliseus ad Giezi: *Lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in sempiternum.* Et Dominus in suo primo aduentu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse sicut contra istud. Vnde bis legitur eiecisse ementes & vendentes de templo. De prima eiectione

habetur Ioan. 2. De secunda, Matth. 21. *Venerat Dominus iudicari, non iudicare, & vt in mansuetudine peccata toleraret, non vt ea puniret.* & tamen contra istud peccatum, imò figuram istius peccati, mansuetudinem seruare noluit: sed quasi iratus cum flagello de funiculis facto, mensas nummulariorum, cathedras vendentium columbas euertit: & licet primus aduentus esset misericordiæ, tamen de hoc peccato iustitia se intromisit. Vnde Bernardus ad Eugenium Papam loquẽs de peste simoniæ: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures, vt audiat; sed flagellum quo feriat: verba nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniens. Causam tamen non tacet, quòd scilicet, domum orationis, domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores, si fieri potest: si non, timeant. Timeant nummularii, non confidant in nummis, sed diffidant. Abscondentes suum à te, scientes effundere quàm accipere paratiorem. Propter zelum quem habuit Dominus contra hoc peccatum, scriptum est in Psalmis, in persona eius: Zelus domus tuæ comedit me. Etiam peccatum Iudæ voluit Dominus patienter tolerare, sed istud peccatum noluit. Petrus etiam magnum zelum habuit contra istud peccatum, quando dixit Simoni Mago: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*; vt legitur Act. 8. Quantum etiam zelum habeat Ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis, qui Canonici Iuris peritiam habent.

De duodecim contumelijs Simoniæ.

QVartò, facit ad detestationem simoniæ multiplex cõtumelia quã facit istud peccatum Deo, & ponemus ad præsens duodecim de contumeliis istis. Prima est, quod Deum vendit. Et hoc dupliciter. Primò, quia vendit gratiam sancti Spiritus: vnde super illud Ioan. 2. *His qui columbas vendebant, &c.* dicit Gloss. Spiritus in columba apparuit. Vnde per columbam, spiritus accipitur, quem simoniaci vendunt: sed Spiritus sanctus, Deus est: vendunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam vendunt Deum, dum Christum in Sacramento Altaris vendunt pro pecunia celebrãdo. Nec est parua contumelia ista. Non est aliquis ita pauper in mundo, qui non multùm indignaretur, si quis vellet ducere eum ad forum, & ibi eum venalem exhibere, tamquam iumentum suum: quanta ergo contumelia est Deo, cum ipse venalis exponitur ab his à quibus præcipuè honorandus esset? Sufficere deberet talibus, quòd Christus semel pro peccatis eorum venditus est. Venditores isti deteriores videntur esse Iuda in his quinque. Vendunt immortalem & iam glorificatum, quem Iudas vendidit mortalem, & in statu humilitatis: vnde contumelia illata militi, maior est, quàm si inferatur domicello. Nec semel tantùm eum vendunt, vt Iudas, sed plus quàm cẽties, minori etiam pretio eum vendunt quàm Iudas. Credunt etiam eum Deum esse, quod non credebat Iudas, cùm vendidit triginta denariis: Iudas etiam cùm de hoc peccato pœnituit, pœnitentia ductus reddidit triginta argenteos, quibus Christum vendiderat: sed simoniaci ad pœnitentiam induci non possunt, vt ea restituant, quæ per simoniam acquisierunt. Secunda contumelia est, quòd Deum venditorem æstimant: quod non est parua contumelia. Si enim aliquis rex vel comes valdè liberalis requiratur super venditione vestium suarum vel armorum, pro magno malo habet: quid mirum ergo! si pro malo habeat ille, qui est liberalissimus largitor omnium, qui omnia quæ fecit, ad largiendum fecit, quædam vt eis largirentur, alia vt ea largiretur, qui munera sua dat bonis & malis,

gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogat vt ab eo petatur? Hanc contumeliam innuit Petrus, vbi dicit Simoni: *Quia existimasti donum Dei pecunia possideri*, quasi diceret, donatorem æstimasti venditorem. Et Ioannis secundo dicit Dominus: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*. Domum Dei domum negotiationis facit, qui Deum negotiatorem æstimat. Tertia contumelia est, quòd donum Dei contemnit, quum illud quod adeò prætiosum est, quod prætium est regni cælorum; luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorem contemnit. Non solet parum displicere hominibus, quum aliquis bona eorum contemnit: vt patet in mercatoribus & artificibus: præcipuè verò quum dona eorum contemnuntur. Et hoc multùm solet retrahere etiam ipsos liberales homines à largiendo. Vnde Dominus Matt. 7. prohibuit, ne dona eius largirentur talibus: *Nolite*, inquit, *margaritas spargere ante porcos*, id est, prætiosa de terra dare contemptoribus. Quarta contumelia est, quòd simonia aufert Deo ostium Ecclesiæ: quod Dominus maximè voluit seruare: propter quod ostium se dixit Ioan. 10. *sicut aliquis solet se ponere in medio ostij, quum vult seruare, ne quis ingrediatur, nisi de voluntate eius*. In quo verbo significat Dominus, quòd quasi violentiam ei faciet, qui nisi per eum intrabit. Ad ostendendum etiam hoc, quòd ingressum Ecclesiæ maximè seruari voluit, intrauit ipse ad discipulos suos, ianuis clausis: qui enim ingressum benè vult seruare, solet aperire volenti ingredi quantum minus potest de ostio. Et multùm placeret ei, si ille qui debet ingredi, ostio omninò clauso ingredi posset. Ad idē ostendendum, iussit Dominus Exod. 12. *Postes ostij in sanguine Agni intingi*. quasi diceret: saltem ostium Ecclesiæ, quod proprio sanguine emi, habere volo. Hac de causa tradidit ipse claues Ecclesiæ Petro: qui amabat eum ardentiùs cæteris. Per simile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerræ sunt, portæ solent præcipuè custodiri. Vnde turres consueuerunt fieri super eas. Quinta contumelia est, quia simonia procurat, vt Ecclesia, quæ sponsa Dei est, aliunde grauida sit, quàm à sponso suo. Ecclesia de solo Spiritu sancto concipere deberet: quod figuratum est in beata Virgine, quæ inuenta est habens in vtero de Spiritu sancto. Matthæi primo. Sed simonia facit, quòd ipsa concipiat de spiritu maligno. Vnde mirum est, quòd sponsus eius non deserit eam. Ioseph enim voluit dimittere beatam Virginem, dum dubitaret vnde ipsa concepisset. Sexta contumelia est, quòd Deum facit nutrire filios adulterinos. Septima contumelia est, quòd filios Dei exhæredant à patrimonio Christi, & filios diaboli ibi hæredes constituit, iuxta illud Ecclesiastici vigesimo-tertio: *Omnis mulier relinquens virum peccabit, statuens hæreditatem ex alieno matrimonio*. Octaua contumelia est, quod Deum idololatricum facit, idolo auaritiæ eum offerens, & in hoc detestabilior est simonia alijs speciebus auaritiæ. Simoniæ enim non sufficit, quòd alium Deum constituat: sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat: Magna contumelia esset domino alicuius castri, si subditi eius alium dominum constituerent: sed longè maior esset, si domino constituto, verum dominum captū offerrent. Nona contumelia est, quòd illud peccatum nulli loco, nullæ personæ defert. Alia peccata sanctitati locum deferunt. Nullus enim fornicaretur in Ecclesia, vel iuxta altare: sed simonia ipsa etiam altaria inuadit. Vnde Ieremiæ decimo-septimo dicitur, peccatum Iuda exaratum esse in cornibus ararum eorum. Per peccatum Iuda, peccatum clericorum intelligitur, qui debent va-

care confessioni diuinæ laudis. Ista est, quæ iuxta filium Virginis ponit idolum cupiditatis, vt videatur illud impletum illud Danielis nono : *Et in templo erit abominatio desolationis.* Simonia non defert Deo, nec Angelis eius. Interest enim cùm diuina celebrantur : licet Christus præsens sit, inquantum Deus, & inquantum homo, cum Angelis suis. In hoc simoniaci dæmonibus deteriores sunt: quia dæmones timent Christum & angelos eius, ipsi verò, non. Decima contumelia est, quod eisdem vtitur simonia ad hominum inquinationem, quæ Christus instituit ad eorum sanctificationem. Vnde benè videtur triumphasse diabolus de Ecclesia: quando Ecclesiam impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. Vndecima contumelia est, quòd latrones & sacrilegos facit obtinere locum & vicem Dei. Simoniacus enim latro est. Vnde Ioannis decimo : *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit abundè ; ille fur est, & latro.* Vnde super illud Matthæi vigesimo-primo : *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* dicit Glossa. Latro est, qui lucra sectatur : qui non dantes corporaliter persequitur : & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximè cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus est etiam simoniacus, quia sacra sunt ea, circa quæ latrocinium suum exercet. Absurdum enim est dicere eum sacrilegum, qui furatur vel rapit calicem alicuius Ecclesiæ, & non dicere eum sacrilegum qui furatur vel rapit totam Ecclesiam cum calice, & aliis quæ ad eam pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius, cuius bona contrectat eo nolente, & respectu pauperum, quos bonis Ecclesiæ defraudat. Vnde quum Prælatus vicē Dei obtineat: quando simoniacus Prælatus efficitur, latro & sacrilegus vice Dei in Ecclesia fungitur. Duodecima contumelia est, quòd Ecclesiam Dei iumentis & reptilibus replet : suffodit enim murum Ecclesiæ, scilicet Prælatum, præcipuè si terrenus sit : iuxta illud Gen. 49. *Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis.* Et subiungitur : *Voluntate sua suffoderunt murum.* Et interponit Iacob quandam orationem, quæ frequenter facienda esset Prælatis Ecclesiæ. *In consilio eorum veniat anima mea.* Minus enim periculosum esset Prælatis Ecclesiæ, habere in consilio suo homines dæmoniacos, quàm simoniacos. Suffosso verò muro Ecclesiæ, intrat multitudo reptilium & iumentorum, iuxta illud Ezechielis decimo : *Ingredere, & vide abominationes pessimas.* Et subditur : *Et ingressus vidi, & omnis similitudo reptilium & animalium abominatio.* Quum aliquis luxuriosus in aliqua Ecclesia beneficiatur, porcus tunc in Ecclesiam ingreditur. Quum aliquis amans lites & rixas præficitur : tunc canis in Ecclesiam ingreditur.

De multiplici damno quod prouenit de Simonia.

QVintò, facit ad detestationem simoniæ multiplex damnum, quod inde prouenit Deo & Ecclesiæ eius. Primum autem damnum est, quòd Deus per eam, quasi Ecclesiam amittit, dum amittit ingressum & egressum eius. Non enim est Dominus alicuius castri, qui nō habet ingressum & egressum in eo. Ideò dicebat Psalm. *Dominus custodiat introitum tuum & exitū tuum, &c.* Aliud damnum est, quòd Ecclesia, quæ deberet esse habitaculum filiorum Dei, conuertit in speluncam latronum, iuxta illud Matt. 21. Scriptum est : *Domus mea domus orationis vocabitur : vos autem fecistis illam speluncā latronum.* In hoc deteriores videntur esse Prælati Ecclesiarū principibus sæcularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant : sed illi sustinent claustra, in quæ simoniacè intratur. Iudicio Domini sunt speluncæ

latronum. Satis latrones sunt, qui patibulo inferni iam sunt adiudicati. Aliud damnum est, quòd vbi Deus debuit honorari, ibi exercetur idololatria. Illi enim quos aurum & argentum introduxerunt, argento & auro, quasi Deo seruiunt. Vnde Osee 8. *Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola.* Qui dignitatem emit, vult postea vendere quæ ad dignitatem pertinent. Vnde super illud Act. 8. de Simone Mago, dicit Glossa: Spiritum emere volebat, vt aliis vendens, plus accipere posset. Et sicut beatus Bernardus dicit. Qui fideliter intrat, & non per Christum, quid nisi infideliter agit, & contra Christum? Ex quo Christus non introducit aliquem in Ecclesiam, post non cognoscit eum. Vnde Petrus introductus ab ancilla ostiaria in atrium principis Sacerdotum, dixit se Christum non cognoscere. Ancilla ostiaria caro est, quæ habet quinque sensus, quasi ostia animæ. Ancilla ergo ostiaria illum introducit, quem carnalitas introducit. Aufert etiam simonia Ecclesiæ Spiritum sanctum: quod videtur esse signatum in hoc, quod ignis sacer qui per lxx. annos Babylonicæ captiuitatis vixerat, sub aquis extinctus est, Antiocho vendente sacerdotium Iasoni: sicut Augustinus. per quem ignem figurabatur Spiritus sanctus. Et hoc est maximum damnum, quod possit fieri Ecclesiæ Dei: sicut maximũ damnum, quod posset fieri corpori nostro, est, si auferatur ei spiritus, à quo habet totum suum valorem. Simonia etiam facit, vt Ecclesia, quæ sponsa Dei est, & deberet Deo filios generare, generet monstruosè talpas, serpentes, & etiam asinos cornutos. Quum in aliqua Ecclesia canonicatur vel profitetur aliquis auarus, possunt dicere canonici illius Ecclesiæ: Mater nostra, quũ fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam generauit. Quum verò canonicatur aliquis detractor, tunc serpentem generat illa Ecclesia: iuxta illud Ecclesiast. 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.* Quum verò indiscretus aliquis episcopatur in ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil aliud est stolidus mitratus, quàm asinus cornutus. Asinus enim est per stoliditatem, cornutus per mitram. Sextò, facit ad detestationem simoniæ hoc, quòd peccatũ hoc reddit hominem exosum Deo, & hominibus. Vnde Eccl. 20. *Qui potestatem sibi assumit iniustè, odietur.* glossa dicit: A Deo & hominibus. Frequẽter enim, licet simonia sit occulta, tamen hominem reddit exosum hominibus. Punit enim Deus eum in hoc, quod apud homines gratiam non habet. Septimò, facit ad detestationem simoniæ hoc, quòd ipsa vitiat radicem. Vnde ea quæ sequuntur, venenata, vel saltem inutilia reddit. Ad quod referri potest illud Osee 9. *Radix eorum exiccata est, fructum nequaquam faciens.* Octauò & vltimò, facit ad detestationem simoniæ hoc, quòd simoniaci difficilè saluantur, & hoc duabus de causis. Primò, propter magnitudinem peccati. Secundò, quia oportet resignare beneficium, quod simoniacè acquisierunt. Vnde sunt quasi nassa diaboli. Piscis, qui nassam ingressus est, non de facili per locum quem intrauit, egreditur, & per alium locum non exit, nisi captus. Sic non de facili renuntiat homo beneficiis, quæ simoniacè habet: & non aliter saluatur; vnde quasi vnum pedem iam habet in inferno. Vnde diligenter debet homo cauere quomodo intret in Ecclesiam, nisi enim caueat sibi, in inferno quasi ponit pedem suum. Ideò dicitur Eccl. 4. *Custodi pedem tuum, ingrediens domum Domini.* Qui emit beneficium Ecclesiasticum, similis est illi, qui emeret vt magna moles terræ super eum caderet, quæ eum opprimeret, & non permitteret eum surgere. Ad difficultatem

Simoniaci difficile saluantur.

cultatem saluandi, quæ est in simoniacis, potest referri illud Ieremiæ 17. *Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo, in vngue adamantino, exaratum super altitudinem cordis eorum.* Per Iudam Clerici intelliguntur, quorum est intendere confessioni diuinæ laudis. Ad quos pertinet peccatum simoniæ, quod innuitur scriptum esse, quasi indelebiliter per hoc quod dicitur stylo ferreo, qui idoneum instrumentum est ad scribendum, & per hoc, quod scriptum est in adamantino simili vngui, id est, nitido & plano. Scriptura enim in tali materia facta, diutius durat. Sed quia scriptura quæ indelebilis est, potest amitti, ideò subditur: *Exaratum super altitudinem cordis eorum.* Et ostenditur, quòd hæc scriptura sit in tabula cordis, quæ non potest ab eis, vel amitti, vel relinqui. Ad eandem difficultatem pertinet quod dicit Petrus Simoni Mago, Actorum 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum; si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Infelle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.*

De diuisionibus Simoniæ.

POst ista ponendæ sunt diuisiones, quæ faciunt ad detestationem simoniæ, & quæ pertinent ad simoniam. De quibus tres tantùm ponemus. Et est prima diuisio, quòd inter eos, qui simoniam committunt, alij committunt, eam emendo, vt Simon Magus, qui propriè simoniaci dicuntur. Alij verò committunt, eam vendendo, vt Giezi, qui Giezitæ vocantur. Aliquando tamen largè vocantur simoniaci & isti & illi. Secũda diuisio est, secundũ diuersitatem munerũ, per quæ simonia committitur.

De quadruplici Simonia.

COmmittitur autem simonia quadruplici munere: videlicet cùm quis obtinet aliquod spirituale per pecuniam, vel per adulationẽ, vel per preces carnales, vel per obsequium sordidum. De primo legitur 3. Reg. 13. quòd quicunque volebat, implebat manum Ieroboam, & fiebat sacerdos excelsorum: & sequitur quòd propter hanc causam domus Ieroboam euersa est & deleta de superficie terræ. Si venditio sacerdotii idolorum sic vindicata est à domino: quomodo vindicabitur venditio veri sacerdotii? Adulatio verò valdè timenda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insẽsibiliter, propter quod oleũ vocatur in Psalm. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Et alibi: *Intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.* Et fit sermo in maledictione: adulatio enim oleum est, & maledictio. Oleum inquantum delectat, maledictio inquantum tormenta parat. Vnde gloss. super illum locum: Quæ malè delectant, dicuntur maledictio, quia tormenta parant: à precibus autem carnalibus diligenter cauendum est. Vnde Bern. Vbi non licet facere, quis locus roganti? alius pro alio, alius fortè pro se rogat. Pro alio rogans sit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplum non acquiescẽdi precibus carnalibus dedit nobis Dominus Ioan. 2. vbi dicit matri suæ, volenti vt faceret miraculum: *Quid mihi & tibi est mulier?* Innuens se non habere ex ea potestatem faciendi miracula: & Matt. 20. Non exaudiuit materteram suam petentem, vt daret hanc dignitatem Iacobo & Ioanni, vt vnus sederet à dextris in regno eius, & alius à sinistris. Exemplum etiam non rogãdi pro beneficio nepotibus obtinendo, habemus Gen. 18. vbi Abraham rogauit Dominum, ne Sodomam destrueret: non enim voluit eum rogare specialiter de nepote suo Loth, vt eum ab incendio liberaret. Et dicebat Cantor Parisiensis bonæ memoriæ, quòd vix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare Dominum, vt nepotem suum ab incendio liberaret. De illo

verò, qui per obsequium vult obtinere beneficium, dicit beatus Bernardus: circuit sedulus explorator, sequitur, & obsequitur, simulat, & dissimulat, manibus ac pedibus repens, si quomodo possit introducere in patrimonio Crucifixi. Tertia diuisio est secundùm diuersitatem eorum, quæ vendere simoniaci volunt: quia inter bona spiritualia, quæ ipsi vendere volunt, quædam sunt spiritualia: quia illis acquiritur Spiritus sanctus, vt orationes Ecclesiæ. Quædam verò spiritualia, quia illis confertur, vel augetur gratia Spiritus sancti, vt sunt Sacramenta Ecclesiæ, præterquam matrimonium & societas Ecclesiastica, & officia, vel dignitates Ecclesiæ. Quædam verò dicuntur spiritualia, quia ipsis habetur Spiritus sanctus, vt scientia & virtus. Scientia enim habetur inquantum illuminans, & ideò prohibetur vendi scientia. Prouerbiorum vigesimo-tertio, vbi dicitur? *Noli vendere sapientiam, doctrinam, & intelligentiam.* Virtute verò, habetur Spiritus sanctus, inquantum afficiens animam. Quædam verò dicuntur spiritualia, quia per ea ostenditur haberi Spiritus sanctus, vt miracula: quædam verò dicuntur spiritualia largè sumpto nomine, quia spiritualibus exercitiis deseruiunt, vt sunt vasa & vestes Ecclesiæ. Quædam verò dicuntur spiritualia à quibus illi sustentantur, qui spiritualibus exercitiis sunt intenti, vt sunt decimæ. Sed ista duo vltima genera, potius dicenda sunt annexa spiritualibus, quàm spiritualia.

Cap. VIII.

De peccato ædificantium Sion in sanguinibus, & de his quæ faciunt ad detestationem.

POst peccatum Simoniæ dicendum est de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. Tria verò sunt, quæ facere possunt ad detestationem huius peccati. Primum est maledictio, quam facit talibus Spiritus sanctus. Habac. 2. *Væ*, inquit, *qui ædificant ciuitatem in sanguinibus, & præparant vrbem in iniquitatem:* id est, per iniquitatem. Collatio beneficiorum facta consanguineis, quædã præparatio est, vt habeant vrbem Ecclesiæ concordem ad omnem iniquitatẽ, quam facere volunt. Secundò, valent ad detestationem huius vitii, diuersa exempla & verba Scripturæ. Et de exẽplis sufficiat ponere octo. Octo exempla contra carnalem amorẽ. Primum est, quod legitur de Catone, quòd nullum dilexit priuato amore, & nullũ odiuit priuato odio. Secundum est exemplum Abrahæ, cui præcepit Dominus Gen. 22. quòd offerret ei vnigenitũ suum in holocaustũ. Idem volens ostendere in facto illo, quod posteà docuit verbo, vbi dixit: *Qui non oderit pátrem & matrem propter me, non potest esse meus discipulus.* Abraham figuram tenet Prælatorum, quos nõ vult Deus carnalem amorem habere ad parẽtes suos, imò vult paratos esse ad interficiendum eos, si ipse præciperet. Vnde Exodi trigesimo-secundo, dicit Moyses filiis Leui, cùm commisissent peccatum idololatriæ. *Occidat vnusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum suum.* Tertium exemplum est Melchisedech, de quo Apostolus ad Hebræos septimo: *Melchisedech, rex Salẽ Sacerdos Dei summi.* Et subiungitur: *Sine patre, sine matre, & sine genealogia.* Non facit mentionem

de patre vel de matre Melchisedech, qui propriè figurat sacerdotes nouæ legis: vt ostendat carnalem amorem longè debere esse à sacerdotibus. Quartũ exemplum est Moysi, de quo habetur Exod. 4. quòd cùm iret ad liberationem populi, & duceret vxorem suam, & filios suos. cùm esset in itinere in diuersorio, voluit eum Dominus occidere. Sciebat enim Deus vxorem & filios sibi fore impedimento. Quintum exemplum est Exod. 18. Vbi dicit Iethro Moysi: *Prouide de omni plebe viros potẽtes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos.* De omni plebe, & non de consanguineis consuluit tribunos constitui & viros potentes, non puerulos, sicut fit hodie in Ecclesia. Pueris enim traduntur Ecclesiæ, qui eas non possunt fœcundare, sed vicarios ponunt; cùm valdè ridiculosum sit aliquem matrimonium contrahere, qui nõ potest fœcundare propter solam fiduciam ponendi vicarium. Sextum exemplum est in Num. 27. vbi dicit Dominus Moysi: *Contemplare terram quam daturus sum filijs Israël: Cumque videris eam, ibis tu ad populum tuum.* Cui respondit Moyses: *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc.* Et Deus ad eum: *Tolle Iosue filium Nun, in quo est spiritus Domini.* Non petiit Moyses, aliquem de filiis suis constitui ducem. Vnde Hiero. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit vtique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Iosue, vt sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ merito. Dominus etiam innuit ibi, quales sint eligendi, vbi dicit: *Tolle Iosue, in quo est spiritus Domini.* Septimũ exemplum est in Petro, cui dedit Dominus principatum Ecclesiæ, Matth. 16. quia ardentioris amoris erat. Habebat Dominus cognatum germanum magis literatum, scilicet Ioannem, non minorem honestate, quia virgo erat, & inter cæteros magis dilectus, noluit tamen dare ei principatum Ecclesiæ, matrem suam commendauit ipsi Ioanni, quasi carnem carni, sed Ecclesiam commendauit Petro, quia eum ardentiùs amabat. Octauum exemplum in Actibus Apostolorum primo: vbi legitur, quòd Apostoli statuerũt duos, scilicet Ioseph & Matthiam, vt alter eorum Apostolatum Iudæ susciperet. Et cùm Ioseph iustus esset, & haberet fratres Apostolos, scilicet Iacobum minorem, & Simeonem & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem & Ioannem, & ipse Dominus Apostolorum eius cognatus esset, tamen Matthias ei Prælatus est.

De verbis Sacræ Scripturæ, quæ valent ad detestationem carnalis amoris.

PRimò, ponamus illud quod legitur Deuter. 33. vbi Moyses benedixit filijs Leui: Qui dixit patri suo & matri suæ, *Nescio vos*, & fratribus suis, *Ignoro illos*: & nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum: Illi qui habent carnalem amorem, vix possunt mandata Dei seruare. Malum enim quod pro se non facerent, faciunt pro parentibus suis. Tales non contendunt intrare per angustam portam, cùm per amorem lingent se simul, vt vnus intrare non possit, nisi omnes intrent. Iuuant enim se inuicem etiam in malis. Quomodo intrabunt quadraginta simul congregati per angustam portam, per quam vix vnicus intrat? Secundò, ponemus illud verbum Psalmi *Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus*: id est, non erunt carnales conuentus Ecclesiæ, sicut fuerunt synagogæ. Tertiò, illud Ioan. 10.

qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate, &c. & loquitur de illis qui credunt in nomine Christi. Quartò, illud Matthæi 16. *Beatus es Simon Bar-jona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi*: Cuius contrarium potest dici Prælato, qui ex carnali amore confert beneficia sua. Væ tibi Simoni, non Bar-jona, sed satana: quia caro & sanguis reuelauit tibi, non Pater meus, qui in cælis est. Quintò, illud verbum Domini Matthæi decimo: *Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus.* Sextò, illud Matt. 8. quod dixit Dominus vni de discipulis suis, roganti, vt permitteret eum sepelire patrem suum: *Sequere me*, inquit, *& dimitte mortuos suos.* Noluit discipulum exhibere patri suo officium sepulturæ, cùm tamen illud officium sit vnum de officiis maximè debitis inter amicos. Hier. Ob amorem Christi obtinenda est sepultura patris, pro cuius etiam amore nullus relinquẽdus est inhumatus. Septimum est illud Matt. 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizant te, abscinde eum, &c.* Et iterùm: *Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum, &c.* Manus est adiutor valdè necessarius, vel pes: oculus consiliarius valdè necessarius, à quibus tolerabilius est separari, quàm à Deo separemur. Neq; mirum, cùm Deus caput animæ sit. Abscissio verò capitis indubitanter magis timenda est, quàm abscissio manus vel pedis, sed multi semimortui vel semiuiui, iuxta illud Luc. 10. semiuiuo relicto, de abscissione veri capitis spiritualis nõ curant, sicut corpus mortuum de abscissione capitis corporalis non curat. Octauum est illud Matth. quod dixit Dominus turbæ dicenti: *Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te*: Quæ est, inquit, mater mea, & fratres mei? Et respiciens eos qui in circuitu sedebant, ait: *Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Nonum est illud Genesis secundo: Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Amor filiorum spiritualium, quos generat Prælatus de Ecclesia, adeò deberet amorem eius attrahere, vt parentum carnalium obliuiscatur à quo instruitur. Arbor enim humorem naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicem.

De multiplici malo, quod prouenit ex carnali amore in Ecclesia Dei.

Tertiò, valet ad detestationem carnalis amoris in ministris Ecclesiæ, multiplex malum, quod facit hoc peccatum in Ecclesia Dei. Et est primum malum, quod oculũ Ecclesiæ in multis locis sanguis operit, ita quòd in multis locis non plus videt Ecclesia de oculo, quàm de calcaneo. Oculus Ecclesiæ clerus est, quẽ carnalis amor alicubi sic excæcat, vt mulierculæ melius videant in spiritualibus, quàm ipsi: vt videatur illud Prophetæ impletũ: *Erit sicut populus, sic sacerdos.* Secundum malum est, quòd inutilem reddit constitutionem illam Ecclesiæ, quæ est de continentia seruanda ab his, qui sacros habẽt ordines. Hoc enim statutum est ad carnalem amorem excludendum ab Ecclesia, sed sicut dicit Alexander Papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolus dedit nobis nepotes. Tertium malum est, quòd carnalis amor est quasi quoddam bitumen, quo arca Ecclesiæ bituminata est hodie, ne Spiritus sanctus intret iuxta illud Iob penult. vbi loquitur de Behemoth: *Corpus eius quasi scuta fusilia, compactum squammis sese prementibus: Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.* Hoc benè apparet cùm aliquis correptio vel electio debet fieri in aliqua Ecclesia. Quartum malum est, quòd carnalis amor est quasi quædam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros Ecclesiæ, nec ei euadẽt, sicut duæ equæ solent simul ligari, vt vna aliam cu-

stodiat: si enim eorum vnus qui amore carnali ligati sunt ad religionem velit transuolare, amor parentũ retinet eum.

De triplici infidelitate carnalium.

QVintum malum est infidelitas magna, quam facit hoc peccatum in ministris Ecclesiæ, quæ infidelitas tripliciter potest ostẽdi. Primò sic, si princeps aliquis peregre proficiscens tradidisset alicui de subditis suis terram suam tẽpore opportuno filiis suis diuidendam: & subditus terram illam propriis filiis diuideret, & filios Domini exhæredaret, nunquid non infidelis valde esset? Sic prælati Ecclesiæ valde infideles sunt, qui patrimonium Christi, quod filiis Christi deberent diuidere, consanguineis suis tribuunt. Secundò potest ostendi infidelitas ista per illud verbum Beati Bernardi: Mira res, inquit, est. Episcopi habent ad manum cui credant animas: cui autem credant facultates suas non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquido datur intelligi, quod patientius ferimus iacturam Christi, quam nostram. quandoque aliquis Episcopus alicui nepotulo suo quinque millia animarum committit, cui decem pira non committeret. Tertiò potest ostendi infidelitas ista prælatorum per hoc, quod ipsi infideles sunt erga consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferunt. Quod sic potest ostendi. Nunquid Dauid iniquus fuit, & infidelis erga Vriam? quem fecit poni ex aduerso belli vbi fortissimum erat prælium, vt legitur 2. Reg. 11. Sic infidelis est Episcopus, qui nepotulo suo prælationem confert, cum sciat eum imbellem, & sciat totum pondus prælii spiritualis versum super prælatos. Vnde 1. Reg. 11. legitur quod totum pondus prælii versum est in Saul. Nunquid Pharao iniquus fuit in paruulos Iudæorum, cum præcepit populo suo, vt quod nasceretur de Iudæis masculini sexus in flumen proiiceretur? Sic iniqui sunt prælati in nepotulos suos, quos in flumen deliciarum & diuitiarum proiiciunt, vbi spiritualiter submerguntur. Vnde nepotuli huiusmodi consueuerunt esse lecatores. Præterea quæ maior impietas, quàm super puerulũ vnum ponere pondus ipsis angelicis humeris formidandum, gigantibus vix portabile? Ad primum pertinet illud Bernard. Parati sunt filii hominum ad honores, ad celsitudines graduum ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde cuilibet animæ legitur vnus angelus deputatus esse. Ad secundum pertinet illud Iob 26. *Ecce gigantes gemunt sub aquis*, id est, perfectissimi viri sub populis. Quæ maior impietas quàm illi, qui adeò imbecillis est, quod stare non potest quin ad ventum tentationis cadat, superponere vnum magnum castrum vel vnam magnam molam? De onere isto videtur conqueri Moyses Num. 11. dicens: *Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me?* Fortem oportet esse columnam super quam ponitur domus vna. Quanta ergo fatuitas est super virgulam vnam etiam arundineam villam vnam ponere? Sextò peccatum istud facit prælatos ecclesiæ amittere amicum fidelissimum & propinquissimum pro amicis carnalibus, qui verius inimici dici possunt: iuxta illud Apostoli: *Inimici hominis domestici eius.* Amicus fidelissimus Christus est, quo nullus maiorem charitatem habuit. De hoc amico legitur Eccl. 6. *Amico fideli nulla est cõparatio, & non digna ponderatio auri & argenti.* Vnde vsualiter dicitur: Amplius valet amicus in platea, quã aurum in arca. Valor huius amici in morte apparet, quando cæteri hominem relinquũt. Nescit homo quid amittat amittẽdo istum amicũ, donec post mortem arguet eum conscientia sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei creatoris tui. Vnde Ierem. 2. *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit*

Infidelitas prælatorum erga cõsanguineos.

Apostol. Matth. 10

te. Scito & vide, quia malum est, & amarum reliquisse te Dominum Deum tuum. Ideò dicitur Ecclesiast. 6. *Noli fieri pro amico inimicus proximo*, Christo scilicet, qui propinquior est inter amicos tuos: vnde proximus vocatur Lucæ 10. vbi dicitur: *Quis horum proximus tibi videtur fuisse illi, qui incidit in latrones?* Et subditur: *Qui fecit misericordiam in illum.* Huic præ cæteris amicis adhærere debemus. *Mihi autem adhærere Deo bonum est*, ait Dauid. Septimò, peccatum istud est radix & occasio multorum magnorum peccatorum. Vnde in Iuda fuit hoc peccatum initium malitię eius. Ex amore enim carnali, quem habebat ad vxorem & liberos suos murmurauit ipse de effusione vnguenti. Vnde Ioan. 12. *Quare hoc vnguentum non venditur pro trecentis denariis, & datum est egenis?* Et subditur: *Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad ipsum: sed quia fur erat & latro, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat.* Vndè venditione Domini voluit illud damnum recompensare, sicut dicit Gloss. super illud Matth. 26. Tunc abiit vnus de duodecim, &c. Damnum de effusione vnguenti vult magistri pretio compensare, dicit interlin. Non timuit Iudas Dominum suum tradere vt acquireret, quod daret eis quos carnaliter amabat. Sic prælati quibus dominatur amor carnis non timent committere simoniam vel alia enormia peccata, vt consanguineos suos promoueant. Et si Iudas meruit peruenire ad suspendium, quia loculos Domini habens dabat vxori & filiis, quod dandum esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid meretur illi, qui non vxori, sed concubinæ dat, quod pauperibus dandum esset, & consanguineis quibus minus tenetur, quam filiis dat officium dispensandi res pauperum, quos scit expensuros eas in vanitates & voluptates? Non faciebat Dominus de quo dicit Gloss. super Matth. 17. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies staterem. Iudas communia habebat in loculis: sed res pauperum conuertere in suos vsus nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Si Ananias, qui retinuit ea, quæ pauperibus danda erant, sic punitus est, licet habuisset ea de venditione proprii agri, vt legitur Actor. 5. qualiter punientur illi, qui sibi & suis retinent, quæ pauperibus danda essent, quæ non de suo patrimonio habent, sed ex patrimonio Christi? Item si septem viri qui electi ab Apostolis vt præessent mensis, furati fuissent ea, quæ danda erant pauperibus, nunquid verissime est, quod Petrus in eos vindicasset sicut in Ananiam vindicauit? Et vt breuiter concludamus, plus nocet amor carnalis ministris Ecclesiæ, quàm simonia, triplici ratione.

Quod in ministris Ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quam simonia.

PRimò, quia peccatum simoniæ magis exosum est hominibus, quam carnalis amor. Vnde multi sunt, qui dedignarentur simoniam committere, qui tamen non dedignarentur nepotulis intuitu consanguinitatis beneficia Ecclesiastica conferre: imò inuenitur hoc peccatum in viris, qui sancti videntur esse. Secundò, quia prælatus qui carnalem amorem habet, pluribus vult acquirere beneficia quam simoniacus, inquantum talis: & ideò oportet eum plura capere. Vnde septem Episcopatus non sufficerent ei, cum plures consanguineos habeat. Simoniacus vero non curat nisi tantum de vno. Tertiò, quia citius liberatur quis à peccato simoniæ, quam à pœnis infernalis amoris. In morte enim saltem simoniacus resignat beneficio simoniace acquisito: sed prælatus carnalis etiam in morte sua vult nepotulos suos retinere beneficia, quibus indigni sunt. Nota arcam Dei reductam

fuisse à terra Philisthinorum, vaccis non reflexis ad fœtus suos, licet eos haberent: vt legitur 1. Reg. 6. Sic ecclesia de malo statu in quo est pro magna sui parte non exibit, nisi illi quorum est trahere eam, carnalem amorem deposuerint.

Cap. IX.

De peccato choritarum, quod maius est simonia.

POst peccatum ædificantium Sion in sanguinibus, dicendum est de peccato choritarum, quod committitur, quũ aliquis intrat in Ecclesiam Dei per violentiam, vel per preces armatas principum, vel maiorum prælatorum Ecclesiæ. Archiepiscopus enim vel Episcopus non potest præcipere minori prælato, vt det Ecclesiasticum beneficium, nec etiam potest dare illud, quum minoris prælati sit primo illud dare, nisi in casu in pœnam male dantis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris domini non potest dare, nec præcipere ei vt det. Primò ergo ostendemus, quàm detestabile sit peccatum istud, per pœnam qua legitur Dominus punisse hoc peccatum. Secundò, per diuersas similitudines. Tertiò, per malum quod prouenit in Ecclesia. Inuenitur autem Dominus punisse peccatum istud tripliciter, scilicet exustione, terræ absorbitione, & lepra. De exustione Num. 16. quod Chore cum ducentis quinquaginta de maioribus Leuitis igne diuino succensi sunt, quia sacerdotium rapere voluerunt. Et legitur ibidem de Dathan & Abiron, qui ducatui Moysi inuiderunt quum essent de tribu Ruben, cui iure primogenituræ videbatur deberi, quod dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, descenderuntque viui in infernum. Legitur verò de lepra 2. Par. 26. de Ozia, qui in festiuitate propitiationis indutus stola Pontificali intrauit in templum, vt incensum poneret, & factus est terræmotus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore vitæ suæ. Peccatũ istud maius est quam peccatum simoniæ, sicut asserit August. dicens: Quis dubitet deterius esse commissum, quod grauius est iudicatum? quod etiam per simile potest ostendi. Grauius enim peccat raptor, qui facit violentiam, quam fur: & grauius peccat, qui alicui mulieri violentiam facit, quam qui pecunia facit eam consentire sibi: sic grauius peccat, qui per violentiam intrat in Ecclesiam Dei, quam qui per simoniam. Quanta autem contumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc quod principes pro tanta cõtumelia habent, quum aliquis vxores eorum exhonorat, contumeliam & violentiam eis inferendo: vix enim pacificari possunt. Quanta ergo contumelia est regi cœlesti, cum ostium ecclesiæ, quæ sponsa eius est, frangitur, & violentia ei fit? Valde possunt timere tales, ne in eo in quo peccant, puniantur, ne ab ingressu triũphantis ecclesiæ omnino prohibeantur. Non est parua cõtumelia, quod Domino omnium à suis in terra inferatur violentia. Accidit autem propter peccatum istud, quod in ecclesia omnino indigni promouentur. Vnde legitur 2. Machab. 4. de Menelao, quod acceptis à rege mandatis venit nihil habens dignũ sacerdotio. Ex hoc etiam peccato accidit destructio ecclesiarum. Vnde legitur 2. Mach. 8. de Alcimo, quẽ rex Demetrius constituit sacerdotem, quod multo plus malefecerit filiis Israel, quàm gẽtes. Hoc peccatum dissuadet Apostolus ad Hebr. dicens: *Nemo sibi assumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Aaron ostensus est dignus sacerdotio per virgã, quæ floruit & fronduit, & fructum fecit. Et hic est primus modus, quo quis vocatur à Deo ad honorẽ, quum aliquo mira-

culo ostenditur dignus honore. Secundus modus est, cum aliquis ostenditur dignus dignitate aliqua voce lapsa de cœlo, vt Iosue, de quo Num. 16. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matthæi 17. *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.* Tertius modus fit per sortem: qua Matthias ostensus fuit dignus apostolatu. Quartus modus fit per canonicam electionem. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quando enim in ecclesiis plures erant boni quàm mali, tunc electio, quæ est secundum pluralitatem punctorum bona, bona erat. Plures enim erant illi, qui eligebant Deo, illis qui eligebant diabolo: sed nunc econtrario est. Quum enim plures sint mali, quàm boni in ecclesiis: plures eligunt secundum voluntatem diaboli, quàm secundum voluntatem Dei. Et sic frequenter est potius electio diabolica, quàm canonica. Contra illos, qui per principes seculares volunt intrare in ecclesiam, est illud Eccles. 7. *Noli ab homine quærere ducatum, neque à principe, neque à rege cathedram honoris.* Isti non sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia hominum. Vnde in literis, quæ scribuntur eis, non debet apponi Dei gratia, sed gratia hominum, & Dei furore. Vnde Oseæ 13. *Dabo tibi regem in furore meo, &c.* Isti sunt simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Hi sunt qui colunt personam potentis vt Deum suum: vnde ad eum verbis vtuntur, quibus ad solum Deum vtendum est. Vos fecistis me, inquiunt, ex nihilo; in quo eum creatorem confitetur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solum institutio prælatorum ecclesiæ, sed etiam institutio principum secularium pure à Deo debet esse. Deuteron. 17. *Quum dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum regiones: eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit.*

CAP. X.

De auaritia mercenariorum, quæ multum nociua est Ecclesiæ Dei: & quod sex faciunt ad eius detestationem.

AVaritia mercenariorum multum nociua est Ecclesiæ Dei. Sapiens: Nullum vitium deterius est auaritia in principibus & rempublicam regentibus. Ad detestationem huius vitii. Primò facit maledictio, quam scriptura prædicit his, qui sunt in peccato isto. Eccles. 2. vbi dicitur, *Væ peccatori ingredienti terram duabus viis.* Terram duabus viis ingreditur, qui in Ecclesia vult seruire Deo & mammonę, quum tamen Dominus dicat Matth. 7. *Non potestis Deo seruire, & mammonæ.* De hac maledictione legitur Ezech. 33. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos.* Secundò facit ad detestationem huius peccati pœna qua Dominus puniuit figuram huius peccati. Leu. 10. Vbi quum Dominus ignem cœlestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrent, Nadab & Abiu filii Aaron acceptis thuribulis imposuerunt ignem & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: egressúsque ignis à Domino, deuorauit eos coram Domino. Ignis de cœlo missus Dei amorem designat ex quo pure debent offerre sacerdotes. Ignis vero alienus, ignis ambitionis est vel cupiditatis. Vnde Bernard. Habet aduersarius noster, vtpote peruersus diuinorum operum æmulator, ignem ambitionis quem Saluator in nobis non accendere, sed extinguere venit. Si quis autem alienum ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua, etiam si patrem habeat Aaron. Tertiò facit ad detestationem huius peccati, multiplex malum quod facit prælatus ecclesiæ. Primum est, quod oculum intentionis lædit

lædit in eis, & sic consequenter fert omnia, quæ faciunt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Matth. 5. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*, id est, tota congeries operum lucida erit. *Si autem nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit*. Tunc oculus intentionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psal. *Vnam*
Psal.26. *petii à Domino, hanc requiram, &c.* Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei, &c.* Et A-
Co'os.3. postolus, *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tunc totum corpus*, id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem oculus intentionis læsus est, tunc tota congeries operum tenebrosa est. Secundò facit eum amittere Christum, quod figuratum est, Genes.31. vbi quum Laban misisset ad tondendas oues, fugit Iacob: sic dum mercenarii tonsioni gregis intendunt, Christus recedet ab eis. Iudas cum ascenderet ad tonsores ouium suarum, incestum commisit cum Thamar: vt legitur Genes.38. sic prælati qui non quærunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sæpe à Deo deseruntur, adeò vt incestum committant, proprias filias corrumpendo. Absalon etiam cum tonderentur oues eius, interfecit fratrem suum Amnon, quum esset temulentus. Et nota quod Iudæi in tonsione ouium solemnizabant: in quo figuratum est gaudium mercenarii de commodo temporali, quod facit Ecclesia Dei. Vnde Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & vendebant ea dicentes, Benedictus Deus, diuites facti sumus*. Tertiò facit illud peccatum ecclesiam cum diabolo inire illud ignominiosũ fœdus, de quo legitur 1. Reg. 11. quos Naas Ammonites dixerit viris Iabes Galaad, *In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros*. Eruebat oculos dextros his quos in bello capiebat, vt sinistros scutis celantes ad bellum forent inutiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi non est iam aliquis spiritualis; sed solum terreni homines adeò occupati circa defensionem temporalium, quod ad bellum spirituale sunt inutiles. Quartum malum est ariditas brachii dextri. Vnde Zach. 11. *O pastor & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius & super oculum dextrum eius: brachiũ eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebrescens obscurabitur*. Quartò facit ad detestationem huius peccati multiplex malum, quod prouenit ex peccato isto gregi. Vnde Ioan.10. *Mercenarius, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues*. Lupus dicitur diabolus, vel persecutor violentus. Et Aug. loquẽs de mercenario, dicit: Si ouis deuiat, non reuocat: si infirmatur, nõ medetur: si deuoratur, non lacrymatur. Si fugiunt temporalia, quæ ipse amauit, fugit ipse animas, quas ipse amare simulauit. Hoc bene apparebit in tempore antichristi, quando temporalia auferentur Ecclesiæ: tunc implebitur illud Esa. 1. *Et derelinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario*. In vmbraculo vineæ nullus habitat, nisi quandiu sunt ibi racemi: nec in domicilio horti, nisi quandiu sunt ibi fructus. Sic mercenarii non habitant in Ecclesia, nisi dum ibi lucrantur. Quomodo mercenarii se habeant ad gregem, ostenditur Ezech. 34. vbi sic dicitur eis: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: & quod fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia*. Quintò facit ad detestationem huius peccati, peruersitas quam facit hoc peccatum in Ecclesia. Altaria enim Ecclesiæ in mensas nummulariorum

conuertit. Vnde super illud Matth. 21. *Mensas nummulariorum, &c.* dicit Gloss. Altaria enim Dei sic vocat, propter auaritiam sacerdotum. Altare in mensam nummularii conuertit, qui in eo celebrat potius nummo quàm Deo. Et tali potest dici illud Ouidii: *O nummi, nummus nobis hunc præstat honorem.* Thuribula etiam Ecclesię, quæ deberent esse inferius clausa, superius vero aperta peruertit hoc peccatũ, cum ea quæ deberẽt fieri pro æternis, fiunt pro temporalibus. Et vt breuiter dicam, hoc peccatum facit vt seruitium Ecclesiæ in multis locis Deo non placeat. Vnde Malach. 2. *Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito?* Et subdit: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus: & munus non suscipiam de manu vestra.* Sextò facit ad detestationem huius peccati hoc, quod Christus ita diligenter cauit sibi ab auaritia mercenariorum: quod potest ostendi primo ex hoc, quod legitur Matth. 8. quod vnus scriba dixit Christo: *Magister, sequar te quocunque ieris.* Et noluit hoc Dominus: quia propter lucrum terrenum volebat eum sequi. Vnde dixit ei: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, &c.* Vulpes, id est, homines astuti, habent foueas, id est, loca infima in Ecclesia Dei: sed volucres cœli, id est nobiles, habent nidos, id est loca alta, scilicet dignitates. Secundò potest ostendi per hoc quod Dominus dixit Ioan. 6. turbæ, quæ propter lucrum secuta est eum: *Quæritis me*, inquit, *non quia vidistis signa quæ feci, sed quia panem meum manducastis & saturati estis.* Tertiò potest ostendi idem per hoc quod dicit August. Noluit Dominus per baptismũ amoueri pœnam & mortalitatem nostram sicut & culpam, ne delicate crederetur in Deum. Præterea Ioan. vltim. præcepit in nauigii dextram mitti rete. Ibidem etiam postquam dixit Petro, *pasce oues meas*, non subiunxit mercedem, quam habiturus esset, qua Petrus alliceretur: sed subiunxit de morte quam pro grege erat passurus, dicens: *Amen amen dico tibi, cum esses iunior, &c.* quasi ad terrendum ignauos. Simile habetur in missione Apostolorum: dixit enim eis, quod paupertatem & persecutionem passuri essent. Vnde Matth. 10 *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum.* Et Lucæ 9. *Nihil tuleritis in via, &c.* Idem habetur in missione Apostolorum, Lucæ 10. *Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculum, &c.*

Quare Deus in primitiua Ecclesia noluit temporalia coniuncta esse spiritualibus.

SEd potest quærere aliquis, quum spiritus carni connexus sit in homine: quare noluit Dominus in primitiua ecclesia temporalia spiritualibus esse connexa? Præterea, nunquid temporalia prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respondens, quod temporalia prouocatiua sunt illorum, quæ Christus noluit habere Ecclesiam sanctam. Contemptores enim temporalium voluit esse rectores Ecclesiæ suæ, & non amatores. Qui vult sibi cauere à muscis, caueat sibi à lacte & melle, quæ amant muscæ. Præuidebat Christus, quod amatores temporalium auferrent ei Ecclesias, si spiritualibus officiis temporalia lucra connecterentur. Qui vult à canibus dilacerari aliquid, inuoluat illud carne. Vnde beatus Antonius præcepit cuidam monacho, qui pecuniam habebat, vt emeret inde carnes, & super se nudus eas sibi afferret: quod faciẽs monachus, à canibus dilaceratus est. Pisces ferrum transglutiunt, quia esca inuolutum est licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui intestina. Sic amatores temporalium officia Ecclesiæ, quibus terrena annexa sunt, assumunt ad damnationem suam, & videntur sequi Christum,

quum sola temporalia sequantur. Sen. Multi aliquem comitantur, vel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ: prædam sequitur turba ista, non hominem. Præterea sciebat Christus, quod temporalia spiritualibus officiis annexa terrori essent viris perfectis. quis enim sanæ mentis non timeat dispensator terrenorum esse in Ecclesia, quando legitur primum dispensatorem temporalium in Ecclesia furem fuisse & proditorem, & homicidam suiipsius? Quis non timeat per locum illum ire in quo clauos positos esse scit? quomodo non timeat terrena ista qui legit Iob 18. quod abscondita est in terra pedica diaboli. Tertiò præuidebat Dominus temporalia putrefactura, imò submersura multos in Ecclesia Dei: Propter quod vocantur aqua Apocal. 12. vbi sic legitur. *Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.* Mulier ista Ecclesia est, quam serpens antiquus temporalium abundantia quærit submergere. quartò præuidebat Dominus superbiam, quæ nascitura erat in Ecclesia ex abundantia temporalium. De qua videtur loqui Dominus Esaiæ 60. *Ponam*, inquit, *te in superbia seculorum gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mamilla regum lactaberis.* Superbia seculorum, id est, talis qualis est hodie in secularibus est hodie in Ecclesia Dei. Vnde Bernard. ad Eugenium Papam: Vides totum Ecclesiæ zelum pro dignitate feruere tuenda. Dignitati datur totũ, sanctitati nihil, vel paruum gaudium, cui maledixit Dominus Luc. 6. dicens: *Væ vobis qui ridetis*, præfert Ecclesia luctum benedictioni. De quo ibidem, *Beati qui nunc fletis.* Quod autem sequitur: *Et mamilla regum lactaberis*, potest intelligi dictum in derisionem Ecclesiæ, quæ in senectute sua lac transitoriæ consolationis non cessat sugere. Ecclesia enim quasi in infantia sua fuit sub Veteri lege. Vnde Dominus promittebat sibi terram fluentem lacte & melle. Lac enim & mel cibus sunt paruulorum. In aduentu vero Christi, à lacte separata est. Sed modo quantum ad maiorem partem sui ad lac rediit, quod signum est puerilitatis. Superbia & diuitiæ quasi connexa sunt. Vnde opes vocantur superbæ. Prouer. 8. Quintò nolebat Dominus, quod Ecclesia haberet fiduciam suam in alio quàm in ipso: volebat potius fundare eam supra petram, quàm supra terram. Vnde Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Si fiduciam suam habuisset Ecclesia in Deum, & non in diuitiis, non ita elongasset se ab eo. Legitur in Vitis patrum, quod quidam venerunt in ciuitatem quandam vt distribuerẽt ibi eleemosynas: & venientes ad domum cuiusdam pauperis viduæ, quæ quum esset candidatrix, exierat ad opus suum, quandam inuenerunt filiam, quæ apparuit eis quasi tota nuda, & voluerunt ei dare vestes, quæ noluit accipere eas. Mater etiam quum venisset noluit eas accipere, sed dixit: Ego habeo procuratorem meum Deum, & vos eum à me vultis tollere hodie? Et illi audientes glorificauerunt Deum. Sextò sciebat Dominus oculum Ecclesiæ impediendum esse temporalibus istis ab officio suo. Modicum enim pulueris vel paleæ, oculum omnino cessare facit ab officio suo. Et ideò voluit duces Ecclesiæ pauperes esse, eo quod paupertas expedita est, sicut dicit Sen. Et subdit. Si vis animo vacare, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Etsi cætera membra corporis ad plura officia conueniant, vt lingua ad gustum & locutionem, & manus similiter ad multa: oculus tamen vnicum habet, & contactum terræ maximè timet: sic oculus Ecclesiæ contemplationi legis diuinæ debuit intendere, & à terrenis istis separari. Licet pes hominis à cæteris membris eius separatus non sit: tamen habet separatim artem, quæ

ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calceamenta eius intenti sunt: quanto magis deberent esse aliqui, qui totaliter spiritualibus sint intenti? Sed magis occupata est hodie Ecclesia in temporalibus, quoad magnam partem sui, quam fuerit Synagoga. Vnde quando datum fuit à Constantino Occidentale Imperium Ecclesiæ, facta est vox de cœlo, dicens: *Hodie infusum est venenum Ecclesiæ Dei.* Mercenarii mali latrones sunt, aliunde enim intrant in Ecclesiam, quam per Christum. Vnde super illud Ioan. 10. *Qui non intrat post ostium, &c.* dicit Gloss. Aliunde quis intrat, vel non bene de Christo sentiendo, vel non Dei gloriam, sed suam quærendo. Ipsi enim non abhorrent spoliare crucifixum, similes militibus qui spoliauerunt Christum crucifigẽdum. Isti Iudaizant in Ecclesia Dei, potius eligentes esse discipuli Moysi, quàm Christi. Iuxta illud Ioan. 9. quod dixerunt Iudæi cæco: *Tu discipulus illius sis, nos discipuli Moysi sumus.* Discipuli Moysi sunt, qui temporalia volunt, quæ promisit Moyses. Discipuli vero Christi sunt, qui contemptis terrenis cœlestia volunt habere, quæ Christus promisit. Mercenarii enim quodammodo patiuntur pœnam illam, qua Dominus solet punire lusores blasphemantes. Habent enim faciem cordis, quodammodo præposteratam. Quum enim deberent posteriorum obliuisci, & ad anteriora se extendere, iuxta verbum Apostoli, ipsi potius iuxta verbum Prophetæ fiunt in retro non in ante. Faciem enim versam habent ad temporalia, quæ retro debẽt esse, & dorsum ad spiritualia bona, quæ debent esse ante. Vnde figurati sunt per xxvj. viros habentes dorsa ad templum, quos vidit Ezechiel. Ipsi deberent attendere, quid acciderit Sichem & populo eius, qui pro temporalibus spirituale opus fecerunt, circuncidentes se pro filia Iacob & vtilitate quã sperabant à Iacob & filiis eius. Vnde Genes. 34. dicit Sichem: Substantia eorum, & primogenita eorum, & omnia quæ possiderũt erunt nostra. Occasione enim illius circuncisionis interfecti sunt. Sic qui pro terrenis spiritualia faciunt, timere possunt, ne æternaliter occidantur.

Cap. XI.

De septem signis Auaritiæ in Ecclesia Dei apparentibus.

SEquitur de signis Auaritiæ, quæ apparent in Ecclesia Dei. Primũ signum est cum vnus habet plura beneficia Ecclesiastica, quorum sufficeret sibi vnum secundum statum suæ personæ. Secundum est, cum aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertium est, cum aliquis in eadem missa multiplicat officia. Quartum est, quum quis multiplicat altaria non necessaria. Quintum est, promotio ad sacros ordines vel dignitates eorum, qui sunt infra legitimã ætatem. Sextum est, reseruatio fructuum, & congregatio ab eis, qui habent annuos reditus. Septimum est, concursus ad funera & processiones, & nummos horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorum in quibus nullum lucrum speratur. Et licet aliqua ex his interdum ex deuotione fiãt, cupiditas tamen ea adinuenit.

De pluralitate beneficiorum, & primo quod non liceat habere plura beneficia Ecclesiastica.

MVlta sunt alia signa: sed causa breuitatis tantum de his tangemus, incipientes à pluralitate beneficiorum. De qua quidam de consilio Auaritiæ dicunt, quod meritorie potest quis habere plura beneficia Ecclesiastica licet vnum eorum sit sufficiẽs secundum statum suæ personæ. De quorum numero quidam

cùm longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatum, dum vnicum beneficium habebat, dato sibi secundo beneficio, asseruit quòd licitè posset quis plura beneficia habere. Et addidit, quòd nullus posset intelligere, nisi quis haberet ea. Cuius rei talis potest assignari causa, sicut legitur Zac. 5. *Impietas est oculus eorum in vniuersa terra.* Luxuria est oculus luxuriosi. Auaritia est oculus auari, & sic de cæteris impietatibus: Vnde accidit, quòd alicui luxurioso videtur aliqua fatua mulier, quam nimio diligit amore, pulchra, quum in veritate turpis sit: & hoc est, quia oculo luxuriæ eam intuetur: nimius enim amor luxuriosus qui in eo est, facit eum sic iudicare de pulchritudine illius. Alius autem qui non habet huiusmodi oculum, non videt illam pulchritudinem in illa muliere. Sic ille in quo est oculus auaritiæ, videt quòd aliquis posset habere plura beneficia Ecclesiastica, sufficientia visione falsa vel fantastica. Illi autem qui non habent oculum auaritiæ, non vidēt hoc. Vnde dicunt malum esse habere plura beneficia talia Ecclesiastica, quod multipliciter potest ostendi. Primò, sic: Tria distinguuntur principia operationum nostrarum, scilicet natura, gratia, & vitium. Igitur cùm aliquis vult habere talia plura beneficia, vel natura est principium huius operationis, vel gratia, vel vitium. Et videtur quòd non natura. Natura enim paucis contenta est. Vnde Senec. Exiguum natura desiderat. & 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Gratia etiam non videtur esse principium huius operationis. Quòd multipliciter potest ostendi: Primò, per hoc, quòd gratia paucioribus contenta est, quàm natura: quod patet per hoc, quòd ipsa est aqua sitim terrenorum extinguens. Vnde Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Super quod verbum dicit Augustinus: Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta vna maior est, quàm Oceanus, restat vt in eo extincta sit sitis mundi. Secundò, potest idem ostendi per hoc, quòd Dominus consulit contrariū. Consilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est verisimile, quòd gratia ipsius cōtrarium consulat. Si enim gratia ipsius multiplicationem temporalium consuleret, ipse Deus hoc consuleret. Dicitur enim hoc Deus facere, quod gratia ipsius facit: & sic Deus consuleret contraria: & sic esset in eo Est, vel Non; cuius contrarium dicit beatus Bernardus super illud: Ductus est Iesus in desertum, &c. Absit, inquit, vt spiritus veritatis, qui te adduxit huc, te reducere velit, quia non est in ore eius Est & Non. Tertiò, potest idem ostendi per hoc, quòd in fine vitæ, quum Dominus venturus est ad eos, non auderent retinere multitudinem beneficiorum talium. Si enim gratia Dei & amore ea possederunt, desiderare debent, vt in statu talia Domino inueniantur, vt ab eo dignam mercedem accipiant. Et si vnctio gratiæ in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis cùm maior est deuotio, non permitteret eos de hoc dubitare. Non videtur esse consilium diuinæ gratiæ, quòd aliquis in statu illo viuere audeat, in quo non audet mori. Quartò, potest ostendi hoc autoritatibus quæ sequuntur. August. Qui veram fidem habet, non cupit in his miseriis fieri diues. Non videtur ergo habere veram fidem, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo consulit ei gratia, quam non habet? Item veritas non volat ad muscas. Charitas etiam, cùm ignis est, non tendit deorsum. Prætereà, cùm charitas Deum super omnia amet, ipsa non desiderat multiplicationem terrenorum, quibus eum amittat, vel impediatur ne ei intendat. Vnde Augustinus, Otium sanctum quærit charitas verita-

tis. Idem: Videtur quidē mihi animum pluribus actionibus intentum Deo, quodammodo vacuari. Non est verisimile, quòd charitas quærat quæ eam Deo euacuent, sed potius quærit pacem, in qua factus est locus eius. Ipse etiam est pallium breue, quod vtrunque operire non potest. De quo legitur Esaiæ 28. Vnde Aug. Domine, ego per auaritiam meam te amittere nolui, sed volui tecum possidere mendacium. Itaque te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Præterea, charitas plus diligit legem Dei, quàm millia auri & argenti: non est ergo verisimile, quòd ipsa consulat multiplicitatem temporalium, quæ requirit multiplicationem actionum, quæ impedit hominem à studio sapientiæ diuinæ. Vnde Ecclesiastici 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet.* Patet ergo, quòd operationis prædictæ non est principium natura vel gratia. Vnde relinquitur, quòd principium eius sit vitium. Et sic patet, quòd vni homini non sit licitum habere plura talia beneficia. Et hoc satis potest manifestari, si considerentur causæ, propter quas aliqui credunt hoc sibi licere.

Causæ plurium beneficiorum, sed inefficaces.

Fulmina contra possidētes plura beneficia.

Alij enim credunt hoc sibi licitum esse, quia beneficia illa benè expendunt. Alii, quia nobiles sunt. Alii, quia vicarios ponunt. Alii, quia ad ministrationem temporalium vtiles sunt, vel propter sapientiam huius mundi, vel propter potentiam. Cōtra illos qui credunt quod possunt illa habere, quia benè expendunt illa: dicimus, quòd non sufficit medico benè expendere ea quæ sibi dantur ab infirmo, & nullam curam habere de infirmitate illius. Similiter, non sufficit aduocato benè expendere salarium, & se non intromittere de causa. Nec stipendiario sufficit, stipendia sua benè expendere, & de genere se non intromittere. Sic clerico habenti beneficia Ecclesiastica non sufficit benè ea expendere, nisi faciat officia quibus illa annexa sunt. Contra illos qui credunt se posse habere plura talia beneficia, quia vicarios ponunt. Primò dicimus, quòd eadem ratione laicus vnus, imò etiam mulier posset habere decem beneficia Ecclesiastica: posset enim ponere vicarios. Præterea, ridiculum est matrimonium contrahere, spe ponendi vicarium, & qui hoc facit, videtur incidisse illam maledictionem Deuteronomii 18. *Vxorem habebit, & alius dormiet cum ea.* Tertiò, quærimus de vicario illo, vtrum sit pastor vel mercenarius. Si mercenarius est, latro est, sicut prius ostensum fuit. Quum ergo dicit aliquis: Benè possum habere hoc beneficium, quia ponam ibi vicarium, penè idem est, ac si dicat: Benè possum illud habere, quia ponam ibi latronem, qui furetur, & mactet, & perdat. Ioannis decimo: si verò pastor es, quæ ratio est, vt tu habeas duas Ecclesias, ipse verò nullam? Nunquid dicet tibi Ioannes, id est, gratia Dei, vel in quo est gratia Dei: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Quartò, quærimus à tali: vtrum vicarius ille sit minus bonus, vel æquè bonus, vel melior quàm ipse. Si minus bonus, tunc naturalis ratio dictat, quòd non est recipiendus pro eo. Operarius enim in vineam alicuius conductus, non potest vicarium minus bonum ponere. Si verò æquè bonus est, vel melior, quæ causa est, quòd iste habeat duo beneficia, & ille nullum? Quintò, quòd ipse deberet attendere quid acciderit de primo vicario synagogæ. Sic enim legitur Exodi 32. *Moyses relinquens populum, satis paruam moram facturus cum Domino, dimisit vicarium satis bonum Aaron, & tamen in reditu populum, quem reliquerat fidelem, infidelem & idololatram inuenit.*

Prætereà dixit Apostolus: *quod si quis non laborat, non manducet*. Quo iure ergo pascitur de beneficio illo, vbi ipse non laborat? Ordinauit Deus, vt qui seminat spiritualia, metat carnalia? Qua ratione ergo pauper vicarius spiritualia seminabit, & alius carnalia metet? Et quum Dominus dicat: *Quos Deus coniunxit, homo non separet*: quo iure denarius ille, quem subditus offert vicario pauperi, sibi spiritualia seminanti, accipietur à latrone malè viuente? Et si quoad forum contentiosum ius ibi videatur habere, tamen quoad iudicium sacræ Scripturæ ipse raptor est, vsurpans sibi alterum eorum, quæ à Deo coniuncta sunt sine reliquo: id est, mercedem sine labore: imò etiam homicida reputatur, & respectu mercenarii, quem defraudat, & respectu pauperum subditorum, quorum sudorem comedit. De primo legitur Eccl. 33. *Qui effundit sanguinẽ, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* De secundo legitur ibid. *Qui aufert sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Vltimò dicemus, quòd illi qui vicarium ponunt, qui sola lucri cupiditate seruiunt, & non amore Dei, talem amorem faciunt matri suæ Ecclesiæ, qualem amorem aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem verum ei auferret, & loco eius pedem ligneum substitueret. Pes ligneus non viuit, nec corpori adhæret. Sic vicarius qui charitatem non habet, non est membrum viuum vita spirituali, nec adhæret corpori Ecclesiæ. Sola enim charitate viuit quis, & adhæret cæteris mẽbris Ecclesiæ. Contra illos qui dicunt, quòd possunt habere plura beneficia Ecclesiastica, quia sũt nobiles, dicimus quòd si filii Dei sunt, & Ecclesiæ Dei vtiles, non volentes excedere mensuram nobilitatis suæ, forsitan iustum est, vt de beneficiis Ecclesiasticis præ cæteris accipiant, si fieri potest absque iactura animarum. Si filii diaboli sunt, qua ratione de bonis Domini accipient? Nunquid Dominus debet nobilitatem filiorum diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt Ecclesiæ Dei, vel nociui prauo suo exemplo, non videtur iustum, quod præ cæteris commodum habeant ab Ecclesia, ex quo Ecclesia commodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, quòd ipse non vult habere accipitrem qui capiat alaudam, & comedat gallinam. Sic Dominus non vult habere in Ecclesia sua, qui multùm constent ei, & nihil ei prosint. Similiter, si aliquis non est contentus illis, quibus contentus esset, si clericus non esset, & cum paterna hæreditate exhæredatus sit, superior tamen vult esse quàm frater suus qui est hæres, nõ videtur iustum esse, quòd Dominus eius superbiam pascat, vel sustẽtet. Cùm enim superbia filia diaboli sit, non pertinet ad Dominum pascere eam. Contra eos qui credunt se posse habere multa talia beneficia, quia sapientes vel potentes sunt, quoad sæculũ, dicimus quòd auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. In dolosa enim statera cupiditatis sibi nihil ponderant spiritualia, sed sola temporalia. Vnde Bernardus loquens de auaris Prælatis: Optimi dispensatores rerum, qui de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. Tertio loco potest ostendi non solùm quòd malum sit plura talia beneficia habere, sed etiam quòd nulli, nisi cæco debeat hoc in dubitationem venire. Certum enim est, quòd nullus est princeps sæcularis, in cuius curia licitum sit illi, qui non habet, nisi vnum equum, auenam quærere ad opus duorum, vel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ita simplex, qui hoc adducat in dubitationem. Quæ causa ergo est, vt in curia Dei, id est, in Ecclesia, in qua tot sũt qui de auena Ecclesiæ non possunt habere ad necessitatem, licitum sit alicui qui non habet, nisi vnum equũ, auenã quærere ad plures equos? quomodo dubiũ est

inter literatos, quod certum est inter armigeros? Numquid potest Dominus benedicere illud Propheticum, *Quis cæcus, nisi seruus meus?* Præterea, etsi licitum esset aliquem habere plura talia beneficia, tamen non expedit. Vnde 1. Cor. 6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Licebat Apostolo sumptus à subditis sumere, sed non expediebat: quia Pseudoapostoli haberent inde occasionem quærendi & lucrandi. Si licet licitum esset alicui viro honesto & discreto habere plura talia beneficia: tamen quia amatores temporalium accipiunt inde exemplum cupiditatis & auaritiæ, non expedit. Sicut manducare idolothytum, in se licitum est homini discreto, qui non comedit illud cum veneratione idoli: tamen coram infirmis & simplicibus peccatum est comedere idolothytum: ipsi enim credentes illud comedi cum veneratione idoli, scandalizabantur inde. Vnde beatus Bernardus: Spiritualis homo, quia omnia diiudicat, vt ipse à nemine iudicetur, omne opus suum trina quadam consideratione præuenit. Primò quidem, an liceat: deinde, an deceat: postremò, an expediat. Licitum dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionem. Decens dicitur in respectu ad conditionem personæ. Expediens verò in respectu ad offensionem proximi. Considerare ergo debet sapiens, an illud quod facturus est, licitum sit, id est, à Deo non prohibitum: deinde, an deceat personam eius: aliquid enim decens esset in aliqua persona, quod tamen indecens est in alia. Præcipuè verò in viris literatis, qui deberent spiritualiter esse oculus Ecclesiæ, indecens est terreneitas & macula cupiditatis & auaritiæ: à talibus enim præcipuè sumitur exemplum, & ad eos specialiter pertinet illud Apostoli 1. Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos.* Et illud Rom. 12. *Prouidentes bona, non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.*

Quæ faciunt ad detestationem plurium beneficiorum.

Ad detestationem verò huius peccati, Primò, facit maledictio, quam facit Dominus illis, qui sunt in peccato isto Esaiæ 5. dicens: *Væ qui coniungitis domum ad domum.* Quomodo quis absque peccato habet, quod cum maledictione Domini habet? Secundò, mutilatio Ecclesiæ, quæ inde prouenit. Nō videtur innocens esse, qui matrem suam vno membro mutilat. Sic innocēs non est, qui matrem suam Ecclesiam mutilat, procurādo quod minus habeat vnum membrum, quàm debeat habere: quòd si dicatur, quòd Ecclesia, licet non habeat omnia membra, quoad substantiam, tamen habet quoad officia: vnus enim habet officium plurium. Respondemus, quòd licet in monoculo vnus oculus suppleat vicem duorum, non tamen tantum valet habere vnum oculum, sicut habere duos. Nec benè seruiret matri suæ carnali, qui procuraret, vt loco duorum oculorum vnicum haberet. Tertiò, facit ad detestationem huius peccati, monstruositas & confusio, quæ inde prouenit in Ecclesia Dei. Prouenit enim ex hoc peccato, quòd diuersæ Ecclesiæ habent eundem oculum. Inauditum est, diuersa corpora idem habere membrum. Ex hoc etiam peccato accidit, quòd eadem persona simul & semel diuersa replet loca, quod videtur esse contra naturam. Item accidit inde, quòd oculus vnus Ecclesiæ, os est in alia Ecclesia: quia Archidiaconus vnius Ecclesiæ, cantor est alterius. Accidit enim quòd oculus vnius Ecclesiæ distabat ab ea, plusquam per dietam vnam. Si aliquis cæcus reputatur, etsi oculos suos habeat in bursa sua: numquid talis Ecclesia reputanda est cæca, à qua oculi eius tantum distant? Oculi enim sapientis in capite eius. *Stultus autem*

autem in tenebris ambulat, vt dicit Salomon Eccles. 2. *Oculi stultorum in finibus terræ.* Prouerbiorum decimo-septimo. Peccatum istud etiam introducit quodammodo in Ecclesiâ Dei hæresim Sabellii, qui dicebat Patrem esse Filium. Contra quod dicit Aug. quòd hoc non inuenitur, nec in natura, nec supra naturam, quòd persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdem. Sed sic vult facere peccatum istud. Accidit enim, quòd duo sunt decani in duabus Ecclesiis, & vterque canonicus est in vtraque, & sic vterque est Pater & Filius, respectu vtriusque. Præterea, istud peccatum facit, quòd eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed nõ vult Dominus in aliquo de hortis suis arborem esse, quæ fructũ non faciat. Vnde Lucæ 13. dicit de ficulnea non faciente fructum. *Succinde illam, vt quid terram occupat?* Vnde quæritur, quòd in vtroq; horto fructum facere debeat arbor talis, & sic, quòd duplex officiũ facere debeat, qui duplex beneficium sufficiens habet. Qua ratione enim primo beneficio ad vnum officium obligatur, eadem ratione secundo ad secundam. Quartò, facit ad detestationem huius peccati vilitas quæ ibi est. Vilium enim personarum & abiectarum est, causa lucri periculose exponere; vnde viles se videntur ostendere, quando præ nimio desiderio lucri incedunt per illam viam, quam tot boni viri asserunt latronibus plenam: præcipuè cùm videant literatos viros, qui per eam cœperũt ire, ad vltimum relinquere eam, & non audere vltra transire. Resignant enim, nec audẽt mori cum multitudine talium beneficiorum. Præterea, si aliquis cibus assereretur venenatus à multis bonis viris, licet alii essent, qui contrarium assererent: tamen qui aliter haberent cibos sufficiẽter, non cõmitterẽt se discrimini, vt cibũ illum comederent. Mirum est ergo! quomodo ille qui habet vnum beneficiũ sufficiens, audet suscipere aliud, quum tot boni viri asserant ibi periculum esse. Præterea, satis possent erubescere illi, ad quos pertinet quærere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitum suum, quomodo hoc solo contenti sunt, vt seruiant sic ei, nec ipse interficiat eos. Non curant enim quid sit illud quod faciunt, dummodo mortale non sit, non attendentes quod dicit Bern. loquens ad viros perfectos: Non est vestrûm, inquit, languere circa communia præcepta, nec attendere quid Deus præcipiat: sed quid velit probantes, quæ sit voluntas Dei bona, benè placens, & perfecta. Quintò, facit ad detestationem huius peccati hoc, quòd talis multiplicatio beneficiorum circa vnam personam frequenter generat apostema superbiæ in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorum circa aliquod membrum solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati, quod vocatur, Noli me tangere. Non enim potest sustinere superbus, quòd vitia eius reprehendantur. Sextò, faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exempla, & de multis pauca ponemus testimonia. Seneca in libro de beneficiis, ait: quòd quidam, cùm illi ob virtutem, & rempublicam benè gestam, tantum agri decerneretur, quantum vna die arando circumire posset: Non est opus, inquit, mihi cui plusquam vni ciui opus sit. Et subdit Seneca: Quanto maioris virtutis putas respuisse munus, quàm meruisse? Et Dauid in Psalm. *A fructu frumenti, vini & olei sui multiplicati sunt.* Et subiungit de se: *In pace in idipsum, dormiam & requiescam.* Quasi diceret, Alii multitudinem temporalium quærunt: sed mihi adhærere, Deo bonũ est. Consuluit Iethro Moysi, onus suũ partiri in plures, vt secum esset Deus. Isti verò cõgregare volunt multa onera in vnum, vt ab eis recedat Deus. Isti non possunt dicere illud Psal. *Vnicus*

& pauper sum ego: cùm trini in personis volũt esse, non vnici. Ille qui trinus vult esse in personatibus, cùm vnus sit in substantia, videtur dicere illud verbũ diaboli *Ero similis Altißimo*. Sex reprehensibilia in habentibus plura Ecclesiastica beneficia. Et quòd præsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostẽditur. Sex autẽ videntur reprehẽsibilia esse, specialiter in talibus personis. Primò, est reprehensibilis absentia, cùm officium eorum requirat præsentiã, tribus de causis. Primò, propter gregis pestilentiã. Vnde ad eum potest dici illud verbum Senecæ: Tantum habes negotii, quantũ medicus in pestilẽtia. Secundò, propter luporum infernalium importunam sæuitiam. Alii enim lupi solo clamore exterrentur; sed de lupo infernali legitur Iob. 41. *Non fugabit eum vir sagittarius: in stipulã versi sunt ei lapides fundæ*. Pauci sunt quos lupus infernalis singulis diebus non teneat vel per aurem, vel per linguam, vel per aliud membrum. Illo membro tenetur, quia à lupo infernali qui committit peccatum. Necessaria est ergo pastoris præsentia, quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos tertio: *Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ, sic eruemini filij Israël*. Tertiò, necessaria est præsentia pastoris, propter simplicitatem & indefensionem ouium. Certum enim est, quòd inter omnia alia animalia vnum de simplicioribus, & minoris defensionis est ouis. Cætera animalia, vel velocitate, vel astutia, vel fortitudine & dentibus & vnguibus quasi quibusdam armis secura sunt ab hostibus suis: sed ouis nihil horum habet, ideò necessaria est ei præsentia pastoris qui eam defendat. Similiter est in ouibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quàm ouis vel capra: ouis enim vel capra naturaliter fugit lupum: oues verò spirituales voluntariè in ore lupi infernalis se ponunt. Secundò reprehẽsibile est in talibus personis, quòd supra suam virtutem spondent. Contra illud Eccles. 8. *Non spondeas supra virtutẽ tuam: quòd si spoponderis, quasi restituens cogita*. Supra virtutem suam spondet qui animam suam in susceptione primæ Ecclesiæ impignorauit, & adhuc aliam Ecclesiam suscipit, cùm aliam animam non habeat, quam in pignus pro secunda Ecclesia ponat. Dominus animam suam posuit pro ouibus suis: & sic ex culpa pastoris eas amiserit, super animam pastoris periculum erit. Tertiò, reprehensibile est circa habentes plura beneficia hoc, quòd ipsi se offerunt ad fideiussionem periculosissimam, & instanter rogant, vt ad eam recipiantur: & si recepti fuerint de ea gaudent, quasi inuenerint thesaurum. Solẽt prudentes huius sæculi vitare, quòd non fideiubeant pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiussione solent euenire. Ad fideiussionem verò longè periculosiorem multi se offerunt. Vnde Prouerbiorum 22. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis. Si enim non habes vnde restituas, quid causæ est, vt tollat operimentum de cubili suo?* Qui curam animarum suscipit, manus suas defigit: id est, obligat. Sex sunt ad quæ se obligat, qui curam pastoris suscipit. Primò, ad excolendam terram Ecclesiæ Ierem. 1. *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dißipes, & ædifices, & plantes*. Secundò, ad liberationem. Vnde Prou. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem*. Tertiò, ad spiritualium infirmitatum curationem. Vnde Dominus in Euangelio Matt. 9. *Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus*. Et videntur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis, tribus de causis. Primò, quia nullorum ægrorum curam recusant, quantumcunque incurabiles videantur. Secundò, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamen curam recipiunt. Ter-

[Margin notes:]
Possidẽtes plura beneficia reprehẽsibiles in sex.

Pastoris præsentia necessaria.

Pastor ad sex obligatur.

tiò, quia mercedem ab infirmis recipiunt, & de infirmis non intromittunt. Hæc enim tria in medicis corporum quantumcunque mali sint, non solent inueniri. Quartò obligat ad prouisionem eorum, quæ spirituali vitæ sunt necessaria. Vnde Mat.24. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illi in tempore tritici mensuram?* Benè enim deberet præmeditari, qui tantam familiam suscipit, vtrum habeat vnde ei possit prouidere. Quintò, obligat se ad præbendum ducatum. Vnde Ioannis decimo dicitur de pastore: Cùm proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues eum sequuntur. Sextò, obligat se ad placandum Deum, propter quod oportet ipse placeat. Quomodo eum placabit, qui non placet? Vnde Gregorius. Quomodo is qui displicet ad intercedendum, &c. Sequitur de prædicto verbo: *Si enim non habes vnde restituas, &c.* Operimentum, quo cubile conscientiæ debet esse ornatum, vt Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimentum amittit, qui supra vires suas curam animarum suscipit. Vnde Prouerb.20. *Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo.* Idem vocatur hîc vestimentum, prius operimentum. Et est sensus: Tolle vestimentum: id est, tollendum prædica. Et subditur ibi. *Suauis est homini panis mendacij: sed os eius implebitur calculo.* Panis mendacii vocatur, qui acquiritur ex mendaci promissione cupidi, qui curam animarum suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouerb. 11. *Affligetur malo, qui fidem facit pro alio.* De illis qui post fideiussionem gaudent, dicitur Prouerbiorum 17. *Stultus plaudet manibus suis, cùm spoponderit cum amico.* Cuius causa hæc: quia non intelligit quid fecerit: pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responsorē constituit, cùm curam animarum suscipit. Quartò, reprehensibile est in talibus, quòd post fideiussionem non curant de hoc quod fideiusserunt, non attendentes quod legitur Prouerb. 6. *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico, fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.* Fideiussionē istam attendebat Abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Guillelm. de Montepessulano factus Monachus, Abbatem pro salute sua fideiussorē recepit: qui diu conuersatus ibi honestè, migrauit ad Dominum. Ad quem Abbas, peractis exequiis direxit sermonem in hūc modum: Frater Guillelme, vellem scire, si Deo placeret, vtrum de fideiussione, quam feci tibi, absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo: Domine Abbas, es absolutus. Quintò, reprehensibile est in talibus personis, quòd ipsi defraudant plurimos. Primò, Deum honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitium de duobus beneficiis, & non habet, nisi vnicum. Secundò, corpus Ecclesiæ debilitat, membri vnius ablatione, sicut corpus vnius hominis debilius est, ex defectu pedis. Tertiò, defraudat aliquem pauperem clericum, qui deberet alterum illorum beneficiorum habere. Quartò, vicarium, cùm vicarius habeat laborem, & ipse mercedem. Quintò, subditos à quibus metit carnalia, cùm eis non seminet spiritualia. Sextò, reprehensibile est in talibus personis, quod ipsi reputant beneficium, quod est onus valdè periculosum, Vnde Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent benefici vocantur: vos autem non sic*, supple vocandi estis benefici. Solam enim dispensationem alienorum bonorum habetis: Plures defraudant.

Constat ergo, quòd quando quis committit dispensationem alicui, quæ laboriosa est, licet victum & vestitum in ea ei concedat, potius eum onerat, quàm beneficium ei impendat.

De multiplici periculo, quod est in dispensandis rebus Ecclesiasticis.

MVltiplici verò ratione periculosa est dispensatio bonorum Ecclesiasticorum. Primò, quia difficile est, quòd dispensator placeat Domino & familiæ suæ. Etiam difficile est, gratiam familiæ non quærere, cùm ipsa præsens sit, & dominus sit quasi absens. Vnde relinquitur, quòd difficile sit dispensatores bonorum Ecclesiæ gratiam Dei habere. Secundò, periculosa est, quia computatio multùm differtur. Computatio autem dilata multa facit obliuisci: sicut beatus Bernardus dicit. Dilatio ista securos reddit dispensatores & absque timore furantes. Vnde Ecclesiastici octauo: *Quia non profertur citò contra malos sententia, filij hominum absque vllo timore perpetrant mala.* Et Matthæi 24. *Si dixerit malus seruus, Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis. Veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit vel ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium.* Tertiò, periculosa est: quia dominus omnia videt quæ fiunt à dispensatore. Si dicat aliquis per dispensationem Prælatorum hoc fieri, quòd vnus habeat plura beneficia. Respondeo, quòd si Prælati omnia benè facerent, non dixisset Dominus de ipsis, Matthæi 23. *Secundùm opera eorum nolite facere.* Vnde Bernardus: Non sum tam rudis, vt ignorem vos positos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem: vbi necessitas vrget excusabilis dispensatio est, vbi vtilitas prouocat dispensatio laudabilis. Vtilitas dico communis, non propria: nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.

De pluralitate Missarum, & in quibus casibus liceat dicere plures Missas.

DIctum est de primo signo auaritiæ, quæ apparet in Ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secundo signo, scilicet de pluralitate Missarum. Et verum est, quòd in die Natalis Domini licet celebrare tres Missas, in aliis diebus in tribus casibus licet celebrare duas. Primus casus est, quando necessitas requirit, vt vna de die celebretur, alia pro defunctis. Secundus est, cùm necessitas peregrinorum, vel hospitum, vel infirmorum hoc requirit. Tertius casus est, cùm tempus nuptiarum labitur: tunc, si necesse sit, poterit quis plures Missas, propter nuptias celebrare, ita tamen, quòd nunquam propter aliquā necessitatē debet celebrare, nisi duas, nec duas etiam, causa adulationis, vel cupiditatis, quia tunc est peccatū mortale. Quòd autem cupiditas pluralitatem Missarum adinuenerit, videri potest ex hoc, quòd ille qui habet duas tenues Ecclesias, in vtraque vult Missam celebrare, cùm Horas Canonicas vix in altera earum velit dicere: cuius rei alia causa non videtur esse, nisi quòd ad Missam offertur, ad Horas Canonicas, non. Missas plures dicere, quando est licitum.

Multiplex malum ex pluralitate Missarum.

POtest autem ostendi multipliciter, quòd hoc sit malū, scilicet aliquem in die plures Missas celebrare. Primò, per illud verbum Augustini. Quotidie Eucharistiam sumere, nec laudo, nec vitupero: qui non audeat laudare quotidie Quando non.

semel sumi eucharistiam: nunquid laudasset eam bis in die sumi? imo forsitan grauiter pluries sumentem puniuisset. Secundò potest idem ostendi per hoc, quod maius est conficere quam simpliciter communicare. Vnde cum non liceat alicui clerico pluries communicare, non est licitum alicui pluries celebrare. Et forsitan si nihil offerretur celebranti, sicut offertur laico communicanti, nunquam fuisset pluralitas missarum introducta in ecclesia Dei. Tertiò potest idem ostendi per hoc, quod dicit Glossa super illud ad Hebr. 6. *Terra super se venientem imbrem bibens, &c.* Prædicatio si rara est, non sufficit: si assidua, vilescit. Idem verum est de celebratione missarum: si enim aliquis pluries celebret, vilescit ei opus illud super Angelicum, non enim concessum est Angelo, vt ad prolationem talium verborum, sub specie panis gloriosum Christi corpus incipiat esse: nec exhibet reuerentiam præsentiæ creatoris sui quam deberet. Quartò potest idem ostendi per hoc, quod filii Israel non colligebant de manna nisi gomor vnum per singula capita. Manna enim propria figura fuit Dominici corporis. De hoc habetur Exod. 16. quintò potest ostendi idem per hoc, quod Agnus paschalis semel in annò immolabatur. De quo legitur Exod. 12. Sextò potest ostendi idem per hoc, quod verus Agnus, scilicet Christus, semel tantum immolatus est, & sacerdos in veteri legem tantum semel in anno cum sanguine intrabat sancta sanctorum.

De pluralitate officiorum in eadem missa.

SEquitur de tertio signo Auaritiæ, scilicet de pluralitate officiorum in eadem missa: quod licet interdum ex deuotione fiat, verius tamen videtur, quod cupiditas hoc adinuenerit. In eisdem enim matutinis nullus laudes triplicat: in missis vero cupiditas hoc adinuenit, vt si non offeratur ad vnum officium, ad aliud saltem offeratur.

De multiplicatione altarium sine necessitate.

QVartum autem signum est multiplicatio altarium absque necessitate facta, non ex deuotione, sed ex cupiditate. Vnde Oseæ 8. *Multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: facta sunt ei aræ in delictum. Hostias offerent, immolabunt carnes & comedent, & Dominus non suscipiet eas.* Mira insania est, quod altaria multiplicentur ad peccandum, quæ pure deberent fieri ad Deum placandum. Corpus Dominicum super huiusmodi altaribus ex cupiditate immolatum à Deo non suscipitur, quantum ad operationem immolantis. Simile legitur Ierem. 9. vbi sic legitur: *Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?*

De conseruatione fructuum.

QVintum signum auaritiæ est, conseruatio fructuum, in his qui habent annuos reditus sufficientes: quorum fatuitas multipliciter potest ostendi. Primò per hoc, quod ipsi videntur esse similes cuidam stulto, qui videns quendam magnum fluuium impetuosè currentem, cogitauit quod cito pertransisset, & mutuatus est vasa à vicinis suis, & retinuit in iis de aqua illa, ne cum pertransisset aqua fluuii, indigentiam haberet. Annui reditus quos habent clerici sunt, velut fluuius iugiter manans: sed diuitiæ laicorum, qui non habent ità annuos reditus, sunt velut torrens, qui quandoque siccatur. Vnde non est mirum si ipsi reseruant de fructibus suis. Secundò potest ostendi fatuitas talium per hoc, quod ipsi de portione pauperum volunt thesaurum facere, vel pos-

Fructuũ conseruatio in ecclesiasticis beneficiis fatuitas multiplex.

sessiones acquirere, cum ipsi pauperes fame & frigore moriantur. Contra quos dicit. Hieron. Accepisse pauperibus ęrogandum & esurientibus plurimis: vel cautum esse, vel timendum, apertissimi sceleris est: aliquid exinde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Idem: Optimus dispensator est, qui nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas, quæ aliter diligit proximum, aliter seipsum. Portionem suam de bonis Ecclesiasticis integre accipit, scilicet & victum & vestitum suum: Pauperes vero esurientes & nudos dimittens: diuites thesaurizare facit de portione, non attendens quanta iniquitas sit, quod pauperum est, successori suo diuiti reseruare, cum vniuersaliter dissuadeat Dominus in terra thesaurizare. Matth. 7. non videtur esse concessum prælatis Ecclesiæ, qui exemplo suo debent alios ad cōtemptum terrenorum prouocare, quod ipsi in terra thesaurizent. Tertiò potest fatuitas eorum ostendi per hoc. quod ea quæ ipsi subtrahunt pauperibus aufert eis tyrannus vel maior prælatus. Iuxta illud August. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus. Quartò potest fatuitas eorum ostendi per hoc, quod ipsi ignorant qualem successorem habituri sint. Vnde Eccles. 2. *Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboraui habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens aut stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, &c.* Congruum esset vt prælatus, qui bona ecclesiastica pure à Christo recepit, membris Christi ea impenderet iuxta illud Ecclesiast. 1. *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur.* Fatuum autem videtur esse hoc, quod homo qui bene potest dispensare reseruet eius dispensationi, qui forsitan in voluptates & vanitates expendet. Illud etiam erit materia peccati: quod potuit esse materia virtutis. Contra illum qui sic facit videtur esse illud Hieron. Da, inquit, pauperibus, non locupletibus, non superbis. De quo necessitas sustētetur, non quo augeantur opes. Pars sacrilegii est non dare pauperibus res pauperum. Quintò potest ostendi fatuitas eorum per hoc, quod melius esset quod ipsi de eis quæ sibi abundant eleemosynas facerent ante mortem, quam fieret eleemosyna illa postquam mortui essent. Eleemosyna enim ante mortem facta, est velut lucerna quæ præfertur homini custodiens eum ne cadat in foueam inferni Eleemosyna post mortem facta, est quasi lucerna, quæ fertur homini post tergum, quæ non custodit eum à casu foueæ. Si enim in peccato mortali decesserit, nulla eleemosyna, quæ pro eo fiet liberabit eum ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in vita ipsius, melior est quam illa, quæ fit post mortem. Illa quæ fit post mortem, non valet ei ad plus, nisi ad liberationem à pœna purgatorii: illa autem quæ fit in vita, potest Domini mereri gratiam & gloriam, & liberationem à debito pœnæ æternæ, & à pœna purgatorii, & abundantiam bonorum temporalium, & multa alia. *Pietas enim ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ:* vt legitur 1. ad Timoth. 4.

De *promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.*

Sequitur de sexto signo auaritię, quod est promotio puerorum ad sacros ordines & ad Ecclesiasticas dignitates. A quo peccato valde est cauendum ecclesiæ Dei. Valde enim est nociuum quod innuit Salomon eccles. 10. dicens: *Væ tibi terra cuius rex puer est.* Et Dominus Esa. 3. comminatur hoc synagogæ tanquam pœnam magnam, dicens: *Dabo pueros principes eorum.* Multiplici autem ratione cauendum esset Ecclesiæ ab hoc peccato. Primò propter defectum sapientiæ, qui est in pueris. Vnde Aristoteles: Non iuuenes eligit duces, eo

Ordines sacros pueris distribuentes.

quod non constituet eos esse prudentes. Et Iob 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Et etiam si sciẽtia esset in talibus personis, non tamen habent experientiam, quæ valde necessaria est rectoribus. Vnde Eccles. 14. *Qui non est tentatus, quod scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa.* Et deinde subditur: *Qui non est expertus, pauca recognoscit.* Secundò propter defectum virtutis. Vnde Ecclesiast. 6. *Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates,* vbi dicit Glossa, Debet quisque virtutes proprias perpendere, & pro quantitate virium curam aliorum suscipere, ne dum delectatur, loco gloriæ fiat subditis author ruinæ. Oportet prælatum Ecclesiæ inflexibilem esse. Ætas iuuenilis vel puerilis tenera est in iudicium: sicut virga antequam adulta sit flexibilis est. Vnde Gloss. super illud Ecclesiast. 10. *Væ tibi terra, cuius rex puer est,* cuius ætas leuitati & inconstantiæ proxima est. Tertiò cauendum est Ecclesiæ à promotione iuuenum: quia incertum est quales futuri sint. Prouerb. 30. *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ volantis in cœlo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua.* Et si valde incertus sit volatus aquilæ in cœlo, eo quod diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuose incedit: & via nauis in medio mari, quia variatur secundum quod ventus variatur, nullum tamen horum se dicit Salomon penitus ignorare, nisi solum viam viri in adolescentia sua. Vnde sapientiores Salomone se videntur facere illi, qui propter signa aliqua bona, quæ videntur in iuuenibus asserunt eos futuros bonos & faciunt eos promoueri, non attendentes, quod oportet columnam prius robur suum accepisse, quam ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt, in prælatione bonitatem suam amittunt, vel per superbiam, vel aliquod aliorum vitiorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timoth. 3. *Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.* Vnde dicit Glossa, In arrogantiam, quæ est ruina diaboli, incidunt, qui puncto horæ nondum discipuli fiunt magistri. Tales voluptatibus vacant. Vnde post illud Ecclesiast. 10. *Væ tibi terra cuius rex puer est,* Subditur, *Et cuius principes mane comedunt.* Et super illud Ecclesiast. 12. *Adolescentia & voluptas vana sunt,* dicit interlinear. quod voluptas carnis comes est adolescentiæ. Ignis concupiscentiarum quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando prælati efficiuntur. Habẽt enim diuitias, quæ sunt materia gulositatis: habent etiam mulieres quarum custodes fiunt. Vnde consequens est vt gulæ & luxuriæ intendant. Ex quo gallo non succincto lumbos gallinæ traduntur: bene potest quilibet cogitare, quid ex hoc possit sequi. Prius tentandum esset qualiter ipsi regerent se, priusquam alii regendi committerentur eis. Vnde August. Prius vide si nôsti diligere teipsum, & committo tibi proximum. Si autem non nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Attendendum etiam esset antequam committeretur alicui familia ad pascendum, an habeat vnde eam pascat. Ridiculum est, quod famelici & nudi vestimẽta & alimoniam aliis promittant & vlcerosi medicos se iactent. Potius deceret tales verbũ illud Esaiæ 3. *Non sum medicus, & in domo mea non est panis, &c.* Quartò cauendum est à promotione iuuenũ propter derisionem hostium. Derideri enim potest Ecclesia ab inimicis suis cum ipsa senuerit si nubat puero, & pro spõso habeat quem deberet portare in gremio, & lactare lacte simplicis doctrinę. Et potest ei dici illud: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.* Quando enim debuit nubere illi, qui pater posset esse, ipsa nubit illi cui opus est matre.

Quintò cauendum est ecclesiæ à promotione talium: quia scandalizabitur populus de talium promotione subita. Vnde super illud 1. ad Timoth. 3. *Non neophytum, &c.* dicit Gloss. Heri in theatro, hodie in Ecclesia, vespere in circo: hodie in altare, dudum fautor histrionum, nunc constuprator est virginum. Et quod legitur ibi: Cui opus est patrono, mihi parant defensorem: & cui opus est pædagogo, mihi instituunt doctorem. Sextò cauendum esset ecclesiæ à tali promotione: quia sicut senectus exornat quodammodo Ecclesiasticas dignitates, sic pueritia quasi deturpat eas. Ad primum pertinet, quod legitur Ecclesiast. c. *Quam speciosum canitiei iudiciū, & presbyteris cognoscere consilium. Quam speciosa veteribus sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium. Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.* Ad secundum pertinet illud verbum, quod dicit quidam de Nerone. Nero quum quosdam ornare vellet, non ipsos ornauit, sed ornamento deturpauit. Et in veritate quum presbyter idem sit quod senior, ordo sacerdotalis ad senes videtur pertinere: & quasi contraria de aliquo videntur dici, quum dicitur esse iuuenis presbyter. Idem enim est ac si diceretur iuuenis senior. Vnde Dauid in
Psal. 106 Psalm. cathedram senio attribuit, dicēs: *In cathedra seniorum laudent eum.* Septimò cauendum esset Ecclesiæ ab huiusmodi promotione, quia multis exemplis mouetur ad hoc. Primo exemplo Domini, qui xxx. anno incepit facere opera, quæ ad prælatos pertinent. Et Ezechiel describitur in xxx. anno fuisse quando vidit visiones. Petro etiam & non Ioanni commendauit Christus Ecclesiam. Vna potuit causa esse, quia Ioannes erat adolescens. Apud Hebræos etiam prohibita est lectio principii Geneseos, & finis Ezechielis, & Cantica Canticorum ante trigesimum annum. Et alia exempla ad idem possunt adduci. Sed forte aliquis obiiciet, quod Ieremias puer ad prædicandum missus sit. Et Timotheus adolescens Episcopus ordinatus sit. Et Salomon ante trigesimum annum in regem promotus. Cui responderi potest, quod Ieremias antequam prædicaret, audiuit: *Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream*: vt legitur Ierem. 1. Si Dominus virgam vnam in vnam magnam columnam commutaret, iam posset poni pro columna in ædificio. Non tamen ex hoc sequitur, quod virga simpliciter sit vtilis ad hoc vt ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quasi miraculose sapiens & robustus factus ante ætatem solitam ad prædicandum sit missus, non tamen hoc ad consequentiam est trahendum. De Timotheo vero respondet beatus Bernardus: Da mihi talem Timotheum, & ego cibo si vis eum auro, & poto balsamo. Pauci inueniuntur hodie similes Timotheo. De Salomone vero dici potest, quod forsitan ideò male accidit Salomoni, quia adeò iuuenis factus est rex. Diuitię enim & deliciæ quasi infatuauerunt eum. Præterea spiritualis gratia est ei facta. Dedit enim ei Dominus subito cor ita sapiens, quod nullus similis ei fuerit.

De libenter currentibus ad nummos horarios, &c.

Sequitur de vltimo signo Auaritiæ, quod est concursus ad nummos horarios & ad processiones, & ad cætera loca in quibus solet offerri. Hoc signum auaritiæ in multis locis apparet in Ecclesia Dei. Vidimus enim clericos concurrere ad horas illas ad quas decantandas constituta est certa pecunia. sicut piscis concurrit ad panem in aqua proiectum, de aliis vero horis non curant. Vnde in quibusdam Ecclesiis vocantur à laicis horæ illæ in quibus nummi dantur, horæ nummi. Quod satis indecens est. Similiter si aliquod funus est in aliqua

Ad horarias preces & funera currentes notãt.

qua villa, concurrunt illuc sacerdotes & clerici de circumiacentibus villis, vt possit dici de illis, quod dicit Dominus Matthæi 24. *Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*. Et Iob 39. dicitur de aquila, *Contemplatur escam, & oculi eius de longe prospiciunt*. Et subditur: *Vbicunque fuerit cadauer, statim adest*. Pisces escam non sentiunt, nisi eis proxima fuerit: sed tales fumus sentiunt etiamsi distat ab eis per vnam leucam, vel per duas, & statim concurrunt. Vnde similes sunt vulturibus: de quibus dicitur, quod existentes in regione vna sentiunt cadauera in alia.

Cap. XII.

De peccato indigne conficiendi.

QVia Simonia & alia peccata, de quibus proximo loco dictum est, frequenter solent comitari peccatum indigne conficiendi: Ideò subiungemus hic tractatum de peccato isto, & primo agemus de his, quæ pertinent ad dignitatem conficiendi: deinde agemus de his, quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Ad hoc vero quod aliquis digne conficiat. Primò necessarium est, vt probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sicut ille qui vult infundere aliquem pretiosum liquorem alicui vasi, prius probat vel tentat vtrum vas sit mundum vel immundum, sanum vel corruptum: sic debet videre de se sacramentum altaris suscepturus. Ista probatio vocatur diiudicatio in eodem capitulo, vbi dicit Apostolus: *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur*. Secundò immunditia inuenta in se, necesse est vt homo eam abluat. Manibus enim illotis accedere ad mensam Domini valde indecens est: & in hoc peccant multum aliqui sacerdotes, qui cum singulis diebus bis manus corporis lauent vt ad mensam corporalem accedant: tamen ad mensam Domini in qua Dominus præsens est, & cui angeli assistunt per vnum mensem vel duos accedunt manibus illotis: id est, operibus, non attendentes, quod dicitur in Ps. 17. *Secundum puritatem manuũ mearum retribuet mihi*. Non secundum pluralitatem missarum, sed secundum puritatem manuum retribuet Dominus sacerdotibus. Ad istam ablutionem manuum pertinet, quod dicitur in Psalm. 25. *Lauabo inter innocentes manus meas, &c.* Tertiò necessarium est lumen fidei: ad quod lumen sacerdos consideret virtutem sacramenti: vt scilicet habeat fidem de effectu sacramenti illius, qui est collatio vel augmentum gratiæ. Ad lumen etiã istud debet inspicere, quæ latent sub specie panis & vini. Indecens est mensam talem esse sine lumine, & timere possunt, qui habent ibi oculos obcæcatos ne videant, ne illa mensa fiat illis in laqueum. Ideò dicitur in Psalm. 42. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam*. Et post subditur: *Et introibo ad altare Dei*. Quartò necessaria est fames de percipiendo effectum illius sacramenti, quam famem sacerdos non habebit nisi per humilitatem, cogitando defectus suos, & se vacuum & pauperem inueniri. Fastidiosos & plenos non vult Dominus saturare, sed esurientes & sitientes. Vnde Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Et ista quatuor sunt ex parte ipsius, qui debet conficere. Ex parte vero cibi qui sumendus est, necessaria est præparatio. Modus autem præparandi tangitur Exod. 12. vbi sic legitur de agno Paschali: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni*. Crudum comedit ille in quo ignis charitatis non est. Coctum aqua comedit, qui passionem Dominicam, cuius figura est sacramentum illud, diligenter recolit, ita vt meditatione eius exardescat ignis. Sed sunt nonnulli, qui in præparatione cibi corporalis, quem sumpturi

Sacerdos vt bene cõsecret. quid requiratur.

sunt, volunt quod laboretur à mane vsque ad tertiam: sed præparatione huius cibi spiritualis nollent laborare per dimidiam horam. Secundò necessaria sunt azyma cum lactucis agrestibus, cum quibus agnus comedatur. Inconsuetum enim est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus, quæ amaræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debent esse in conficiente. Vnde Augustinus: Panis iste salus est ægris, quam lacrymæ faciunt dulciorem. In azymis intelliguntur opera, vt sunt eleemosynæ, orationes, & simul aquæ debent præcedere sumptionem Dominici corporis. Tertio necessaria est diiudicatio Dominici corporis, vt cum magna reuerentia recipiatur. De quo tangit Apostolus 1. ad Corinth. 11. dicens: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium*, id est, damnationem, *sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini*. Quartò necessaria est diligens custodia post sumptionem, & præcipuè custodiendum est in quo Dominicum corpus susceptum est. Si quis in pyxide vbi Dominicum corpus positum est, fœtidum lutum poneret, infidelis iudicaretur. qualis ergo iudicandus est ille, qui os suum in quo corpus Domini recepit, detractione, vel ebrietate, vel alia spurcitia polluit, cum spurcitia spiritualis longe maior sit immunditia corporali? Ad hoc pertinere potest, quod legitur Prouerbiorum 27. *Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est Domini sui, gloriabitur.* De diiudicatione & custodia similiter habetur Prouerbiorum 23. vbi sic legitur: *Quando sederis vt comedas cum Principe, diligenter attende, quæ sunt posita ante faciem tuam*, ecce diiudicatio, & subditur, *Et statue cultrum in gutture tuo.* Hoc pertinet ad custodiam oris. In ore cultrum discretionis ponendum est, vt non admittat homo in ore suo vnde ipsum possit inquinari. Vltimo necessarium est, vt in confectione forma tradita obseruetur. De hoc habetur in Glossa super illud 1. ad Corinth. 11. *Quicunque manducauerit hunc panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini*, Vbi sic dicitur. Indignus est, qui aliter celebrat, quam à Christo traditum sit: & qui non deuota mente accedit, vel in voluntate peccandi manens. In summa ergo colligi potest, quod ea quæ pertinent ad hoc quod aliquis digne conficiat, vel pertinent ad ipsum conficientem, vel ad ipsum cibum qui sumendus est, vel ad formam conficiendi diuinitus traditam. Ille vero qui debet conficere vel etiam communicare, deberet esse præparatus quasi transiturus esset de mundo isto ad patrem. Ad mēsam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est. Vnde Exodi 12. præcipitur quod comedentes Agnum paschalem sint præparati ad eundum. Vbi sic legitur: *Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus vestris, tenentes baculos in manibus*: Hæc est forma hominis parati ad eundum. Præter ista leguntur, quædam alia in sancta Scriptura, quę ad dignitatem eius qui debet conficere vel communicare pertinere videntur. Sicut illud quod legitur Genes. 14. de Melchisedech, quod protulerit panem & vinum Abraham regibus deuictis. Post victoriam enim peccatorum, ad sacramentum altaris accedendum est. Ad idem pertinet hoc, quod Exod. 12. præcipitur Agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur, quod verus agnus post impletionem decalogi sumendus sit. Ea etiā quæ de sepultura Domini in Euangeliis leguntur, indicant nobis qualiter corpus Dominicum sit sumendum. Sepultus enim est in monumento in quo nondum quisquam positus fuerat. Non ponat ergo aliquis Dominum vbi iam est diabolus: quia nulla conuentio Christi ad Belial. 2. Corinth. 6. Recipitur etiam in sindone munda, id est, cordis

puritate: sicut Ioseph legitur fuisse. Mathæi penultimo. Adsint etiam myrrha & aloë, quasi Nicodemus attulit: vt legitur Ioan. 19. Amaritudo contritionis & mortificatio carnis adsint: vnguenta quę mulieres præparauerunt: id est, opera quæ pertinent ad deuotionem Dei & compassionem proximi.

Qualiter sit præparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.

Missę præparatio.

VEstes etiam sacerdotales instruunt nos circa idem. Præparatio enim quam facit qui celebraturus est, sacras vestes induendo, significat qualiter præparaturus esse debeat interius. Ad idem pertinet quod legitur Leuitici 16. vbi sic dicitur: *Locutus est Dominus ad Moysen, & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne ingrediatur omni tempore sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc ante fecerit.* Et subditur: *Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti.* Non loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorum, sed de ingressu quo intrabat cum sanguine: & ideo recte significatur per hoc ingressus sacerdotis Euangelici, ad confectionem Dominici corporis & sanguinis. Quod etiam videtur per hoc quod ibi dicitur. *In nube apparebo super oraculum.* Quasi enim in quadam nube sacramenti, apparet Dominus super altare. Non intret ergo sacerdos ad altare, nisi tunicam habeat lineam innocentiæ, vt sit absque peccato odii. Et feminalia linea continentiæ: vt sint absq; peccato carnis. Et zonam lineam per sobrietatem, vt sit absque peccato ingluuiei ventris. Et cidarim lineã per puritatem intentionis, vt sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne morte moriatur. Ad dignitatem etiam conficiẽdi vel communicandi pertinet quod legitur Exod. 12. vbi dicitur: *Hæc est religio phase. Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius non comedet ex eo.* Alienigena est, qui filius diaboli est per imitationem: qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis.* Peccator succedit diabolo, quasi patri, à nomine & hæreditate. In nomine. Vnde Dominus dicit de Iuda, *Vnus ex vobis diabolus est.* In hæreditate. Vnde Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Seruus emptitius est qui à certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redemptus esse videtur; qui circuncidendus est si agnum verum vult sumere, vt linguam suam refrenet à verbis illicitis, & sobrie cibo & potu vtatur. Superbiæ etiam ornatus deponat. Non videtur securum esse illi, qui æquè superbus vult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentum altaris. Aduena est ille qui de nouo conuersus est, cui non est securum ad sacramentum altaris accedere. In quo non parum videntur errare multis in Ecclesia, qui illos qui manserunt in peccato carnis per totum annũ vsque ad Dominicam in Ramis palmarum, de quibus certum est eis, quod decem annis vel amplius post tertiam diem Paschæ ad peccatum carnis redierunt, communicant indifferenter: non attendentes quod hic dicitur: Aduena non comedet ex eo. Interl. illum aduenam vocat, qui nuper venit ad fidem, nec adhuc firmus est. Mercenarius vero est, qui pro lucris temporalibus Christo seruit, qui agnum verum comedere non deberet: quod valde male obseruatur in ecclesia Dei.

Quæ faciunt ad detestationem indigne conficientium.

POstquam ostensum est in quibus dignitas conficiendi attendatur, sub-

jungendæ sunt authoritates & rationes, & exempla, quæ valent ad detestationem huius peccati. Et primò valet ad hoc illud Gregorii. De quolibet indigne conficiente vel sumente corpus Christi, sicut de Iuda dicit Dominus. *Veruntamen ecce manus tradentis mecum est in mensa.* Sicut Iudas tradidit Christum persecutoribus: sic conficiens vel sumens corpus Christi indigne, tradit eum quantum in se est dæmonibus, dum ponit eum in loco, qui est in potestate dæmonum. Secundò facit ad hoc illud Augustini. Magis peccant, qui tradunt Christum peccatoribus membris diaboli, quàm qui tradiderunt eum crucifixoribus Iudæis. Tertiò facit ad hoc quod dicit Glossa super versum illum, Dederunt in escam meam fel, vbi sic habetur, Hoc adhuc facit contemptor sedentis in cœlo, & grauius peccat, quam qui crucifixerunt ambulantem in terra. Quod verum est ad minus quoad circunstantias multas. Prima est: quia indigne sumentes corpus Christi, scienter contumeliam Christo inferunt, quem verum Deum esse credunt: deteriores in hoc Iudæis, *qui si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* 1. ad Corinth. 2. Vnde non potest Dominus rogare pro indigne sumentibus, sicut pro Iudæis rogauit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Secunda: quia contemnunt Christum regnantem, quem Iudæi contempserunt mortalem. Maior autem contumelia est, quæ infertur alicui in statu honoris, quam quæ infertur ei in statu humilitatis. Sicut contumelia quæ infertur alicui cum miles est, maior est quàm quæ infertur ei quũ domicellus est. Tertia circunstantia est quia contumelia crucifixionis tantum semel à Iudæis illata est: ab indigne vero conficientibus vel sumentibus quotidie infertur. Quarta, quia vilitas & macula culpæ magis Deo displicet, quàm vilitas pœnæ quæcunque sit: sed indigne sumentes corpus Christi, faciunt quantum in se est ad hoc quod Christus polluatur, sicut infra patebit. Ergo quãtum in se est faciunt illi, vt videtur, quod magis sibi displicet, quam quod fecerunt ei Iudæi. Præterea quam maiorem contumeliam potest quis inferre Domino suo, quam si eum capiat & in carcerem immundissimum proiiciat? Non esset maior contumelia si eum occideret, licet maior dolor ibi esset. Contumelia vero ista satis insinuatur ad Hebr. 10. vbi conculcatio vocatur. Sic enim ibi legitur: *Irritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione duobus aut tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit?* Vbi dicit Gloss. Christum conculcat, qui libere peccat absque timore & pœnitentia, & indigne eo participat. Idem insinuatur nobis Ioan 13. vbi dicitur: *Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneũ suum.* Calcaneo conculcatio fit. Et vbi nos habemus in Psal. *Magnificauit super me supplantationem.* Alia litera habet: Ampliauit super me calcaneum suum: id est, erexit pedem vt me conculcaret. Ad detestationem huius peccati facit, quod legitur 1. ad Corinth. 11. *Quicunque manducauerit hunc panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini,* vbi dicit Gloss. id est, reus erit ac si Christum occideret. Si quis qui fidem haberet sciret semel se Christum crucifixisse, ipse vellet nudis pedibus per totum mundum toto tempore vitæ suæ pœnitentiam agere: quid ergo debent etiam facere illi qui toties commiserunt peccatum simile illi peccato? Item dicit Ambrosius. Qui indigne Christum sumit, idem est ac si interficiat. Talis iterum Christum crucifigit, iuxta illud ad Hebræos 6. *Rursum crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes.* Ipsi quantúm in se est Christum iterum crucifigunt eum ostentui habentes: id est, derisioni. Il-

Indigne conficere sacramentum quæ & quanta dissuadeant.

ludunt enim ei, dum simulant se eum adorare, quem in veritate inhonorant. Vnde potest Christus dicere de eis, quòd super dolorem vulnerum suorum ei addiderunt. Tales quantum in se est corpus Christi polluunt. Vnde Malach. 1. *Dicit Dominus exercituum, ad vos: O sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, In quo despeximus nomen tuum?* Et subditur, *Offertis super altare meum panem pollutum.* Vbi dicit Gloss. Panem, id est: corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare & ad mensam Domini. Talis sordidus & excommunicatus corpus Christi osculatur. De excommunicatione eius 1. ad Cor. vlt. *Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema.* Ad aliud verò pertinet, quòd dicit quidam sanctus indignè conficienti: Quomodo labiis illis oscularis filium Virginis, quibus osculatus es labia meretricis? Attendere deberet talis etiam formam verborum, quâ Christus admonet eum, vt aduertat hoc esse corpus suum, quod sic contrectat. *Hoc*, inquit, *est corpus meum, super quod os tuum fœtidum aperis, quòd quum sis fera pessima, deuorare præsumis. Et idolothytum facis, qui cani vel porco apponis. In cuius faciem expuis, quando in lutum platearum proycis.* Ad primum potest referri quod legitur in Psalm. *Os peccatoris & os dolosi super me apertum est.* Hoc verè potest dicere Christus, quando indignè conficiens os aperit ad suscipiendum eum. Ad secundum potest referri quod dicit Iacob Genesis 36. *Fera pessima comedit eum.* Tertiò, de corpore Christi idolothytum facit, qui ex cupiditate celebrare præsumit. Cani vel porco apponit illud, qui illud assumit, quum porcus sit per luxuriam, imò porco immundior; vel canis per detractionem. Vnde videtur dicere illud quod dicit Goliath ad Dauid 1. Reg. 22. *Veni*, inquit, *ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli, & bestijs terræ.* cùm ipse sit volatile cæli per superbiam, & bestia terræ per cupiditatem & auaritiã. Ad duo verò vltima pertinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus, iuxta filium Virginis ponit idolum Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, qua in faciem eius spuit, dum sumit Filium Dei, quasi in lutum platearum proiicit. Cùm de Saracenis dicatur, *Deus, venerũt gentes in hæreditatem tuam, &c.* De indignè conficientibus potest amplius dici, scilicet quòd polluerunt filium sanctum suum. Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quòd indignè conficientes Deo contumeliam inferunt, quasi coram curia sua congregata. Adest enim ibi Deus, adsunt homines & Angeli. Vnde Gregorius: Quis fidelium dubium possit habere in ipsa immolationis hora, ad sacerdotis vocem cælos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio Angelorũ choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quòd tales inferunt Deo contumeliam in propria domo eius. Vnde Ierem. 11. *Quid est, quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa?* Præter prædicta, sunt quatuor, quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Primum est, magna ingratitudo, quæ est ibi. Venit enim diuina Maiestas visitare hominem in Sacramento Altaris, & hoc cum plenitudine charismatum: vnde Eucharistia vocatur Sacramentum istud, & miser homo non timet contumeliam ei inferre, quem pro posse suo debuit honorare. Satis admirari non possumus in hac parte bonitatem diuinam, & peruersitatem humanam. *Quid est homo?* ait Dauid, *quia magnificas eum: aut filius hominis, quia visitas eum?* Etiam latrones illis, ad quorum mensam comederunt, seruant fidem: per annum indignè verò conficiens, vel communicans, in ipsa mensa, ad quam cum Domino comedit, ei contumeliam facit. Vnde benè potest dici de Domino, illud Ecclesiastici 19.

Psal. 108. (left margin, beside "Psalm. Os peccatoris")
Psalm. 8. (right margin, beside "Quid est homo")

Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Ad magnitudinem ingratitudinis facit hoc, quòd in Sacramento illo mors Domini figuratur. Vnde primo ad Corinth. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* Magna verò ingratitudo est, aliquam ei contumeliam inferre, quem recordatur mortuum pro suo amore. Secundò, facit ad detestationem huius peccati hoc, quòd indignè conficientes vel communicantes, infeliciores videntur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonum eis est noxium, & ex ipsa vita moriuntur, & ex ipso antidoto incurrunt infirmitatem ad mortem. Quis locus curationi, quando quod debuit curare hominem ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi: Sacramentum summæ pietatis sibi in iudicium sumit indignus. Benè esse non potest malè accipienti quod bonum est. Tertiò, facit ad detestationem huius peccati, pœna quam Dominus accipit etiam in præsenti de indignè sumentibus corpus Christi. Vnde 1. Corinth. 11. postquam dixit Apostolus: *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* subdidit: *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Et exponit Gloss. Infirmi febribus, imbecilles longis valetudinibus, & infirmitatibus, & dormiũt morte corporis. Legitur etiam in libro Paschasij, quòd quicunque indignè communicat, nisi bonitas Christi, cuius iudicio omnia pendent, gladium suspenderet, & temporalem iudicem, vt pœniteat, remoueret; ab Angelis ad hoc positis perimeretur. Nec mirum: Si enim pro Christi morte gens Iudæorum destrui debuit, & peccatum indignè conficientium simile est peccato eorum qui crucifixerunt Christum, sicut prius ostensum est: iustissimè possunt tales à Domino interfici. Vltimò, faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exempla. Et de multis pauca ponamus. Ioannes Baptista in vtero matris sanctificatus, à pueritia in eremo conuersatus, & inuitatus à Domino, timuit tangere verticem Domini, ipsis Angelis reuerendum & tremendum. Vnde cantat Ecclesia de eo: *Baptista contremuit, & non audet tangere sanctum Dei verticem: sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator.* Quomodo, ergo, aliquis immundus non timet sumere totum corpus Christi, iam glorificatum? Item beata Magdalena, quæ tanto feruore Dominum diligebat, & tam deuotè ei viuo & mortuo seruiebat, non est permissa tangere pedes Domini, eo quòd non crederet Filium esse æqualem Patri.? Item beatus Marcus sibi abscidit pollicem, vt reprobus esset sacerdotio? tantum reuerebatur Dominicum corpus conficere. Et quidam senior inter Eremitas, cùm ab illis eligeretur in sacerdotem, & ab Episcopo Ægypti ordinatus esset, ait: Ego licet sim sacercerdos, in vita tamẽ mea non conficiam. Legitur etiam 2. Reg. 6. de Oza, *quòd cùm bobus recalcitrantibus, arca declinaretur, ipse extendit manum suam, & tenuit eam. Et iratus indignatione Dominus contra Ozam, percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi.* Tradunt Hebræi, quòd ea nocte dormierat cum vxore sua. Si Oza interfectus est à Domino, quia præsumpsit tangere arcam, quæ erat figura Dominici corporis, cùm ea nocte iacuisset cum propria vxore: quid meretur ille, qui iacuit cum sua concubina. & tamen ipsum verum corpus Domini tenere vel sumere præsumit? Item legitur primo Regum 6. quòd Bethsamitæ percussi sunt à Domino, eo quòd vidissent arcam Domini & percussi sunt lxx. viri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussi sunt, quia attentauerunt circa arcam Domini, quòd eis erat prohibitum, scilicet, videre arcam Domini nudam: quid merentur illi, qui attre-

ctant aliquid circa corpus Domini, quod eis prohibitum est? Præterea, sancta Maria Ægyptiaca, pœnitentiam agens in deserto, semel tãtùm hoc Sacramentum accepit à Zosyma Eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuisset lacrymata, tamen tunc amplius, quasi vsque ad effusionem oculorum. Legitur etiam Matth. 8. quòd Centurio dixit Domino dicenti sibi: *Ego veniam & curabo puerum tuum. Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum.* Et Luc. 5. legitur quòd Petrus ait Domino: *Exi à me, quia homo peccator sum.* Legitur etiã Exodi 3. quum Dominus apparuisset in rubo Moysi, quòd dicit ei Dominus: *Solue calciamentum de pede tuo: locus enim in quo stas terra sancta est.* Sic, cùm Dominus adest in Sacramento, omne morticinium remouendum est.

De peccato eorum, qui non curant communicare.

POst peccatum eorum, qui indignè conficiunt vel communicant, dicendum est de duobus peccatis, quæ videntur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorum qui nunquam curant communicare, & de peccato eorum, qui postquam Dominum in Sacramento Altaris sumpserunt, per peccatum mortale eum à se expellunt. Ad detestationem verò primi peccati triplex testimonium scripturæ potest adduci. Primum est in veteri lege, Num. 9. vbi sic legitur: *Homo, qui fuerit immundus super anima, siue in via procul, faciat phase Domino mense secundo. Si autem mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phase; exterminabitur anima illa de populis suis.* Immundus super anima dicebatur ille, qui immundus erat ex contractu mortui. Secundum testimonium est in noua lege Ioannis sexto, vbi dicit Dominus: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam æternam in vobis.* Tertium testimonium est, constitutio Ecclesiæ, quæ dicit, quòd quilibet, postquam ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua, & suscipiat reuerenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum, nisi fortè de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus eius ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur: & moriẽs Christiana careat sepultura. Multùm autẽ dolere debet ille, qui nõ cõmunicaret saltẽ semel in anno. Primo, debet esse causa doloris hoc, quòd Dominũ multùm offẽdit. Nõ enim parũ offenditur Deus, quãdo à suis negatur ei hospitium semel in anno, in quibus debet habere continue hospitiũ. Quòd autẽ Deus multùm ex hoc offendatur, potest ostendi ex hoc quod legitur Lucæ 10. de his qui non essent recepturi discipulos eius: *Dico vobis, quòd Sodomis in die illa remißius erit, quàm illi ciuitati, quæ non receperit vos.* Si tantum offenditur Deus: quando discipuli eius non suscipiuntur; quantum credendus est offendi, quando sibi hospitium negatur, & præcipuè, quia à suis? Vnde Ioann. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Qui Domino hospitium negant: timere possunt, ne dicatur eis illud verbum, quod legitur Matt. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius.* Et subditur causa: *Hospes eram, & non collegistis me.* Timere etiam possunt, ne accidat eis sicut Sodomitis, qui inhospitales erant, quos ignis & sulphur succendit. Vnde Origenes: Domos hospitales ingressi sunt Angeli: scilicet domum Abraham & Loth. Domos verò hospitibus clausas ignis & sulphur succendit. Talem vindictam volebant Iacobus & Ioannes sumere de Samaritanis, qui nuntios Christi nõ susceperant: vt legitur Lucæ 9. Vnde dixerũt Domino: *Vis dicamus, vt ignis de cælo*

descendat & consumat illos? Secundò, debet dolere de indignitate sua. Sunt quidam qui sibi applaudunt, dicentes: quòd melius est corpus Christi non sumere, quam indignè sumere. Quibus dicimus, quòd in hoc benè faciunt, quòd non indignè sumunt: quia non est bonum sumere indignè panem filiorum, imò panem Angelorum, & dare canibus: tamen dolere debent, quia se canes inueniunt, qui filii esse deberent. Dolere etiam deberent de hoc, quòd vident se esse vasa mortis & iræ, & receptacula immunditiæ, qui deberent esse receptacula gratiæ & vitæ. De homine, qui indifferenter sordes peccatorum in se recipit, Deo verò locum præparare negligit, potest dici illud verbum quod legitur Osee 8 *Israël factus est quasi immundum in nationibus.* Israël est Christianus, qui per fidem Deum videt. Verus Christianus debet dicere illud verbum Dauid: *Si dederis somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino:* supple, malè mihi accidat. Tertiò, potest dolere, qui saltem semel in anno non communicat, quia non facit quod Dominus præcepit discipulis suis, quum recessurus erat ab eis: volens illud infingi maximè memoriæ eorum. *Hoc facite,* inquit, *in meam commemorationem.* Hoc quasi signum sui amoris reliquit Dominus Ecclesiæ suæ. Et væ illi, qui non habet memoriale, à tanto amico sibi relictum. Quartò, dolere posset talis de diaboli præsẽtia. Vbi enim est Dei absentia, adest diaboli præsentia. Quintò, dolere posset: quia fraudatur vtilitate quæ consequitur ex aduentu Domini in aliquod hospitium. Non enim est aduentus eius absque magna vtilitate. Vnde cùm Zachæus Dominum in hospitio suo recepisset, audiuit à Domino: *Hodie salus huic domui facta est*, vt legitur Lucæ 19. Raab etiam saluata est, quia suscepit nuntium Domini, vt legitur Iosue 6. Et viduæ quæ Eliam suscepit, non defecit farina, & oleum non est diminutum: vt legitur 3. Regum 17. Si adeò vtile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, quàm vtile est credẽdum, esse ipsum Dominum in hospitio suo recepisse. Non modica securitas est talem socium habere. Vnde Dauid: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo: quoniam tu mecum es:* & iterùm: *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Et subditur: *Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.* De illo qui Dominum non suscipit, potest intelligi illud quod legitur Eccles. 4. *Væ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se.* Talis cùm mensa Altaris indignus sit, etiam est indignus mensa cælesti. Et cùm Domino hospitium negauerit, meritò ianua cælestis regni ei clausa erit.

De peccato illorum, qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.

HVius peccati magnitudo potest ostendi multipliciter. Primo, per quòd turpiùs eiicitur, quàm non admittitur hospes. Si enim peccatum tantum est Domino, negare hospitium; manifestum est magnum valdè esse peccatum, iam susceptũ expellere ab hospitio suo. Secundò potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quòd ~~talis~~ similis est Iudæ, qui postquam ad mensam Domini comederat, eum tradidit hostibus suis. Etiam latrones timent contumeliam inferre eis, ad quorum mensam comederunt. De tali potest intelligi illud quod legitur Eccles. 6. *Est amicus socius mensæ, & non permanet in die necessitatis.* Tales etiam similes sunt Iudæis, qui in die qui dicitur Dominica in Ramis Palmarum, Christum honorificè susceperunt, & post eum eiecerunt cum contumelia magna. Sunt aliqui, qui septem septimanis Christo hospitium parant: postquam verò susceperunt eum, nullam reuerentiam sibi exhibent, imò tot

contumelias

contumelias ei inferunt, quòd eũ oportet inde exire. Venturo magnam reuerentiam exhibent, præsenti verò, nullam. Vnde Bernardus admirans dicit: Quid minus præsenti, quàm venturo debetur? Quid minus reuerentiæ tempus Resurrectionis exigit, quàm Passionis? Tales etiam, ad modum Iudæorum, Barrabam latronem Filio Dei præponunt, dum Filium Dei à se expellunt, & infernalẽ latronem introducunt. Expellunt eum, qui eos protegebat, & introducũt eum, qui eos iuguler. Vnde Ioannis decimo: *Fur non veniet, nisi vt furetur, & mactet, & perdat.* Quantum autem displiceat Deo tale peccatum, innuit Dominus in Psalm. vbi dicit: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, &c.* Et subditur: *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.* Et alibi: *Homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, &c.* Et subditur: *Domine, ressuscita me, & retribuam eis.*

Psal. 54.

Cap. XIII.

De vitio proprietatis in Religiosis.

Proprietas Religiosorũ detestanda.

AD huius peccati detestationem possumus ponere duodecim exẽpla. Primum est Genes. 19. vbi legitur, quòd vxor Loth post se respiciens, versa est in statuam salis. Vir religiosus tunc post se respicit, quando diuitias huius mundi, quas reliquit, concupiscit. Statua corpus est sine spiritu. Vnde claustralis tunc statua efficitur, quando solo corpore in claustro conuersatur, corde verò in mundo. Statua similitudinem habet hominis, & non est homo: sic talis similitudinem Monachi habet, & Monachus non est. Notabile enim est quòd vxor Loth versa est in statuam salis, quia talis Monachus exemplo suo condit alios, sed sibi vtilis non est. Hoc exemplũ reuocat Dominus ad memoriã Lucæ 16. dicens: *Memores estote vxoris Loth.* Ad idem pertinet illud Lucæ 9. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, &c.* Secundum exemplum est Genes. 31. vbi legitur Rachel furatam fuisse idola Laban. Laban, candidatio interpretatur, siue candidus: & significat mundum, qui habet quendam candorem exterius. Rachel verò idola furatur Laban, quando claustralis diuitias huius mundi amplectitur amore. Notabile verò est in hoc exemplo, quòd Iacob tanta pœna iudicauit esse puniendũ qui hoc fecisset. Ait enim, *apud quemcunque inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris.* Notabiliter etiam diuitiæ, quas claustrales illicitè possident, idola vocantur, & quia inutiles sunt eis, sicut aurum & argentum idolorum inutilia idololatris: & quia fidem, & spem, & amorem, quæ in solo Deo ponere deberẽt, in pecunia ponũt. Vnde nec veram fidem, nec veram spem, nec veram charitatem habent. Primùm, patet ex eo quòd ait August. Qui veram fidem habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Non enim plus est mundus, quàm Deus. De spe verò, idem potest ostendi: quia dicit Augustinus, quòd de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciam, quam deberet habere in Deo, ponit in nummo, & dũ in diuitiis suis confidit, fallunt eum diuitiæ, & ipse corruit in infernum, iuxta illud Prouer. 11. *Qui confidit in diuitijs, corruet.* Amorem etiam, qui in solo Deo ponendus est, ponunt proprietarii in pecunia. Amant enim pecuniã, plus quàm Deum. Quod patet ex hoc, quòd cùm ipsi non possint simul habere Deũ & pecuniam, potius eligũt amittere Deũ, quàm pecuniã non habere. Sed illud Deus est vniuscuiusque, quod præ cæteris diligit, sicut prius ostẽsũ est. Pecunia igitur proprie-

tarii deus eius est. Vnde ipse idololatra est. Tertiũ exempl. est Exo.16. vbi Deus, qui prouisor erat filiorum Israël, noluit quòd aliquis eorum de manna in manè relinqueret. Qui non audierunt eum, sed reseruauerunt inde: & quod reseruauerunt, computruit. Quartũ exemplum est Iosue 7. vbi legitur, quòd cùm prohibuisset Dominus, ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydem coccineam, regulam auream, & ducentos siclos argenti Iericho, quod interpretatur luna, significat mundum istum, qui mutabilis est ad modum lunæ, qui anathema debet esse viris claustralibus. Sed aliqui sunt, qui anathema istud cum Achor furantur, dum pecuniam sibi prohibitam habere volunt. In illis verò tribus, quæ furatus est Achor, tres species proprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: scilicet proprietas sensus & voluntatis. In auro autem, propter splendorem, sapientia solet intelligi. Regula verò, quæ à regendo dicitur, benè pertinet ad voluntatem, quæ habet regimen & imperium in homine. In pallio verò coccineo intelligitur conuersatio exterior, habens peccatum. In coccino peccatum intelligitur, sicut & in principio Esaiæ, vbi dicitur: *Si fuerint peccata vestra vt coccinũ, quasi nix dealbabuntur.* Palliũ coccineum furatur claustralis, quando aliquid retinet de exteriori conuersatione seculari, vel in habitu, vel in tonsura, vel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi valdè bonum: multis enim claustralibus videtur valdè bona conuersatio secularis. Hoc est pallium illud, de quo legitur Canticorum 5. *Tulerunt pallium meum custodes mortuorum.* Quinque autem notabilia sunt in isto exemplo. Primum est hoc, quod Dominus dixit filiis Israël: *Non ero*, inquit, *vltra vobiscum, donec conteratis eum, qui huius sceleris reus est.* In quo innuitur, quòd Dominus contra totã vnam Abbatiam iratus est, quandoque propter vnũ proprietariũ, quem tolerant. Vnde omnes qui sunt in tali aliqua religione, deberent persequi illum, quem sciunt proprietarium esse. Secundum verò, vbi legitur: *Anathema in medio tui Israël est: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui contaminatus est hoc scelere.* In quo verè innuitur, quòd propter illud peccatũ, potestatẽ habet diabolus præcipitandi claustrales in multa alia peccata. Tertium notabile est, quòd ea, quæ Achor furatus est, non proficiunt illi: nullum lucrũ inde habuit, nisi peccatum & pœnam peccati. In terra ea abscõdit, & cùm moriturus erat, ea manifestauit. Sic proprietarii sæpè aliud lucrum non habent de pecunia sua, nisi quòd custodes sunt, dum viuunt, & in morte manifestãt eam. Quartum notabile etiam est, quod legitur Iosue dixisse ibi: *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac.* In quo innuitur, quòd propter turbationem proprietarii, non debet diminui, quin ei proprium auferatur. Quintum notabile est, quod subditur: *Lapidauitq; eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.* In igne intelligitur magnus zelus, quam debẽt habere claustrales contra illud vitium. *In lapidibus* verò intelliguntur increpationes, quibus lapidandus est proprietarius. Quintum exemplum est de Iuda, qui in congregatione Domini loculos habuit, qui figuram tenet proprietariorum. Notabile verò est in isto exemplo, quòd amor lucri occasio fuit Iudæ tot & tantorum malorum, & tamen paruam, vel nullam vtilitatem inde habuit. Pœnitẽtia enim ductus retulit 30. argenteos, Matth. 27. nunquam comedit vel bibit inde. Sic proprietarii multa mala committunt, vt pecuniam habeant, quandoque nullam vtilitatẽ inde cõsequũtur. Sext. exempl. est 1. Reg. 15. vbi legitur quòd Dominus prohibuit Saul, nec ex rebus Ama-

Proprietas religiosorũ triplex in Achor figuratur.

Religiosis vitium proprietatis fugiendum.

lech aliquid concupisceret, & non obedivit Saul, imò reseruata sunt meliora de ouibus & armentis: & adeò offensus est Dominus, vt hac de causa regnum abstulerit Sauli. Septimum exemplum est 2. Mach. 12. vbi legitur, quòd Iudas Machabæus venit quadam die, vt tolleret corpora quorundam de suis, qui prostrati fuerant in bello, volens ponere ea in sepulcris paternis, & inuenerunt sub tunicis interfectorum denarios idolorum, à quibus lex prohibet Iudæos, & omnibus manifestum factum est, ob hanc causam corruisse eos. Si enim in talibus, qui professionem non promiserant Deus morte puniuit hoc, quòd acceperat denarios sibi à lege prohibitos: quanta pœna dignum est punire peccatum tale in viris perfectis? Octauum exemplum est in Anania & Saphira vxore eius, qui fuerunt primi proprietarii in nouo Testamento, qui propter peccatũ istud morte subita interfecti sunt, vt legitur Act. 5. Nonum exemplum est in Vitis patrum, de quodam hortulano, qui omnia dabat in eleemosynas, quæ de suo labore acquirebat, præter tenuem victum. Tandem suggestũ est ei, inspiratione spiritus maligni, vt colligeret aliquam pecuniam, quam, cùm senex esset, vel ægrotaret, posset expendere, & fecit sic. Cõtigit autem eum infirmari in pede, & expendit quidquid habebat in medicos, & curari non potuit, & tãdem vnus de expertis medicis, dixit, eum non posse curari, nisi per pedis abscissionem. Et cùm die sequenti medicus allaturus esset instrumenta, ad pedem abscindendum, nocte præcedente, hortulanus ille pœnituit de nummis collectis, quòd non dederat pauperibus. Et astitit ei statim Angelus Domini, dicens: *Vbi sunt nummi, quos collegisti, & vbi est pes quem tractasti?* Qui cùm pœniteret, & misericordiam peteret, Angelus Domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In manè verò medicus veniens, inuenit hortulanum in agro sanatum, atque operantem, & glorificauit Deum. Decimum exemplum est de quodam fratre qui renuntians sæculo, & sua dans pauperibus, venit ad Abbatem Antonium, quædam tamen sibi retinuit. Quòd cùm compერisset Antonius, dixit: Si vis Monachus esse, vade, compara tibi carnes, & impone corpori tuo nudo, & veni sic ad me. Qui cùm hoc fecisset, tam canes, quàm aues corpus suum, propter carnem rapiendam, dentibus & vnguibus dilacerauerunt, & sic dilaceratus venit ad Antonium. Cui Antonius: Quicunque renũtiauerit sæculo, & vult adhuc habere pecuniã, sic à dæmonibus laceratur. Vndecimum exemplum est, de quodam fratre, qui reseruauit sibi duos aureos. Et cùm in infirmitate, pœnitentia ductus, manifestasset hoc Gregorio: tamen Gregorius noluit parcere ei, quin & infirmum & mortuum puniret. Subtraxit enim in infirmitate visitationem fratrum, & post mortem, voluit eum multis diebus carere Christiana sepultura: exemplo suo docens Prælatos Ecclesiæ, quantum zelum debeãt habere contra peccatum istud. Duodecimum exemplum est in vitis Patrum, de quodam, qui erat Eremita in Ægypto, cui diabolus ostendit magnum thesaurum sub terra, qui fuerat Pharaonis. Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. In hoc, quòd diabolus thesaurum illum ostendebat Eremitæ, satis apparet, quantum diabolo placeat viros perfectos habere diuitias, & per consequens quantum Deo displiceat.

De 12. stultitijs religiosi proprietarij.

Secundò, possunt valere ad detestationem huius peccati, duodecim stultitiæ, quibus ostẽditur laborare proprietarius. Prima est, quod ipse est valdè fatuus mercator. Simile enim est homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuẽta autem vna prætiosa mar- *Proprietarius religiosus 12. laborat stultitijs.*

garita, vendit omnia quæ habet, & emit eam. Deinde margaritam illam conculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista, Deus est, pro quo claustralis quidem mundum dedit totum, & etiam seipsum. Quam quasi pro nihilo dat, cum pro aliqua re temporali Deum amittit. Ad cumulum etiam huius stultitiæ accedit, quòd eandem margaritam quotidie non cessat emere: scilicet, ieiuniis, vigiliis, & orationibus: cùm tamen in tali statu nullo prætio possit eam emere. Secunda stultitia est, quòd cùm Dominus eripuerit eum de naufragio huius sæculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, scilicet in naui religionis, ipse furtiuè aliquantulum de mari in naui ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerunt accidisse Paulo, Actorum 28. cùm euasisset de naufragio, & adhæsisset vipera manu eius. *Vtique homicida est homo hic*, dixerunt ipsi, *qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere.* Tertia stultitia est, quòd cùm ipse iam mortuus sit, tamen timet fame mori. Et cùm solam vitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola vita æterna quæritur, ipse tamen adeò cupidus est, vt cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, quid dicendum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Colossenses 3. *Mortui estis, & vita vestra abscôdita est cum Christo in Deo.* De morte etiã legitur in vitis Patrum, quòd cum quidam senator reliquisset Abbati Arsenio magnam hæreditatem, & delatum fuisset ad eum testamẽtum, ipse ait, Ego prius mortuus sum, quàm ille; Ipse autem modo mortuus est, quomodo me fecit hæredem? Et remisit testamentum nihil accipiẽs. Quarta stultitia est, quòd ipse in loco saluationis sibi facit locum perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut Iudas. Vnde Dominus: *Nemo ex vobis periit nisi filius perditionis.* Benè fuit Iudas filius perditionis, qui cum Saluatore & societate in qua soli saluandi erant, solus se perdidit. Quinta stultitia est, quòd videtur habere magnam voluntatem quod furetur, & per consequens quòd suspendatur; qui vendidit sua, & dedit pauperibus, vt in Monasterio furaretur aliena. Sexta stultitia est, quòd ipse locum illum, quem declinant homines scelerati, ne scelera sua ibi committant, ipse intrat, vt ibi malam vitam ducat. Et qui cauebat sibi à furto in sæculo, non timet furari in loco sancto. De quo videtur admirari Dominus Ieremiæ 11. dicens: *Quid est, quod facit dilectus meus in domo meâ scelera multa?* Septima stultitia est, quòd cùm Dominus ab eo remouerit iram suam, ipse tamen conatur ad hoc, quòd habeat aliquid de ipsa. Ira Domini effusa est super abundantiam diuitiarum. Vnde legitur Apocalypsis 17. quòd Angelus effudit phialam suam in illud flumen magnum, in Euphratem. A qua ira liberatur, qui mundo renunciat. Sed proprietarius de ira istá vult habere, dum diuitias vult possidere. Vnde Iacobi vltimo dicitur de diuitibus: *Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* Ibi dicit Gloss. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ pariter cumulari. Octaua stultitia est, quòd ipse aliena colligit, & propria negligit. De his quæ propria esse nõ possunt, vult facere sibi propria, & iusto Dei iudicio, amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista, sicut ostensum est prius. Quia secundùm Ambrosium non sunt hominis bona, quæ ferre secum non valet. Nec possunt esse propria, cùm sint separabilia, quæ dum proprietarius colligit, & sibi appropriare quærit, ipse omne proprium amittit. Primò, amittit propriũ Dei, cuius propriũ est misereri & parcere: quia iuxta verbum beati Bernardi Monacho habenti proprium, negabit Dominus proprium

suum. Nec est parua amissio ista, homini peccatori. Secundò amittit seipsum: quia sicut communiter dicitur, & verum est, Monachus habens de proprio obolum, non valet obolum. Tertio amittit bona interiora, quæ proprie possunt dici nostra: sicut ostensum est prius. Quartò amittit bona æterna, quæ propriè possunt dici nostra, quia non possunt homini auferri. Nona stultitia est, quod ipse sua facit preciosiora seipso. Cum enim se Deo dederit, sua tamen dare nonvult, cum tamen se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantiam. Ius enim naturale videtur dictare ei, quod cum ipsum à se alienauerit, nihil proprium habere possit. Proprietarius quod plus est pro eo, quod minus est amittit. Cum enim seipsum Deo dederit, non est ista oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quam retinet. Ex quo se Deo dedit, ipse deberet prouidentiam sui ei relinquere. Decima stultitia est, quod ipse de scala cœli facit scalam inferni. Imò cum iam multos gradus in scala cœli ascenderit, ipse vult præcipitare se, & quasi saltare in infernum. Scala cœli est crux religionis, de qua scala legitur Genes. 28. quod Iacob, *vidit in sumnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cœlum.* Vndecima stultitia est, quod ipse de porta cœli facit sibi portam inferni. Porta cœli religio est. Vnde Genes. 28. *Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.* Duodecima stultitia est, quod ipse laqueum cupiditatis, in quo tot homines ad infernale patibulum trahuntur, qui iam contritus erat, reparat, & molam asinariam à collo suo amotam iterum sibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas se suspēdit. Idem enim quo ad literam in Iuda accidit, qui dum sitiuit lucrum, peruenit ad laqueum, & suspensus crepuit medius, & effusa sunt viscera eius, spiritualiter accidit in proprietario. Amor enim pecuniæ laqueus est, quo occasionaliter suspendetur in inferno. Euiscerатur quodammodo, dum proiicit interiora bona, & dum per terrenorum solicitudinem cor eius quasi exit ab eo. Iuxta illud Ecclesiast. 10. *Proiecit enim in vita intima sua.*

De multiplici peruersitate huius peccati proprietatis religiosorum.

TErtiò potest valere ad detestationem huius peccati multiplex peruersitas, quam facit peccatū hoc in Ecclesia Dei. Prima peruersitas est, quia illam partem Ecclesiæ, quæ deberet esse proximior cœlo, facit hoc peccatum adhærere terræ. Illum etiam qui deberet esse stella fixa in firmamento cœli, & lucere hominibus bono exemplo, facit hoc peccatum fixum in limo profundi. Astra cœli viri claustrales sunt. Vnde Iob 38. *Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Hæ stellæ cadunt de cœlo in terram per peccatum proprietatis, vt videatur esse impletum illud Apocal. 6. *Stellæ cœli ceciderunt super terram.* Hoc peccatum etiam facit, vt in cœlo ecclesiæ, quod est religio, in quo deberent esse Angeli Dei, sint talpæ, imò etiam diaboli. Diabolus est, qui malus est inter bonos. Ioan. 6. *Ego vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est.* Hoc etiam peccatum facit illos, qui aues deberent esse, circa terrena ista repere. Vnde etiam immundi sunt, iuxta illud Deuter. 14. *Omne quod reptat & pinnulas habet, immundum erit.* Proprietarii in claustris sunt velut vespertiliones inter aues. Et sicut vespertiliones in ecclesiis habitant, sic & clerici. Non tamen ad idem. Clerici enim sunt ad Deum glorificandum, sed vespertiliones sunt ibi ad oleum bibendum. Sic proprietarii licet sint cum eis, qui Deum glorificant: ipsi tamen Deum sua mala blasphemant vita. In illis impletur, quod legitur Iob. 1. *Quod cum assisterent filij Dei coram Do-*

mino, affuit inter eos etiam satan. Proprietarius inter bonos claustrales est velut satan inter filios Dei.

De multiplici malo, quod est in proprietario.

Proprietarius religiosus multa ma'a incurrit.

QVartò potest valere ad detestationem huius peccati, si mala colligantur simul, quæ sunt in proprietario. Notandum ergo est, quod proprietarius fur est. Vnde domus proprietarii plena iudicio scripturæ est velut spelunca latronum. Et de mera iustitia posset eos Dominus omnes interficere subitanea morte, sicut Ananiam & Saphiram interfecit. Vel posset ignem de cœlo mittere, qui omnes combureret. Nec solum fur est, sed etiam sæpè sacrilegus: quia furtum suum sæpè in loco sacro committit, quia res pauperibus consecratas furatur. Secundum Hieron. pars sacrilegii est, res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari, sibi sacrilegium erit. Est etiam proprietarius proditor, & in Deum, & proximum. In Deum, quia eum peccando impugnat, quum expensis eius viuat. In proximum quia fratres suos defraudat bonis illis, quæ sibi appropriat. Quartò proprietarius voti transgressor est. Voluntariam enim paupertatem vouit, quam modo à se repellit. Est etiam apostata. Si enim apostata iudicatur, qui habitum deponit, quum paupertas voluntaria magis sit de substantia religionis, quam habitus, proprietarius potius iudicandus erit apostata, qui voluntariam paupertatem à se expellit. Iudicio etiam scripturæ homicida est: quia ea inutiliter custodit, quæ pauperum deberent esse, & quæ pauperes deberent comedere. Vnde Ecclesi. 34 *Panis egentium vita pauperum, qui defraudat, illum homo sanguinis est.* Est etiam proprietarius idololatra: vt ostensum est prius. Et est hypocrita. Sub habitu enim claustrali animum gerit secularē. Extra videtur aureus, intus autem luteus est. Est etiam mendax Spiritui S. Vnde Actor. 5. dixit Petrus Ananiæ: *Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui S.* Et subditur: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Alia litera habet: Cur impleuit satanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius satana. De iure etiam naturali videtur esse excommunicatus. Quum enim ipse bona sua aliis non communicet, ipse indignus est communicare bonis aliorū. Est etiam maledictus iudicio scripturæ: iuxta illud Iosue 6. *Maledictus vir coram Deo, qui reædificauerit Iericho.* Frequenter enim indigne conficit vel communicat proprietarius: quòd quātum sit peccatum, satis ostensum est prius. Præterea proprietarius peccat in Patrem, peccat in Filium, peccat in Spiritum S. In Patrem peccat dum de sua potentia dubitare videtur. Dum enim timet mori fame, si ea quæ vouit Deo seruauerit, videtur facto dicere illud Psal. *Nunquid & panem poterit nobis dare, aut parare mēsam in deserto?* In Filium peccat, dum sapientiam eius deridet. Iuxta illud Prou. *Stultus deridet disciplinam Patris sui.* Sapientia Christi fuit paupertatem diuitiis præponere, & molestias deliciis. Vnde ad Hebr. 12. legitur de ipso, quòd *proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Super locū dicit August. Omnia terrena bona contempsit homo Christus, vt contemnenda monstraret. Omnia mala terrena sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istam sapientiam deridet proprietarius. In Spiritum sanctum peccat, quia qui de bonitate Dei male sentit, dum credit quod si seruierit Deo ad eius voluntatem, ipse debeat permittere eum mori fame. Aliter etiam peccat contra Spiritum sanctum: quia facit contra charitatem, quæ Spiritus sanctus est, & quia mentitur Spiritui sancto, sicut ostensum est prius.

Quod religio maxime persequi debeat hoc vitium.

AD vltimun notandum est, quòd religio maxime deberet persequi vitium istud. Primò, quia detrahit fundamentum religionis, quod est paupertas. Hoc fundamentum posuit filius Dei, quando doctrinam à paupertate inchoauit, dicens Matth. 5. *Beati pauperes, &c.* Matrem etiam religionis iugulat & suffocat, quæ similiter est paupertas. Etiam pacem aufert, quæ totum bonum est religiosorum. Vnde super illud, *Pax super Israel*, dicit Glossa: Vno verbo omne bonum dixit. Seneca: Quietissime viuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

Cap. XIV.

De auaritia scientiæ.

VLtimo loco inter species auaritiæ, quæ pertinent ad ministros Ecclesiæ Dei, dicendum est de auaritia scientiæ, quæ videtur deterior esse, quam auaritia pecuniæ. Duodecim vero sunt per quæ potest ostendi, quod valde detestabilis sit auaritia ista. Primum est hoc, quod scriptura in multis locis monet, vt communicemus scientiam nostram aliis. Prouerb. 5. sic legitur: *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.* Eccles. 11. *Mane semina semen tuum, & in vespere non cesset manus tua.* Et Ecclesiast. 29. *Quod habes in manu, ciba cæteros.* In manu habet homo, quæ opere implet, vel quæ habet ad manum, vel in promptu. Talis enim multo amplius proficeret in docendo, qui bene sciret ea, quæ doceret, & qui ea opere impleret. Secundum est, quod etiam natura & cõsuetudo idem suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumen suum omnibus communicant, quantum virtus eorum se extendit, nisi aliqua re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet vt homines adinuicem lumen gratis communicent. Inauditum est lumen exhiberi venale. Et miser valde reputaretur, qui lumen candelæ suæ candelis aliorum nollet communicare. Cui similis est ille, qui lumen sapientiæ nonvult aliis communicare. Tertium est, quod ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absque suo detrimento: qui diuitias terrenas habet, non est mirum si non largus est de eis, quia eas largiri non potest, nisi eas desinat possidere. Vnde Boetius in lib. de consol. O angustas inopesque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine cæterorum paupertate non veniunt. In hoc habent præeminentiam spirituales diuitiæ, quòd in largitate non minuuntur, quum corporales vel imminuantur, vel omnino desinant haberi. Hoc etiã vnum est, in quo attenditur similitudo spiritus nostri ad Deum: quia sicut ille bona sua largitur absque perditione vel detrimento: ita spiritus noster bona sua communicat absque detrimento. Est etiã quoddam bonum spirituale, scilicet summum bonum, quod potest simul totum à multis haberi. Et quanto plus habent, tanto ab eis melius habetur. Quartum est hoc, quod dum scientia datur, non solum non amittitur, imò etiam augetur, radicatur, & melioratur. Vnde Sapiens: Scientia distributa recipit incremẽtum, & auarum dedignatur possessorem, nisi publicetur elabitur. Et August. in lib. de Doctr. Christ. Omnis res, quæ dando non deficit, dum habetur & non datur, nondum habetur quomodo habenda est. Quintum est hoc, quod eleemosyna de ipsa facta valde pretiosa est, valde necessaria Deo & proximo. Vnde sicut valde miser reputandus esset ille, qui in tempore in quo est magna caritas & fames, habetur thesaurum, qui diminui non posset, sed ex largitione semper cresceret, si pauperes permitteret mori fa-

me & eis non subueniret: sic valde miser est qui de scientia sua auarus est. Quam pretiosum donũ sit scientia vel verbum diuinum, innuitur Zach. 9. vbi dicitur. *Quid est bonum eius, & quid est pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines.* Frumentum electorum dicitur frumentum verbi diuini, quo electi ad regnum æternum vescuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumento materiali amplius vescuntur reprobi, quàm electi, Frumentum autem vocatur illa pars scripturæ, quæ propter sui difficultatem fractione indiget: vinum autem germinans virgines, dicitur verbum diuinum, quod virginales & castas generat affectiones. Et dicitur hoc ad differentiam vini materialis, quod luxuriosas reddit mentes. Vnde Prouer. 20. *Luxuriosa res est vinum.* Quam vtilis sit eleemosyna ista proximo, insinuat Seneca, dicens: Non minus pium est docere animæ scientiam, quam corpori dare escam. Et August. Non est magnum pascere ventres morituros: sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Et Gregor. Maius miraculum est verbo consolationis peccatorem conuertere, quàm carnem mortuam suscitare. Deo etiam honorificum est. Vnde Tob. 12. *Opera Dei reuelare honorificum est.* Sextum est, quod ille qui largus est de scientia, benedicitur ab hominibus. Vnde Ecclesiast. 31. *Splendidum in panibus benedicent labia iustorum.* Et in futuro benedicetur à Deo, quum dicetur ei: *Euge serue bone & fidelis, &c.* Matth. 25. Septimum est hoc, quod scientia quæ est in homine auaro, est quasi perdita. Vnde Eccles. 41. *Sapientia ascondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque?* Et Hieron. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro. Item Ecclesiast. 20. *Melior est qui abscondit stultitiam suam, quàm qui abscondit sapientiam suam.* Vnde bene dicitur sapientiam melius esse perditã in auaro, quam pecuniam: quia pecuniam potest auarus in morte pauperibus erogare, quod de scientia tunc fieri non potest. Octauum est hoc, quod non solũ inutilis est scientia in homine auaro, imò etiam noxia est ei. Scaturit enim vermibus sicut legitur Exod. 16. *Vnus vermis procedens ex scientia.* Vnde Apostolus 1. ad Corint. 8. *Scientia inflat.* Aliis est inuidia, aliis indignatio. Vnde Ecclesiast. 1. *In multa sapientia multa indignatio, & qui addit scientiam, addit dolorem.* Nonum est, quod ad literam interdum auarus amittit in præsenti scientiam suam. Vnde Matthæi 25. *Omni habenti dabitur, & abundabit: & ei qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Super quem locum dicit Gloss. Habenti studium verbi erogandi, dabitur gratia super gratiam. Et alia Gloss. Multi naturaliter sapientes, & acuti, si sunt desides perdunt bonum. Et in eodem cap. iubet Dominus talentum tolli, & dari ei qui habet decem talenta. Decimum est, quod talis odibilis est hominibus. Vnde Prouerb. 21. *Qui abscondit frumenta in tempore necessitatis, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Vndecimum est, quod iniuriosus est proximo. Vnde Bernard. Rem profecto proximi retines, si donis scientiæ & eloquentiæ adornatus, verbum bonum quod posset prodesse multis, inutili, imò damnabili silentio ligas. Certè maledictus qui frumenta abscondit in populis. Duodecimum est, quod ipse est valde damnosus Deo. Quia sicut beatus Bernard. modica sementis detractio, non modicum est messis detrimentum. Vnde sicut agricolis facit maius damnum ille, qui furatur semen eorum, quàm si aliam rem furaretur, quia non solum aufert eis semen, sed etiam & fructum, qui debuit exire à semine: sic multum damnificat Deum, qui semen diuini Verbi, quod seminare debuit, inutiliter ascondit.

De prædicatoribus sibi solum viuere eligentibus.

ET nota, quod illi qui officio prædicationis idonei esse possunt, & tamen sibi solum viuere eligunt, licet ex bona intentione faciant & timore Dei, scilicet, vt cum puriori conscientia Deo viuant, multum timendum videtur esse, eo quod ille seruus qui pecuniam sibi commissam abscondit in sudario, vocatus est à Domino seruus nequam. In sudario puritas conscientiæ intelligitur. In sudario ergo talentum abscondit, qui amore puritatis conscientiæ, officium prædicationis deserit. Et dicit Gloss. super illum locum: in sudario pecuniam reponit, qui ad prædicandum idoneus, officium prædicationis suscipere renuit, vel susceptum non bene gerit. Ad idem pertinet, quod dicit Gregor. Qui scientia & virtute præditi secessum speculationis appetunt, tot animarum rei sunt quot animabus in publicum prodeundo prodesse potuerunt. Tales vt quidem dixit, ligant sibi pedes & manus, ne Deus possit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matth. 23. *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Et Matth. 25. *Inutilem seruum eiicite in tenebras, &c. Iracundiam enim inutilis sustinebit*, vt legitur Prouerb. 14. Ista tamen ex illo intelligenda non sunt, qui tantæ infirmitatis est, quod non videt salutem suã in mundo. Ad quod videtur pertinere illud quod dicit Dominus: *Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, & detrimentum sui faciat?* Marc. 8.

Cap. XV.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

VLtimo loco inter species auaritiæ dicemus de peccato lusorum, quia frequenter in lusoribus est peccatum cupiditatis vel auaritiæ. Et primò ponemus ea, quæ possunt facere ad detestationem huius peccati, deinde aliquid tangemus de his, qui miscent se lusoribus, & de his qui locant eis necessaria ad ludum, & de his qui permittunt eos ludere in domibus suis. Quinque vero sunt, quæ possunt facere ad detestationem huius peccati.

De XVI. peccatis, quæ circa ludum accidere possunt.

PRimò potest facere ad hoc multitudo & magnitudo peccatorum, quæ in ludo accidunt. Possunt vero ibi accidere xvj. peccata. Primum est cupiditas, quæ est radix omnium malorum. Nec est ibi quæcunque cupiditas, sed rapina. Vult enim spoliare proximum suum rebus ipsius. Secundum peccatum est proditio: vult enim spoliare illum cum quo comedit & bibit. Tertium est immisericordia. Vellet enim spoliare ipsum si posset camisia & brachis: quod non faceret vnus de latronibus illis, qui spoliant peregrinos in nemoribus. quartum peccatum est, vsura valde magna: scilicet xj. pro xij. non in anno vel in mense, sed in eadem die. Quintum peccatum est, afflictio Dei patris: scilicet quem ibi crucifigit ille qui amittit, blasphemando & laniando eum. Sextum peccatum est, contemptus Ecclesiæ eius præceptum contemnit. Ad ista duo peccata vltima potest referri illud, quod legitur Prouerb. 19. *Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix.* Ignominia ista vel infelicitas satis manifestè videtur in lusoribus. Contra lusores in can. Apo. sic habetur: *Episcopus aut Presbyter & Diaconus aleæ aut ebrietati deseruiẽs aut desinat, aut certè dãnetur. Subdiaconus aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat aut communione priuetur. Similiter & laicus.* Septimum peccatũ est, scandalum proximi. Corrumpunt autem multi, qui

ad ludum incipiendum conueniunt. Octauum est, omissio bonorum, quæ deberet facere lusor tempore illo. Nonum est, peccatum periurii. Sæpe enim iurat lusor, dicens se lucratum fuisse, quum in veritate perdiderit. Decimum, peccatum est, fraudis. Sæpe enim vnus defraudat alium ibi. Vndecimum est, peccatum iræ. Duodecimum peccatum est, conuitiationis. Tertiumdecimum peccatum est, verberis. Decimumquartum peccatum est, fractio solemnitatum. In præcipuis enim solemnitatibus præcipue cōmittunt lusores peccatum suum, non attendentes, quod legitur Num. 15. de illo qui collegerat ligna in Sabbato: *Moriatur homo ille*, ait Dominus, *lapidibus obruat eum omnis turba.* Constat quod peius est eum blasphemiis & periuriis ludere, quàm in sabbato ligna colligere. Decimumquintum est, homicidium. Interdum enim vnus lusor pro obolo interficit alium. Decimumsextum est, idololatria. Lusor enim ludum Deum suum facit, cum ludum Deo in amore suo præponit. Hoc enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligit: vt dicit Glossa super illud Apost. Philip. 3. *Quorum Deus venter est.* Præterea ipse subiicit se iurisdictioni taxillorum, vt quod illi dicunt ipse faciat. Et sicuti Deus dedit xxj. literas cultoribus suis, quibus tota scriptura est scripta, per quam voluntas Dei fidelibus indicatur: sic taxillus habet xxj. puncta, quibus lusor cognoscit voluntatem Dei sui Diabolus enim quasi simia est Domini.

Quod transgreßio totius Decalogi in ludo accedere poßit.

PRæterea, potest accidere in ludo trāgressio omnium mandatorum Decalogi. Primum mandatum lusor transgreditur, quando Deum negat & idololatrat. Primum enim mādatum est. *Non habebis deos alienos coram me.* Secundum mandatum transgreditur, quando inutiliter vel falso iurat. Secundū enim mandatum est, *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Nomen Dei sui in vanum assumit, qui per nomen Dei iurat pro falso vel pro nihilo. Tertium mandatum est, *Memento vt diem sabbati sanctifices.* quod mandatum lusor transgreditur, dum diebus solemnibus in ludo Deum blasphemat. Quomodo autem transgressio aliorum mandatorum ibi accidat: de facili potest videri, excepto hoc, *Non mœchaberis.* Sed in veritate illud mādatum spiritualiter transgreditur, Deum dum negat. Infelicitas enim spiritualis est fornicatio, secundum iudicium scripturæ. Secundò potest facere ad detestationem huius peccati, multiplex malum, quod ex ludo sequitur. Sequitur enim inde ira parentum ipsius lusoris, si ipse est filius familias. Si vero est paterfamilias, sequitur inde ira vxoris & totius familiæ, & interdum etiā verbera. Remanent etiam quandoque odia inter lusores. Sequitur etiam & quandoque exhæredatio & filiarum prostitutio. Sequitur etiam interdùm furtum: qui enim calefactus est de ludo, furaretur etiam super altare si posset. Furtum vero sequitur suspendium quandoque.

De duodecim stultitiis lusorum.

TErtiò faciunt ad detestationem huius peccati duodecim stultitiæ, quę possunt assignari in lusoribus. Prima stultitia est, quod lusor vilissimæ seruituti se subiicit, dum taxillum Dominum suum constituit, ad hoc adstringens se, vt faciat quod ipse iusserit. Si videas, ait Seneca, murem velle dominari alii muri, nunquid risum teneas? Quanto magis ridiculum est, quando os caninum quod minoris valoris est, cominus homini dominatur? Secunda stultitia est, quod ipse ad præceptum taxillorum largitur, quod non largiretur ad præceptum Dei. Ipse largior est ad præceptum taxillorū, quam

fuerit beatus Martinus ad præceptum Domini. Ipse enim dat non solum medietatem pallii, sed etiam totum pallium, & interdum tunicam & camisiam, & nudus sequitur Dominum suum nudum, scilicet diabolum. Etiam ea quæ non habet, dat ipse. Multa enim accipit ad vsuras vel furatur. Tertia stultitia est, quod postquam cogitauit malitiam Domini sui, quum ipse deberet abnegare ipsum & quæ illius sunt, ipse potius verum Deum negat, qui nihil ei nocuit, sed omnia bona ei fecit, & se vendicat de eo, qui absque culpa est. Quarta stultitia est, quod ipse voluntarie iurisdictioni illius se subiicit, qui nunquam iuste iudicare nouit. Taxillus enim tribuit alteri illorum lusorum, quod eius non est. Quinta stultitia est, quod delectationem quæ est in contactione trium ossium canonicorum, diuinæ gloriæ præponit: quod non solum stultitia est, sed etiam insania videtur esse. Sexta stultitia est, quod ipse ne otiosus sit, otiosa agit. Vnde Bernar. Pro vitando otio otia sectari, ridiculum est. Septima stultitia lusoris est, quod ipse consentit vt hostis ipsius furetur ei pretiosiorem rem quam habet vel vnam de pretiosioribus, scilicet tempus. Furemur, aiunt lusores, tempus non attendentes temporis pretiositatem. Nihil est enim pretiosius tempore, sicut dicit beatus Bernard. Donec hora prætereat, inquit, verbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile, quod tibi concessum est ad impetrandũ veniam & gratiam, & agendam pœnitentiam & promerendam gloriam. Dominus enim dicit, *quod si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret, &c.* Sed lusor affectat vt fur veniat, qui furetur ei vitam suam. Octaua stultitia est, quod ipse propriis manibus se consumit & perdit, quem Filius Dei manibus cruci affixis redemit. Vnde beatus Bernard. loquens in persona Domini ad talem, dixit: Ego acquisiui te in manibus cruci affixis, & tu consumis te manibus deliciis dedicatis. Et est magna ingratitudo, quod homo impugnet eum in ea parte corporis sui, in qua Dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit. Nona stultitia est, quod ipse ludit, & in curia cœlestis iudicis lata est contra ipsum sententia mortis. Vnde Bernard. Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudiciũ mortis. Similis stultitia fuit in Ierosolymitis qui in lætitia erant, non præuidentes mortem suam, cui adiudicati iam erant propter peccata sua. Quam mortem Deus fleuit: vt legitur Lucæ 19. *Lusor ludendo currit ad mortem suam.* Vnde Iob 21. *Infantes eorum exultant lusibus.* Et deinde subditur: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Secundum Augustinum nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quàm cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare, vel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu vrgentur. Vnde quicunque ludit, ludendo ad mortem suam vadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicunque ibi perdat, diabolus ibi non perdit. Decima stultitia est, quod lusor quando posset facere aliquid ad propriam vtilitatem & proximi ædificationem & Dei honorem, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scandalosum, & Deo contumeliosum. Vere seruus nequam & maledictus, si cum venerit Dominus eius, inuenerit eum sic facientem. De tali seruo legitur Matt. 24. *Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos; manducet autem & bibat cum ebriosis, veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat.* Morte enim subitanea sæpè moriũtur tales. Vndecima stultitia est, quod cum puer non sit, puerilibus tamen gaudet. Sen. Plerumque est cum pueritia, sed quod grauius est puerilitas remanet ibi: sed & hoc quidem peius est, quod

authoritatem habemus senum & vitia puerorum: nec puerorum tantum, sed etiam infantium. Dubium non est puerilitatem magnam esse, exercitum militibus & peditibus ligneis fingere. quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi quædam infantia. vt ludere par & impar, equitare in arundine longa: sed quem delectat barbatum insania vexat. Duodecima stultitia est, quod nullum opus credunt habere aliquid iocunditatis, nisi tale sit, quod nihil habeat vtilitatis, quod magnæ corruptionis indicium est. Salomon Prouerb. 15. *Stultitia gaudium est stulto.* Seneca: Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summum peruenit, quid scit quo gaudeat. Nec solum vanis gaudent multi homines, imò etiam in his, quæ diabolica sunt, vt patet in his, qui in auibus cœli ludunt, qui gaudent quando vident vnam auiculam ab alia capi vel interfici. Qui satis dissimiles sunt beato Martino, qui quum vidisset mergulos in quodam flumine captioni pisciũ intendentes, dixit: Forma ista dæmonum est. Et cum non posset hoc tolerare, iussit mergulos inde auolare. De beato Benedicto etiam dicitur, quod si ipse videbat accipitrem insequi aliam auem, ipse faciebat signum crucis post auem, & capi non poterat. Idem faciebat quando videbat canem insequi aliam feram, ipse habebat cor humanum, non ferreum sicut multi habent. quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod quocunque vertat lusor oculos cordis, ipse potest inuenire, quod sibi peccatum suum dissuadeat. Si ipse vertat oculos suos ad id, quod supra se est, occurrit seueritas Domini seruum inutilem æternaliter condemnans. Vnde Matth. 25. *Inutilem seruum eiicere in tenebras exteriores.* quomodo ludere audet seruus, qui tam seuerum Dominum habet? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter laborantes abundantissime remunerans, quasi vtraque manu plena. Vnde Prouerb. 3. *Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria.* Similiter lusor vertat oculos suos ad ea quæ sunt cõtra se, scilicet ad vitia & dæmones, occurrit ei quod sibi ludum dissuadet. Non enim locus ludendi est, quũ gladium tenet hostis, vt eum perimat. Vnde Seneca: Quum hostis à tergo instat & mouere se iussus est miser, necessitas excutit quidquid pax otiosa collegit. Idem: Demens quasi merito videretur, qui cum saxa in munimentum senes fœminæque congererent, cum iuuentus intra portas armata expectaret, sederet otiosus. Similiter si lusor vertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt ei multiplices miseriæ, ludum sibi dissuadent. Vnde Sen. Quid lusoria cõponis? Non est iocandi locus, ad miseros aduocatus es, opem te laturum naufragis, ægris, egentibus pollicitus es: quò diuertis? quid agis? succurre. Omnes vndique ad te manus tendunt, perditæ vitæ perituræque auxilium implorant loquitur Seneca ad sapientes, qui de lege naturali astricti sunt ad subueniendũ illis, qui in periculo sunt. Specialiter tamen potest hoc verbum dici illis, qui curam animarum susceperunt. Illis enim naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo non remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promisisset se subuenturum alicui, qui cecidisset in Rhodanum, & hac de causa conductus esset, multũ remorderet eum conscientia sua, si ei differret subuenire quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo non remordet eum conscientia, qui non subuenit ei, quem scit esse in periculo longe maiore? Similiter si lusor vertat oculos ad id quod est infra se, id est, ad inferiores creaturas potest ei occurrere, quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus elegit seminare

agrum suum potius inutilibus, quàm vtilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum serere inutilibus occupationibus, vel noxiis, quum tot occupationes inueniri possint vtiles corpori & animæ? Quintò, potest facere ad detestationem huius peccati hoc, quòd Dominus etiam in præsenti vindictam interdum accipit de lusoribus. Quandoque enim, dum ipsi blasphemant, præposterantur eis facies. Cuidam etiam militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Quidam etiam sagittarius, quum valdè iratus esset, ex hoc, quòd in ludo perdidisset, sagittam direxit versus cælum, quasi vellet se vindicare de Deo. Sequenti verò die, quum idem sagittarius eadem hora sederet ad ludum, rediit sagitta, & super alearium cecidit sanguinolenta.

De his, quæ lusoribus immiscent, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.

NEc solùm cauere debet aliquis, ne ipse ludat, sed etiam, ne ludentibus se immisceat. Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt: sic qui stant ad ludum, causa spectandi, de ludo calefiunt. Vnde legitur Tobiæ 3. *Nunquam cum ludentibus miscui me, nec cum his, qui in ciuitate ambulant, participem me præbui.* Cauere etiam debet homo, ne locet taxillos, vel alia ad ludum necessaria. Sicut enim valdè malus reputaretur, qui alicui scelerato gladium locaret. Vnde aliquem sanctum virum interficere deberet,: sic valdè malus reputatur, qui locat taxillos, si credat eorum occasione, Deum esse blasphemandum, & quasi crucifigendum. Illi etiam non videntur omninò esse innocentes, qui in domibus propriis permittunt inferri Domino suo contumelias infinitas, & non prohibent, cùm tamen possint prohibere.

Pars III.

De his quæ dant occasionem auaritiæ.

DIcto de speciebus auaritiæ, dicendum est de his, quæ dant occasionem auaritiæ, quæ sunt sex. Primum est familiaritas cupidorum & auarorum. Sicut enim carbones viui carbonem mortuum accendunt, si eis immisceatur, sic diuites verbis & exemplis, igne cupiditatis igniti familiares suos inflammant ad eam. Vnde Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induit superbiam.* Et subditur: *Ditiori te ne socius fueris.* Ad idem facit quod dicit Seneca. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multùm mali facit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Secundum est, consideratio diuitiarum. Ideò dicitur Prouerbiorum 23. *Ne erigas oculos ad opes, quas habere non potes.* Tertium, quòd homo attendit in diuitiis illa solùm, per quæ possunt videri prætiosa: ea verò, per quæ in veritate contemptibiles sunt, non attendit, sicut fugacitatem earum, & similia. Vnde Gregorius. Ideò temporalia diligunt, quia quam fugitiua sint, non attendunt. Quartum, est amor mundanæ gloriæ. Vnde talibus, qui diuitias amant; quia vident gloriam mundanam eis annexam, primò prædicandum esset de contemptu mundanæ gloriæ, quàm de contemptu diuitiarum. Securis enim prædicationis ad radicem malitiæ ponenda est. Quintum, est amor filiorum. Talibus, qui diuitias amant, propter amorem filiorum, ostendendum esset in prædicatione, quòd hoc non sit amare filium, sed potius odire, diuitias ei malè congregare. Ostendendum etiam esset in prædicatione, quàm duri sint filii parentibus defunctis. Ad ostendendum verò, quòd non sit amor, sed potius

odium filiis malè congregata relinquere, potest induci tale exemplum. Erat quidam vsurarius habens duos filios, quorum alter nolens succendere patri in malè acquisitis, factus est Eremita. Alius verò, volens succedere patri suo, remansit cum patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et post non multū tempus ipse etiā decessit. Cùm autem nunciatum esset Eremitæ de morte patris & fratris, doluit valdè, credens eos damnatos esse. Et cùm rogasset Dominum, vt reuelaret ei statum eorum, raptus est, & in infernum ductus, & non inueniebat ibi eos. Sed ad vltimum exierunt de quodam puteo in flamma, primò, pater, deinde filius, mordentes se, & litigantes ad inuicem, patre dicente filio: Maledictus sis tu, quia pro te vsurarius fui: filius autem è contrario dicebat: imò maledictus sis tu, quia nisi iniustè acquisiuisses, ego non retinuissem iniustè, nec damnatus fuissem. Sextum est hoc, quòd homo sibi longam vitam promittit. De qua promissione dicitur Eccles. 29. *Repromissio nequissima, multos perdidit.* Talis erat ille, cui dixit Dominus: *Stulte, hac nocte animam tuam repetam à te.*

PARS IIII.

De remedijs contra auaritiam.

Octo remedia contra auaritiā.

DIcto de his, quæ dant occasionem auaritiæ, dicendum est de remediis contra auaritiam. De quibus sufficiat ponere octo. Primum est, mortis consideratio. Hoc remedium insinuat Hier. in magno prologo Bibliæ, in fine dicens: Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum. Sicut iumenta se defendunt ab importunitate muscarum, cauda sua, & aues, & pisces, cauda sua tegunt se: Sic homo consideratione finis, scilicet mortis, defendit se ab auaritia, & etiam à cæteris vitiis, & tegit se in mundo isto. Vnde Iob 12. *Interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cæli & indicabunt tibi.* Mors, quasi ad oculum, demonstrat contemptibilia esse quæcunque quæruntur in hoc mundo: scilicet delitias, diuitias, & gloriam, & vanum esse laborem eorum, qui talibus intendunt. Labor quærentium diuitias vnus ostenditur, quum homo nudus in terram reuertitur. Labor quærentium delicias vanus ostenditur, quando corpus nutritum in deliciis, vermibus esca datur. Tunc enim apparet eos, quasi coquos vermium fuisse, qui delicatè vixerunt: escam enim vermibus præparauerūt. Mira insania! Erubesceret aliquis & indignaretur coquus esse vnius comitis, & non dedignatur esse coquus vermium. Labor etiam eorum, qui quærunt esse super alios, vanus ostenditur, quando ille qui volebat esse super alios, sub terra ponitur, & à iumentis conculcatur. Ad hoc potest referri illud quod legitur, Ecclesiast. 11. *Homo meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint vanitatis arguuntur præterita.* Secundum remedium est consideratio Dominicæ paupertatis. Vnde Bern. Magna siquidem est abusio & nimis magna, quòd diues velit fieri vermiculus vilis pro quo Deus maiestatis & Dominus Sabaoth pauper fieri voluit, & Thren. 3. *Recordare paupertatis meæ, & transgreßionis absynthij & fellis.* Tertium remedium est, consideratio periculi in quo sumus. Et insinuatur nobis illud remedium Iob 26. vbi sic legitur: *Quasi tumentes super me fluctus timui Deum & pondus eius ferre non potui.* vbi dicit Gregor. Cùm fluctus tumentes desuper eminent, tunc de naui proiiciunt, pro quibus longa naufragia sumpserunt. Ad idem potest referri illud quod legitur 1. Mach. 4. *Non concupiscetis spolia quia bellum contra nos est.* Ad litteram, quando periculosum bellum imminet, interdicitur exercitui, ne spoliis inten-

dat: & si spoliis iam oneratus est, iubetur ad ea deponere, sic periculum in quo sumus debet cohibere nos, ne diuitiis nos oneremus. Si verò iam habemus eas, monere debet nos ad hoc, vt eas relinquamus. Quartum remedium, est consideratio miseriæ, quæ annexa est deliciis, sicut diffusè ostensum est prius. De qua miseria dicit B. Bernard. Si habes cor, si est tibi lumen oculorum tuorum, desine ea sequi, quæ assequi miserum est. Quintum remedium est, quòd homo elonget se à cupidis & auaris, & familiaris sit illis, qui terrena contemnunt. Vnde in Psalm. *Cum sancto sanctus eris, &c.* Sanctus in Græco dicitur agios, quasi sine terra: vnde sensus est, id est, cum eo, qui absque terreneitate est, absque terreneitate eris. Sic accidit ei, qui conuersatur cum auaro, sicut dicitur accidisse cuidam paruulo, qui à lupa nutritus est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea nō potuit, quam ipsa habebat: vnde duabus manibus, pro pedibus, vtebatur. Sic ille, qui cū auaro conuersatur, exēplo eius circa terrena ista repet. Ille verò, qui conuersatur cum illis, qui terrena contemnunt, erectus incedet, cōtemptisq; terrenis, cælestia appetet. Sextum remediū est, consideratio æternarum diuitiarū. Vnde Greg. Vilescunt temporalia, cùm desiderantur æterna. Et Prou. 1. *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* vbi dicit interlin. Laqueum in terra facilè euadit, qui oculos habet in cælis. Ad idem pertinet quod ait Senec. Non potest contemnere laquearia ebore fulgentia, deriuata in domos flumina, donec terrarum orbem supernè despiciens, sibi ipsi dixit. Hoc est punctum illud, quod inter gentes ferro & igne diuiditur. Cùm in corporibus sphæricis, illud quod est in medio, se habeat velut punctum, respectu circunferentiæ: terra se habet velut punctum, respectu cæli. Ex quo patet fatuitas amatorum huius mundi, qui quærunt in puncto latitudinem, quæ in circumferentia quærenda est. Vnde Augustinus. Noli pati angustias, euola in sublime, in amplitudine cælorum. Cùm terra centrum mundi sit, ex necessitate angusta est, respectu circunferentiæ. Vnde dicit Seneca amatoribus huius mundi: Punctum est illud in quo nauigatis, bellatis, regnatis. Idem, Ab vltimis littoribus Hispaniæ vsque ad Indos; paucissimorum dierum spatium iacet, si nauem ferat ventus. At cælestis illa regio, per triginta annos velocissimo syderi viam præstat. Ex angustia terræ accidit pressura illa, de qua dicit Dominus Ioan. 15. *In mundo pressuram habebitis.* Septimum remedium est, quòd homo fiduciam suam in Deo ponat, quòd Deus ei necessaria præbebit, si ipse ei seruierit, secundùm quod Dominus sciet ei expedire. Vnde Matt. 7. post illud verbum: *Non potestis Deo seruire, & mammonæ*, subiungit Dominus: *Ideò dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini.* Deinde monet ad hoc, vt in eo fiducia ponatur. Mammona Syra lingua interpretatur diuitiæ. Dicitur etiā hoc nomē esse dæmoni, qui præest diuitiis. Octauum, & vltimum, & summū remedium est quòd homo eleemosynis, & orationibus, & omnibus aliis modis, quibus poterit gratiam Dei sibi impetret quæ sola sufficit hominem liberare à laqueis cupiditatis & auaritiæ. Vnde Matth. 19. cùm dixisset Dominus: *difficile diues intrabit in regnum cælorum*, & discipuli admirarentur dicentes: *Quis poterit saluus esse?* Respondit Dominus, *Apud homines impossibile est.* Et supplet interlin. vt per se à cupiditatibus suis conuertātur. Ideò valdè timendū est cupiditatis peccatum, vel auaritiæ, quæ cum tanta difficultate hominem dimittit. Sicut terra quandam stabilita etiam videtur habere quam nō habet aqua & aër, iuxta illud Eccl. 1. *Terra in æternum stat*: sic peccatum auaritiæ, quod est peccatū terrenum, diuturnius

videtur esse peccato vanitatis & voluptatis. Et fortè propter hanc diuturnitatem dicit Isidorus de hoc peccato: Omni genere peccatorum peior est auaritia.

PARS QVINTA, QVÆ habet quatuor Capitula.

De Prodigalitate, quæ est vitium contrarium Auaritiæ.

CAPVT I.

De Ordine dicendorum in ista parte: & de distinctione prodigalitatis à liberalitate.

Largitatis & prodigalitatis differentia.

POst remedia auaritiæ, dicendum est de prodigalitate, quæ est vitiũ contrarium auaritiæ; de quo hoc ordine dicemus. Primò, distinguemus prodigalitatem à largitate. Secundò, ostẽdemus quæ mala ex prodigalitate proueniunt. Tertiò, assignabimus quasdam stultitias prodigi. Vltimò, tangemus aliquid, specialiter de prodigalitate clericorum. Quadrupliciter verò possumus distinguere prodigalitatem à largitate.

Primò, in hoc, quòd prodigus sua non confert, sed ventus vanitatis ei aufert. Sicut aliquis non dicitur largus, si ventus pallium suum ei auferat. Nec arbores liberales dicuntur, si ventus ab eis fructum excutiat: Sic nec prodigus, largus dicendus est, vel liberalis, cui inuito, vel nolenti frequenter ventus aufert sua, eo quòd stultas manus habeat, sicut accidit in illis, qui ex frigore dicũtur stultas manus habere. Secundò, possumus in hoc prodigum à largo distinguere: quia prodigus sua non tribuit, sed perdit. In tribus casibus videtur aliquis rem suam velle perdere. Primò, cùm liquorem vasi pleno superinfundit. Secundò, cùm in vase corrupto vel immundo ponit. Tertiò, cum dat pro nihilo. De his tribus modis possumus dicere, quòd perdit prodigus sua. Quasi enim ea pleno vasi infundit, quando dat ea diuitibus. Vnde Prosper in libro de vita contemplatiua: Habentibus dare, nihil aliud est, quàm perdere. Ideò monet Dominus Luc. 14. ad dandum pauperibus, dicens: *Cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, & claudos, &c.* Item in eodem: *Pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc.* Et Luc. 1. dicit B. Virgo, Dominum esurientes impleuisse bonis, & Dauid etiam dicit in Psalm. *Pauperes eius saturabo panibus.* & 4. Reg. 4. legitur, quòd stetit oleum, cùm vasa plena essent. Sed quorundam oleum tunc solùm fluit, quando vasa plena sunt: vasis autem vacuis, stat; diuitibus autem parati sunt dare, pauperibus verò, non. Prodigus etiam, quasi vasi corrupto, sua infundit, quando dat ea histrionibus, vel aliis inhonestis personis, contra illud Ecclesiastici 12. *Benefac humili, & ne dederis impio.* Et iterùm: *Si benefeceris, scito cui benefeceris.* In duobus casibus præcipuè non est dandum impio: scilicet, cùm creditur, quòd propter hoc iustitiam debeat negligere, vel cùm propter aliquod officium inhonestum hoc quærit, sicut faciunt histriones. Hieron. Paria sunt, dare histrionibus, & sacrificare dæmonibus. Prodigus etiam pro nihilo rem suam dat, quando dat eam pro vana gloria, quæ nihil est in valore. Vnde Ioan. 8. *Si ego glorificabo meipsum, gloria mea nihil est.* Tertiò, potest distingui prodigus à largo in hoc, quòd largitio ipsius quædam est occupatio: vnde sicut aucupes non dicuntur largi, nec liberales in aues, quantumcunque frumenti circa laqueos apponant: nec aliquis dicitur liberalis in pisces vel mures, quos capere vult, etsi escam delectabilem apponat in hamo, vel muscipula: Sic liberales dicendi non sunt,

sunt qui ideò sua largiuntur hominibus, vt eos capiant, vt pro eis sint, si venerit aliqua electio. Vnde Ieremiæ quinto: *Inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros.* Quartò, potest distiugui prodigus à largo: quia verè largus, de suo largus est: prodigus verò de alieno frequenter. Seneca, Magni animi non est, qui de alieno liberalis est.

Cap. XII.

De malis quæ sequuntur ex prodigalitate.

MAla verò, quæ sequuntur ex prodigalitate hæc sunt, scilicet paupertas vsque ad mendicitatem, Lucæ decimo quinto, de illo filio prodigo, qui cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Sequitur etiam inde, quòd prodigus incidit in manus vsurariorum, qui totum eum comedunt, vt videatur incidisse in illam imprecationem Psalm. *Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius*: Quanta sit seruitus vsurariorum illi soli nouerunt, qui quandoque in manibus eorum fuerunt. Sequitur etiam inde peccatum rapinæ. Frequenter enim aliena aufert qui prodigè confert. Vnde prodigus similis est araneæ, quæ muscas deuorat, & texendo telas inutiles, euiscerat se. Sequitur etiam inde contemptus bonorum spiritualium. Ille enim qui prodigus est, interdum dat omnia bona sua spiritualia pro quadraginta solidis ex quibus conuiuium aliquod fecit, similis Esau qui primogenita sua dedit pro lenticula, *& abijt paruipendens, quòd primogenita sua vendidisset.* vt legitur Genesis vigesimo quinto: vnde Thren. 1. Dederunt quæque prætiosa pro cibo ad refocillandam animam. Prodigus adeò spiritualia contemnit, vt magnum reputet ventres pascere, & opprobrium credat esse animas pascere, cùm tamen dicat Augustinus: Non est magnum pascere ventres morientes: sed magnum est pascere animas, in æternum victuras. Prodigus honorem reputat pascere porcos: id est, homines gulosos & luxuriosos, qui iudicio Scripturæ porci sunt, vnde legitur de filio prodigo. Adhæsit vni ciuium regionis illius, & misit illum in villam suam, vt pasceret porcos suos. Magnum verò dedecus reputat, filios pascere, in hoc absque dubio filio Dei magnam faciens contumeliam, dum officium illud contemnit, quod filius Dei specialiter sibi assumere voluit. Vnde in Psalmo: *Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius.* Quod est contra illos Prælatos, qui dedignantur prædicare, quia comites sunt: licet enim essent reges, non tamen indignum esset eis officium prædicationis, cùm filius Dei specialiter ad prædicandum venerit: vt haberi potest ex eo quod dicitur Marci primo: *In vicos proximos eamus, & ciuitates, & ibi prædicemus*, & Lucæ primo: *Visitauit nos oriens ex alto, illuminare, &c.* & Ioannis decimo octauo: *Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhiberem veritati.*

Cap. III.

De stultitijs Prodigi.

PRima stultitia prodigi est, quòd ipse sciens & volens partem suam facit deteriorem, quandoque etiam nullam. Ideò maledictus est. Vnde Bernardus. Si maledictus est, qui partem suam deteriorem facit: quid ille, qui penitus se reddit expertem? Expertem se reddit, qui de bonis suis, nullam partem sibi reseruat. Secunda stultitia prodigi est, quòd ipse rem illam, quam super omnia amat facere, ita vult face-

re, quod diu facere non possit. Hanc stultitiam ostendit nobis Philosophus, dicens: De re familiari impartiendum est, sed moderate. Quid enim stultius, quàm quod libenter facias, curare, vt diu facere non possis? Tertia stultitia prodigi est, quòd ipse contra rationem de modico multùm vult largiri, non attendens quod legitur Tobiæ quarto: *Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, libenter impartiri stude.* Illud ordinatum est; vt qui modicum habet, modicum tribuat: Sed bona voluntas suppleat modicitatem muneris. Gregorius. Non est vacua manus à munere, si arca cordis plena sit bona voluntate. Seneca. Non quid detur, refert, sed qua mente. Regum æquauit opes animo, qui exiguum tribuit, sed libenter. Quarta stultitia prodigi est, quòd ipse non videtur de diuitiis quærere, nisi peccata: peccat enim, & in acquisitione earum, & largitione, & alius habet inde vtilitatem. Ipse similis est canali, ex aqua retinenti fæces & limositatem. Bernardus. Si rectè sapis, concham exhibebis, non canalem. Quinta stultitia prodigi est, quòd ipse quodammodo vult largior esse Deo. Vnde Bernardus. Non Deo largior esse velis. Concha imitetur fontem. Non ire in riuum, fons permittit, donec suis satientur aquis. Non pudeat concham, non esse fonte suo profusiorem. Prodigus videtur plus diligere proximum, quàm seipsum: cùm tamen in veritate, nec proximum, nec se diligat: licet stultitia sua effundat. Ipse quasi dolium est sine fundo: & ideò, non est mirum, si effundat quidquid acceperit. Et vt breuiter dicam, insipientior videtur esse prodigus, quàm auarus; quantum ad hoc, quòd auarus insipiens est, quantum ad Deum solum: prodigus verò, quantum ad Deum, & quantum ad mundum. Prodigo deest sapientiæ fundamentum, quod est sibi ipsi sapientem esse. Vnde Bern. Non sapiens est, qui sibi ipsi sapiēs nō est. Et Prou. 9. *Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.* Iniquior etiam videtur esse prodigus, quā auarus, quātū ad hoc, quod prodigus iniqu' est in seipsū, sed auarus iniquus est in proximū. Vnde Eccl. 14. *Qui nequā est, cui bonus est?* Et iterùm: *Qui sibi inuidet, nihil est eo nequius.*

Cap. IV.

De prodigalitate Clericorum.

Notandum, quòd sex consideranda sunt, quæ deberent cohibere clericos, ne de bonis Ecclesiasticis prodigi essent. Primum est, quod bona Ecclesiastica bona pauperum sunt, vnde pauperibus eroganda sunt: sicut manifestum esse potest ex verbis sanctorum, quæ sequentur. Hieronymus. Quidquid habent clerici, pauperum est: quod de bonis Ecclesiasticis intelligimus. Bernardus. Facultates Ecclesiarum patrocinia sunt pauperum, & sacrilega crudelitate eis subripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores, non vtique domini & possessores, vltra victum & vestitum accipiunt. Idem: Res pauperum non pauperibus dare, crimen esse sacrilegii dignoscitur. Hieronymus. Pars sacrilegii est, res pauperum non pauperibus dare. Idem: Accepisse pauperibus erogandum, & esurientibus plurimis cautum esse vel timidum, vel apertissimi sceleris est aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Idem. Maximum periculum est de patrimonio Christi non pauperibus dare. Item Bernardus. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur. Et ponit verba pauperum conquerentium de clericis, sic dicens: Nobis fame & frigore laborantibus miserabiliter, quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis. Nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expen-

ditis, & nos Dei plasmatio, & Christi nos sanguine redempti sumus. Vos ergo, fratres mei, videte quale sit peccatum, de fraterna portione pascere oculos vestros, vita vestra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accidit vanitatibus vestris. Idem: O vanitas vanitatum! sed non vanior, quàm insanior. Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides suos induit auro, & filios suos nudos deserit. De sumptibus egenorum, seruit oculis diuitum. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur. Etsi deuotio in talibus possit Deo accepta esse, curiositas tamen vel superbia, ex qua multa talia faciunt. Deo detestabilis est. Item Bernardus loquens de illo verbo Esaiæ 26. *In terra sanctorum iniqua gessit, & videbit gloriam Domini.* Timeant, inquit, clerici, timeant ministri Ecclesiæ, qui in terris, quas possident, tam iniqua gerunt, vt stipendiis, quæ sufficere deberent, minimè contenti, superflua, quibus egeni sustentandi essent impiè, sacrilegéque retinent, & in vsus superbiæ atque luxuriæ victum pauperum consumere non verentur. Duplici profectò iniquitate peccantes quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

Quod rapina talium est periculosa.

VAldè enim periculosa est rapina, quâ tales faciunt tribus de causis. Primò, quia non agnoscitur. Vnde accidit, quòd multi eam non confiteantur, tamen non proponunt abstinere à tali rapina. Et etiam aliqui simplices confessores non dicunt eis, vt restituant pauperibus ea quæ defraudauerunt eos, licet patrimonium habeant, vnde restituere possint. Mira cæcitas! Si quis damnificasset diuitem vnum in quinque solidis, si ipse confiteretur, & haberet propositum cauendi de cætero, restitueret sibi pro posse suo: aliter sciret non valere pœnitentiam sibi. Ille verò, qui pauperes damnificauit in centum libris, vel amplius, nihil tale facit, & tamen credit se agere veram pœnitentiam. Secundò, periculosa est propter magnitudinem culpæ, quæ est in rapina tali. Quam ostendit Glossa super Matth. 17. vbi dicit Dominus Petro: *Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & apertò ore eius, inuenies staterem.* Glossa. Iudas quidem communia in loculis habebat: sed Dominus res pauperum in suos vsus conuertere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Tertiò, periculosa est, quia multùm impedit hominem à salute. Et si ille, qui habet bona Ecclesiæ, pauperibus fideliter portionem suam redderet, contentus victu & vestitu sibi necessariis, vix accideret, quin ipse ad salutem perueniret. Quomodo enim misericordia Dei larga illi non esset, gratiam suam largiendo, qui sibi largus esset, pauperibus subueniendo? Vnde August. Fluit riuus, & fons siccabitur. Misericordia enim Dei velut fons est, misericordia autem nostra velut riuulus. Non est verisimile, quòd fons non fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde Ambr. super 1. ad Tim. 4. vbi sic legitur: *Pietas ad omnia vtilis est.* Qui pietatem sequitur, si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. Quod intelligendũ, non de illo, qui confidens de eleemosynis suis, ideò diutius & securius peccat. Talis enim vtitur eleemosynis ad Dei impugnationem: ideò, non est dignus peccatorum suorum remissione: sed potius æterna damnatione. Sed de illo intelligendum est hoc, qui videns incontinentiam suam, eleemosynas facit, vt misericordia Dei gratiam sibi conferat, per quam continere possit. Talis enim frequentius ad bonũ finem venit. Vnde Hier. Nõ memini me mala morte vidisse mortuum, qui liberalem ante duxerit

vitam. De illis verò qui bonis Ecclesiæ pauperes defraudant, non est mirum, si peccant, & damnentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiam, qua continere possint, qui bona Dei potius volunt prodigè expendere quàm Deo in pauperibus dare? Et cum hominibus non solùm largi, sed etiam prodigi sint, tamen soli Deo sunt auari de bonis ipsius, qui subtrahunt ori Dei ea quæ ponunt in ore porci, imò in ore diaboli: cùm enim malus sit seruus diaboli, & os, & cætera membra ipsius diaboli sunt. Prætereà, misericordiam Dei quomodo consequentur illi, de quibus tot iniuriæ pauperum à Deo postulant, vt ipsi damnentur? Tales homines sunt oues diaboli, cùm diabolus eos tondeat singulis annis, vestes, quas ipsi deponunt, accipiendo in membris suis. Non solùm periculosa est rapina ista, sed etiam ignominiosa. Ignominia enim magna est, pauperibus rapere. Verbi gratia: Si facta esset vniuersalis donatio pauperibus alicuius ciuitatis, valdè miser & vilis reputaretur ille, qui pauperibus eleemosynas eis datas auferret, licet etiam post expenderet eas, faciendo magna conuiuia. Sic valdè viles sunt, qui de bonis Ecclesiasticis, quæ bona pauperum sunt, conuiuia superflua faciunt. Tot enim pauperibus ea auferunt, quot inde habere potuerunt: etiam ignominia magna erit in in die iudicij, quando pauperes conquerentur, vno dicente: Iste mihi abstulit vnum prandium, alio dicente: iste mihi abstulit vnum denarium, vel aliud. Secundum est hoc, quòd bona clericorum frequenter à pauperibus sunt oblata, & sanguine Christi comparata. Vnde incongruum est de eleemosynis pauperum, superflua conuiuia diuitibus facere. Accidit enim interdum, quòd in quadraginta solidis, quos clericus prodigus expendit in conuiuio vno, multi pauperes posuerunt, quod proprio ori subtraxerunt, & talis posuit ibi vnum obolum, cui alius obolus non remansit. Similiter valdè incongruum est, ea quæ sanguine Christi empta sunt, superfluè expendere. Vnde super illud Ieremiæ vigesimo-secundo: *Væ, qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide*, id est, Christi sanguine, dicit Glossa. Tertium est hoc, quòd clerici debent esse forma gregis, & bonum exemplum aliis dare: & valdè incongruum est, quando suis superfluis conuiuiis illos corrumpunt, quos sanare debuerunt, & alios maculant, quos debuerunt emundare & sanctificare. Vnde dicitur de illis in epistola Iudæ: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes. Non solùm sunt maculati, sed etiam maculæ sunt alios maculantes suo malo exemplo, & materiam ministrando suis superfluis conuiuiis, gulositati & ebrietati, & multis aliis peccatis. Quartò deberet cohibere clericos à vitio prodigalitatis multitudo & magnitudo peccatorum, quæ sequuntur in eis ex vitio isto. Ex prodigalitate accidit in multis, quòd ipsi fiunt raptores, simoniaci, oppressores pauperum, excoriatores subditorum. Quintum est *quòd hoc vitium* multū impedit eos ab officio suo. Non possunt enim illi officio suo intendere debitis aggrauati. Et visitatio eorum potius est subditorum corruptio, propter nimias expensas, quàm eorum correctio. Sextò, deberet cohibere dispensatores bonorum Ecclesiasticorum à prodigalitate, consideratio districti iudicii. Si enim ex isto verbo: *Esuriui, & non dedistis mihi manducare*, illaturus est Dominus in iudicio: *Ite ergo maledicti in ignem æternum*: quid dicturus est prodigis dispensatoribus, qui non solùm ipsi esurienti non dederunt manducare, sed etiam ipsi esurienti abstulerunt, quod debuit manducare?

TRACTATVS QVINTVS DE ACEDIA.

Pars I. quæ habet quatuor Capitula.

De his, quæ valere possunt ad detestationem Acediæ.

CAPVT I.

De ordine decendorum in isto tractatu. Et diuersis exemplis, quæ valere possunt ad detestationem Acediæ.

POst peccatum Auaritiæ, dicendum est de peccato Acediæ: quia pigritia interdum ex auaritia sequitur. Vnde Lucæ 12. dicit ille diues cuius ager fructus vberes attulit: *Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, resquiesce, & comede, & bibe.* Dicemus autem hoc ordine & de vitio isto. Primò, ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitii. Secundò, tangemus de diuersis generibus peccatorum, quæ pertinent ad hoc vitium. Tertiò, tangemus aliquid de remediis contra vitium istud. Quartò, de indiscreto feruore, qui acediæ videtur esse contrarius. Ad detestationem vero huius peccati possunt valere diuersa exempla. Et possumus primò sumere exemplum à rebus, quæ non habent sensum, nec vitam, nec rationem, sicut à sole. Secundò ab his, quæ vitam habent, & non sensum: vt ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertiò, ab his quæ habent vitam, & sensum & non rationem, vt à brutis animalibus. Quartò, ab his quæ habent sensum, & rationem, & gratiam, vt à sanctis viris. Et primò, prosequimur de primo. Posuit Dominus præceptum soli, vt de singulis diebus ab Oriente veniat ad Occidentem, & singulis noctibus reuertatur in Orientem: & nunquam præteriit sol illud præceptum. Non pigritatur nec die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptum. Quantumcunque laboret in vno die, nihilominus tamen summo mane surgit in sequenti die, & tamen non expectat talem remunerationem laboris sui, nec talem pœnam negligentiæ suæ qualem homo. Ad hoc videtur habuisse respectum August. cum dicit: Indecens est Christiano, si radius solis eum inueniat in lecto: posset enim dicere sol si potestatem loquendi haberet: Amplius laboraui heri, quam tu: & tamen cum iam surrexerim, tu adhuc dormis. Possumus etiam accipere exemplum ad detestationem acediæ ab eis, quæ ex terra nascuntur. Videmus enim herbas & arbores, quæ tam minimum habent initium, crescendo ad magnam quantitatem deuenire, habent tamen tot aduersantia sibi, vt hyemem, & aliam aeris intemperiem. Singulis etiam annis aufertur eis labor florum, & fructuum, & frondium, & tamen nihilominus opportunitate inuenta operandi operantur: qui videret nuditatem earum in hyeme, vix crederet quod tanta pulchritudine indui possent, nisi idem alias vidisset. Qui videret quam parua arbor sit nucis in initio sui, vix crederet quod ad tantam magnitudinem peruenire deberet, nisi simile alias vidisset. Non debet igitur pigritari homo, nec deficere, etsi defectum bonorum in se videt, vel si aliqua sibi resistant. Plus enim potest homo, quam credat. Tali exemplo vtitur Dominus Matth. 6. dicens: *Considerate lilia agri quomodo crescunt.* Et subditur: *Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis.* Tertiò vero exemplo vtitur Salomon Prouerb. 6. dicens: *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam:* quæ quum non habeat du-

cem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et sunt quinque attendenda in isto exemplo. Primò paruitas formicæ, quam Salomon proponit quasi magistram homini. Multum enim potest confundi homo, quando videt se tam paruæ scientiæ, quod à tã paruo animali potest doceri. Vnde multum conari deberet ad addiscendum Sicut accidit in scholis quando aliquis magnus à puero paruo docetur, ex quadam erubescẽtia deberet ardentius addiscere. Ad hoc potest referri, quod dicit Seneca: Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. Erubescere potest homo, quod tam paruum animal melius morigeratum est, quàm ipse. Secundò attendendum est, quod dicit Salomon: *Considera vias eius & non viam*. Viam vocans discursus, quos faciunt pro quærendo cibo. Plu-ries enim in die vadunt ad quærendum frumentum: vnde satis possunt erubescere illi homines, qui semel in septimana grauantur venire ad sermonem ad quærendum animæ suæ cibum. Tertiò attendendum est, quod formica in hoc opere non habet hominem ducem cuius exemplum sequatur, nec præceptorem, cuius verbo ad hoc doceatur, nec principem à quo puniatur eius negligentia, homo tamen omnia ista habet. Quartò attendendum est, quod ipsa purum granũ eligit vt de ipso pascatur. Vnde multum possent in hoc confundi illi, qui spurcitias & immũditias alienorum peccatorum eligunt, vt illis os suum pascant: iuxta illud Prouerb. 16. *Os stultorum pascitur imperitia*. quintò attendendum est in hoc exemplo, quod formica adeò se onerat frumento, vt interdum videatur minor esse suo onere. In quo possent satis confundi illi, qui à sermone redeunt vacui, nec vnum verbum reportantes secum. Potest etiam valere ad detestationem acediæ, exemplum eorum qui amãt mundum. Si enim respiciamus quot & quantis laboribus, quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatum æternum, satis poterimus confundi quod adeò sumus pigri laborare pro regno æterno. Vnde August. O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis, qui non vt viueret, continuo perdere volet vnde viueret, & potius eligeret vitam mẽdicantem, quam celerem mortem? Cui dictum est: Nauiga, ne moriaris & distulit. Cui dictum est Labora, ne moriaris, & piger fuit. Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Ad idẽ potest adduci, quod legitur in vitis Patrum de quodam sancto Patre, qui quum vidisset ornatum cuiusdam mulieris, flens inquit: Ignosce mihi omnipotens Deus, quia vnius diei meretricis huius ornatus superauit totius vitæ meæ industriæ ornamenta. Et Abbas Pambo videns mulierem in Alexandria ad quam descenderat de Eremo, fleuit. Et interrogantibus causam sui fletus, ait: Duæ res me mouerunt. Vna de illius perditione: alia quia nõ habeo tale studium placendi Deo, quale studiũ habet ista vt hominibus placeat. Ad detestationem etiam acediæ *possunt valere* exempla bonorum virorũ. Et de multis pauca ponemus. Ait Dauid: *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea*. Et de sapiente muliere legitur in fine Prouerb. quod *panem otiosa non comedit*. Et Apostolus dicit de se. *Plus omnibus laboraui*. De Christo legitur Ioan. 4. quod ipse *fatigatus ex itinere, sedit super fontem*. Et in multis aliis locis in Euangeliis legitur de labore ipsius. Vnde Bernard. Quandiu vixero, memor ero laborum quos Christus sustinuit prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum,

exprobrationum, clauorum, horumque similium. Alioquin requiretur à me sanguis iustus, qui effusus est super terram. Legitur etiam, quod Beatus Arsenius primo Palatinus, postea Eremita maximus, quærentibus à se in quo confideret. Respondit: In hoc quod homines fugi, aliquandiu tacui, fleui. Potissime in hoc gaudeo, quod manibus laboraui. Et quædam vidua moriens recusabat sepeliri in camisia sibi data, dicens: Sepeliar in camisia elaborata propriis manibus & non alienis. Et de beata Virgine legitur Luc. 1. *Quod abiit in montana cum festinatione.* Legitur etiam Genes. 18. *Festinauit Abraham in tabernaculū ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes. Ipse vero ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, deditque puero, qui festinauit, &c.* De quo verbo loquens Origen. ait: Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenitur in domo sapientis.

Cap. II.

De verbis sacræ Scripturæ, quæ laborem suadent, & otium, vel pigritiam dissuadent.

Ad detestationem etiam acediȩ possunt valere illa verba sanctæ Scripturæ, quæ suadent laborem vel dissuadent otium vel pigritiam. Vnde Eccles. vltim. *Verba sapientum quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi.* Stimulus valet contra tarditatem iumentorum: sic verba sapientum contra pigritiam hominum. Et notandum, quod homo laborat quasi contrariis vitiis. Est enim lentus ad bonum, & præceps ad malum. Sed verba sapientum sunt velut stimuli, quando excitant hominem ad bonum. Et sunt velut claui in altum defixi, dum retinent hominem ne se præcipitet in malis. De multis vero verbis, quibus suadetur nobis labor & dissuadetur nobis pigritia, pauca ponemus. Ait Hieron. super illud Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius.* Semper, inquit, est aliquid agendū, ne ager nostri pectoris manu cessante malarum cogitationum sentibus occupetur. Eccles. 7. *Non oderis laboriosa opera, & rusticationem à Deo creatam.* Rusticationem Deus creauit, quando Adȩ dixit Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, vel quum posuit hominem in paradiso voluptatis, vt operaretur. Vt legitur Genes. 2. & Eccl. 14. *Non defraudéris à die bona, & pericula diei boni non te prætereant.* Et ibidem. *Ante obitum tuum, operare iustitiam: quia non est apud inferos inuenire cibum.* Hoc manifestum est in diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ non potuit inuenire, quam digito Lazari, qui leprosus fuerat, petiit. Tunc non erat ipse ita indignātis naturæ sicut in seculo isto fuerat. Adhuc non impetrauit ille guttam illam aquæ, & tamen plusquā mille anni transierunt antequos petiit. Item Eccles. 9. *Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia apud inferos est quo tu properas.* Apud inferos non est opus, sed merces operis. Nec ratio, quia nihil prosunt ibi artis argutiæ. Nec sapientia, nec scientia sunt ibi ad excusationem vel defensionem, sed potius ad accusationē. *Seruus enim sciens voluntatem Domini sui & non faciens, vapulabit plagis multis.* Item Eccles. 11. *Mane semina semen tuum & vespere non cesset manus tua.* Et Apost. 2. ad Timoth. 4. *In omnibus labora, opus fac Euangelistæ.* Item 1. Thess. 3. *Si quis non vult operari non manducet.* Ideò dedit Dominus diuersa mēbra homini, vt ex omnibus ei seruiret. Vnde quandoq; debet homo seruire Deo ore cantando: quandoque manu, scribēdo, & sic de cæteris membris. Item ad Gal. 6. *Bonum facientes, non deficiamus,* tēpore enim suo metemus non deficiētes,

Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et Eccles. 6. *Ne acedieris in vinculis eius*, & loquitur de sapiētia. Vincula sapiētiæ sunt diuina præcepta, quibus ligatur, est homo, qui ex morsu pomi prohibiti quasi venenati incidit in spiritualem insaniam. Cuius insaniæ sunt hæc signa, quod mente quasi aliena loquitur, fatua cogitando, quod gaudet inde vnde flendū esset. Vnde Prouer. 20. *Stultitia est gaudiū stulto.* Et Aug. dicit super Ioan. Risum talium, risum esse phreneticorum. Signum etiam huius insaniæ est hoc, quod homines exquirunt pericula quibus se perimant. Vnde Prouer. 27. *Cor iniqui exquirit mala.* Sicut occultos laqueos vsuræ vel simoniæ quibus se perimat. Item in Psal *Labores manuum tuarum, quia manducabis, &c.*

Cap. III.

Quantum peccatum acediæ Deo displiceat.

Tertiò potest valere ad detestationem acediæ si ostendatur, quantum hoc peccatum Deo displicet, diabolo placet, & hominibus nocet. Quantum Deo displiceat, potest ostendi primò ex illo verbo Apocal. 4. *Vtinam frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.* Calidus est, qui feruens est ad bonum. Frigidus est, qui simpliciter desistit à bono. Tepidus vero est, qui medio modo se habet. Et dixit Gloss. interl. quod maior spes est de frigidis, quam de tepidis. Cuius rei hæc est causa, quod tipidi quandam fiduciam & securitatem accipiunt de hoc, quod aliquid boni agunt, & ideò se non corrigunt. Tepidus vero de ore Dei euomitur, qui per prædicatores, in quibus Deus loquitur, de consortio sanctorum remouetur per excommunicationem: vel tunc tepidus euomitur quando in deteriora præcipitur, vel quando impœnitens moritur. De hac tepiditate dicit Hieronymus. Tepiditas sola est, quę solet Deo vomitum prouocare. Quod autem acedia multum Deo displiceat, potest iterum ostendi per hoc quod legitur Lucæ 15. vbi sic habetur: *Dico vobis quod maius gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Quod exponit Gregorius de iustis illis, qui desidiose se habent, & de peccatore feruente ad pœnitentiam. Vnde Dominus feruētem peccatorem nonagintanouem iustis acediosis præponit. Sicut dux in prælio plus eū militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm eum qui nunquam fugit, nec vnquam fortiter egit. Plus amatur ager qui post spinas & tribulos fructus vberes reddit, quam ille qui spinas & tribulos nunquam tulit, & semper sterilis extitit. Ad idem ostēdendum induci potest, quod legitur Lucæ 13. de ficulnea fructum non faciente. *Succide illam. Vt quid etiam terram occupat?* Et quod dicitur Matth. 25. *Tollite ab eo talentum.* Et loquitur de seruo pigro. Et subditur: *Et inutilem seruum illum eiicite in tenebras exteriores.* Et Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.*

Quod peccatum acediæ multum placet diabolo.

Quòd autem hoc peccatum multum placeat diabolo, potest ostendi ex hoc quod legitur Iob 40. *Circundant eum salices torrentis.* Per torrentem cuius aquæ cito deficiunt, intelligitur voluptas præsens, quæ cito finietur. In qua diuites huius seculi plantati sunt velut salices, quæ sunt arbores infructuosæ, & huiusmodi salices circundant diabolum, quasi faciendo ei vmbram. In hoc vero quod homines, qui nihil faciūt salices vocantur, insinuatur quanta sit fatuitas eorum, qui se meliores aliis iudicant, & honorabiliores, quia nihil faciunt.

ciunt. Similis enim fatuitas est, ac si aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eo quod steriles sunt. Ad ostendendum etiam quantum hoc peccatum placeat diabolo, potest adduci, quod legitur Iudic. 1. de Adonibezech, qui amputauerat lxx. regibus manuum ac pedum summitates. Adonibezech interpretatur, dominus fulgurans, qui amputat illis, qui habẽt regere alios, summitates manuum ac pedum, dum procurat vt tales ad opera vtilia sint quasi impotentes: qui habet summitates manuum ac pedum amputatas, inutilis est quoad vsum membrorum istorum, etsi membra ista habeat. Sic multi ad vtilia opera sunt impotentes, sed ad inutilia vel noxia potentiam habent. Ad idem ostendendum valet quod legitur Matth. 12. de immundo spiritu, quod inueniens domum à qua exierat vacantem, *vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi.* Et eiusdem 8. legitur de dæmonibus, quod dixerunt Domino. *Si eiicis nos hinc, in gregem porcorum mitte nos.* Porci sunt, qui nihil faciunt, nisi quod voluptati corporis deseruiunt, qui sunt quasi proprium hospitium dæmonum. In acediosis habet diabolus, quasi hospitium quietis. Vnde Iob 40. dicitur dormire in secreto calami. Calamus qui vacuus est, figurat hominem vacantem & otiosum, in quo diabolus quiescit & dormit.

Quantum acedia noceat proprio subiecto, & quod ipsa repleat hominem malis pœnæ.

SEquitur videre qualiter noceat peccatum acediæ homini. Nocet autem ei mala inferendo tam pœnæ quàm culpæ, & plurima bona auferendo, & primò ostendemus quomodo hominem repleat malis pœnæ: mala vero pœnæ tria sunt, paupertas, vilitas, & afflictio siue dolor. Quod paupertas peccatum acediæ sequatur, manifestum potest esse ex his verbis scripturę, quæ sequuntur, Prouerb. 20. *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate: & non dabitur ei.* Item Prouerb. 10. *Egestatem sibi operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat.* Et 28. *Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui vero sectabitur otium, replebitur egestate.* Et 23. *Vestietur pannis dormitatio.* Et 24. *Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno consurges? Parum inquam dormies, modicum dormitabis, paululum conseres manus, vt quiescas: & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus.* Paupertas modo quasi inermis est, & quasi lente incedit: ideò multi fugiunt eam, vel resistunt ei, sed in futuro erit quasi armata, vt homo non possit ei resistere; & veniet quasi cursor vt homo non possit eam effugere. Et Prouer. 21. *Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autẽ piger semper in egestate est.* Et Eccles. 10. *In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.* Tigna vocantur ligna illa, quæ vulgariter dicuntur capiones, eo quod se mutuo capiunt. Vnde domorum contignatio, est coniunctio quę fit in superiori parte tecti, quam pigri ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno. Quod vero vilitas sequatur peccatum acediæ, manifestũ potest esse ex his verbis scripturæ, quæ sequuntur Eccles. 22. *In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationem ipsius.* Item in eodem: *De stercore boum lapidandus est piger, & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.* Tunc piger lapide luteo lapidatur, quando increpatione dura & conuitiis plena increpatur. Omnis qui eum tetigerit, manus excutiet, quia onerosus est hominibus, & libenter homines se expediunt ab eo. Item Prouerb. 10. *Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem sterterit æstate, filius confusionis est.* Messis in qua colligendus est cibus spi-

ritualis, est doctrina. Vnde Prouerb. 24. *In doctrina replebuntur cellaria vniuersa substantia pretiosa atque pulcherrima.* Vel messis potest intelligi præsens vita, in qua merita colligenda sunt. Quod autem afflictio sequatur peccatum acediæ, potest ostendi primo ex hoc quod acediosus est, quasi totus famelicus. Eo enim quod vacat & vacuus est, quasi totus esuriens est. Omnes sensus eius esuriunt, vt aures eius esuriunt rumores, visus vanitates, tactus & gustus voluptates carnales. Vnde Prouerb. 21. *Desideria occidunt pigrum.* Noluerunt enim quicquam manus eius operari, tota die concupiscit & desiderat. Acediosus laborat paralysi spirituali. Vnde non est mirum si affligatur: & est figuratus per paralyticum illum de quo dicit Centurio Matt. 8. *Puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.* Qui torquetur laborando, bene torquetur, quia vtiliter torquetur. Sed qui torquetur quiescendo, male torquetur, quia inutiliter. Acediosus est in tædio vitæ. Vnde habet quandam tristitiam, quæ ad modum vermis corrodit cor eius. Vnde Prouer. 25. *Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: sic tristitia nocet cordi.* Seneca: Traditione bonarum artium occupandi sumus, quoties male habet inertia impatiens sui.

Quomodo acedia repleat hominem malis culpæ.

Sequitur videre quomodo acedia repleat hominem malis culpæ. Hoc autem primò potest ostendi ex illo verbo: Prouerb. 24. *Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant superficiem eius spinæ & maceria lapidum destructa erat: quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.* Sicut ager spinas profert & tribulos, & cætera inutilia nisi vtilibus seminatus fuerit, sic homo spinas & tribulos germinabit vitiorum, nisi vtilibus occupationibus se repleuerit. Vnde Bernard. Hæc maledictio Adæ, & in terra laboris nostri, & in agro cordis & corporis nostri, vt noxia vel inutilia gratuito passim proueniant: vtilia vero vel necessaria cum labore. Potest etiam idem ostendi multis aliis exemplis. Corrumpitur enim aqua quiete. Vnde Poeta: *Et capiunt vitium ne moueantur aquæ.* Vinũ ex se etiam fæces generat: & nisi à fæcibus illis mundetur, totum corrumpitur. Idem accidit in homine. Vnde Ieremiæ 48. dicitur de Moab. *Moab requieuit in fæcibus suis, nec transfusus est de vase in vas & in trãsmigratione non abiit.* Idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus. Sapor corruptus & odor prauus non recedit à vino si supra fæces remanserit, imò interdum totaliter corrumpitur. Idem accidit de acedioso, qui totus quasi acidus & acetosus efficitur. Adeò enim corrumpitur, vt bona ei displiceant, quæ debebant sibi placere. Homo in præsenti vita est similis illi, qui est in flumine impetuoso, qui in vno loco stare non potest, & nisi ad summa conetur ad ima labitur. Eo enim quod omnis homo ex nihilo est, ad nihilum culpæ & etiam ad mortem. Vnde nisi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit. Vnde Bernard. In via vitæ non progredi, regredi est, quum nihil adhuc in eodem statu permaneat. Homo similis est castro plurium dominorum, inter quos ille qui remissior est totum amittit, alius enim paulatim aufert ei ius suum. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eum cõcupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritum. Vnde Prouerb. 21. *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.* Pannus candidissimus quasi imperceptibiliter niger efficitur, vnde frequenter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur. Vnde frequenter in die lauari oportet. Sic nisi

homo frequenter se lauet à sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligentia igitur & acedia hominem replent malis culpæ. Homo ad modum vineæ putatione indiget, & non semel tantum, sed frequenter: sicut ostendit Bernard. super illud Cant. 2. *Tempus putationis aduenit*, dicens: quis ita ad vnguem omnia, à se superflua resecauit, vt nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi & putata repullulant, & effugata redeũt, & reaccendunt extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse. Sæpè putandum est, imò si fieri possit semper, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas inuenis, quantumcunque in hoc corpore manens profeceris. Erras, si vitia putas emortua, & non magis compressa, velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus. Subiugari potest, sed non exterminari. Vnde in tanto discrimine consilium est obseruare diligenter, & mox renascentium vitiorum capita apparebunt, promota seueritate succidere.

Quomodo acedia auferat homini bona gloriæ, gratiæ, & naturæ.

AD hoc ostendendum adduci potest, quod legitur Matth. 25. de seruo pigro *Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit: & qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo.* Et qui non habet studium vel voluntatem operandi, sæpè aufertur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit, vt ille qui non vult bene operari quum possit, postea non possit quum velit. Et Lucæ 19. dicitur similiter de seruo pigro. *Auferte ab illo mnam.* Et subditur: *Dico vobis quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet* (supple voluntatem operandi) *& quod habet, auferetur ab eo*, scilicet facultas: Aufert autem acedia homini & bona gloriæ, bona gratiæ, & bona naturæ. Bona gloriæ aufert, quia illa promittuntur solis strenuis & vigilantibus. Vnde Lucæ 12. *Beati serui illi, quos quum venerit dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis: quod præcinget se, & faciet illos discumbere & transiens ministrabit illis.* Et Matth. 11. *Regnum cælorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* E contrario acediosi & pigri amittunt illud. Super quod verbum dicit Gloss. Grandis violentia est in terra nasci, & cœlum capere, & habere per virtutem, quod per naturam non possumus. Non est verisimile, quod acediosus talem violentiam cœlo faciat. Acediosus adeò lente incedit, quod in cœlo locum suum amittit. Aufert etiam acedia bona gratiæ. Vnde Gregor. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Idem: Iustus vt cœlestia capiat, cauet ne inanis dies eat: quòd autem acedia bona gratiæ auferat, potest ostendi ex hoc, quod gratia Spiritus sancti est sicut ignis, qui non potest esse otiosus. Desinit enim esse si desinit agere. Sic gratia Dei quandoque amittitur, quia homo ex ea non operatur. Vnde super illud Ioan. 13. *Qui non diligit me, sermonẽ meum non seruat*, dicit Gregor. Nunquam est Dei amor otiosus. Operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. Vnde Apostol. 1. Corinth 15. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Nec solum gratiam aufert homini acedia, sed etiam fructum qui à gratia deberet procedere: & sic aufert totam vtilitatem huius vitæ, quod non est paruum damnum. Vnde Bernard. Quam mitius me priuares, ô amara mors, vitæ vsu, quàm fructu: nam vita sine fructu, grauior mors. Denique duplex damnum paratur ligno infructuoso, securis, & ignis. Aufert etiã acedia bona naturæ. Naturale enim ingenium, & cætera bona naturalia deteriorat. Et si nullum aliud damnum faceret acedia homini nisi de amissione temporis, non parum damnificaret hominem.

De octo, quæ valere possunt ad temporis conseruationem.

SEd nimis multi sunt, qui damnum istud non reputant. Ideò agemus hîc de his, quæ deberent mouere homines ad temporis conseruationem. Et sunt octo, quæ valere possunt ad hoc. Primò possunt valere ad hoc verba Scripturæ, quibus monemur ad temporis conseruationem. Sicut est illud Eccles. 4. *Fili conserua tempus, & declina à malo.* Et illud Prouerb. 5. *Fili ne des alienis honorem tuũ & annos tuos crudeli.* Fatuus est, qui rem ita pretiosam sicut est tempus dat hosti suo crudeli, expendendo illud in seruitium dæmonum. Secundò possunt valere ad hoc exempla creaturarũ, quæ quodammodo videntur tempus considerare quantum possunt. Accepta enim opportunitate operandi operantur, nec permittunt tempus vacuum transire. Vnde Ecclesiast. 3. *Omnia tempus habent.* Tertiò debet mouere hominem ad temporis conseruationem ipsa natura temporis. Tempus enim breue est, & velociter transit: & postquam transierit, recuperari non potest. Ad primum pertinet quod legitur Iob 14. *Breues dies hominis sunt.* Et debemus intelligere breuitatem istam respectu vitæ æternæ, cui debemus prouidere tempore isto. De breuitate etiam, ista tangitur in Psalm. 89. vbi dicitur: *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit.* De hac etiam breuitate dicit Senec. Si multum ætatis esset, parce dispensandum erat vt sufficeret necessariis. Nunc quæ dementia est superuacua discere in temporis egestate? De velocitate vero legitur Iob 7. *Dies mei velocius transierunt.* Et Seneca: Infinita est velocitas temporis. Punctum est, quod viuimus, & puncto minus. Item Iob 9. *Dies mei velociores cursore fuerunt.* De irreuocatione temporis dicit beatus Bernard. Non parum æstimes tempus, quod in factis vel in dictis expenditur otiosis. Volat enim irreuocabile verbum, volat tempus irreuocabile, nec aduertit insipiens quid amittat. Quartò potest valere ad hoc pretiositas temporis. De qua Bernard. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. Ostenditur autem pretiositas temporis tripliciter. Primò, per hoc quod possessio temporis vel rara est, quantum ad hoc quod vnicum tempus est semper sicut de phœnice dicitur, quod est phœnix vnica semper auis. Vnde quum omne rarum pretiosum sit, valde pretiosum debet esse tempus. Secundò ostenditur ex hoc, quod aliquis locus est in quo plus amaretur vna hora temporis ad agendum pœnitentiam, quam tanta massa auri quantus est totus mundus. Locus ille infernus est. Tertiò ostenditur ex hoc quod in vna hora temporis potest homo promerere dimissionem pœnæ æternæ, & peccatorum suorũ remissionem, Dei gratiam & æternam gloriam. Quintò potest valere ad hoc, si consideramus nos debitores esse totius temporis nostri. Nec debemus etiam illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, qui multis debitis obligatus est, si prodige expendit. Debita nostra ostendit nobis beatus Bernard. dicens: O si cognouisses quàm multa & quàm multis debeas, videres quod nihil est, quod facis. Primò, Christo debes omnem vitam tuam, quia ipse pro tua posuit suam. Secundò exigunt præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si tertium debitorem ostendam, qui eam vendicet sibi? Puto quod desideres gloriam, quam oculus non vidit. Nonne ad hanc emendam totum te & quodcunque poteris dare oportebit? Et cum omnia compleueris, *non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* ad Rom. 8. Quartò debitori debes totum quod es à quo to-

tum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat cui horũ proponis reddere, quod debes. Sextò deberet hominem mouere ad conseruationem temporis hoc, quod oportebit districtam rationem de eo reddere coram Deo. Omne enim tempus tibi impensum requiretur à te qualiter sit expensum, sicut dicit beatus Bernard. Et sicut capillus non peribit de capite: ita nec momentum de tempore peribit. Vnde Psal. 74. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* Et Thren. 1. *Vocauit aduersum me tempus, vt conterat electos meos.* Beneficium temporis multum erit aduersus eos, qui boni videntur esse. Valde enim ingrati apparebunt illi, quibus Dominus tantum beneficium dabat singulis momentis quantum est beneficium temporis, qui tanto beneficio non cessauerunt ab impugnatione ipsius. Septimò deberet homines mouere ad idem hoc, quod tempus quodam spirituali modo est nostra possessio. Vnde Seneca: Reliqua à nobis aliena sunt, tempus tantum nostrum est. Tali modo tempus nostrum est: quod si tempus amittimus, quodammo nosmetipsos amittimus; qui medietatem sui temporis amisit, quodammodo dimidium se amisit. Octauò debet mouere nos ad tẽporis conseruationem hoc, quod temporis amissio quædam mors est. Est enim amissio vitæ. Vnde Senec. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idem: quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ. Et tunc quoque cũ crescimus vita decrescit: quemadmodum clepsydra non extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid ante defluxit, sic vltima hora qua esse definimus non solum mortem facit, sed sola consummat. Et conseruatio temporis in hoc attenditur, vt in Dei seruitio expendatur: & sic ex tempore quodammodo summato æternitas in futuro colligatur. Ille vero qui prodige tempus expendit, frequenter accidit: quod citius tempus amittat. Viri enim impii non dimidiabunt dies suos. Et implebitur in eo illud Ecclesiast. 19. *In tempore redditionis postulabit tempus.*

Cap. IIII.

De aliis sex, quæ valere possunt ad detestationem acediæ.

PRæter prædicta sunt sex aliæ, quæ possunt valere ad detestationem acediæ. Primum est hoc, quod ipsa inquinat pulchriorem partem Ecclesiæ, scilicet viros cõtemplatiuos. Et est mirum, quod illi sunt magis acediosi, qui minus esse debuerunt. Viri enim contemplatiui, quorum esset non solum currere, sed volare (aues enim spirituales sunt) ad modum testudinum lentissime incedũt. Vnde iam non potest dici de illis illud verbum Esai. 40. *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, sed velut mortui immobiles stant?* Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, vt in via Domini viuificentur, & vt pennæ columbæ eis dentur, vt volare possint & requiescant. Secundo potest valere ad detestationem acediæ hoc, quod ille qui hoc vitio à diabolo capitur, ignominiosius capitur cæteris peccatoribus, sola enim ignauia capit eum, & quandoque solus timor. Vnde Prouerb. 18. *Pigrum deiicit timor, & animæ effœminatorum esurient.* Multum posset erubescere ille, quem solus timor deiicit de equo virtutum, cum timor non sit nisi quædam pictura terribilium. Præterea cum timor sit de malo futuro, ille quem timor vincit, quodammodo vincitur ab hoste qui nondum est, sed futurus, & quandoque etiam futurus non est. Vnde Sen. Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus. Illa quæ velut imminentia expauisti fortassis nunquam ventura sunt. Tertiò potest valere ad detestationem acediæ, hoc quod homo acediosus valde ignominiose deti-

netur captus. Non enim ligatus est vinculis ferreis, imò nec stupeis, sed potius nullis: Sola enim desideria detinetur: nec debet aliquem carcerem quo claudatur, vel custodes quibus custodiatur, nisi provt summat. Vnde Prouerb. 15. *Iter pigrorum quasi sepes spinarum.* Homini pigro videtur, quod viæ sibi spinis clausæ sint, & quod nullo modo fugere possit de manibus diaboli. Videtur sibi quod si conuertatur ad Dominum, statim debeat mori. Vnde Genes. 4. dicit Cain: *Omnis qui inuenerit me, occidet me.* Idem legitur Prouerb. 22. Dicit piger: *Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Et 26. dicit piger, *Leo est in via, in itineribus leæna.* Mirum est quare ita timent pigri conuerti ad Dominum, cum videant eos, qui ad Dominum conuertuntur, diutius viuere, & pulchriores esse. Quartò potest facere ad detestationem acediæ hoc, quod vitium istud solum vel maxime homines infestat & impugnat quando sunt in seruitio Dei. Vnde partem Dei nititur ei auferre, nec parum deteriorat eam: quandoque enim efficit vt psalterium totum cum fastidio & acedia dictum minus sit gratum Deo, quam psalmus vnus cum deuotione & hilaritate dictus. Vnde Hieron. Malo psalmum vnum cum hilaritate mentis decantare, quàm totum psalterium cum fastidio, torpore & acedia. Quintò potest valere ad detestationẽ acediæ, hoc quod acedia est valde grauis infirmitas. Tria autem faciunt ad grauitatem istam. Primum est hoc, quod illi qui laborant hac infirmitate nesciunt se infirmos esse: vnde se sapientes esse reputant, & alios iudicant. Ideò dicitur Prouerb. 26. *Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias.* Periculosa vero solet esse infirmitas, quæ non agnoscitur, quia eius remedium non quæritur. Vnde Bernard. Scio longius à salute absistere membrũ, quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Secundò facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est enim acedia velut febris lassa. Vnde de illa potest intelligi, quod dicitur Eccles. 10. *Languor prolixior grauat medicũ.* Tertiò facit ad grauitatem huius infirmitatis hoc, quod reddit hominem impotentem ad operãdum. Vnde significatur per paralysim, Matth. 8. & Matth. 9. per ariditatem manus. Matth. 12. vbi legitur sic. *Et ecce homo habens manum aridam, &c.* Acediosus manum dexteram aridam habet, sed non sinistram: quia impotens est ad hoc bene operandum, sed non ad male operandum. Vnde Zach. 11. dicitur de malo pastore: *Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur.* Tũc oculus dexter obscuratur, quando pastor ad spiritualia cæcus efficitur. Acedia est velut febris illa, quæ dicitur hectica, quæ prouenit ex consumptione naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratiæ. Sextò potest valere ad detestationem acediæ hoc, quod acediosus iniquus est in Deum: quia defraudat eum in lucro talenti, quod ei commisit. Iniquus est in proximũ, & quia eum scandalizat: & quia defraudat eum in hoc, quod vult comedere & bibere, sicut & ipse, & tamen non vult laborare sicut ipse. In seipsum etiam iniquus est, quia hostes suos nutrit à quibus perimatur, scilicet vitia.

PARS SECVNDA, QVÆ habet xvij. Capitula.

De diuersis generibus peccatorum, quæ ad hoc vitium pertinent.

CAP. I.

De tepiditate & malis, quæ in homine tepiditas facit.

Dicto de his, quæ faciunt ad detestationem acediæ, consequenter dicendum est de diuersis speciebus vitiorum, quæ ad acediam pertinẽt. Videntur autem ista xvj. vitia ad acediã pertinere, Tepiditas, mollities somnolentia, otiosi-

tas, dilatio, tarditas, negligentia, imperfectio siue imperseuerantia, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium vitę, desperatio, Tepiditas est paruus amor boni. Et videtur esse tepiditas prima radix in peccato acediæ, & ex hac videntur nasci cætera vitia enumerata. Facit autē tepiditas multa mala in homine. Primò Deo vomitum prouocat, vt prius ostensum est. Tunc tepidus à Deo euomitur, quum in deteriora labi permittitur, vel impœnitens moritur. Secundò fiduciam tentandi & accēdendi diabolo præstat. De multis enim vitiis tentat diabolus hominem tepidum, de quibus non auderet tentare hominem feruentem. Vnde dicit authoritas. Ollæ feruenti muscę non insident. Tertiò reddit hominem, quasi impotentem & contractum: vt patet in illis qui cum valde fortes sint, non possint sextam partē pœnitentiæ facere, quam fecit vetula vna, quod accidit propter tepiditatem, scilicet paruum habent desideriū agendi pœnitentiam. Vnde Bernard. forsitan ideò non possumus, quia non multum volumus. Tepiditas etiam facit, vt homo petat & non accipiat. Accidit enim, quod aliquis xx. annos nō accipit, quod in oratione petit, quia petit tepide; quod alius, qui feruenter peteret, vna die impetraret. Vnde Aug. Seruat tibi Deus, quod non vult cito dare, vt & tu discas magna magne desiderare. Tepiditas etiam facit vt homo semper pugnet, nec vnquā vincat, nec illam sublimem promissionem vincentium vnquam accipiat, quæ habetur Apocal. 2. *Vincenti*, inquit, *dabo manna absconditum*. Tepidus autem adeò remisse agit, quod nunquā peruenit ad retributionem, quæ est in custodia mandatorum. Quæ tanta est, quod non potest dici, sicut dicit Gloss. super illud. In custodiēdis illis retributio multa. Tepidus similis est homini auaro, de quo dicitur vulgariter, quod tantum expendit quantum largus, & tamen non habet inde gratiam, nec mercedem, quia pro modico multum perdit. Tepidus semper seminat in præsenti vita, & nunquam metit, quia ad pacem animi non peruenit. Ideò dicit beatus Bernar. contra tepiditatem istam: Si incipis, incipe perfectè: si imperfectus es, hoc iam perfecte age: si perfectionis aliquid attigisti, teipsum in temetipso metire.

Capvt II.

De Mollitie.

Sequitur de Mollitie, quæ est impatientia rei duræ. De qua legitur Prouerb. 18. *Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis*. Mollis est ille, qui cedit duris: id est tribulationidus succumbit. Vnde quando in opere inchoato aliquod durum occurrit, ipse ab opere desistit, & talis frater est sua opera dissipantis. Idem enim est, ac si ea dissiparet. Mollities ista est velut quædā culcitra, in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiā mollis est velut homo viuens, qui ad ignem tribulationis quasi liquefit, & ad nihilū redigitur. Ad quantam miseriam deuenturi sint, qui molles sunt, insinuatur Deut. 28. vbi sic legitur. *Homo delicata vita & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne de eis det carnibus filiorū suorum quos comedet, eo quod nihil habeat aliud*: Et paulò pòst: *Tenera autē mulier & delicata, quæ super terram ingredi non volebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiē & teneritudinē nimiam, inuidebit viro suo, qui cubat in sinu suo super filij & filiæ carnibus*. Sūmum remediū contra mollitiem istam est ignis Spiritus S. qui lutea consolidat, valet etiā contra istam mollitiem assuetudo durorū. Vnde Bernard. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed cū corpore mollescit. Dissolutus potest vocari in verbo proposito, qui molli est, & qui nullo amore ligatus est ad opus bonum vel qui paralyticus est. Paralysis enim dissolutionem sonat.

Moll. moll. quid.

CAP. III.

De somnolentia: vbi ponuntur duo exempla, quæ valent contra eos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam.

SEquitur de peccato somnolentiæ, quod ad acediam pertinet. Quia sicut legitur Prouerb. 19. *Pigredo immittit soporem,* quod potest intelligi de sopore contemplationis, & de sopore corporis. Somnum contemplationis pigredo immittit in illos, qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam, nolentes operari aliquid. Contra quos possunt valere duo exempla, quæ subiungimus. Legitur in vitis patrum, quod quidam peregrinus venit ad Abbatem Syluanum in montem Sina. Et cum videret fratres operantes, dixit: Quare operamini cibũ qui perit? *Maria enim optimam partem elegit, &c.* Tunc senex fecit ei dari codicem vt legeret, includẽs eum in cellula. Cum igitur transisset hora nona circunspiciebat ille vtrum quis vocaret illum ad cibum: & veniens ad senem interrogauit vtrum fratres comedissent. Cui respondit senex: Tu homo spiritualis es: & non necesse habes hanc escam. Nos autem tanquam carnales comedimus, & ideò operamur. Quod cum audisset, cœpit pœnitere. Cui abbas: Ergo necessaria est Martha Mariæ. Item abbas Ioan. dicebat fratri suo maiori: Vellem semper esse securus sicut Angeli securi sunt, nihil operantes, sed sine intermissione Deum collaudantes. Et proiecto pallio suo intrauit in eremum. Et post septimanam reuersus est, & pulsauit ad ostium fratris sui, qui quæsiuit, Qui es tu? Et ille respondit, Ego sum Ioann. Et frater dixit: Ioannes angelus factus est, & vltra inter homines non est. Ille autẽ pulsabat, dicens: quia ego sum, & non aperuit, sed dimittit eum affligi. Tandem aperuit ei, dicens: Si homo es, iterum habes necesse operari, vt viuas. Si autem Angelus, quid quæris intrare in cellam? Et ille statim pœnitentiam egit.

De somno corporis.

DE somno vero corporis satis planũ est, quia pigredo immittit eum. Multi enim ex pigredine conantur ad dormiendum, cum tamen dormire non possint. De somno vero corporis ad præsens tria ostendemus. Primò ostendemus ea, quæ sunt reprehensibilia circa somnum. Secundo ea quæ deberent homines cohibere à nimietate somni. Tertiò, quæ sint necessaria ad hoc, quod aliquis dormiat prout debet.

Quinque reprehensibilia sunt circa somnum corporis.

QVinque vero reprehensibilia sunt circa somnũ. Primò nimietas somni: ad quod pertinet illud Prouer. 33. *Vsquequo piger dormis?* Secundò reprehensibilis est circa somnum brutalitas: videlicet quando aliquis dormit vt porcus. Vnde Bernard. Carnalis somnus & brutalis: & sicut dicitur Ietheus abominandus est seruo Dei. Idem: Caue inquantum potes serue Dei, ne sit somnus tuus vt requies lassi, sed sepultura corporis suffocati. Tertiò, reprehensibilis est tristitia in surgendo à somno. Vnde Eccles. 32. *hora surgendi non te tristet*: quartò, reprehensibilis est pigritia surgẽdo à somno. Vnde legitur Eccles. 29. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo.* Quintò, reprehẽsibilis est circa somnum inoportunitas somni: vt quando aliquis dormit quando non esset dormiendum, vt in tempore orationis. Contra illud 1. Petr. 4. *Estote prudentes, & vigilate in orationibus*: vel cum aliquis dormit in sermone, vel lectione: iuxta illud Ecclesiast. 22. *Cum dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiam.* Si stultus non habuisset voluntatem dormiendi per duos dies: tamen tempore lectionis vel sermonis dormiret. Tempus etiam in quo dormiendum

miendum non est, tempus matutinum est. Illud enim tempus non est somno occupandum: quia valdè vtile est & studio, & orationi: & diuinæ laudi, & Dei consolatio frequentius tempore illo recipitur. Ad primum pertinet quod dicitur in Psalm. 5. *Manè astabo tibi, &c.* Et ad secundum pertinet, quod legitur Iob 8. *Si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum tuum.* Et Sap. 16. *Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum solis te adorare.* Primo pauperi, qui eis occurrerit consueuerunt diuites dare: Sic Dominus libentiùs eos exaudit, qui manè valdè orant eum. Ad hoc autem, quòd matutina hora sit idonea ad laudandum Deum, pertinet illud quod legitur Iob 38. *Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Astra matutina sunt viri contemplatiui, qui horis matutinis præcipuè laudant Deum. Ad hoc verò, quòd consolatio Dei matutinis horis præcipuè recipiatur, pertinet illud Iob. 7. *Visitas eum diluculo.* & illud Esaiæ 26. *De manè vigilabo ad te.* Et Exod. 16. *Filij Israël colligebant manna hora matutina.* Ad significandum quòd tunc dulcedo Spiritus sancti colligenda est. Sicut corporum amatores stabiliunt corpus, aliquid in manè gustando: sic dulcedine Spiritus sancti in manè stabiliendus est spiritus. Vnde ad Hebr. 13. *Optimum est gratia stabilire cor.*

De tribus quæ deberent homines cohibere à nemietate somni.

TRia autem sunt, quæ deberent homines cohibere à nimietate somni. Primò, exempla, ad quod pertinet illud verbum Augustini prius positum: indecens est Christiano, si radius solis inueniat eum in lecto. Secundò, hoc, quòd somnus absque necessitate, est temporis amissio. Vnde Bernard. Quantum ad debitum continui profectus, nil ita deperit de vita nostra, quàm quòd somno deputatur. In veritate somnus est, quasi quædam species, vel imago mortis. Tertiò, deberet cohibere homines à nimietate somni multiplex malum, quod in scripturis legitur ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinque exempla. Primum exemplum est Iudic. 4. de Sisara, qui cùm bibisset lac, obdormiuit, & interfectus est à Iahel, clauo in cerebro eius defixo. Secundum exemplum est Iudicum 16. de Samsone, quem Dalila fecit obdormire super genua sua, & rasis septem crinibus, captus est, & exoculatus. Tertium exemplum est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiens, à muliere Hebræa interfectus est. Quartum exemplum est Matth. 26. vbi Apostoli somnolenti leguntur Christum amisisse. Quintum exemplum est Act. 20. de quodam adolescente nomine Eutycho, qui cùm disputante Paulo, graui mergeretur somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

De tribus necessarijs homini, vt debito modo dormiat.

TRia autem necessaria sunt homini, ad hoc, quòd debito modo dormiat. Primò, necessarium est ei, vt vigilando laboret. Vnde Eccl. 5. *Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multùm comedat.* Homo otiosus affligitur, non solùm dormiendo, sed etiàm vigilando. Secundò, necessarium est ei, vt sobriè potu & cibo vtatur. Tertiò, vt sensus suos sobrios custodiat. Vnde Bernardus. Sobrium cibum, sobrium sensum, sobrius sequitur somnus.

CAP. IV.

De otiositate, & quòd stultus sit otiosus.

CIrca hoc peccatum primò ostendemus, quàm stultus sit, qui otium diligit. Secundò, ostẽdemus, quòd otio-

sa, licet semper reprehensibiles sint, præcipuè tamen tempore gratiæ reprehensibiles sunt. Tertiò, tangemus ea, quæ attendenda sunt alicui in occupatione quod vult eligere. Quàm stultus verò ille sit qui otium diligit, ostenditur Prou. 12. vbi sic legitur: *Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.* Non solùm stultus est talis vel stultior, sed etiã stultissimus.

De tribus gradibus stultitiæ.

PRimus gradus stultitiæ est, vitã suam negligere, ei necessaria quærendo. Secundus gradus est, vitam suam hostibus indefensam exponere. Tertius gradus est, hostes qui eum interimant, pascere. Hos tres gradus stultitiæ habet, qui sectatur otium. Vitæ enim æternæ, quæ futura est, non prouidet: hostibus etiam suis, scilicet vitiis, & dæmonibus se exponit, vt iam ostendetur. Hostes etiam suos nutrit, quia otio vitia nutriuntur, & impinguantur: sicut & anseres, & etiam equi solent otio impinguari.

De XII. stultitijs hominis otiosi.

ET possumus assignare duodecim stultitias, quæ sunt in homine otioso. Prima stultitia est, quòd ipse diabolo locum facit. Contra illud Apostoli ad Eph. 4. *Nolite diabolo locum dare*: vnde videtur diaboli societatem amare. Apud hominem occupatum non habet diabolus vbi possit esse, quia res perfectè occupata, non est capax alterius rei. Ideò, dicit Hier. semper aliquid boni operis facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Ex hoc verò, quòd aliquis in se diabolo locum facit, iam est indignus omni loco, præterquam inferno: vnde primus locus otiosi est infernus, sicut & diaboli. Quod sic potest ostendi: Constat, quòd otiosus cælo non recipiatur. Cælum enim merces erit tantùm eorum, qui operati fuerint. Vnde Matth. 10. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* In paradiso etiam terrestri non recipietur. Vnde Genes. 2. *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur.* In Purgatorio etiam non recipietur. Vnde Psal. 72. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Otiosi non laborant cum hominibus, & ideò non flagellabuntur cum hominibus in purgatorio, sed cum dæmonibus in inferno. Otiosus etiã indignus est esse in mundo isto. Vnde Lucæ 13. de ficulnea sterili. *Succide illam, vt quid terram etiam occupat?* Relinquitur ergo, quòd solùm in inferno dignè sunt otiosi. Secũda stultitia est, quòd otiosus in tali statu se ponit, quando brutis animalibus inferior est, quod ad hoc, quòd brutis animalibus licitum est comedere: homini verò otioso prohibet hoc Apost. 2. ad Thess. 3. dicens: *Si quis non vult operari, nec manducet;* homo otiosus est velut homo mortuus. Vnde Sen. Otium sine literis, mors est, & viui hominis sepultura. Et Eccl. 9. *Melior est canis viuus leone mortuo.* Leo mortuus est aliquis magnus otiosus, cui præualet canis viuus: id est, aliquis vilis strenuè operans: imò etiam otiosus est plusquã mortuus. Vnde in epist. Iudæ dicitur de quibusdam, quòd sint arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ. Arbor in autumno plantata, quando facit fructum, serò facit illum. Sic aliqui, dum sani sunt, otiosi volunt esse: sed in articulo mortis, tunc primò volunt fructum pœnitentiæ facere. Ideò, frequenter accidit, quòd absque fructu decedunt. Et tales homines infructuosi, quasi bis mortui sunt: quia non solùm mortis temporalis, sed etiam æternæ sunt debitores. In quo deterioris cõditionis sunt, quàm bruta animalia. Illa enim solùm mortem temporalem habent. Tertia stultitia est, quòd ex negligentia excolendi se, fructũ sui ipsius amittit. Si quis vineã haberet, in quã mille asinatas vini posset colligere, valdè reputaretur fatuus, & infelix ab

omnibus, si ex negligentia excolendi eam, fructum illum amitteret. Fructus quem quis in se colligeret, si se diligenter excoleret, præualeret vino regni illius. Quàm fatuus est ergo, qui ex negligentia tantum fructum amittit, quem in se colligere posset? Multùm deberet confundi talis. Ideò dicit Seneca: Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit. Turpissimam ideò vocat eam, quia est erubescentia plena. Nemo est ita pauper, qui de fructu oris sui ita ditari non posset, si benè excoleret illud. Vnde Prouerb. 12. *De fructu ventris sui, vnusquisque replebitur bonis.*

De octo fructibus oris.

EX ore suo posset homo colligere octo genera fructuum valdè prætiosorum, non solùm per annum, vel per mensem, sed etiam singulis diebus, si quis benè excoleret os suum. Primus fructus est Dei laudatio. Secundus est gratiarum actio: prætiositas verò horum fructuum ex hoc manifesta est, quòd cælestes arbores tales fructus ferunt. Ibi enim sonat gratiarum actio, & vox laudis. Iuxta verbum Prophetæ. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus prætiositas manifesta est ex hoc, quòd ab Angelis in cælos defertur. Tobiæ duodecimo: dicit Angelus: *Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Non est vile xenium vel donum, quod à tantis nuntiis Deo præsentatur. Ex virtute etiam orationis manifesta est prætiositas huius fructus. De qua dicit Gregorius. Magna virtus orationis, quæ effusa in terris, cælis operatur. Quartus fructus est confessio. Cuius fructus prætiositas patet ex hoc, quòd Deus vult fructum istum semper ante se habere. Vnde in Psalm. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu eius.* Consueuerunt diuites, quando diuersi fructus portantur ante eos, illum retinere, ante se quem præcetæris amant. Ideò autem Dominus amat confessionem: quia confessio efficit, & custodit pulchritudinem. Prætiositas etiam huius fructus ex hoc patet, quòd nullus Deo adeò displicet, qui non placeat ei, si fructum humilis confessionis ei offerat, vel etiam offerre proponat. Vnde Psalm. 31. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.* Latro dum in cruce humilem confessionem Deo obtulit, à patibulo inferni se absoluit, & regnum æternum meruit. Quintus fructus est modestia, quæ in hoc attenditur, vt homo modum ponat in verbis suis, quoad quantitatem, & vt loquatur qualia debet loqui, scilicet vera, & quæ ad Dei sunt gloriam, & proximi vtilitatem, & vt loquatur qualiter debet loqui, scilicet non clamosè. Prætiositas huius fructus patet ex hoc, quod legitur Prouerbiorum 17. *Qui moderatur sermones suos, prudentissimus est.* Sextus fructus est abstinentia, cuius fructus patet ex hoc, quod tantæ virtutis est abstinentia, quòd vitam hominis prolongat. Vnde Eccles. 37. *Qui abstinens est adiiciet vitam.* Talis virtutis dicuntur fuisse fructus arboris solis & lunæ De quibus legitur in hist. Alexandr. Sacerdotes enim solis & lunæ fructibus illis vescentes, referuntur vixisse annis xl. absque læsione. Septimus fructus est, fraterna eruditio. Fructum istum specialiter ferre voluit ipsum lignũ vitæ: scilicet ipse Filius Dei. Marci 1. *Eamus in ciuitates & vicos proximos, vt ibi prædicem: ad hoc enim veni.* Octauus fructus est, fidelis reclamatio, quãdo homo videt iniurias inferri Deo, vel proximo. Prætiositas verò huius fructus manifesta est ex eius raritate. Pauci enim inueniuntur, qui istum fructũ habeant. Vnde Prou. 20. *Multi misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inueniet?* Videmus quotidie fratres nostros à canibus dilacerari, & non est qui reclamet: id est, à detractoribus. Imò quod plus est, videmus ipsũ Deum à lusoribus

crucifigi, & non est qui inde loquatur. Illi, qui solo verbo possent Dei has contumelias impedire, non curant hoc loqui. Quarta stultitia otiosi est, quòd ipse exponit se absque defensione hostibus suis. Otiosus est sicut signum ad sagittam. Potest enim à dæmonibus vndique sagittari. Vnde potest dicere Threno. 3. *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.* Occupatio velut quidam clypeus est contra sagittas diaboli. Vnde Poëta: *Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.* Est etiam otiosus velut castrum absque muro. Vnde Ezech. 38. *Ascendam ad terram sine muro.* verbum est diaboli. Veniam ad quiescentes, habitantesque securè. Homo verò occupatus est velut castrum benè clausum. Vnde Augustinus. Non facilè capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio. Homo otiosus non tantùm vni hosti expositus est, sed etiam pluribus. Vnde habetur in vitis Patrum, quòd dixerunt seniores operantem Monachum dæmone vno pulsari, otiosum verò, innumeris spiritibus deuastari. Quinta stultitia est, quòd cùm ipse valdè pauper sit, & nihil lucretur, tam largè expendit res valdè pretiosas, scilicet tempus suum, & bona sua naturalia: vnde in hoc negotio nihil est deterius otio, quòd non solùm noua non acquirit, sed etiam parta consumit. Sexta stultitia otiosi est, quòd ipse facit quasi receptaculum omnium sordium. Vnde Bernardus. Omnium tentationum & cogitationum malarum & inutilium sentina est otium. In sentina sordes recipiuntur in nauibus marinis: Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit vitiorum. Licet ergo otium origo possit esse omnium peccatorum, spiritualiter tamen occasio est istorum peccatorum. scilicet luxuriæ, verbositatis, nugarum, & curiositatis, & superbiæ. De peccato luxuriæ habemus exemplum Dauid, qui dum occupatus fuit bellis, continens fuit: posteà verò tempore otii, adulterium cōmisit, vt legitur 2. Reg. 11. Salomon etiam, dum occupatus fuit circa templū & alia ædificia, nō ita infatuatus fuit in amore mulierum, vt posteà, quando factus est otiosus. Poëta etiam dicit: *Quæritur Ægistus, quare sit factus adulter. In promptu causa est, desidiosus erat,* & Ezec. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, abundantia & otium.* De verbositate & curiositate legitur 1. ad Tim. 5. *Adolescentiores viduas deuita.* Et subditur. *Discunt enim circuire domos, non solùm otiosæ, sed etiam verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* De nugis verò dicit beatus Bernardus. Otiositas est mater nugarum, nouerca virtutum. De superbia verò dicitur in Psalm. 72. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideò tenuit eos superbia.* Septima stultitia otiosi est, quòd ipse secum vult habere, qui eum de malitia instruat: vnde si sapiens sit, non faciet mala. Otiositas quasi quædam magistra malitiæ est. Vnde Eccles. 33. *Seruo maleuolo tortura & compedes: mitte eum in operationem, ne vacet. Multam enim malitiam docuit nos otiositas.* Octaua stultitia otiosi est, quòd quum ipse sit submersus in profundo stultitiæ, sine malitia, non vult tamen porrigere manum ad laborem, licet aliter euadere non possit. Vnde Seneca. A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Homo otiosus, qui non vult se occupare, vt à peccato possit exire, tali stultitia laborat, qua laboraret ille, qui cecidisset in aquam profundā, & pigritaretur manum porrigere ad arborem sibi proximā: quum tamen aliter nō posset à naufragio liberari, occupatio bona lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam. Et frustra laborat otiosus, ad exeundum à peccatis, nisi se occupet. Nona stultitia otiosi est, quòd ipse quiescit, quando laborandum esset, scilicet in præsenti, & ideò laborabit, quando esset quiescendum, scilicet in futuro. In quo

similis est illi, qui dicit Esaiæ 14. *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* Cui dicit beatus Bernard. O impudens & imprudens, millia millium ministrant ei, & decies centena millia assistebant ei, & tu sedere præsumis. Mundus iste locus laboris est. Vnde Iob 5. *Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum.* Vnde dictum est ad Adam quando erat eiiciendus à paradiso, & ponendus in terra ista: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Decima stultitia otiosi est, quod ipse vult Deum quodammodo præire, dum solus vult quiescere, & non laborare, cũ Dominus sex diebus operatus sit, & in septimo requieuerit. Vnde Genes. 2. *Compleuitque Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit ab omni opere, quod patrarat.* Vndecima stultitia otiosi est, quod ipse refugit illud quod est iocunditas & sanitas tam animæ, quam corporis, scilicet moderatum laborem. Duodecima stultitia otiosi est, quod ipse diligit illud vnde Dei maledictionem incurrit, & inde in vniuersitatem vitiorum incidit. Ad primum pertinet, quod legitur Matth. 21. de ficulnea, quam Dominus maledixit, ideò quod esset sine fructu. Ad secundum pertinet illud verbum Bernardi, Summa mentis malitia est otium iners.

Quam irreprehensibiles sint otiosi tempore gratiæ.

SEquitur videre quare potius reprehensibiles sint, qui tempore gratiæ sunt otiosi: quam qui fuerunt ante otiosi. quod patet ex hoc quod legitur Matthæi 20. *Quid hic statis tota die otiosi?* Illos reprehendit paterfamiliâs quos otiosos inuenit vndecima hora. Per quos significantur illi, qui sunt otiosi in tempore gratiæ. Et possunt super hoc quatuor causæ assignari. Prima causa est hæc, quod Dominus dedit nobis formam iam laborandi & exemplum. Vnde ad Philip. 2. *Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens.* Magna superbia esset si vellet quiescere seruus ex quo laborat Dominus. Vnde Matth. 10. *Non est discipulus super magistrum nec seruus super dominum suum.* Secunda causa est, quia tempore gratiæ sumus serui emptitii: & ideò magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus 1. ad Corinth. 6. *Empti estis pretio magno.* Tertia causa est, quia melior merces nobis promittitur. Iudæis enim promittebatur terra, nobis vero promittitur cœlum. Vnde Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.* Quarta causa est, quia & si spiritualibus qui erant in veteri lege promitteretur regnum cœlorum sub figura terræ promissionis, tamen illa multum illis differebatur. Non enim acceperunt mercedem suam vsque post passionem Christi. Nimis erat lõga via in paradisum, quando oportebat ire per infernum: sed modo in momento vno lucratur aliquis paradisum, vt cum post verum baptismum decedit, vel cum post tantam contritionem, quæ sufficiat ad deletionem culpæ & pœnæ. Vnde Bernardus in persona ecclesiæ: Labor meus vix est vnius horæ: & si amplius, præ amore non sentio. Vnde Luc. 14. *Misit Dominus seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia.* Hora cœnæ est tempus gratiæ, in quo omnia sunt parata: quia nihil amplius necesse est ad hoc quod aliquis ad æternam cœnam introducatur, nisi quod manus suas lauerit: id est, purgatus perfectè fuerit.

Quod tria sint attendenda circa occupationem.

SEquitur videre quid attendendum sit in occupationem, quam aliquis eligit. Tria autem attendenda sunt circa eam, scilicet quod occupetur. Vnde Hieron. Semper aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Et vt tædium remoueat, iuxta illud verbum Senecæ: Occupatione bonarum artium occupandi sumus, quoties male habet

inertia impatiens fui. Et vt vtilitatem habeat. Pro vitando enim otio, otiosa sectari ridiculum est, vt dicit Bernardus. Idem: Non tantummodo agendum est, vt cum aliqua delectatione vel sine grādi nausea dies transigatur: sed vt etiam de peracta dieta ad profectum mentis semper aliquid in conscientia resideat: aliquid in thesaurum cordis quotidie congeratur. Magis attendendū est etiam in occupatione, quod occupet animum, quam quod occupet corpus. Item secundum Bernard. Meliora sunt exercitia spiritualia, quàm corporalia. Et inter corporalia melius est, quod similius est spiritualibus, vt scribere. Et notandum, quod quidem nolunt operari: quia hoc sibi dedecus reputant. Credunt enim honorabiliores burgenses esse illos, qui nihil agunt: nisi quod comedunt & bibunt, & aliis deliciis intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt præferre equis & cæteris animalibus, qui nihil agunt nisi quod comedunt & bibunt. Et in veritate tales homines per porcos etiam significantur, Matth. 8. vbi dicunt dæmones Domino: *Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.*

Cap. V.

De vitio dilationis. Et primò de dilatione conuersionis.

Sequitur de vitio dilationis, qui vitio multum laborat genus humanum. Vnde Seneca: Nemo quidquam habet facti. In futurum enim nostra distulimus. Et nocet hoc vitium multum homini. Vnde versus: *Et nocet, & nocuit semper differre paratis.* Item, *Qui non est hodie, cras minus aptus erit.* Duæ autem sunt species dilationis, quæ multum nocent hominibus: scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modo prosequemur. De prima legitur Ecclesiast. 5. *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Et eiusdem 17. *Ne demoreris in errore impiorum.* Et 21. *Fili, peccasti, non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare Dominum vt tibi dimittantur.* Ad eandem dilationem potest referri illud Esaiæ 28. *Erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur.* Verbum Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi enim quando admonentur de sua conuersione respondent Domino, ad minus facio sic, *Manda remanda, &c.* Hoc procurat diabolus, vt dum differunt venire ad Deum, vadant ad infernum, & cadant retrorsum: id est, improuise moriantur & conterantur, id est, irrecuperabiliter damnentur. Ad eandem dilationem pertinet illud verbum Augustini loquentis ad Dominum: Non erat quod tibi responderem dicenti mihi, Surge qui dormis: nisi verba somnolenta & lenta modo, ecce modo sine paululum. Sed illud modo non habebat modum, & illud paululum ibat in longum. Item Augustinus de eadem dilatione: Differebam de die in diem viuere in te, & non differebam in memetipso mori. Et illud Senecæ: Quidam tunc viuere incipiunt, cum desinendum est. Quidam autem desierunt antequam inciperent. Et illud Sophoniæ 2. *Vox cantantis in fenestra, & coruus in superliminari.* Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsat. Vnde Apocalyp. 3. *Ecce ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum.*

De duobus quæ impediunt, ne Deus intret ad cor peccatoris. Et de repromissione eius, qui differt conuerti.

DVo vero sunt, quæ impediunt ne Dominus intret ad peccatorem. Primum est hoc, quod peccator habet oculum ad prospera & læta, cum potius deberet habere ad tristia, scilicet pericula quæ sibi imminent. Vnde Ecclesiast. 7. *Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia est.* Et ista cogitatio dicitur in prædicto verbo Sophoniæ 2. *Vox cantantis in fenestra.* Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalem, quæ oculum habebat ad læta, vnde gaudebat cum fleret Dominus pro ea: vnde Lucæ 19. *Videns Iesus ciuitatem fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua: quæ ad pacem tibi.* Secundum quod impedit ne Dominus intret ad peccatorem, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est velut coruus in superliminari, dicens Domino pulsanti ad ostium, *Cras, cras.* Prouenit autē ista procrastinatio ex hoc quod peccator repromittit sibi longam vitam. Vnde Eccl. 29. *Repromissio nequissima multos perdit.* Repromissio qua peccator sibi repromittit longam vitam, nō solum nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequam est ideò, quia sibi vsurpat peccator hoc quod propriū Dei est, scilicet de futuro tempore disponere. Vnde Act. 1. *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.* Et Bernard. dicit ei qui de futuro tempore disponendo præsumit: Quid de futuro miser tam temerariè disponere præsumis, tanquam pater tēpora & momenta in tua, & non magis in sua posuerit potestate? Nequior vero est repromissio ista: quia cum tempus infiniti valoris sibi à Domino datum fatue expenderit, adhuc tamen præsumit, quod Deus multum temporis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborans, qua laboraret ille, qui thesaurum magnum sibi à patre deditum ad negotiandum fatue expendisset, & adhuc large expendere vellet, dicens: Bene possum expendere, pater meus satis adhuc mihi dabit. Cui respōderi posset: Verum est: quia ita bene custodisti, quæ tibi iam dedit. Tales deberent aduertere hoc, quod Dominus tempore Noe recidit de tempore pœnitentiæ hominibus promisso, secundū Strabū viginti annos, eo quod videbat quod homines pœnitere nolebant. Si vero Dominus tempus promissum nolentibus pœnitere abstulit: quid faciet de his, quibus nullum tempus promisit? Nequissima vero est repromissio ista: quia talis non tantum tempus sibi datum perdidit, imò etiam in contumeliam ipsius largitoris expendit, & futurum tempus in contumeliam eius expendere disponit. Qua fronte ergo præsumit, quod Deus, qui ista nouit, debeat sibi longam vitam dare? Ad hanc dilationem potest etiam referri, quod legitur Prouerb. 3. *Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, cum statim possis dare.*

De octo, quæ mouere deberent ad accelerationem conuersionis.

OCto vero sunt, quæ deberent hominem mouere ad accelerandam conuersionem. Primum est, mortis incertitudo. Vnde Lucæ 12. *Estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.* Et Matth. 24. *Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat.* Et iterum Lucæ 12. dicitur illi, qui dicebat animæ suę: *Anima mea, multa bona habes reposita in annos plurimos: requiesce, comede, &c. Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem parasti cuius erunt?* Et Ecclesiast. 9. *Nescit homo finem suum, sed sicut pisces hamo, & sicut aues comprehenduntur laqueo: sic capiuntur homines in tempore malo.* Et Senec. [illegible] cis quo loco te mors expectet [illegible]

eam omni loco expecta. Quum nesciat homo quo loco mors debeat ei occurrere nesciat homo quo loco eam magis debeat expectare: in omni loco expectanda est. Vnde Sen. Iuuenes mortem habent à tergo: senes ante oculos. Licet illud non videatur, quod à tergo est, nihilominus tamen nocere potest,& etiam amplius quam quod est ante oculos. Sic mors iuuenibus timenda esset vt senibus, licet illis non aduertant. Et hoc est vnum, quod multum deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis, quod tot homines defuncti sunt, qui bene proponebant se quandoque facturos pœnitentiam, & præoccupati morte non fecerunt, nec de cetero vnquam facient. Nimius est thesaurus quem fatuus homo tãto discrimini subiicit, dum differt conuersionem suam. Secundò deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis multiplex bonum, quod prouenit inde. De quo bono legitur Thren. 3. *Bonum est viro quum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.*

De octo bonis, quæ sequuntur accelerationem conuersionis.

OCto vero bona sunt, quæ sequuntur ex hac acceleratione. Primum est, quod bonitas altius & profundius infigitur, eo quod inuenit subiectum magis tenerum. Vnde versus: *Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.* Secundum est, quod homini iucundum est bene viuere. Vnde Sapiens: *Optimo forma viuendi eligenda est, quam iocundam reddet assuetudo.* Ante assuetudinem molestum est equis ambulare, adeò vt oporteat vincula poni in pedibus eorum: postquam vero consueti fuerint, facile est eis. Similiter pueris in principio molestum est addiscere, adeò quod verberibus oporteat eos ad hoc compelli: postquam vero consueuerint, amore literarum patriam suam relinquunt, & multas paupertates & molestias sustinent, vt addiscere possint. Sic bene viuere, quod primo hominem molestat, per assuetudinem fit homini iocundum. Tertium bonum est, quod homo secure viuit. Vnde Seneca: Pulchrum est antè mortem consummare viam, deinde expectare secure reliquam temporis partem. De hac securitate legitur Prouerb. 15. *Secura mens quasi iuge conuiuium.* quartum bonum est, quod homo Deo diutius seruit & diutius bene viuit. Vnde August. quid differs in crastinum? Longa vita bona erit si ipsa vita sit: Vtique si longa erit, melius bona erit. In veritate quanto habiturus es longiorem vitam, tanto amplius desiderare debes vt bona sit. Sicut aliquis quanto amplius habet de vino, tanto amplius desiderare debet vt bonum habeat, & amplius displicet sibi si corrumpatur. Quintum bonum est, quod gratius est seruitium eorum Deo, qui cito ad eum conuertuntur. Illi enim de puro, & optimo vitæ suæ, & quasi de flore & vigore Deo offerunt: qui autem tarde volunt conuerti, quasi fæces Deo reseruant. Qui timere possunt ne de fæcibus calicis iræ Domini bibant: iuxta illud Psalm. 74. *Fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.* Isti de vita sua primo offerunt, quod pulchrius est & melius in ea diabolo vel mundo, tanquam Domino: reliquias vero volunt Domino offerre, illud scilicet de quo mundus non curat: cum tamen ex optima & electa debeant esse. Vnde Eccles. 14. *Fili si habes: benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer.* Et in libro Numerorum 18. *Omnia quæ offertis de decimis & in donario Domini separabitis, optima & electa erunt.* De illo qui quod deterius est, Deo offert, dicit Dominus Malach. 1. *Offer illud duci tuo si placuerit ei, ac susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.* Et iterum ibidem: *Maledictus qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino, qui rex magnus est, dicit Dominus exercituum.* Præcipuè placet Deo

Deo seruitium iuuenum. Vnde Dominus Matth. 19. *Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos.* Et 21. *Nunquam legistis: quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Sextum bonū est, quod homo moritur certus certitudine spei de salute sua. Econtrario incertus moritur, qui in fine pœnitet. Vnde August. Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & hinc vadit, fateor vobis: non ei negamus quod petit, sed non præsumimus. Pœnitentiam dare possumus, securitatem vero non. Non dico damnabitur, sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis, ego dico tibi, quod es securus: quia pœnitentiam egisti eo tēpore quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiam quando peccare non potes, peccata te demiserunt, non tu illa. Item August. Duæ res sunt, aut ignoscitur, aut non ignoscitur: quid horum futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. Septimum bonum est, quod ignis purgatorii euitatur. Licet ille qui tarde conuertitur, saluetur: sic tamen saluus erit quasi per ignem 1. ad Corint. 3. Octauum bonum est, quod maius præmiū recipit. Habet enim Deus vnde melius remuneret eos qui sibi diutius seruierunt; & licet saluetur qui tarde conuertitur, si vere sicut ille qui cito conuertitur: tamen in domo Patris cœlestis mansiones multæ sunt.

De periculis malæ consuetudinis.

Tertiò deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis magnum periculum malæ consuetudinis. Quod periculum manifestari potest ex diuersis testimoniis scripturarum, quæ subiungentur. Legitur Iob 20. *Ossa eius implentur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.* Vitia adolescentiæ si homo in his perseueret, sunt similia guttæ, quæ ossa subintrat, quæ vix curatur. Vnde talia vitia non relinquiunt hominem dum viuit. Vnde Prouerb. 22. Prouerbium est, *Adolescens iuxta viā suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Vnde narrat historia Græcorum, quod Alexander Magnus carere non potuit moribus & incessu Leonidis pædagogi sui, & vitiis quibus paruus fuerat infectus. Et Ierem. 13. *Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum.* A medicis etiam dicitur, quod consuetudo sit altera natura. De natura autem dictum est. *Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.* Et secundum Augustinum, Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Quantum sit periculum malæ consuetudinis, ostendit nobis Gloss. super Matth. 26. vbi Petrus in prima negatione dixit, *Nescio quid dicis.* In secunda cum iuramento negat. In tertia detestatur, & iurat quod non nouerit hominem. Perseuerare in peccato, vt dicit Gloss. dat incrementum scelerum: & qui minima spernit, cadit in maiora. Ad ostendum etiā pericula malæ cōsuetudinis, valere possunt, quæ de Lazaro leguntur. Ioannis 11. Lazarus enim figuram tenet eorum, qui sunt in peccato malæ consuetudinis: de quo dicit Martha, *Domine iam fœtet.* Lapis etiam ei erat superpositus. Ligatus etiam erat manus & pedes institis, & facies eius erat velata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiuntur in homine, qui est in peccato malæ consuetudinis. Natura enim ipsius quasi corrupta est, adeò vt ei sapiant quæ debuerunt ei desipere, & ea desipiant quæ debuerunt ei sapere. Vnde fœtidi sunt coram Deo & angelis eius, sicut corpora corrupta hominibus fœtent. Vnde in Psalm. 13. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis.* Nimis tarde adhibetur sal vel myrrha pœnitentiæ hominibus, qui in peccatis consueti sunt: sicut carnales tarde sale condiuntur, quæ iam scaturiunt

vermibus. Homo etiã, qui est in peccato malæ consuetudinis, habet velut magnum lapidem supra se ipsum positum, scilicet ipsam malam consuetudinem. Vnde super Ioan. xi. dicit Gloss. quod Dominus fremuit, lacrymatus est, & clamauit: quia difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis premit. Homo qui in peccato malæ consuetudinis est, similis est illi, qui in puteum cecidit: super cuius os magnus lapis est positus. Vnde in Psalm. 68. *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum.* Tempestas aquæ hominem demergit in consensu peccati mortalis. Profundum absorbet, quum peccatum peccato additur. Puteus vrget os suum, quando homo in seruitutem malæ consuetudinis reditur. Manus vero & pedes habet talis ligatos institis, propter magnam difficultatem ad bene operandum quæ in eo est. Vnde Augustinus: Ligatus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Faciem etiam habet velatam sudario, quia ex hoc quod diu in tenebris peccatorum fuit, spiritualem visum amisit. Homo peccatis assuetus, est velut equus effrenis, qui est in cursu, nec de facili potest retineri. Vnde Ierem. 8. *Nullus est, qui pœnitentiam agat super peccato suo, dicens: Quid feci? sed omnes conuersi sunt ad cursum suũ, quasi equus impetu vadens ad prælium.* In quanto periculo sit talis homo, ostenditur Psalm. 34. *Via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos.* Mirum est si non cadat, qui per viam tenebrosam & præcipitem & lubricam vadit, & incessanter impellitur à forti tentatore, cum ipse sit debilis. Vere potest dicere illud, Domine, vim patior. Et trahi videtur ab ipsa consuetudine ad interitum. Vnde Prouerb. 24. *Et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.* Peccatum ante consuetudinem est vt funiculus, imò vt filum stupeum respectu status, in quo est post consuetudinem. Vnde Esaiæ 5. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.* Peccatum consuetudinis est velut vinculum plaustri, quod decem boues, id est, decem prædicatores, vix rumpere possunt. Vnde dicit Gloss. super illud locum. Merito iniquitas in funiculis vanitatis trahitur: quia peccata peccati connectuntur, & inania sunt vt fila aranearum. Sed si exire volumus, tanquam vinculis solidissimis tenemur. Peccatum etiam consuetudinis est velut languor inueteratus, qui difficile curatur. Vnde Ecclesiastici 10. *Languor prolixior grauat medicum, sed breuem languorem præcidit medicus.* Item Ecclesiastici 18. *Ante languorem adhibe medicinam.* Et Seneca, Minus negotii haberet medicus, si ad recens vulnus aut vitium adhiberetur: sequeretur teneri & rudes tecta monstrantem. Nemo difficulter ad naturam reducitur, nisi qui ab illa defecerit. Et Matthæi 9. legitur, quod discipuli non potuerunt expellere malignum spiritum à quodam in quo fuerat infantia. Et Basilius Magnus dicit, quod sicut non potest aliquis dediscere maternam linguam, sic vix longam peccati cõsuetudinem. *Tanta est vis consuetudinis, vt quod homo* consueuit facere vigilans quandoque facit dormiens: & quando consueuit facere viuens, interdum faciat moriens: vnde refertur de quodam medico, cui debebantur tres-decim libræ ad tres annos soluendæ, quod quum laboraret in extremis, & admoneretur vt confiteretur, & Eucharistiam sumeret, nihil aliud ab eo poterant extrahere nisi tres-decim libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

De conuersione dilata. Et de duodecim quæ faciunt ad hoc, quod conuersio dilata sit difficilior.

QVartò deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, quòd conuersio dilata difficilior est, accelerata vero facilior. vnde Bed. super Luc. Diabolus quanto diutius possidet, tanto difficilius dimittit. Et iterum: Quanto citius, tanto facilius diaboli dominium euitatur. Sicut optimus modus Occidenti serpentem materialem est per contritionem capitis: sic optimus modus vincendi serpentem infernalem est per contritionem capitis ipsius. Tunc caput eius conteritur, cum in principió conflictus ipse deuincitur. Vnde Dominus ad serpentem de muliere, *Ipsa conteret caput tuum.* Et Hieron. Lubricus est antiquus superpens, & nisi capite teneatur, statim illabitur, & Ecclesiast. 25. *Non est caput nequius super colubri.* & Cantic. 2. iubet Dominus capi vulpeculas & 1. Reg 17. legitur Dauid percussisse Goliam in fronte, & sic eum interfecisse. In fronte diabolum percutit, qui in principio vitæ suæ eum deuincit. Sed velut in calcaneo vult eum percutere, qui in fine vitæ suæ quærit eum vincere. Pharao autem populum Iudæorum in morte primogenitorum dimisit: vt legitur Exod. 14. per alias plagas non dimisit eum, nec diabolus populum Christianum perfecte dimittit, donec Ecclesia studeat correctioni paruulorum, & laboret ad interficiendum peccata dum recentia sunt.

Duodecim vero sunt, quæ faciunt ad hoc quod conuersio dilata sit difficilior.

PRimum est induratio. Puerilis enim ætas tenera est & susceptibilis impressionis: senilis vero dura est. Vnde Ecclesiast. 30. *Curua ceruicem filii tui in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est, ne forte induret, & ne credat tibi.* Virgula dum tenera est, potest ad rectitudinem adduci. Trabem vero postquam desiccata est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinem reduci: Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberetur. De senibus vero in malitia sua induratis non multum sperandum est. Omnis malus animus priusquam induréscat, malitia eius molliri potest: sed postquam indurauerit, desperandum: id est, non multum sperandum. Secundum faciens ad difficultatem conuersionis est hoc, quod contrarium gratiæ Dei iam occupauit hominem: Ideò Dei gratia difficilius in eo recipitur, sicut materia quæ habet aquam, difficilius accipit ignem, quia ignis inuenit ibi, quod sibi repugnet, sicut est manifestum in candela madefacta. De facili capitur castrum in quo nullus repugnat, & de facili vestis rectam formam suscipit, quæ nondum prauam suscepit. In paruulis vitia nondum sunt, vel si sunt, parua sunt. Ideò facile possunt extirpari. Ideò dicitur in Psalm. *Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.* Tertiò facit ad hanc difficultatem hoc, quod ille qui diu distulit conuerti dissipauit in se bona naturæ. Virtutes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit; scilicet virginitatem, innocentiam, humilitatem, propter quas virtutes dicit Dominus Matth. 19. *Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnum cœlorum,* scilicet illorum qui habent per gratiam ea, quæ habent paruuli per naturam. Facilius est aliquem ditari quantum ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa à parentibus, quàm illum qui bona paterna iam consumpsit. Sic paruulus qui bona naturæ habet, facilius ditari potest diuitiis spiritualibus, quam ille qui peccando bona naturæ consumpsit. Quartò facit ad difficultatem hanc, hoc quod ille, qui differt conuerti habet vas minus ido-

neum, cui Dominus libenter infundat balsamum gratiæ suæ. Verisimile enim est quod vas cordis, quod diutius immunditiam peccati continuit, ad gratiam suscipiendam minus sit idoneum. Nullius libenter infundit balsamum vasi, quod diu continuit lutum. Quintò facit ad difficultatem istam hoc quod quãto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius oneratur peccatis: quia peccatum quod per pœnitentiam non diluitur suo pondere ad aliud trahit. Vnde onus & pœnæ & culpæ crescit in peccatore: & ideò minus semper potest surgere à peccato, præcipuè cum ipse semper debilior fiat. Et hoc est vnum vnde multum apparet, quam stulti sunt illi, qui differunt cõuerti. Ille enim qui non potest leuare onus peccatorum, quando minus est, quomodo leuabit illud quando maius erit? Vnde legitur in vitis patrum, quòd beatus Arsenius, qui habitauit in eremo Scythiæ, talem vidit visionem. Venit ad eum vox, dicens: Egredere, & ostendam tibi opera hominum: & egressus vir Æthiopem nigrum cum securi cædentem ligna, & facientem grandem sarcinam, & tentabat leuare eam, & præ magnitudine non poterat: & iterum cædebat alia ligna, & addebat sarcinæ. Exposuit ergo ei hanc visionem, dicens: Qui cædebat ligna, & adhuc super sarcinam addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis, & semper addit alia peccata, quum oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat, qui differt agere pœnitentiam vsque ad senectutem, quasi laboraret ille qui haberet quatuor iumenta & onera eis sufficientia, & imponeret onera quatuor iumentorum debiliori ex illis. Sic homines senio, quod est debilissima pars vitæ hominis, totum onus vitæ volunt imponere. Sextò facit ad difficultatem conuersionis hoc, quod quanto aliquis in peccato diutius moratur, tanto amplius à Deo elongatur. Non est verisimile, quod ille qui non cessat se elongare à Deo per vndecim annos posset de facili in octo vel quindecim diebus in quibus durat infirmitas, ad Deum redire. Licet hoc possit accidere, & interdum accidat quando ventus Spiritus sancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. Ideò scriptum est: *Qui elongant se à te, peribunt.* Et Esaiæ 55. *Inuocate eum dum prope est.* Solet dici quod tantum est à sancto Dionysio vsque ad vrbem Parisiensem, quantum ab vrbe Parisiensi ad sanctum Dionysium. Sic qui longo tempore se à Deo elongauit, non nisi longo tempore ad Deum redit, nisi Deus valde magnam gratiam ei facere voluerit. Septimò facit ad difficultatem conuersionis hoc, quod homo circa mortem multa habet impedimenta: scilicet infirmitatem & solitudinem & dispensationem domus suæ, quæ non permittunt hominem cogitare de anima sua. Vnde Hieron. Dum infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare quam sentit. Et August. Mors vrget, peccata terrent, vxor & filii quos amauit ad se vocant. Octauò difficile conuertitur talis: quia iustum est, vt à Deo cõtemnatur moriens ille, qui eum contempsit viuens. Vnde Esaiæ 33. *Væ, qui spernis, nonne & ipse sperneris?* Ioannes Chrysostomus. Hac animaduersione percutitur impius, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Nono difficile conuertitur homo, qui differt conuerti vsque ad mortem: quia tunc magis diabolus impugnat hominem sciens, quia si tunc hominem amiserit, de cetero eum non recuperabit. Vnde Genes. 3. dicitur serpenti: *Tu insidiaberis calcaneo eius.* In calcaneo qui est extrema pars hominis, intelligitur finis vitæ, cui diabolus maximè insidiatur. Tunc enim summum studium, & laborem apponit vt hominem deuincat. Interdum viginti annis prouidet diabolus ante mortem vnde hominem in mor-

te detineat. Faciet enim hominem aliquid iniustè acquirere, quod in morte non vult restituere. Vnde magna est fatuitas eorũ, qui ita præsumunt, quòd in morte conuertantur, & quòd tunc diabolum deuincant, quando ipse melius præparatus est ad prælium. Similes videntur esse illi, qui ludẽs ad schachos, & parum de ludo sciens, cogitaret apud se, ego permittam mihi familiam auferri: deinde in fine mactabo illum, cum quo ludo in angulo, cùm tamen sciret illum, cum quo ludit, peritissi num esse lusorem. Velut imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiam virtutum amisit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua præsumptione ergo, confidit peccator, quòd in angulo debeat eum mactare, idem in fine vitæ suæ vincere, præcipuè, cùm sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeò indignum se fecerit, vt non solùm sit dignus à Deo adiuuari, sed irrideri. Vnde Prouerb. 1. *Vocaui, & renuistis*, & subiungitur: *Ego quoque in interitu vestro ridebo.* Decimum faciens ad hoc, quòd ille cum difficultate conuertatur, qui consueuit peccare; est amaritudo quam inuenit, cùm attentat bonum operari: ex diuturna enim infirmitate, in qua fuit, amaritudinem inuenit, vbi debuit inuenire dulcedinem. Vnde August. Palato ægro, pœna est panis, qui sano est suauis. Et oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. Inuenta autem amaritudine in bono opere quod attentat, statim dimittit illud peccator, ad modum simiæ, quæ gustata exteriori amaritudine nucis, tam citò eam proiicit, & ideò, ad dulcedinem nuclei non peruenit. Sic peccator ad dulcedinem præmii, vel spiritualium consolationum non peruenit, quia dimittit benè operari, quando inuenit aliquam difficultatem in bono opere. Amaritudo ista significata est per amaritudinem illarũ aquarum, quas inuenerunt filii Israel de Ægypto reuertentes, vt legitur Exod. 15. quæ dulcoratæ fuerunt, cùm lignum misissent in eas. In quo ligno significata est memoria Dominicæ Crucis, quæ valet ad dulcorandum pœnitentibus amaritudinem, quam sustinent: iuxta illud Gregorii. Si Passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeò durum, quod non æquo animo toleretur: Propter difficultatem quam habet aliquis in bono opere post peccatum, dictum est Euæ, postquam peccauerat. Gen. 3. *In dolore paries.* Vndecimum faciens ad difficultatem conuersionis est tristitia, quam inuenit peccator, quando cogitat se separari à vita, in qua diu fuit. Et hæc est causa, quare ista memoria mortis amara est diuitibus, quia non possunt sustinere etiam quod cogitent se separari à diuitiis, quas amauerunt. Vnde Eccl. 41. *O mors! quàm amara est memoria tua homini iniusto, & pacem habenti in substantiis suis.* Duodecimum faciẽs ad difficultatem conuersionis, est quidam magnus timor, qui est in peccatore de inexperientia bonæ vitæ: quia omnis peccator, ad modum Cain, habet caput tremulum, trepidans vbi timendum non esset. Credit enim quòd mori debeat, si Deo seruiat: iuxta illud Prou. 22. Dicit piger: *Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.*

Quod ille qui differt conuerti, sit iniquus in Deum.

QVintò, debet mouere hominem ad accelerationem conuersionis hoc, quòd ille qui differt conuerti, iniquus est in Deum, in Angelum, in seipsum, in proximum, & etiam in inferiores creaturas. In Deum sex modis iniquè agit. Primò, quia quasi apponit fel in escam eius: iuxta illud Psalm. 68. *Dederunt in escam meam fel.* Velut esca Domini est bonum opus: quia in eo Dominus delectatur. iuxta illud Cantic. 2.

Qui pascitur inter lilia: id est, inter munda opera. Escæ ergo Domini apponit fel, qui bonis operibus quę agit amaritudinem peccati admiscet. Valdè peruersus esset coquus alicuius principis, si in esca Domini sui absynthiũ poneret. Secundò, iniquè agit in Deum, quia illud affert ante oculos eius, quod maximè Deo displicet, scilicet peccatum. Quòd peccatum maximè displiceat Deo, ostensũ est in principio tractatus. Tertiò, iniquè agit in Deum: quia contemnit eum se misericorditer vocãtem, & æterno regno volentẽ pacẽ eius emere, cùm ipse meruerit mortem æternam. Vnde Esa. 31. *Audient aures tuæ verbum post tergum monentis*, scilicet Domini. Et ad Rom. 2. *An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis?* Greg. Dsbemus Dei misericordiam saltem erubescere, si nolumus eius iustitiam formidare, qui tanto ampliori improbitate contemnitur, quanto contemptus vocare non dedignatur. Quartò, iniquè agit in Deum, quia Deum, qui eũ expectat, vt pius pater, quantum in se est, affligit tarditate sua. Ad quod possumus referre illud Tobiæ 9. *Scis quoniam dies computat pater meus, & si tardauero vna die plus, contristabitur anima eius?* verba sunt minoris Tobiæ ad Angelum. Quintò, iniquè agit in Deum: quia deteriorẽ partem vitæ suæ Deo reseruat, meliorem partem diabolo immolans. Sextò, iniquè agit in Deum: quia ex misericordia Dei iram sibi prouocat, & ex hoc, vnde debuit sumere occasionem Domino seruiendi, sumit occasionem Deũ impugnandi. Ex eo enim quod speras, quòd Deus eum misericorditer debeat expectare, proponit diutiùs eum offendere. Vnde Apost. ad Rom. 2. *Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adduxit: secundùm autem duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi irã in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.* Talis de bonitate Domini malitiam colligit.

Quomodo differens conuerti, sit iniquus in Angelum.

IN Angelum etiam peccat tripliciter. Primò, quia quantum in se est, eum affligit, in expectatione gaudii de conuersione sui ipsius, vt dicitur Prouer. 13. *Spes enim quæ differtur, affligit animam.* De gaudio verò legitur Luc. 15. *Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, &c.* Secundò, quia frustratur Angelus fructu laboris sui, cùm peccator, cui deputatus est ad custodiam, ad eius admonitionem se non corrigit. Tertiò verò, quia Angelo sibi deputato, reuerentiam debitam non exhibet, dum ante eum abominationes suas committere non veretur, vel in ipsis iam commissis manere. Contra quod dixit Bernardus. Quouis angulo, quouis diuersorio, reuerentiam habe Angelo tuo. Nec audeas illo præsente facere, quod me vidente non auderes.

Quomodo differens conuerti, sit iniquus in seipsum.

INiquè etiam agit in seipsum, dum se potius vult habere malum, quàm bonum; infirmum, quàm sanum; mortuum, quàm viuum; seruum pessimum, quàm liberum; in statu latronis, quàm in statu regis; nihil habentem, quàm omnium bonorum; Ecclesiæ principem, inutilem, quàm multùm valentẽ. Quòd ille, qui differt conuerti, potius amet se malum, quàm bonum: manifestum est ex hoc, quòd nullis admonitionibus malitiam vult relinquere, & bonitatem recipere, in quo seipsum viliorẽ habet omnibus rebus suis. Omnes enim res suas potius vult habere bonas, quàm malas. Vnde August. dicit ei, qui talis est: bona vis habere, & malus vis esse. Quòd talis potius amet se infirmum, quàm sanum, patet ex hoc, quod peccatum mortale infirmitas est ad mortẽ. Quòd etiam potius se amet mortuum, quàm viuum;

patet ex hoc verbo Augustini prius posito. Differebam, inquit, viuere in te, & non differebam in memetipso mori. Quòd etiã talis potiùs se amet seruum, quàm liberum, patet ex hoc, quòd peccatum est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatum, est seruus peccati. Bernardus. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè, nisi indigniùs fortè iudices hominem tibi, quàm vitium dominari. In statu etiam latronis plus se amat, quàm in statu regis: quia qui est in peccato mortali, ad modũ latronis adiudicatus est patibulo inferni: qui verò est in statu gratiæ, ad regnum æternum inunctus est. Item, qui est in mortali nihil habet, imò etiam nihil est: iuxta illud 1. ad Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Qui verò est in statu gratiæ, particeps est omnium bonorũ Ecclesiæ. Vnde Dauid: *Particeps sum ego omnium timentium te.* Item. *Qui in mortali est, inutilis est.* Vnde Psal. *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.* Qui verò in statu gratiæ est, multi valoris est. Vnde Eccl. 16. *Melior est timens Deum, quàm mille filij impij.*

Psal. 118

Esai. 13

Quòd differens conuerti, sit iniquus in proximum.

IN proximum etiam iniquè agit, qui differt conuerti, tripliciter. Primò, quia corrumpit eum suo malo exemplo. Vnde Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c.* Dicitur aliquis peccare in eum, quo sciente peccat: quia eum suo malo exemplo corrumpit. Secundò, peccat talis in proximum: quia debito auxilio eum defraudat. Cùm deberet eum iuuare in pugna contra diabolum, ipse potiùs nocet ei. Magna iniquitas est, socium suum in bello deserere, & ad partem inimicorum se vertere. Eccl. 4. *Melius est, duos esse simul, quàm vnum.* Habent enim emolumentum societatis suæ. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Tertiò, iniquè agit in proximum, quia peccato ipsius sæpè punitur proximus. Vnde legitur Iosue 7. quòd propter peccatum Achor, populus Israël punitus sit. Terga enim verterunt hostibus suis, & xxxvj. ex eis corruerunt.

Quomodo differens conuerti, sit iniquus in inferiores creaturas.

IN creaturas irrationabiles peccat ille, qui differt conuerti, quia propter peccatum hominis, creaturæ irrationabiles quodammodo puniuntur. Vnde possent conqueri de homine in die iudicii. Sol posset dicere: Ego propter hominis peccatum claritatem meam amisi. Irrationabilia etiam animalia possent dicere, si facundiam haberent loquendi. Nos propter ipsũ in diluuio periuimus. Terra etiam posset dicere: Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas, & tribulos germinaui. Sextò, deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, quòd difficile est aliquem verè conuerti. Vnde Greg. Plures inueni innocentiam baptismalem seruasse, quàm veram pœnitẽtiam egisse. Propter hanc difficultatem securum est, vt homo citò conuertatur, & frequenter doleat de peccatis suis, & frequenter confiteatur illa, si fortè vna inter multas confessiones inueniatur placens Deo. Non enim prima vice, qua homo citharizat, vel viellat, benè scit citharizare, vel viellare, vt idoneus sit coram rege opus illud exercere, & dignus sit stipendio: Ita nec prima vice qua aliquis confitetur, interdũ benè confitetur: imò pauci sunt qui non faciant sibi perizomata, vt leguntur fecisse parentes nostri, Genes. 3. *Excusant enim homines peccata sua.* Ideò, dicitur ad animam peccatricem, Esa. 23. *Sume citharam, circui ciuitatem, meretrix obliuioni tradita: benè caue, frequenta canticum, vt memoria tui sit.* Cithara ista confessio est, qua sumpta, circumeunda est ciuitas animæ, vt homo omnia

peccata sua confiteatur. Et oportet benè cantare: quia confitendo coram rege cælesti cantatur. Et cantus ille, si homo benè cantet, cælesti regno remuneratur.

Quòd peccator sit in periculoso statu.

SEptimò, deberet mouere hominem ad accelerationem conuersionis hoc, quòd status peccatoris est valdè periculosus. Vnde Genes. 3. legitur quæsiuisse Dominum ab Adam, cùm peccasset, vbi esset: ad significandum, quòd consideratio periculosi status, in quo est peccator, possit & debeat mouere eum ad deserendum peccatum. In quanto autem periculo sit peccator, ostendi potest multipliciter. Primò, ex hoc, quòd iustitia Dei tenet gladium euaginatum super caput eius: qui secet eum medium, animam à corpore separando, & meliorem partem, scilicet animam, in igne inferni ponet. Sed misericordia Dei gladium illum aliquantulùm detinet, si fortè peccator pœnitentiam agere velit. Ad gladium istum possumus referre quod legitur Iob 19. *Fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatum gladius, & scitote esse iudicium.* Ad idem potest referri quod legitur Ioann. 3. *Qui incredulus est Filio, non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum.* Hæc ira, velut gladius, manet super caput peccatoris. In statu etiam periculoso est peccator, quia est in terra inimicorum suorum. Vnde Baruch. 3. *Quid est Israël, quòd in terra inimicorum es?* In terra inimicorum suorum morari, periculosum est: ex quo sciunt inimici eius eum sibi esse, & sunt fortiores eo. Item in periculo est peccator: quia ex solo pariete vitreo hostes eius prohibentur, ne habeant in manu sua. Paries iste corpus est: post istum parietem stat diabolus malis hominibus: sicut Deus in Cantic. dicitur post parietem istum stare, quo ad bonos. Paries iste de facili dissipatur: vnde non est necesse erigi magnas machinas, ad eius destructionem. Vnus enim paruus lapis manualis, ad eum destruendum sufficit. Vnde mirum est, quomodo peccator securus est, qui capitales inimicos habet adeò potentes, sicut sunt dæmones, & in castro ita debili. Item in magno periculo est peccator, quia ad mortem vadit. Vnde Eccl. 21. *Via peccatorum complanata est lapidibus, & in fine eorum inferi & tenebræ & pœnæ.* Debet ergo peccator cogitare vias suas, quo tendant, & conuertere pedes suos: iuxta illud Psalm. 118. *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.* In magno etiam periculo est peccator, quia quodammodo ad portam inferni est: iuxta illud Psalm. 106. *Appropinquauerunt vsque ad portas mortis.* Portæ mortis vel inferni sunt peccata mortalia. Sic enim vocantur Matth. 16. vbi dicitur: *Portæ inferni non præualebũt aduersus eam.* Ad portam inferni dicitur esse, qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum, nihil est medium, nisi transitus corporis. Si enim anima à corpore separatur, quasi in puncto infernum intrat. Vnde Iob vigesimo-primo: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

De magna stultitia differẽtium conuerti.

OCtauò & vltimò: deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis magna stultitia, quæ ostenditur esse dilatione conuersionis. Patet autem hæc stultitia sic. Manifestè fatuus esset, qui in vitulo caudam quæreret equinum, cùm talis cauda non sit de vitulo. Simili fatuitate videtur laborare, qui malam vitam vult ducere, & bonam mortem habere. Cauda enim ista non est de hoc vitulo. Talis erat Balaam, qui dicebat Num. 23. *Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouißima mea horum similia.* Ille qui vsque ad mortem differt conuerti, per totam vitam suam parat mansionem in inferno, cùm tamen nullo modo ibi manere velit, sed in paradiso.

Item

Item seminat maledictionem, & tamen vult metere æternam benedictionem, non aduertens illud Apostoli ad Galat. 6. *Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.* & illud Prouerb. 25. *Quod in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute?* Item talis vult colligere de spinis vuas, & de tribulis ficus: quærit enim bonum finem, in vita spinis peccatorum plena.

Octo casus, in quibus fatua est dilatio.

ET notandum est, quòd octo casus sunt, in quibus fatua solet reputari dilatio, qui omnes satis concordant proposito. Primus casus est, quando aliquis aggressurus est iter. Ibi enim solet fatua esse dilatio. Sic cùm conuersio quædam inchoatio sit viæ, quæ ducit in cælum, fatuum est differre eam, & hoc multis de causis. Primò, quia breue est tempus: iuxta illud Iob 13. *Breues dies hominis sunt.* Secundò, quia longa est via. Vnde 3. Reg. 19. dictum est Eliæ: *Surge, comede, grandis enim tibi restat via.* Tertiò, à magnis expectamur. Curia enim cælestis nos expectat. Quartò, quia ad magna expectamur, scilicet ad regnũ. Vnde Mat. 5. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnũ, &c.* Quintò, propter impedimenta, quæ in via possunt accidere. Potest enim locus pœnitentiæ auferri, dum homo nimis differt conuerti. Vnde ad Heb. 12. dicitur de Esau, quòd non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eam. Sextò, ne fortè ianua clausa inueniatur: secundùm quod legitur de fatuis virginibus Matt. 25. Septimò, quia quando aliquis tardè inchoat dietam suam, oportet eum amplius laborare, & in tempore minus idoneo labori. Sic necessarium esset illis, qui vsque ad senectutem differunt conuerti, vt tunc amplius laborarent: & illa ætas minus est idonea labori pœnitentiæ. Seneca. Faciamus quod in itinere fieri solet: qui tardiùs exierunt, velocitate moram compensant. Et vt vno verbo dicam, omne bonũ illi deficit, qui de nocte ad hospitium venit. Satis malum hospitium habebit, cuius hospitium infernus erit. In hoc autem hospitio hoc præcipuè timendum est, quod de cætero mutari non poterit. Malum etiam hospitium habebit, qui in igne purgatorii hospitabitur. Secundò, fatua est dilatio in rerũ repetitione, propter periculum præscriptionis: quãdo enim aliquis rem aliquam diu possidet, ratione diuturnæ possessionis vult posteà detinere eam. Sic diabolus, quantò diutiùs hominem possidet, tantò difficilius dimittit: vt dicit Beda. Tertius casus est, si quis in locum immundum cecidit, fatuus est, si voluntariè inde differt exire. Nulla enim immunditia est maior, quàm immunditia peccati. Quod patet ex hoc, quod Luciferum, quo nulla creatura pulchrior erat, vnica macula peccati adeò deturpauit, vt absque horrore ab homine conspici non possit. Quanta ergo fatuitas est, quòd homo de peccato differat exire? Mira insania! si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam citò vult eum extrahere. Si verò ipsemet in peccatum ceciderit, nõ curat exire inde. Vnde Ber. Cadit asinus, & est qui subleuet; perit anima, & non est qui recogitet. Et Dominus Luc. 6. *Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuò extrahit illum die Sabbati?* Quartus casus in quo fatua est dilatio, est quando aliquid magnum alicui offertur, & ille differt recipere, cùm ex dilatione possit impedimentum interuenire. Valdè fatuus esset ille, cui Rex Franciæ vellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eam recipere. Citò enim posset Rex consilium suum mutare. Sic valdè fatuus est ille, quem Deus vult inungere vnctione gratiæ suæ ad regnum cæleste, si ille differat vnctionem illam recipere, cùm ipse sciat quòd diabolus pro posse suo conabitur impedire eam. Quintò, fatua est dilatio

in præparatione eorum, quæ scit homo sibi fore necessaria, & nescit qua hora, & præcipuè quando illa non possunt in breui præparari. Verbi gratia. Si quis transfretare debeat, & incertus est, qua hora nauis in littore debeat discedere, fatuus est, si ea, quæ sibi necessaria sunt, differat præparare. Siccum sine charitate, quæ vestis est nuptialis, nemo possit in paradisum intrare, & incertum sit qua hora debeat homo de vita ista discedere, fatuus est qui differt eam sibi præparare. Si enim tunc quando mors vrget, primò quærat lanam, & linum, & nere incipiat, & ordiri, & texere, forsitam ad tempus præparata non erit. Et frequenter euenit illud, quòd ille qui creditur cũ charitate discedere, discedit cum sacco seruilis timoris, cum qua aulam cælestis regis non poterit intrare. Vnde legitur Esther quarto, quòd non erat licitum indutum sacco, aulam Regis intrare. Sextò, fatua est dilatio in rebus illis, quarum tempus & opportunitas transit: vt in transportatione plantarum, directione virgarum, edomatione animalium, instructione puerorum, curatione infirmitatum, resistentia hostium, lotione vestium, salitione carnium, informatione vestium. Fatuus esset, qui transplantare vellet arbores iam inueteratas, vel dirigere trabes magnas iam desiccatas. Virgæ teneræ transplantari solent, & dirigi. Sic homines, dum in tenera sunt ætate, transplantari possunt in hortum Ecclesiæ, & ad rectitudinem vitæ reduci. In senectute verò valdè difficile est. Vnde Eccl. 3. *Est tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est*. Fatuus etiam esset, qui diceret: Nolo equum meum assuefacere ambulationi, donec insenuerit, & donec in foueam me præcipitauerit, & mihi collum fregerit. Sic fatuus est, qui corpus suum non vult domare per pœnitẽtiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauerit, & quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis peccati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec vetus canis vinculo, nec vetusta pellis tenet suturam. Tardè adhibetur medicina infirmitati, cùm ex diuturnitate incurabilis facta fuerit. Tardè etiam abluuntur vestes, cùm ex diuturnis sordibus etiam computruerunt. Fatuus esset, qui haberet vas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo ponere nollet, donec lutum multis annis in eo tenuisset: sic fatuus est, qui in se gratiam Dei in pueritia non vult recipere: sed vult vsque ad senectutem vas esse peccati & immunditiæ. Tardè etiam resistitur hostibus, quando iam totum occupauerunt. Tardè sal adhibetur carnibus, quando iam scaturiunt vermibus. Tardè etiam informantur vestes, quando prauam formam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: de tempore verò opportuno suæ correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsis vtilius: iuxta illud verbum Senecæ. Sotulares suos student homines in nouitate rectè informare: de seipsis verò rectè informandis in sua nouitate non curant, chariores habentes sotulares suos seipsis. Diligenter instruunt filios suos de informatione vestium, de informatione verò ipsorum filiorum non curant. Septimò, fatua est dilatio, quando subueniendum est alicui rei, in qua aliquid continuè deperit: vt quando subueniendum est domui, quæ succensa est igne. Ignis enim, qui non est otiosus, incessanter aliquid de domo destruit: sic ignis peccati bona naturalia consumit. Et ideò fatuus est qui differt eum à se excutere. Vnde Bern. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere, nudatis iam visceribus, iam sanie defluente adhuc consulendum est, an excutiam illum. Octauò, fatua est dilatio, quando aliquis debet subuenire rei, quæ in periculo est: vt si quis ceciderit

in aquam profundam, & adhuc supernatat, sed incertum sit, quando debeat descendere in profundum sicut lapis: Fatuus est, qui differt tali subuenire, dum potest. Et præcipuè ille fatuus est, qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus, dicens: Nolo adhuc mihi subueniri, vsque ad annum. Qui in peccato mortali est, cecidit in aquam profundam, incertus quando ad profundum inferni descendere debeat. Et cùm ad pœnitentiam monetur, quasi quædam tabula ei porrigitur, in qua de naufragio euadat. Pœnitentia enim est secunda tabula post naufragium: vt dicit Hieronymus. Vnde valdè fatuus est peccator, si differt tabulam istam recipere: vel si nimis paruam eam quærit, quæ eum à naufragio liberare non possit, vel si postquam super eam ascenderit, illam dimittit, donec ad securitatem portus peruenerit. Mira insania est! quòd homines, postquam tabulam ascenderunt, iterùm in mare voluntariè insiliunt.

De dilatione confeßionis, & de fatuitate eorum, qui differunt confiteri.

DIcto de dilatione côuersionis, consequenter dicemus aliqua specialiter de dilatione confessionis. Et primò ostendemus communiter de fatuitate eorum, qui differunt confiteri. Secundò, tangemus de his qui nolunt confiteri, donec infirmẽtur ad mortem. Tertiò, tangemus de fatuitate eorum, qui ante Pascha nolunt confiteri, donec tota Quadragesima, vel maior pars Quadragesimæ transierit. Potest autem fatuitas eorum ostendi, qui differunt confiteri. Primò per hoc, quòd ipsi volunt se Deo abscondere. Ille enim qui peccatum suum homini confitetur, illud Deo profitetur. Et qui ei vult abscondere peccatum suum, illud vult abscondere Deo, similis Adæ, qui Domino quærenti vbi esset, ait: vt legitur Genesis 3. *Vocem tuam Domine, audiui in paradiso, & timui, eo quòd nudus essem, & abscondi me.* Quanta autem iniquitas sit absconsio huius mundi, ostenditur Iob 31. vbi sic legitur: *Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur, si abscondi sicut homo peccatum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam.* Mira fatuitas est! quòd homo velit Deo abscondere mala sua, quo vidente ea commisit. Ad cumulum etiam fatuitatis facit hoc, quòd si homo abscondit mala sua à Deo deteguntur. Si verò detexit, à Deo abscondentur. Vnde Naum 3. *Reuelabo pudenda tua in facie tua.* Et super illud Psal. 31. *Iniustitias meas non abscondi,* dicit Gloss. Quum homo detegit, Deus tegit: cùm homo tegit, Deus nudat: quum homo agnoscit, Deus ignoscit. Secundò, ostenditur fatuitas talium ex periculo obliuionis. Homo enim qui differt cõfiteri, multa tradit obliuioni. Vnde Ber. Computatio dilata multa facit obliuisci. Ea quæ obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus, nec etiam ipse Deus. Tertiò, ostenditur fatuitas talium, qui differunt confiteri per hoc, quòd minùs amant seipsos, sotularibus suis. Singulis enim diebus volunt sotulares suos tergere, ne si lutũ in eis fuerit desiccatum, posteà de facili illud remouere non possint: à seipsis verò differunt remouere sordes vitiorum per dimidium annum, vel amplius. Stabulum etiam suum vult purgare homo, antequam lutũ fenestras occupauerit, seipsum verò non vult purgare per confessionem, licet videat se inquinatum per peccatum vsque ad fenestras oculorum & aurium.

De sex bonis, quæ ex confeßione proueniunt.

QVartò, potest ostendi fatuitas talium per hoc, quòd illa bona amittuntur quæ proueniunt ex confessione. Primum bonum, quod ex confessione

prouenit est, quòd diabolus non ita libenter tentat eum qui per confessionem eius secreta reuelat. Vnde Ecclesiastici 27. *Qui denudat arcana, amici fidem perdit.* Et Hieronymus. Potestas & virtus traditoris annihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronum, scientes se deprehensos fugiunt. Vnde Iob 24. *Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis.* Secundum bonum est, quòd peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescentia quam sustinet, confitendo illud. Peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum, quasi erubescerent de nudatione suæ turpitudinis, renquare non audent. Tertium bonum est, consilium ipsius sacerdotis. Vnde Prouerb. 24. *Erit salus, vbi multa consilia.* Quartum bonum est, suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo, qui sibi confitetur. Quintum bonum est, quòd pars pœnæ, cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & ex vi clauium, & ex erubescentia, quæ magna est pœna. Sextum bonum est, quòd accedenti eo modo quo debet ad Sacramentum confessionis, datur gratia, si eam non habet, & augetur, si eam habet. Quintò, potest fatuitas talis ostendi per hoc, quòd ille qui differt Deo confiteri, differt Deo aperire: petit sibi Deus aperiri, dicens: Cantic. 5. *Aperi mihi soror mea.* Et tunc ei aperitur, quum aliquis peccata sua humiliter confitetur. Expulsis enim vitiorum obstaculis, Deus cor hominis ingreditur: qui autem differt cõfiteri, differt ei aperire. Si quis de subditis Archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostium eius pulsanti, non parum offenderet eum. Quantum ergo potest Deus offendi, quãdo aliquis de subditis suis, vel differt ei aperire, per dimidium annum, vel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan. 1. *In propria venit, & sui eum non receperũt.* Sextò, potest ostendi fatuitas eorum per hoc, quòd pessimum hospitem, cuius societatem experti sunt esse valdè noxiam, per dimidium annum, vel amplius apud se detinere volunt. Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioëlis secundo: *Quasi hortus voluptatis coram eo, & post eum solitudo deserti.* Antequam diabolus veniat ad animam, ibi est abundantia bonorum: & post aduentum eius magna vacuitas. Mira fatuitas! Si Christus in se, vel in membris suis, hospitatus fuerit apud aliquẽ, vix permittitur ibi esse per diem vnum: diabolum verò permittunt ibi esse plusquàm per annum. Vnde hospes, qui Christi nomine recipitur, non solùm fœtet hominibus, quum est quatriduanus, sed etiam quum est triduanus, vel biduanus. Septimò, potest ostendi fatuitas talium, per hoc, quòd cùm ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Iob 36. *Saluabit te de ore angusto latissime; nescit tamen clamare, imò nec submisse peccatum suum dicere, vt euadat os diaboli.* Os diaboli latissimè recipit, angustum tamen est ei, qui vult inde exire. Insipientiores videntur esse tales brutis animalibus, quæ clamant, cùm à fortioribus animalibus rapiuntur. Octauò, potest ostendi fatuitas talium per hoc, quòd ipsi nesciunt ostium aperire, quod est sine sera, vt euadãt de miserrimo carcere peccati. Ostium sine claue, & sine sera, est os, quod ipsi nolũt per confessionẽ aperire.

De fatuitate differentium confiteri Vsque ad mortem.

Specialiter potest ostendi fatuitas eorum, qui confiteri nolunt, donec infirmentur ad mortem, multis modis. Primò, per hoc, quòd tales tunc primo medico spirituali infirmitates animæ suæ ostendunt, quum iam consilium eius implere non possunt. Dum enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agendam pœnitentiam. Ideò dicitur Ecclesiast. 17.

Viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus eius. Secundò potest ostendi per hoc, quod confessio quæ fit morte vrgente, non est pretiosa Deo. Est enim velut confessio latronum. Latrones non solent confiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortem sibi paratam viderint. Tertiò potest ostendi fatuitas talis per hoc, quod interdum hominem pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata quæ fecit in infantia sua. Quartò per hoc, quod interdum tales loquelam amittunt: & qui noluerunt confiteri dum potuerunt, non possunt cum volunt. Quintò per hoc, quod infirmitas & solicitudo, quam habent de dispositione domus suæ, non permittit eos cogitare de peccatis suis. Præterea sacerdos de consuetudine praua in locis multis accedit ad infirmum, simul confessionem eius auditurus, & viaticum daturus, & multi de populo comitantur eum, coram quibus infirmus peccata sua non vult confiteri: Erubescit enim quod illi à domo exeant, ne credatur enormia commisisse. Et si forte illi exierint, erubescit infirmus, quod nimium faciat eos expectare.

De fatuitate differentium confiteri, donec fere tota Quadragesima sit transacta.

SEquitur de fatuitate eorum, qui in Quadragesima nolunt confiteri donec transierit fere tota Quadragesima. Potest autem ostendi talium fatuitas multipliciter. Primò ex hoc, quod ipsi sunt præposteri. Volunt enim vltimò facere, quod Dominus vult primò fieri. Vult enim Dominus, quod illi qui ei seruiunt incipiant à confessione. Vnde Psal. 146. *Præcinite Domino in confessione.* Et Psal. 94. *Præoccupate faciem eius in confessione.* Et Prouerb. 18. *Iustus in principio accusator est sui.* Secundò potest ostendi fatuitas talium per hoc, quod tales laborem septem septimanarum amittunt in magna parte pro labore vnius horæ, eo scilicet quod nolunt in principio Quadragesimæ confessionem peccatorũ suorum facere, quæ in vna hora fieret. Plus enim valeret ieiunium vnius diei post veram pœnitentiam, quam valeat ieiunium totius Quadragesimæ ei, qui remanet in peccatis suis. Et licet peccata dimittantur sola contritione cum proposito confitendi: tamen frequenter homines qui instructi non sunt, nesciunt peccato renuntiare, donec in confessione instruuntur. Vnde frequenter non dimittuntur eis peccata ante confessionem. Fatui etiam sunt tales, qui tunc primo manus abluere volunt, quando iam cibum sumpserunt. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonum opus est. Vnde Ioan. 4. *Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me.* Post cibum ergo manus abluit, qui postquam in quadragesima sua bona opera facit, tunc peccata sua confitetur. Tales etiam tunc primò vineam suam putant, quando maior pars vindemiata est: quia putatio præparat ad hoc vt vinea melius fructificet. Ideò valde fatuus esset, qui putationem differret donec maior pars fructuum esset collecta. Sic quum confessio præparet ad fructum bonorum operum: fatuus est qui confessionẽ vult differre donec maiorem partem fructuum Quadragesimæ collegerit. Istud facile est videre in purgatione segetum. Nullus enim differt purgationem segetum in agris, donec maiorem partem frugum messuerit. Item tales tunc primò medico spirituali infirmitatem animæ suæ ostendunt, quando casualiter sibi medicinas exhibuerunt, & quando tempus aptum curationi vel ex toto vel ex maiori parte pertransiit. Item tales tunc primo volunt ferreum remouere de vulnere, quando iam curationem impediunt: cum tamen dicat Auicenna, quod dum ferrum est in vulnere, non est malagma

apponere: ferrum est in vulnere, dum peccatum est in homine: & dum hoc est, non valent opera, quæ homo facit ad vitam æternam. Tales etiam in cibo Domino fel apponunt, iuxta illud Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel*, id est, amaritudinem peccati. In escam Domini fel ponit, qui bonis operibus quibus Deus habet delectari, peccatum admiscet. Et vt breuiter dicam tales, quando iam ieiunium amiserunt, tunc primo ad illud præparare se volunt. Fatuus reputaretur, si quis crucem transmarinam accepisset, & nollet confiteri donec perfecisset peregrinationem suam. Si præuenienda est peregrinatio confessione, vt sit inde gratior: quare non similiter ieiunium? Tales etiam tunc primò vas lauare volunt, quum iam vinum infuderunt, & non euacuata materia morbi curare præsumunt. Tales etiam prius redemptionem suam in magna parte exoluunt, quàm de liberatione sua tractauerint. Vnde accidit, quòd soluta magna parte redemptionis suæ, adhuc æquè capti sunt à diabolo sicut prius. Tales morsum serpentis infernalis volunt sanare, adhuc veneno in eis remanente.

Cap. VI.

De Vitio Tarditatis. Et de sex, quæ hoc vitium dissuadent.

SEquitur de tarditate, quæ est sextum vitium pertinens ad acediam. Sicut enim acediosus differt inchoare opus, quod facturus est: sic tarde procedit in opere iam inchoato. Sex vero sunt, quæ possunt dissuadere nobis vitium tarditatis. Primum est, ipsa angustia, siue breuitas temporis præsentis. Vnde Ecclesiast. 10. *Noli cunctari in tempore angustiæ.* Secundum est velocitas ipsarum rerum, quæ velociter & quasi cursim pertranseunt. Vnde Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam percurrens nuntius.* Tertium est velocitas & strenuitas, quam mali habent in eis, quæ sibi inutilia vel noxia sunt. Vnde Prouerbiorum 10. *Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem.* Et Psalm. 13. *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* Item Horatius: *Impiger extremos currit mercator ad Indos: Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.* Et Bernard. Magna confusio. Ardentius desiderant seculares perniciosa, quàm nos vtilia. Alacrius currunt ad mortem, quàm nos ad vitam. Vnde cum imminente passione Domini, ceteri Apostoli somnolenti essent, vt legitur Matthæi 26 solus Iudas somno non opprimebatur: sed procurabat vt eos adduceret, qui Dominum comprehenderent. Quartum est, magna offensa Dei, quæ ex tarditate ista incurritur. Vnde Prouerb. 10. *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his, qui miserunt eum in via.* Acetum molestum est dentibus, & fumus oculis. Sic Deus molestatur in nimia tarditate eorum, qui sibi seruiunt Nec mirum, quum videat eos, qui strenui erant, antequam ad seruitium eius venirent, tunc tardos & pigros fieri, quando ad seruitium eius veniunt, quum volare deberent: iuxta illud Esaiæ 40. *Qui sperant in Domino, mutant fortitudinem: assument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficient.* Quintum est, magna gratia, quam habent apud Deum, seruientes Deo, qui ei velociter & strenue seruiunt. Vnde Prouerb. 22. *Vidisti virum velocem in opere suo coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.* Sextum est vtilitas, quam habent tales ex sua velocitate & strenuitate. Opera enim illorum non impediuntur vel tædio, vel alia de causa quin perficiantur. Vnde Ecclesiast. 22. *In omni opere esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.*

Cap. VII.

De Vitio Negligentiæ.

Negligẽtia in quibus attẽditur & cui opponatur.

SEquitur de Negligentia, quæ est septimum vitiũ pertinens ad acediam. Et attenditur negligentia in hoc, quod homo non curat qualiter opus inchoatum faciat, vtrum bene vel male: sed hoc solum curat, vt ab onere laboris inchoati se expediat. Negligentia vero hoc modo sumpta contraria est diligentiæ. Et attenditur diligentia in hoc, quod homo ad hoc studeat, vt opus inchoatum bene fiat. De hac diligentia commendatur mulier habens decem drachmas Luc. 15. vbi legitur de ipsa: *Quod amissa drachma vna, accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter donec inueniat.* Ad hanc diligẽtiam monemur Prouerb. 24. vbi sic legitur: *Diligenter exerce agrum tuum.* Et 27. vbi sic legitur: *Diligenter agnosce vultum pecoris tui.*

De sex, quæ faciunt ad detestationem negligentiæ.

Detestãda.

SEx vero sunt, quæ possunt valere ad detestationem negligentiæ: Primum est illud Ierem. 48. *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter*: vel negligenter, secundum aliam literam. Quam literã innuit hic Glossa interlin. super illud verbum, fraudulenter vel desidiose. Secundò facit ad detestationem huius diligentia, quam habent creaturæ irrationales circa opera sua. Diligentiam habet natura circa fructus arborum, satis patet per hoc, quod eos ita obuoluit duris vel amaris exterius, dulcedinem & teneritudinem interius reponens. Diligentia etiam, quam habent animalia ad fœtus suos, satis manifesta est. Tertiò potest valere ad detestationem negligentiæ, diligentia, quam habent homines circa ea quæ pertinent ad vtilitatem corporis, vel ad honorem mundi, vel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autem solum, quæ propter Deum fiunt, non curant homines qualiter fiant. De diligentia malorum habetur Matthæi 2. vbi sic legitur de Herode: *Diligenter didicit ab eis tempus stellæ.* Et subditur: *Ite & interrogate diligenter de puero.* Quartò facit ad detestationem huius vitii sublimitas personarum coram quibus negligentia talis committitur: quia coram Deo & Angelis eius committitur. Magna diligentia adhibenda esset in psallendo, & aliis operibus, quæ fiunt specialiter coram Deo & Angelis eius. Vnde in Psal. 46. *Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter.* Et Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est. Et Dauid: *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Et Cant. 8. *Qui habitas in hortis, amici auscultant te.* Amici isti angeli sunt, qui psallentem auscultant te. Quintò potest valere ad detestationem negligentiæ, vtilitas magna, quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim valet vna oratio bene facta, quam mille cum negligentia factæ: tanta potest esse negligentia. Plus etiam valet dies vna ieiunii, si fiat eo modo quo debet, quàm ieiunia decem annorum si in mortali fiant. Sextò facit ad detestationem negligentiæ hoc, quod diligentia in seruitio Dei valde honorifica est Deo. Vnde Prouerb. 13. *Mulier diligens corona est viro suo.* Anima quę debitam diligentiam adhibet in Dei seruitio, glorificat Christum, qui est sponsus animarum: sicut corona, quæ reddit illum gloriosum, cuius capiti imponitur. Præcipuè autem videtur facere ad detestationem negligentiæ hoc, quod ex negligentia ista prouenit, quod ex seruitio illo vnde deberet acquirere apud Deum gratiam, reportat eius offensam.

Psal. 137

De remediis contra negligentiam.

COntra hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. Primum est timor. Vnde Eccles. 7. *Qui timet Deum, nihil negligit.* Secundum est amor Dei. Qui enim perfecte Deum diligit, diligentiam adhibet in eis, quæ ad Deum pertinent, sicut ille qui aliquem recipit in hospitium, quem multum amat, & ad cuius susceptionem lætus est, cum magna diligentia præparat, quæ ei necessaria sunt. Vnde Ecclesiast. 30. *Splendidum cor bonum in epulis.* Epulæ enim illius diligenter fiunt.

De tribus quæ impediunt diligentiam studij.

DE negligentia studii spiritualiter notandum est, quod tria sunt, quæ impediunt illud. Primum, est nimia velocitas. Quidam enim sunt qui quasi cursim considerant ea, in quibus student: nec possunt expectare donec veritas, quam quærunt sibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Io. 18. quod quum quæsiuisset à Domino, quid esset veritas, exiit ad Iudæos, non expectata Domini responsione. Quod talis velocitas diligentiam studendi impediat, ostendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura cito effici voluit: præposuitque pulcherrimo operi cuique difficultatem. Nascendi quoque hanc legem fecit, vt maiora animalia visceribus parentum diutius continerentur. Sit tardior dum diligens fit stilus, quæramus optima, non protinus gaudeamus offerentibus. Repetenda sæpius erunt scriptorum proxima. Sic namque melius iunguntur prioribus sequentia. Omnia nostra dum nascuntur placent. Sed redeamus ad iudicium. Cito non fit vt bene scribatur, & bene scribendo non fit vt cito. Secundò impedit diligentiam studii, curiositas, quæ vult videre omnia quæ sequũtur. Contra quam remedium est, animo velut quoddam frænum imponere, & non permittere vagari illum ad sequentia. Vnde Sapiens: Resistamus & prouideamus vt effrænatos equos frænis quibusdam coerceamus. Oculus cordis semper noua videre appetit, sicut & oculus corporis: iuxta illud Ecclesiast. 1. *Non satiatur oculus visu, nec auris auditu. Ideoque refrenandus est.* Tertiò impedit diligentiam studii, fatigatio. Vnde bonum est, vt quando aliquis videt se fatigatum circa materiam aliquam studendo, quod ipse quiescat, & post quietem ad eandem materiam redeat. Vnde Sapiens: Obstat diligentiæ scribendi etiam fatigatio. Non dubium est optimum emendandi genus esse, vt scripta in aliquod tempus reponantur, & ad ea post interuallum aliquod velut noua atque aliena redeamus, vt nobis tanquam recentes fœtus blandiantur.

CAP. VIII.

De vitio inconsummationis.

SEquitur de octauo vitio pertinente ad acediam, quod possumus vocare vitium inconsummationis, seu imperseuerantiæ. Hoc vitio laborant illi, qui raro ad perfectionem ducũt aliquod opus quod inchoant. Ad detestationem huius vitii primò potest valere exemplum Christi, de quo habetur Matth. 27. quod obtulerunt ei Iudæi, quod crederent in eum si de cruce descenderet. Ipse vero pro tanto munere sibi oblato, noluit opus redemptionis nostræ inconsummatum relinquere. Ad idem potest referri, quod ipse dicit Ioan. 4. *Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius, qui me misit vt perficiam opus Dei.* Et Ioan. 17. *Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi vt faciam.* Legitur etiã Deuter. 33. quod Dei perfecta sunt opera. Secundò potest valere ad detestationem huius vitii hoc, quod hoc vitium adeò placet diabolo. Cuius signum est hoc,

hoc, quod ipse tantum conatur ad hoc vt homines non perseuerent. Vnde dictum est serpenti. Genes. 3. *Tu insidiaberis calcaneo eius*: id est, fini, cui præcipuè diabolus insidiatur. Scit enim finem optimum esse in re, & quod cætera habent ab eo bonitatem suam: ideò finem præcipuè impedire conatur. Tertiò valere potest ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud valde nociuum est homini: quasi enim perdita sunt cætera, quæ facta sunt, nisi finis sequatur. Parum enim prodest fundamentum & parietes fecisse, si tectum non sequatur. Parum etiam prodest per mare laborasse nauigando, si tunc nauis perierit quãdo portui proxima fuerit, per leucam vnam. Ideò dicitur Prouerb. 18. *Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis*: quasi enim idem est ac si dissiparet, quia ea non perficit. Nec solum est damnosum vitium homini, sed etiam verecundum, & irrisione dignum, dicitur enim: *Iste homo cœpit ædificare, & non potuit consummare*: secundum quod legitur Luc. 14. Indecens est animal sine cauda & ridiculosum: vt patet in simia: sic opus sine consummatione. Vltimò potest valere ad detestationem huius vitii, magna vtilitas quæ prouenit ex perseuerantia. Tantum enim valet vltimus dies, quo aliquis bene viuit, quantum omnes dies præcedentes quantum ad hoc, quod si illo die male vixisset, tota vita præcedens perdita esset. Sola perseuerantia hominem saluat. Vnde Bernardus: Perseuerantia est singularis filia summi regis. Illa enim sola hæres est regni æterni.

Cap. IX.

De Vitio remissionis.

Remittere bona opera indecens.

Vitium remissionis est, nonum vitium pertinens ad Acediam. Hoc vitio laborat ille qui quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die strenue operatur, secundo die minus, ad vltimum nihil. De tali dicitur Ecclesi. 22. *Filia fatua in deminoratione fiet.* Filia fatua est anima sale sapientiæ non condita, quæ semper decrescendo procedit: sicut econtrario vita iusti procedit accrescendo. Vnde Prouerb. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Et Prou. 21. *Cogitationes robusti semper in abundantia.* Robustus aliquid quotidie lucratur super hostes suos: sed remissus quotidie aliquid amittit. Remissionẽ vero istam sequitur paupertas primò. Vnde Prouerb. 10. *Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium, diuitias parat.* Secundò sequitur remissionem istam seruitus vitiorum. Vnde Prouerb. 10. *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.* Sequitur etiam remissionem istam, frequens fractio propositi. Vnde Seneca: Arcum frangit intensio, animum remissio.

Cap. X.

De vitio quod potest vocari Dissolutio.

Decimum vitium, quod pertinet ad acediam, possumus vocare dissolutionem. Hoc vitio laborat ille, qui inueniens difficultatem in sui regimine, se dimittit omnino absque gubernatione iuxta illud Prouerb. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo.* Talis animum suum non recolligit. Dispersus enim & diuisus adeò, quod non tenet de seipso vnum frustrum cum alio. Vnde Ecclesiast. 23. *Qui docet fatuum quasi qui conglutinat testam.* Testa in minutas partes confracta non de facili conglutinatur: nec animus hominis dissoluti de facili recolligitur. Est enim tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. Si aliquod bonum, vt scientia, vel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Est enim velut dolium non ligatum. Vnde Ecclesiast. 21. *Cor fatui*

quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit. Ex hac dissolutione sequitur penuria omnium bonorum. Vnde Prou. 19. *Anima dissoluta esuriet.* Solet autem vitium istud prouenire ex quadam diffidentia de Deo, videntes enim aliqui infirmitatem suam, diffidunt posse seipsos regere: quia de diuino auxilio non confidunt. Vnde Ecclesiast. 2. *Va, dissolutis corde: quia non credunt Deo, & ideò non progreditur ab eo.*

Cap. XI.

De vitio incuriæ.

VNdecimum vitium, quod pertinet ad acediā, possumus vocare incuriam. Hoc vitio laborat ille, qui suorum debitam curam non habet. Talis sua non excolit, culta non colligit, collecta non custodit. Notandum quod sapientia conseruandi non minus valet ad hoc, quod aliquis ditetur & abundet, quàm sapientia acquirendi. Vnde quidam: *Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri:* Parua vasa, quæ non tenent, licet abundanter recipiant, non tamen implentur: vt patet in cribro. Vasa vero magna, quæ tenent, licet non ita abundanter recipiant, paulatim replentur. Scriptor vnus totam Bibliam scribendo vno in anno sibi acquirit, quod aliquis per totam vitam suam addicere non potest. Et tamen aliquis citius vnam propositionem addiscit, quam scriptor scribat vnam dictionem. Sed hoc ideò accidit: quia illud quod addiscitur, non memoriter retinetur. Vnde ei, qui in studio vellet proficere, summe necessarium esset vt illud, quod addisceret, pro posse suo memoriæ infigeret: deinde quia memoria labilis est, scriberet illud & quasi de pergameno aliam sibi memoriam faceret. Parum enim prodest, quod aqua ita de facili impressiones recipit, quum eas non custodiat.

Cap. XII.

De vitio ignauiæ.

DVodecimum vitium, quod pertinet ad acediā, possumus ignauiam nominare. Hoc vitio laborat ille, qui potius eligit in miseria magna permanere, quàm aliquantulum laboris sustinere. Et possumus assignare duodecim ignauias, quæ solent inueniri in hominibus acediosis. Prima est, quod homo acediosus potius eligit carnes suas comedere, quàm labore acquirere, quod habeat ad comedendum. Vnde Eccles. 4. *Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas,* dicens: *Melior est pugillus cum requie, quàm plena vtraque manus cum afflictione & dolore animi.* Acediosus quodammodo carnes suas comedit, quum potius vult eas attenuari paupertate & inopia, quàm labore proprio acquirat, quod sibi necessarium est. Secunda est, quod potius eligit fame perire, quam laborem pascendi se velit sustinere. Vnde Prouerb. 25. *Abscondit piger manus suas sub ascella, & laborat si ad os suum conuerterit.* Otiosus totus famelicus est, vt ostensum est prius. Fames autem eius sedaretur si operaretur. Vnde quum pigritatur operari vt fames repellatur, quodammodo vult potius se famelicū esse, quàm laborem pascendi se sustinere. Tertia est, quod ipse potius eligit non lotis manibus manducare, quam ablutione harum aliquantulū laborare. Hæc ignauia manifeste potest videri in eis, qui per totum annum comedunt immundi: quia manus suas, id est, opera sua per confessionem abluere nolunt. Quarta est, quod cum ipse à dæmonibus ad patibulum infernale trahatur non tamen vult se signare cruce pœnitentiæ vt ab eis liberetur. Quinta est, quod cum stillicidium prauarum cogitationum super oculum cordis cadere sentiat, præ nimia pigritia oculum non auertit, sed à stillicidio eum

corrumpi permittit. Sexta est, quod si ignem praui desiderii super pedem affectus cadere senserit, ipse potius eligit, quod ignis pedem suum exurat, quam vt ipse laborem excutiendi ignem sustineat. Septima est, quod cum Dominus offerat ei bona gratiæ & bona gloriæ, ipse tamen ex pigritia suscipiendi remanet in sua paupertate. Vnde Eccles. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit, dabitur illi.* Octaua est, quod ipse potius eligit in luto per annum permanere, quàm inde surgendo aliquantulum laborare. Mira ignauia est, quod aliquis ex pigritia iacet in luto, qui potest iacere in lectulo florido. Vnde Cantic. 1. *Lectulus noster floridus.* Nona est, quòd postquam ipse posuit vnum pedem, scilicet intellectus vel boni propositi in via munditiæ, alium tamen pedem, scilicet affectus vel operis, differt mouere per duos annos vel amplius, remanens in immunditia ex pigritia remouendi illum. Multi enim sunt, qui postquam iudicauerunt bonum esse inchoare nouam vitam, & proposuerunt vel vouerunt se ingressuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. Decima est, quod quum ipse in profundum stultitiæ ceciderit: tamen potius eligit vt stultitia submergat eum, quam vt ad occupationẽ per quam euadere possit, manum extendat. Seneca: A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Vndecima est, quod potius eligit per aquam diuitiarũ & deliciarum ire ad mortem suam, quam aliquantulum laborando per terram siccam paupertatis, ad portum peruenire vitæ. Diuitiæ deliciæque aquæ sunt tendentes ad mare inferni. Ideò prohibemur ponere pedem nostrũ super aquam. In Psalm. 61. *Ibi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Duodecima est, quod ipse potius eligit in carcere immundo in quo ad mortem seruatur remanere, quàm pro euasione sua laborem exeundi sustinere. Mundus iste carcer est peccati.

Cap. XIII.

De Vitio Indeuotionis.

Vitium Indeuotionis, est tertiumdecimum. Et est indeuotio, quædam ariditas spiritualis. Vnde Psal. 142. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Et Num. 11. *Anima nostra est arida, nihil respiciunt oculi nostri nisi manna.* Prouenit autẽ ista ariditas multis de causis. Quandoque ex superbia, quæ est mons Gelboe, in quo nec ros nec pluuia descendit. Vnde Bernard. loquens in persona illius, qui deuotionem amisit occasione superbiæ dicit: Ab heri & nudiustertius inuasit me languor animæ, & inde hebetudo insolita, quædam inertia spiritus. Superbia inuenta est in me, & Deus declinauit à seruo suo in ira. Non compungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis vt non sapiat psalmus. Non legere libet, non orare delectat, meditationes non inuenio. Ideoque ad opus manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ & gulæ indulgentior, securior, & obtusior ad prædicationem. Heu omnes montes in circuitu meo visitat Dominus: ad me autem non appropinquat. Quandoque autẽ prouenit ariditas ista ex defectu cibi spiritualis. Vnde Psalm. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Prouenit etiã quandoque ex acedia. Cum cæteræ creaturæ ex otio impinguentur, & ex labore attenuentur: anima humana econtrario ex labore impinguatur, & ex otio, & deliciis attenuatur. Vnde Prouerb. 13. *Vult & non vult piger: anima autem laborantium impinguatur.* Quod ideò accidit, quia opera bona cibi sunt eorum, qui ea faciunt, vnde vita spiritualis sustentatur & roboratur. Homines vero, qui patiuntur illam spiritualem ariditatem, duri

Indeuotio quæ sit & dicatur.

sunt frequenter ad ea, quæ sunt pietatis, & inflexibiles ad ea, quæ sunt obedientiæ. Dura facilius franguntur, quàm flectantur. Sed ad ignem tribulationis ponantur, nihil spiritualis pinguedinis emittunt: quia nec gaudent, nec gratias agunt, sed statim ardent, & exuruntur per impatientiam. Ad modicum statum tentationis igne peccati succenduntur. Ad bona opera sunt steriles. quæ aliis facilia sunt vel etiam iocūda, videntur eis importabilia: sicut panis aridus quandoque transglutiri non potest, qui tamen adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

Capvt IV.

De Vitio Tristitiæ in diuino seruitio.

TRistitia est decimum-quartum vitium pertinens ad acediam. Et notandum, quod tristitia est vitium valde detestabile in seruitio diuino: valde enim displicet Deo, & placet diabolo, & homini valde nocet: Primùm patet per illud 2. ad Corinth. 9. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Et econtrario. *Tristem datorem odit Deus.* Et meritò. *Tristitia in seruitio Dei est quasi absinthium positum in esca Dei.* Bonum enim opus est esca Dei, sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sint, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia deberemus esse quum oportet nos ei dare. Item quum eis, quæ nullius vel parui valoris sunt, parua vel quasi nulla ocasione adeò lęti efficiamur, satis potest Deo displicere, quod in eius obsequio vbi sunt tot causæ lætitiæ lætificari non possumus. Causæ lætitiæ, quas debemus habere in diuino seruitio, hæ sunt: scilicet quod tanto Domino seruiemus, scilicet cui seruire regnare est, & quod in domum Dei imus. Vnde Dauid Psal. 121. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, &c.* Et quod tantum lucramur, scilicet gloriam æternam. Vnde Psal. 137. *Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.* Quòd vero tristitia ista valde diabolo placeat, potest ostendi per suum contrarium: scilicet per hoc, quod lætitia spiritualis valde ei displicet. Vnde 1. Regū 4. dicunt Philisthæi. *Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis, &c.* Et beatus Antonius dicit, quod vnica ratio vincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiam 1. Mach. 4. de Iuda quod præliabatur prælium Israel cum lætitia. Et subditur, quod dilatauit gloriam populi sui. Nocet etiam homini tristitia tripliciter, scilicet eum affligendo. Vnde Prouerb. 25. *Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: sic tristitia viri nocet cordi.* Nocet etiam homini eum excæcando in his, quæ ad Deum pertinent. Vnde in vitis Patrum legitur: Vincula pedum impedimenta sunt cursoris, & tristitia impedimentum est diuinæ visionis. Nocet etiam tristitia spiritualiter occidendo. Frequenter etiam est alterius peccati occasio. Vnde Ecclesiastici 30. *Tristitiam longe expelle à te. Multos enim occidit tristitia.*

Cap. XV.

De Tædio Vitæ.

TÆdium vitæ, est vitium decimum-quintum, pertinens ad acediam, & prouenit ex longa tristitia in diuino seruitio: postquam enim aliquis tristitiam patitur, paulatim corruit, adeò vt nō solum displiceat ei Deo seruire, sed etiam viuere. Notandum tamen est, quòd tædium huius vitę prouenit ex diuersis causis. Quandoque prouenit ex Dei amore & desiderio cælestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauiter tolerant quidquid non sonat id quod amant. Quandoque etiam prouenit ex consideratione malorū, quibus mundus plenus est. Vnde Eccles. 2. *Tæduit me vita mea videntē mala vniuersa esse sub sole & luna, & cunctam afflictionem & vanitatem spiritus.* Et eiusdem 4.

Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem, & non posse resistere eorum violentiæ, &c. Quandoque prouenit tædium vitæ ex vehementia tribulationis. Vnde Iob 10. *Tadet animam meam vitæ meæ.* Et 2. ad Corint. 1. *Supra modum grauati sumus, ita vt taderet nos etiã viuere.* Quandoque etiam prouenit ex accedia, ad quod possumus referre quod legitur 3. Reg. 19. de Elia, qui petiit animæ suæ, vt moreretur: *proiecit se subter vnam iuniperum, & obdormiuit: & ecce Angelus Domini tetigit eum.* Et subditur quibusdam interpositis, quòd interum obdormiuit.

Cap. XVI.

De desperatione, & vnde prouenire consueuit.

DEsperatio est vltimum vitium pertinens ad acediam. Solet autem prouenire desperatio ex nimia tristitia. Vnde Prou. 15. *In mœrore animi deiicitur spiritus*: scilicet in profundum desperationis. Et eiusdem 17. *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Tristitia etiã fortem animam excæcat ab humore gratiæ, vt per peccatum desperationis frãgatur. Vnde Eccl. 14. *Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua.* Et notandum, quòd peccatum desperationis valdè displicet Deo. Vnde dicit Hieronymus super Psalm. 108. quod magis offendit Iudas Deum in hoc, quòd ipse se suspendit, quàm in hoc quod Dominum tradidit. Valdè etiam diabolo: quia ille qui dicit verbum desperationis, dicit malum verbum, quod dicunt illi qui victi sunt. Et ideò diabolo valdè gratum est, qui est aduersarius noster. Vnde Prou. 14. *Si desperaueris in die angustiæ lapsus, minuetur fortitudo tua.* Multùm valet spes seu fiducia in Deo ad fortitudinem. Vnde Esaiæ 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem.* Fortitudo enim Dei quodammodo eorum efficitur, quia de ipsa eis subuenitur. Ideò in Psalm. 25. dicitur: *Sperans in Domino, non infirmabor.* Cùm fortitudo Dei sit, eorum qui sperant in Deo: sicut Deus non infirmatur, ita nec illi, qui in Deo sperant in Deo: sicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo sperant. Hac de causa dictum est illud Psalm. 33. *Non derelinquet omnes qui sperant in eo.* Sicut vanitatis est fulcimentum negare innitenti: ita veritatis est non negare. Vnde quum veritas Deus sit, confidenti de se non negat auxilium. Ideò ipse dicit in Psal. 90. *Quoniam in me sperauit, liberabo eum.*

De remedijs contra desperationem.

SVmmum remedium contra peccatum desperationis est, memoria Dominicæ passionis. Vnde Bern. Peccaui peccatum grande: conscientia mea turbabitur; sed non perturbabitur, quia vulnerum Domini recordabor. Quid tam ad mortem, quod non morte Christi soluatur? Si in mentem venerit tam potens, tamque efficax medicamentum nulla iã possum morbi malignitate terreri. Secundum remedium est, consideratio magnæ virtutis quam habet pœnitentia. Est enim pœnitentia medicina contra quam nulla spiritualis infirmitas præualet. Eccl. 10. *Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris: quia curatio cessare facit peccata maxima.* Et beatus Martinus legitur dixisse diabolo: Si veram pœnitentiam posses habere, adhuc veniam posses consequi. Tertium remedium est, consideratio illarum personarum, cum quibus Dominus legitur misericorditer egisse. Vnde Bernardus. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Iesu, audientes quod non spernas paupertatem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem

peccatricem, non supplicantem Chananæam, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos: ideò in odorem vnguentorum tuorum currimus. Potest etiam valere contra desperationem illud quod legitur Lucæ 15. *Dico vobis, quia gaudium est Angelis, &c.* Ad idem valet quod legitur de filio prodigo, de quo dicitur, *quòd cùm adhuc longè esset, videns eum pater eius, misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.* Prætereà, quis dominus exhæredatus à terra sua & hominibus suis, non gaudeat de eorum recuperatione? Quomodo ergo non gaudebit Dominus de conuersione peccatorum? Ad idem potest valere si attendatur magnitudo odii, quod habet Deus contra peccatum: de quo dictum est supra in principio. Ex hoc patet, quòd destructio peccati plus placet Deo, quàm ipsi peccatori.

Cap. XVII.

De acedia claustralium, & duodecim malis quæ ex ea prouenium.

PRæter istam diuisióne̅ peccatorum, cuius membra prosecuti sumus, sunt multæ aliæ diuisiones pertine̅tes ad peccatum acediæ, quas prætermittimus, nisi quòd de vna breuiter tangemus. Notandum est ergo, quòd acedia potest diuidi in acediam secularium, & acediam claustralium. De acedia secularium nihil dicemus; sed contra acediam claustralium ostendemus duodecim mala, quæ in claustralibus solent inueniri ex peccato acediæ. Primum est, quòd licet die & nocte in ore habeant cibu̅ regium, qui de ore Dei procedit, scilicet verbum Dei: tamen ex pigritia terendi eum, famelici remanent, nec reficiuntur de cibo illo. Inter aromata nocte & die versantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactum, odore eorum non confortantur. Sacra scriptura apotheca est Spiritus sancti. Vnde Eccl. 24. dicitur de Sapientia: *Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.* Secundum est, quòd cùm ipsi sint de nocte & de die in colloquio cum Deo, permittunt tamen multos dies transire, quòd non aperiunt oculos cordis, vt videant quis loquatur cum eis, vel quid loquatur. Sicut dicit Gregorius. Cùm oramus, ipsi cum Deo loquimur: cùm verò legimus, loquitur nobiscum Deus. Magna ergo pigritia est, non attendere cum quo loquimur: præcipuè, cùm ipse moneat ad hoc, dicens: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Tertium est, quòd ipsi non proficiunt in his quæ religionis sunt: imò quanto diutius in religione sunt, tanto magis dissoluti sunt. Quod valdè verecundum est, sicut in scholis diu esse, & in scientia non proficere. Tales religiosos non iuuat assuetudo, vt faciant melius ea quæ sunt religionis, sed potius nocet: quanto enim orant diutius, tanto orant indeuotius. Quartum est, quòd quanto diutius Deo seruiunt, tanto minus certi sunt, quòd habeant gratiam ipsius. Et in veritate satis dolere potest qui reliquit mundum vt Deo seruiret, & postquam diu seruiuit, nullam cum eo familiaritatem habet. Pauca vel nulla signa habet, quod seruitium eius sibi placeat. Interdum tamen accidit, quòd Dominus minus bonos consolatur, tamquam firmos, & tanquam eos, qui propriis expensis non sufficiunt ei seruire. Meliores verò inconsolatos relinquit, tanquam fortiores, & tanquam eos, qui propriis expensis sibi seruire sufficiunt. Vnde Lucæ 15. ait maior filius patri, *Ecce tot annis seruio tibi, &c.* & respondit pater: *Fili, tu semper mecum es, &c.* Quintum est, quòd quanto diutius in camino paupertatis existunt, tanto meliores &

delicatiores existunt. Caminus vasa lutea consolidat: sic paupertas, claustrales illos, qui molles & delicati erant, in sæculo consolidare debet. Sed multi cùm deberent consolidari, potius dissoluuntur. Quod tribulationes, paupertas, & huiusmodi excoquant, & consolident, potest haberi ex vitis Patrum, vbi legitur, quòd si cruda tegula ponatur in flumine, dissoluitur: cocta verò, non. Ita & homo carnalem habens sapientiam: qui non est tentationum igne decoctus. Item Esaiæ 48. *Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis.* Non quasi argentum excoquitur, qui de eo quod excoquitur, fæces assumit, non deponit. In camino paupertatis Dominus seruos suos, vel eligit, vel assumptos alibi reponit. Sextum est, quòd quanto diutius soli iustitiæ approximauerunt, tanto frigidiores existunt. Et satis admirandum est, vnde hoc accidit: quanto enim proximiores fiunt, tanto videntur quòd feruentiores esse deberent. Sed timendum est, ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediat, vel ne per aliquem errorem fiat, vt cùm progredi debeant, ingrediantur: & cùm deberent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongentur. Sicut accidit filiis Israël, qui triginta octo annis in deserto errauerunt. Qui cùm crederent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongabantur. Septimum est, quòd quantò diutius existunt in loco impinguationis & saginationis spiritualis, tantò macilentiores inueniuntur. Locus in quo animæ repleri deberent pinguedine & adipe spirituali, est pax & trãquillitas claustris. Sed acediosi quantò magis ibi sunt, tantò magis inueniuntur macilẽti. Quod benè ostendit ignis tribulationis, quem sustinere non possunt, quin statim per iram exurantur. Octauum est, quòd in statu, in quo non solùm currere, sed etiam volare deberent viri contemplatiui, cùm aues spirituales sint, pigri & tardi efficiuntur. Etiam illi, qui strenui erant in sæculo, interdum desidiosi efficiuntur in claustro. Nonum est, quòd in loco, vbi maior est conflictus, securi & somnolenti efficiuntur. In maiori conflictu belli spiritualis sunt claustrales, quàm alii. Plus enim gaudet diabolus quãdoque cùm claustralem aliquem ad hoc deducit, vt mulierem mala intentione tangat, quàm gaudeat de adulterio vnius hominis secularis. Sicut ostensum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales non deberent esse securi, sed cum timore & sollicitudine salutem suam operari. Decimum est, quòd ipsi volunt esse otiosi, vbi minimè locus est otii. Licet aliquis tolleret quandoque arbores steriles in terra sua deserta, tamen in terra benè culta, sicut in horto, non tolerat eas vllo modo. Sed constat, quòd claustrum est velut hortus conclusus, iuxta illud Cantic. 4. *Hortus conclusus, soror mea sponsa.* Vnde in claustro minus sunt tolerabiles homines otiosi, qui sunt velut arbores steriles, quàm in aliis locis. Vndecimum est, quòd ibi procrastinantes & differentes fiunt, vbi deberent omnino esse parati. Si fatua est procrastinatio siue dilatio senum in his quæ pertinent ad salutem eorum: quantò magis in claustralibus, qui iam sunt mortui: iudicanda est fatua crastinatio propriæ correctionis, vel meliorationis eorum? Duodecimum est, quòd ibi præcipuè tristes sunt, vbi præcipuè vel solùm læti esse deberent. In diuino seruitio præcipuè locus est gaudii in vita ista: quia ibi præcipuè facit homo vtilitatem suam.

Pars III.

De octo remedijs contra Acediam.

Sequitur de remediis cõtra Acediam, de quibus sufficiat ponere octo, licet sint multo plura. Primum est, diuersitas occupationum. Hoc remedium habetur

in vitis Patrum vbi legitur, quòd beatus Antonius tentatus fuit à spiritu acediæ, & residens in eremo dicebat: Domine, saluari desidero, sed vanæ cogitationes non permittunt me. Quid faciam in tribulatione, vel quomodo debeam saluari, dignanter ostende. Et respiciens vidit quendam astantem torquentem funiculum, qui sibi similis erat: deinde ex opere surgentem & orantem, iterùm sedentem, & plectas facientem de palmis, & inde ad orationem rursus surgentem. Erat autem ille angelus Dei, & dixit ei: Et ita faciens, Antoni, saluaberis. Secundum est, consideratio pœnæ futuræ. Hoc habemus Ier. 1. vbi legitur, *Quid tu vides Ieremia?* Et dixit: *Virgam euigilantem ego video.* Virga euigilans à somno acediæ vel pigritiæ, est consideratio pœnæ futuræ. Tertium est, consideratio æterni præmii. Vnde Aug. Labor te terret, vide mercedem. Et Gen. 15. factus est sermo Domini ad Abraham per visionem, dicens: *Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Si terret pigrum labor, attrahat eum merces. Secundum & tertium similiter habemus in vitis Patrum: vbi dicitur quòd quidam frater interrogauit Abbatem Achillem, dicens: Cur sedens in cella mea patior acediam? Cui senex: Quia nondum vidisti requiem quam speramus, neque tormenta quæ timemus. Si enim ea inspiceres diligenter, etsi vermibus plena esset cella tua vsque ad collum, etiam in ipsis permaneres sine acedia iacēs. Quartum est, societas bonorum. Hoc remedium possumus habere ex isto verbo Exodi 7. vbi dicitur: *quòd pugnante Iosue contra Amalech, orabat Moyses leuans manus ad Dominum, cuius manus graues erant: sed Hur & Aaron sustentabant manus eius ex vtraque parte.* Per quos signantur duo genera hominum, quorū societas amanda est. Per Hur, qui interpretatur lumen, significantur illi qui ministrant lumen doctrinæ. Per Aaron qui interpretatur mons fortis, significantur illi, quorum interuentu venit homini auxilium: iuxta illud: *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Illis ergo, qui manus habent graues ex acedia, necessariam est, vt habeant tales in societate sua, qui eos exemplo suo & doctrina illuminent & orationibus iuuent. Quintum est exemplum illius qui piger non fuit, sed *exultauit vt gygas ad currendam viam.* Hoc remedium habemus Matth. 26. vbi Dominus dixit discipulis: *Non potuistis vna hora mecum vigilare?* Cum Domino vigilare, est exemplo eius à somno acediæ cauere. Hoc remedio vtitur Apostolus ad Hebr. 12. dicens: *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non defatigemini animis vestris deficientes.* Sextum est consideratio periculorum in quibus sumus in præsenti, quod Dominus insinuat Matth. 26. vbi dicit: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Tria genera periculorum consueuerunt specialiter homines excitare à somno. Periculum aquæ, ignis, & latronum: quæ pericula specialiter nobis imminent. Non enim est dies, in quo fluctus malarum cogitationum super caput cordis nostri non ascendant. Non est etiam dies in quo ignis prauorum desideriorum in domo conscientiæ nostræ non succedatur. Latrones etiam semper adsunt, Etiam illi qui deberent esse seruientes nostri deprædantur nos. Vnde Thren. 3. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Septimum remedium est, amor Dei, quod docet nos Dominus Leuit. 6. vbi dicitur: *Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens ligna manu per singulos dies.* Deus vult, quòd semper in altari cordis ardeat ignis feruoris. Hunc ignem debet nutrire sacerdos in subditis suis, vel quilibet in semetipso, subiiciēdo ligna per singulos dies, recolendo beneficia Dei, quibus debemus respondere, vel mala nostra recordando,

recordando, pro quibus Deo satisfacere debemus vel promissa præmia quæ promereri debemus, precipue deberent in nobis istum feruorem accendere beneficia, quæ nobis Christus exibuit in carne mortali assumpta. Vnde Bern. Quid nobis non suaue, cum recordati fuerimus infantiliũ necessitatum Christi laborem in prædicando & ceterorum? Quis amplius gemet dicens: Nimium ieiunamus, nimium vigilamus? cum millesimæ parti debitorum respondere non valeamus. Octauum & summum est gratia Dei. Hoc remedium insinuat nobis Bern. super Cantic. ibi: *Trahe me post te*, dicens in persona eorum qui pigri sunt, Opus habemus trahi: quia refriguit parumper ignis amoris tui: nec valemus à facie frigoris huius currere, sicut heri & nudius tertius: curremus postea, cum reddideris lætitiam salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ. Vnde cum aliquis sentit se segnem vel acediosum, instare debet orationi coram Deo, vt orando impetret gratiam quæ ab eo expellat acediam. Et notandũ quod omnia quæ dicta sunt ad detestationẽ acediæ, possunt esse remedia contra acediam: ideo de remedijs Acediæ hîc finem faciamus.

PARS IV QVÆ HABET IV. Capitula.

De indiscreto feruore: qui acediæ videtur esse contrarius.

CAP. I.

De feruore indiscreto: de his quæ exiguntur ad hoc, vt aliquis Deo discrete seruiat.

Sicut in vitio Auaritiæ tractauimus de vitio prodigalitatis, eo quod auaritia & prodigalitas vitia sunt opposita: sic cũ acedia tractabimus de indiscreto feruore. Acedia enim & indiscretus feruor quodammodo videntur esse vitia opposita. Ad cuius detestationem valere possunt. Primo testimonia scripturarum: sicut illud ad Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Tria sunt quæ exiguntur ad hoc vt homo cum discretionẽ & rationabiliter Deo seruiat. Primũ est notabilitas personæ cui seruitur. Vnde honor regis iudicium diligit, scilicet iudicium discretionis. Secundum humana natura. Homo enim rationalis creatura est, & ideo rationabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, quàm fortitudini. Belluinum enim est viribus decertare, sicut dicit Philosoph. Tertiò requirit hoc ipse hostis contra quem pugnam habemus: diabolus enim contra hominem pugnat, potius astutia & sapientia, quàm viribus: ideo & nos sapientia contra eum pugnare debemus, non viribus: vires enim non sufficerent resistere sapiẽtiæ: quia melior est sapientia quam vires: & vir prudens, quam fortis. Sap. 6. *Ad signandum quod Deo non placeant opera sine discretione facta, non offerbatur in lege animal cœcum.* Ideo etiã in omni sacrificio offerebatur sal. Sale condiuntur cibi, vt hominibus bene sapiant: per quod signatur discretio, quæ facit opera grata Deo. Ad idem Prou. 4. *Palpebræ tuæ præcedant gressus*: id est, considera opera tua. Et illud Apostoli 1. ad Tim. 5 *Noli adhuc aquam bibere sed vino modico vtere.* Gloss. Prudenter sibi vult Deus seruiri: non in nimietate, ne debiles fiant, & post medicorum suffragia quærant. Temperandum est enim, vt si fieri potest, cęptum, obsequium gradatim prouehatur, potius quam inconsideratione minuatur. Ad idem 1. Pet. 4. *Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit.* Et Eccles. 7. *Noli esse iustus multum.* Ibi dicit gloss. interlin. quod summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui qui in nullo volunt condescendere carni, quorum iustitia magna iniustitia est. Ad idem potest valere illud Philosophi: Arbitror primo in

vita vtile esse, nec quid nimis.

Cap. II.

De multiplici malo, quod ex indiscreto feruore prouenit.

SEcundo potest valere ad detestationẽ indiscreti feruoris, si ostendamus mala quæ ex eo sequuntur. Et ostendit B. Bernard quatuor mala ex eo sequi, dicens: qui ex indiscretionis vitio ieiunia & vigilias & huiusmodi sic agit, vt deficiente spiritu vel corpore languẽte, spiritualia impediãtur, abstulit corpori suo boni operis effectum, spiritui affectum, proximo exemplũ, Deo honorem. Sacrilegus est, & omnium bonorum in Deũ reus Sacrilegus talis dicitur, quia violat templũ Domini: scilicet corpus suum. Salomon etiam ostẽdit quod malum sequitur ex indiscreto feruore. Pro. 19. dicens: *Qui festinus est, pedibus offendit*. Ille ex festinatione offendit, qui ex indiscreto feruore infirmitatẽ corporis sui seu animę incurrit. Et licet ex festinatione sequi posset casus in quocunque ambulante: tamen præcipue in eo qui per scalam vadit, præterea talis casu suo multũ descendit. Vnde cum conuersio viri religiosi sit quasi ascensus per scalam, cum discretione debet ascendere. Si enim per infirmitatem corruat, ipse descendit vsque ad initiũ scalæ. Oportet enim eum comedere carnes, & talia facere quæ faciebat in seculo. Vnde dicit B. Ber. Nerepente fit summus. Ascendẽdo, non volando, apprehenditur summitas scalę. De indiscreta etiam festinatione leg. Pro. 13. *Quod substantia festinata minuetur*. Et eiusdem 20. *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in fine benedictione carebit*. Et licet ista festinatio in omnibus timẽda sit. præcipue tamẽ in nouitijs. Ille qui equũ suum nimis fatigat in mane, non videtur facere in die bonã dietam. Sequitur etiã ex indiscreto feruore, peccatũ superbię & vanæ gloriæ. Vnde quidem corpus non frangendum, sed regendum est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in omni humilitate ieiunia, quæ ita corpus attenuent, ne animam eleuent, ne res humilitatis gignat superbiam & vitia de virtute nascantur. Quæ supererit spes salutis, si ipsa animæ remedia venena sunt? De superbia etiam talia dicit Ben. Quæ maior superbia, quum vnus homo toti congregationi iudicium suum præfert: tanquam ipse solus habeat spiritũm Dei? De vana etiam gloria dicit B. Bern. ad fratres suos: Non legistis in regula nostra, quod quidquid sine voluntate & cõsensu patris spiritualis fit, vanæ gloriæ imputabitur, non mercedi? Et Matth. 6. *Exterminant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes*. Sequitur etiam ex feruore indiscreto scandalum aliorum, & maxime congregatione. Bernardus de talibus: Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis. Casus etiam vnius talium multos exterret & tepescere facit à desiderio proficiendi. Et cuius exemplum debuit alios attrahere, facit eos formidare austeritatem religionis, vt adimpleatur illud Psal. 88. *Posuisti firmamentum eius formidinem*. Videtur etiam sequi ex feruore indiscreto quædam idololatria. Vnde Benar. Scelus est idololatriæ non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi nolle obedire. Et subdit: Errant nunc, qui se faciunt religiosiores alijs, qui non sunt sicut cæteri hominum: ecce pagani & idololatræ sunt. Et 1. Regum 15. dicit Samuel quod peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Sequitur etiam ex indiscreto feruore quandoque rapina. Iudicium enim quod debet esse apud patrẽ spiritualem vsurpant sibi tales personæ, & id cui renunciauerunt, iterum sua auctoritate reassumunt. Vnde Bernardus: Qui vestri curam semel nobis commisistis, quid rursum de vobis vos intromittitis: Et vt breuiter dicam. Non habet callidus hostis efficacius machinamen-

tum ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit, vt in ea incaute & non cum ratione ambuletur, sicut dicit beatus Bernard.

Cap. III.

De duodecim stultitiis indiscreti feruoris.

Feruentes indiscrete 12 laborãt stultitiis.

TErtiò possunt valere ad detestationem huius vitij stultitiæ, quę ostenduntur in his esse, qui laborant hoc vitio quæ sunt 12. Prima est, quod ipsi contra ordinem ecclesiæ crucem lumini præferunt, vel potius sine lumine ferunt. Ordinatum est in ecclesia quod lumen cruci præferatur, ad significandum quod lumen sapientiæ cruci penitentiæ præferendum est. Vnde legitur in fine Prou. de sapiente muliere, quod ipsa operata est consilio manuũ suarum. Manus sunt, quæ non solum habent cognitionem, sed etiam operationem bonã, quorum consilio præcipue acquiescendũ est. Et hoc vero quod tales crucem pœnitentiæ sine lumine consilii ferunt, accidit frequenter quod ipsi innocentem crucifigunt qui latronem crucifigere debuerunt, scilicet nouum hominem, qui debuerint crucifigere veterem. Verus homo intelligitur ex peccatis cõpositus, velut ex membris. Vnde ad Coloss. 2. *Mortificate mẽbra vestra, quæ sunt super terram, &c.* Homo nouus intelligitur cõpositus ex virtutibus, velut ex membris. Nouus ergo tunc crucifigitur, quando per nimiam afflictionem abstinẽtiæ virtutes operari non possunt. Secunda stultitia est, quod ipsi assumunt arma nimis ponderosa, quæ pondere suo eos deiiciunt, & quæ debuerũt eos ob hoste protegere potius eos capi ab hoste faciunt, non attendentes, quod fecit Dauid 1. Reg. 17. qui Saul nimis ponderosa arma deposuit, quibus depositis Goliam deuicit. Sic aliqui deuincerent diabolum, cum mediocritate ieiuniorum & vigiliarum, qui cum nimietate per iram vel impatientiam deuincuntur. Tertia est, quod quum ipsi habeant equum valde impetuosum, non curant tamen frænum imponere ei, sed solum calcaribus sunt contenti, quum tamen constet frænum non minus necessarium esse equo, quã calcaria. Non minus periculosum est alicui inter hostes esse sine fræno, quam sine calcaribus. Bernardus: Bonæ voluntati non semper credendum est, sed frænanda & regẽda est maxime in incipiente. Iacob. 3. *Fræna in equorum ora mittimus ad consentiendũ nobis, &c.* Quarta est, quod cum infirmitas quæ ex calida causa, periculosior sit quam illa quæ ex frigida: ipsi tamen se sanos omnino putant, licet ex calida causa firmentur. Acedia enim velut infirmitas est ex causa frigida. Vnde tepiditas vocatur. Indiscretus vero feruor est velut infirmitas ex calida causa: & ideo periculosior esse videtur. Quinta est quod cum ipsi habeant dominum ditissimum & liberalissimum, credunt tamen placere ei, si seruientes illius adeo fame affligant quod impotentes fiant ad seruiendum ei, quum tamen sciant hoc non placere hominibus pauperibus atque auaris etiam de iumentis suis. Nullus enim vult vt iumentum suũ tantum ieiunet quod ei seruire non possit. Sexta est, quod quum magis periculosum sit nauem esse nimis oneratam quam vacuam: ipsi tamen non curant cauere naui suæ à periculo nimii oneris. Homo in mundo isto est velut nauis in medio mari. Vnde *facta est quasi nauis institoris*. Hoc dicitur de sapiente muliere. Prou. cap. vltimo. Imminet autem huic naui duplex periculum: scilicet submersionis ex nimio onere, & euersionis per fluctus tentationũ ex vacuitate. Sed tales periculo submersionis non curant subuenire. Septima est, quod ipsi iudicant cibum esse subtrahendum filiis Dei, qui digni essent cibari auro & argento, & potari balsamo: iuxta illud Bern. Da mihi alterum Timotheum, & ego eum si vis cibo auro, & poto balsamo.

Ad cumulum huius stultitiæ facit hoc, quod ipsi vident tot filios diaboli, qui omni bono sunt indigni, ita large bona domini sui expendere. Octaua est, quod quum ipsi velint multum Deo seruire: ita tamen volunt ei seruire, quod non possint diu seruire. Sapiens: Quid stultius quàm quod libenter facias, curare vt diu facere non possis? Nona est, quod quum equis suis subtrahunt auenam, volunt facere maiorem dietam, tam male proportionantes ea quæ asino debentur, scilicet cibaria, virgam & onus. Virgam & onus duplicant, cibaria autem dimidiant. De his habetur Eccl. 33. *Cibaria, virga & onus asino, &c.* Decima est, quod ipsi se perfectos non æstimant, nisi magistrum suum Christum excedant, cum scriptum sit Luc. 6. *Perfectus omnis erit si sit magister eius.* Constat cuilibet fideli Christum perfectissimum fuisse, & tamen comedebat & bibebat mediocriter. Vndecima est, quod ipsi credunt seipsos esse sanctos non posse, nisi prius fuerint homicidę. Si illi qui auferret victum alicui quo victurus esset per annum, homicida reputaretur: quanto magis ille qui nimis ieiuniis & afflictionibus efficit, vt decem annis citius moriatur quam esset moriturus? Duodecima stultitia est, quod quum ipsi boni sint, & caueant à nocumento omnium: tamen sibi ipsis mali sunt & immisericordes. *Sed qui sibi nequam, cui bonus?* Ecclesiast. 14.

Capvt IV.

De malis quæ faciunt delicata cibaria.

Sciendum est, quod in cibis, qui sumuntur, valde timenda est delectabilitas, quia frequenter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Præterea, consolatio in cibis delectabilibus, quandoque prohibet hominem à diuina consolatione. Secundum Bernard. Nimis delicata est diuina consolatio, quæ non datur admittentibus alienam. Sed si quis in cibis quos sumit in quantitate & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit, gratias agat, non solum absque peccato, sed etiam meritoriè potest sumere de cibis illis quantum necesse est ad substentationem corporis sui. Deus enim creauit cibos ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus 1. ad Tim. 4. Et vt breuiter dicam, sic debemus habere corpus sicut ægrum comedentem, cui multum volenti inutilia sunt neganda, vtilia vero etiam nolenti sunt ingerenda.

Cap. V.

De condescensione patrum spiritualium circa fratres.

Et notandum quod sicut apud religiosos viros præcipue oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spirituales condescendere fratribus quandoque. Vnde legitur de beato Antonio, quod quidam venator vidit eum gaudere cum fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius volens ostēdere, quod quandoque oporteret eum condescendere fratribus, ait: *Pone sagittam in arcu*, & trahe. *Et fecit sic. Et* rursus dixit, Trahe. Et traxit. *Et rursum* Trahe, dixit. Et respondit sagittarius: Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei. Si supra mensuram tendimus fratres deficiunt. Expedit ergo aliquando laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parum tendantur, raucè sonant: si nimium, rumpuntur: si moderate, dulcem sonum reddunt. Impetus animi ob se inuento intumescit, ideo aliquid libertatis concedendum est interdum fratribus, ne sicut accidit in doliis ferratis, circuli in eis rumpantur, & fundus exiliat. Castanea non incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur etiam quod terræ motus fiat ex mul-

tis vaporibus in visceribus terræ meatum non habentibus: ideo oportet homines ab hominibus nimis coarctari, imo aliquis locus relinquendus est gratiæ Dei & libertati arbitrii.

TRACTATVS SEXTVS, de Superbia.

Pars I.

Quare vitia sic ordinentur, & de radicibus vitiorum. Et de ordine dicendorum de Superbia.

Dicto de vitio Gulæ, Luxuriæ Auaritiæ, & Acediæ, dicendum est de tribus vitiis sequentibus, scilicet vitio superbię, inuidiæ & iræ. Cuius ordinis ratio sic potest manifestari. Sicut virtus secundum Augustin. amor est ordinatus: sic vitium est amor inordinatus, idque dupliciter. Est enim inordinatus, si sit amor mali. Licet etiam amor boni sit, est tamen inordinatus, si sit nimius vel nimis paruus: & hoc secundum duas species bonorum. Quædam autem bona sunt parua, scilicet temporalia seu corporalia: quædam vero magna: vt sunt bona gratiæ & bona gloriæ. Bona vero gratiæ intelligimus ipsam gratiã & opera meritoria. Amor ergo magni boni inordinatus est, si sit paruus. Et talis amor videtur esse radix in vitio acediæ. Acedia enim videtur esse paruus amor magni boni: vnde & tepiditas vocatur. Amor vero parui boni inordinatus est, si sit nimius. Et iste amor videtur esse radix in vitio gulæ, luxuriæ, & auaritiæ. Et diuersificatur amor iste, quia bona parua amari possunt quoad Dominum seu possessionem, vel quoad vsum delectabilem. Primo modo amat ea auarus. Secundo modo dolosus & luxuriosus. Vitium vero gulæ & luxuriæ in hoc differunt: quia vitium gulæ est amor inordinatus delectationis quæ est secundum gustum. Vitium vero luxuriæ est amor præcipue illius delectationis: quæ secundum tactum est. Amor vero qui est inordinatus, eo quod est amor mali, videtur posse distingui in amorem proprii mali & alieni mali. Sed quia nullus proprium malum amat inquantum tale: sed quandoque ideo, quia æstimat illud esse bonum corpori, ideo tantum alieni mali amor radix est in tribus vitiis quæ sequuntur. Et diuersificantur per hoc quod in superbiæ peccato est amor proprii boni cum alieno malo. Amat enim superbus sui exaltationem & proximi deiectionem: in peccato vero iræ & inuidiæ est amor alieni mali pure. Sed in hoc videntur differre illa duo vitia: quia in peccato iræ amor alieni mali originem videtur habere à malo alterius. Ille enim qui irascitur alicui, ideo ei vult malum, quia malum ab eo recipit. Ira enim est appetitus vindictæ. In peccato vero inuidiæ amor alieni mali ortum habet à propria malitia, scilicet à superbia. Inuidus enim ideo vult malum alterius, ne ille sibi parificetur. Vnde peccatum inuidiæ in materia communicat cum peccato iræ: sed finem recipit à peccato superbię. His habitis de facili, potest videri ratio, quare de superbia, ira & inuidia posterius tractetur: quia hæc tria vitia amorem nostrum inordinatum reddunt ad proximum: quatuor præcedentia inordinatum reddunt ad nosipsos: inordinatio vero alicuius in se prior est quam inordinatio ipsius ad alium. Præterea prius est quod animale, deinde quod spirituale. Vnde quum quatuor prima vitia humana sint, & ita quodammodo carnalia, in ordine doctrinæ priora sunt. Tria vero quæ sequuntur, quæ diabolica sunt & spiritualia, posteriora sunt. Et inter ista tria prius est vitium superbiæ, quia est occasio aliorum. Et quia præcedentibus magis assimilatur, ideo de ipso primò dicemus. Et hoc ordine. Primò, ponemus ea, quæ valent ad detestationem surperbiæ.

Secundo ponemus diuersas diuisiones pertinentes ad hoc vitium, & de membris eius prosequetur. Tertiò tangemus aliquid de remediis contra superbiam.

PARS II. QVÆ HABET duodecim Capitula.

De his, quæ valent ad tetestationem Superbiæ in communi.

CAP. I.

Quomodo se habeat Superbia ad bona.

AD detestationem vero huius vitii Primò ostendemus quomodo ipsum se habeat ad bona, quomodo ad cetera mala, quomodo ad diabolum, quomodo ad proximum, quomodo ad Deũ, quomodo ad proprium subjectum. Notandum ergo quod vitium superbiæ, si iam sunt bona in aliquo, expellit: si non sint, ea intrare nõ permittit: si quę remanent, falsificat & inquinat. Ad primum pertinet illud Aug. Alta siccantur, & ima replentur. Et illud Ber. Superbia siue iam existens, siue non semper causa erit subtractæ gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili aufert datam? Ergo argumentum est superbiæ subtractio gratiæ. Et illud Gre. Sicut humilitas omnia vitia eneruat, omnesq; virtutes colligit & roborat: sic superbia omnes virtutes destruit & eneruat. Ad secundũ pertinet illud Timot. infusa repellit. Sicut humilitas non solum gratia est, sed etiam vas aliarum gratiarum: sic superbia non solum modo est malum, sed impedimẽtum etiam bonorum. Vnde quidam sapiens ait Alexandro, quum agnosceret eum superbum: Deus præsto est largiri sapientiam, sed non habes vbi eam recipias. Quod autẽ superbia bona falsificet, patet per hoc quod ea quæ sunt de genere bonorum, si ex superbia procedant, vt scilicet fiant propter vanam gloriam, non sunt meritoria, imo demeritoria, & videtur homo diues esse & nihil habet, vnde Ber. Magna virtus humilitas, sine cuius obtentu non solum virtus non sit, sed etiam in superbiã erumpit. Quod enim superbia bona inquinet, patet per illud Poëtæ: *Inquinat egregios adiuncta superbia mores*, vnde quidam: Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur inquinat omnia sola superbia si comitetur. Superbia est velut quædã vestis maculata, qua superbi se & suos induunt, vnde Eccl. 14. *Qui communicauerit superbis, induet superbiam.* Et valde mirum est de superbo qui super omnia habet honorem, quomodo vestem ita maculatam vult induere, quæ quidquid in eo est, maculat? Præterea quum ipse vestem istam pallio humilitatis operiat, iuxta illud Greg. Gloriosa est humilitas, qua si palliari appetit superbia, vilescat. Mirum est, quomodo superbus vestem superbiæ ex toto non deponit, & vestem humilitatis non assumit.

CAP. II.

Quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia.

SEquitur videre quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia. Notandum ergo quod vitium superbiæ quasi rex est vitiorum. Vnde maximum peccatum vocatur in Psal. 18. vbi dicitur. *Emundabor à delicto maximo*, id est, à superbia, dicit glo. Et coronam dicitur habere, sed maledictam. De qua legitur Esa. 27. *Væ coronæ superbiæ.* Et ad modum regis quãdo hoc vitiũ venit ad aliquem, non solum venit, sed adducit magnam societatem vitiorum. Vnde Eccl. 10. *Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis*, id est, vitiis: vbi dicit gl. De superbia nascuntur hereses, schismata, detractiones, inuidia, verbositas, iactantia, & contentiones, huiusmodi. Bern. Initium omnis peccati & causa totius perditionis est superbia. Propterea qui salutem tuam

ſtudes operari aduerſus hanc, ſuper caput tuum cornu crucis habere memento, vt non eleueris in ſuperbiam. Hoc vitiũ etiam ad modum regis magnas expenſas requirit, ita quod ſuperbis hominibus non ſufficiunt Epiſcopatus, Archiepiſcopatus, vel regna Vnde Eccl. 21. *Domus quæ nimis locuples eſt, adnihilabitur ſuperbia.* Et quum ſuperbia maiores expenſas requirat, quam cetera vitia: tamen minus vtilitatis habet. Ex vitiis quæ pertinent ad concupiſcentiam carnis vel concupiſcentiam oculorum, conſequitur vtilitas ſaltem corporis: ſuperbia autem animæ nocet, corpori vero non videtur prodeſſe. vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno. *Quid profuit nobis ſuperbia aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Vitium ſuperbiæ poſtquam dominium habet in aliquo, non amittit illud de facili: ſicut reges de facili non amittũt caſtrum quod ſemel poſſident, quia potenter illud defendunt. Vnde Eccl. 3. *Synagoga ſuperborum non erit ſanitas.* Si in tanto timore & anguſtia ſunt infirmi, quum infirmitas eorum incurabilis eſſe dicitur, in quanto timore deberent eſſe qui vitio ſuperbiæ laborãt, quum Spiritus ſanctus dicat eis quod vitium illud non ſanetur? Vitium etiam ſuperbiæ caput eſt antiqui ſerpentis, cuius capitis contritioni maxime eſt inſiſtendum. Vnc dictum eſt Geneſ. 3. ſerpenti de muliere quæ Eccleſiæ tenet figuram, *Ipſa contereret caput tuum.* Serpens modica percuſſione capitis extinguitur. Si autem capiti parcatur, fruſtra cetera membra eius percutiuntur: amputata autem cauda, nihilominus viuit. Similiter fruſtra alia vitia à ſe amputare nititur qui ſuperbiam in ſe relinquit. Vnde Hieronym. Lubricus eſt antiquus ſerpens, & niſi capite teneatur, totus ſtatim illabitur. Et Eccleſiaſtici 21. *Quaſi à facie colubri fuge peccatum.* In colubro caput præcipue fugimus: ſic ſuperbia præcipue fugienda eſt, quæ eſt caput vitiorum. De hoc capite poteſt intelligi illud Eccleſiaſt. 30. *Non eſt caput nequius ſuper caput colubri.* Contrito hoc capite, cetera vitia facile extirpantur. Vnde Ioan. Chryſoſt. Tolle hoc vitium, vt non velint homines apparere hominibus, & ſine labore omnia vitia reſecantur. Vitium ſuperbiæ eſt primogenitus Pharaonis, in morte cuius filii Iſrael liberantur. *Goliath in fronte percuſſus à Dauid, cecidit in faciem ſuam, & præualuit Dauid aduerſus eum*, vt legitur 1. Regum 17. Sic qui ſuperbiam quæ caput diaboli eſt, in ſe viriliter percuſſerit, aduerſus diabolum præualebit. Superbia etiam turris eſt Babel, de qua legitur Geneſis 11. cuius culmen attingit cœlum: quia hoc vitium etiam cœleſtes viros & ſpirituales impugnat: iuxta illud Gregorii. Superbia natione cœleſtis cœleſtes appetit mentes. Cetera vitia quando ſunt cum ſuperbia ſe habent ſicut domus iuxta turrim, quæ non de facili expugnatur, quia turris defendit eam, ſic vitia quæ ſunt cum ſuperbia, de facili non expugnantur, quia ea ſuberbia defendit: ſicut patet in vſurariis & raptoribus, qui ab vſuris & rapinis ceſſare nolunt: quia ſi ab eis ceſſarent: inter vicinos ſuos honorifice viuere non poſſent, vt ipſi dicunt. Vnde manifeſtum eſt, quod ſuperbia peccatum rapinæ & vſuræ conſeruat in eis. Ideò neceſſe eſſet, vt prædicator conaretur diruere turrim ſuperbiæ in talibus perſonis, qua diruta nulla pars caſtrorum huiuſmodi, ſe teneret. Superbia primo animam aggreditur, & vltima ceſſat ab eius impugnatione: vnde ſuper illud Pſal. 18. *Si mei non fuerint dominati.* &c. dicit glo. Vitium ſuperbiæ vltimum eſt redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus. Aliis vitiis in fugam conuerſis, ſola ſuperbia in campo remanet, non ceſſans ab impugnatione hominis dum ipſe viuit. Vnde quidam. *Quam bene pugnatis, cum cuncta ſubacta putatis, Quæ prius infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.* Superbia fuit primum peccatum,

iuxta illud Ecclesiast. 10. *Initium omnis peccati est superbia.* Etiam non videtur aliquod peccatum esse absque superbia, quia omne peccatum est, aut ex omissione, aut trāsgressione: & in vtroque casu non videtur esse sine inobedientia, quæ non videtur esse sine superbia. Vnde nullum peccatū videtur esse sine superbia. Et vt breuiter dicamus, superbia est causa omnis peccati. Vnde dicit Glo. super illud Psal. 18. *Si mei non fuerint dominati, &c.* Superbia est initium omnis peccati, & causa: qua qui caret, verè est immaculatus.

Cap. III.

Quomodo superbia se habeat ad diabolum.

NOtandum quod superbia signum est, quo diabolus suos distinguit ab aliis. Vnde legitur Iob 41 de ipso, quod ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et Gregorius. Euidentissimum signum reproborum superbia est: humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat cognoscitur, sub quo rege militat inuenitur. Vnusquisque quasi quendam titulum portat operis, quo facile ostendit, sub cuius seruiat potestate rectoris. Vnde in magno dolore & timore esse debet, qui se cognoscit superbum. Superbia est velut quædam imago diaboli. Vnde homo superbus expresse est similis diabolo: iuxta illud Gregorii: Apostatæ angelo similis efficitur homo, dum homo hominibus similis esse dedignatur. Diabolus etiam in homine superbo quiescit quasi ad vmbram. Superbia enim velut mons est, soli iustitiæ oppositus, lumen gratiæ repellens, vnde vmbram facit diabolo. De qua vmbra legitur Iob 40. *Sub vmbra dormit.* Superbus est etiam munitio diaboli fere inexpugnabilis, eo quod in altitudine montis superbiæ situs sit.

Cap. IV.

Quomodo se habeat superbus ad proximum.

SVperbus coangustat proximū, dum se dilatat: & dum se ei præponit, quasi quoddā onus ei imponit. De dilatatione superbi legitur Matt. 23. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.* Et Prou. 24. *Qui se iactat, & dilatat, & iurgia concitat.* De onere vero superbi dicit: Qui se supra modum extulerit, premere ac deprimere videtur. Supra modum ille se extollit, qui extollit se supra debitam mensuram. De tali dicitur vulgariter: iste homo sedet mihi super meum collum. Superbus etiam proximum corde contemnit, verbis molesta & factis. Ad primum pertinet illud Eccl. 13. *Sicut abominatio superbo est humilitas, sic execratio diuitis est pauper.* Verbo autem molestat superbus proximū multipliciter, & se iactando, & cum eo litigando, & contumelias ei dicendo. Ad primum pertinet illud Amos 6. *Nunquid in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?* Et illud Eccl. 11. *Sicut eructant præcordia fœtentium, & superborum cor.* Ad literam: stomachus ventositate inflatus eructare solet, sic & homo superbia inflatus ventosa verba emittit. Ad secundum pertinet illud Prou. 13. *Inter superbos semper iurgia sunt.* Ad tertium pertinet illud Prou. 11. *Vbi fuerit superbia, ibi & contumelia.* Factis similiter molestat superbus proximum multipliciter, & corporaliter eum affligendo, & suis eum spoliando. Ad primū illud Prou. 22. *Arma & gladii in via superbi: custos autem animæ suæ longe recedet ab eis.* Et illud Eccl. 28. *Effusio sanguinis in rixa superborum.* Ad secundum pertinet illud Prou. 16. *Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis.* Nec solum superbi molestant proximos, imò etiam occasio sunt vt ab aliis molestentur. Vnde illud

Psal. 9. Psal. 18. Ibidem. de illud: *Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui.* Et illud Psalm. *Dum superbit impius, incenditur pauper.* Quomodo superbi se habeant ad proximum, satis ostendit Psalm. dicens: *Superbi iniquè agebant vsquequaque:* & iterùm: *Confundantur superbi: quia iniustè iniquitatem fecerunt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis.*

Descriptio sapientis, quomodo se habeat superbus ad proximum.

SApiens etiam describit quomodo se habeat superbus, dicens: Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluus, incessu pomposus, huic ceruix erecta, facies torua, truces oculi. Pro loco superiori decertat, & melioribus se præferri affectat, sententias suas & facta & verba iactat, reuerentiam in obsequio non seruat. Non solùm malum temporale infert superbus proximo, sed etiam spirituale. Corrumpit enim eum suo malo exemplo. Vnde superiùs dicitur sedere in cathedra pestilentiæ, & superbia vocatur pestilentia, super primum Psalmum, vbi dicit Glossa: Pestilentia est morbus latè peruagatus omnes aut penè inuoluens, & subditur: Hic est amor dominandi, quo vix caret aliquis. Fornicatores & vsurarii & alii peccatores occultant peccata sua, quãtum possunt: sed superbus peccatum suum publicè committit, nec de seipso erubescit: & ideò peccatum superbiæ adeò mundum corrupit, vt iam non reputetur superbia peccatum, quod quandoque magnum peccatum fuisset reputatum: vnde ornatus ille vestium, qui in primitiua Ecclesia pro magno peccato habitus fuisset, hodie non reputatur peccatum.

C A P. V.

Quomodo se habeat superbus ad Deum.

NOtandum ergo, quòd superbia primam Deo contumeliã intulit, quæ ei illata est in primo Angelo. Vnde Tobiæ 4. *Superbiam numquam in tuo corde, aut in facto, aut in tuo verbo dominari permittas. Ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* Nulla contumelia infertur Deo, quin adsit superbia: quia nullũ peccatum cõmittitur sine superbia, sicut ostensum est prius. Superbia Deum impugnat in omni loco, omni tẽpore, omni persona. Fornicatio aut nunquã, aut rarò in loco sacro committitur, sed superbia potius committitur in loco sacro, quàm in alio. Tũc enim magis superbe indutæ incedũt mulieres, quando ad Ecclesiam vadunt. Multa etiã sunt peccata à quibus cauentur in præcipuis solemnitatibus: sed superbia tunc maximè exercetur. Multæ enim sunt personæ, quæ fornicari dedignantur, quæ tamen peccatum superbiæ recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere & cilicio: iuxta verbum B. Greg. Item cætera vitia Deo auferũt pauperes & ignobiles: sed superbia aufert ei potẽtes, nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboë Saul & Ionathas interfecti sunt: vt legitur 2. Reg. in principio. Item alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiãt: superbia verò bonis operibus insidiatur, vt pereant: sicut dicit B. Aug. vnde opera de genere bonorum quæ in partẽ Domini cedere deberent, non timet sibi vsurpare superbia: imò opus bonũ bona intentione inchoatum, quòd iam est in manu Domini, nititur sibi auferre: & quandoq; diuidit illud opus cũ Domino, ita vt ipsa habeat illius operis finẽ, vnde Dominus habuit principium. Itẽ sumit inde occasionem Deum impugnandi, vnde occasionẽ sumere debuit ei seruiendi. Ideò enim superbit & contemnit Deũ: quia Deus de bonis suis plus cõtulit ei, quàm quibusdam aliis. Et quia Deus fecit illum gloriosum, ipse vult facere eum ingloriosum. Superbus Deum odit, inquantum Deus dictus est. Nulli enim vult subesse, & ita non vult sibi Deum præesse, nec Superbia bonis operibus insidiatur.

Dominum suum esse. De hoc odio habetur in Psalm. 37. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendet semper.* Altissimo æqualis esse cupit, dum affectat præesse, & nulli subesse. Altissimus enim est, qui omnibus præest & subest nulli. Vnde nõ solùm primus superbus æqualis voluit esse Altissimo, sed etiã quicunq; superbus. Nec solùm æqualis, sed etiam superior Deo, vult esse. Vnde Ber. loquens de illo verbo 2. Thess. 2. *Qui extollitur & aduersatur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Horret, inquit, humanus intellectus verbum hoc: vtinam horresceret similiter cogitatũ malignum, pariter & affectum. Dico enim vobis, quòd non ille tantùm, sed omnis etiam superbus, extollitur supra Deum. Vult enim Deus fieri volũtatẽ suã, & superbus fieri suam. Videtur iam æqualitas, sed vide malam proportionem. Deus enim in his, quæ ratio approbat, suã fieri voluntatẽ; superbus verò cũ ratione & contra rationem. Superbus etiam apostata est à Deo. Vnde Eccl. 10. *Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo.* Vnde verisimile est, quòd finis superbiæ sit valdè malus ex quo initium ita malum est. Incipit enim ab apostasia. Superbus tunc apostatat, quando illius rei in qua solùm habet administrationem, sibi vsurpat dominiũ, bona suæ fidei commissa proditione sua faciens, & qui debuit esse fidelis seruus, vult esse Dominus: vnde Deũ negat, inquantum Dominus est illud quòd Dominus specialiter voluit habere, superbus non timet sibi assumere, videlicet gloriam. Vnde Bernar. Fornicator seipsum dehonestat, iniuriosus proximum violat elatus quantum in se est, Deum inhonorat. *Gloriam meam*, ait Dominus, *alteri non dabo.* Et superbus, *Ego mihi etsi non dederis, eã vsurpabo.* Sicut humilitas Deum specialiter honorat, sic superbia eum inhonorat. Eccl. 3. vbi sic legitur: *Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Superbus Deum speciali modo inhonorat. Humilis solã potentiã Dei magnam reputat, & ei bona sua attribuit, & eam laudat: & si non exteriùs, saltem interius. Vnde Greg dicit de eo quòd laudes suas tacitus clamat. Vnde dicitur manum suam osculari, Iob 31. vbi sic legitur: *Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum*: & dicit gloss. ibi. Manum suã ore suo osculatur, qui quod facit laudat, quod est iniquitas maxima, quia authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis attribuit sibi quod operatur. Superbia sæpius seipsum glorificat de bonis quæ à Deo recipit, vel quæ Deus per eum operatur, quàm Deum. Vnde seipsũ quodãmodo deificat, dum seipsum præfert Deo, & est idololatra sui ipsius, & idolũ seipsum colens. Item sicut dicit Greg. cùm omnia vitia fugiãt à Deo, sola superbia se opponit Deo. Vnde Iob 15. legitur de superbo. *Tetendit aduersus eum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus.* Vbi dicit gl. Contra Deũ manũ tendere, est in operatione praua, despectis eius iudiciis perseuerare. Contra Deũ roboratur, qui prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deũ currit, dum quæ creatori displicent cum audacia perpetrat. Pinguis ceruix est opulenta superbia affluentibus rebus. Sicut amplius displicet alicui principi, & maiorem cõtumeliam reputat, quando ab eo, qui minoris potentiæ & nobilitatis est, ipsius deprædatur castrum, in quo est ipse præsens, quàm si deprædetur alia castra, vel rapiat ea quæ ipsi principi appropriata sunt, vt proprium equum, vel proprias vestes: sic contumelia illa quam infert Deo superbia, magis displicet ei, quàm contumelia illa, quam infert cupiditas, vel aliud vitium. Alia enim vitia DEVM fugiunt, conuertendo se ad creaturam aliam: vt cupiditas ad aurum & argen-

tum luxuria præcipuè ad delectationes, quæ sunt secundùm tactum: sed superbia vult vsurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & præesse hominibus. Sicut non est muris præesse vel dominari aliis muribus: sic non est hominis præesse vel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si videris murem dominari velle cæteris muribus, numquid risum teneas? Superbus peccat directè in Deũ: & hoc multipliciter. Deus enim ad creaturas comparatur, vt principium & vt finis. *Est enim a & o*: vt legitur Apocalypsis primo. Est etiam Dominus. Vnde Dauid Psalm. 67. *Qui ascendit super occasum Dominus nomen illi.* Ille qui habet potestatem super mortem, scilicet qui potest restaurare quæ pereunt, verè Dominus est. Vnde sæpè dicitur in veteri lege, *Ego sum Dominus Deus, hoc est nomen meum.* Largitor etiam omnium bonorum est. Superbus peccat in Deum, inquantum Deus principium est, dum opera, quorum Deus principium est, sibi attribuit, non attendens illud verbum Ioannis 8. *Ego principium, qui & loquor vobis.* Hoc modo peccauerũt in Deum Philosophi, qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, & labia nostra à nobis sunt. Peccant etiam superbi in Deum, inquantum est finis, dum *omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.* vt legitur Matth. 23. In Deum verò, inquantùm ipse est Dominus, peccant, dum in se, & in rebus suis volunt habere dominium, vbi deberent habere dispensationem solùm. Sic peccabant illi qui dicebant: *Quis noster Dominus est?* In Deum verò, inquantum ipse largitor, peccant, quum per dona Dei impugnant eum, accipientes materiam superbiendi, & Deum contemnendi: vnde debebant sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuotè. Peccant etiam in Deum, inquantum ipse largitor est, dum dant ad voluntatem suam quod dispensare debuerũt secundùm voluntatẽ Dei.

CAP. VI.

Quomodo se habeat Deus ad superbum.

Viso qualiter superbus se habeat ad Deum, videndum est quomodo se habeat Deus ad superbum. Notandum ergo, quòd Deus vilipendit superbum & detestatur, odit, & abominatur. Ad primum pertinet illud Greg. Quanto coram hominibus gloriosior, tanto coram Deo & Angelis suis vilior. Signum huius contemptus est hoc, quòd Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata Virgo: *Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles*: & Ecclesiastici 10. *Sedes ducum superborum euertit Dominus & sedere facit mites pro eis.* Prætereà, vilibus impugnat Deus superbos, ad eorum ignominiam. Vnde Augustinus: Potuisset Deus vrsis & leonibus domuisse superbum populum: sed ranas & muscas immisit, vt rebus vilissimis domaretur humana superbia. Vilibus etiam curat eos. Quandoque enim permittit Deus superbos cadere in aliquod turpe peccatum, vt turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Greg. Qui se de virtutibus extollit, ad humilitatem per vitium redit, qui acceptis virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamento sibi vulnus facit: quia ergo de medicamento vulnera facimus, facit ille de vulnere medicamentum, vt qui de virtute percutitur, de vitio curetur. Ad quod possumus referre illud quod legitur Ioëlis 2. *Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius: quia superbè egit.* Permittit enim Dominus aliquem diffamari super aliquo peccato, vt superbia eius humilietur. Quòd autem Dominus superbum detestetur, habetur Amos sexto, vbi legitur: *Iurauit Dominus Deus, in anima sua dicit Dominus exercituum. Ego detestor superbiam Iacob.* & Prou. 8. *Arrogantiam, & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor.* De odio verò quod

habet Deus ad superbum, habetur Prouerb. 6. vbi sic legitur: *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes*: id est, superbiam oculorum. Et Ecclesiast. 10. *Odibilis est coram Deo & hominibus superbia.* Meritò superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo & hominibus est iniuriosa: Deo, quia sibi vsurpat quod est eius: scilicet Dominium. Homini verò, quia vult eum sibi subiicere, quem natura ei coæquauit. Vitium superbiæ adeò est odibile, quòd etiam à suis odio habetur. Vnus enim superbus odit alium superbum, & eius superbiam: quum tamen duo superbi velut duo fratres sint in hoc vitio eiusdem patris filii, scilicet diaboli. Vnde in superbo videtur falsum esse quod legitur Eccl. 13. *Omnis homo simili suo sociabitur.* Et illud etiam quod legitur eiusdem 27. *Volatilia ad sibi similia conueniũt.* Vnus enim superbus non amat societatem alterius. Humilem verò ferè omnes diligunt, tanquam rem, quæ omnibus se subdit. Et quia dum se sub aliis humiliat, quodammodo eos exaltat. Superbus verò in hoc, quod se supra alios exaltat, quodammodo alios deprimit, & ideò intolerabilis est eis. Vnde Philosophus: Habet mens nostra sublime quoddam, & erectum, & impatiens superioris. Seneca: Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

De signis specialis odij, quod habet Deus ad superbum.

MVlta autem signa odij specialis sunt quæ habet Deus ad vitiũ superbiæ. Primum signum est hoc, quòd in præsenti annihilat eos. Vnde Eccl. 10. *Perdidit Deus memoriam superborum*, & ibidem: *Radices gentium superbarum arefecit.* Et in Psalm. 37. *Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuẽtus locus eius.* Signum etiam huius odii est hoc, quod Deus auxilium ab eis subtrahit: vnde vitium superbiæ specialiter dicitur auferre Deum homini, quia Deus superbum non iuuat, ideò dicit Magister Hugo de sancto Victore, Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira meipsum. E contrario, humilitas Deum habet paratum sibi ferre auxilium. Cuius causa est hæc: quia humilitas totam gloriam Deo attribuit: & ideò per consequens totum pondus laboris & prælii in eum ponit. Eiusdem enim gloria est pugna, dicit Dauid Psal. 23. *Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.* Humilis habet Deum vt regem gloriæ, quia gloriam ei reddit. Ideò Dominus se habet ad eum, vt Dominus virtutum: quia per eum virtutem operatur. Superbus verò se regem gloriæ constituit: & ideò Deus ei renuit esse Dominus virtutum. Non solùm Deus superbo auxilium subtrahit: imò etiam superbis resistit, humilibus verò dat gratiã. Sicut natura nihil vacuũ esse patitur, quin repleat illud: sic gratia non patitur vacuũ humilitatis, quin repleat illud. Si superbus sibi relinqueretur, vt nec à Deo iuuaretur, nec ei resisteretur, ipse non posset ascendere cęlũ: quãto minus cùm *Deus ei resistat*? Nec tamẽ miremur si Dominus superbũ sinat ascendere ad aliquam dignitatem. Tollitur enim in altum, vt lapsu grauiore ruat. Signum etiam huius odii est hoc, quod vterque aduentus Domini contra superbiam est specialiter. In primo aduẽtu venit ipse vt medicus omniũ, leniter sanans superbiã, exemplo humilitatis suæ. Vnde Greg. Propter magnum peccatum superbiæ Deus humilis venit: Iste ingens morbus animarum omnipotentem medicum de cælo deduxit, vsque ad formam serui humiliauit, contumeliis egit, ligno suspendit, vt salute tantæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tandem erubescat homo esse superbus, propter quem factus est humilis Deus. Secundus etiam aduentus erit contra

superbiam non sanandam, sed puniendam. Vnde Esaiæ 2. *Dies Domini exercituũ super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantẽ, & humiliabitur.* Signum etiam huius odii est hoc, quod Dominus tot commi iationes facit superbię. Vnde Mich. 1. *Calcabit Dominus super excelsa terræ.* Et Esaiæ 28. *Væ coronæ superbiæ.* Et in eodem: *Conculcabitur corona superbiæ.* Et Ierem. 50. *Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: Quia venit dies tua, tempus visitationis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & nõ erit qui suscitet eum.* Item libro eiusdem: *Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis totam terram, extendam manum meam super te.* Et Abdiæ 1. *Si exaltatus fueris vt aquila, & inter sydera posueris nidum tuum, inde extraham te,* dicit Dominus. Et Iob 20. *Si ascenderit in cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* Et Amos 6. *Iurauit Dominus in superbia Iacob, Si oblitus fuero vsque in finẽ omnia opera eorum.* Signum etiam huius specialis odii est hoc, quod Dominus minus misericorditer puniet superbos, quã alios peccatores. Vnde in Psalm. 30. *Retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam.* Et Sap. 5. *Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.* Et ibidem: *Fortioribus fortior instat cruciatio.* Signum etiam huius specialis odii est hoc, quod superbos, qui inferiores suos opprimunt, facit Dominus à suis opprimi superioribus. Vnde Eccles. 11. *Multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.*

Duodecim exemplum sacræ Scripturæ, quibus ostenditur quod Deus multum odiat superbum.

AD ostensionem etiam huius odii valere possunt exempla personarum, quæ leguntur in sacra Scriptura deiectæ propter suam superbiam. De quibus exẽplis sufficiat ponere duodecim. Primum exemplum est in Lucifero, de cuius deiectione sic habetur Esaiæ 14. *Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris?* Et Lucæ 10. *Videbam satanam quasi fulgur de cælo cadentem.* Adeo autem deiectus est Lucifer propter superbiam suam, vt cum esset Angelus, factus est diabolus: cum esset nobilissima creatura, factus est sanguisuga, sanguinem peccati semper sugens. Prouerb. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes, Affer, affer.* De cælo præcipitatus est in abyssum, & de primo ordine creaturarum positus est in nouissimo. Secundum exemplum est in homine, qui voluit esse sciens vt Deus, & insciens factus est vt pecus. Vnde Bernardus: Puto iumenta dicerent, si loqui fas esset, Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Et Dauid: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Psal 48 Tertium exemplũ est in Saule, qui cum humilis esset, in regẽ sublimatus est. 1. Regum 15. *Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? superbus autem factus, à regno deiectus es?* Vnde subditur ibidem: *Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Deus ne sis rex super Israel.* Quartum exemplum in Roboam filio Salomonis. De cuius superbia legitur 3. Regum 12. *Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædã vos scorpionibus.* Est autem scorpio rubus cum aculeis, vel flagellum virgarum nodosum, vel scutica habens in summitate glãdes plubeas. De humiliatione vero Roboam, subditur ibidem: *Misit enim rex Aduram, qui erat super tributa, ad populum post responsionem istam: & lapidauit eum omnis Israel, & mortuus est. Et rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalem, recessitque Israel à domo Dauid vsque in præsentem diem.* Quintum exemplum est de Sennacherib. De cuius superbia legitur Esaiæ 37. *Superbia tua ascendit vsque ad aures meas. Ponam ergo*

circulum in naribus tuis, & frenum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti. Et subditur ibidem de eius deiectione: *Egressus autem angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum lxxxv. millia. Et cum adoraret in templo Deũ suum, filij eius percusserunt eum gladio.* Sextum exemplum est in Nabuchodonosor. De cuius deiectione, sic legitur Dan. 5. *Quã do eleuatum est cor eius & spiritus eius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est à filiis hominum.* Septimum exemplum est in Holoferne & exercitu cui præerat. De cuius superbia legitur Iudith. 6. *Factum est autem cum cessasset loqui Achor, indignatus Holofernes dixit ad eum: Quoniam prophetasti nobis, dicens: quod gens Israel defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi, quod non est Deus nisi Nabuchodonosor, cum percusserimus eos quasi hominem vnum, tunc & ipse cum eis Assyriorum gladio interibis.* De superbia vero exercitus sic legitur Iudith. 14. *Excitate illum, quoniam mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.* Præ magnitudine superbiæ Iudæos mures vocabat. De deiectione eorum legitur Iudith. 15. *Cum omnis exercitus decollatum Holofernẽ audisset, fugit mens & consilium ab eis.* Solo timore & metu agitati, fugæ præsidium sumunt, ita vt nullus loqueretur proximo suo. Octauũ exemplum est de Aman. Dei eius superbia legitur Esth. 4. Cum vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco suo, indignatus est valde. De deiectione vero eius legitur in fine eiusdem capituli: *Suspensus est itaque Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo.* Nonum exemplum est in Antiocho. De cuius superbia legitur 2. Mach. 9. *Locutus est superbè Antiochus se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum:* Et subditur de eius deiectione. *Vt finiuit hunc sermonem, apprehẽdit eum dolor dirus viscerum.* Et iterum quibusdam interpositis: *Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanũ modum superbia impletus montium altitudines in statera appendens, mox humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, &c.* Decimum exemplum est in Iudaico populo, qui præ superbia reputabat gentilem populum, quasi stillam situlæ Vnde Esaiæ 40. *Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi monumentum stateræ reputatæ sunt,* & tamen Deus gentilem populum, populo Iudaico superbo prætulit. Vndecimum exemplum est in superbo Pharisæo, qui non erat sicut cæteri hominum, vt ipse dicit Luc. 18. Sed ipsa veritas publicanum pœnitentem ei prætulit, dicens: *Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo:* vt ibidem habetur. Duodecimum exemplum est in Petro, qui præ cæteris præsumpsit, dicens: *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor.* Vt legitur Matth. 26. *Et vilius cæteris cecidit: cum ad vocem ancillæ negauit,* vt legitur eodem capitulo. Ad ostensionem autem huius odii valere potest illud Psalm. 17. *Oculos superborum humiliabis.* Et illud, *Dominus concidet ceruices peccatorũ.* Potius dicit ceruices, quam manus & pedes: quia in ceruice perpenditur specialiter superbia. Ad idem valet, quod legitur Num. 15. *Anima, quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, quoniam aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo.* Vnde Dominus peccatũ per superbiam commissum, tanquam valde exosum morte punit: alia verò peccata per oblationem præcipit expiari.

De diuturnitate huius odij.

ODium vero illud. quod est Dei ad superbiam, quasi inueteratum est. Incœpit enim quam cito superbia incepit. Vnde Iudith. 9. *Superbi vero ab initio non placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum placuit tibi deprecatio.* Causa vero huius odii in magna parte patere po-

test per ea, quæ dicta sunt prius, vbi ostensum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

De causis quare superbia ita exosa sit Deo.

POtest tamen idem adhuc ostendi aliis rationibus. Vnde notandum est, quod peccatũ superbiæ ideò est ita exosum Deo, quia eum exhæredat inquantum in se est, Dominũ, quod habet Deus in creaturis, vsurpat superbus sibi. Prętер hæc non erubescit superbus de peccato suo. Impudentia vero peccatoris multum Deo displicet. Vnde Bernard. quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet Deo erubescentia pœnitentis. Item alii peccatores ex peccatis suis humiliantur, superbus vero non: quare multum displicet Deo. Vnde August. Nil aliud adeò Deo displicet, sicut ceruix erecta post peccatum. Superbus etiam Deum multum cõtemnit: quia vanitates ei præponit. Item maximum peccatum est superbia. Sic enim vocatur in Psal. 18. vbi dicitur: *Et emundabor à delicto maximo.* Et Iob 30. vbi sic legitur: *Si osculatus sum manũ meam, quod est iniquitas maxima.* Præterea homo multa habet dehortantia à superbia: & ideò magis displicet Deo superbia in homine, quantum ad hanc cõditionem, quam in diabolo. Quis enim nesciat tolerabiliorem esse superbiam in diuite, quàm in paupere? Homo quasi pauper creatura est respectu Angeli. Vnde Eccles. 25. *Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde eorum animæ. Pauperem superbum, mendacem diuitem, & senem fatuum insensatum.* Pauper homo est ex parte corporis, imò & pauperrimus. Oportet enim eũ mendicare victum & vestitum à cæteris creaturis. Quis iuxta verbũ Augustini, mandatum euangelicum implens, de duabus tunicis dat vnam non habenti? Etiam ab herbis mendicat vestimentum suum homo, vt patet in vestibus lineis: Vnde multum displicet Deo, si homo ex parte corporis, ex quo ita pauper, superbiat. Diues potest hîc dici spiritus mendax, cuius mendaciũ multum displicet Deo: vt cum dicit à corpore vinci, nec posse continere: cum tamen Dominus melius sciat potestatem eius, qui ei corpus subdidit, & continentiam ei præcepit. Senex fatuus & insensatus est mundus iste, qui quanto amplius senescit, magis diligit vanitates & puerilitates, & magis decipitur mendaciis rerũ temporalium, licet infinitis vicibus mendacia earum expertus sit. Quasi contra naturam videtur esse peccatum superbiæ in homine, præcipuè ex parte corporis. Vnde Ecclesiast. 10. *Non est creata in hominibus superbia.* Hieronymus: quomodo superbiat, qui semper secum sententiam portat? Mirum est quomodo homo superbit, cũ cor suum, quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multum displiceat, præcipuè tamen in Christianis, qui in ipso ingressu Christianæ religionis abrenuntiant specialiter superbiæ, cum dicunt: *Abrenuntio satanæ, & omnibus pompis eius.* Præuidebat Spiritus sanctus, quòd multi Christiani, qui aliis peccatis renuntiarent, pompam superbiæ retinere vellent: ideò ordinauit, vt specialiter profiterentur hanc abrenuntiationem. Præterea Dominus Ecclesiæ Christus seruus esse hominum voluit. Humiliauit enim se vsque ad ablutionẽ pedum. Vnde in nullo Christiano locus superbiæ relinqui debet. Inordinatum vero valde est, quod seruus velit esse Dominus, cum Dominus efficiatur seruus Ioan. 13. *Si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* Et Matth. 16. *Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum.* Vnde qui primus est in ecclesia, scilicet Dominus Papa, seruum seruorum se vocat, & propter hæc & multa alia habet Deus speciale odium contra

superbiam, præcipuè in Christianis. Vide in principio huius capituli.

De abominatione superbiæ.

SEquitur de abominatione superbiæ. De qua Prouerbiorum 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans.* Et Lucæ xv. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.*

Cap. VII.

Quod superbia hominem inflet, infelicem reddat, arefaciat, & bona eius consumat.

SEquitur videre quomodo se habeat superbia ad propriũ subiectum. Vnde notandum est, quod superbia inflat hominem. De qua inflatione legitur Sapien. 4. *Disrumpat Dominus illos inflatos.* Et Apostolus 1. ad Corinth. 8. *Scientia inflat, charitas autẽ ædificat.* Reddit etiam hominem valde infelicem. Consistit autem infelicitas superbi in his octo: Primò de bono semine paruã messem colligit: quod semen melius est, quam gratia Dei. Ex hoc semine oritur ei vitium superbiæ. Ipse colligit de vite spinas, & de tribulis ficus. Superbia est, quasi monstrum, quod quandoque ex suo contrario nascitur. Nunquid non monstruosum esset, si ex muliere bufo nasceretur? Sic mõstruosum est, quod ex aliqua gratia à Deo data homo superbus efficitur. Secundò bona ei mala sunt: & sicut de viro iusto legitur, quod nox sicut dies ei illuminabitur, iuxta econtrario dici potest, quod superbo dies in noctem vertitur, & lumẽ eius in tenebras. Vnde Matthæi 6. *Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Tunc lumen tenebræ sunt, cum opera de genere bonorum mala sunt, eo quod fiunt propter vanam gloriam, vel alia mala intentione. Tertiò superbus de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamine interficitur. Vnde Gregor. Qui de virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamine se interficit. Superbus de hoc, quod se viuere credit & sanum esse superbit, & sic ex sanitate infirmitatem recipit, & ex vita moritur. Quartò superbus ab eo quem vincit vincitur, & quasi de ictu suo corruit. Vnde Gregor. Difficile est quidem valde vitare peccatum, quod ex victoria vitiorũ nascitur. Quintò superbus à mortuo occiditur. Vnde super illud 1. Machab. 11. vbi Eleazar elephantem legitur occidisse. Dicit Gregor. Sub hoste quem occidit moritur, qui de culpa quam superat eleuatur. Sextò superbus sua pretiosa viliter vendit, dũm pro laude vel gloria humana se & sua consumit. Vnde Gregorius: Valde bona sua diiudicant, qui ad mercedem eorum sufficere fauores humanos putãt. Idem: Cum pro recto opere laus transitoria quæritur, res æterna retributione digna pro vili pretio venundatur. Septimò, superbus vilia chare emit, dum pro vento superbiæ regnum cœlorum amittit. De hoc vento dicit Augustinus: qui non tumet vento superbiæ, non cremabitur igne gehennæ. Octauò, infelix est superbus, quia ignominiosè à medico vento deiicitur. Vnde Iob 20. *Nollet eum ventus vrens, & auferet cum turbo de loco suo.* Ventus omnia vrens est superbia. Item superbia facit hominem & omnia bona, quæ in homine sunt, & quasi præparat cum infernali incendio Vnde Ecclesiast. 6. *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.* Ex elatione quandoque eliditur virtus corporis: quia homo elatus præsumit quandoque opus, quod supra vires suas est: vnde rupturã quandoque incurrit, vel debilitatẽ tantam, quod inutilis efficitur. Sed frequentius virtus animi eliditur per elationem. D[illegible]iorem enim inuenit se homo sæpe postquam se de aliquo opere extulit.

Exemplum

Exemplum habemus de hoc in Petro Matthæi 26. qui se extulit super alios Apostolos, dicens: *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor.* Sed non multo post valde debilem se inuenit, vt habetur ex eodem capitulo. Superbia etiã folia & fructus comedit, dum quoad meritum verba & opera hominis consumit. Ipsa est, quæ hominem & bona hominis, quasi imperceptibiliter occidit. Vnde Iob 18. *Consumat brachia illius primogenita mors.* Glossa. Primogenita mors est superbia, initium omnis peccati.

Cap. VIII.

Quod superbia hominem decipiat, excæcet, & infatuet.

ITem superbia hominem decipit, & excæcat, & infatuat. De primo dicit Augustinus: Superbia meretur illudi. Vnde omnes hæreses & omnes alii periculosi errores ex superbia proueniunt. Vnde super illud Ieremiæ 49. *Arrogantia tua & superbia cordis tui decepit te*, dicit Gloss. Omnis hæreticus arrogans, quia superbia facit hæreticum, nõ ignorantia. Ad secundum pertinet illud Apocalyps. 3. *Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo, & nescis quia tu miser & miserabilis, &c.* Ioan. 9. *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant:* super illud. Qui non vident, dicit Gloss. interlin. humiles cæci. Et super illud: Qui vident, cæci fiant. Dicit alia Gloss. interlinear. Superbi sapientes. Humiles ergo cæci illuminantur: superbi sapientes excæcantur. Ad tertium pertinet illud Bernard. Omnis superbia stulta: quamuis non omnis stultitia superbia, & illud ad Roman. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Et dicit August. Si dicendo te esse sapientem stultus factus es, dic te esse stultum, & sapiens fies. Idem: qui sibi placet, stulto placet: superbus sibi placet. Vnde consequens est, vt ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista, quod sibi placet, quum ipse Deo, Angelis & hominibus displiceat. Item legitur Prouerb. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia: ergo econtrario, vbi superbia, ibi stultitia.* Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione & arrogantia, & appatitu excellentiæ. Quod præsumptio stulta sit, patet quum supra vires suas præsumat. Vnde illud Ierem. 48. *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde: sublimitatem eius, & arrogãtiam, & superbiam, & altitudinem cordis illius. Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius, & arrogantiam, quod non sit iuxta eam virtus eius.* Et Hier. Superbia plus audet quam possit. De appetitu excellentiæ & arrogantiæ, legitur Prou. 21. *Superbus & arrogans vocatur indoctus.* Superbus hîc sumitur pro illo, qui appetit esse super alios: arrogans est ille, qui sibi falso attribuit, quod non habet, ideò vocatur indoctus: & de arrogante est hoc planũ, cum arrogantia videtur esse quidam error. De appetente vero propriam excellentiã quomodo ipse stultus sit, inferius patebit. Signum vero, quod superbus stultus sit & cæcus, potest esse hoc, quod seipsum non agnoscit. Nescit enim se hominem esse, id est, de humo Si enim de humo se esse veraciter cognosceret nouissimum locum contenderet tenere, ad similitudinem terræ, & humilis esset. Vnde rogat Psal. 9. *Sciant gentes, quoniam homines sunt.* Signum etiã cæcitatis est hoc, quod superbus nescit discernere inter aliquid & nihil, putans se aliquid magnũ esse, cum nihil sit in valore: iuxta verbum Apostoli dicentis ad Galat. 6. *Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.*

De quinque modis, quibus superbia hominem infatuat.

INfatuat autem hominem superbia quinque modis. Primò ad modum ebrietatis. Vnde Habac. 2. *Quomodo vi-*

num potantem decipit, sic erit vir superbus. Vinum hoc modo decipit potantem. *Ingreditur enim blande*, vt legitur Prouerb. 23. postquam vero receptum est incommensurate, ipsum dominatur in homine, & facit eum fatue credere, & fatue loqui: sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorem, ipse postea eam de facili recipit in intellectu, vt alta de se credat: & in ore, vt de se alta loquatur, & est velut ebrius. Altitudo enim quam appetit, facit eum fatue credere, & fatue loqui. Exemplũ habemus de hoc Esaiæ 14. in Lucifero dicente: *Similis ero Altissimo*, quod non dixisset, nisi amore illius altitudinis ebrius fuisset: cum certũ sit illud, quod dicitur per superlationem, vni soli conuenire. Secundò infatuat superbia eo modo, quo inflatio faciei solet ipsum visum impedire. Superbia enim est inflatio faciei interioris. Vnde Iob 15. *Operuit faciem eius crassitudo.* Et Augustinus: Facies mea inflata non sinebat videre. Tertio modo aufert superbia sensum homini, eo modo quo phrenesis vel paralysis, quæ valde magna solet homini sensum auferre. Ad primum pertinet, quod dicit Gregorius loquendo de illo verbo Lucæ 7. Videns autẽ hoc Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se. *Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis mulier quæ tangit eum.* Inter duos ægros medicus aderat, sed vnus æger in febre integrum sensum tenebat: alter vero in febre & sensum perdiderat mentis. In ægritudine sensum perdiderat, quia hoc ipsum, quod longe esset à salute, ignorabat. Nec solum velut phreneticus est superbus, sed etiam velut paralyticus. Cum enim humilitas sensus sit propriæ paupertatis, superbia est insensibilitas propriæ paupertatis. Vnde velut quædam paralysis est. Quarto modo infatuat superbia hominẽ, quia facit eum alta solum respicere, ex quo enim homo alta amat, ipse ad alta oculos habet: quia vbi amor, ibi oculus. Vnde Prouerb. 6. *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima illius. Oculos sublimes, &c.* Vnde superbus, quæ sunt infirma in se & infima nõ videt. Quinto modo infatuat superbia hominem: quia est velut moles soli iustitiæ opposita, non permittens lumen ipsius ad superbum venire. Vnde Matth. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Gregorius dicit de superbis. Tanto à Dei lumine longe sunt, quanto apud se humiles non sunt.

De stultitiis quibus laborat superbus.

NEc solum vna stultitia laborat superbus, sed multis: quarum duodecim ponere sufficiat. Est autem prima stultitia superbi, quod ipse vult altũ ædificium construere, & absque fundamento, ideò certus potest esse de ruina sui ædificii. Vnde dicit Gregorius de superbo: Soli ruinæ crescit, quod ędificat, quia ante molem fabricæ fundamenta humilitatis non parat: Prouerb. 37. *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam.* August. Magnus esse vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam cõstruere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Quanto altius erigitur ædificium, *tanto* altius foditur fundamentum. quo superuenturum est cacumen ædificii? Ecce dico vsque ad conspectum Dei. Qualiter autem aliquis fundamentũ debeat facere, habetur Esaiæ 2. vbi sic legitur: *Abscondere in fossa humo* ad literam, fundamentum in terra absconditur. Et sapiens vitam suam abscondit, præcipuè in principio. Vnde Prouerb. 10. *Iustus quasi fundamentum sempiternum.* Istam stultitiam superbi ostendit August. aliis verbis dicens. Arborem attendite: figit radicem in humili, vt vertice tendat ad cœlũ. Sine humilitate vis excelsa apprehendere, sine radice auras petis: ruina est illud, non incrementum. Secunda stultitia superbi est, quòd ipse appetit exaltationem, quæ fit ad maiorẽ eius præcipitationem. Le-

gitur Luc. 4. quod quum Dominus venisset Nazareth, & dixisset prophetiam illam, *Spiritus Domini super me, &c.* hodie esse impletam in auribus eorum, *Ipsi duxerunt eum ad supercilium montis, super quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarēt eum.* Nunquid ista exaltatio bona erat, & appetenda Domino, quæ fiebat ad eius præcipitium? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altum, vt lapsu grauiore ruat. Diabol⁹ facit sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, vt comminuatur, & statim descendit, & comminutam comedit. Sic diabolus quando in statu humili non potest aliquem frangere, procurat vt eleuetur ad aliquam dignitatem, & deinde vt de ipsa cadat, vel in futuro in infernum, vel etiam in præsenti per depositionem: & tunc confractum deuorat, vel ad pœnam æternam ducit, quia cadit in odium vel inuidiam erga eum qui sibi succedit. Ad istam confractionem potest referri illud Iob 30. *Eleuasti me, & quasi super vētum tollens allisisti me valide.* De præcipitio superbiæ, dicit Bernardus loquens ad superbum: Paulatim & quasi per gradus ascendis, sed non paulatim descēdes, sed tanquam fulgur in spiritu vehementi. Et cum lxxij. discipuli dicerent Domino, *Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo*, ipse ait illis: *Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem*, insinuās eis, quod qui ad modum sathanæ superbiunt, ad modum eius præcipitantur. Ad illud præcipitium pertinet illud Iob 33. *Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent.* Et hoc quod legitur Matth. 4. quod quū Dominus esset super pinnaculum templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitium, dicens: *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Fiduciam autē accepit diabolus ex hoc, quòd multos in altitudine positos præcipitauerat. Ad idem etiā pertinet illud Lucæ 18. *Omnis qui se exaltat, humiliabitur, &c.* Sæpè enim in præsenti hoc accidit. Cuius rationem insinuat nobis Sapiens, dicens: Abiectos & submittentes se libenter alleuamus, quia hoc facere tanquam maiores videmur. At qui se supra modum extulerit, premere ac deprimere videtur: nec tam se maiorem, quàm cæteros minores facere: & ideò alii libenter eum humiliant In futuro etiam, qui se exaltat, humiliabitur. Est enim ex violentia, quod superbus in alto est, cum locus eius proprius infernus sit. Similiter quasi ex violentia est, quod humilis est in loco infimo, cum dignus sit regno æterno. Vnde cessante violentia superbus descenderet in infernum, & humilis aduolabit in cœlum. Sic fit de superbo sicut de vase, quod confringi debet, quod eleuatur vt perfectius frangatur. Vnde Prouerb. 16. *Ante ruinam exaltatur cor.* Et etiam quandoque non expectat Dominus, quoad superbus in dignitate, quam appetit, eleuatus sit, sed dū in ipso ascensu est, Dominus eum deiicit. Vnde in Psalm. 72. *Deiecisti eos, dum alleuarentur.*

Quod mons superbiæ sit locus infelicissimus, quadrupliciter ostenditur.

Tertia stultitia est, quod ipse eligit mansionem suam in loco infelicissimo. Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. Prima ratio est, quod bonæ conditiones, quæ solent esse in cæteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cœlo sunt proximiores aliis locis: sed mons superbiæ remotissimus est à cœlo. Maximè enim distat ab humilitate, cū superbia & humilitas sint contraria. Contraria autem à se maximè distant. In cœlum autem non fit via, nisi per humilitatem. Vnde Matth. 18. *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et Apocal. 3. dicit Dominus humili: *Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo poterit claudere, quia modicam habet virtutem:* id est, humilitatem. Sic econtrario dicere potest superbo: Ecce dedi coram te

ostium clausum, quod nemo potest aperire: quia maximum habes vitium, scilicet superbiam. Montes etiam fortiores solent esse cæteris locis, eo quod hostes non habeant de facili ad eos accessum. Sed ad montem superbiæ omnes hostes spirituales, & vitia, & dæmones facillime accedunt Vnde Ecclesiastici 10. legitur de superbia *Qui tenuerit eam, adimplebitur maledictis.* Id est, vitiis. Item montes solent esse mundi & sani, quia ibi sordes confluere non possunt. Sed mons superbiæ immundior est & minus sanus cæteris locis, quasi enim contra naturam, ad eam sordes confluunt. Vnde quasi mons pestifer est: secundũ illud Ierem. 51. *Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis vniuersam terram.* Secunda ratio est, quia fere omnia bona fugiũt montem superbiæ. Est enim mons Gelboe, in quo nec ros nec pluuia descendit. Si omnes montes, qui sunt in circuitu eius visitaret Dominus, à monte tamen superbi transiret. Desuper non recipit mons iste, nec rorem gratiæ, neque pluuiam interioris doctrinæ. Fluuius etiam humanæ doctrinæ non potest ad eum ascendere. Superbi enim impatientes sunt eruditionis vel correctionis. Quæ vero sunt causæ huius spiritualis siccitatis, quæ est in monte superbiæ. Vna est hæc, quod mons iste situs est in lateribus Aquilonis: iuxta illud, quod dicit primus superbus, Esa. 14. *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ventus enim Aquilo dißipat pluuias,* vt legitur Prouerbiorum 25. Alia causa est ipsa altitudo. Aqua enim gratiæ vel doctrinæ confluit ad loca humilia. Vnde in Psalm. 103. *Inter medium montium pertransibunt aquæ.* Tertia ratio est, quia si qua bona sunt in monte isto, in periculo sunt. Vnde Sapiens: Superbia omnia habet in periculo, humilitas in tuto. Quarta ratio est, quia fere omnia mala accidunt in monte isto. Perflant ibi diuersa genera ventorum, quia perflant altissima venti. Corda etiam eorum, qui morantur in monte illo, congelantur. Vnde Ecclesiastici 43. *Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua.* Flatus Aquilonis intelligitur suggestio diaboli. Ad quem flatum congelantur corda superborum: & quia indurantur, & quia sunt absque dilectione Dei & proximi. In monte isto Angelus factus est diabolus. Vnde Bernardus: quem sequimini miseri homines, quem sequimini? An non videtis satanam tanquam fulgur cadentem? Nonne iste est mõs, in quem ascendit angelus, & diabolus factus est? August. super Psal. *Superbia angelum fecit diabolum, humilitas hominem Deum.* In isto mõte Saul dæmoniacus siue arreptitius factus est. Vnde 1. Reg. 16. *Ecce spiritus Domini malus exagitat te.* In hoc etiã monte Nabuchodonosor in bestiam est conuersus, vt leo esset in posterioribus, bos in anterioribus, ad minus secundum quod sibi videbatur. Ista eadem hodie accidunt multis in monte superbiæ. Alii enim ibi diaboli efficiuntur, per inuidiam ad modum diaboli gloriam aliis inuidentes. Alii arreptitii per iram. Alii vero boues, solum de pastu sui corporis curantes. Psalm. 105. *Mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli, comedentes fœnum.* Alii vero leones, per cupiditatem & rapinam. Prouerbiorũ 28. *Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Quarta stultitia superbi est, quum ipse possit descẽdere cum facilitate & maxima vtilitate, potius elegit ascendere cum magno damno, & cum magna difficultate. Bernard. O abusio, ô peruersitas filiorum Adam: quia cum ascẽdere difficillimum sit, descendere autem facillimum: ipsi & leniter ascendunt, & descendunt difficilius, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Idem: Conatur quis montem potestatis ascendere, quantos, putas, contradictores habebit? quantos inueniet repulsores? obstacula

quanta? difficilem viam? Nec est illa stultitia superbi parua, quũ potius vult per arduam viam ire ad mortem suam, quàm per humilẽ ad vitam. Potius vult ascendendo ire ad suspendium, quàm descendendo ad regnũ æternum. Quinta est, quòd ipse ad dignitatẽ tendit per indigna, & ad dominationem per miserrimam seruitutẽ. De primo dicit Seneca. Non fit tibi ambitio, quæ ad dignitatem, nisi per indignitatem non adducet. Ad secundum pertinet hoc, quòd diabolus, quum ostendisset Domino gloriam mundi, dixit ei: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Matth. 4. In quo facto insinuatur, quòd diabolus eos qui appetunt dominationem, antequam eam obtineant, redigit in miseram seruitutem: quæ enim miserior seruitus, quàm seruitus vitiorum? Bernardus. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè, nisi indignius iudices hominẽ tibi quàm vitium dominari. Sexta est, quòd ipse tantùm appetit exaltationem, quòd non videtur curare qualis sit exaltatio illa: vtrum sit ad malum, vel ad bonum suum. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum, vt legitur Ecclesiastici octauo.

De sex speciebus exaltationis.

Exaltationis species sex.

VT autem appareat quanta sit stultitia hæc, sex species exaltationis ponemus. Quarum vnica appetenda est. Prima est ad Dei honorem, & Ecclesiæ ædificationem, & cùm aliquis habens eminentiam vitæ, ponitur in eminentia dignitatis, vt sit quasi lucerna lucens ad Dei gloriam & proximorũ exemplum. Vnde Lucæ 11. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.* Ad Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Et Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Secũda est ad deiectionem seu præcipitium: de qua satis dictum est prius: quam constat non esse appetendam. Tertia est ad supplicium, hoc modo exaltantur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio superbi. Ad hoc enim procurat diabolus, quòd ipsi exaltentur, vt amplius crucientur, & in præsenti, & in futuro. Ad primum pertinet illud Bernardi. O ambitio! ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Et illud quòd Dominus coronã spineam habuit. Omnis enim corona spinea est, quia non habetur dignitas absque cruciatu. De secundo Sapient. 6. *Potentes autem potenter tormenta patientur.* Quarta est ad opprobriũ. Talis est exaltatio facinorosorum, qui ponuntur in pandulacro, vel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cùm aliquis in manifesto peccato existẽs præficitur aliis: quanto enim in altiori loco ponitur, tanto peccatum eius pluribus ostenditur. Vnde Seneca. Eorum qui in turba sunt, qui non excedunt, latent virtutes: vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent: nostra facta dictaq; accipit rumor, & ideò nullis magis curandũ est qualem famam habeant, qui qualemcunque habuerint, magnam habituri sunt. Boëtius in libro consl. Collata improbis dignitas, non modo non efficit dignos, sed potius prodit & ostendit indignos. Quale est hoc, vt ille qui mortuus est in peccato, non solùm quatriduanus, sed etiam quadragenarius, vt fœtore suo alios corrumpat in alto loco velit poni, qui potius desiderare deberet, vt sub terra absconderetur, sicut corpora mortua absconduntur, ne fœtore eorum homines corrumpantur. Fœtor iste figuratus est in fœtore Antiochi 2. Mach. 9. vbi dicitur, quòd fœtore eius exercitus grauabatur. Talis est velut lucerna extincta, tetrũ fumum de se emittens. Vnde abscondendus esset, non super candelabrum ponendus. Quinta est ad ludibrium, vt quando ali-

cui fatuo traduntur insignia regia, vel Episcopalia, qui tamen non est Rex vel Episcopus. Et talis est exaltatio hominis superbi, qui signum habet libertatis, cùm seruus sit omnium vitiorum. Tullius. Omnis stultus seruus, omnis sapiẽs liber. Putetur-ne Imperator hoc nomine dignus? quomodo enim libero imperabit, qui non potest cupiditatibus imperare? Refrenet prius libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat auaritiam, cæteras animi labes expellat: tunc incipiet imperare, cùm ipse turpitudini ac dedecori parere desierit. Dum his obediet, non modo Imperator, sed liber omnino habendus non est. Superbus habet signa dignitatis, cùm ipse omni bono sit indignus. Indignus etiam est pane, quo vescitur, & etiam vita. Vnde Prælatus qui non habet ea, quæ pertinent ad Prælatum, non est Prælatus, sed simia Prælati, iuxta verbum Bernardi dicentis: Simia in tecto, Rex fatuus sedens in solio. Simia non est in tecto ad suum honorem, sed ad hominum derisionem. Sic Prælatus inhonestus derisio est hominum. Quasi Prælatus est, & non est verè Prælatus. Vnde Esa. 22. dicitur ad Sobnam præpositum templi: *Tu quid hîc, aut quasi hîc, quis?* quasi diceret ei: Non es quis, sed quasi quis. Illusio ista figurata est in illusione Domini, Matth. 27. vbi dicitur: *Et exuentes eum chlamydem coccineam, circumdederunt ei, & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera manu eius: & genuflexis ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudæorum. & expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.* Omnia ista fiunt specialiter indigno, qui aliis præficitur. Veste enim innocentiæ exuitur, & rapacitate & crudelitate, quæ est velut vestis coccinea, pauperum sanguine cruẽtata induitur. Corona etiam de spinis plectitur, quia dignitatẽ illius multiplex punctio comitatur. Arundo, quæ est exterius lucida & interius vacua, in manu eius ponitur: quia ipse potens est in alios, sed in se infirmissimus est, nulli vitio resistere valẽs. Genuflexo ille à ministris suis illuditur, quia ab illis vocatur Dominus, quorum verè est seruus, cùm sollicitudo de victu & vestitu eorum ad eùm pertineat. Salutatur etiam ab eis, qui procurant mortẽ eius. Spuunt etiam ministri in faciẽ eius, dum eum facinoribus suis polluunt. Arundine caput eius percutiunt, dum in potestate ab eo recepta animam eius lædunt. Sexta species exaltationis est, quæ fit ad ventilationem & dispersionem. Sic palea exaltatur, vt à grano separetur. Puluis etiã exaltatur, vt à vento dispergatur: & talis est exaltatio superbi, qui diabolo procurante in sublimitate dignitatis ponitur, vt à bonis separetur & elongetur. Iob 20. *Tollet eum ventus & vrens.* & in Psalm. *Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.* Non est ergo omnis exaltatio appetenda, quum non omnis sit ad honorem. Vnde super illud Ioan. 19. *Plectentes coronam de spinis*, dicit Gloss. Loco ignominiæ est apud indignum dignitas. Septima stultitia superbi est, quòd cùm ipse omnia appetat ascendere, tamen viam refugit, per quam solam est ascensus: scilicet humilitatem. Bern. Per humilitatem ascendite ad sublimitatem: quia hæc est via, & non alia præter eam: qui aliter vadit, potius cadit, quàm ascendit. Christus, cùm per naturam diuinitatis non haberet quò ascenderet, quia vltra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret inuenit. Octaua est, quòd cùm ipse sublimitatẽ appetit, in loco tamen infimo se ponit, & cùm creditur ascendere, descẽdit. Locus valdè altus est humilitas, quum sit vicina Altissimo. Ambr. Nihil excelsius humilitate, quæ tanquã superior nescit extolli. Superbia verò locus valdè infimus est, cum maximè distet à Deo. Vnde super illud Psal. 33. *Iuxta est Dominus his, qui*

tribulato sunt corde, dicit Gloss. Altus quidem Dominus est: vicinatur tamen humili, & nõ se erigenti. Et Greg. loquens de illo verbo. Deiecisti eos dum alleuarentur, ait, non dicit postquam eleuati sunt: quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idem: Omnis qui temporaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. Nona est, quòd ipse potius elegit esse in tempestate, quàm in tranquillitate. Tempestas est ipsa potestas. Greg. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis? Decima est, quòd cùm ipse ingredi velit per humile ostiũ, collum tamen extendit, & caput eleuat. Iob 15. *Cucurrit aduersus Deũ erecto collo.* Ostiũ paradisi Christus est, & est valdè humile est ostiũ. Vnde super illud Ioan. 10. *Ego sum ostium:* dicit Glo. Hoc ostium est ianua humilis. Qui per hanc vult intrare, oportet vt se humiliet: ne si erectus sit, offendat in humilem ianuam. Vndecima est, quòd illos, quibus præesse cupit, sibi superponit. Vnde Gregor. super Iob 26. Tantorum pondera vnusquisque ferre compellitur, quantis in hoc mũdo principatur. Duodecima stultitia superbi est, quòd ipse per viam arduam incedere quærit, qui per viam planam incedere nescit: non attendens illud Poëtæ: *Qui cadit in plano, vix hoc tamen euenit vnquam: Sic cadit, vt tecta surgere possit humo.* Mirum est, quòd ille, qui ita se videt in plana cadere via, ita appetit ardua loca, & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus Ecclesiarum, non attendens illud Bernardi: Facilè est in alto se continentem obstupescere, & de vita periclitari.

Cap. IX.

Quod Superbia sit valdè periculosa infirmitas.

ITem facit ad detestationem etiam superbiæ hoc, quòd ipsa est valdè periculosa infirmitas, & valdè magna deformitas. Habet etiam miseram seruitutem & magnam debilitatem. Est autem superbia infirmitas, quia de facili incurritur, & non de facili curatur. Post curationem etiam de facili in eam recidiuatur. Quod de facili non curetur, patere potest ex eo, quòd nullus sine ea perit. Vnde Glos. super illud Io. 6. *Hæc est voluntas eius, qui misit me Patris, &c.* De tumẽtibus pariter, de pusillis nihil, & Mat. 18. *Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.*

Triplex ratio, quòd de facili in superbiam incurratur.

TRiplex autem ratio potest assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatem superbiæ. Prima est, quia non putatur esse tanta infirmitas quanta est, & ideò non vitatur, sicut vitanda esset. Vnde Gregorius. Cum minus turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia omnes turpem eam esse nouerunt. Secunda est, quia manifestiora inueniuntur exempla superbiæ, quàm aliorum vitiorum. Fornicatores enim & alij peccatores occultant peccata sua: sed superbia palàm cõmittitur. Tertia, propter multiplicem materiam, à qua superbia oritur. Potest enim oriri ex quocunque bono. Quòd autem non curetur de facili, patet ex illo verbo Ecclesiastici 3. *Synagogæ superborum non est sanitas.* & ex illo verbo Iob 15. *Cunctis diebus vitæ suæ impius superbit*, quando aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odii, vel luxuriæ ipse confitetur, & dimittit illud peccatum. Peccatum verò superbiæ nec confitetur, nec proponit dimittere.

Multiplici ratione ostenditur, quòd superbia de facili non curetur.

MVltiplici autẽ ratione potest ostẽdi, quòd non dè facili curetur hæc infirmitas. Primò, per hoc, quòd infirmitati diaboli, quæ est incurabilis, omni-

no assimilatur. Peccatum enim Luciferi fuit superbia. Secundò, per hoc, quòd non cognoscitur hæc infirmitas. Etiam illi, qui pleni sũt superbia vsque ad oculum, qui supernè comedunt & bibunt, incedunt & dormiunt, non cognoscunt eam: & quia non cognoscitur, ea de facili non curatur. Quod autem non ita de facili curetur, quia non agnoscitur, patet ex his testimoniis scripturæ quæ sequuntur: Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Bern. Scio longius esse à salute membrum quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem, periculosius laborare. Ambr. Grauissimè peccas, & ignoras. Seneca. Initium salutis est, cognitio peccati. Idem: difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Idem: in his morbis, quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnia sua narrare, vigilantis est, & vitia sua confiteri, sanitatis indicium est. Tertiò, per hoc, quòd remedio non iuuatur, imò deterior fit. Superbia fuit causa, quare Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Ioan. 9. *Ego in iudicium veni in hunc mundum; vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.* Gloss. interlin. super illud: *Qui non vident*, humiles cæci. Et super illud: *Qui vident*, alia Glossa interlin. Sapientes superbi. Venit ergo Dominus in hunc mundum, vt humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes excæcarentur, Vnde & subdit in eodem capite Euangelii Dominus: *Si cæci essetis, non haberetis peccatum*: id est, si verè cæcos vos esse reputaretis. Nunc verò dicitis quia videmus, ideò peccatum vestrum manet. Quod figuratum esse videtur Matt. 26. vbi legitur Petrum amputasse auriculam seruo principis sacerdotum. Petrus enim, id est, cognitio, aufert multis litteratis auditum prædicationis, vel aurem obedientiæ. Ad quod videtur pertinere illud Prouerb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri? magis spem illo habebit insipiens.* Quartò, quia pietas Dei non ita respicit superbum, sicut alios peccatores. Vnde Greg. Cælestis medicus ægros non respicit, quos etiam de medicamento deteriores fieri videt. Quintò, quia superbia maximè distat ab humilitate, quia est ei contraria: sola autem humilitas est via ad curationem. Vnde super illud Iob 31. *Si lætatum est in abscondito cor meum.* dicit Greg. Superbia quanto longius ab humilitate, tanto grauius est in desperatione: id est, tanto minus potest haberi spes de futura correctione eius. Ad ostẽdendum etiam quòd de facili in eam recidiuatur, eadem possent adduci, quæ posita sunt ad ostendendum, quòd de facili non curatur.

Cap. X.

Quod superbia est deformitas magna.

Est autem superbia magna deformitas, quia gibbus est, quo aliquis à sacerdotio Domini repellitur. Leuit. 21. *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo, vel grandi, & torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbosus, vel lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem habuerit, vel herniosus.* Cæcus est homo illiteratus. Vnde Esa. 42. *Quis cæcus, nisi seruus meus?* Cæcitas ista multùm nocet hodie in Ecclesia Dei. Vnde Esa. 5. *Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam.* & eiusdem 56. *Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ saltus.* Speculatores eius cæci omnes. Claudus est, qui quandoque inclinatur ad seruiendum Deo, quandoque diabolo. De qua claudicatione 3. Reg. 18. *Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum.* Paruum nasum habet, cui parum fœtent peccata.

peccata. Grandem nasum habet, sed tortum, cui multùm fœtet peccatum: sed ipsi personæ peccãti indignantur. Contra quod dicitur ad Ephes. 5. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollantur à vobis.* Fractum habet pedem vel manum, qui impotens est ad ambulandum in via Domini, vel benè operandum. Gibbum habet, qui superbus est. Lippus qui terrenam sollicitudinem habet, quia visus eius impeditur. Albugo in oculo, est oppositio proprii candoris vel innocentiæ. Iugem scabiem habet, qui in corde suo immundas cogitationes iugiter versat. Impetigo ad litteram, est sicca scabies, sine dolore fœdans decorem. Vnde impetiginẽ habet qui est infamis. Herniosus est, cuius interiora nimis descendunt. Vnde signat auarum, qui proiecit in vita intima sua. Superbus etiã in vili seruitute est. Cùm enim omnium iudicia timeat, omnium seruus est. 1. ad Corinth. 4. *Qui autem me iudicat, Dominus est.* Seneca. Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

Quòd superbia arundini & vento comparatur.

TAntæ etiã debilitatis est superbus, vt propter eam arundini comparetur. Matt 11. *Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?* Comparatur etiam arundini, eo quod interius sit vacuus. Aug. Extra plenus, intra vacuus, carne crepat, corde mendicat.

Cap. XI.

De diuersis rebus, quibus superbus comparatur.

VAlere etiam possunt ad detestationem superbiæ diuersæ creaturæ, quibus superbia vel superbus comparatur. Comparatur enim vento, paleæ, spumæ, corniculæ, vesicæ. Vento autem comparatur multiplici ratione. Primò, vt ostendatur quantum timenda sit homini, quum ipsa sit ventus, homo verò, puluis. Vnde Gen. 3. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Secundò, vt ostendatur quantum noceat superbia luci sapiẽtiæ, & rori gratiæ. Ventus enim extinguit lucem & siccat rorem. August. Lucerna vt non extinguatur, ventum superbiæ non patiatur. Tertiò, vt ostendatur superbia præcipuè esse timenda his qui in alto sunt. Perflant enim altissima venti. Ideò dicit Apostolus 1. ad Timoth. 6. *Præcipe diuitibus huius sæculi, non sublime sapere.* Superbia in alto orta est; primo scilicet in cælo, & ideò libenter in alto moratur. Quartò, quia superbi sicut ventus sonant. Sunt enim frequenter garuli & tumultuosi. Psalm. 9. *Periit memoria eorum cum sonitu.* Quintò, quia facit in homine quandam tempestatem, sicut ventus in mari. Psal. 106. *Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos.* Cùm laudantur, tunc ascendunt ad cælos: quum autem vituperantur, descendunt vsque ad abyssos, Esaiæ 57. *Cor impii quasi mare feruens, quod quiescere non potest.* Fumo etiam comparatur superbus, quia ad modum fumi quanto plus ascendit, tanto plus euanescit. Psal. 38. *Inimici verò Dei mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficit.* Et sicut superbus fumus est in culpa, sic erit in pœna, Esa. 65. *Qui dicunt: Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.* Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardẽs tota die. Spumæ etiam comparatur, siue bullæ, quæ est super aquam, quæ citò transit. Oseæ 11. *Transire fecit Samaria Regem suum, quasi spumam super faciem aquæ.* Populus superbiæ principi consentiens, quandoque est causa, vt citò princeps transeat de vita ista. Corniculæ etiam comparatur superbus, quæ dicitur sumpsisse pẽnas aliarum auium, & inde superbisse, quibus ablatis, mansit turpis & nuda. Sic si à superbo aliena auferas, puluis & cinis remanebit. Comparatur etiam vesicæ vento plenæ,

quæ vesica ad nihilum redigitur, dum mortis aculeo vel ægritudine pungitur. Comparatur etiam paleæ, propter leuitatem, & inconstantiam. Et sicut non facit ad valorem fumi, vel spumæ, vel paleæ, quòd superiorem contendunt habere locum: sic non facit ad honorem superbi, quòd super alios vult esse: imò in hoc ostendit spumam vel paleam esse: quia si granum esset, infimum locum teneret. Aurum, quod inter metalla est pretiosius, infimum locum sua ponderositate contendit habere. Ad idem nos monet Dominus, Luc 14. *Cùm inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouißimo loco.*

Cap. XII.

Quod diligenter Dominus velit suis à vitio superbiæ carere.

VLtimò potest valere ad detestationem superbiæ, hoc, quòd Dominus ita vult diligenter cauere seruis suis à vitio isto. Potius vult habere stultos seruientes ignobiles, infirmos contemptibiles, pauperes peccatores & etiã pauciores, quam habeat eos superbos. Omnia ista ex verbis scripturæ quæ sequuntur, possunt esse manifesta. 1. Cor. 1. *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, &c.* Et super illud Ioan. 1. vbi loquitur de Nathanaele: dicit Gloss. quod Nathanael, qui doctissimus erat, non est in Apostolatum electus. Omnes enim Apostoli de indoctis assumpti sunt, vt confundantur sapientes: & Aug. Nisi humiliter & fideliter præcederet piscator, non humiliter sequeretur orator. & 1. ad Cor. 1. *Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius.* Et super 2. Regum dicit quædam Glossa, quæ mundus per fastum elationis spernit, Deus per deuotionem humilitatis acquirit, & 1. ad Corinthios 1. *Infirma mundi elegit Deus, &c.* Iacobi 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo?* Gregorius. Nonnunquam Dominus, quibus magna tribuit, quædam parua reprehensibilia relinquit, vt semper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduersarii minimè fatigãt. Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuibus suis, ex parte damna intulit, ex parte fortiter stetit, vt electi Angelorum spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robustius, quanto humilius starent. Permisit etiam Deus Dauid & Petrum mortaliter peccare, vt sic humiliarentur. Permisit etiam Iudam omnino perire, qui erat de ordine & numero Apostolorum & societate Domini, vt nullus in quocunque ordine sit, inquit, superbiat. Et breuiter, omnes miseriæ, quas viri sancti sustinent, ad hoc sunt, ne superbiant. Vnde 2. ad Corinth. 12. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ qui me colaphizet.* Gregorius. Dum vitia tentant nos, proficientes in nobis virtutes humiliant. August. O venenum superbiæ! non nisi veneno tentationis curandum. Et Gregorius. super Iob. Iebusæum Israël tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat, dum minima non superat, & tamen neque per omnia ista domatur superbia humani cordis. Vnde Bernardus: O mira fatuitas cordis nostri! cuius elationem perfectè dimittere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis tanta materia non sufficit, quin adhuc superbiat terra, & cinis. Absque modo videtur Dominus persecutus fuisse superbiam, doctrina scilicet & exemplo. Doctrina cum consuluit Luc. 14. *Recumbe in nouißimo loco.* Non dixit in mediocri loco, sed in nouissimo. Et Matth. 18. *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Et ibidem: *Quicumque humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum.* Exemplo etiam vi-

detur persecutus esse superbiam sine modo in formatione hominis, cùm quasi in eadem veste sociauit purpuram cum sacco, animam carni coniungendo, & ex brutali natura & anima, quæ similis est angelicæ naturæ, hominem constituit dignissimam creaturam, imò limo terræ copulauit, & iuxta verbum Esaiæ 50. *Cælos induit tenebris, & posuit saccum operimentum eorum.* quod constat esse factum specialiter contra superbiam. Item absque modo videtur superbiam persecutus fuisse, cùm ad ipsam destruendam semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & cùm pedes discipulorum lauit. Vnde Ioan. 13. dicit ei Petrus: *Domine, tu mihi lauas pedes?* quasi dicat: Nõ lauabis mihi pedes in æternum: quia nimia esset hæc humilitas, quæ præcipuè videtur extitisse in passione. Vnde passio eius excessus vocatur Lucæ 9. Dicunt aliqui, quod nimis potest esse humilis homo, sed quantumcunque humiliauerit se, tamen humilior Christo non erit, cùm ipse nouissimus virorum fuerit. Esaiæ quinquagesimo-tertio.

PARS SECVNDA, QVÆ habet xx. Capitula.

De diuisione superbiæ.

CAP. I.

De diuisione superbiæ, & de illa specie superbiæ, quando quis credit se bona sua habere à se.

POsitis his quæ pertinent ad detestationem superbiæ consequens est, vt diuisiones ad idem vitium pertinentes ponamus & prosequamur. Et notandum quòd superbia primò diuiditur in superbiam interiorem & exteriorem. Interior autem diuiditur in superbiam intellectus & superbiam affectus. Superbia intellectus quatuor habet species. Prima est, quando aliquis credit sua bona habere à se. Secunda est, cùm aliquis credit à Deo sua bona habere, sed à suis meritis. Tertia, quando credit se habere, quod non habet. Quarta, quando in opinione præfert se aliis. Vnde versus: *Ex se pro meritis, falso plus omnibus instant.* Prima specie laborabant philosophi qui dicebant: Labia nostra à nobis sunt. De hac specie Iob 11. *Vir vanus erigitur in superbiam, & quasi pullum onagri se liberum natum putat.* Superbus nihil credit se tenere ab aliquo. Videtur tamen, quòd nullus habeat hanc speciem superbiæ. Nullus enim est, qui nõ credat bona sua à Deo habere. Vnde Bernardus super illud. Oleum effusum nomen tuum. Quis tam insanus erit, vt aliũde, quàm à Deo, aliquid habere præsumat? Nemo sanè, etiam infidelis videtur esse in hoc errore. Bernardus: Inexcusabilis est infidelis, si non diligat Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute. Nempe clamat intus ei innata iustitia: quia ex toto se diligere debet illum, cui se totum debere nõ ignorat. Ad quod dici potest, quòd ideò dicitur superbus credere bona sua à se habere, quia facit ac si crederet. Simili modo loquendi dicitur de aliquo, quod non credit Christum filium Dei esse: cùm nec terretur eius cõminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit: vt dicit Bernardus.

De sex quæ facit superbus, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo.

SEx verò sunt quantum ad hoc quod dicitur superbus facere, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo. Primò, quòd de bonis suis gloriatur in corde. Vnde Apost. 1. ad Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti?* Secundò, quòd de bonis suis iactat se, Iob trigesimo-primo: *Si osculatus sum manũ meam.* In manu intelligitur operatio: in osculo, quod est contactus oris, laudatio proprii operis. Tertiò, quia de bonis suis gratias non

agit Deo. Vnde ingratus dicitur non cognoscere beneficium acceptum, eo quod faciat quasi non cognosceret. Et est illud vitium valdè nociuum homini. Bernardus. Ingratitudo est ventus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Gregorius: Non est dignus dandis, qui non agit grates de datis. Quartò, quia non habentem similia bona, contemnit. Vnde Bernard. loquens Pharisæo: Frustra inflaris aduersùs publicanum, qui ideò non habet vt tu, quia non accepit vt tu. Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere, cæteros aspernando prodis quid in corde locutus sis. Non enim iudicares publicanum contemnendum præ te, si non præ illo honorandum te censeres. Quintò, quòd sibi vult viuere, & non Deo. Vera recognitio Domini est, redditio census vel seruitii. Vnde cùm superbus seruire Deo renuit, ipse bona sua, se habere à Deo non recognoscit, nisi recognitione verborum, quæ est ridiculosa. Ridiculum enim est, dicere aliquem, dominium in aliqua arbore sola folia habere. Contumeliosum est etiam Domino, quòd aliquis eum dominum fateatur, qui ei seruire dedignatur. Sextò, facit superbus, quasi non crederet bona sua se habere à Deo, quia de bonis suis Deo non tribuit, quæ ipse requirit per pauperes suos: sed potius obiurgat quærentem, dicens: Vos quæritis, quasi nobis commodassetis: non attendens, quòd Deus illi bona dedit, qui per pauperem ea requirit. Gregorius. Gratuitum putas impendis proximo, velis, nolis, debitor es. Augustin. Dicit tibi Christus: Da mihi ex eo quod dedi tibi: de meo quæro, & mihi non donas. Superbia ista valdè nociua est homini. Homo enim superbus aliter viueret, si bona sua à Deo sibi data recognosceret, quam viuit. Et hoc quo ad multa. Primò, si hostem suum se fortiorem videret, ad Dominum suum pro succursu orationem, quasi quendam nuntium mitteret, & de impetrando succursu valdè consideret, sciens illud Apostol. 1. ad Corinth. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Item si videret quòd castrum corporis sui defendere non posset, domino suo redderet, vt ipsemet defenderet illud. Sicut quidam cùm tentaretur de peccato fornicationis multùm, & resistere vltra non posset, prosternens se ante Crucifixum, dixit: Domine, terram corporis, quam à te teneo, amplius tueri nõ possum: ego reddo eam tibi, defende eam. Et statim recessit tentatio. Item qui bona sua à Deo recognosceret, ipse de iniuriis sibi illatis se non vindicaret, sed expectaret, quòd Dominus sibi iustitiam faceret. Prou. 20. *Ne dicas: Reddam malum pro malo: sed expecta Dominum, & liberabit te à labore*, scilicet: *vindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas, vindicando.* Item quo Deum solum omnium bonorum suorum Dominum recognosceret, tantum eius iudicium formidaret. Non enim timenda est sententia à suo iudice non lata. Sic nec iudicia hominum sunt timenda 1. ad Cor. 4. *Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer.* Deinde subditur: *Qui autem me iudicat, dominus est.* Item Deo, tanquam domino, non hominibus placere studeret. Apost. ad Gal. 1. *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Figuram verò illorum, qui sibi attribuunt bona sua, tenent illi qui volebant Ioannem vocare nomine patris sui. Figurã verò illorum, qui bona sua Deo attribuunt, tenet Elizabeth, quæ ait: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes. Et meritò Ioannes: id est gratia, vocatur qui natus de sterili secundùm naturam. Sic bonum opus gratiæ Dei debet attribui, cùm anima ex se sterilis sit: nec habeat, nisi ex Deo quod bona agat. Psal. 112. *Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.*

Cap. II.

De illa specie superbiæ, qua quis credit se habere bona sua à Deo, sed tantum pro meritis suis.

SEquitur de illa specie superbiæ, qua quis credit habere pro meritis suis bona, quæ à Deo habet. Ad cuius vitii detestationem, primò facit hoc, quod vitium illud contrarium est gratiæ Dei, & quoddammodo euacuat eam. Si enim dantur hominibus bona pro meritis eorum, quæ gratia Dei erit: Sicut si paterfamilias soluat operario operationem, quam ipse meruit, in hoc nullam gratiam ei facit. Secundò, quod liberalissimum largitorem reputat venditorem, dum ea quæ Dominus ei dat, credit se pro meritis emere, in quo Deo magnam contumeliam facit. Tertiò facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium illud omnino obstruit homini fontem misericordiæ. Si enim laborantes hoc vitio petant aliquid sibi dari à Domino, meritò dicit ei Dominus, *Ite potius ad vendentes, & emite vobis:* sicut dicunt virgines prudentes fatuis, Matth. 25. Quartò facit ad detestationem huius peccati magna fatuitas, quæ comitatur hoc vitium. Multiplici vero ratione potest ostendi fatuus qui vitio hoc laborat. Primò, quia quãtumcunque conetur homo, tamen non sufficit soluere, quod Deo debet. Vnde Bernard. in lib. de diligendo Deo. Si totum me debeo pro me facto, quid addam pro me refecto? Nec enim tam facile refectus quam factus. Si quidem non solũ de me, sed etiam de quocunque, quod factum est, scriptum est. *Dixit & facta sunt.* At vero in reficiendo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed etiam indigna. In primo opere me dedit, in secundo se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis me debeo, quid Deo retribuam pro se? Nam etiam si me millesies rependere possum, quid sum ego ad Dominum? Quanta ergo fatuitas est, quod homo credat pro meritis suis bona sua habere, cũ non sufficiat soluere Deo, quod debet? Solutio enim debiti, recipientem non obligat, sed debitorem absoluit. Secundò potest ostendi fatuus, qui bona sua credit habere pro meritis, quia bene operãdo facit ipse propriam vtilitatem, & nõ Dei. Deus enim bonorum nostrorum non eget. Lucæ 17. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.* In quo verbo innuuntur nobis duæ dictæ rationes, scilicet quod bene operando soluimus quod debemus, & quod Deo inutiles sumus, vel ad minus reputare debemus. Vnde timere debemus, quasi serui inutiles, illam sententiã Domini Matth. 25. *Inutilem seruum proiicite illum in tenebras exteriores.* Quid ergo debetur homini ex hoc, quod propriã vtilitatem facit. Tertiò potest ostendi fatuus per hoc, quod ipse nihil dat Deo nisi prius hoc Deus dederit illi. Vnde Dominus Iob 41. *Quis dedit mihi vt reddam ei?* Et Dauid ad Dominum 1. Paral. vlt. *Quæ de manu tua suscepimus dedimus tibi.* Et Esaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* Et August. Domine supererogatus tibi vt debeas. Et quis habet quicquam nisi tuũ? Reddis debita nulli debens, & das debita nihil perdens. Et Bernard. Non sunt talia merita, vt propterea vita æterna debeatur ex iure, vt Deus eis iniuriam faceret nisi eam donaret. Nam vt taceam, quod multa Dei sint dona, & ita homo magis propter ipsa debitor est Domini, quam Deus homini, quid sunt omnia merita ad tantam gloriam? Non enim sunt condignæ, &c. Quartò quia opera bona nostra ex se sunt velut moneta absque argento. Gratia enim Dei valor est in operibus: siue ea sunt opera velut falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo, qui falsitatem il-

lam agnoscit. Quintò, fatuus est talis, quia in oculis nostris frequenter videntur merita, quæ in oculis Dei sunt demerita. Iob 14. *Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & Angelis suis reperit prauitatem.* quanto magis hi, qui habitant domos luteas, &c. Et Esaiæ 64. *Facti sumus vt immundi omnes nos: vnde quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ.* Gregor. Sæpè iustitia nostra ad examen iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & sordet in conspectu iudicis, quod fulget in æstimatione operantis. Nullus ergo de suis meritis confidat, non modicum valet ad meritum, scire quod non sufficiant merita. Bernard. Exaggera quantumvis merita, & extolle sudores, melior est misericordia Domini super vitas. Idem: Meũ meritum est miseratio Domini. Idem: Vapulem sane vt male operans, si forte immerita verbera computentur, forte miserebitur flagellato, qui in me non inuenit meritũ, quod remuneret. Idem: Nemo se seducat, quia si bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio, qui nec cum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus ad se venit. Et est sumptum de Luc. 14. Idem: Spiritus sanctus illos, quos repleuerit, & spiritu feruere, & veritatem agnoscere facit: quia misericordia est, quæ homines præuenit & perducit. Et subdit: Multum sibi de hac misericordia vndique attraxerat Dauid cũ diceret. Misericordia eius præuenit me, & misericordia tua subsequetur me, & misericordia tua magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione, & Deus meus, & misericordia mea.

CAP. III.

De superbia qua quis credit se habere, quod non habet.

SEquitur de tertia specie superbiæ pertinente ad intellectum, quæ est quando quis credit se habere bonum, quod non habet. Ad cuius vitii detestationem primò potest valere commendatio eius contrarii. Vnde Bernard. Magna & rara virtus profectò est, mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Ego cæteris virtutibus mirabilius hoc iudico. Sic econtrario dici potest, quod valde magnum vitium est, te miserabilem apparere, & laudabilem reputare. Hoc cæteris vitiis mirabilius iudicandum est. Secundò maledictionem imprecatur Esaias laborantibus hoc vitio. Esaiæ 5. *Væ, qui sapientes estis in oculis vestris.* Tertiò, quia hoc vitium impedit hominem à gratia. Prouerb. 26. *Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spem habebit insipiens.* Est autẽ triplex ratio, quod hoc vitium impedimentum sit Dei gratiæ. Prima est: quod laborans hoc vitio, gratiam Dei non petit: cum credit se eam habere: & quia non petit, ideò non accipit. Senec. Ideò imitari nolumus, quia tali non libenter Dominus dat gratiam suam, quia scit quod non esset gratus, cum ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet Dominus gratiam suam, si illi eam daret. Bernardus: Nunquid non perit quod datur ingrato? Tertia est, quod ille quasi plenus est de nihilo: ideò non potest capere aliquid. Bernard. Non est quo se immisceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Ita non est quo se immisceat veritas, quando aliquem occupat falsitas. Quartò facit ad detestationem huius delusio magna, quæ fit laborantibus hoc vitio. Deluditur etiam eis sicut delusum est cuidam rustico portãti agnum venalem ad forum: quem quidam leccator videns, dixit sociis suis. Vultis habere agnum quem portat rusticus? Illi dixerunt: Volumus. Et ipse disposuit per diuersa loca socios, per quæ rusticus erat transiturus, dicens quod quilibet eorum quæreret si rusticus ille vellet vendere canem illum. Et cum primus quæreret: Respõdet rusticus, quod

Superbia intellectus quæ.

non esser canis, sed agnus. Sed cum quæsiuissent alii similiter, deinde credidit de agno, quod canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, quàm sibi credens, deinde credit se habere bonum illud, quod prius certissime sciebat se non habere. Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit, ista scilicet hominem qui verum sibi dicat. Et hominẽ inter mentientes stupẽtem ipsa consuetudine proiectum, blanda audientem aduersa producat. Sic adulatores faciunt de superbo sicut de vesica pueri, quam vnus aliquantulum inflat, alius plus, & tertius plus, donec bene inflata est. Sic vnus adulator inflat superbum, alius vero amplius inflat. Seneca: Omnium adulatorum vnum officium, vna intẽtio est, quis blandissime fallat. Quinto facit ad detestationem huius vitii hoc, quod hominem in tanta cæcitate ponit, vt etiam cæcitatem suam agnoscere non possit. Alii cæci saltem cæcitatem suam agnoscunt, licet alia cognoscere non possint. Vltimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod diabolus facit de tali saccum, non solum ad continendum vilia, sed etiam ad continendum nulla.

De remedijs contra superbiam.

Triplex autẽ potest esse remedium circa hoc vitium. Primùm est, frequens meditatio proprii status. Bernardus: Meditatio quid desit docet, oratio ne quid desit obtinet. Et est illud valde vtile homini, & Deo valde placet, quod homo se inspiciat sæpè. Bernardus: Illam animam diligit Deus, quæ sine cessatione se considerat, & sine simulatione se considerando iudicat. Idem: Si noueris mysterio omnia, noueris alta cœli, lata terræ, profunda maris: si te non noueris, eris similis homini ædificanti sine fundamento, ruinam, non structuram faciens. Secundum, vt corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulanti tristis. Sic enim fiet vt à multis corrigaris, & à nullis adulatoribus decipiaris. Nemo enim inuito auditori libenter narrat, vt ait Hieronymus. Econtrario autẽ multos inuenit adulatores, qui libenter eos audit. Prouerb. 29. *Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.* Tertium est, vt speculum sacræ Scripturæ faciei mentis sæpè opponatur. Vnde Gregor. Sacra Scriptura tanquam speculum mentibus nostris opponitur, vt si quid in ea fœdum fuerit, verius videatur.

Cap. III.

De superbia intellectus, qua quis præponit se alijs in æstimatione sua.

Sequitur de quarta specie superbiæ, quæ est quando aliquis in æstimatione sua præponit se aliis. Quæ est magna rusticitas & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quod sit magna rusticitas patet per hoc, quod laborãs hoc vitio quasi vult sedere altiór aliis in hospitio proprio, & ibi maximè inhonorat homines, vbi deberet maxime honorare eos, scilicet in propria domo. Non sic faciebat Abraham, qui dicit Genes. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis.* Vbi dicit Gregor. Aperte cernimus in quo loco se posuerat, qui se puluerem & cinerem etiam cum Domino loqueretur, æstimabat. Qua ergo pœna feriendi sunt, qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt?

Quod stultum sit se aliis præferre?

Qvod autem magna fatuitas sit se aliis præponere, patet. Primò per hoc, quanto quis magis se appretiat, tanto minus appretiabitur à Deo, & tanto minus valet. Exemplũ in Saule, qui cum esset paruus in oculis suis, factus est rex. Econuerso autem cum magnus esset, à regno deiectus est. 1. Reg. 15. *Despicientem autem se Deus appretiet.* Psalm. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicit.*

Secundò per incertitudinem, quam habent homines in præsenti vita de bonitate sua vel aliena, Eccles. 9. Sunt iusti & sapientes, quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Et licet homo præsentialiter certus sit de bonitate sua vel malitia aliena, finaliter tamen incertus est: qui enim hodie est homicida, forsitan in Dei prouidētia est de ordine Cherubim: & licet tu modo sis bonus, tamen in Dei præscientia fomes affixus infernali patibulo. Eccles. 8. *Vidi impios sepultos, qui cum adhuc viuerent in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum.* Vidit Salomon spiritu prophetico sepultos in inferno, qui in mundo isto sancti credebantur. Ideò nulli debet se homo comparare. Bernard. Noli te comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vel vni. Nemini te non dico præponas: sed nec præsumas comparare. Idem: In anima plane non est timenda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiumque vel pauenda vel nimia temere præsumpta erectio. Et est competens exemplum de illo, qui ingreditur per ostiū bassum, cui non nocet quantumcunque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, lædet caput suum, quod accidit his, qui per humile ostium paradisi nolunt ingredi. August. Ostiū paradisi est humile: quod si sano capite volumus intrare, oportet nos caput dimittere. Tertio per hoc, quod æstimatio qua aliquis præfert, est aliis apud Deum, cui cogitatio locutio est, quædam ostentatio est propriarum diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernardus: Pharisæus exsufflat diuinam misericordiam, dum dissimulat miseriā. quarto per hoc, quod talis vult esse iudex suiipsius, cum proprius amor homines fallat in iudicio suiipsius. Bernard. Amor sicut nec odium, veritatis nescit iudicium. Idem de legibus humanis statutum & in causis tam Ecclesiasticis, quam secularibus scio seruatum, homines speciales amicos causantium nō debere admitti in iudicium, vt vel fallant, vel fallantur amore suorum. Quod si culpam amici tui iudicio illius amor aut minuit, aut prorsus abscondit: quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Seneca: Ita fere comparata est omnium natura hominum, vt aliena melius iudicet quàm sua. Tali potest dici: Tu iudicium de teipso facis, iudicium tuum non est verum. Quinto, quia tales credunt, solent iustitiæ non lucē dare, nisi in domo conscientiæ eorum: quod indubitanter magna fatuitas est. Vnde Bernard. Nolo vt nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum, nisi penes te: nusquam operari gratiam Dei, nisi in conscientia tua: malo te cogitare vbique esse serenum, nisi apud te: & peius de te, quàm de aliquo alio æstimare.

Quod sit magna iniquitas se præferre aliis quantum ad Deum.

Iniquitas etiam magna est præferre se aliis, & quoad Deum, & quoad proximum. Quantum ad Deum, quadruppliciter est iniquus, qui aliis præponit. Primò in hoc, quod iudicium datum filio Dei sibi vsurpat. Ioan. 5. *Omne iudicium dedit filio.* Secundo, quod opus eius despicit. Prouerb. 14. *Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius, qui facit talem.* Multum displicet mulieri, qui despicit filium suum, vel artifici, cum quis despicit opus eius: ita Deo displicet cum quis despicit creaturas eius. Tertio, quia cum se solum bonum credit, quodammodo de Deo male sentit: & de sapientia Dei male sentit, qui credit, quod Deus in vno solo loco diuitias posuerit. Et de bonitate eius male sentit, cum credit quod aliis Deus non sit bonus, nisi sibi: vel credit quod aliis sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matthæi 5. *Qui dixerit fatue:* dicit Gloss. Non modicus

modicus furor est, quem Deus sale sapientiæ condiuit, infatuatum dicere, & salienti Deo derogare. Quarto, inquius est talis in Deum: quia dum ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est: cum contrario modo oporteat esse. Oportet enim hominem minui, vt Deus in eo crescat: iuxta illud præcursoris, Ioan. 3. *Illum oportet crescere, me autem minui.*

Quod sit magna iniquitas se præferre aliis, quantum ad proximum.

IN proximum vero iniquus est, qui se præfert aliis, dupliciter. Primò, quia præsumit proximum iudicare, in quo non habet iudicium, & contra prohibitionem Domini, Matth. 7. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Et Apostol. Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas seruum alienum? Domino suo stat aut cadit.* Secundò, quia inique iudicat, & quasi habet staterã dolosam, cum pro vno peccato quod scit de proximo suo, ei præponit se, cum se sciat multa peccata cõmisisse. Præterea nescit circũstantias peccatorum in proximo, quæ multum possunt diminuere peccatum eius: nescit enim qua intentione fecit, vtrum ex surreptione vel debilitate, vtrum ex ignorantia vel ex certa scientia, vtrum casu vel ex proposito, & vtrum ex vehementia tentationis. Item pro ridiculosa argumentatione, quam non auderet etiam recitare in scholis, proximum suum iudicat malum, vel pro aliquo leui signo. De hac statera. Prou. 11. *Statera dolosa abominatio est apud Deum:* qui sapiens esset, longe peccata sua maiora, quam aliorum æstimaret, cum melius cognoscat circunstantias peccatum suum aggrauantes, quam circunstantias, quæ aggrauant peccata aliorum. Vnde Bernard. Qui perfectè semetipsum examinando intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, quod non sicut suum intelligit. Homini, qui se præfert aliis, qui de solo bonam habet opinionem, quandoque ita accidit sicut accidit Amã, qui de se solo credebat, quod à rege esset honorandus, cum à rege esset suspendendus. Esth. 6. *Cogitans Aman in corde suo, quod nullum alium rex nisi se vellet honorare respondit, &c.* Et subditur, *Quod suspensus est Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo:* Mardochæum vero quem Aman suspendere voluit, rex honorari præcepit. Sic ille qui alium iudicat quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur, ad regnum est sublimandus.

Cap. V.

De diuisione superbiæ affectus. Et primò de præsumptione, & de triplici damno, quod ex ea prouenit.

SVperbia affectus, diuiditur in præsumptionem, & appetitum propriæ excellentiæ. Primo igitur prosequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus quantum præsumptio homini sit timenda. Secundo præsumptuosos homines fatuos esse. Tertio distinguemus diuersas species præsumptionis. Tripliciter potest ostendi, quod valde timenda est præsũptio. Primo per hoc, quod Dominus cum tanto damno & iactura animarum voluit huic morbo mederi. Ideò enim distulit incarnari longo tempore, vt præsumptio in homine destrueretur. Noluit enim venire donec homo de lege naturali & scripta cõuinceretur, quod neutra iuuari potuisset. Secũdo per hoc, quod Dominus aliquando viros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatum mortale, ne de se præsumant. August. Audeo dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod apertũ & manifestum peccatũ, vnde sibi displiceatur, qui iam sibi placendo ceciderãt. Salubrius enim sibi Petrus quãdo fleuit displicuit quam placuit quando præsumpsit. Tertio per hoc, quod multiplex damnum prouenit ex præsumptione: & est triplex damnum

Superbiæ affectus diuisio.

quod inde prouenit. Deus enim præsumenti de se, auxilium suum subtrahit: subtracto Dei auxilio homo in bono non proficit, & tandem in malo corruit. De primo, Iudith. 6. *Præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humilias.* De secundo super illud Psalm. 67. *Infirmata est, tu vero perfecisti eam.* Non firmaretur, inquit Augustin. nisi infirmaretur. Idem: Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. De ruina quam facit præsumptio, patet in Petro, qui vilius omnibus corruit, quia præ cæteris præsumpsit. De præsumptione eius, Marc. 14. *Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.* Et Lucæ 22. *Domine, paratus sum tecum in carcerem, & in mortem ire.* De ruina eius. Matth. 26. qualiter ad vocem ancillæ Christum negauerit. Vnde August. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti: vbi tibi placuisti, ibi periisti.

De fatuitate illius qui de se præsumit.

FAtuitas vero de se præsumentium ostenditur. Primo per verba scripturæ, quæ infirmitatem humanam ostendunt. 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis, &c.* Si non sufficit homo ad bene cogitandum quod minimum est inter bona opera, quomodo sufficiet ad alia? Ioan. 6. *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit illum.* Item dicit Eccl. Cant. 1. *Trahe me post te.* Vbi dicit Bernard. in persona ecclesiæ: Domine, scio me nequaquam esse peruenturum ad te, nisi gradiendo post te. Sed neque hoc quidem, nisi adiutus à te. Ideò precor vt trahas me post te. Beatus siquidem est, cuius auxilium abs te. Ascẽsiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, peruenturus quandoque ad te in montibus gaudiorum. Oseæ 13. *Ex te perditio tua Israel: tantummodo ex me auxilium tuum.* Et Psal. 77. dicit, *homo: Spiritus vadens, & non rediens*, quia per se vadit homo ad peccatum, sed per se non redit. Nauis per se descendit in rapida aqua, sed per se non ascendit. Piscis per se intrat in nassam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed non profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malum, sed non bonum, Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Vnde August. loquens de negatione Petri, dicit: Hic cognoscitur quam verum sit, *Sine me nihil potestatis facere.* Ecce ad vnius auræ impulsum firmissima columna contremuit. Secundo per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostium nostrorum: nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamen possumus etiam gigantes vincere. Vnde Origenes super Numer. vbi loquitur de exploratoribus missis à Moyse, Vult Dominus Iesus res mirabiles facere, vult de locustis superare gigantes, & de his qui in terra sunt cœlestes vincere nequitias. Tertio exemplis virorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri, Dauid, Salamonis, & similium. Greg. Dauid cadente nemo superbiat. Multos legimus in monte præsumptionis corruisse. Vnde multum fugiendus esset mõs iste. Vnde August. Multum instrenuus est, qui illuc ire contendit, vbi multos corruisse conspicit. In monte hoc ceciderunt, qui operantur iniquitatẽ. Præcipuè potest agnosci fatuitas præsumentium de se per experientiam propriæ imbecillitatis. Leuem enim correctionem vel modicum verbum sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatem præsumentium de se insinuat nobis Salomon, Prouerb. 14. dicens: *Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.*

De quatuor speciebus præsumptionis.

SEquitur de speciebus præsumptionis. Et possumus distinguere quatuor species ipsius. Prima species est, quando

aliquis præsumit, quod alii non præsumunt. Sicut illi, qui noua præsumũt præferentes se antecessoribus suis, & qui coram aliquibus sibi æqualibus, vel maioribus præsumunt, quod non ipsi. Ad hanc speciem præsumptionis videtur referri illud Eccles. 23. *Audi tacens simul & quærens, & in medio magnatorum loqui non præsumas.* Secunda est, quando aliquis præsumit, de quo præsumendum non esset. Vt cum aliquis præsumit de viribus suis, vel de amicis carnalibus, vel de diuitiis. Contra videtur pertinere, quod dicitur Ierem. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ suum.* Et subditur: *Benedictus vir, qui confidit in Domino, &c.* Et illud Esaiæ 36. *Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam.* Et illud Prouerb. 11. *Qui confidit in diuitiis suis, corruet.* Tertia est, cum quis præsumit aliquid ante tempus: vt cum quis præsumit de victoria, qui est adhuc in pugna. Ad quod refertur illud Iob 12. *Memento belli, nec vltra addas loqui.* Et illud 3. Reg. 20. *Non glorietur accinctus æque vt discinctus.* Et vocat Glossa accinctum illum qui indutus est armis & adhuc est in acie. Discinctum vero, qui victor est, & iam arma deposuit. Ad idem potest referri, quod dixit quidam pater cuidam fratri dicenti: Ego sum mortuus mundo. Et si tu mortuus es, ait pater, diabolus tamen mortuus non est. Ad hanc speciem præsumptionis pertinet, quando aliquis præsumit de perfectione, quia adhuc est in inchoatione. Quantumcunque aliquis profecerit, semper reputare se debet incipientem. Vnde Eccles. 18. *Cum consummauerit homo, tunc incipit, &c.* Greg. in Moral. Nescit mens per torporem veterascere, quæ semper studet per desiderium inchoare. Idem: Si à bonis inchoatis nolumus lascessere, valde necesse est, vt semper ea credamus
Psal. 76. nos inchoare. Vnde Dauid: *Et dixi, Nunc cœpi.* Et Ierem. 3. *Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.* Et Eccl. 43. *A luna signum diei festi luminare, quod minuitur in consummatione mensis.* Sic vir iustus quanto perfectior efficitur, tanto in oculis suis minuitur. Quarta species præsumptionis est, quando aliquis præsumit, quod est supra vires suas. Sicut cum aliquis præsumit, quòd exibit à peccato cum voluerit, cum tamen casum in peccatum modo cauere non possit, de qua præsumptione. Eccles. 29. *Repromissio nequissima multos perdidit.* De hac præsumptione dictum est amplius vlt. cap. circa fin. de Luxuria. Ad hanc etiam speciem pertinet, quando aliquis insufficiẽs recipit curam animarum, & promittit se alios à lupo infernali liberare, cum ipse iam sit in ore ipsius. Ad destruendũ vitium præsumptionis posuit Dominus hominem iam formatum in paradiso. Vt legitur Gen. 2. Ipse homo non posuit se ibi, imò etiã positus à Deo ibi stare non potuit. Quomodo ergo in cœlesti paradiso se viribus suis ponet?

CAP. VI.

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres species distinguitur. Et primò de appetitu dominij, & eius detestatione.

Dictum est de speciebus præsumptionis, consequenter dicendum est de appetitu propriæ excellentiæ. Et cum sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominii, & excellentia magisterii, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit alium in aliqua gratia, ita tamen quod non est superior ad eum. Adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellentiæ in tres species, scilicet in appetitum dominii, in appetitum magisterii, & appetitũ simplicis excessus. De appetitu vero dominii, primo prosequemur. Qui ideò peccatũ est, quia locus dominii propriæ

excellentiæ locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiam sit conuersus, & sic quodãmodo homine inferior sit factus. Vnde Gregorius in Moral. Non est homĩni data prælatio, vt dominetur hominibus, sed bestiis terræ, & volucribus & piscibus: id est hominibus in eo, quod induunt faciem horum: vbi enim non delinquimus, pares sumus, & est sumptum illud de Genes. 1. super hoc verbo: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c.* Et subditur: *Præsit piscibus, &c.*

De his, quæ faciunt ad detestationem huius vitij.

AD detestationem vero huius vitii, primo possumus vti dissuasionibus, quæ faciunt scripturæ de hoc vitio, & de multis pauca ponamus. Vnde Ecclesiast. 7. *Noli quærere ab homine ducatum, neque à rege cathedram honoris.* Sicut ad regem specialiter pertinet ponere aliquem in regno suo, qui ab alio quam à rege sine eius consensu obtinere vellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quam à Deo dignitatem quærit. Item Eccles. 7. *Noli quærere fieri iudex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates:* Sicut in conflictu corporali, hostes præcipuè irruunt super regem: sic hostes spirituales, scilicet vitia & dæmones, irruunt præcipue super illum, qui in dignitate est. Vnde oportet eum virtutem habere dirumpendi eos. Vnde Hieronymus: Caue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas horum magnitudo scelerum est. Et Gregor. in Pastoral. Pollens virtutibus inuitus, & coactus accedet ad regimen animarum. Si ille qui virtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo qui vitiis sordet? Ille non modo debet accedere: & si accedit, damnosum est & sibi, & populo. De damno populi Prouerb. 28. *Regnantibus impiis ruina hominum.* Item: *Leo rugiens, & vrsus esuriẽs princeps impius super populum pauperem.* Item: *Dux indigens prudentia, multos opprimit per calumniam.* Et Prouerb. 29. *Cum impii sumpserint principatum, gemet populus.* Damnum autem quod incurrit, qui cum indignus sit sublimatur: dicit Augustinus: In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quàm in hoc quod cum indignus essem poni ad remum, positus sum ad amplustre, siue ad gubernaculum in capite regiminis Ecclesiæ. Secundò ad detestationem huius vitii valent exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primo exemplum Christi, de quo dicitur Ioan. 6. quod cum quidam vellent eum regem facere, fugit: quærẽtibus autem eum ad mortem, vltro se obtulit Ioan. 18. Quærentes autem se ad regimen, fugit: vt ostenderet, quod quibusdam potius expediret esse mortuos, quam esse in loco dignitatis Hoc ipsum confitentur aliqui nobiles & potentes, quòd potius expediret eos esse leprosos, quã esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo vtitur Apostolus ad Hebr. 12. *Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorẽ fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* De Augustino similiter qui fugiebat ab omni ciuitate, quę nõ habebat episcopum, ne in episcopum raperetur. Inuenitur etiam dę quodam nomine Gaufredo priore Clareuallẽsi, quod quum electus esset in episcopum Tornacens. & ab Eugenio Papa, & Abbate suo S. Bernardo cogeretur onus episcopatus subire: ipse prostratus ad pedes abbatis, & clericorum qui se elegerant, in modum crucis, ait: Monachus fugitiuus, si me eiicitis, esse potero: Episcopus vero nunquam ero. Cui laborãti in extremis, quidam monachus ei charus, assistẽs ait: Chare mi, oro te vt si potes, statum tuum mihi post mortẽ reueles. Cui oranti post mortem eius, coram altari apparuit in visionem Gaufredus, dicens monacho: Ec-

ce assum Gaufredus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Benè, sed reuelatum est mihi à sancta Trinitate, quòd si promotus essem in Episcopum, fuissem in numero reproborum.

Quòd ambitiosis sit malè, peius, pessimè, dum tendunt ad dignitatem.

TErtiò, potest valere ad detestationem huius vitii hoc, quòd ambitiosis malè est, dum ad dignitatem tendũt; peius est eis, cùm ipsã iam acquisierunt; pessimè erit eis, cùm punientur de hoc, quòd in dignitate malè se habuerunt. Quòd malè sit ambitiosis, dum ad dignitatem tendunt. Primò, patet ex verbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere videntur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles & arduos tramites adeuntur. Confragosa ad fastigium dignitatis via est. Item Philosophus. Hoc maximum malum habet ambitio, quòd non respicit, vel Deum, vel se, vel alios, sed per nefas & mille pericula, ad dignitatem tendit, quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat vel faciat, quod in oculis hominum displiceat, honestatem mentitur, humilitatem simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omnium est seruus & tributarius, grauem pugnam habet in se, dum iniquitas pulsat animum, & ambitio continet manum. Quòd autem valdè malè sit ambitioso, cùm iam habet dignitatem, multipliciter potest ostendi. Primò, ex verbis Bernardi dicentis: O ambitio! ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius. Idem Seneca: Nemo ex his, quos purpuratos vides, felix est, non magis quàm ex illis, quibus sceptrũ, vel chlamydem in scena fabula assignat. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quoad corpus, & quoad animam frequentes. Vnde Hieronym. Honores secum pericula trahunt, citò periclitatur potestas, & quantò maior honor, tantò maiora pericula. Idem: Altissimi mõtes crebris fulminibus feriuntur. Vnde Augustinus. Quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Interdum principes propter magnum periculum in quo sunt, non audent etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circumdentur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nonne millies melius est perire, quàm in sua ciuitate, sine armatorum præsidio, non posse viuere? In maioribus etiam criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Ierem. 5. *Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt viam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula.* Et in eodem capite in fine. *Inuenti sunt in populo meo impij insidiãtes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plena dolo. Ideò magnificati sunt, & ditati in terra. Incrassati sunt, & impinguati, & præterierunt sermones meos pessimè.* Vnde Senec Abstrahunt à tecto diuitiæ, honores & potentiæ, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, prætio sui vilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimẽta superiora, quæ in tabernaculo erant, de pellibus arietum, propter æstuum & imbrium defensionem: de quibus habetur Exodi 25. *Operimenta illa custodiebant operimentum inferius, quod erat valdè pratiosum.* Sic illi qui præsunt, custodiunt filios Dei, quos ipse tenere diligit, nec vult incommoditatibus & vexationibus exponi. Vnde Gregorius. Misericors Deus, quos tenere diligit, ab extremis actionibus abscondit. Nam & paterfamilias ad eum laborem seruos mittit, à quo subtiles filios suspendit. Et inde fil iis sine ve-

ratione decori sunt, vnde serui in puluere deturpantur. Cappa pluuialis non, ideò superponitur cæteris vestibus, quia charior habeatur, sed vt potius sola deturpetur: nec fit hoc principaliter ad vtilitatem cappæ, sed cæterarum vestium. Sic qui superior est, non debet se reputare cæteris meliorē. Debet etiam credere se in statu illo positum propter vtilitatē populi, non propter honorem.

Expedit enim, vt vnus homo moriatur pro populo, id est: laboriosæ vitæ & periculosæ exponatur, quæ est velut mors quædam. Multi tamen sic fatui sunt, vt mortem istam appetant, & dulcedinem quietæ vitæ fastidiant. Vnde Gregorius. Cessationem à laboribus mundi dominus imperat: sed vesana mens plus assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & cæpas desiderant, quæ non sine lacrymis comeduntur. Prætereà, ambitiosi, ex dignitate quam appetunt, non obtinent honorem quem intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonoratur & deturpatur ab ipsis. Ideò egregiè de Cæsare Tullius ait: Cæsar cùm quosdam honorare voluit, non ipsos honestauit, sed ornamento deturpauit. Boëtius: Quantò maior est dignitas, tantò despectiores improbos facit. At non impunè. Reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas ipsi sua contagione maculant. Et licet valdè malè sit ambitiosis, dum sunt in dignitate: deterius tamen erit eis, cùm pro abusione sua punientur. Vnde Hieronymus. In maiori gradu maior sine dubio pœna. Et Sapientiæ 6. *Potentes autem potenter tormenta patientur.* Et Apocalypsis 18. *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Quartò, potest etiam ad huius vitii detestationem facere hoc, quòd vitium istud est valdè efficax ad homines capiendos. Vnde quidam: *Plurima cùm soleant hominum corrumpere mores: Fortius euertunt, fœmina, census, honor.* Idem: *Quem res nec fœmina vincere possunt, Subiugat ambitio.* Quintò, possumus etiam vti ad detestationem huius vitii, parabola illa, Iudicum septimo: *Ierunt ligna, vt vngerent super se regem, dixeruntque oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinē meam, qua dij vtuntur & homines, & venire vt inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ire, vt inter cætera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter cætera ligna promouere? Dixeruntque omnia ad rhamnum: Veni & impera super nos. Quæ respondit eis: Si verè me regem vobis constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite.*

Ligna super se regem vngunt, quando aliqui aliquem eligunt, vt eis dominetur. Notanter autem dicuntur vngere. Occasionem enim dant, vt vnctè & mansuetè debeat se habere erga eos, in hoc quòd Deum sibi præficiunt, & sibi præponunt. Valdè enim peruersum est, eos exhonorare, qui eum in honore posuerunt, & potestate de manu aliorum accepta, in oppressionem ierunt. Vtique peruersitas est figurata Matthæi vigesimo-septimo, in hoc quòd milites præsidis, accipientes arundinem de manu Christi, percutientes caput eius. In arundine, enim, quæ vacua est, intelligitur terrena potestas, quæ nihil soliditatis habet. Per oliuam, cuius pinguedine Deus hominesque vtuntur, signatur aliquis vt misericors, qui oleo misericordiæ suæ paupertatem aliorum condit, & quasi impinguat, & lucem diuinæ gratiæ eodem loco in se nutrit & conseruat. Talis prælationem refugit, timens

ne occasione eius bonum amittat quod accepit.

In ficu intelligitur aliquis contemplatiuus, iam dulcedinem Dei per contemplationem sentiens, qui prælationem refugit, quia timet, dulcedinem, quam sensit perdere. Scit enim, quòd oportebit eum, per sollicitudinem exteriorum extra se ire. Vnde Lucæ 14. *Villam emi, & necesse habeo exire.* dicit Glossa interlin. ab interna contemplatione: & ibidem dicit Glossa Augustini: In empta villa dominatio notatur & superbia. Villam possidere, homines sibi subdere, vitium malum: vitium primum. Per vitem, propter vini feruorem, intelligitur aliquis perfectæ charitatis & feruentis, qui prælationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curæ superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi, asperum nimis, & aculeatum sicut sentes, & secundùm Iosephum, ad impetum venti, ignem naturaliter producit, & est primò molle, & post durescit: vnde signat aliquem malum ambitiosum, qui spinis vitiorum spinosus est, qui spoliat subditos suos, sicut spinæ lana spoliant oues contingentes eas, qui ex se emittit ignem peruersæ conuersationis, quo se & subditos comburat incendio infernali. Qui primò se subditis suis mollem exhibet & mansuetum: deinde verò durum: quia tyrannicam vitam exercet, talis regimen non recusat. Responsio contra illud verbum Apostoli: *Si quis Episcopatum, &c.* quòd ambitiosi pro se allegant. Poterit tamen videri alicui, quòd appetitus dominii malus non sit, quum dicat Apostolus 1. Tim. 3. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Sed nulla est obiectio ista, si quis verbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit Apostolus, quod si quis desideret Episcopatum, quòd ipse benè faciat, vel quòd desiderium eius bonum sit: sed vult ostendere quid significetur hoc nomine Episcopatus, quia nomen Græcum est: vnde dicit Glossa super illum locum: Exponere voluit Apostolus quid sit Episcopatus: quia nomen est operis, non honoris. Græcum enim est, & inde dictum vocabulum, quia ille qui præficitur, superintendit, curam eorum gerens. Scopus enim intentio est: vnde Episcopus Græcè superintendens, Latinè dicitur: vt intelligat se non esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse: Episcopus enim est, super suam & aliorum vitam intentio, nec valet hoc argumentum: *Si quis Episcopatum, &c.* ergo desiderium Episcopatus est bonum: sicut non valet latro, qui vult furari bonam cappam, desiderat bonam rem, quia bonam cappam: ergo desiderium eius bonum est. Ibi eadem Gloss. Locus superior sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur atque administretur, vt decet: tamen indecenter appetitur. Vnde Hieronymus. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit: percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati? Si autem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis, sed non deserenda est delectatio veritatis, ne subtrahatur ipsa fatuitas, & opprimatur ista suauitas. Patet ergo, quòd non appetendus est locus dignitatis. 1. Cor. 13. *Charitas non est ambitiosa.* Quòd autem in dignitatibus homines appetant, vtrum lucrum animarum, vel lucrum bursarum, vtrum laborem, vel honorem, satis apparet. si honores & diuitiæ ab officiis Ecclesiasticis separentur. Vnde legitur, quòd mortuo Sixto Papa, diu vacauit Papatus, nec inuentus est qui subiret illud onus: quoniam non habebat Ecclesia diuitias, vel pompam secularem. His adiunctis, tempore Syluestri illicò ambitio nascebatur, & latè peruagabatur.

Cap. VII.

De appetitu magisterij.

DIctum est de appetitu dominii, consequenter dicendum est de appetitu magisterii, de quo hoc ordine dicemus. Primò, ostendemus ex quibus causis appetitus magisterii possit esse culpabilis. Secundò, ostendemus de magisterio curiosorum, quantæ sit vexationis & afflictionis. Tertiò, ostẽdemus quanti meriti sit ministeriũ magisterii, quod habent viri, quos regit timor & charitas Dei. Primum igitur notãdum est, quòd appetitus magisterii culpabilis potest esse quinque de causis. Primò, propter ignorantiam, quando scilicet aliquis præsumit docere quod non addidicit. Vnde Iacobi 3. *Nolite plures magistri fieri fratres mei.* Gloss. nisi tantùm discreti, & in scripturis docti. & Prou. 18. *Qui prius respondet, quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Vnde Salustius: Postquam honores adepti sũt, tunc primum acta & præcepta malorum legere incipiunt præposteri homines. Eccl. 32. *Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.* Vnde Hieronymus. Cæteri qui variam supellectilem & vilia opuscula fabricant, sine Doctore esse non possunt quod cupiunt, quod medicorum est, promittũt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Et subditur: Hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Et Gregorius. Turpe est, tunc solutionem quærere, quum debemus quæstionem enodare. Socrates cuidam interroganti, Quomodo posset optimè discere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris quod benè scieris. Secundò, potest esse appetitus magisterii culpabilis propter inhonestam titam. Indignum enim est, cælestem doctrinam esse in vase immũdo. Vnde Dauid: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu, &c.* Prou. 26. *Quomodo, si argento sordido ornare velis vas fictile: sic tumentia labia cum pessimo corde sociata.* Dignus irrisione esset, qui argento vas fictile ornare vellet: si cùm vellet ornare lutum, sordidaret argentum: sic irrisione dignus est, qui cùm malus sit, tamen ad superbiam & vanam gloriam bona verba dicit. Docens quodam modo obligat se ex doctrina sua ad benè faciendum. Vnde super illud Iob 39. *Aut circũdabis eius collo hinnitum.* dicit Greg. Collo equi hinnitus circundatur, quia ne ad peruersa opera prodeat, suis vocibus vita prædicantis obsidetur, & super illud Prou. 3. *Circunda eas gutturi tuo.* dicit Gloss. Virtutes docet circundari gutturi, quum vox potius in gutture fieri soleat: quia scilicet prædicationis vox de interius manat, sed exterius circundatur: nã quo aliquos ad benè operandum & viuendum excitant, eo ad benè agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Greg. Qui verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, & post ex actu colligat, quæ & qualiter dicat. & Ecclesiast. 27. *Quia in manu habes, ciba cæteros.* Ea in manu habemus quæ operi implemus, & talia debemus prædicare aliis. Et Ecclesiastici 29. *Confirma verbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod necessarium est.* Bona operatio est verbi confirmatio: mala verò operatio, infirmatio est verbi. Fideliter agit cum verbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationem aliquam venenatam & toxicatam, & tamen eandem sumit, non videtur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum verbo.

De doctrina bona, & vita mala.

ET notandum, quòd habere doctrinam bonam & vitam malam, ipsi habenti valdè est verecundum, & erubescentia plenum, & Deo displicet, & Ecclesiæ multùm nocet. Primum multipliciter

Ecclesiæ nocet Doctoris vita mala, etsi doctrina bona

subsequatur. tipliciter potest ostendi. Primò, ex hoc, quòd ille qui benè docet, & male viuit, quasi defert lucernam ante se, quia immunditiam suam ostendit, Dauid Psal. 118. *Lucerna pedibus meis, verbum tuum, &c.* Prou. 6. *Mandatum lucerna est, & lex lux est.*

Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenuè alios exhortatur. Item literas etiam publicæ damnationis publicat. Vnde Apostolus ad Romanos 1. *In quo alium iudicas, teipsum condemnas.* Item in libro Prosperi. Bene loqui, & malè viuere, nihil aliud est, quàm seipsum sua voce damnare. Talis sibi ipsi contradicit, & seipsum confundit. Vnde Hieronymus: Non confundant opera tua, sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat. Cur ergo hoc, quod dicis, ipse facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiuniis disputat. Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis Christi, mens manusque concordent. Talis opere destruit, quod verbo ædificat. Eccles. 34. *Vnus ædificans, & alius destruens, quid prodest illis, nisi labor?* Talis habet linguam longè maiorem manu, quod sine dubio monstruosum est. Vnde Gregor. Monstruosa res est, manus remissa, & lingua magniloqua. De tali ironicè solet dici illud Genes. 27. *Vox quidem, vox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau.* Quòd hoc autem multùm displiceat Deo, potest ostendi ex hoc, quòd Dominus maledixit ficulneæ, habenti folia sine fructu, vt legitur Matthæi 21. Ficulnea enim habens folia sine fructu, est prædicator habens verba sine bonis operibus.

Item ostendi potest ex hoc, quòd Dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Pharisæis, qui habebant folia verborum, sine fructu bonorum operum. Quas maledictiones habes Matthæi 23. Quòd autem valdè noceat hoc Ecclesiæ Dei, multipliciter potest ostendi. Primò, per hoc quòd doctrina Ecclesiæ in eis non habet talem virtutem, qualem deberet habere. Vnde auctoritas: Qui non ardet, non incendit. Gregor. Magis valet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quàm exercitati sermonis scientia. Idem: Nulla est dulcedo linguæ, nisi condiatur sapore vitæ. Idem Greg. super Ezech. Sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet.

Idem: illi soli de Deo dulciter loqui voluerunt, qui cum cordis visceribus dilexerunt. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per vitam malam prædicantium. Vnde Greg. Cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio contemnatur. Ipsa etiam veritas suspecta redditur hominibus. Quis enim crederet alicui, qui aliquam viam assereret latronibus plenam esse, & neminem posse transire per eam absque spoliatione & iugulatione, si post assertionem illam, eandem viam eligere vellet? Idem: quis non haberet suspectam exhortationem insequendi hostes, factam ab eo quem sciret esse ex parte hostium? Propter malam vitam eorum qui habent instruere alios, multa mala euenerunt Ecclesiæ Dei. Vnde Thren. 4. *Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata Prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum:* effuderunt, inquam, suo malo exemplo. Tertiò, potest esse culpabilis appetitus magisterii propter hoc, quòd appetitur, quod proprium est Dei, scilicet magisterium. Occasionem addiscendi potest dare homo homini, sed propriè non docet, nisi Deus. Vnde Augustinus: Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt & admonitiones: sed cathedram habet in cælo, qui corda docet. Aliud est oculis materiam ministrare quæ videtur, & aliud est visum con-

ferre oculis. Ad doctores forinsecos pertinet, materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorem magistrum pertinet, vt ad videndum sensum cordis aperiat: & sicut oculus, & res obiecta non sufficiunt, vt visus in actu fiat: nisi oculus illuminetur: sic præter discipulum & forinsecum doctorem, necessarius est sol iustitiæ, à quo intellectus illuminetur, vnde postquam aliquis audiuit à doctore forinseco, ipse antequam acquiescat, consulat magistrum interiorem. Quòd autem Dei propriè sit magisterium, multis testimoniis Scripturæ potest ostendi. De quibus pauca sufficiant ponere. Legitur Matthæi vigesimo-tertio: *Nolite vocari Rabbi: vnus enim est magister vester.* vbi dicit Glossa interlin. Ne quod Deo debetur, vobis præsumatis attribuere. Glossa. Vnus est qui illuminat hominem, quòd non alius homo, sed tantùm exercet dicendo, non intellectum præstat. Item Glossa. Magister ex consortio veri magistri tanquam eius nuntius, & pro reuerentia ipsius à quo mittitur, honoratur.

Item Prouerb. 2. *Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia.* & Ecclesiast. 1. *Omnis sapientia à Domino Deo est.* & Ioan. 6. *Et erunt omnes docibiles Deo*, vt dicit Gloss. Testantur prophetiæ, omnes homines illius regni, id est: Christianæ fidei, esse docibiles Dei: & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus aperit intus. Item Ioan. 14. dicitur de Spiritu sancto. *Ille vos docebit omnia*: & 16. *Docebit vos omnem veritatem.* Interlin. Intus siue sono. Sic fit & aliis sanctis. Item 1. Ioan. 2. *Non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus.* glos. Nemo docenti tribuit quod ex ore docens intelligit. Nisi enim intus sit qui doceat, lingua doctoris exteriùs in vanum laborat: nec tamen doctor taceat: sed quod potest, agat. Ad idem ostendendum valet, quod dicit Philosophus, quod studium est expectatio diuinæ illuminationis. Idem: Impossibile est de pellibus capratum aut ouium haurire sapientiam. Ideò oratio prætermittenda est ab his qui studere volunt. Sapientia enim, Dei donum est. Nec debet aliquis tentare rapere eam violentia laboris, vel studii irrequisito domino. Iacobi 1. *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo.* & August. Oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitione alia. Quartò, potest esse culpabilis appetitus magisterii, quia homo appetit esse superior illo, quem natura genuit sibi æqualem. Vnde Aug. hominem homini subdi, non natura est hominis benè instituti, sed pœna damnati. Æqualitas multùm placet Deo. Vnde Dauid: *Mirabile templum tuum in æquitate.* Psal. 64. Quintò, potest esse culpabilis appetitus magisterii, si propter vanã gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ & Pharisæi. Vnde Matth. 23. *Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.*

De afflictione magisterii curiosorum.

Dictum est ex quibus causis possit esse culpabilis appetitus magisterii, nunc dicendum est quantæ afflictionis magisterium curiosorum sit. Quod satis ostendit nobis Salomon Eccl. 1. dicens: *Proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.* Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, vt occupentur in ea. Alia translatio habet hanc distensionem pessimam. Studium curiosorum dici potest occupatio mala, peior, & pessima. Mala, propter afflictionem tam corporis quàm animæ, quæ est ibi, & præcipuè ista afflictio, vbi parua, vel nulla vtilitas est. Vnde Sen. Quid retorques in illa quæstione, quam vtilius est contempsisse, quàm soluere? Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi il-

lius, cuius inuentæ hic nullus est fructus inueniſſe. Peior verò eſt propter contemptores ſapientiæ, & faſtidioſos auditore. De contemptu ſapientiæ habetur Prou. 1. *Sapientiam atque doctrinam ſtulti deſpiciunt.* Ideò deſpicitur ſapientia à ſtultis, quia ab eis non cognoſcitur. Sicut aurum & argentum à brutis animalibus conculcantur, quia ab eis non cognoſcuntur. De contemptu etiam ſapientiæ dicit Senec. Ad ſapientiam quis accedit, quis dignam iudicat, niſi quam in tranſitu nouerit? Quis philoſophum aut vllum liberale ſtudium reſpicit, niſi cùm aliquis pluuius interueniat dies, quem perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his quæ parum inueſtigata antiqui reliquerunt. At ſi hîc iuuentus ſobria incumberet, hîc maiores docerent, minores addiſcerent, vix ad fundum venirent, vbi veritas poſita eſt, quam nunc ſumma & leui manu quærimus. Dicit iterùm Seneca: Faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare. Quidam auditores adeò faſtidioſi ſunt, quòd non poſſunt ſuſtinere quod aliquid eis dicatur, quod aliàs audierunt, licet illud neſciant. De quibus mirum eſt, quomodo ipſi poſſunt audire Miſſam de beata Virgine, quam toties audierũt. Peſſima verò occupatio eſt propter periculum, quod ibi eſt. Difficile enim eſt, docentes à ſuperbia & vana gloria non ſeduci. Etiam pedibus Apoſtolorum, id eſt: affectibus, dicitur puluis vanæ gloriæ adhæſiſſe. De hoc periculo habetur Matt. 4. ſuper illud, *& ſtatuit illum ſupra pinnaculum templi.* Ibi enim dicit Gloſſa, in eo loco Chriſtum tentat, in quo multos deceperat. Et alia Gloſſa. Ibi erant ſedes doctorum, vnde populo loquerentur, vbi multos capit vana gloria honore magiſterii inflatos. Aliud periculum eſt infidelitatis in Deum. Frequenter enim magiſtri Deo infideles ſunt in talento ſibi commiſſo. Eodem enim pretio, quo ipſi emunt cuprum, quandoque poſſunt emere aurum. Et eodem labore poſſunt habere ædificatiua, quo ipſi acquirunt inflatiua. Tertium periculum eſt impietatis in proximum. Frequenter enim magiſtri volunt cauillationibus inutilibus intendere, quam fratres ſuos, qui ad mortem trahuntur eripere. Seneca. Securius eſt minuta conquirere cùm hoſtis inſtat à tergo, & mouere iuſſus eſt ſimiles, &c. Neceſſitas excutit quod pax otioſa collegit. Demens meritò videret, ſi cum ſaxa in munimentum, ſenes, feminæque congererent, cùm iuuentus manu portis armata expectaret, ſederem otioſus, & huiuſmodi quæſtiunculas ponerem: Quod non perdidiſti habes, cornua non perdidiſti, ergo cornua habes. Non vacat ad iſtas ineptias. Ingens negotium in manibus eſt, mors me ſequitur, fugit vita, aduerſus hæc me doc.

De merito bonorum doctorum, & triplici genere hominum.

Miniſterium bonorum doctorũ magni eſt meriti.

SEquitur videre quanti meriti ſit miniſterium bonorum doctorum, quos timor Dei & charitas regit. Ad cuius rei euidentiam notandum eſt, quod triplex eſt genus hominum. Alii enim ſunt indocti, alii ſunt docti: non tamen adeò vt ſufficiant docere alios: tertii verò adeò docti ſunt, vt docere poſſint. Primi miſeri ſunt in vita iſta. Quodammodo enim brutis inferiores ſunt. Vnde Boëtius in libro Conſolationum. Humanæ naturæ iſta conditio eſt: vt tunc tantùm cæteris rebus excellat, cùm ſe agnoſcat: eadem tamen infra beſtias redigitur, cùm ſe noſſe deſierit. Nam cæteris animantibus, ſeſe ignorare, naturæ eſt, homini verò non conuenit. Ad idem facit quod legitur Canticorum primo: *Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum tuorum.* Sponſa, ſi ſe ignorat, poſt greges vadit: quia quodammodo iumentis miſerior fit. Miſeriores autem

sunt indocti quando moriuntur. Prou. 10. *Qui indocti sunt, in cordis egestate morientur.* De merito verò eorum qui docti sunt, legitur Daniel. 3. *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Sicut enim stellæ valdè splendidiores sunt, quàm firmamentum: sic maior est gloria docentium alios, quàm eorum qui nõ docent. Præcipuè tamen vtile est, docere eos, qui alios possunt docere. Vno seruo pigro & nequam obiicitur, Matt.25. quòd oportuit pecuniam domini sui committere nummulariis: vbi dicit Gloss. Nummularii sunt, qui prædicationem auditam volunt verbis & opere exercere. Et quòd valdè vtile sit docere tales, quàm docere alios homines, si benè & fideliter doceantur, manifestum potest esse ex hoc, quòd maior vtilitas potest sequi ex eruditione vnius talium, quàm ex eruditione mille aliorum.

CAP. VIII.

De appetitu simplicis excessus.

DIctum est de appetitu dominii, & de appetitu magisterii. Nunc dicendum est de appetitu simplicis excessus. Hoc vitio laborant illi, qui volunt excedere alios in diuitiis vel pulchritudine, vel in aliquo alio bono, nec vellent aliquem sibi æquari. Ad hoc vitium videtur pertinere illud quod legitur Lucæ 22. *Facta est contentio inter eos, quis eorũ videretur esse maior.* Ad detestationem verò huius vitii. Primò, videtur facere hoc, quòd hoc vitium peccatum est malitiæ (malitiam enim hîc intelligimus, affectionem alieni mali.) Qui enim vult excedere alios, per consequens non vult excedi ab aliis, & sic vult malum aliorum. Vnde enim aliorum paruitatem, quia quodammodo facit ad hoc, vt sua magnitudo vel sic appareat. Secundò, potest valere ad detestationem huius vitii hoc, quòd ipsum reddit animum valdè mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc vitio, respicit aliquem, quem ipse excedit, ipse inaniter lætatur: quando verò aliquem à quo exceditur, tristatur, & sic modo tumet, modo docet, modo inflatur, modo tristatur. Hanc mutabilitatem insinuat nobis Seneca, dicens: Magnitudo certum modum non habet, comparatio autem tollit eam aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna est, in mari paruula est. Tertium vitium est, quasi quædam fames insatiabilis. Nunquam enim impletur desiderium eius, qui omnes alios vult excedere: quia si excedit vnum, excedetur ab alio. Præterea, si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodem in alia gratia. Præterea excessus, quem ipse appetit, ad malum suum est. Sicut enim abundantia humoris in aliquo membro apostema solet generare: sic excessus in hominibus apostema generat superbiæ. Et sicut fatuus esset, qui vellet vnũ oculum, alium excedere, cùm secundùm naturam debeant æquales esse. Sic fatuus est, qui desiderat, vt ipse alios excedat. Profectum proprium potest quis desiderare, sed etiã debet ei placere profectus aliorum, quo ei æquentur. Debent omnes filii Dei, velut fratres, amare æqualitatem & similitudinem. Vnde legitur de ipso Filio Dei, ad Hebr. 2. quòd debuit fratribus per omnia assimilari. & Eccles. 32. *Rectorem posuerunt: noli extolli, esto in eis, quasi vnus ex ipsis.*

CAP. IX.

De speciebus superbiæ exterioris, & primò de superbia in corpore.

DIctum est de superbia interiori, consequenter dicendum est de superbia exteriori. Vocatur autem superbia exterior aliquid intrinsecum, quod à superbia interiore procedit, & eam ostendit. Et potest distingui ista super-

bia secundùm diuersitatem rerum, in quibus superbia hominum potest apparere. Potest autẽ apparere superbia hominum vel in ipso corpore, vel in sectis, vel in equis, vel ornatu, vel amplitudine familiæ, in conuiuiis, in ædificiis, in deauratis libris, & in cantu. Et primò, prosequamur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quæ potest distingui secundùm diuersitatem mẽbrorum, quæ sunt in corpore, scilicet oris, oculorum, narium, colli, & sic de cæteris membris. Ad superbiam oris pertinet illud Psalm. *Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa.* Et illud Prou. 14. *In ore stulti virga superbiæ.* Stultus enim verbis superbis, quasi quadam virga homines cædit. De superbia narium, Esaiæ 2. *Quiescit ab homine, cuius spiritus est in naribus eius.* De superbia oculorum; Eccles. 23. *Extollentiam oculorum ne dederis mihi.* Et Prou. 16. *Oculos sublimes detestatur Dominus.* Et Psalm. *Neque elati sunt oculi mei.* De superbia colli vel ceruicis, Iob 15. *Currit aduersus Deum erectò collo.* Et Psal. *Dominus iustus concidet ceruices.* De superbia aliorum membrorum Esaiæ 3. *Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extenso, & nutibus oculorũ ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus ceruicem earum nudabit.* Contra Ezec. 1. *Pedes eorum pedes recti, &c.* Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangelistis præfigurantibus. Doctores enim veteris legis habuerunt pedes seruorum, dum pro terrenis Deo seruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos, qui cælestia promittunt. *Vnde beati pauperes spiritu.* Item: *Agite pœnitentiam, &c.* Vnde de eis dicitur Esa. 52. *Quàm speciosi pedes Euangelizantis pacem annuntiantis bona.* In veteri lege annuntiantur verba bona, scilicet æterna. Similiter doctores nouæ legis pedes habent rectos. Cantic. 7. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis.* Ecclesia filia principis, id est, cælestis regis: cuius ancilla fuit synagoga. Ecclesia etiam recipit spiritum adoptionis filiorum, synagoga verò spiritum seruitutis. In calceamentis autem sunt pulchri gressus Ecclesiæ, quia calceati sunt exemplo Christi & Apostolorum. Nota, quòd sponsus Ecclesiæ volens totam Ecclesiam pulchram esse, lauit pedes eius, & de quorum inquinatione præcipuè timebat. Vnde diligenter debet pedes, id est, affectus custodire. Cantic. 5. *Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Non debet iam Ecclesia, vel fidelis anima pedes suos ponere, nisi vbi sunt florida & viridia. Florida sunt merita. In floridis enim est spes fructus. Viridia sunt æterna præmia. In virore enim intelligitur æternitas. Vnde pedes sanctorũ suorum seruat: pedes enim custodiendi sunt, ne calore adurantur, quod malo exemplo frequenter accidit, & ideò discalceandi sunt. Exod. 3. *Solue calceamenta de pedibus, &c.* Qui tempore negligentiæ frigescunt, exemplis sanctorũ calceandi sunt. Exodi 12. *Calceamenta in pedibus habebitis.* Qui agnum paschalem comedit, Dominicam imitatur passionẽ, ad quod multùm valent exempla sanctorum. Si pedes collisi sunt per iram vel odium ad proximum, tunc butyro sunt misericordiæ vngendi, & considerationis misericordiæ, quam nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus, si misericordiam proximo impendamus. Iob 29. *Lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Hæc petra Christus est, qui riuos misericordiæ multiplicis nobis fundit. Si luto voluptatis inquinati sunt pedes, lauandi sunt aqua lacrymarum, vel tribulationis pœnitẽtialis. Ioan. 13. *Vos debetis alter alterius pedes lauare.* Si pedes aspersi fuerint puluere inanis gloriæ, excutiendi sunt. Matt. 10. *Excutite puluerem de pedibus.* Legitur etiam de Iacob Genes. 49. quod collegit pedes suos super lectulũ.

Psal. 11. Psal. 110. Psal. 128. Pedes recti qui sint.

Cap. X.

De superbia ornatus, & his quibus vti possumus contra eam.

Mulierū ornatus quis requiritur.

CVm ornatus possit esse diuersarum rerum decor, vt hominum vel locorum & multorum aliorum. Primò, ponemus ea, quibus possumus vti contra superbiam ornatus humani, & virorum, & mulierum. Contra hanc superbiam primò possumus vti verbis sanctorum sapientum. De quibus pauca ponere sufficiat. Ecclesiastici 11. *In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris.* Et 1. Tim. 2. *Volo mulieres orare in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod docet mulieres promittentes pietatem, per opera bona.* Habitum ornatum, in quo vult Apostolus mulieres orare, vocat Glossa religionem earum ornantem eas. Vult etiam eas ornatas esse aliis virtutibus, cum verecundia vultus, vt non sint attritæ frontis meretrices. Vult eas esse sobriæ mentis. Vult etiam eas esse ornatas, non in crinibus tortis, id est, crispis, & cæt. Vel non ornantes se auro, &c. scilicet, vt semper hæc crinibus intorquean tur. Item 1. Petr. 3. *Mulieres subditæ sint viris suis.* Et subditur: *Quarum tamen non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est, homo cordis in incorruptibilitate modesti & quieti spiritus.* Super quem locum talis Glossa habetur, sicut Cyprianus ait: Serico & purpura indutæ Christum induere non possunt. Auro & margaritis & monilibus adornare, ornamenta cordis & pectoris crediderunt. Quod de illis indubitanter verum est, quæ ad capiendas animas ornant se. Et subditur in Glossa, quod si Petrus etiam mulieres admonet coërcendas, & ad Ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare possunt cultus suos per maritos: quanto magis id obseruare fas est virginem, cui nulla ornatus sui competat venia? Item 1. Tim. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Contenti debemus esse tegumento, non quærere ornamentum. Item Apocalypsis 18. *Va va ciuitas magna, quæ amicta erat purpura, & bysso, & cocco, & deaurata est auro, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ.* Item Augustin. Tibi vestis purpura circundetur, non ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum exquisitis vestieris, alteram tupitudinem assumas. Ideò dicitur: Vestis purpurea, &c. quia sordes potest homo in vestimentis vitare. Vnde dicitur de August. Vestimenta eius & calceamenta, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hieronymus. Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Seneca. Non splendeat tota, nec sordeat quidem. Hieronymus: Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt. Si tamen vestem sordidam pro Christi amore quandoque oporteat ferre: *non est* curandnm, cùm *propheta viderit Iesum* Sacerdotem *magnum indutum* sordidis vestimentis. Et cùm Dominus immunditiam corporalem non reputet immunditiam. Matth. 15. *Non quod intrat in os coinquinat hominem.* Et iterùm: *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* Et in veritate immunditia corporis vera immunditia esse non videtur: consputum quasi immundum iudicatur, dum est in ore: quam citò est extra: immundum iudicatur. Seneca: Argumentum bonæ voluntatis grabatus & pannus, vbi apparuerit aliquem, non necessitate hoc pati, sed velle. Idem: Nemo nascitur diues: quisquis exit in lucem, iussus est lacte & panno esse contentus.

Ornatus & sordes fugiendi.

Cap. XI.

De exemplis, quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent.

SEcundò, possumus vti contra superbiam ornatus exemplis. Multa autem sunt, quæ exemplo suo dissuadent nobis superbum ornatum, & suadent humilem habitum. Primò, suadet nobis hoc ipse Deus. Et hoc dupliciter. Primò, in plasmatione hominis. Voluit enim Deus prætiosum spiritum vili sacco carnis abscondere. Nec est verisimile, quòd voluerit corpus, quod vile est, prætiosum tegumentum habere, qui prætiosi spiritui vile tegumentum voluit dare. Secundò, in hoc quòd parētibus nostris, post peccatum, tunicas pelliceas fecit, vt legitur Genes. 3. Ad idem etiam monemur diuersis exemplis hominum. De quibus, licet sint multa, pauca ponere sufficiat. Vnde August. de ipso dicit: Fateor, de prętiosa veste erubesco. Esther 14. *Domine, tu scis quod abominor signum superbiæ & gloriæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detestor illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei.* Meritò abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolicæ subiectionis. Diabolus enim est rex super omnes filios superbiæ: vt dicitur Iob 41. Et sic dicit Gregorius: Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Sicut ergo aliqua nobilis persona meritò dedignaretur, si vilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatem. Sic regina Esther, quæ cor nobile habebta, abominabatur signum superbiæ, quod in capite suo erat. Notanter dicit, quod est super caput meū in diebus ostētationis meæ: ornatum enim suum non ferebat, nisi quando regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multùm sunt ei dissimiles, quæ cùm sunt cum maritis non curant de ornatu: quando verò in publico volunt procedere, volunt esse ornatæ, & tamen dicunt, quòd ornant se propter maritos suos. Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum menstrui. Et meritò, melius enim esset ferre poplum sāguine alicuius animalis cruentatum, quàm ad vanam gloriam, vel superbiam croceatum, excepto scandalo. Vitta enim ad vanam gloriam croceata, peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocunque sanguine animalis. Item Iob decimo-quinto: Saccum consui super cutem meam. Talis deberet esse vestis ad minus pœnitentium. Vnde Ioannis quarto: *Vestiti sunt Niniuitæ saccis, à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum vsque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco.* Item Matthæi tertio: Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Antiqui etiam tegebantur vel sacco, vel cilicio: Maria etiam Ægyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis & hyacinthinis, ad hoc respondet Hieronymus sic: Olim ista approbabantur, quando sanguis pecudis remissio fuit peccatorum. Nunc autem pauper Dominus suam paupertatem & simplicitatem in Ecclesia consecrauit. Et subdit: Si hoc iudaizando reuocas in templo, reuocemus cruorem immolatorum. Ad idem etiam monemur exemplo mercatorum, qui quando torsellum est de panno prætioso, faciunt ipsi coopercturam de butello. Quis fatuum non iudicet illum, qui velit torsello prætiosam facere coopercturam? Ad idem etiam monemur exemplo ipsius Sapientiæ, quæ in personis contemptibilibus sæpe se abscondit: vnde Sapiens: Sæpe enim sub pallio sordido, sapientiā. Vade, & fac tu similiter, vt sub humili habitu abscondas te. Ad

Mulieres ornare se non vt viris placeāt, sed vt publicè spectentur.

hoc etiam monet nos ipsa natura, quæ sub terræ vilitate aurum & alia prætiosa abscondit, & sub vilitate corticis dulcedinem nuclei habet.

Cap. XII.

De duodecim stultitiis se ornantium.

Tertiò, valet contra superbiam ornatus, si ostendantur multiplices stultitiæ ornantium se. Prima est, quòd exteriora sua vilia interioribus, quæ prætiosa sunt, præponunt: vnde quasi paraturam pomi ipsi pomo præeligũt. Quando vnum pomum datur duobus, & alter parat: nonne stultus esset, si paraturam detineret, alii verò daret totum? Item si paraturam daret suo socio, & sibi retineret totum residuum, fatuus esset, qui portionem acceptaret. Sed portionem à diabolo factam isti similem multi acceptant. Ornatum enim exteriorem, qui paraturæ pomi similis est, quæ quodammodo est depicta (habet enim candorem & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi vilem coopertura prætioso torsello præponũt. Diabolus enim non curat nisi de torsellis: id est, de animabus. Gen. 14. dicit rex Sodomorum, qui figuram tenet diaboli, ad Abraham: *Da mihi animas, cæteras tolle tibi.* Istam stultitiam superbiæ, innuit gloss. super illud Ioan. 6. *Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras.* Superbi est foras eiici, qui nihil habet in interiori bono, nec hîc, nec in futuro. Secunda est, quòd ipsi ordinem Dei peruertunt in seipsis. Volunt enim, quòd ancilla habeat ea, quæ dominæ sunt: & è cõtrario. Carnem enim, quæ ancilla est, ornant, & deliciis pascunt, & oportet vt fiat, quod ab ea imperatur, licet mors animæ, inde debeat sequi. E contrariò, anima, quæ domina est, fame & siti affligitur, & malè induta est, & ad præceptum carnis operatur: quòd est valdè magna peruersitas. Vnde Bernardus: Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio, nimis magna est. Si quis assereret se fuisse in terra aliqua, in qua dominæ omninò se haberent vt ancillæ, quum diceret, vix crederetur sibi. Sed in veritate terra illa patria ista est. Dea enim ferè per totum annum fit festum ancillarum, quod alicubi consuetum est fieri in festo B. Vincentii. Tunc enim accipiunt ancillæ vestes dominarum suarum. Ista peruersitas similis est illi, quam ponit Salomon Eccl. 10. *Seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram,* & peruersitas ista est valdè magna & nociua Ecclesiæ Dei. Vnde Prou. 30. *Per tria mouetur terra, & quartum quod sustinere non potest, per seruũ cum regere cœperit.* Tertia, quòd ipsi valdè carè emũt quod nihil valere sciũt: scilicet vanam gloriam: quæ non valet eis, nec quoad animas, quum animabus sit valdè nociua, nec quoad corpora. Ioan. 8. *Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est*: nihil, inquam, in valore. Quarta est, quòd ipsi plus expendunt, vt pascant oculos aliorum, quàm vt pascant ventrem suum. Seneca: Non sunt homines ad pompam dentibus, & ore, & ventre contenti, oculis quoque gulosi sunt. Si quis eat per aliquam ciuitatem, plures artifices inueniet operantes, vt pascant oculos, quàm qui pascant ventrem. Vnde dixit quidam, *mundum esse* animal mirabile, qui maiores *habet* oculos, quàm ventrem. Potius volunt homines bona sua perdere, & diuitibus hominibus quasi per oculos ponere, quàm os Dei in pauperibus famelicum pascere. Vnde Bernardus. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur: cum periculo animæ suæ acquirunt, vnde oculos hominum delectant. Mira fatuitas est! quum videns, in pulchritudine rei visæ habeat delectari naturaliter potius quàm res visa, eo quòd videtur melius pertinere ad inspiciẽtes pulchritudinem eorum, quæ inspiciunt prouidere, quòd ad eos qui inspiciuntur. Res qualiter æstimandæ.

inspiciuntur. Debet ergo homo pulchritudinem exteriorem negligere: procuret autem eam, si voluerit, qui habet eam inspicere. Quinta stultitia ornantium se est, quod ipsi similes sunt illi, qui ex decore sellæ & fræni equum æstimat. Vnde Senec. Quemadmodum stultus est qui equum empturus non ipsum aspicit, sed stratum & fræno: sic stultissimus est qui hominem ex veste circumdata æstimat. Idem: Cum voles æstimationem in re scire qualis sit, nudam inspice. Et sicut quidam ait: Ex auro frænum non meliorat equum: Sexta est, quod omnia sua volunt habere pulchra, & se turpes. Vnde Aug. Ecce omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi sunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus se extrinsecus, sicut accidit cuidam regi, qui conuocatis magnatibus terræ suæ, fecit conuiuium magnum, & non erat locus in domo qui non esset opertus purpura, & aliis prætiosis. Et affuit quidam Philosophus, qui volens spuere, spuit in faciem regis. Et cum ministri propter hoc vellent eum suspendere, non permisit rex: sed quæsiuit ab eo quare hoc hoc fecisset. Qui ait: Vidi alia loca plena argento, & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbam regis quæ incrassata est ciborum pinguedine, quam immundam vidi, expui. Non enim vidi locum minus mundum. Et compunctus est rex. Sic diabolus videns hominem, qui debet esse Dominus aliarum creaturarum, minus pulchrum cæteris creaturis, in faciem eius spuit, vel eum contemnendo, vel animam eius maculando. Quod figuratum est ex sputione facta in faciem Domini. Et in illa quæ fiebat ei, qui nolebat suscitare semen fratris defuncti, sine semine, diabolus est, qui sine spe damnatus est. Cui homo debet suscitare semen: quia ex hominibus angelica ruina est reparanda. Erubescat ergo homo videns se malum & turpem inter suas res bonas & pulchras: sicut dominæ habentes ancillas pulchras, cum ipsæ sint turpes, erubescunt. Vnde August. Nonne vides debere erubescere te de bonis tuis, si domus tua plena est bonis & te habet malum? Septima est, quod cum morte damnati sint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quam quomodo liberent animas suas: Sen. Omnis capitis supplicio condemnati sumus, & incessanter ad mortem tendimus. Vnde August. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum vel tardius ire permittitur, sed pari motu omnes vrgentur. Vnde cum ornatus superborum, sit ornatus hominum morti adiudicatorum, potius est illusio, quam honor. Sicut purpuratio Christi postquam adiudicatus fuerat morti, illusioi fuit. Vnde Bernard. Omnis purpura illusio est, postquam Domino Iesu in purpura illusum fuit. Octaua est, quia inde gloriantur, vnde deberent erubescere. Triplici ratione potest ostendi, quod homo de veste debet erubescere. Primò quia vestis signum est peccati parentum nostrorum. Vnde Bern. Qui gloriatur de veste, similis est furi glorianti de cauterio: quia propter peccatum Adæ introductus est vsus vestium. Quis latronum non irrideat, si videat eum gloriari de signo sibi facto pro latrocinio suo, quod in fronte portat? Secundo, quia vestis remedium est turpitudinis erubescentiæ, quam per peccatum contraximus. Ante peccatum sufficiebat homini pulchritudo sua, nec habebat aliquam causam erubescentiæ. Vnde non oportebat quod absconderet se sub veste. Sicut sol veste non eget: sufficit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro vestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro vestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo coloris ad vestiendum, & sic de cæteris floribus. Mahtt. 6. *Considerate lilia agri quo-*

Rex quidam purpura decorus à Philosopho conspuitur.

Homo erubescere debet de veste tripliciter.

modo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam Salomon in omni gloria sua coopertus non est sicut unum ex istis. Sed si per peccatum incurrit homo turpitudinem & erubescentiam, necessarium est vestimentum, quod est remedium turpitudinis & erubescentiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis nõ cedit quod habet pedem ligneũ, quum sit remediũ infirmitatis: nec ad gloriã scabiosi quod scabiẽ velat: sic nec ad gloriam hominis ornatus, etsi alicui videatur. Vnde Aug. Qui superbit ex abundantia temporaliũ, est tanquam ægrotus, qui superbit ex superabundantia medicamentorũ vel emplastrorum. Quis non irrideat aliquem, si videat eum depingere domum, quæ minatur ruinam? Domus talis est corpus hominis. Vix enim staret per quinque dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde irridendi sunt, qui variis ornatibus illud depingunt. A simili possumus dicere, quod ille qui superbit ex pulchritudine vestium, est tanquam ægrotus, qui superbit ex pulchritudine emplastrorum. Et sicut ridiculum esset si loripes pedem ligneum depingeret, vel deauraret: sic ridiculũ est cum homines se ornant. Tertio ostenditur per hoc, quod ornantes se mendicant pulchritudinem suam à creaturis vilioribus quam ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret, à vilibus hominibus mendicare, & potius indigentiã sustineret, quam mendicaret ab eis: sic debet homo erubescere à vermibus, & muribus suum mendicare decorem. Vnde frater Guido Cartusien. Quomodo non gloriabitur de pulchritudine, qui gloriatur de turpitudine? Vestes te ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares. Nona stultitia est, quod ipsi credunt se bene indutos & ornatos, cum equus eorum, scilicet corpus, bene ornatus est, cũ tamen omnino nudi sint. Vnde Apocalyps. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videant homines turpitudinem eius.* Et Ezech. 18. *Denudabunt te vestimentis suis.* Et ibidem. *Dimittant te nudam, & ignominia plenam.* Ipsi sunt similes cuidam clerico, qui in festo stultorum induit equũ suum scarleto, & ipse indutus erat matta vna. Decima stultitia est, quod ipsi turpitudinem suam detegunt, quando tegere debuerunt: quia qui vident superbum ornatum eorum, male suspicantur de eis. Vnde super illud 1. Timoth. 2. *Non in tortis crinibus.* dicit Gloss. Sup. habitus non recta facit de se credi. Et Eccles. 19. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.* Si nux relinquit corticem exteriorem ante tempus, signum est interioris corruptionis. Sic si Christianus non habet exterius habitum, quem Christiana religio requirit signum est quod vermis alicuius peccati intus lateat: magis erubescibilis culpa est, quam nuditas hominis, quum nuditas hominis à culpa habeat quod est erubescendum. Vnde magis erubescere deberent illi, quorum peccata apparent hominibus, quam si ipsi nudi hominibus apparerent. Illi ornantes se dum volunt vitare turpitudinem corporis, turpitudinem assumunt mentis, & dum se ornare volunt, inquinant se ad minus quoad vitia superbiæ, quæ inquinant omnia bona quæ sunt in homine. *Vnde illud:*

Si tibi gratia si sapiẽtia formaque detur:
Inquinãt omnia, sola superbia si comitetur.

Vndecima stultitia est, quod mulieres volunt videri fatuæ, licet nolint esse & potius volunt similari statuis, quàm matronis. Si equus venalis non est, quare signa venalitatis portat in fronte? quare circulus est ante domum, si ibi non est vinũ venale? Ouis Dei quare vult habere signum ouis diaboli? Nunquid non merito dicet ei pastor Eccle. Non noui te, & rapietur à lupo infernali. Signo crucis debent esse signati omnes fideles, id est signo pœnitentiæ. Vnde Apostolus ad Galat. 6. *Stigmata Domini Iesu in corpore porto.* Præcipue enim deberent habere in capite signa pœnitentiæ & humili-

tatis. Et illis, qui baptizantur vel confirmantur, imprimitur signum crucis in fronte. In capite enim ieiunii asperguntur cinere capita fidelium. De signatione ista legitur Apocal. 71. *Nolite nocere terrae & mari, quousque signemus seruos Dei in frontibus eorum.* Ezech. 9. *Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorum gementiũ.* Thau figura fuit crucis. Crux enim tria brachia habuit ad figuram thau, postea addita est quaedam tabula à parte superiori ad scribendum titulum: Crucem ergo, quae per thau intelligitur, vult Dominus figi in frontibus fidelium: sed mulieres abiecto signo Domini, posuerunt sigum diaboli in frontibus suis. Vnde Psal. *Posuerunt signa sua.* Et Apocal. 17. *Mulier circumdata est purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pratioso.* Et subditur: *Et in fronte eius nomen scriptum, Mysterium.* Vnde timendum est eis illud quod legitur Ezech. 9. de non habentibus thau. *Percutite, & non parcat oculus vester, neque misereamini.* Et subditur: *Omnem, super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite.* Duodecima stultitia ornantium se est, quod ipsi habent charam pulchritudinem corporis, quae adeo parua est, vt pellibus murium & stercoribus vermium adiuuetur. Decorem autem animae qui similis est diuino, sic vilipendunt quod etiam non reputãt, cum daemones eis aures & nasum praecidunt; iuxta illud Ezech. 23. *Nasum tuum & aures tuas praecidant, &c.* Quod non fit sine magna contumelia Dei, cum potius velit esse similis in decore muribus, quam Deo. Pulchritudinem etiam sotulariuum suorum bene custodiũt homines, singulis diebus eos tergendo: de pulchritudine autem animae (quae Dei imago est) vix semel in anno cogitant, imo quod plus est, peccatorum facies, quae sunt facies daemonũ, superinduant. Psal. *Facies peccatorum sumitis.* Non attendentes illud Eccl. 4. *Non accipies faciem aduersus faciem tuam.* Nec offenditur parum Deus in hoc cõtẽptu imaginis suae. Vnde super illud Ps. *In ciuitate tua imaginẽ ipsorum, &c.* dicit gl. Merito imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in coelesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate maginem ipsius ad nihilum redegerunt.

Cap. XIII.

De aliis quae deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

PRaeter ista sunt alia multa quae deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. Primũ est, Dei ordinatio, quae vult vt in praesenti tempore intendatur reformationi animarũ: & ad hoc specialiter fuit primus aduentus filii Dei in mundũ. In futuro vero vult vt fiat reformatio corporum, & ad hoc erit secũdus aduentus. Tunc enim resurgent corpora sanctorũ, & gloriã suam habebũt qui hic sine gloria fuerunt. Vnde Ber. Noli, ô corpus, praeripere tẽpora. Potes enim impedire animae tuae, salutẽ suã operari non potes. Omnia tẽpus habent: patere vt nunc anima pro se laboret: magis autẽ collabora ei, quia etsi cõpateris, & conregnabis. Secundũ est, quod ornatus iste tunc deficiet quando magis esset necessarius, quãdo scilicet anima venire debebit ad illã magnam curiã, in qua congregata erunt quae in terra, & quae sub terra, & quae in coelo sunt. Vnde Esa. 3. *Decaluabit Dominus verticẽ filiarũ Sion.* Et ibid. *In illa die auferet Dominus ornatũ calceamẽtorũ, & lunulas, & torqueis, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gẽmas in frõte pendẽtes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & vittas, & theristra, &c.* Armillas vocat gl. ornamẽta brachiorũ. Periscelidas vocat ornamẽta talorũ similia armillis. Murenulae sũt catenę circa collũ. Olfactoriola vocat illa, in quibus cõtinebat muscum, & similia. Theristra vocat vestes aestiuales valde subtiles

visui peruias, quæ dicuntur à theron, quod est æstas. Tunc enim mulieres quę se alienis plumis quasi cornix pulchras faciebant, amittent plumas, & turpissimæ apparebunt: & non solum deficiet gloria ornatus tunc, sed etiam mutabitur in ignominiam, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Os. 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Et Esai. 3. *Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, pro trispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium.* Tertium est hoc, quod corpora quæ hic fuerunt superbe ornata, à Domino tunc non ornabuntur. Vnde Bern. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pellibus murium & stercoribus vermium informant: quia cum Dominus ad iudicandum venerit, non reformabit nisi quod abiectionis & humilitatis inuenerit. Vnde Apostolus ad Philip. 3. *Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, &c.* Super quod verbũ dicit Bern. Requiesce in hac spe misera caro: qui propter animam venit, propter te quoque venturus est: qui reformauit illam, tui quoque non obliuiscetur. Quartum est magnus contemptus æternæ gloriæ in eis qui se ornant. Multum enim contemnunt æternam gloriam, qui ei præponunt gloriam & laudem hominum. Charius enim habent vt pulchri dicantur, quam quod regnum æternum consequantur. Nec etiam laudem semper habent, quam habere intendunt. In arca enim non serata thesaurum suum faciunt, & ideo leuiter illum amittunt. Vnde Bern. Insipiens tu, qui congregas merces in saccum pertusum, qui thesaurum tuum in alieno ore constituis, ignoras quod arca ista non clauditur, nec seras habet. Quintum est, ingratitudo magna, quę est in eis qui superbe se ornant. Valde enim ingrati sunt qui Deum inhonorant in hoc in quo ipse voluit eos præ cæteris creaturis honorare. In hoc specialiter Deus honorauit præ cæteris hominem quod eum ad imaginem & similitudinem suam creauit, vnde multũ ingratus est ei qui in imagine sua contumeliam facit. Quis enim non timeat irreuerentiam aliquam facere imagini B. Virginis, vel imagini Christi hominis, scilicet Crucifixo? Quomodo ergo non timent homines imaginem. B. Trinitatis irreuerenter seruare? Illi qui se ornant exterius, similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sũt omni spurcitia & ossibus mortuorũ. Corpus enim peccatoris animæ mortuæ est sepulchrũ: dicit August. Vnde Dominus Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris hominibus pretiosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Ad quod potest induci quoddam exemplum: Balaam rex quidam magnus habuit in itinere duos viros obuiam in veste attrita & sordida, & facie attenuata, & psallebant Domino. Rex autem de curru exiliens amplexatus est eos. Quod videntes principes eius, indigne tulerunt, & cum per se non auderent corripere eum, rogauerunt fratrẽ eius, vt quæreret ab eo quare tantã reuerentiam exibuisset talibus vilibus personis. Rex autem volens ostendere illis errorẽ suum, præcipit fieri quatuor arcas. Duas deauratas, in quibus posuit ossa mortuorum, obfirmans eas aureis seris. Alias duas de pice & bitumine, in quibus posuit prætiosas margaritas, & vnguenta optima, ligans eas funibus cilicinis, & posuit eas ante magnates vt æstimarent quid singulæ valerent. At illi deauratas magni prætii iudicauerunt. Quibus rex ait: Erratis, omnia opportet inspici interioribus oculis, non exterioribus, siue honorẽ, siue contumeliam. Apertis ergo deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorũ qui exterius sunt gloriosi, intus repleti mortuis & fœtentibus operibus. Deinde apertis aliis duabus, ait: Ipse est typus eorũ, qui extra sũt

sordidis vestibus operti, intus prætiosi bene redolentes apud Deum, quales fuerunt illi, de quorũ veneratione me reprehendi fecistis. Et sic confudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo cooperto.

Cap. XIV.

Quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis.

NOtandum ergo quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. Prima causa est prætiositas. Vnde super Luc. 16. de diuite qui induebatur purpura & bysso, dicit gl. Si culpa prætiosarum vestiũ culpa non esset, sermo Dei non ita vulgariter exprimeret, quod diues purpura & bysso indutus apud inferos torqueretur. Vnde Greg. Nemo prætiosa vestimenta, nisi ad inanem gloriã quærit: videlicet vt honorabilior cæteris videatur. Nemo vult prætiosis vestibus ibi indui, vbi à nemine potest videri. Secunda causa est mollities vestium. Vnde Matth. 11. *Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Et super illud Matth. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorũ dicit Gl Seruus Dei non debet habere vestimentum ad decorem, vel ad delectationem, sed tantum ad tegendum nuditatẽ. Vnde Greg. Nemo æstimet in fluxu ac studio prætiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nulli modo Dominus Ioannem de vestimento sui asperitate laudasset. Tertia causa est, extraneitas: quando scilicet aliquis vult habere vestes aliis dissimiles. Vnde Soph. 1. *Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina.* Quarta causa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, vel quoad magnitudinẽ. Primo modo est superfluitas in illis qui volũt habere vestes lõgas vt maiores esse videãtur: quod vitiũ multũ abundat in quibusdam prælatis, qui pileos longos deferunt in capitibus, calopodia in pedibus, & vestes longas per terram trahunt, volentes sic adiicere ad staturam suam cubitum vnum. Vnde Luc. 20. *Attendite Scribis, qui volunt ambulare in stolis.* Stola vestis est longa. Illi qui vel magnitudine vel altitudine corporis sui dignitatem volunt honorare, non videntur attendere quod legitur de Saul, quod rex malus fuit, *& altior vniuerso populo ab humero & sursum.* 1. Reg. 10. & illud quod dicit Dauid in Psal. *Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.* Et illud Prou. 16. *Spirituum ponderatur est Dominus.* Fatui corpora ponderant, & iudicant hominem ex ea parte, ex qua non est homo: Dominus vero spiritum ponderat. Vnde Reg. 16. dicit Dominus ad Samuelem, quum præcepisset ei de vnctione Dauid in regem: *Ne respicias vultum eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniam abiecit eum: nec iuxta intuitum hominis iudico.* Homo enim videt quæ apparent. Dominus autem intuetur cor. Prætiosiores species aromaticæ in minoribus saccis solent reponi, vt gariophylli: & similia.

De caudis mulierum.

HOc vitio laborant dominæ, quæ longas caudas trahunt post se terram prætiosis vestibus induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes caudis suis pulices colligunt, & puluerem mouent hominibus: Christum vero, quem in tot pauperibus nudum respiciunt, & non operiunt, timẽdum est eis, ne in caudis earum diabolus quiescat. Vnde legitur de quodam sancto, qui vidit diabolum quendam ridentem: & quærens ab eo causam risus, dixit: Vidi socium meum equitantem super caudam cuiusdam mulieris, quę dum retraheret caudam, cecidit socius meus in lutum, & inde risi. Secundo modo est superfluitas in illis qui volunt habere diuersa paria vestium, & potius volunt vestimenta sua à tinea comedi, quã inde Christum in pauperibus indui. Iac.

5. *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis quæ euenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.* Et Bern. Clamant nudi, clamãt famelici, & cõqueruntur: Nobis fame & frigore miserabiliter orantibus, quid conferũt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in mãticis? Quinto potest esse reprehẽsibilis habitus propter materiam, vt si est serica, vel aurea, vel argentea. Et notandum quod circa materiam vestium multum proficit, vel potius deficit curiositas humana. Primo enim fuit materia vestium pellis cum lana. Vnde Gen. 3. *Fecit quoque Deus Adam & vxori eius tunicas pelliceas.* Deinde processum est vsque ad lanam puram, quæ est leuior quam pellis. Tertio processum est ad cortices arborum vel herbarum, scilicet ad linum, & huiusmodi. Quarto ad stercora vermium, scilicet ad sericum. Deinde ad aurifrigium, & ad lapides prætiosos.

De Superbia corrigiarum.

INter ornatus vero, qui propter materiam reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibiles corrigiæ sericæ deauratæ vel deargentatæ. Et hoc multiplicatione. Primo, quia superbia talium corrigiarum in loco humiliationis est. Vnde Mich. 6. *Humiliatio tua in medio tui.* Vnde sicut superbia in paupere amplius displicet Deo, quam in diuite, quia pauper habet materiam humiliationis & quoddam repressiuum superbiæ: sic potius Deo displicet superbia circa ventrem vbi tanta materia est humilitatis, quam in alia parte hominis. Præterea sicut ignis vehemens est qui ardet cum aqua, quæ contraria est ei: sic valde magna est superbia quæ durat, vbi tanta est materia humilitatis. Bernard. Non est magnum humilem esse in abiectione: magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata. Sic econtrario potest dici, quod magnum prorsus vitium est superbia cũ humilitate magna: Ideo humilitas beatæ Virginis omnem humilitatem puræ creaturæ superauit, quia maiorem materiam superbiendi habuit cum Dei mater fuerit. Sic superbia aliorum membrorum superat, cum maiorem materiam humilitatis habeat. Item saccus bono tritico plenus bene ligatur fune vnius oboli. Non modica fatuitas est ad ligandum saccum immunditia plenum, quærere corrigiam sericam deauratam, vel deargentatam, & vasis vinum pretiosum continentibus circuli lignei sufficiunt. Ridiculum ergo est circulis deauratis vel argentatis ligare saccum ventis abominatione plenum. Præterea quis non irrideat si videat ornatum templi poni circa fimum, vel aliquem locum continentem immunditias? Sic faciũt mulieres quæ ornant se circa medium corporis. Vnde Psalm. *Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi.* Psal. 141 Est etiam magna stultitia mulierum, quod corrigiæ illæ carè constant eis, & non prosunt animę, nec corpori, imo Deus in eis offenditur, & proximus scãdalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdum magis ponderosæ sint, quam circuli ferrei quos pœnitentes deferunt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro *pœnitentia* vt ita ponderosas ferrent *corrigias*, non acquiescerent iniungenti. *Mira insania* mulierum, quod tantis expensis diabolo se ligant, & quod tam care emunt vnde à diabolo ligentur. Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio cingulo. Sexto reprehensibilis est propter colorem, vt in vestibus clericorũ color viridis, rubeus, & varius. Cuius rei ratio esse potest, quod talis color in lana ouiũ naturaliter non inuenitur. Si enim Deus voluisset lanã ouium taliũ colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et forte in principio non fuit facta tinctura huiusmodi absq; culpa & curiositate. Audiui quandam virginem quam conscien-

tia remordebat, quia habebat vestē alterius coloris quam naturalem, allegantem contra se quod ouis, quæ nunquam peccauit, contenta esset naturali colore: ipsa vero, quæ multū peccauerat, prætiosiori colore vteretur. Et in veritate cum homo mendicet vestem ab oue, iuxta illud Aug. Ouis mandatum Euangelicum implens, de duobus tunicis, dat vnam non habenti. Sufficere deberet homini manducanti color ille, qui sufficit oui lanam largienti. Superbus mendicus est, cui non sufficit illud, quod sufficit illi à quo mendicat.

De peplis & vittis croceatis mulierum.

INter ornatus vero, qui propter colorem reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibilia pepla, siue vittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. Primo, quia displicet aliqui principi quando, videt vexillū inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si videt in aliqua de villis suis Multo plus si in aliquo de castris suis, & præcipue si videat illud in superiori parte castri sui. Sic Deo multum displicet, quando videt superbiæ vexillum (quod est diaboli signum) in superiori parte castri sui, scilicet in capite mulieris, & videt vexillū suum feremotū à loco, in potius volebat illud esse. Humilitatē enim pœnitentiæ potius voluit Dominus esse in capite. Ezech. 9. *Signa thau super frontes virorum gementium.* In signū huius rei fit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunii capita cinere asperguntur. Secundo per hoc, quod velū, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostenditur quod superiorem habet, scilicet virum suum. In hoc enim ostenditur, quod ab ea præuaricatio incepit, & ideo potius mulieres velamina deferunt, quam viri, & præcipue quando à viris suis cognitæ sunt. Vnde super illud 1. ad Cor. 11. *Capilli mulieri pro velamine dati sunt.* dicit Gl. Ad hoc, habet mulier velamen vt se ream agnoscat, & subditā: & iterum in eodem cap. super illud. Non est vir creatus propter mulierem, sed mulier propter virum, dicit Gl. Ideo debet mulier super caput suum habere velamen propter angelos, vt dicit Ambrosius, vt scilicet ostendatur subiecta viro, & quia per eam præuaricatio cœpit. Vnde cum peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet, si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signū furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret vt illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres, quæ volunt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quærunt gloriam, vbi esse nō potest. Non cedit ad gloriā furis, collū suspensa sit deaurata. Tertio per hoc quod mulieres, quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorem decentē, amabilem Deo & angelis, & hominibus mundi cordis vilipendunt: colorem vero minus decentē contra doctrinā Eccl. deferunt, scilicet croceum. Color decens & amabilis deo & angelis est color albus. Quod croceus color minus sit decens, quam candidus, patet ex hoc, quod nulla est quæ non velit habere faciem suam cādidam potius, quam crocei coloris. Quod autem color iste placeat Deo, patet per hoc quod dicitur Cant. 5. *Dilectus meus candidus.* Non dicit, croceus. Sapien. 7. de ipso: *Candor est lucis æternæ.* Et Bern. loquens de sapientia increata, dicit: Candor est lucis sapientia, & candidam oportet esse animā, in qua ipsa sedē elegerit. Sic etiā placet Deo cādidus color in ornatu corporis, potius quam croceus. Quod patet per illud Matth. 17. quod in transfiguratione Domini vestimēta eius facta sunt alba sicut nix. Magisterio enim Spirit⁹ sancti institutū est, quod sāctissimū corpus Domini pāno cādido inuoluatur, nō croceo, vel alteri⁹ coloris. vnde bene deberet sufficere immūdo corpori color ille ad inuoluendum se, qui suf-

ficit Domino corpori. Quod etiam color iste placeat angelis patet per hoc, quod legitur Marci. vlt. Angelum apparuisse stola candida, & Matthæi vlt. legitur. vestimenta angeli alba fuisse sicut nix. Et Ioan. 20. *Et vidit duos angelos in albis sedentes*. Quod autem hominibus mundi cordis placeat color iste, patet: quia si quis occurrat duabus mulieribus, quarũ vna habeat peplũ candidũ, & altera croceum, statim illam quæ defert candidũ honestiorem iudicabit, & ita magis ei placebit, nisi iniquitas propria cor eius subuerterit. Quartum potest idem ostẽdi per hoc, quod cum ornatus propter vanitatem reprehẽsibilis sit, quod vanius & mutabilius erit in ornatu, magis reprehensibile erit. Vnde cum croceus color in peplis valde mutabilis sit, reprehẽsibilis est. Si aliqua mulier tunicam suã qualibet septimana tingeret & lauaret, satis fatua diceretur: tales sũt quæ singulis septimanis pepla sua & tingũt & abluũt.

De peccato illarum, quæ præsumũt ponere alienum colorem in vultibus suis.

SEptimo est reprehensibilis habitus vel ornatus propter præsumptionẽ, quando scilicet aliqua præsumit facere, quod specialiter ad Deum pertinet, sicut faciunt illæ quæ alienos crines apponunt capiti, vel colorẽ innaturalem super faciem, huiusmodi enim propriũ est Dei. Vnde tales cum Lucifero similes volunt Altissimo esse. Ipsæ sunt veluti simiæ, quæ dum volunt se decorare, specialiter se iugulant. Sunt etiã angeli tenebrarum transfigurati in angelos lucis, non attendẽtes illud Eccl. 4. *Ne accipias faciem aduersus faciem tuam*. Quam mulier assumit contra faciẽ interiorem animæ, quia eã deturpat. Dũ enim mulier exterius vult habere pulchram faciem, interius assumit faciem diabolicã. iuxta illud Psal. *Facies peccatorũ sumitis*. Facies enim assumpta, cõtraria est faciei naturali, quia ante debitũ tempus facit eam senescere, & in futuro pro ea punietur. Ioel. 2. Omnes vultus redigẽtur in ollã. Multũ offenditur aliquis artifex, quando alius præsumit meliorare opus eius: sic Deus in istis. Præterea magnam contumeliã facit Deo talis persona, quæ potius vult talem faciem habere qualem pictor facit, quam qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieronym. Qua fiducia erigit ad cœlos vultus, quos cõditor non agnoscit.

Quod sex deberent cohibere mulieres à portando alienos crines.

SEx vero sunt quæ possunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, si eis diligenter ostendantur. Primum est, pœna quam scriptura comminatur eis. Vnde Esai. 2. *Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit*. Et in præsenti etiam quandoque crines earum nudantur. Vnde Parisiis accidit in quadam processione, quod quædam simia cuidam dominæ peplum cum alienis crinibus abstulit coram populo, & turpis & depilata sicut cornicula, depositis plumis alienis remansit: quod iusto Dei iudicio accidit, iuxta illud Esai 33 *Væ qui prædaris: nonne tu prædaberis?* Deprædata fuerat illa mulier mulierem mortuam crinibus suis: & ideo merito eam simia deprædauit. Vnde Poeta: *Non est lex æquior vlla, quam nescis artifices arte perire sua*. Secundò fatuitas magna quæ, comitatur hoc vitium quod patet ex hoc, quod pugiles crines suos abbreuiant quando duellum facturi sunt, ne per crines ab hostibus capiantur. Et illi similiter qui intrant religionem tanquam pugiles spirituales. Fatuæ tamen mulieres crines suos augent, licet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli euadere. Non de facili euadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines, quando scilicet mulier habet nimium amorem ad decorem crinium. Item tales mulieres materiam periculosæ infirmitatis

tis, quam habent, augent, cùm potius deberent eam minuere, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autem valdè periculosa est, sicut prius ostensum est, superbia, quæ materia augetur, quando crines alieni propriis crinibus adduntur. Satis sunt istæ superbæ, quæ parum habent de crinibus. Tertiò, peruersitas magna. Faciunt enim tales ad contumeliam Dei, ac damnum animarum suarum, quòd nullo modo facerent propter amorē Dei & salutem propriam. Si iniungeretur alicui mulieri, pro pœnitentia, quòd haberet per noctem ad caput suum manum mulieris mortuæ, nullo modo vellet habere. Diceret enim terrore se amentem fieri. Crines autem mortuæ mulieris vult habere in nocte ad caput suum, in contumeliam Dei, & contra voluntatē Ecclesiæ. Nec terretur inde, nescio quo diabolico miraculo. Quartò, deberet cohibere mulieres à vitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quando scilicet, ipsæ volunt habere in loco isto crines ad Dei contumeliā, vbi Christus pro amore earum, tulit spineā coronam. Quintò, contemptus Dei, qui est in vitio isto. Valdè enim Deum contemnunt qui capillos Deo præponunt, cùm capilli videātur esse superfluitates hominis, sicut & vngues. De receptaculo lendium & pediculorum, faciunt mulieres thesaurum suum, imò Deum suum: quia hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur: sicut dicit Gloss. super illud ad Phil. 3. *Quorum Deus venter est*. De Maria Magdalena, legitur Lucæ 7. *quòd capillis capitis sui tersit pedes Domini.* Non enim eos amabat tantū, quantum amant dominæ nostræ. Sextò, deberet cohibere mulieres à vitio isto, multiplex malum, quod inde prouenit, tam eis, quàm proximis earum. Proximis de facili malum prouenit ex pulchritudine crinium. Crines enim velut quidam laquei sunt, quibus fatui capiuntur. Vnde legitur Iud. 14. quòd ipsa colligauit cincinnos suos ad capiendum Holofernem. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciunt de pilis caudæ equi, ad capiendum aues: sic diabolus laqueos facit de pilis mulierum, ad capiendum viros. Ipsis etiam mulieribus multiplex malum facit pulchritudo crinium. Accidit enim, sicut legitur Absaloni accidisse de pulchritudine crinium eius, sicut legitur 2. Reg. 14. *Porrò sicut Absalon, vir non erat pulchrior in omni Israël.* Et subditur: *A vestigio pedis vsque ad verticem, non erat in eo vlla macula. Et quantò magis tondebat capillos, tantò plus crescebant (semel autem in anno tondebatur: quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.* Quid autem ei acciderit, legitur 2. Reg. 18. scilicet quòd *caput eius quercui adhæsit, & illo suspenso inter cælum & terram, mulus cui insidebat, pertransiit, & veniens Ioab tres lanceas infixit in corde ipsius.* Sic per pulchritudinem crinium adhęret fatua mulier alicui viro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructum defert, quo porci pascuntur: sic luxuriosi opera faciunt, in quibus infernales porci delectantur: & veniens Ioab, id est diabolus, infigit tres lāceas in cor fatuæ mulieris. Prima lancea est vitiū superbiæ. Secunda, vitium luxuriæ. Tertia, vitium discordiæ, propter ipsam, inter mulierem & virum suum. De hoc require in tractatu de Luxuria, in capite de Choreis, vbi ponitur illud verbum Apocalypsis nono: *Et similitudines locustarum, &c.*

De habitu reprehensibili propter formam vel compositionem.

OCtauò, potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus propter formam vel compositionem. In forma verò reprehensibilia sunt ista, incisio ex parte inferiori, sicut fit in vestibus ioculatorum, corrugatio ex parte superiori.

Forma habitus reprehenditur.

Vtinam, si Deo placeret, facies earum corrugare facerent, quo vestes corrugatæ fierent. Reprehensibile etiã est, quòd caudæ ibi assumantur. Natura caudam negauit hominibus, sed miseri homines eam sibi assumunt. Præcipuè autem videntur reprehensibiles quoad formam & compositionem, sotulares rostrati, & perforati & stricti. Rostrum ita sotularibus diabolica videtur esse inuentio, cùm non inueniatur simile in rerum natura. Nullum enim animal est, quòd in pede rostrum habeat, etsi habeat aliquod in capite. Mulieres verò, quæ nusquam rostrum deberent habere, volunt habere in pedibus. Perforatio etiam in sotularibus magna videtur fatuitas, cùm sotulares integri meliores sint, quàm perforati. Similiter strictura in sotularibus magna fatuitas est, cùm etiam Deus inde offendatur, pedes grauẽtur. Nõ enim ita constringerentur pedes, si essent in compedibus, sicut cõstringuntur quandoque à sotularibus. Multi sunt, qui non reciperẽt pro pœnitẽtia tale grauamen, si sacerdos eorum vellet hoc eis iniungere. Magna etiam ingratitudo est, velle deferre sotulares perforatos, in contumeliam Dei in pedibus suis, cùm Deus, pro amore eius pedes suos voluerit perforari. Magna enim fatuitas est, quærere pulchritudinẽ in sotularibus, cùm ad hoc inuenti sint vt inquinẽtur, & per hoc pedes ab inquinatione seruentur. Nec in radicibus arborum vel fundamentis domorũ pulchritudo solet requiri: sic nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

De superbia ornatus raptorum & vsurariorum.

NOnò, potest esse reprehẽsibilis habitus, vel ornatus, quia est de re iniustè acquisita: sicut accidit in vxoribus vsurariorũ vel raptorum, quæ vestes prætiosas deferũt de lacrymis pauperũ. Vestes tales sanguinolentæ sunt. Iere. 2. *In alis tuis inuentus est sanguis animarũ pauperum.* Aliæ sunt extremitates superborũ palliorũ. Alis istis volatur in infernũ, non in cælũ. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperũ, Spolia enim pauperum, ex quibus est vestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperũ, & vita eorũ. Vnde Ecc. 34. *Panis egentium vita pauperũ est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sãguis ipsius mulieris, quæ defert pallium quod emptũ est de re iniustè acquisita. Mors. n. sua latet ibi, cùm ad damnationẽ suã illud deferat. Cruentatio ista quæ est in vestibus diuitum, figurata est per chlamydẽ coccineã: in qua illusus est Dominus. Illusione autem illa ostensus est status principũ huius mundi. Decimò, potest esse reprehensibilis ornatus vel habitus, propter amorem nimium quem habẽt mulieres ad pulchritudinẽ. Tãtus enim potest esse amor ille, quod est mortale peccatũ, & quasi idololatria, vt quãdo amor ille amorẽ Dei superat. Hoc. n. ab homine colitur, quod præ cęteris diligitur, sicut prius dictũ est.

Forma vestium vitiosa.

De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.

QVinque autem sunt, quæ debent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. Primum est, *vanitas ipsius pulchritudinis.* De qua legitur Prouerbio vltimo: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Deum, ipsa laudabitur.* Pulchritudo vana est, quia ad nihil valet ei, qui eam habet: potius videtur valere illis, qui vident eam, & in ea visa delectantur. Potest etiam dici vana, quia vadit in nihilum, propter quod flori comparatur. Esaiæ 40. vbi sic legitur: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos agri.* Licet flores sint magni decoris, tamen parum amantur, quia citò transit decor eorum. Sic parum amanda esset pulchritudo corporis, quia citò perditur: ad minus in morte, quando maximè necessaria esset, cùm

Deo debeat præsentari, & Angelis eius, cùm ituri sunt ad curiam cælestis regis. Secundò, deberet mulieres cohibere ab amore nimiæ pulchritudinis hoc, quòd pulchritudo talis frequenter maledicta est. Vnde Iob 5. *Vidi stultum firma radice: & maledixi pulchritudini eius statim.* Vnde dicit Glossa super hoc verbum, statim: Infirmus cum inæqualitate rerum variatur, dum videt prospera, laudat: cùm mutantur, nihil esse iudicat: sed sanus cum gloria ipsam pœnam sequentem considerat, & statim damnat. Malæ fuerunt pulchræ illæ mulieres, quæ propter pulchritudinem suam damnabuntur. Maledicta est talis pulchritudo mulieris. Multis re vera potius expedisset, quòd fuissent leprosæ, vel naso, vel auribus mutilatæ, quàm quòd essent pulchræ. Tertiò, deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, turpitudo & immunditia, quæ frequenter comitatur pulchritudinem corporis. Vnde dicitur Ezechielis decimo-sexto: ad fatuam mulierem: *Abominabilem fecisti decorem tuum.* Hoc est vnum, de quo multùm dolendum est, quòd pulchræ mulieres, quæ plus deberent abhorrere immunditiam, amplius se inquinant per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuæ mulieris comparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouerb. 11. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua,* id est: pulchritudo mulieris fatuæ. Sus si circulum aureum haberet in naribus, distraheret illum per quodcunque volutabrum luti. Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suam distrahunt per quodcunque volutabrum luxuriæ. Sus non parcit ori, sicut nec pedi, quin illud in lutum infigat. Sic nec mulier fatua parcit faciei suæ: imò illam, quæ cæteris mẽbris operit iniquitate & impietate sua. Vel aure⁹ circulus potest intelligi mulier pulchra & fatua, quam diabolus trahit per omnẽ immunditiam, quia habet eam in potestate sua, sicut sus circulum aureum traheret per immunditiam, quem haberet in naribus suis.

Quartò, deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc, quòd pulchritudo earum valdè nociua est. Est enim pulchritudo illa pulchritudo exurens, qualis est pulchritudo carbonis viui. Et est etiam pulchritudo vulnerans, qualis est pulchritudo splendentis gladii. Vnde Hieronymus: Gladius igneus est species mulieris. Et Prouerbiorum quinto legitur de fatua muliere, quòd *nouißima illius amara sunt velut absynthium, & acuta quasi gladius biceps*: Sicut puer in gladio fulgenti primò solam aduertit pulchritudinem, & ideò gladium amplectitur, sed nouissimè sentit læsionem. Sic fatui homines in specie muliebri primò, solam aduertunt pulchritudinem, sed postquam eam tetigerint per amorem, ex vulnere cordis perpendunt pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autem gladius potest dici pulchritudo illa, quia ipsam mulierem, in qua est, lædit per superbiam, & ipsos aspicientes per luxuriam. Vel potest dici gladius biceps, quia corpori & animæ occasio est mortis æternæ. Et verè gladius igneus est pulchritudo mulieris. Multùm enim potens ad exurendum cor humanum. Vnde Barlaam rex quidam habuit filium, de quo dictum est ei à medicis, quòd cæcus fieret, si infra decem annos solem videret: vnde rex ipsum fecit includi decem annis in spelunca. Quibus finitis, fecit eum egredi de spelunca. Et ostensa sunt ei aurum & argentũm, & multa alia prætiosa & concupiscibilia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula: Cùm autem inquireret anxiè de mulieribus quæ præsentes erãt quæ res essẽt, dixit ei quidam iocosè, Eas esse dæmones qui seducunt homines. Et cùm reductus ad regem requireretur ab eo, quid magis ipse desideraret: Respondit, se super omnia quæ videat desiderare dęmones qui seducũt ho-

mines. Et miratus est rex, quòd tam tyránica res esset species mulieris. Quint. debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc, quòd pulchritudo aduersatur bonitati. Non enim de facili habetur bonitas cum pulchritudine. Poëta: Lis est cum forma magna pudicitiæ. Vnde cùm pulchritudo auferat bonitatem, quæ longè melior est, quàm pulchritudo, ipsa nõ est multùm desideranda, imò valdè timẽda. In magno periculo est pulchritudo mulieris: est enim quasi thesaurus in aperto, qui à multis concupiscitur. Vnde Greg. Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Fatuæ sunt, quæ neglecta bonitate, pulchritudinem quærunt. Similes sunt pueris, qui pyra vel poma vermes habẽtia (quia pulchriora aliis sunt) præeligunt. Præcipuè autem fatuæ sũt illæ, quæ naturaliter deformes sunt, & tamen laborant ad hoc, quòd sint pulchræ, ad quod nullo modo pertingere possũt. Ad hoc autem quòd sint bonæ, laborare nolunt, quòd tamen melius, & de facili obtinere possunt. Mulier, quæ laborat amplius ad hoc, quòd sit pulchra, quàm bona, videtur plus amare alterius vtilitatem, quàm suam. Si enim pulchra fuerit, aliis pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos pascit. Si autem bona fuerit, sibi bona erit. Prouerbiorum 9. *Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.*

Quantis, & quot personis noceat superbus habitus.

VNdecimò, potest esse culpabilis ornatus mulieris, quia multis nocet. Primò, nocet viro suo, quem interficit spiritualiter, dans ei occasionem, quòd vsurarius fit vel raptor. Secundò, nocet illis, quibus debuit restitu: quòd præcipuè verum est in vxoribus vsurariorum & raptorum. Tertiò, nocet ipsi mulieri. Et hoc multis modis. Primò, quia ei materia est infirmitatis magnæ, scilicet superbiæ. Secundò, quia aufert sibi illud, vnde debuit redimere animam suam morti æternæ condemnatam. Tertiò, quia aufert ei tempus quod debuit expendere in seruitio Dei. Nec est paruum damnum, cùm tempus res prætiosissima sit. Vnde Bernardus. Nihil prætiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. Quartò, aufert ei orationes quas facit in Ecclesia. Non enim exaudit Deus orationes quas facit mulier ipsa superbè ornata, cùm ipsa filios Dei occidat ex alia parte, ostensione incautæ suæ pulchritudinis. Vnde super illud 1. ad Tim. 2. *Non in tortis crinibus, &c* dicit Gloss. Superbus habitus non impetrat. Non est paruum damnum mulieri, quæ pauper est spiritualiter, si orationes, quas in Ecclesia facit, amittat. Orationes enim sunt magna pars bonorum, quæ ipsa facit: frequenter potius vtile esset eis humiliter esse in domo, quàm superbè in Ecclesia. Si aliqua mulier esset, quæ in nulla solemnitate iret ad Ecclesiam, ipsa reputaretur hæretica. Quid ergo est de ea, quæ facit quod deterius est? Quomodo talis mulier remissionem peccatorum suorum consequetur, quæ in Ecclesia Deum offendit, vbi eum placare debuit? Quintò, nocet ei superbus habitus, quia bonam famam aufert ei. Vnde super illud 1. ad Tim. 2. *Non in tortis crinibus, &c.* dicit Glo. *Superbus habitus non recta facit de se credi.* Sextò, nocet ei, quia facit eam *solicitari* sicut equus. Ex quo enim equus habet signum venalitatis in fronte, nõ quæritur vtrùm sit venalis, sed pro constanti habetur, & de prætio quæritur. Sic mulier habens ornatum meretricium, solicitatur, & solicitata, nisi valdè fortis sit, facilè labitur: quia casta est, quam nemo rogauit, vt ait Poëta. Quartò, nocet superbus ornatus aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplum superbiæ. Dat etiam eis occasionem inuidiæ & discordiæ ad viros earum, & quandoque occasionem adulterii: quia quando non possunt habere

similes ornatus à viris suis, rixantur cum eis, & quandoque eos habere voluit ab aliis viris, & sic adulterium committunt. Quintò, nocet maritis aliarum mulierum. Reddit enim eis vxores eorum molestas, & quandoque aufert eas illis. Sextò, nocet Domino, cuius templum exurit. Templū Dei est vnusquisque fidelis. Plus diligit Deus vnum templū spirituale, quàm omnia templa materialia mundi: vnde magna Dei offensio est, incendere huiusmodi templa. Septimò, nocet sanctis, quia festa eorum non obseruant mulieres, quæ sic se ornant, quia tunc magis peccant, quàm in aliis diebus, cùm magis superbè se habeant. Tunc etiam quandoque violant festa, præparādo ornatus suos. Octauò, nocet angelis, quia filios Dei, in eorum positos custodia occidunt. Ideò dicitur 1. ad Corinth. 11. quòd mulier debet habere velamen super caput suum propter Angelos, ne scilicet offendat Angelos, occidendo homines quos ipsi custodiunt: Et vt breuiter dicam, Deo & Angelis eius non timent contumeliam facere etiam in Ecclesia, quando corpus Christi præsens est, & Angeli assunt, & populus ibi est congregatus, scilicet quando Missa celebratur. Quòd Angeli ibi assint, patet ex verbis Gregorii sic dicentis: Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora, ad vocem sacerdotis cælos aperiri, atque in illo Christi mysterio choros Angelorum adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi. Et super illud 1. ad Corinth. 11. Vbi dicit Apostolus, quòd mulier debet habere velamen super caput, dicit Glossa, Angelici spiritus nobis adesse credendi sūt, maximè cū diuinis obsequiis mancipemur: id est, cùm Ecclesiam ingressi lectionibus sacris aurem accomodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus, vel Missarum solennia celebramus. Ideò monet Apostolus velamen habere propter Angelos. Nec dubitari debet, vbi Dominici Corporis & Sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium conuentus adesse, qui monumentum, quo venerabile corpus positum fuerat, & vnde resurgendo abscesserat, tam sedulis excubiis seruabant.

Quòd habitus mulierum se ornantium est culpabilis, propter intentionem multiplicem.

VLtimò, potest esse culpabilis ornatus propter intentionem. Multiplex potest esse intentio mulierum ornantium se. Quædam enim ornant se, vt concupiscantur ab aliis, quàm à viris suis, quod cōstat esse mortale peccatum, licet non habeant voluntatē consentiendi illis, qui eas concupiscunt: quia secundùm Augustinum, non solùm appetere, sed etiam appeti velle, criminosum est. Aliæ verò ornant se ex superbia, vt pulchriores sint aliis, vel saltem non excedantur ab aliis, vel ex amore vanæ gloriæ & laudis, vt dicatur quòd ipse sint pulchræ. Istæ videntur multùm impiæ esse, non curantes de morte fratrū suorum, dum solùm habeant ventum vanitatis, vt pulchræ reputentur. Non videtur quòd tales mulieres charitatem habeant: quia verba vanæ laudis chariora habēt, quàm fratres suos. Aliæ verò ideò se ornant, vt viris suis placeant: vt sic contineant ab aliis mulieribus. Sed de talibus accidit, quòd sic quandoque occidunt eos spiritualiter, dum dāt eis occasionem quòd nimis ament eas, quia nimius amator vxoris propriæ, adulter est, sicut dicit Ambr. Ex quo amor iste non sit citra Deum, iam iudicatur peccatum mortale. Præterea, si ornatu suo velut quodam rete vult capere virum suum, ne capiatur ab aliis mulieribus, quare illud rete expandit vbi non est vir eius? Multæ enim potius ornant se, quando prodeunt in publicum, quàm quando sunt cum viris suis in domo. Tales simi-

sunt illis, qui se dicunt velle capere aues syluestres, & capiunt domesticas. Præterea, sicut mulier cauet ne perdat virum suum, sic vir debet cauere vxorem suam. Vnde debet cauere, ne ipsa immoderatè ornata sicut murilegus syluestris efficiatur & fugiat. Sicut enim murilegus syluestris fugit, quando habet pulchram pellem, & quandoque hac de causa amittitur. Aliquis enim propter pulchram pellem vellet eum habere. Sic mulier ornata libentiùs vadit ad spectacula, vt ab aliquo concucupiscatur, & à viro quandoque amittitur. Potius deberet velle vir, eam habere minus pulchram, quàm habere pulchriorem. Item si non placet viro, quòd vultures, id est, luxuriosi, sequantur vxorem suam, quare vult eam esse absque pelle conuersationis honestæ. Item, cùm non vult vxorem suam meretricem esse, quare vult eam similem meretrici esse, & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prouerb. 7. *Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas.* Et cùm ex hoc verbo constet aliquem ornatum meretricium esse, non video quid sit meretricius habitus, nisi croceus sit, & similia, Ezechielis decimosexto: *Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es.* Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ. Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere, quando diuersæ viæ sunt circa domum, vt transeuntes per quamcunque viam sciant ibi vinum esse venale. Sic fatuæ mulieres signa venalitatis ponunt in capite, in pedibus, & in brachiis, & tamen se dicunt esse castas, castitatem amare, volentes, quòd magis credatur vni testi assueto mendaciis, quàm multis testibus veris, qui mentiri non nouerunt. Testis assuetus mendaciis, lingua est earum. Testes veri sunt cætera membra, quæ impudicitiam ostendunt. Hieronymus: Aut loquendum nobis est, vt vestiti sumus, aut vestiendũ, vt loquimur. Quòd autem pollicemur, & aliud ostendimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier viro suo adiutorium salutis. 2. *Non est bonum hominem esse solum: faciamus adiutorium ei simile sibi.* Similiter & vir debet vxorem iuuare, vt saluari possit. Et cùm mulieres, vt sæpius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis, & gloriam ornatus, vir debet iuuare in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto. Pronitas ista mulierum ad gloriam ornatus insinuatur Matt. 25. de decem virginibus, quarum quinque, quæ laudem quæsierunt, cælestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cùm viri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, qua habent prouidere familiis suis, vxores debent iuuare eos & prohibere à cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo victu & humili vestitu, si ipsi cessauerint ab vsuris, & & aliis generibus cupiditatum. Sed heu hodie remediũ versum est in venenum. Vxores enim impellunt viros ad infernum, dando eis occasionem malè acquirendi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt vxores ad infernum, dum eas consentire faciunt vsuris suis, & dum non permittunt eas facere bonum, quod ipsæ possent. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, quæ simul in ignem mittuntur, quia non possunt separari. Est etiam velut complexus aliquorum simul se inuicem submergentium.

De mulieribus ostentantibus se.

MVlieres pulchritudinem suam per vicos in Ecclesia ostendentes, sunt incendiariæ sacrorum locorum, scilicet virorum: quilibet enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud primo ad Corinthios tertio: Tem- Mulier ostẽtans se, incendiaria est.

plum Dei sanctum est, quod estis vos. Ipsæ etiam sunt homicidæ fratrum suorum, & filiorum Dei. Sunt etiam venatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiam vtitur eis tanquam esca ad capiendos viros, sicut cum cattis & aliis vilibus animalibus excoriatis vultures solent capi. Vtitur etiam eis tanquam laqueis. Vnde Eccl. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est.* Vnde legitur, quòd beatus Bernardus, cùm quædam soror eius venisset cum superbo habitu ad Abbatiam in qua ipse erat, noluit exire ad eam, asserens eam esse rete diaboli. Quæ confusa & compuncta, mandauit ei, vt non despiceret animã eius, etsi carnem despiciebat, parata tamẽ erat in omnibus facere voluntatem eius. Quo audito, vir sanctus, gaudens venit ad eã, præcipiens ei, vt illum superbũ habitum de cætero non portaret. Quæ illi acquiescens, ita mutata est, vt homines eius mutationem mirarentur. Vtitur etiam diabolus eis tanquam gladio ad occidendum filios Dei. Etiamsi dicat aliqua se non habere malam intentionem. Respondeo, quòd neque gladius malã intentionem habet, quãdo ab illo aliquis occiditur, sed vtẽs illo, habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui vtitur his mulieribus ornatis, tanquam gladio, ibi malam habet intentionem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamen mortuus esset, qui occisus esset, & secundùm leges, qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Dicitur etiam Exodi 21. *Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, reddet dominus cisternæ pratium iumentorũ.* Cisterna quæ habet aquam ad remedium sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis vel præcipitii. Sic vxor etiam alicuius, quæ viro suo est remedium fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic etiam vocat Salomon vxorem, Prouerbiorum quinto: vbi sic legitur: *Bibe aquam de cisternatua*: id est, de propria vxore. Hæc cisterna appetitur, quando mulier nimium ornatur. In eam verò, non coopertam, bos vel asinus cadit, quando ostẽsione pulchritudinis, quam mulier incautè ostendit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incautè deferendo ignem domum aliquam incendat, nonne tenebitur ad emendã? Quomodo ergo innocens erit, quæ pulchritudinem suam incautè ostendendo domos spirituales exurit? Quædam etiam ideò se ornant, quia erubescunt non deferre ornatus, quos deferre consueuerunt, vel quos aliæ mulieres deferunt: vel quia timent ab hominibus derideri, si ornatus tales dimiserint.

Capvt XV.

De bona erubescentia, & eius commendatione: & quòd peccatum sit valdè erubescibile.

Et quia verecundia hæc multùm nocet Ecclesiæ Dei, ideò tractabimus hîc de verecundia. Et quia quædam verecundia bona est, & quædam mala est, iuxta illud Eccles. 4. *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Primò, de bona erubescentia dicemus. Secundò de mala. Tertiò, tangemus de irridentibus eos, qui benè faciunt. Notandum ergo, quòd erubescentia bona est quoddam frænum, quo aliquis regitur in viam paradisi. Dum aliquis habet frænum istud, sperari potest de eius correctione. Vnde Sapiens: Erubescentia salua res est. Ad commendationem eius erubescentiæ facit illud Ecclesiastici 22. *Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam præibit gratia.* Præcipuè verecundia placet in mulieribus. Ecclesiastici septimo: *Gratia verecũdiæ mulieris sensatæ super aurum.* Verecundia etiam

Erubescentia bona & mala quæ sit.

specialiter placet Deo in pœnitentibus. Vnde Bernardus: Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantũ placet erubescentia pœnitentis. De non habente erubescentiam legitur Ieremiæ 3. *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.* & Esaiæ 3. dicitur de non habentibus erubescentiam istam: *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt.* Legitur etiam Ieremiæ 6. *Confusi sunt, quia abominationem fecerunt, quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.* Verè erubescere nescit, qui de peccato non erubescit. Peccatum enim valdè erubescibile est. Magis erubescibile est peccatum, quam nuditas totius corporis, quod patet, quia peccatum nuditatem fecit erubescibilem. Parentes enim nostri non erubescebant ante peccatum, licet essent nudi. Vnde cùm illud propter quod aliquid est tale, magis erit tale: magis erubescibile videtur esse peccatum, quàm nuditas. Prætereà, quum erubescenti a sit fuga rei indecẽtis, peccatum autem indecentius sit, quàm aliquid aliud, quod sit in mundo, cùm sit opus diaboli, & ipso amoto, omnia decentia essent, constat magis erubescibile esse: imò comparatione ipsius, alia non sunt erubescibilia. Vnde dicit Gregorius de Maria Magdalena: Quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris. Prætereà peccatum est immunditia, & comparatione ipsius, immunditia corporalis non reputatur

Psal. 13. immunditia. Matt. 15. *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Et quibusdam interpositis subditur: *Non lotis manibus mãducare, non coinquinat hominem.* Est etiam peccatum abominatio magna. Vnde Psalmista: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt.* Vnde patet peccatum valdè erubescibile esse. Multis autem aliis modis ostendi potest quòd peccatum sit valdè erubescibile: & quia reddit hominem proditorem apud Deum, & quia facit eum valdè vilem: facit etiam inferiorem brutis animalibus, quæ tantùm vnam mortem soluunt: sed peccator debitor est duplicis mortis, & quia peccatum est funis, quo quis in inferno suspendatur: non habet diabolus vnde hominem suspendat, nisi ipsemet funem istum ei attulerit. Est etiam peccatum illud, cum quo fustigabitur homo in die iudicii, coram toto mundo. Thren. 1. *Vigilauit iugum iniquitatum mearum, in manu eius conuoluta sunt, & imposita collo meo.*

De sexdecim erubescibilibus.

Illa de quibus erubescendum est enumerantur nobis. Eccles. 41. *Erubescite à patre, & à matre de fornicatione, &c.* Et sunt sexdecim, quæ ibi tanguntur, de quibus multùm erubescere debemus. Et ponitur primò, fornicatio, quæ quadruplici ratione valdè erubescibilis est: quia tam vilium membrorum, & quia anima & corpus in ea maculantur, & quia mulier ibi venditur, dat animã suam quandoque pro duobus denariis diabolo, & corpus peccatori: nõ faceret tale forum de secularibus suis. Notabiliter etiam dicit: Erubescite à patre & matre. Pater est Deus, & Ecclesia est mater, de quibus debet multùm erubescere fornicãs. Potest multùm erubescere filia diuitis dum fornicatur, quia pater suus poterat eam honorificè maritare. Nõne erubescere debet filia Dei de tanto patre, si fornicetur, cùm ipse possit eam maritare? A præsidente & à potente demum erubescere debet homo de mendacio? *quia potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis.* vt legitur Eccles. 20. & quia mentiens non seruat fidem, licet velit sibi fidem adhiberi, & fallit eum qui confidit in eo: erubescendum est enim propter Deum præsidentem: id est, præsentem, & potentem vindictam sumere de mentiente, & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismate

mate factæ. Tertiò, erubeſcendum eſt de delicto: id eſt, de negligentia & pigritia. Seneca: Turpiſſima eſt iactura, quæ per negligentiam fit Eccl. 22. *In lapide luteo lapidabitur piger.* A principe autem ideò erubeſcendum eſt de delicto, quia multùm diſplicet ei pigritia ſerui, ſicut velocitas multùm placet. Et Prouerb. 22. *Vidiſti virum velocem in opere ſuo, coram rege ſtabit.* Præcipuè tamen à ſummo principe erubeſcendum eſt de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta ſunt. Et cuncta quæ fiunt adducet in iudicium, & de quolibet momento temporis negligenter expenſo exiget rationē. Quartò, erubeſcendum eſt de iniquitate à ſynagoga & plebe. Et primò, hoc quod homo ſibi iniquè appropriat quod debet eſſe commune: vt faciunt vſurarii, qui tempus omnibus commune ſibi appropriāt, quòd Dominus voluit ab omnibus æqualiter poſſideri. Et mali diſpenſatores qui ſibi retinēt quod pauperibus debent diuidere, quibus dicitur Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*: id eſt, de pecunia iniquè vel inæqualiter detenta. Quintò, erubeſcendum eſt à ſocio & amico, de iniuſtitia: id eſt, hoc quod iniuſtè agit erga ſocium & amicum. Hoc valdè iniquum eſt. Prou. 3. *Ne moliaris amico tuo malum, cùm in te habeat fiduciam.* Sextò, erubeſcendum eſt de furto. Tob. 2. *Non licet nobis aliquid edere de furto, aut contingere.* Et præcipuè erubeſcendum eſt, ſi quis furtum fecerit, vel ſuſtinuerit fieri in loco in quo ipſe habitat. Septimò, erubeſcendum eſt de veritate Dei & teſtimonio: id eſt, de veritate quàm Deus docuit, & tot teſtimoniis confirmauit, ſi aliquis illi fidem non adhibuit. Octauò, erubeſcendum eſt de diſcubitu in panibus, ſi quis ſe inhoneſtè habuerit, vel ſi ei, ad cuius menſam comedit, fidem poſteà non ſeruauerit. Sicut faciunt illi, qui poſtquam ad menſam Domini ſederunt, vel ſpiritualiter vel temporaliter, non timent ei contumeliam inferre. Nonò, erubeſcendum eſt ab offuſcatione dati & accepti. Datum offuſcat, qui cum triſtitia dat. Eccl. 35. In omni dato hilarem fac vultum. Vel qui dat cum dilatione. Prou. 3. *Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere. Cras enim tibi dabo: cùm ſtatim poſſis dare.* Datum etiā offuſcat, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donum, diminuere, quàm extollere. Vnde Gen. 33. dicit Iacob ad Eſau: *Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munuſculum de manu mea.* Acceptum etiam obfuſcat qui de beneficio eſt ingratus; vel ipſum attenuando, vel obliuioni tradendo. Seneca: Lex beneficii eſt, quòd alter obliuiſci debet dati, alter debet memor eſſe accepti. Cato: *Exiguum munus, cùm det tibi pauper amicus, Accipito placidè, plenè, & laudare memento.* Decimò, erubeſcendum eſt à ſalutantibus de ſilentio. Quòd in duobus caſibus præcipuè intelligendum eſt, ſcilicet quando aliquis nō vult reddere ſalutem aliqui cauſa ſuperbiæ vel cauſa odii. Sapiens: Saluta libenter. Eccl. 22. *Amicum ſalutare non confundaris, & à facie illius non te abſcōdas.* Nec obſtat illud Luc. 10. *Neminem per viam ſalutaueritis.* Et illud 4. Reg. 4. quòd dixit Elizæus ad Giezi: *Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te, ne reſpōdeas ei.* Per hoc enim prohibetur prolixitas vel curioſitas ſalutationis. Quòd autem bonum ſit ſalutare, patet per illud Matt. 10. *Intrantes autem domum, ſalutate eam.* Vndecimò, erubeſcendum eſt à reſpectu mulieris fornicariæ. Quia ſecundùm Auguſt. Impudicus oculus impudici cordis eſt nuntius. Duodecimò, erubeſcendum eſt ab auerſione vultus cognati: quia ſicut legitur 1. ad Tim. 5. *Si quis ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Nec ſolùm erubeſcendum eſt ab auerſione vultus cognati, ſed etiam proximi, præcipuè pauperis. Vnde Tob. 4. *Nolite auertere faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet,*

ut nec à te auertatur facies Domini. Vnde sequitur in verbo proposito Ecclesi. 4. *Ne auertas faciem à proximo tuo.* Tertio-decimò, erubescendum est ab auferendo partem & non restituendo: Sicut enim valdè honorabile est dare, sic erubescibile valdè est auferre, & præcipuè fratri suo fideli, scilicet partem, quam pater cælestis dedit ei de rebus huius mundi. Specialiter autem non restituere ablata, videtur esse erubescibile vsurariis & raptoribus, qui cùm sint iam condemnati suspendio inferni, pro malè acquisitis, potius volunt retinere & suspendi, quàm reddere & liberari. In quo sunt peiores latronibus, qui omnia libenter restituerent, si scirent se per hoc posse liberari.

Quarto-decimò, à respectu mulieris alieni viri. Periculosus est enim valdè respectus talis. Ipse respectus fuit occasio Dauid adulterii & homicidii, vt dicitur 2. Reg. 11. Nec solùm à respectu isto erubescendum est, sed etiam à quacunque familiaritate, vel ad ipsam, vel ad ancillam eius, vnde possit oriri mala suspicio. Vnde sequitur: *Ne scruteris ancillam eius, & ne steteris ad lectum eius.*

Quinto-decimò, erubescendum est ab amicis de sermonibus improperii. Et si amicus debet arguere amicum, tamen absque improperio. Tull. in tract. de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitiæ: Ita tamen quòd adulatione careat admonitio, & contumelia careat obiurgatio. Sexto-decimò, erubescendum est ab improperatione dati. Imitari debet illum, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: vt legitur Iacobi 1. De fatuo verò legitur Eccl. 20. *Exigua dabit, & multùm improperabit. Qui enim non erubescit malè agere, est sicut equus absque fræno, qui de facili regi non potest.* Duo solebant homines cohibere à malo, scilicet timor Dei, & pudor mundi. Sed timor Dei multos iam parum cohibet à malo. Benignitate enim Dei, & misericordia abutuntur homines malè agentes, quia Deus benignè eos ad pœnitentiam expectat, Ecclesiast. 8. Quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filii hominum perpetrant mala. Non attendentes quòd misericordia ista superexaltat iudicium: iuxta verbum Iac. 2. *Quia quanto misericordius hic parcit, tanto iustitia in futuro duriùs ferit.* vt dicit Hieronym. Quantò amplius malleus eleuatur, tanto posteà durius percutit, & quanto arcus plus curuatur, tantò vehementius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. Aug. Lento gradu diuina procedit seueritas, sed tarditatem compẽsat grauitas. Pudor etiam iam potius impellit homines ad malum, quàm cohibeat à malo: quia qui solebant erubescere malè agere, iam erubescunt benè facere.

CAP. XVI.

De mala erubescentia, & eius detestatione.

DE erubescentia mala, hoc modo dicernus. Primò, ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem erubescentiæ malæ. Secundò, ponemus remedia, quibus vti possumus cõtra eam. Primò, valere potest ad detestationem eius, si ostendatur quanta sit timiditas eorum & ignorantia, qui propter erubescentiam non audent benefacere. *Ipsi sunt sicut equi vmbram timentes.* Vera mala non sunt præsentis vitæ, sed futuræ. Præsentia enim mala sunt sicut vmbra futurorum. Vnde qui erubescẽtiam præsentem timent, & non futuram, ipsi timent vmbram, non veritatem. *Trepidauerunt*, ait Dauid, *timore, vbi non erat timor.* Ipsi etiam sunt sicut paruuli qui terrentur latratu catulorum, qui mordere non possunt. Senec. Authoritatem habemus senum & vitia puerorum. Non puerorum tantùm, sed etiam infantium. Illi leuia formidant, hi falsa, nos vtraque. Leuia formidant, qui verba irrisorum formi-

Erubescentia mala quare detestanda.

Psal. 14.

dant, qui reputant dedecus quod in veritate est honor. Mundus iste est velut catulus latrans irrisionibus contra eos qui benè agunt: sed mordere nescit, quia non eos percutit, & cùm satis latrauerit, tacebit. O quàm strenui milites sunt! qui propter latratum relinquũt domum suam! sed benè relinquerēt eam, si viderent milites armatos insequentes se. Si aliquis de militibus Regis Franciæ, ipso petente debitum seruitiũ ab eo, diceret se non audere ei seruire, quia homines inde loquerentur: friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorum, qui propter verba hominũ dimittunt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi vt lepores. Vtinam tamen essent leporibus in aliis similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suum, vt legitur Prou. 30. Labia habet in motu, aures longas, pedes veloces. Timor enim addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilem se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciam habet. Labia habet in motu, qui sæpè orat. Longas habet aures, qui iuxta verbum Iacob. 1. velox est ad audiendum, & tardus ad loquendum, ad respondendum scilicet opprobriis, quæ sibi dicũtur. Pedes veloces habet, quem timor Dei occupat: *Quia qui timet Deum, nihil negligit.* vt legitur Eccl. 7. Causa huius timoris est duplex. Prima est amor placendi mundo. Desines timere, si desperare desieris. Contra tales qui volunt placere mundo, dicitur Iacob. 4. *Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Deo.* Quicunque ergo voluerit amicus huius sæculi esse, inimicus constituitur Dei. Psalm. *Confusi sunt, qui hominibus placent, quoniam Deus spernit eos.* (Psal. 52) Et Apost. ad Gal. 1. *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Secunda causa potest esse hæc, quòd Deus forsitan recesserit ab eis. Vix enim posset esse tanta timiditas in eo, cum quo esset Deus. Psalm. *Si ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es:* (Psal. 22.) quòd autem aliquis timidus fiat, postquam Dominus recesserit ab eo, patet ex eo quòd Cain caput tremulum habuit, & adeò timidus fuit, vt Domino diceret: *Omnis qui inuenerit me, occidet me.* Genesis 4. Ad idem facit illud Leuitici 26. *Si spreueritis leges meas & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum: ego quoque hæc faciam vobis. Corruetis coram hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderunt vos, fugietis nemine persequente.* Tanta timiditas est erubescentium, quod ex hoc quod sunt coram hostibus suis corruunt. Non enim possunt sustinere aspectum irridentium. Imò, sicut fluit cera à facie ignis, & nix à facie solis: sic corda erubescentium defluunt à facie irridentium. Ipsa etiam subditi sunt hostibus suis. Cùm enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non auderent quod eis displiceat: quod tamen deberent libentius facere, quàm quod eis placeret. Erubescentes etiam fugiunt, nemine persequente. Irrisor enim non persequitur, sed obsequitur. Ministrat enim materiam, vnde corona æterna fabricetur, irrisiones enim sunt velut aurum & argentum, & lapides prætiosi, ex quibus fit corona paradisi, Prou. 33. *Fugit impius, nemine persequente.* Mala pœnæ quidam succursus sunt à Deo, missi contra mala culpæ. Mira fatuitas! quòd homines fugiunt mala pœnæ, & sequuntur mala culpæ. Succursum à Deo missum timent & fugiunt, & mortem suam sequuntur. scilicet peccatum. Ecclesiastici vigesimo-primo: *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Et subditur: *Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.* Item de timore eorum, quos deseruit Dominus, dicitur Leuitici vigesimo sexto: *Terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugiunt quasi gladium. Cadent, nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos.*

Folium volans est verbum irrisionis, quod terret homines erubescentes. Folium illud plus timent quàm Dei gladiũ, qui paratus est interficere eos. Deut.33. *Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis.* Et Iob 19. *Fugite à facie gladii, quia vltor iniquitatis est gladius.* Exod.25. *Euaginabo gladium meum, & interficiet eos manus mea.* Dicunt erubescentes: quid dicerent de me, si hoc facerem? tamen non attendunt, quid fiet de eis, si hoc non fecerint. Plus dicta hominum timent, quàm facta Dei: & plus timent verba hominum, quàm gladium Dei euaginatum. Dicit erubescẽs: Non possum pati vt hoc de me dicatur: non erubescit confiteri tantam ignauiam de se, quod tam facile sibilis hominum deiiciatur: verè de illis est de quibus dicit Psalm. *Non sic impii, non sic, sed tanquam puluis quem proiicit, &c.*

De triplici fatuitate erubescentium bene agere.

SEcundò, potest valere ad detestationem erubescentiæ malæ, si ostendatur quanta sit fatuitas eorum, qui erubescunt benè agere: quæ fatuitas primò potest ostendi per hoc, quòd ipsi permittunt se vinci ab irrisoribus, quos tamen facilè vincere possint, quia solùm taciturnitate vincerentur irrisores. Esa. 30. *In silentio & spe erit fortitudo tua*: si enim qui irridentur, tacerẽt & animum haberent ad mercedem quam expectant pro tolerantia irrisorum, cõfusi essent irrisores. Sidonius: Garrulo nõ respondere, conuitium est. Sicut enim garrulus vincitur à non respondente, atque contra ignem pugnandũ est aqua, cùm sit ei contraria, sic taciturnitate pugnandum est contra garrulitatem. Cogitare debet erubescens quando irridetur, quòd plus potest audire duabus auribus, quàm irrisor loqui vno ore. Sapiens: Vnum os à natura, & duas aures accepimus. Ac si diceret: Plus debemus audire, quàm loqui. Poeta: Quis labor est, inquam, quàm tacuisse minor? Secundò, quia timent ab eis irrideri, qui irrisione sunt digni. Quando mali irrident bonos de bonis operibus, quæ agunt, idem est, ac si cæci irriderent, videntes de hoc quòd ipsi vident, & claudi rectè incedentes. Ideò, ipsa irrisio irridenda est. Seneca: Æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia. Contemnendus est ipse contemptus. Quis sanæ mentis, non contemnat claudicantem, si videat se irrideri ab ipso, eo quod rectè incedat? Et quis talem non iudicet fatuum, si ideò claudicanti velit assimilari, quòd ab eo deridetur? Deridendi sunt ergo derisores, non imitandi. Quidam senex in vitis Patrum ait: Aut fuge homines, aut irrideas mundum, aut quæ in mundo sunt. Stultum facito teipsum in pluribus. Si dicat aliquis, quòd derisio malorũ præualebit, quia plures sũt. Respondeo, quia Deus & sancti sui iuuabũt bonos, irridendo malos. Psalm. *Qui habitat in cælis irridebit eos.* Et iterùm: *Videbunt iusti & non timebunt, & super eum ridebunt, &c.* Non est vituperium Solis, quòd noctua non appretiat, vel aspiciat eum: nec vituperiũ auri & argenti, quòd iumenta non appretiant ea. Iumenta *enim* nesciunt æstimare nisi fœnum & *similia*. *Et* porci, nisi furfur, & similia. *Sic* non est vituperiũ bonorũ si à malis derideantur, Mali .n. sunt velut noctuæ. Vnde Boët. de eis dicit: Hi sunt similes auibus, quantum oculus nox illuminat, & lux cæcat. Non est curandum de vituperio eorum, qui dicunt malum bonũ, & bonum malum. Esa. 5. *Væ qui dicitis malũ bonum, & bonum malum, &c.* Ipsi etiã sunt sicut iumenta, qui viros sanctos, qui sunt velut aurũ & argentũ, & lapides prætiosi, despiciunt. Vnde Prou.14. *Ambulans recto itinere & timens Deũ, despicitur ab eo, qui infami graditur via.* Et 29. *Abominantur impii eos, qui in recta via sunt.* Aristippus,

cùm quidã ei diceret: Homines te contemnũt, inquit, Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperiũ talium laus est, & laus vituperium. De primo dicit Sen. Malis displicere, laudari est. Nõ potest sentẽtia vlla auctoritatem habere, vbi qui damnatus est, damnat. De secũdo etiã dicit Sen. Tam turpe sit tibi laudari à turpibus, quàm si lauderis ob turpia. Tertiò, potest ostendi fatuitas erubescentiũ per hoc, quòd ipsi erubescunt de hoc, vnde gloriari deberẽt, dum erubescũt benè agere, eo quòd cõsueuerũt malè agere, vel quia vident alios malè agere. Hoc enim valde gloriosum est, quum aliquis bene agit inter male agentes: vel vitare illum qui male agere consueuit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc quòd de naufragio euasisset, vel de hoc quòd nõ fecisset, sicut facere solitus esset, vel de hoc quòd sanus esset, aliis existẽtibus leprosis, vel mũdus, aliis inquinatis. Tales derisiones nõ solũ nõ sunt timẽdæ, sed etiã appetẽdæ. Sen. Nondũ felix es, si nõdũ turba deridet te. Et Domin. Matt. 5. *Beati eritis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malũ aduersũ vos mẽtientes propter me.* Quando quis vituperatur, vel laudatur, i. debet attendere quis est qui eũ laudat vel vituperat, & tũc placeat ei laus, vel displiceat vituperiũ. Sen. Non quã multis, sed quibus placeat cogitatio.

Quòd erubescentes de bono, se malè habeant ad Deum.

TErtiò, valere potest ad detestationẽ erubescentiæ, si ostendatur, quàm malè & iniquè se habeant erubescentes ad Deũ, & ad ea quæ Dei sunt. Ad Deum malè se habens tripliciter, & inquantum Dominus est, & inquantum Pater est, & inquantũ sponsus animę est. Inquantum Dominus est, dum ipse erubescit Dominum cõfiteri, diabolũ autem non erubescit confiteri dominum, seruitiũ diaboli manifestè faciendo. Nulla enim certior Domini confessio, quàm seruitii redditio. Si autẽ Deũ Dominũ habet, non tamen vt primum maiorem, sed vt secundum. Solũ enim seruitiũ vult ei reddere. in quo mundus præbet assensum, nõ attendẽs quòd Deus rex est, & regaliter & liberè vult dominari. Erubescentes adeò negauerunt Christũ, quòd nec etiam leui signo volũt videri eius discipuli. Erubescentes signa diaboli liberè portant, vexillum verò Christi non volunt portare, nisi occultè, nõ attendentes illud Ier. 4. *Leuate signũ in Sion & cõfortamini.* Et eiusd. 6. *Leuate vexillũ, &c.* Inquantum Pater, se malè habet erubescens ad Deum, dum eũ negat. Vix aliquis negat patrẽ suum, licet pauperem. Quantã ergo contumeliã facit tãto patri qui eum negat? Meritò ipse negabitur ab eo. Vnde Matt. 10. *Qui autẽ me negauerit corã hominibus, & negabo eũ, &c.* Ita accidit fatuo erubescẽti, sicut accidit cuidã scholari, qui cùm esset indutus pretiosis vestibus, & à sociis suis honoratus, cùm visitasset eum pater suus in humili habitu, timens ne socii contemnerẽt eum, si scirent eum habere talem patrem, rogauit patrẽ, vt nullo modo se indicaret eis; & simulans ipsum esse vnum de seruientibus patris sui, fecit eum comedere cum gartione domus. Quod pater patienter sustinuit. Sed cùm finito prandio, scholaris duxisset eum in cameram suã secreto, & quæsisset ab eo quid ei attulisset; ostendit ei pater denarios quos attulerat, asserens, quòd nec vllum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego nego te: de cætero non comedes vel bibes de eo quod tibi mittã. Erubescẽs etiã malè se habet ad Deũ, inquantum Deus spõsus est animæ dum de tanto spõso erubescit. O anima! non est ita ignobilis iste spõsus, vt de eius ignobilitate erubescas? De nobilitate eius legitur Prou. vlt. *Nobilis in portis vir eius, quãdo sederit cũ senatoribus terræ.* Non est etiã ita deformis, quòd anima ei⁹ deformitatẽ debeat erubescere. Ps. 44. *Specio-*

sus forma præ filiis hominum, & candor est lucis æternæ, vt legitur Sap. 7. *Splẽdor gloriæ*, & ad Heb. 1. Legitimus etiam sponsus est, non adulter, vt de eo debeat anima erubescere. Sed mira insania! legitimum sponsum confiteri, dedecus creditur, adulterum verò, mundũ scilicet absque verecũdia confitẽtur, scilicet quando dicunt, quòd ideò se ornant, vt mundo placeant. Vnde Ier. 3. *Sed quomodo si contemnat mulier amatorẽ suum, sic contẽpsit me domus Israël, dicit Dominus.* Hũc sponsum non erubescebat illa, quæ dicebat: Ipsi sum desponsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. O anima! spõsus iste te singulari pugna acquisiuit. Ipse est, quem nec mors ab amore tuo separauit. Malè etiam se habet erubescens ad opera bona, dum ea contemnit, & ea facere erubescit. Iniquũ est valdè, bona opera inhonorare, à quibus homo sit honoratus. Eccl. 14. *Omne opus electũ iustificabitur, & qui operatur illud, honorabitur in illo:* quãdo gloria huius mũdi deficiet, tũc gloria dabitur pro bonis. De defectu præsentis gloriæ, dicit Ps. quoniã cùm interierit, nõ sumet omnia: nec descẽdet cũ eo gloria dom⁹ eius.

Quod bona opera tripliciter glorificent hominem.

BOna opera tripliciter glorificant hominem. Primò, faciendo ei societatem in morte, quando relinquitur ab amicis carnalibus. Vnde in Apocal. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Secundò, ministrando materiam coronæ æternæ. Bernardus. Si pœnitentia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra priuatur. Tertiò verò, ad modum vestimenti hominum decorando. Psal. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Vestis deaurata sũt bona opera ex charitate facta. Hæc tria sũt quæ solent hominẽ facere gloriosũ. Honorabilis societas, decor vestium, & nobilitas. Hæc tria, vt ostẽsũ est, vir iustus ex bonis operibus consequetur. Ad hunc statum peruenit Christiana religio, quòd hodie inter Christianos Christianè viuere opprobriũ est: & faciliùs posset Christianus viuere inter aliquos paganos, quàm inter multos Christianos. Mira insania! Ipsi pagani fidẽ Christianã honorabilẽ reputant: ipsi verò Christiani vitã Christianã, à qua fides habet valorẽ suum opprobrio habent. Bern. Quid diuidis opus à fide? Iniquius diuidis, fidẽ tuã perimens. Nam si fides sine operibus mortua est, munus mortuũ offers Deo. Idem. Quid fides, quæ non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Benè honoras Deum munere fœtido? benè placas Deũ fidei tuæ interfector? Iac. 2. Sicut corpus sine spiritu mortuũ est, &c. Veritas Christianæ religionis adeo oditur à multis, etiã qui dicunt se Christianos, vt scil. signa eius videre nõ possint: quum tamen veritatem deberẽt amare super omnẽ thesaurũ terrenũ: imò etiã adoranda esset eis veritas ista, quantumcunq; fatuus contemptibilis esset. Vnde Frat. Guido Cartus. Sine aspectu & decore cruci affixa adoranda est veritas. In signũ huius osculantur fideles & adorant crucẽ: multi tamen adorãtes crucẽ exterius, crucem spiritualem interius per contemptum conculcant, & in eam expuunt, & magnũ odiũ videntur habere ad veritatem Christianæ religionis, qui etiam signis ei bellũ indixerunt.

De quatuor remediis contra malam erubescentiam.

POsitis his quę possunt valere ad detestationem erubescentiæ malæ, consequenter tangemus aliquid de remediis quibus possumus vti cõtra erubescentiã malam. Et sunt 4. meditationes valentes contra erubescentiã malã. Prima meditatio est erubescentiæ, siue opprobrii, quod Christus pro nobis sustinuit: quod opprobriũ prædixerat Iere. Thre. 3. *Dabit percutiẽti se maxillã, saturabitur opprobriis.*

Si quis benè attenderet opprobrium illud, quod filius Dei pro eo sustinuit, quãdo positus fuit in cruce, paruã reputaret verecundiã, quam pro Christo sustineret. Solemnitas enim Paschæ erat tunc, propter quã de diuersis partibus mundi Iudæi conuenerant in Ierusalem, qui viderunt eum pendentem in cruce. Bernard. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. Et ad Heb. 12. *Per patientiã curramus ad propositũ nobis certamen, aspiciẽtes in auctorẽ fidei & consummatorẽ Iesũ, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucẽ, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.* Secunda meditatio est erubescentiæ seu opprobrii, quod sancti sustinuerunt. Vnde ad Heb. 11. *Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filiũ filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.* Et Act. 5. *Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Tertia meditatio est illius erubescentiæ, quam patienter in futuro illi qui hîc fugiunt eam. Prou. 10. *Quod timet impius veniet super eum.* Et Iob 6. *Qui timet pruinam irruet super eum nix.* Greg. dicit de illis qui volunt repugnare voluntati Dei. Hinc Dei voluntatem peragunt, vnde eum irritare contendunt, & consilio Dei resistentes obsequuntur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur, qui verecundiam, vel egestatem, vel aliam tribulationem à Deo missam nolunt recipere modo, habebunt in futuro eam longè maiorem. *Tunc veniet quasi viator egestas, & paupertas, quasi vir armatus.* Prou. 6. Tunc non poterit homo effugere, nec ei resistere. De verecundia, quam mali in futuro patientur, legitur Iere. 20. *Confundentur vehementer qui non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam obliuione delebitur,* & 23. *Dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam obliuione delebitur.* Quarta est meditatio illius verecundiæ, de qua Luc. 9. dicit Dominus. *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescit, cùm venerit in maiestate sua, & Patris & sanctorum Angelorũ.* Tunc illi qui cõtemnunt modo alios, contemnẽtur à Deo, vt mors eorũ nõ reputetur, sicut nec mors vnius canis. Ipse .n. Deus ridebit de morte eorũ. Prou. 1. *Ego quoq; in interitu vestro ridebo.*

Cap. XVII.

De malitia irrisorum, quàm nociua sit Ecclesiæ Dei.

VLtimo loco in tract. de erubescentia, tangendum est aliquid de malitia irrisorũ, quæ multùm nociua est Ecclesiæ Dei, etiam plusquã hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dum paruuli sunt, hæc enim est vna de astutiis diaboli, suffocare bonũ inceptũ in germine. Vnde per serpentem, religionem inchoatã in paradiso suffocauit. Et per Pharaonẽ populum Israëliticum destruere voluit submersione paruulorum: vt legitur Exo. 2. Et per Herodem Christum paruulum occidere voluit: *& vt eũ occideret, paruulos innocentes occidit.* Matt. 2. vnde malitia irrisorum, malitia Herodiana est, quæ filios Dei paruulos occidit. Bern. Malitia Herodiana est, nascentem persequi religionẽ. Imò maior quàm Herodiana videtur esse malitia irrisorum, quoad hoc, quòd Herodes occidit paruulos iam natos, irrisores occidunt filios matris propriæ: id est, Ecclesiæ in vtero adhuc existẽtes. Non enim expectãt quod Ecclesia pariat eos in sacramẽto pœnitentiæ: imò quàm citò apparẽt in eis signa bonæ voluntatis, ipsi suffocant eos, verecundiam eis faciendo. Irrisores peiores sunt quàm draco. De quo dracone legitur Apocal. 12. quod *stetit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cùm peperisset, filium eius*

deuoraret. Ipsi autem partum matris Ecclesiæ non expectant, sicut dictum est. Derisores sunt vulpeculæ, vineam Domini demolientes. Ad modum enim vulpecularum fraudulenti sunt & dolosi. Cant. 2. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Irrisores sunt vt bufones venenati, qui pati nequeunt odorē vineæ Domini florentis. Ipsi videntur esse socii dæmonū, & in lucro, & in damno. Si diabolus aliquem amittit, dolent tanquā de proprio damno. Si autem diabolus lucratur aliquem, sicut fit cùm aliquis vadit ad prostibulum, vel ad tabernam, gaudeat tāquam de proprio lucro. Irrisores sunt aduersarii Saluatoris, quia qui Saluatori placent, ipsi odio habent; scilicet salutem animarum. Greg. Nullum sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarū. Ergo, sic Deo nihil displicet sicut impedire salutem animarum. Beatum Petrum vocauit Dominus satanam, quia salutem animarum volebat impedire, vt habetur Matth. 16. *Vade,* inquit, *post me satana.* Iudicio ergo Dei irrisor satanas fit, quādo irrisionibus suis impedit salutem animarum. Maius damnum videtur facere irrisor Deo, quando aufert ei vnam animā, quàm si auferret ei mille corpora: cùm vna anima præualeat mille corporibus hominū. Item cùm Deus & tota curia cælestis gaudeāt de conuersione vnius peccatoris, irrisores domino suo diabolo se conformantes de illa tristantur. Ipsi videntur Christiani, & potius sunt antichristi, id est, Christo contrarii & inimici. 1. Ioan. 2. *Nunc Antichristi multi facti sunt.* Et subditur: *Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium,* Irrisores apostatæ sunt, vexillum Christi habentes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui nō permitteret crucem esse in templo materiali: quanto magis apostata iudicādus est, qui nō permittit crucem pœnitentiæ esse in templo spirituali? Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christū persequētes, quoad mensam eius comedunt. Ipsi sunt noctuæ lucem odientes. Et cùm claudicēt, & cæci sint, irrident tamen rectè incedētes, & videntes. Sunt etiā lupi agnos Dei & oues clamoribus exterrētes. Item ipsi sunt impij in Deū & matrem Ecclesiā, in proximū: & in seipsos. In Deū, dum filios eius occidūt, in matrem Ecclesiā, tā militantem, quàm triumphantem, dū defraudāt eam gaudio, quod habere debuit de cōuersione peccatorū. Nōne impius esset in matrem suā, qui postquā peperisset filium cum magno cruciatu, quādo deberet cōsolari in filio suo nato, occideret ei illum? Sic facit irrisor matri Ecclesiæ. Ioan. 16. *Mulier cùm parit, tristitiā habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerū, iam non meminit pressuræ, propter gaudiū, quia natus est homo in mundo.* Item impii sunt irrisores in Deū, quia rursum crucifigunt filiū Dei: ad Heb. 6. Et in Psal. Super dolorē vulnerum eius addiderunt, dum animas pro quibus mortē sustinuit, ei auferunt. Irrisores etiam sunt impii in proximum, dum vulnus spirituale ipsius iam per pœnitentiā sanatum, iterùm concidūt. Iob 16. *Cōcidit me vulnere super vulnus.* Derisores fratres suos à diaboli carcere liberatos iterùm capi faciunt. Non reputaretur Christianus ille, qui Christianos liberatos à carceribus paganorū, iterùm capi faceret? quid ergo dicendū est de his, qui liberatos à carcere diabol. iterùm capi faciunt? Hi retrograde diaboli videntur esse. Maiorem compassionem haberēt derisores de cane vno, vel de asino suo, quàm de fratribus suis. Si. n. canis portaretur à lupo, liberarēt eū, si possent, Et si asinus alicuius cecidisset in lutū, ipsi iuuarent ad leuandum eum: fratres verò suos impediūt, ne à lupis infernalibus liberētur, vel ne à luto peccati subleuētur. Fratres suos à naufragio liberatos, iterū submergi faciūt. Impii etiam sunt in seipsos: quia cū in mari huius mūdi naufragentur, tamen pœnitentiam, quæ secundùm Hier. est secūda tabula post naufragium,

gium, sine qua euadere nequeunt, odio habent. Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes Angeli & Sancti rogarent pro eo, non posset saluari nisi pœnitentia pro eo intercedat. Vnde mirabiliter esset pœnitentia amanda peccatoribus tanquam singulare remedium ipsorum. Irrisores ad paradisum transire volunt: tamen pontem, per quem solum transire possunt, scilicet pœnitentiam, odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cum rei sint æternæ damnationis: tamen propitiatorium odiunt, scilicet pœnitentiam, per quam solam Deum possunt habere propitiũ. De propitiatorio legitur Exod. 25.

Cap. XVIII.

De superbia ornatus lectorum.

Lectorũ ornatus nimis reprehenditur.

POst superbiam ornatus humani, dicendum est de superbo ornatu lectorum. Notandum ergo, quod tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scilicet nimia mollities, nimia prætiositas, & magnitudo. Aliqui enim tam magnos lectos faciũt, quod diabolus bene posset quiescere ibi cum eis. In paruo lecto pauperis non inuenit diabolus vbi quiescat. Esa. 28. *Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtriusque operire non potest.* Et Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit.* Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domus pauperis, vbi diabolus non inuenit requiem.

De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum.

SEx vero sunt quæ possent, & deberent cohibere homines à lectis superbis. Primũ est, maledictio quæ fit eis. Amos 6. *Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris.* Pauper intrans lectum suum, benedictione præmissa, facit signum crucis super lectum suum: superbus intrat lectum suum superbum, maledictione Dei præmissa.

Secundum est consideratio lecti Dominici, scilicet crucis. De quo lecto Augustin. Lectum suum dimisit Christus discipulis suis. Quicunque vult cum illo quiescere in cœlo, cum illo in isto iaceat lecto. Moriatur in cruce, si vult Crucifixum placatum videre. Crucem autem Christi intelligo totam vitam eius cruciatu plenam. Superbus minister est, cui non sufficit lectus domini sui. Bern. Circuire possum cœlum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & non inuenio te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem omnem reuolue vitam Saluatoris, ab vtero virginis vsque ad patibulum crucis, non inuenies in eo nisi stigmata paupertatis. Tertium est, timor lecti infernalis. De quo lecto Esa. 14. *Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Interlin. Cui prius pallia auro gemmisque distincta. Satis moleste sustinebunt superbi, qui nunc nullo modo iacerent in lecto in quo aliusiacuisset, qui nunc pati non possunt quod in lecto eorum esset pulex, quando in lectis eorum erunt tineæ sub eis & vermes super eos. Ad augmentum vero molestiæ erit, quod nunquam consueti fuerunt talibus. Ad augmentum etiam pœnæ erit quod lecti illi nunquam mutabuntur. Non est ita pulcher lectus in mundo, in quo aliquis non grauaretur iacere per octo dies continuè: quam graue erit iacere in tam horribili lecto homini delicato pluribus annis quàm sint aquæ guttæ in mari. Quartũ est, amor lecti interioris. Amore enim illius lecti deberent negligere lectum exteriorem. In lecto conscientiæ quiescerent ipsi de nocte & de die, & etiam Deus cum illis, & si diligentiam debitam haberent circa illum. Ideo lauandus esset per singulas noctes, exemplo Dauid, sicut viri delicati volunt habere candida linteamenta quasi singulis

noctib. De lecto isto legitur Cant. 1. *Lectus noster floridus.* Econtrario lectus aliquorũ per negligentiã eorũ non floridus est, sed sordidus: vbi quiescere debuerũt cũ Deo, ibi inquinãtur & cruciantur cũ diabolo. Quintũ est, cõsideratio lecti, in quo corpus ponetur in morte: scil. cõsideratio sepulchri in quo, à vermib' corrodetur. Eccl. 10. *Cũ moritur homo, hæreditabit serpẽtes, bestias, & vermes.* Incongruũ est cadauer poni in tã superbo lecto quod ponẽdũ est in tã vili sepulchro. Sextũ est consideratio illius lecti, in quo nobilior pars hominis iacet, scil. cor: velit nolit superbus, cor illius iacet super lectum immunditia plenũ, scilicet stomachum.

CAP. XIX.

De superbia, quæ apparet in equitaturis.

Sequitur de superbia quæ apparet in equitaturis. Quæ quadrupliciter apparet. Primo, in multiplicatione equorũ, quæ prohibita est etiã regi. Deut. 17. *Cũ fuerit rex cõstitut' nõ multiplicabit sibi equos, nec reducet populũ in Ægyptũ equitatus numero subleuatus.* Secũdo, in nõ necessario vsu equorum. Sicut accidit illis, qui per modicã leucã nolunt ire nisi equitẽt, qui pro nihilo vidẽtur pedes habere, cũ non ambulẽt ex illis. Dauid: *Pedes habẽt non ambulabũt.* Impotẽtiores vidẽtur esse tales homines paralyticis, cũ ire non possunt nisi habeãt multos equos. Tertio, in nimia exquisitione equorũ, sicut accidit illis qui equos volũt habere impinguatos ad pascendũ oculos hominũ. Quarto, in superbo ornatu equorũ: sicut accidit illis qui Christum dimittũt in pauperibus nudum & famelicum, & equos suos phaleris deauratis & deargentatis ornant.

De his quæ habẽt homines cohibere à tali superbia.

Multa sunt quæ possunt & debent homines cohibere à superbia ista. Primum est multiplex cõminatio, quam facit S. Scriptura equitantibus. Vnde Zach. 10. *Confundantur ascensores equorum.* & 12. eiusdem: *In die illa, dicit Dominus: Percutiam omnem equum in stupore, & ascensorem eius in amentia.* In stupore dicit gl. ita vt qui viderint percussos stupeant, & ascensores eorũ pressi magnitudine periculi vertantur in dementiam. Et Esa. 31. *Væ qui descendunt in Ægyptum in equis sperantes.* Secundum est exemplum Christi, qui non legitur equitasse, sed semel tantum asinasse, & tunc ibat ad mortem suã, in signũ quod multi equitando tendunt ad mortem æternam. Multum deberet mouere homines exemplũ istud. Zachar. 8. *Ecce, Rex tuus veniet tibi iustus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigam Ephraim & equum de Ierusalem.* Dispergere deberet exẽplũ istud de Ecclesia Dei equum. Mirum est, quod non erubescit seruus ire equester, ex quo Dominus vadit pedes. Ber. Intolerabilis impudentiæ est, vt ipse sese exinaniuit maiestas, infletur vermiculus, & tumescat. Tertiũ, exẽpla sanctorũ. Indecens enim est ex quo filii Dei, scil. viri iusti pedites incedũt, seruos diaboli equites incedere, hãc peruersitatẽ dicit Salomon se vidisse Eccl. 10. *Vidi seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram.* Quartum est hoc, quod cũ equitaturæ habeãtur à superbis ad gloriã tamen diligẽter aspicienti potius cedunt ad ignominiã. Vnde frater Guido Cartusiẽsis: Quomodo nõ gloriatur de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert, infirmitas tua est: fortitudo esset, si eum ferres. Quintũ est hoc, quod superbia ista apostasia est in fidelibus. Abrenũtiauerũt enim põpæ diaboli in baptismo. Vnde pompatice incedere, apostasia est ipsis Amos 6. *Væ vobis qui opulẽti estis in Sion, & confiditis in mõte Samariæ: optimates capita populorũ, ingredientes pompatice domũ Israel.* Sextũ est hoc, quod superbia ista multũ constat, & parum habet vtilitatis quantũ cõstet hæc superbia, multi apertius legũt in libro experientiæ, quã in li-

bris scripturæ: multi enim depauperati sunt hac de causa,& merito depauperantur: quia care emũt equos, & voluntarie equi comedunt super eos. Hic est enim vnus de velocioribus modis depauperãdi aliquẽ,quando equi comedũt super eum nec solũ superborũ equi comedunt super eos,imo etiã comedunt eos, quando illi equi comedũt de rapina. Comedũt enim super animas pauperũ. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere palliũ suũ,quando comedit illud pro quo pallium suum impignoratum est, possumus dicere quod superborũ raptorũ equi comedent eos. Non multũ etiam vtiles sunt huiusmodi equi, cum facilius sine equo perueniatur ad cœlestem patriam, quã in equo. Facilius enim fugit aliquis, & effugit manus hostium infernaliũ sine equo,quã cum equo. Vnde Esa. 30. dicũt mali: *Super equos ascendemus*. Et subditur: *Ideo velociores erunt qui persequentur vos.* Nec solũ parũ vtiles sunt equi superbis, imo etiam valde nociui sunt eis: cũ enim illis sint alligati vinculo vani amoris,ipsi trahunt eos ad patibulũ infernale. Merito in inferno punietur qui propriis expẽsis equos pascit à quib' illud trahitur. Septimũ est,amor pauperũ. Timendum est,ne Deus multũ offendatur, quoniam subtrahitur ori suo in pauperibus, vnde equi impinguatur.

Cap. XX.

De superbia quæ apparet in familia.

Notandum quod tria possũt esse reprehẽsibilia in familia alicuius potentis. Primũ est multitudo. Vnde Eccl. 5. *Vbi multa sunt opes, multi & qui comedunt eas, & quid prodest possessori,nisi quod cernit diuitias oculis suis?* Secundũ est, vita inhonesta. Vnde Bern. Ne te dixeris sanũ dolentẽ latera,hoc est, ne te dixeris bonũ malis innitentẽ. Non tuta est bonitas tua obsessa malis, non magis quã sanitas vicino serpenti: & Dauid in Psal. *Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecũ ambulant in via immaculata, hic mihi ministrabat: Non habitabit en medio domus meæ, qui facit superbiam, &c.* Tertium est inutilitas. Fatuum enim est habere familiã sibi inutilem. Prou. 14. *Iracundiam regis seruus inutilis sustinebit.* Matth.25. *Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores*, & sicut diximus prius, Christianos qui põpatici sunt quantũ ad multitudinẽ equorum, apostatas esse & trãsgressores baptismatis quo promiserunt abrenuntiare põpis diaboli: sic possũ dicere de illis,qui pompatici sunt, quantũ ad magnam familiã qui gaudẽt de multitudine familiæ sequẽtis eos. Tali fatuitate laborãt quasi laborat ille qui deferẽs mel gauderet, eo quod multæ muscæ sequerẽtur eum. Senec. Multi aliquẽ comitãtur,mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædã sequitur turba, non hominẽ. Quandoque familia quã credit superbus esse suã, potius est familia diaboli, custodiens eũ diabolo: vendit etiã eam diabolo, dũ procurat quod ipsa corrũpatur in iudicio vel alio modo: quãdoq; etiã viuũ sepelit eũ dũ ei adulatur: Vnde Greg. loquẽs de illo verbo Matth. 8. *Sinite mortuos sepelire mortuos suos*: Mortuus mortuũ sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Familia etiã superbi eũ comedit,dũ tẽporalia quæ illi vnita sunt per amorem,consumit. Vnde Aug. Nimii amores tẽporaliũ fecerunt ea mẽbra sua. Vnde vsualiter solẽt dicere auari,cũ bona eorũ comedũt, se comedi.

Cap. XXI.

De superbia conuiuiorum.

Superbia conuiuiorũ apparet. Primò in hoc,quod magni & diuites inuitãtur qui nõ indigẽt,& pauperes relinquũtur: contra illud Luc. 14. *Cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent vnde retribuant tibi: retribuetur enim tibi in re-*

tributione iustorum. Secundo in hoc, quod sunt multi ministri ibi in superbo apparatu. Qui autem gaudent de multitudine superborum ministrorum, adhuc veniet hora quod vellent habere vnum ministrum leprosum, nec poterunt habere. Vnde Luc. 16. dicit diues, qui erat in inferno: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum*, &c. Lazarus plenus fuit vlceribus, & tamen diues eius ministerium desiderabat, pro superbis ministris quos habuerat hic. Non gaudebat Dauid de talibus ministris, cum diceret: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam.* Tertiò apparet superbia in varietate ferculorum, & deauratione, & splendore eorundem ad vanam gloriã. Senec. Non magno constat nobis fames sed abmitio. Idem: Iam nõ sunt homines dentibus, & ore, & ventre ad pompam contenti, oculis quoq; gulosi sunt. Quarto apparet superbia in vasis aureis & argenteis ad replendum ventrem, qui est vas immunditiæ, cum ad replendum vasa vinaria, quæ munda sunt, sufficiant mediocria seu vasa lignea. Quinto apparet superbia in multitudine musicorum instrumentorum Iob 21. *Tenant tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Esa. 5. *Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis vestris: & opus Domini non respicitis*, scilicet iustitiam, quem faciet in die iudicii.

Cap. XXII.

De superbia ædificiorum.

NOtandum quod circa ædificia sex possunt esse reprehensibilia. Primum est multitudo. Esa. 5. *Væ qui coniũgitis domum ad domum.* Item reprehensibilia sunt in ædificiis magnitudo, sumptuositas, & delectabilitas. Delectabilitas vero attenditur circa colores picturarum, & quantum ad caliditatem in hyeme, & frigiditatem in æstate. Ierem. 22. *Væ qui dicit: Ædificabo mihi domũ latam, & cœnacula speciosa*, ecce magnitudo. *Qui aperit sibi fenestras*, ecce delectabilitas. *Et facit laquearia*, ecce sumptuositas. *Pingitque sinopide.* Interlin. id est, Christi sanguine. Item reprehensibile est in ædificiis, quando de rebus iniuste acquisitis fiunt. Ierem. 22. *Væ qui ædificat domum suam in iniustitia.* Item reprehensibile est in ædificiis intentio mala. Quando scilicet fiunt ad vanitatem, non ad necessitatem. Seneca: Domus munimentum sit aduersus infesta corpori: hanc vtrum sepes erexerit, an varius lapis gẽtis alienæ, nihil interest. Scitote homines tam bene culmo, quam auro tegi. Contemnite cætera quæ superuacuus labor, velut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil præter animum esse mirabile, cui magno nihil est magnum.

De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.

ITem notandum quod sex sunt quæ debent homines cohibere ab amore superborum ædificiorum. Primum est hoc quod illi qui amant ea, maledicti sunt, vt patet ex illo verbo, Esa. *Væ qui coniungitis*, &c. & ex illo verbo Ierem. *Væ qui dicit, Ædificabo mihi domum latam.* Multum esset maledictio Dei timenda in Scriptura sacra, cum tantum timeatur maledictio facta ab aliquo sancto viro, & cum Dominus dicturus sit maledictis: *Ite maledicti in ignem æternum.* Matth. 25. Secundum est hoc, quod ædificia superba Deo sunt exosa. Vnde Amos 6. *Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ergo superbiã Iacobi, & domos eius odi.* Magna peruersitas est, quod homo suberba ædificia amet quæ Deus odit. Tertiũ vero sunt exemplum Christi, qui in natiuitate sua non habuit vbi caput reclinaret. Matth. 8. *Vulpes foueas habent, & volucres cœli in ædificiis nidos: Filius autem hominis non*

habet vbi caput suum reclinet. Bernardus: Intolerabilis impudentiæ est, vbi sese exinaniuit maiestas, infletur vermiculus, & tumescat. Ad idem valere possunt exempla Sanctorum, qui in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebræos 11. *Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in alienis, in casulis habitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus.* Item Paulus primus eremita visitatus est à beato Antonio, qui quæsiuit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentiũ in ædificiis sumptuosis imitaretur: & audito quod sic, ipse flens deplanxit hanc superfluitatem, conquestus homines tantæ vanitati deditos: cum Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: *Non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Quidam etiam antiquorum habitabant in cauernis petrarum, alii in concauitatibus arborum. Legitur etiam de quodam eremita, qui habebat hospitium ad modum sui sepulchri. Cum imperator eum interrogasset, cur hospitium suum commensurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini morituro: sic præuenit sepulchrum: & addidit idẽ: Melius prosilitur de tugurio in cœlum, quam de palatio. Quartum est, quia superba ædificia sæpe fiunt de iniuriis pauperum. Ibi enim ponunt quæ deberent dari pauperibus. Hier. loquens de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & seculo transituri sunt: sed in viuis lapidibus qui voluuntur super terram, ex quibus magni regis ciuitas extruitur. Quintum est, quia sæpe ex rapinis & aliis iniuste acquisitis fiunt: vnde lapides & eiusmodi quæ sunt, accusabunt Dominum domus apud Deum. Hab. 2. *Lapis de pariete clamabit, lapis qui inter iuncturas ædificiorum est, respondit.*

De fatuitate illius qui superbia ædificia construit.

SExtum est, fatuitas quæ est in extruẽdis huiusmodi ædificiis: quod patet primo, quod cum vita hominis breuior nunc sic, quam antiquorum, ipsi tamen magis sumptuosas domos volunt habere, quam antiqui habuerint. Ipsi secundum Hieron. sic ædificant, quasi semper victuri sint: sic autem comedunt & bibunt, quasi cras morituri, dicentes. *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Secundò ex hoc quod pulchrũ stabulum, scilicet habitaculum corporis volunt habere, de domo vero conscientiæ, in qua Deus debet habitare, non curant. Ipsi pulchras domos ædificant, quas sciunt ex necessitate ruituras. Mat. 23. dicit Dominus de ædificationibus templi. *Amen dico vobis, non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Et inter signa 15. dierum quæ præcedẽt diem iudicii, enumerat Hieron. istud, quod omnia ædificia ruent. Amos. 3. *Percutiam domum hyemalem cum domo æstiua: & peribunt eburneæ domus & dissipabuntur ædes multæ.*

De his quæ deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis.

SPecialiter deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis ista quæ sequuntur. Primo hoc, quod cum ipsi sint iam mortui mundo, necessaria sunt eis sepulcra potius quam palatia. Secundo hoc, quod solicitudinem circa huiusmodi solet sequi morum negligentia. Bernard. Video quod non sine magno dolore videri debet, quosdam post aggressam Christi militiam, rursum secularibus implicari negotiis, rursum terrenis cupiditatibus immergi, cum magna cura erigere muros, negligere mores. Præterea, negligentia exteriorum ædificiorum signum est, quod claustralis diligentiam habeat circa interiora. Bern.

Animum intensum interioribus magis decent inculta & neglecta exteriora, quibus incola domus sæpius alibi conuersari dignoscitur, qui circa exteriora sibi vilissime denuntiat. Item conuersatio claustralium in cœlis debet esse: ideo non ita sollicite debent ædificare in terra, sicut illi quorum conuersatio est in terra. Præterea, superbia ædificiorum est quædam inuitatio superborum hospitũ, à quibus claustrales superbiam addiscũt, Ecclesiast. 13. *Qui communicauerit superbo, induet superbiam.* Verisimile est, quod sic oportet claustrales habere domos humiliores aliis, sicut & humiliores vestes aliis. Et sicut color viridis & rubeus, & varius, intolerabiles sunt in vestibus claustralium: sic huiusmodi colores intolerabiles videntur in domibus eorum. Quod si aliquis dicat, quod in huiusmodi condescenditur infirmitatibus hominum: Respondeo quod tantum condescensum est in aliquibus claustris carnalibus hominibus & infirmis, vt pene omnes carnales facti sint. Vnde Bernardus. Abiecta sancta simplicitate, quasi religiosas nobis quasdam curamus habitationum honestates, in quibus tantum est compassum animabus, vt pene in hoc omnes effecti simus animales. Idem: admittantur animales, suscipiantur in omni beneuolentia charitatis, portentur in omni patientia benignitatis, sed qui eis compatiuntur, non eis conformentur, nec sic quærant eorum profectum, vt propter eos cogantur incurrere propositi rigoris in religione defectum. Itẽ claustrales vt veri Israelitæ vel veri Hebræi debent esse, & reputare se peregrinos super terram vnde ædificare debent non domos ad habitandum, sed tabernacula ad deferendum, vnde Bernardus Obsecro in peregrinatione huius seculi, in militia super terram, non ædificemus nobis domos ad habitandum: sed tabernacula ad deferendum, vtpote cito euocandi & migraturi in patriam & ciuitatem. In castris quippe sumus, in alieno militamus, in alieno laboratur, facile est quidquid naturale est. Nunquid non facile est solitario, & sufficiens naturæ, & congruum conscientiæ, ipsum sibi cellam de virgis contexere, de luto plasmare, vndecunque operire, & decentissime inhabitare? quid amplius quærendum? Et si vsu sapiant huiusmodi delectationes, & sint qui vtantur tanquam non vtentes, tamen contemptu melius, quam vsu vincuntur huiusmodi affectiones. Idem: Ipsi de quibus solitudo suorum vitiorum inducit contemptum, & negligentiam omnium exteriorum, ipsi sibi ædificent formam paupertatis & sanctæ simplicitatis speciem, nulla ficarḋ ctabit artificium industria sicut eorum negligentia. Debent etiam claustrales à superbis ædificiis cauere propter bonorum exemplum. Humiles enim domus eorum, & pauperes, in aliis frænant cõcupiscentiam, in aliis vero circa amorem paupertatis efficiunt conscientiam. Prę terea quando claustrales construunt superba ædificia, accidit frequenter vt ipsi construant ea de mendaciis. Mittunt enim quæstuarios prædicatores. Construunt etiam ea de donis male acceptis ab vsurariis & raptoribus: à quo periculo liberi sunt, quando domos humiles construere volunt. Si vero aliquis dicat pulchritudines domorum necessarias esse claustralibus ad recreationem. Respondeo, quod viri spirituales potius debent delectari in aspectu cœli, quam in aspectu tecti: & potius debent admirari opera Dei, quàm opera hominum. Legitur de B. Bernardo, quod ipse fleuerit, quum videret tuguriola pastorum tecta culmo, similia casulis pristinis Cistercien. qui tunc incipiebant habitare in magnis ædificiis. Pulchritudines istæ forenses, sicut dicit B. Bern. cito propositum eneruant, & masculinum animum effœminant.

Cap. XXIV.

De superbia librorum, & de octo quæ valent ad eius detestationem.

Sequitur de superbia librorum, qua specie laborant qui volunt habere libros deauratos. Octo vero sunt quæ possunt valere contra hoc peccatũ exempla, & præcipue exemplum filii Dei, qui liber vitæ est: qui humiliari voluit vsque ad hoc quod nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris, ex quo Liber vitæ tantum humiliatus est. Dicit enim Hieronym. in prologo super Iob. Habeant qui volunt veteres libros, vel in mẽbranis purpureis, auro, argentoque descriptos, vel vncialibus, vt vulgo aiunt, literis onera magis exarata quam codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Et Paulus 2. ad Timothæum 4. *Affer autem & tecum libros, maxime autem membranas.* Secundo vero hoc, quod sapientia declamat contra humilia, vnde Matt. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus reuelasti ea paruulis.* Amat etiam verba humilia, patet in verbis sacræ scripturæ, quæ valde humilia sunt. Amat etiam humilia corpora. Vnde sapientes homines frequenter parui sunt. Vnde Sapiens: Sæpe est sub palliolo sordido sapientia. Prouerb. 11. *humilitas ibi sapientia.* Eodem modo amat sapientia humilem scripturam. Tertio hoc, quod sacra scriptura humilitatem docet. Vnde humilitatem debet habere. Patere legem ait Sapiens, quam tu ipse tuleris. Legem humilitatis præcepit sacra scriptura, vnde eam debet seruare. Quarto vero hoc, quod puerilitas est aureas & argenteas amare literas, & in his delectari. Sen. Plerunq; est quod non puerilitia, sed quod grauius est puerilitas. quinto vero hoc, quod quasi quoddam spirituale adulterium est, quando amore amplectuntur pulchritudinem scripturæ, quo deberent amplecti sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 2. Pet. 2. *Habentes oculos plenos adulterii & incessabilis delicti.* Sapientia sponsa est intellectus nostri: vnde Sap. 8. *Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute mea & quæsiui eam mihi sponsam assumere, & amator factus sum formæ illius.* Scriptura vero quasi quædam ancilla est ipsius Sapientiæ. Vnde plus debet amari sponsa quam ancilla: id est, sapientia, quam pulchritudo scripturæ. Vnde cauendum est, ne ancilla tãtæ pulchritudinis sit, quod relicta pulchritudine sapientiæ animus fornicetur cũ pulchritudine scripturæ. Sexto hoc, quod valde impium est oculos suos pascere auro & argento, quando homo videt tot filios Dei famelicos. Visus plura habet vnde pasci potest, quã gustus. Habet enim solem, & lunam, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus psaci potest. Vnde valde impium videtur esse Christiano, ori Dei subtrahere pauperibus, vnde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines vel flores quos Deus creauit: Septimo hoc quod tales contumeliam inferũt sapientiæ, cum non reputent dulcedinem eius sufficientem ad consolationem studentium: cum scriptum sit Eccl. 23. *Nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini.* Sapien. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa.* scilicet Sapientia. non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium. Octauo hoc, quod parum valet ista pulchritudo scripturæ: non enim hominem satiat. Vnde Ecclesia. 1. *non satiatur oculus visu, nec auditu.*

Capvt XV.

De superbia cantus, & his quæ sunt reprehensibilia circa cantum.

NOtandum ergo quod circa cantum hæc sunt reprehensibilia. Primo reprensibile est, cum quis nimis blãdam vocem quęrit, vel ad gloriandum, vel ad delectandum: vnde Gregor. Cum blãda vox quæritur sobria vita describitur. Aug. Quotidie plus me delectat cãtus, quam res quæ cantatur, toties me grauiter peccasse confiteor. Item reprehensibilis videtur esse in cantu vocis fractio. Vnde in legenda sancti Sebastiani: Putasne illum inter Christicolas numerandum, qui tonsuram diligit, comam componit, sapores quærit, & vocem frangit? Fractio vocis signum est fracti animi. Sicut reprehensibilis est crispatio crinium in hominibus, corrogatio vestium in mulieribus: sic videtur esse reprehensibilis fractio vocis in cantantibus. Et sicut ventus solet facere in aqua crispationem quandam: sic ventus vanitatis hanc crispationem seu fractionem vocis frequenter facit. Talis cantus ob lasciuiam factus similis videtur esse cantui illi, de quo legitur Exod. 32. *Vocem canentiũ ego audio*, ait Moyses. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros. In vitulo, qui est animal lasciuum, lasciuia intelligitur. Vnde cantus adorantiũ vitulum, est cantus eorum qui vocem frãgunt ob lasciuiam. Reprehensibilis est etiam in cantu nimia exaltatio vocis. Sicut illi qui potius volunt cantare alte, quam apte, qui tantum volunt ascendere cantando, quod quandoque frangunt sibi collum spiritualiter: vel quandoque ad literam: rumpunt se, quod ex superbia prouenit. Superbia plus enim audet quam possit. Reprehensibilis est etiam in cantu additio punctorum, vel subtractio: quasi enim quædam species barbarismi videtur esse hoc in cantu: sicut in dictione barbarismus fit ex additione vel subtractione literæ, vel syllabæ. In cantu etiam non videtur esse nimium approbanda vox falsa, præcipue in cantu claustralium. Et mirum est quomodo vox talis tantum placet quibusdam, cum ipsa videatur adeo deformis quod oportet eam abscondi inter alias voces: alioquin non esset decens vel decora.

Cap. XXV.

Vnde & quomodo oritur superbia, & ex quibus bonis.

POsuimus primam diuisionem superbiæ, & prosecuti sumus mẽbra eius. Nunc consequens est, vt ponamus secundam & prosequamur. Diuisio vero ista sumitur secundum ea, ex quibus oritur superbia quandoque oritur ex bonis naturæ, quandoque ex bonis fortunæ, quandoque ex bonis gratiæ. Bona vero naturæ quædam sunt corporis, quædam animæ. Corporis sunt ista, sanitas, fortitudo, agilitas, pulchritudo, nobilitas, libertas. Bona vero animæ naturalia sunt ista, rectitudo ingenii & velocitas, memoriæ bonitas, potestas tolerandi exercitium spirituale, naturalis dispositio ad virtutes, seu virtus naturalis. *Bona vero* fortunæ sunt bona exteriora, *quæ sunt* in potestate hominum, *quæ ab hominibus* possunt auferri: vt *sunt* diuitiæ, delitiæ, dignitates, laus seu gloria humana. Bona vero gratiæ sunt, scientia & virtutes. Ex istis bonis potest superbia nasci. Superbia enim nascitur ex pulchritudine. Vnde Poeta:

Factus in est pulchris, sequiturque
superbia formam.

Item nascitur ex nobilitate. Vnde Salust. Commune malum nobilitatis est superbia. Similiter nascitur ex aliis bonis naturæ. Item. nascitur ex bonis fortunæ, sicut ex diuitiis. Vnde August.

Vermis

Vermis diuitum est superbia Eccl. 40. *Facultates & virtutes exaltant cor.* Item nascitur ex bonis gratiæ, vt ex scientia. Scientia enim inflat, secundùm Apostolum 1. ad Corinth. 8.

Cap. XXVI.

Quòd fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit.

PRimò, generaliter ostendemus, quòd valdè fatuus est & impius qui de bonis suis superbit. Deinde ostendemus de vnoquoque prædictorũ bonorum, quòd valdè fatuum sit inde superbire. Et possunt quinque rationes assignari quare fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit. Primò, quia ipse quodammodo inferior est irrationabilibus creaturis in hoc, quòd illæ tantùm sint in miseria pœnæ, ipse verò homo in miseria pœnæ & culpæ. Præterea, creaturæ irrationabiles vnicam debent mortem, postquam nihil omninò mali sentiunt: homo verò impius debitor est duplicis mortis, quia post transitoriam habebit æternam. Vnde non parum fatuus est peccator, qui de bonis suis superbit, superiorem se aliis hominibus reputando, qui quodammodo brutis inferior est. Secundò verò, fatuus est, qui de bonis illis superbit, in quibus eum ipsa bruta excedunt: sicut est fortitudo corporis & agilitas. Ipsi etiam Iudæi & Saraceni, & alii pessimi homines plus habẽt de illis bonis, quàm ipse habeat. Et etiam ipsi dæmones de scientia, quæ videtur esse vnum de maximis bonis, quæ habent impii, plus videntur habere, quàm ipsi impii habeant: vnde valdè fatuus est, qui de bonis illis superbit, in quibus à dæmonibus superatur. Tertiò, fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, cùm bona illa sint ei ad verecundiam veriùs, quàm ad gloriam. Vnde Augustinus loquens ad impium, inquit: Nonne vides te debere erubescere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habeat malum? Quartò, fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, quia bona ipsius ei bona non sunt. Seneca: Nihil est homini bonum sine se bono. Est-ne bonum homini, quod est ei materia infirmitatis & impedimentum salutis? Sapiens: Omnia quæ extra nos sunt bona, quæcunque fortè hominibus contingunt, non ideò laudantur, quia habuit quis ea, sed quia his honestè sit vsus. Ideò dicit Seneca: quòd stulto nulla re est opus, nulla enim re scit vti. Quintò, fatuus est impius, qui de bonis suis superbit: quia tantùm habet dispensationem in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculũ enim est ei si sortem amiserit: periculũ etiam est ei, si lucrum non reportauerit. Et de vtroque districta ratio exigetur ab eo. Vnde qui de multitudine istorum bonorum superbit, ipse superbit de magnitudine oneris sui.

Cap. XXVII.

Quòd fatuum sit bonis corporis sui superbire, videlicet sanitate, fortitudine, velocitate, & pulchritudine.

SPecialiter verò, fatuum est superbire de sanitate corporis. Primò, quia ista sanitas momẽtanea est. Hodie enim qui sanus est, cras infirmus, vel mortuus est. Iac. 4. *Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicum parens. &c.* Secundò, quia corpus hostis familiaris est, & ideò multùm nociuus. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum, quàm familiaris inimicus, ait Sapiens: Non debet ergo aliquis superbire propter sanitatem corporis, sed potius timere. In maiori enim periculo est homo, cùm hostis eius sanus sit. Tertiò, fatuus est, qui de hac sanitate superbit, quum ipsa sanitas, vt frequentius occasio sit infirmitatis animæ, sicut è contrario scriptum est Eccl. 31. *Infirmitas grauis sobriam reddit animam.* Non est quare aliquis superbiat de sani-

tate pedis, si in capite infirmitatem habeat ad mortem: sic non est superbiendum de sanitate corporis, ex quo in anima infirmitas est ad mortem. Homo sanus corpore, infirmus mente; similis est pomo exteriùs sano, interiùs putrido. De fortitudine etiam corporis fatuum est superbire, cùm scriptum sit Sap. 6. quòd fortioribus fortior instat cruciatio. Et cùm continua lucta sit inter spiritum & corpus. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Vnde quanto corpus fortius, tanto magis spiritui timendum est. Et ad literam hoc videmus frequenter, quòd fortiores corpore, infirmiores sunt mente. Minus enim resistere possunt iræ & luxuriæ, & cæteris vitiis. Fatuum etiã est superbire de corporis velocitate, cùm corpus sit velut equus quidam, in quo hostes infernales, vt frequenter ducunt spiritum ad mortem ipsius, & vt frequentius quanto iste equus velocior est, tãto faciliùs spiritus ab hostibus suis capitur. Prætereà, in velocitate ista etiã à canibus superamur. Vnde fatuum est, quod homo de hoc superbiat, in quo canibus inferiorem se videt. De pulchritudine etiam corporis est fatuum superbire, cum corpus sit velut quoddam sepulchrum. Aug. Corpus peccatoris animæ mortuũ est sepulchrum. Vnde cùm peccator de pulchritudine corporis superbiat, simile est, ac si mortuus de pictura sepulcri superbiat: simile est etiam ac si aliquis superbiat de pulchritudine sterquilinii niue cooperti.

Cap. XXVIII.

Quòd fatuum sit de nobilitate generis superbire.

Nobilitas carnis quare contemnenda.

DE nobilitate etiam carnis fatuum est superbire, quum illa nobilitas valdè contemptibilis sit. Multæ autem causæ possunt assignari, quare ista nobilitas sit contemnenda. Primò, contemnenda est, quia vt frequenter nobilitas carnis meliorem nobilitatem aufert, scilicet mentis nobilitatem. Sapiens: Non est quo sibi aliquis de nobilitate corporis vel generis blandiatur, si ex meliori parte sit famulus. Secundò, contemnenda est, quia omnes sumus ex eodem patre, & ex eadem matre: non legitur Dominum fecisse vnum Adam argenteum, vnde essent nobiles, & vnum luteum, ex quo essent ignobiles: sed vnicum de luto plasmauit, ex quo omnes exiuimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erimus nobiles, aut omnes ignobiles: quia aut parentes primi fuerunt nobiles, aut ignobiles. Si ipsi fuerunt nobiles, ergo & nos nobiles sumus, & etiam æquè nobiles sumus, cùm geniti ex æquè nobilibus, æquè nobiles judicentur. Si verò ignobiles fuerunt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æquè ignobiles, quum geniti simus æquè nobilibus. Malac. 2. *Nunquid non pater vnus omnium nostrûm? Nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suum, vnusquisque vestrûm?* Tertiò, contemnenda est nobilitas carnis, quia ipse Deus contempsit eam. Noluit enim ex nobilibus reges eligere in principio synagogæ, imò primum regem de post asinas assumpsit, scilicet Saul. Secundum scilicet Dauid, de post fætantes accepit. In tempore enim gratiæ potius voluit ignobiles eligere, quàm nobiles. 1. Corinth. 1. *Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus.* Quartò verò, contemnenda est nobilitas carnis, quia non est illius, qui de ea gloriatur, sed potius illorum, à quibus ipse descendit. Vnde Seneca, Nemo in gloriam nostram vixit, nec quod ante nos fuit nostrum est, animus nobilem facit. Quintò verò, contemnenda est nobilitas carnis, quia materia, quam à parentibus contrahit aliquis, ratio-

ne cuius nobilem se credit, vile quid est, & immundum, & erubescibile, & opere immundo & erubescibili procedit ab eis. Vnde quomodo ratione ilius materiæ, habebit quis nobilitatem, quum illa materia vilis fuerit? Quomodo audet aliquis dicere se nobilem generatione, quum quilibet exemplo Iob possit dicere: *Putredini dixi, Pater meus es, &c.* Ideò, meritò nobilitas carnis contemnenda est, imò abominanda est. Vnde Lucæ decimo-sexto: *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.* Sextò, contemnenda est nobilitas carnis, imò potius non est reputanda, quum in veritate nobilitas non sit, sicut etiam ipsi Philosophi reputauerunt. Seneca: Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingenium, & bonis artibus aptius. Idem: Nihil aliud est nobilitas, quàm antiquatæ diuitiæ. Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione vel iniuria nata? Item Plato ait: Neminem regem, nisi ex seruis oriundum esse: neminem seruum, nisi ex regibus: Omnia ista longa miscuit varietas, & sursum deorsum fortuna versauit.

Quòd nullus sit nobilis ex eo quòd nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.

Rationibus etiam ostendi potest, quòd aliquis nobilis non sit, ex eo quod ex nobilibus parentibus genitus. Ex eadem enim radice exeunt vile & nobile. Flos farinæ & furfur ex eadem radice exeunt, tamen furfur cibus vilis est, quo porci pascuntur, flos autem farinæ cibus nobilis est. Item, ex eadem radice procedit spina & rosa: rosa creatura nobilis est, quia non cessat benefacere hominibus, qui sunt iuxta eam, suum gratum odorem vndique spargendo. Spina verò quoddam vile est, quia pungit ea, quæ iuxta eam sunt. Sic ex eodem patre, & ex eadem matre, possunt nasci duo. Vnus tamen erit nobilis, alius ignobilis. Vnus ad modum rosæ non cessabit benefacere vicinis suis. Iste nobilis erit. Alius erit spina, in ignem infernalem mittenda, qui non cessabit pungere vicinos suos: Hic erit ignobilis. Multis aliis exemplis potest idem ostendi. Ex eadem arbore nata sunt duo poma, quorum vnum est sanum, aliud putridum, vel vermem habens. Item, ex eodem libero arbitrio procedunt bonum & malum. Item, si nobile esset quidquid à nobilibus procederet, omnes nobiles essemus, quum omnes simus à Deo, qui nobilissimus est, Malachiæ secundo: *Nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo fratrem suum despicit vnusquisque vestrûm?* item, si omne quod ex nobile procedit, nobile esset, ergo pediculi & aliæ superfluitates, quæ ex nobilibus procedunt, nobilia essent. Septimò, contemnenda est nobilitas carnis, propter onus magnum, quod est ei annexum. 7. Nobilitas carnis quædam possessio est, quæ tanto censu onerata est, quòd magni comitatus & Archiepiscopatus non sufficiunt ad soluendum censum illum: imò præter hæc necesse est, sicut ipsi nobiles dicunt, quòd ipsi impignorent regnum cœlorum, & seipsos diabolo pro censu isto soluendo: Vnde multis nobilibus magis expediret, quòd ipsi essent leprosi, quàm quòd essent in statu in quo sunt, sicut aliqui etiam ex eis recognoscunt. Octauò, contemnenda est nobilitas carnis, quia rei est con- 8. temptibilis, scilicet corporis, quod est quasi quidam saccus immũditiæ plenus, sicut ea ostendunt, quæ exeunt de sacco isto per foramina quinque sensuum. Origenes: Vilis nobilitas, quæ in locis tam turpibus generatur. Nonò, contemnenda est nobilitas carnis, quia inferior videtur esse nobilitas ista, quæ est

in hominibus, nobilitate illa quæ est in canibus: quum illa nobilitas quæ est in canibus, certa signa habeat exteriùs, quibus agnoscitur: nobiles verò homines non habent certa signa necessaria, quibus ab aliis hominibus dignoscantur.

10. Decimò, contemnẽda est nobilitas ista, quia ridiculosa est. Ridiculum enim est, vnum seruum aliis seruis nobiliorem dicere, vel vnum rusticum non viliorem aliis rusticis. Sicut filio cuiusdam diuitis Burgen. derisoriè dictum est à quodam, quòd ipse esset de nobilioribus rusticis suæ ciuitatis. Sic cùm corpus naturaliter seruus sit (datum est enim spiritui ad seruiendum) & naturaliter rusticum sit, quum tot rusticitates ab eo quotidie exeant, ridiculum est corpus vnum nobilius dicere altero, vel vnum nobiliorem altero ex parte corporis. Vnum tamen bonum habet nobilitas, quæ carnis dicitur esse, quod quasi frænũ est quoddam quod homines debet cohibere, ne malè agant. Hieron. Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quòd nobiles quadam necessitate astringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Philosophus: Nobilitatis tantùm ad hoc meminerit, vt cum claritate generis morum sanctitate contendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Item laudatur in quibusdam quòd geniti sint nobiles: in aliis, quod nobilitatem virtute sunt assecuti. Pulchrum est respondisse nobilitati, pulchrũ etiam humilius genus factis illustrasse. Item quidam vituperabat aliũ de genere suo, dicens: Tu es caput tui generis. Cui ille: Et tu es cauda generis tui. Item quidam sapiens, quum quidam ex patricio genere natus inferior factus, ignobilitatem generis illi obiiceret, inquit: Gaudeo, quòd ego ex me surrexi, tu ex te cecidisti: generis nostri vtrique sumus decus, & dedecus. Et alius Philosophus similiter alii obiurganti, respondit: Mihi obiicis profecisse: crimen meum imputas gloriæ, dum tuum imputas ignauiæ. Et notandum est, quòd vera nobilitas animi est. Vnde illud: Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

Cap. XXIX.

De animi nobilitate duplici.

Animi verò nobilitas duplex est. Quædam naturalis, de qua Senec. Quis est generosus ad virtutem? benè à natura cõpositus. Alia nobilitas est gratuita, quãdo aliquis gratiam Dei habet, qua Dei filius est, quæ custodit eum, vt nulli turpitudini seruiat. Tullius: Liber æstimandus est, qui nulli turpitudini seruit. Item Sapiens: De illa nobilitate glorieris, quæ filios Dei & cohæredes facit. Tunc ille nobilitatem suam integrã seruare se putet, si dedignetur seruire vitiis, & ab illis superari. A quo enim quis superatur, eius & seruus est. Bernar. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Quantumcunque aliquis ex nobilibus ortus sit, tamen ignobilis est, si Deum contemnat, & noluerit ei seruire. Et è contrario, quantumcunque ignobilis ortus sit, nobilis tamen est, si Deo seruiat. Vnde 1. Reg. 2. dicit Dominus ad Heli: *Absit hoc à me: sed quicunque honorificauerit me: glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.*

Quòd sex sunt signa veræ nobilitatis.

Et notandum, quòd sex sunt signa veræ nobilitatis. Primum est, liberalitas. Vnde Deus, qui nobilissimus est, ipse est liberalissimus. Liberalitas enim tanta est, vt non solùm sua det, sed etiam seipsum: nec solùm seruientibus sibi dat, sed etiam hostibus suis. *Ipsi enim solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Matt. 5. Ipse propter liberalitatem suam fecit quæcunque facta sunt. Ad dandum enim fecit quæcunque fecit. Creaturas enim rationales fecit, vt eis daret, alias autem crea- 1.

turas, vt eas daret. Leo etiam, qui dicitur esse rex animalium, quòd animal nobile est, liberale est. Vnde Aristot. dicit ipsum esse animal communicatiuum. Et sicuti liberalitas signum est nobilitatis, ita rapina signum est rusticitatis. Vnde multi hoc die, qui nobiles reputantur, rusticissimi sunt, cùm non cessent auferre pauperibus, & illis qui nō possunt defendere se, sicut magister Alanus ostendit quibusdam militibus. Legebat Alanus apud Montem Pessulanum, & audierunt milites vicini quòd tantus clericus esset, & quòd ad omnia interrogata responderet: vnde accesserunt ad eum de communi consilio, & quæsierunt ab eo, quæ esset maxima curialitas. Qui respondit eis, quòd dare curialissimũ esset: quo audito, omnes consenserũt responsioni eius. Ideò, dicit Dominus, quòd beatius est dare, quàm recipere, quia dare facit similem Deo, qui omnibus dat, & à nemine recipit. Ipse verò dixit eis; vt habito consilio ad inuicem dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerunt consilium ad inuicem, & non potuerũt conuenire in idem: vnde reuertẽtes ad eum, dixerunt: quòd non poterant concordare. Quo audito, ipse increpauit eos, dicens: Ego posueram vos in via, per quam possetis quæstionis vobis propositæ solutionem cognoscere. Si enim dare curialissimũ est: auferre, quod est ei contrarium rusticissimum est. Vnde vos qui incessanter aufertis pauperibus, rusticissimi estis. Secundùm signum nobilitatis est gratitu-
2. do, seu recognitio beneficii. Et per contrarium ingratitudo, seu beneficiorum non recognitio, signum rusticitatis est. Vnde patet, quòd illi, qui nobiles reputantur, qui Deum, qui eos præ cæteris hominibus honorauit, præ cæteris hominibus inhonorant: subditos etiam suos, qui multo sudore lucrantur vnde ipsi viuunt, & propter quos ipsi sunt in honore, incessanter opprimunt, rusticissimi sunt. Feris etiam videntur tales deteriores esse: feræ enim officia, siue beneficia sentiunt, sicut ait Sen. Tertium signum 3.
nobilitatis est mãsuetudo & misericordia in ea, quæ sunt eis subiecta. Et hoc est vnum, quod valdè decens est in his, qui potestatem habent. Vnde Seneca: Nullum ex omnibus magis clementia, quàm regem & principem decet. Idem. Iracundissimæ, ac pro captu pugnacissimæ sunt apes, & aculeum in vulnere relinquunt. Sed ipse rex sine aculeo est: noluit ipsum natura nec sæuum esse, nec vltionem, quæ magno constaret, petere, & iram inermem reliquit, exemplar hoc omnibus regibus linquens. Pudeat, ab exiguis animalibus non trahere mores. In signum huius mansuetudinis vel misericordiæ inunguntur reges Christiani. Philosophus. Maximam potestatem habens, creatorem potestatis iuxta possibilitatem suam debet imitari. In hoc autem Deum maximè imitabitur, si nihil iudicauerit, quàm misereri prætiosius. Et sicut mãsuetudo in subiectos, signum est nobilitatis: sic & crudelitas in subditos, signum rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Prou. 30. *Per tria mouetur terra, & quartum quod non potest sustinere. Per seruum, cùm regnare cœperit.* Ouid.

Asperius nihil est humili, si surgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet, desæuit in omnes,
Vt se posse putet, nec bellua tetrior vlla est,
Quàm serui rabies in libera terga furentis.

Quartum signum nobilitatis est, virilitas, seu strenuitas in eos qui repugnant. 4.
In signum huius datur ensis militibus nouis, quo gladio vti debent in hostes, non in subiectos. Multi verò ex istis gladio isto in subiectos vtuntur, quos deberent valdè diligere. Hi enim sunt qui iauant eos, qui etiam fratres eorum proprios impugnant, hostibus verò Dei & Ecclesiæ peccatis, sed & dæmonibus, vel etiam ipsis persecutoribus Ecclesiæ vniti sunt. Impietas talis, impietas diaboli-

ca est. Diabolus autẽ impius est in eos, qui sibi seruiunt. Quintum signum nobilitatis est, timere opprobrium vel seruitutis, vel proditionis, vel alterius cuiusque turpitudinis. Multos tamen ex illis, qui nobiles reputantur, videmus quòd non timent pessimam seruitutem vitiorum suorum, vel dæmonum, qui non erubescunt confiteri se seruos vilissimorum membrorum illorum, scilicet qui libidini deseruiunt, quæ seruitus indubitanter seruitute leprosorum peior est. Non erubescunt etiam proditiosè impugnare dominum illum à quo omnia possident, cuius expensis viuunt, & vestiuntur: & non erubescunt etiam omni immunditiæ peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse nobiles, sed

6. valdè rusticos. Sextum signum nobilitatis est, cordis magnitudo, qua quis modica contemnit, & magna appetit. E contrario verò, signum rusticitatis est, amorem suum ponere in modicis, magna verò negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius volunt amorem suum ponere in vno misero milite, quàm in rege gloriæ, quòd ipsæ verè nobiles non sunt. Milites etiam non videntur nobiles esse, qui amorem suum in terra ponunt, contempto regno cælorum, cùm tamen tota terra quasi punctum sit, respectu cæli, & quia plus habent de terra, quàm alii, nolunt aliquid habere de cœlo. Si ad aliquem pertineret terra vnius pauperis militis, ex parte matris, regnum verò ex parte patris: nunquid non infelix esset, si contempto regno, adhæreret illi terræ, quæ eũ contingeret ex parte matris? Sic infælices sunt illi milites, qui de regno cælorum non curant, quod ad eos pertinet ex parte patris cælestis, contenti terra ista paupertatis, quæ ad illos pertinet ex parte matris nostra Euæ. Pater noster Deus est, mater nostra Eua. Non sic faciebat Dauid in

Psal. 72. Psalm. *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? &c.*

Cap. XXX.

De consuetudine illarum Ecclesiarum, quæ nolunt canonicare, nisi nobiles.

Ostendo, quòd nobilitas carnis contemnenda sit, vel reputanda, tangendum est aliquid de consuetudine illarum Ecclesiarum, quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandum est, quòd consuetudo illa videtur esse reprehensibilis. Et videntur posse assignari sex causæ huius reprehensibilitatis. Prima causa est peruersitas, quæ videtur esse in hac consuetudine, quæ peruersitas apparebit, si respiciatur causa huius consuetudinis, quam ipsi assignant. Dicunt enim, quòd ipsi habent multa temporalia, quæ defensione indigent, nec habent regem, nec alium principem secularem, qui eos defendat: ideò oportet nobiles canonicari, qui possint ea defendere. Quibus respondeo, quòd sicut Ecclesiæ eorum habent temporalia, ita habent & spiritualia, quæ in infinitum meliora sunt. Vnde si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporalium, multò fortiùs oportet aliquos literatos & sanctos canonicari *ad defensionem* spiritualium. Si verò *dicãt*, quòd ibi sint aliqui ignobiles *literati ad defensionem* spiritualium, *sed non* canonici: ex hoc apparet, quòd ipsi bona temporalia præponunt spiritualibus, ex quo defensores temporalium canonicos constituunt & superiores aliis.

Ecclesiæ nolentes in canonicos, nisi nobiles, reprehenduntur.

1.

De quinque peruersitatibus huiusmodi Ecclesiarum.

Et possunt assignari quinque peruersitates huiusmodi Ecclesiis. Prima est, quod ibi est terra sursum, & cælum deorsum. Cælestia enim contemnunt, terrena verò multùm appretiant: contra illud Prouerbiorum 25. *Cælum sursum*

2. *& terra deorsum.* Alia peruersitas est, quòd pedes sunt in loco, vbi deberet esse caput, & caput in loco vbi deberent esse pedes. Velut pedes Ecclesiæ sunt, qui circa terrena solliciti sunt: velut caput sunt, qui regere habent Ecclesiam, viri scilicet literati. Sed in his Ecclesiis pedes sunt in capite: imò ipsi hostes in capite ponuntur. Threnorum primo, *Facti sunt hostes in capite.* Tertia peruersitas est, quòd Ecclesiæ huiusmodi faciem
3. habent ad posteriora, & dorsum ad anteriora: ipsi iuxta verbum Ieremiæ facti
4. sunt in retro, & non in ante. Quarta autem peruersitas est, quòd ipsi latitudinem scuti, qui debebat esse ex parte superiori, posuerunt ex parte inferiori: & ideò contingit, quòd ferè omne caput languidum est: iuxta verbum Esaiæ.
5. Quinta peruersitas est, quòd sacerdotes inferiores sunt subdiaconis & diaconis, quod ridiculum est, sicut beatus Bernardus dicit ad Eugenium Papam. Ridiculum est, inquit, quòd ministri nostri nostris se presbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consensit auctoritas: & si de sua consuetudine calumnia struitur, melius profectò illa, quàm summus ordo contemnitur. Secunda causa
2. reprehensibilitatis est, indiscretio, quæ videtur esse in huiusmodi consuetudine, quæ indiscretio primò consistit in hoc, quòd quando ipsi deberent quærere, quis sit idoneus ad hoc vt sit canonicus, id est, regens se, & ad regimen plebis Episcopum iuuans: ipsi quærunt,
2. quis idoneus ad militiam. Secundò, in hoc, quòd quando quærere deberent, an persona sit idonea, quæ canonicanda est: ipsi quærunt, quis pater eius fuerit. Vnde illis potest dici quod dicit Angelus Tob. 5. *Genus quæris mercenarij, an mercenarium?* Indiscretio etiam eorum in hoc est, quòd ipsi credunt illud, qualis pater, talis filius, quod verum est in personis increatis, ad personas creatas extẽdunt: ibi enim frequenter fallit: frequenter enim est pater sapiens, & filius fatuus. & patet in Salomone & Roboam filio eius. Tertiò, videtur hæc consuetudo 3.
reprehensibilis, quia valdè nociua est Ecclesiæ Dei. Canonici enim militares non benè custodiunt Christum, sicut figuratum videtur esse in hoc, quòd milites malè custodierunt Christum in sepulchro. Lapides sepulchri benè custodierunt milites, sed Christum perdiderunt. Vnde cantat Ecclesia: *Dicant nunc Iudæi, &c.* Sic militares canonici lapides castrorũ benè custodiunt, sed Christum amittunt. Item ista consuetudo occasio ruinæ est in Ecclesiis illis, quantum ad spiritualia. Vnde Prouerbior. 17. *Qui altam facit domum, quærit ruinam.* Ista etiam consuetudo in Ecclesiis illis in magna parte exhæredat Christum. Frequenter enim quando deberent institui ibi filii Dei, instituuntur filii diaboli. Quartò, videtur reprehensibilis consue- 4.
tudo ista, quia Christo contraria est. Christus enim ignobiles elegit in Ecclesia sua, vt essent humiles. 1. Corinth. 1. Isti verò nobiles canonicant, quasi velint ipsos esse superbos. Christus ex pastoribus & bubulcis elegit reges: isti verò ex regibus eligũt canonicos. Christus fundamentũ Ecclesiæ posuit humilitatẽ: ipsi verò è contrario, fundamẽtum Ecclesiæ ponunt superbiã. Tale fundamentum poneret diabolus, si ædificaret. Quomodo implent tales illud verbum Domini, Ioan. 12. *Qui mihi ministrat, me sequatur.* Non sunt imitatores Christi, sed sunt quasi antichristi. Et 1. Ioan. 1. *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.* Bernard. Si omnis, qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare: multo magis qui pro eo ambulare se dicit, qui pro eo legatione fungitur, qui ei ministrat, si eum non sequitur, inexcusabilis est. Terrere potest tales illud Matt. 18. *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut*

paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Paruulus quantumcunque nobilis sit, societatem pauperum non refugit: sic quantumcunque aliquis nobilis sit in Ecclesia Dei, societatem ignobilium non debet refugere. De societate hominum diuersorum generum in Ecclesia Dei, videtur esse dictum illud Esa. 11. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo cubabit.* Quintò, videtur esse reprehẽsibilis consuetudo, quia videtur esse Deo abominabilis. Altitudo enim sæcularis non videtur Deo placere. Vnde Luc. 16. *Quod altum est hominibus, abominatio apud Deum.* Abominationes Deo offerunt, qui nobiles tantùm canonicare volunt. Exod. 18. *Abominationes Ægyptiorum immolamus Deo nostro.* Sextò, videtur esse reprehensibilis hæc consuetudo, quia filios diaboli filiis Dei præponit, & generationem immundam, generationi cælesti, & nobilitatem putredinis præponunt cuique gratiæ Dei. Nullam autem sapientiam, nullam aliam gratiam nobilitati carnis adæquant. Vnde consuetudo eorum non recipit dispensationem: quia secundùm iudicium eorum, non inueniunt recompensationem, quod non est absque magna contumelia Dei. Sic porcus præponeret volutabrum luti, auro & lapidibus prætiosis. Ad sola temporalia videntur habere oculum Ecclesiæ istæ, non solùm in canonicorum institutione, sed etiam in Prælatorum præfectione, quòd omnino intolerabile videtur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad spiritualia.

Cap. XXXI.

Quòd fatuum sit superbire generaliter de qualibet re temporali, scilicet libertate corporis, &c. & bonis naturalibus animæ.

Viso quòd fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est videre quòd fatuum sit superbire de aliis bonis, quæ prius nominata sunt. Notandum est ergo, quòd fatuum est superbire de libertate corporis, cùm corpus sit maleuolus, & ideò tortura & compedibus dignus: iuxta illud Eccles. 33. *Seruo maleuolo tortura & compedes, &c.* De bonis verò naturalibus animæ fatuum est superbire: quia bona illa potest homo habere ad malum suum sicut ad bonum. Vnde Bernardus: Si in professione religionis nouus homo callidus est ingenio, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorum, quàm virtutum. Non ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest. Fatuum est etiam superbire de diuitiis. Hoc enim est superbire de hoc, quod habet maiorem molam ad collum, quàm alii. Fatuum est etiam de potestate superbire, cùm scriptum sit Sapientiæ sexto: *Quòd potentes potenter tormenta patientur.* Ibidem legitur, quòd *durissimum iudicium his qui præsunt, fiet.* Et Augustinus dicit, quòd quanto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Fatuum est etiam superbire de gratia humana, cùm scriptum sit Prouerbiorum vltimo, *quòd fallax gratia, &c.* Fatuum est etiam superbire de gloria huius mundi, cùm gloria talis, *flos sit decidens.* Vnde Esaiæ vigesimo octauo: *Erit flos decidens gloria exultationis.* Puerorum est, flores colligere, quæ ex arboribus decidant, & inde lætari. Sic pueriles sunt, qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuum est etiam superbire de scientia, cùm scriptum sit Ecclesiastici 1. *Qui addit scientiam, addit & laborem.* De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuum etiam est de virtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine vulnerari. Gregorius: Qui de virtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento vulneratur.

Cap.

Cap. XXXII.

De diuisione superbiæ sumpta penes diuersitatem personarum. Et primo de superbia ministrorum Ecclesiæ in communi.

POsitis autem duabus diuisionibus superbiæ: consequenter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundum diuersitatem personarum, in quibus est superbia. Notandum ergo quod superbia diuidi potest in superbiam laicorum, & superbiã ministrorũ Ecclesiæ. Superbia vero ministrorum Ecclesiæ potest subdiuidi in superbiam prælatorum & superbiam subditorum: vel in superbiã claustralium, & superbiam secularium clericorum. Sed de superbia laicorum nihil specialiter hîc dicemus. De superbia autẽ ministrorum Ecclesiæ hoc modo tractabimus. Primo dicemus aliquid de ea in communi. Secundò vero aliqua dicemus specialiter de superbia prælatorum. Tertio vero dicemus aliquid specialiter de superbia claustralium.

Quod superbia multum sit timenda ministris Ecclesiæ.

NOtandum ergo est quod superbia multum timenda est ministris Ecclesiæ quinque de causis. Primo, quia multas occasiones habent superbiendi. Vna occasio est, quod ipsi sunt excepti à labore aliorum hominum. Vnde in Psal. *In labore hominum non sunt*, &c. Ideo tenuit eos superbia. Alia occasio est, libertas quam habent: quæ libertas, aliquibus eorum est velamen malitiæ, contra illud 1. Pet. 2. *Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem.* Tertia occasio est reuerentia quæ exhibetur eis, eo quod sunt ministri summi regis, & vicem eius gerunt in terris, & contẽptum eorum Deus reputaret contemptum suum: iuxta illud Luc 10. *Qui vos spernit me spernit.* Secundo timenda est superbia in ministris Ecclesiæ, quia multum displicet Deo in eis. Vnde Prou. 6. *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius: Oculos sublimes.* Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Soph. 1. *Et erit: in die hostiæ Domini visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen.* Dies hostiæ Domini erit dies iudicii, quando Dominus mactabit incrassatos, impinguatos, dilatatos. Tunc Dominus visitabit super clericos superbos. Nec mirum si Dominus odiat superbiam ministris suis, cum proprium signum sit superbia ministrorum diaboli: iuxta illud Gregorii: Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Non parum doleret princeps aliquis, si in castro suo vexillum inimici sui videret. Tertio valde timenda est eis superbia, quia valde contraria est officio eorũ. Ipsi enim sunt quasi custodes sciẽtiæ & vasa gratiarum. Vnde Malac. 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.* Propter hoc quod custodes sunt sciẽtiæ, necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapientiæ ad vallem humilitatis confluit. Prou. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia.* Propter hoc etiam quia vasa gratiarum sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim vas non est idoneum aliquid recipere absque concauitate: sic aliquis non est susceptibilis gratiæ absque humilitate 1. Pet. vlt. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Propterea oportet ministros Ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod etiam multum valet humilitas. Vnde Gloss. super illud Psalm. *Iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.* Altus quidem est Dominus, sed vicinatur humili, & non se erigenti. Necessaria etiã est eis humilitas propter seruitiũ, quod debent hominibus exhibere. Eorum enim est abluere sordes spirituales hominum: quod figuratum est Ioan. 13. in

ablutione pedum. Ideo summus inter ministros Ecclesiæ, seruum seruorum se vocat humiliter. Ergo oportet quod si habeant vt à pauperibus & humilibus non timeantur: sed audeant ad eos accedere confidenter, & vt solatium pauperes habeant in humilitate eorum: quia secundum verbum Augustini, Magnum solatium est membris ex capite. Magnum solatium est subditis, qui in humilitate sunt, si videant præfatos suos in simili vel maiori humilitate. Quarto timenda est eis superbia, quia multi ex eis non habent vnde pascat superbiam, nisi hoc faciant de spoliis pauperum. Bona enim Ecclesiæ bona pauperum sunt. Præterea valde indecens est superbia in eis, cum ipsi eelemosynis viuant, & eleemosynas pauperum & miserabilium personarum quotidie edant. Quinto timenda est eis superbia, quia peccatum superbiæ in eis scandalizat populum, cum sit manifestum. Innocentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in vestibus & similibus consistentem non possunt ipsi abscondere.

Persuasiones contra superbiam ministrorum Ecclesiæ.

SEd contra has & similes persuasiones, quæ fiunt ministris Ecclesiæ, vt caueant superbiam exteriorem, dari solet quadruplex responsio. Prima est, quod Dominus intuetur cor, & humilitatem cordis requirit, & humilitatis interioris magistrum se profitetur. Matth. 11. dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et ideo videtur minime quibusdam necessaria humilitas exterior. Secunda responsio solet esse, quod licet homini pulchritudines istas exteriores habere secundum modum personæ suæ, & mores eorum inter quos viuitur: quod videtur sumptum esse ex Gloss. super illud ad Timothæum 2. *Non in tortis crinibus*, quæ dicit sic: vt in his omnibus vltra modulum personæ suæ & mores Ecclesiæ, mouendæ ne concupiscentiæ studeant. Tertia responsio solet esse, quod in huiusmodi honor Ecclesiæ quæritur. Quarta est, quod ipsi non faciant hoc amore vanæ gloriæ: sed vtantur talibus tanquam non vtentes.

A corde humilis personæ de facili non procedit superbia exterior.

SEd contra primam responsionem primo videtur esse hoc, quod non potest esse de facili, quod à corde perfectè humili exterior superbia procedat. *Sicut enim arbor bona non potest malos fructus facere*, vt legitur Matth. 7. sic nec cor humile superbiam à se producit. Ex fructu siquidem arbor cognoscitur, vt legitur Matth. 12. *Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus?* Sic nec ex humilitate cordis procedit superbia operis quia sicut vulgariter dicitur: Non potest exire de sacco, quod ibi non continetur. Quis credet mulieri si asserat se castam mente, ex quo homo videt eam fornicari corpore? sic quomodo potest credi alicui de humilitate cordis, ex quo tanta superbia apparet exterius.

Quod clericis non sola sufficit interior humilitas.

PRæterea non videtur clericis sufficere interior humilitas multiplici ratione. Primò, quia oportet eos vitare scandala infirmorum. Et sicut tangit Apostolus de illo, qui coram infirmo comedebat idolis immolatum quod, peccaret scandalizando infirmum, qui credebat hoc fieri cum veneratione idoli: licet ille qui sciens erat idolum non veneraretur, sed contemneret. Sic ille qui vestes superbas coram illo defert, qui credit quod ipse faciat propter vanam gloriam, licet ipse non faciat hoc tali causa, tamen ipse

peccat, vt videtur ipsum scandalizando. 1. ad Corinth. octauo: *Si quis viderit eum qui habet scientiam in idolo recumbentem, nonne conscientia eius quum sit infirma ædificabitur ad comedendum idolathyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic enim peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum.* Sic minister Ecclesiæ debet dicere: Si vestis prætiosa scandalizat fatrem meum, non deferam eam in æternum. Secundò non sufficit humilitas interior clericis: quia ipsi debent Christum imitari, qui non solum habuit interiorem humilitatem, sed etiam exteriorem. Ipse enim ad literam, *pedes iuit, regnum fugit*, vt legitur Ioannis sexto: *Pedes discipulorum lauit.* Ioannis decimotertio: *Societatem pauperum elegit, vbi caput reclinaret non habuit.* Matthæi octauo. Ad imitandum Christum monentur ministri Christi Ioannis decimosecundo: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Et 1. Ioannis secundo *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare.* Tertiò non sufficit clericis humilitas interior, quia oportet eos exemplum humilitatis dare aliis. Vnde Ioannis vigesimo-primo ter dictum est Petro, *Pasce oues meas*: *Pasce verbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio.* Exemplo autem humilitatis quomodo pascet, qui humilitatem exteriorem non habet? Ad humilitatem exteriorem monemur. 1. Petri quinto. *Omnes inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et ibidem paulo ante: *Neque dominantur in clero, sed forma facti gregis ex animo.* Exemplum superbiæ ostendere hominibus, hoc est pascere dæmones & non oues. Bernardus ad Eugenium papam: Tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate: oues quid capiunt: si auderem dicere, dæmonum magis quàm ouium processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis, & non tectus auro, nec vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circunstrepentibus septus ministris, neque hic tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum, *Pasce oues meas.* Quartò non sufficit interior humilitas clericis: quia non solum à malo, sed ab omni specie mali eos abstinere oportet: iuxta monitionem Pauli primo ad Thessalonicenses vltimo. *Ab omni*, inquit, *specie mala abstinete vos.* Ad hoc autem quod Dominus dicit, *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, &c.* Dicendum, quod hoc dicitur ad ostendendum quòd humilitas cordis necessaria sit, & non ideo quod sufficiat: sed dicitur hoc contra hypocritas, qui solam iustitiam exteriorem habere solebant. Matthæi vigesimo-quarto. *Væ vobis Pharisæi & hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & catini: intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Et Ecclesiastici decimo-nono. *Est qui nequiter se humiliat, interiora autem eius plena sunt dolo.* Contra hoc vero quod dicitur, licet alicui habere has pulchritudines exteriores secundum modum suæ personæ, videtur esse illud Ecclesiastici tertio: *Quanto maior es, humilia te in omnibus:* qui dixit in omnibus, nihil excepit. Et Luc. decimo-quarto: *Cum inuitatus fueris, &c. recumbe in nouissimo loco*: non dixit in medio loco, sed in nouissimo. Præterea qui præeminet in dignitate, debet præeminere & virtutibus. Vnde debet esse excellentioris humilitatis: virtutes enim sunt æquales. Contra hoc vero dicitur, quod homo debet se conformare moribus hominum inter quos viuit, est illud: *Nolite conformari huic seculo.* Præterea quando aliquis est in aliqua religione dissoluta, non debet respicere ad ea quæ ibi

seruantur, sed ea quæ instituerunt antiqui patres vt ibi seruarentur. Ordinauerunt enim Petrus & Paulus etiã de mulieribus, quod cauerent à prætioso ornatu. 1. ad Timoth. 2. *Non intortis crinibus aut auro vel margaritis, vel veste pratiosa.* Et illud eiusdem 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Non dicit, quibus ornemur, sed quibus tegamur. 2. Petri 3. *Quarum non sit exterior capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* Ad ea ergo, quæ secundum ordinationẽ eorum debent, fieri respiciendum est, non ad ea quæ fiunt. Præterea, si quis episcop⁹ vel presbyter in tali habitu in principio Ecclesiæ fuisset, multum reprehẽderetur & haberetur pro magno peccato & magna superbia. Quomodo ergo desiit esse peccatum, quod superbia erat? Nunquid consuetudo peccandi aufert vel minuit peccatum? Immo potius hominem magis peccatorem constituit. Nunquid quod tunc fuit superfluitas & vanitas, modo factum est necessitas? Præterea si viuendum est alicui secundum mores eorum inter quos viuit, secundum hoc si omnes superbi efficiuntur, omnes desinent esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos viuit: & si omnes fœtidi fiunt, iam nullus fœtet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene verum est, vbi omnes fœtidi sunt, minus fœtor sentitur, secũndum verbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus vti, cauendum esset ei qui vtitur, ne licentia sua aliis offendiculum fieret. Vnde 1. ad Corinth. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedebant sine veneratione idolorum: *Videte*, inquit, *ne licentia vestra offendiculum fiat infirmis.* Et ad Corinth. 6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Bernardus: Sapiens opus suum trina consideratione præuenit. Primo, considerat an liceat. Secundo, an deceat. Tertio, an expediat. Sed de hoc dictũ est in tractatu de Auaritia, in capite de pluralitate beneficiorum. Et in veritate non decẽt personas authẽticas, quæ quasi quoddam speculum debent esse minoribus, vestes prætiosæ. August. Fateor, de prætiosa veste erubesco: non enim decet hãc professionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Contra responsionem eorũ, qui dicunt se talibus vti propter honorem Ecclesiæ. Primo esse videtur quod dicit Gregorius. Nemo prætiosa vestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. Præterea non cedit ad honorem Ecclesiæ quod minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatem Christi: cum scriptum sit Ecclesiast. 23. *Magna gloria est sequi Dominum.* Neque sponsus Ecclesiæ decorem exteriorem in Ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vnde postquam Dauid dixit, regem concupiscere decorem Ecclesiæ, ipse volens innuere de quo decore intelligitur, *subdit*: *Omnis gloria eius, scilicet filiæ regis, est ab intus.* Ecclesia etiam dicit de se Cant. 1. *Nigra sum, sed formosa.* Nigra est Ecclesia exterius, formosa vero interius. Quod etiam habitus ministrorũ Ecclesiæ manifeste exprimit. Habent enim cappas nigras exterius, superpellicium candidum deferentes sub cappis: *in quo* ostendunt se cõtemnere *gloriam, & pulchritudinem* exteriorem, *& amare pulchritudinem* & gloriam *interiorem*. Sed multi si veritatem in habitu suo ostendere vellent, potius cappam nigram sub candido superpellicio deferrent, quàm econtrario. Præterea qui dignitatẽ Ecclesiasticam terreno honore volunt ornare, similes sunt illis qui aurũ luto volunt ornare. Honor enim terrenus in cõparatione ad dignitatem Ecclesiasticam se habet vt lutum ad aurum. Contumeliam etiam videtur facere naturæ humanæ, & Deo, ad cuius similitudinem homo creatus est, qui talibus hominem ornare vult, vel honorare. Seneca: Scito

te tam bene homines culmo, quam auro tegi. Contẽnite omnia quæ superuauus labor vult, ornamentum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animum est mirabile. Item cum aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare, videtur quod similiter non debeat eam amare proximo, cum debeat proximum diligere sicut seipsum. Igitur nec debet eam amare ecclesiæ, cum ecclesia nihil aliud sit, quàm collectio fidelium. Præterea, quid quærunt ministri ecclesiæ in huiusmodi pulchritudinibus exterioribus? Quæruntne ibi beneplacitum Dei: vel vtilitatem propriā, vel proximi? Si quærunt beneplacitū Dei, fatue agunt. Deus enim spiritus est, & decor spiritualis placet ei. Hieron. Non tenera vestris, sed munditia mentis ornatum facit clericum. Multa etiam sunt quæ constat magis placere Deo, vt sunt opera pietatis, in quibus possent expendi, quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis, quæ pulchritudine exteriori fiunt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secundum verbum Augustini, & dimitte incertum. Item constat sanctitatem Deo placere. Illam enim expresse requirit Dominus. Leuit. 9. *Sancti*, inquit, *estote, quia ego sanctus sum.* Et Apostol. 1. ad Thess. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Si ergo quærunt Deo placere, sanctitatem honorem sanctitati debent præferre. Cuius contrarium in multis ministris Ecclesiæ aperte quotidie videmus. Vnde Bern. Videmus omnem Ecclesiasticum zelum feruere pro sola dignitate tuenda. Honori totum datur, sanctitati nihil: imo, quod plus est, de placitis Dei non curant, nec de propria salute, & plus grauarentur expendere denarium vnum pro amore Dei, & propria salute, quam decem libras pro amore huius mundi. Bern. De placito Dei vltima mentio est, pro iactura salutis nulla cogitatio, nisi quod sublime est hoc salutare dicamus, & quod gloriam redolet [illegible] iustum. Constat etiam quod non vtilitatem proximi in hoc quærunt, quū videant quod in hoc potius proximum scandalizent, quam ædificent. Vtilitas etiam propria nō apparet ibi. Bene apparet quod multum constant alia, sed fructum quem consequentur ex huiusmodi expensis, non videmus. Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum taliū. Sen. Omnibus consiliis & rebus faciamus quod solemus facere, quoties ad institorem alicuius mercis accesserimus, videamus hoc quod concupiscimus quāti deferatur. Præterea distinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, vt appareat vtrum aliquo modo talia ministris ecclesiæ licita sint. Et constat quod si fiant propter luxuriam vel vanam gloriā, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, scilicet intentione & desiderio excellendi alios, constat similiter quod sint illicita. Si vero fiant vt erubescentia vitetur, quia erubesceret aliquis quod non esset honorabiliter indutus sicut alii, neque in hoc casu absque culpa esse videtur. Nō enim debēt Christiani hūmilitatē Christi erubescere: vnde Bern. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est, & Dominus Luc. 9. *Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.* Si vero talia fiant, & ministri ecclesiæ ab hominibus honorentur, videtur quod hoc sit ponere laqueum simplicibus. Videntur enim simplices peccare, quando ministros Ecclesiæ propter pulchritudinem vestiū honorant. Ad quod videtur pertinere illud Oseæ. 5. dictū ad sacerdotes: *Laquei facti estis speculationi.* Qui homines propter vestes honorant, vel propter diuitias, videntur contemnere humanam naturam, cui vestes & diuitias præponūt. Videntur etiam Deū contemnere, ad cuius similitudinem ho-

mo factus est. Vnde Iacobi 2. *Si introierit in conspectu vestro vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum, qui indutus est veste pratiosa, & dixeritis, Tu sede hic bene: pauperi autem dixeritis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis apud vosmetipsos & facti estis iudices iniquarum cogitationum?* Si vero ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugent homines à se, licet hæc intentio recta videatur, tamen neque sic omnino laudabiliter facere videntur. Sicut enim humilis habitus aliquos diuites forsitan fugaret: Sic prætiosus habitus pauperes ab eis fugat, vt non audeant ad eos accedere. Si vero ista faciant ministri Ecclesiæ ne ab hominibus contemnantur, neque in hoc laudabiles videntur, cum ad perfectionē pertineat spernere seipsū, versus: Spernere mundū, spernere nullum, spernere sese, spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt. Senec. Æquo animo audienda sunt imperiorū conuitia, & ad honesta eunti contemnendus est ipse contemptus. Bern. Verus humilis non vult humilis prædicari, sed ciuilis reputari. Si vero talia faciant ne vilescat dignitas ecclesistica, respondeo quod magis vilescit, quum conspicitur in hominibus qui superbi apparent. Homines etiam illiterati nō possunt credere quod dignitas vel potestas Ecclesiastica in hominibus sit, quod credunt esse malæ vitæ. Vnde dicunt hæretici quod sacerdotes praui non dant vera sacramēta. Præterea si dignitas Ecclesiastica sic seruanda fuit ne vilesceret, nunquid hæc ignorauit Christus: Quare ergo non instituit quod Apostoli & discipuli sui equitarēt, & purpura & bysso induerentur? *Nonne quod stultum est Dei sapientius est hominibus*, vt legitur 1. ad Corinth. 1. *Item quis nesciat quod displicet sponso, si videat sponsam suam facere multas expensas ad ornandum se, vt placeat adultero suo & inimico sponsi sui, præcipue si filii sponsi indigeant illis*; quæ sic expendūtur: scis. pauperes Christi, qui esuriunt. Sponsus Ecclesiæ Christus est: adulter vero mūdus iste, qui inimicus Dei est adeo, vt qui amicus vult esse mundi, inimicus Dei constituatur. Iac. 4. *Adulteri, nescitis, quia amicitia huius mundi inimica est Deo?* Qui ergo voluerit amicus esse huius mundi, inimicus constituitur Dei: Vnde verisimile est, quod multū displiceat Deo quando ministri Ecclesiæ tot & tanta expendunt vt placeant mundo, cum videant tot filios Dei esurire, & sitire, & nudos esse. Mirū est etiam cū qua consciētia multi magni prælati dicant versum illum in horis suis: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam.* Cum coram Deo aperte mentiri videantur, ex quo permittūt ministros suos floribus coronatos, & alio superbo modo ornatos sibi ministrare. Præterea quæritur quare Dominus sacco vili carnis hominem induit, si saccū illū purpura superindui voluit. Qui illū mercatorē non reputaret fatuū, qui bagā suā de scarleto burello cooperiret, si voluntas sua esset, quod iterū super burellū scarleta poneretur? Contra quartam vero responsionē, qua dicūt ministri Ecclesiæ, quod ipsi non amant vanā gloriā, nec ad vanam gloriā talibus pulchritudinibus vtātur, sed habēt eas tanquā non habentes, primo videtur esse verbū Greg. prius positū. Nemo enim prætiosas vestes, nisi ad inanē gloriā, quærit, vt videlicet cęteris honorabilior videatur. Nemo vult ibi prætiosis vestibus indui, vbi à nemine possit videri. Secūdo videtur esse contra illā responsionē hoc, quod mirū est qui vanā gloriam tam care emūt, si eam non amāt. Videmus quod multi nō libēter expenderēt pro æterna gloria decem solidos, pro vana gloria centū solidos expendūt. Itē si non amāt vanā gloriam, quare ostendunt hominibus in habitu suo quod amēt, cū in hoc ipso scandalizant eos? Quod prodest sermone ad

humilitatem, & opere ad superbiam? cũ secundũ Bern. edificatio sit vox operis, quã vox sermonis. Præterea, nonne ministri Ecclesiæ exemplum debent dare hominibus contemnendi gloriã mundi, sicut & Christus fecit? Aug. Omnia terrena contempsit homo Christus Deus, vt ab hominibus contemnẽda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret. Quare etiam quædam alia pertinentia ad hanc materiam in tractatu de Auaritia in cap. de prodigalitate clericorum. Illa etiam quæ dicta sunt prius contra superbum ornatum, & contra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter valere contra superbiam clericorũ.

CAP. XXXIII.

De superbia prælatorum, & quod multum conandum sit contra eorum superbiam.

ET notandum est, quod multũ conandũm est prælatis contra superbiã, & ad humilitatem. Primo, quia multũ monet eos S. Scriptura ad hoc. Vnde Deut. 16. præcipitur de Rege constituto super Israel, vt non eleuetur cor eius in superbia super fratres suos. Et Eccl. 3. *Quanto magnus es humilia te in omnibus.* Et 32. eiusdẽ. *Rectorem posuerunt te, noli extolli, sed esto in eis quasi vnus ex illis.* Et Matth. 18. dicit Dominus ad Apostolos, quorũ locum tenent prælati: *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis à vestra elatione.* Dicit interlinear. *& efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Secundò, monet eos ad hoc ipsa natura. Aurũ enim quod prætiosissimum est inter metalla, contendit habere infimũ locum: ponderosissimũ est enim. Sic quanto aliquis superior sit, tanto ad humilitatẽ conari debet. Tertio vero, quia ipse auctor naturæ monet eos ad hoc, qui cũ esset summus, nouissimus virorũ fieri voluit, iuxta illud Esa. 53. *Desiderauimus eum virum despectũ, & nouissimum virorum.* Bern. quid magis admirandũ, quid amplius detestandum, quid grauius puniendum, quàm quod vidẽs Dei filium summũ in regno cœlorũ, nouissimũ factum in regno hominũ? vt quid apponat magnificare se homo terram? Quartò vero, quod valde prætiosa est & magnæ virtutis in talibus personis humilitas. Bern. Quũ omni indifferẽter personæ humilitas sit quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis eius maior in maiorib⁹, & clarior in clarioribus, conprobatur. Idem: Non magnũ est esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Quinto vero, quia ex hac parte prælati sunt debiliores. Ex illa parte præcipue muniendum est castrũ, ex qua parte debilius est. Ex illa parte præcipue resistendũ est hostibus, ex qua parte præcipue impugnat. Sic quãdo aliquis videt se pronũ ad aliquod vitium, vel à natura, vel alia occasione, ipse debet se multũ flectere ad oppositum, sic enim faciunt, secundum verbũ Sapientis, qui tortuosa lignorum dirigunt. Superbia enim multum infestat prælatos. Perflant enim altissima venti. Superbia in alto loco nata, scil. in cœlo alta petit, vnde pauci sunt qui in dignitate verã humilitatẽ seruẽt. Quod patet in lib. Reg. vbi de tot regibus legitur, quod excelsa non abstulerũt. Sextò, quia prælati maiori sciẽtia & gratia indigẽt quã alii, & ideo maius vas humilitatis eis est necessariũ. Præterea prælati custodes sunt sponsæ: & ideo necesse est, vt nec in habitu, nec in alio appareãt in eis aliqua signa, vel lasciuiæ, vel luxuriæ, quod tamẽ valde male hodie seruatur. Ber. Intuere quomodo incedũt nitidi & ornati, circũamicti varietatib⁹, tanquã sponsa procedẽs de thalamo suo. Nẽpe si quẽpiã taliũ repente eminus procedẽtẽ aspexeris, sponsã potius putabis quã sponsæ custodẽ. Et notandum, quod ad hæc duo prælati multũ deberent niti, vt præessẽt vtiliter & humiliter: & infra hęc duo limitata deberẽt esse ea, quę ipsi iniũgũt subditis. Sed sicut Ber. dicit: Pauci

profecto sunt qui vtiliter, pauciores qui humiliter præsint.

Cap. XXXIV.

De quadruplici superbia claustralium.

QVadruplex superbia in claustralibus solet inueniri. Prima species superbiæ est eorum, qui sapientes se credunt, & ideo sensu suo se regere volunt & multum sunt suæ voluntatis. De hac superbia dicit Bernard. Superbia quantum illis prudens videatur esse, dimittẽda est & abigenda. Si enim admittatur superbia, prima die qua incipit habitare, incipit leges dare. Prou. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri? magis spem illo habebit insipiens.* Tales nolunt facere quod eis dicitur, etiam si prius habebãt voluntatem quam eis diceretur. Greg. Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationibus flectitur: ad ea vero quæ appetit sponte, etiã cogi quærit: Et hæc species superbiæ præcipue periculosa est in nouitiis. Vnde Bern. Nouitium prudentem, insipientem, sapientem in cella diu posse consistere impossibile est. Stult⁹ ergo fiat vt sit sapiẽs. Et hæc omnis eius sit discretio, vt in hac nulla ei discretio: hæc omnis eius sapientia sit, vt in hac parte ei nulla sit. Secunda species superbiæ est eorum claustralium, qui despiciunt seculares & peccatores, credentes se inquinari ex consortio eorum: similes Iudæis, de quibus dicitur Ioan. 18. *qui non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed manducarent pascha.* Timebant enim se inquinari cohabitatione infidelium, & non timebant se iniquinari sanguine innocẽtis, scilicet Christi. *Duces cæci excolentes culicem, camelum autem glutientes:* vt dicitur Matth. 23. De talibus legitur Esa. 65. Qui dicunt: *Recede à me non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Deut. 23. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius.* Isti non attendũt quod in seculo aliquis potest ducere vitã religiosam, & aliquis in claustro vitam secularem: quod figuratum videtur esse Iosue 4. vbi præcepit Dominus quod duodecim lapides sumerentur de medio Iordanis, & ponerentur in loco castrorum. Alios etiam duodecim lapides de sicco posuit Iosue in medio Iordanis. Aliqui enim seculares quoad meritum sunt claustrales, & econtrario. Per lapides qui in fluuio erant, intellige eos qui sunt in fluxu huius mundi. Per illos qui in arido, intellige illos qui sunt in claustro. Gregorius in examine recti iudicis, mutat merita ordinum qualitas actionum. Et quidam in meliori ordine deteriores sunt: quia & isti sortem extremi habitus bene viuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum non exequendo dimittunt vel diminuunt. Sancto Paphnutio oranti, cui sanctorum esset similis, Respõsum est primo, quod cuidam Symphoniaco, qui quærebat victum arte cantandi. Et cum Paphnutius eum inuenisset, quæsiuit eum si alicuius meriti esset apud Deum: Qui respondit se nihil meminisse fecisse, nisi quod quũ ipse latro esset, & quædam mulier esset capta, quam socii volebant violare, restitit eis, & eripuit eam. Et alio tempore cum quædam mulier lamentaretur per eremum, eo quod filii sui tenerentur in captiuitate, ipse errantem reduxit ad refectionem, & dedit ei trecentos solidos, quibus redemit maritum & filios. Postea ille Symphoniacus dimittens artem cantandi, intrauit eremum, hortatu Paphnutii factus vir sanctus. Et cum mortuus fuisset vir Symphoniacus, iterum orauit Paphnutius, cui sanctorum similis haberetur. Et responsum est ei: Similis est primario vici huius qui est in proximo. Cumque venisset ad eum, & inquisiuisset de vita eius, dixit se esse coniugatum, & libenter sedantem lites, hos-

hospitalem, qui non cognosceret vxorem, nisi causa prolis, non raptorem, non lædentem vxorem, famulos vel greges, vel fruges aliorum. Et idem in hortatu Paphnutii venit ad eremũ. Et cùm mortuus fuisset, iterùm dictum est ei, quòd similis esset cuidam negotiatori venienti ad se. Cui cùm occurrisset Paphnutius, hortatus est eum ad eremum, qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multum tempus mortuus est. Et posteà per vocem eius Paphnutio reuelatum est, quòd esset citò moriturus, & assumendus in cælum, & hoc non esset ideò ei prius reuelatum, ne fortè elatus, aliquod damnum sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, aliis videntibus, anima eius ab Angelis psallentibus delata est in cælum. Tertia species superbiæ est eorum, qui volunt habere in claustro quæ non habebant in sæculo: vt delicias, vel magnum nomen, contra hoc quod dicit Augustinus, Qui autem non habent, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt. Et iterùm: Non erigant ceruicem, quia eis associantur, ad quos foris recedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena vana non quærant, nec incipiant monasteria esse vtilia diuitibus, non pauperibus, dum diuites illic humiliantur: & pauperes illic inflantur. Quidam etiam, qui ante claustri ingressum, vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, post circumeuntes prouincias curias frequentantes, regum notitias & principum familiaritates assequuntur. Quarta species superbiæ, est superbia eorum, qui in claustro gloriantur vel superbiunt, vel de diuitiis quas habuerunt in sæculo, vel de hoc, quod contulerunt eas in claustro, vel de aliquibus quæ strenuè egerunt in sæculo. Vnde Aug. Nec extollantur, si communi vitæ aliquid de suis facultatibus contulerunt: nec de suis diuitiis magis superbiant, si eas Monasterio partiantur, quàm si eis in sæculo fruerentur. Et iterùm: Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, quum anima misera superbior efficitur, diuitias contemnendo, quàm fuerat possidendo. Bernardus: Nonnunquam audiuimus aliquos de his, qui religiosè vestiti, & religionem professi sunt, reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ V.G. aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argutè in literatorio gessere conflictu, siue aliud quidem secundùm mundi facultatem fauorabile, secundùm salutem verò animæ nociuum, perniciosum & damnosum secularis adhuc animi indicium est hoc, & humilis habitus qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ vetustatis operculum.

Cap. XXXV.

De duodecim gradibus superbiæ, secundùm Bernardum.

PRæter tres diuisiones superbiæ prius positas, sunt aliæ duæ diuisiones, quæ videntur quodammodo pertinere ad peccatum superbiæ. Prima est, graduum superbiæ. Secunda verò est quorumdam vitiorum, quæ ex superbia procedunt. De vtrisque ergo tractabimus. Sed primò de gradibus superbiæ. Notãdum est ergo, quòd 12. sũt gradus superbiæ, quos B. Bernar. distinguit. Primus gradus est, curiositas, quæ secundùm Bernardum, his indiciis deprehenditur. Si videris Monachum, de quo prius benè confidebas, vbi stat, ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatum hominem agnoscas. Oritur autem secundùm Bernardum ista curiositas in alios ex incuria sui. Vnde ipse ait: Dum anima à sui circũspectione torpescit, incuria sui, in alios curiosam eam facit. Idem: Quo à te curiosè recedis? Cui te interim committis? Nunquid audes

oculos leuare in cælum, qui peccasti in cælum? Terram intuere, vt cognoscas teipsum, ipsa te ibi repræsentabit: quia terra es, & in terram ibis. Secundus gradus est leuitas, quæ secundùm Bern. sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligẽs est, alios curiosè circunspicit, dum quosdam suspicit superiores, quosdã despicit inferiores. In aliis quidem videt, quod inuidet, quod in aliis irridet: inde animus nulla cura sui grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidiam tabescit, nũc per excellentiam pueriliter hilarescit, & quòd superari se dolet, & quod superare se gaudet, amor propriæ excellentiæ facit. Quibusverò indiciis iste gradus perpendatur, Bern. ostendit, dicens: Has animi vicissitudines nunc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu, nunc luctu plena, semper verò irrationabilia indicant verba. Tertius gradus est inanis lætitia, quæ secũdùm Bern. sic oritur ex præcedenti. Monachus qui duos gradus superbiæ ascendit, cùm gaudium videt interpolari tristitia, quam de bonis alterius contrahit, impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsæ consolationis. Ex illa parte, quæ sua sibi vilitas, & aliena excellentia monstratur, restringit curiositatem, vt in quo ipse videtur excellere curiosius nocet, in quo alter præcellit, sẽper dissimulet: vt dum deuitat quod triste putatur, lætitia continuetur. Deprehenditur etiam iste gradus his indiciis, secundùm Bernardum. Rari vel nulli gemitus sunt, vel lacrymę. Putes, si attendas, aut sui oblitum, aut ablutum à culpis: si in signis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis & promptus ad risum. Similis est vesicæ turgidæ vento, puncto perforatæ exiguo, quæ si stringitur, crepitat, & crebros sonitus reddit, vento, non passim, sed strictim egrediente: Sic ventus vanitatis à Monacho non valet liberè egredi propter disciplinam silentii, inter angustias faucium per cachinnos emittitur: & cùm os obstruxerit, per nares sternutare auditur. Quartus gradus est iactantia in multiloquio, quæ secundùm Bernardum ex præcedenti gradu sic oritur. Postquam vanitas crescere, & vesica grossescere cœperit, necesse est, vt ampliori foramine, laxato sinu ventositas eructetur, alioquin rumpetur. Deprehenditur autem gradus iste his indiciis: Qui in isto gradu est, esurit & sitit auditores, quibus omne quod sentit, effundat: præuenit interrogantem, non quærenti respondet: Ipse quærit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta præscindit: Pulsato signo, breue conqueritur internallum. Si de religione agatur, statim visiones & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad ludicra sermo conuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, fluuium esse scurrilitatis os eius, ita vt seueros & & graues animos, in leuitatem concitet risus. Quintus gradus est singularitas, quæ à præcedenti gradu sic oritur, secundùm Bernard. Turpe est ei, qui se supra cæteros iactitat, si non plus cæteris agat aliquid, vt vltra cæteros appareat. Perpenditur autem gradus iste *his indiciis*: Qui in hoc gradu est, *plus sibi blanditur* de vno ieiunio, quod, *cæteris prandentibus* facit, quàm si cum cæteris septem diebus ieiunauerit. Commodior videtur sibi vna oratiuncula peculiaris, quàm tota psalmodia vnius noctis. Dolet aliquem se pallidiorem, & minus comedentem, pallorem suum & maciem in manibus & cætera, quæ potest videre, speculatur. Ad omnia sua strenuus: ad omnia communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro.

Sextus gradus est arrogantia, quæ secundùm Bernardum, sic oritur ex præcedenti. Quum ex his, quæ singulariter agit apud simpliciores, eius opinio

excreuerit, qui opera probant quæ cernunt, ſed vnde prodeant, non diſcernunt: dum miſerum beatificant, in errorem inducunt. Credit quod audit, quid intendat, non attendit. Obliuiſcitur intentionem, dum amplectitur opinionem, vbique de omni alia re plus ſibi, quàm aliis credit, de ſe ſolo plus aliis, quàm ſibi credit, vt non ſolum verbo, aut operum oſtentatione, ſuam præferat religionem, ſed intimo cordis affectu credat ſe omnibus ſanctiorem. Et quidquid laudatum de ſe agnouerit, non ignorantiæ, aut beneuolentiæ laudatoris, ſed ſuis meritis adſcribit. Septimus gradus eſt præſumptio, quæ ſic ex præcedenti oritur, ſecundum Bernardum. Qui alios ſe præcellere putat, quomodo plus de ſe, quàm de aliis non præſumat? Primus in conuentibus reſidet, in conſiliis primus reſpondet, non vocatus accedit, non iuſſus ſe intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipſe non fecerit aut ordinauerit, nec refectum, nec pulchrè ordinatum exiſtimat. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, ſuum Abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Quòd ſi mediocris aliqua obedientia ei iniuncta fuerit, indignatur, arbitrans, non minoribus ſe eſſe occupandum, qui ad maiora ſe ſentit idoneum. Octauus gradus eſt, defenſio peccati, quæ, ſecundum Bernardum, ſic oritur ex præcedenti. Qui promptus ad omnia ſe conſueuit ingerere, impoſſibile eſt, aliquando non errare. Ad Prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam ſuam confitebitur, qui nec eſſe putat, nec putari culpabilis putatur? Præterea, cum culpa imputatur, creſcit, non amputatur. Multis verò modis fiũt excuſationes in peccatis. Aut enim dicit, qui ſe excuſat, non feci: aut feci quidem, ſed benè feci, aut ſi malè, non multum malè: aut ſi multum malè, non mala intentione. Si autem de illa conuincatur, aliena ſe nititur excuſare ſuaſione. Sed qui aperta defendit, quando occultas & malas cogitationes cordi ſuo aduenientes humiliter reuelaret Abbati? Nonus gradus eſt ſimulata confeſſio, qui gradus quomodo ex præcedẽti oritur, Bern. oſtendit dicẽs: Nonnulli cùm de apertioribus arguũtur: ſciẽtes quòd ſi ſe defenderẽt, non crederentur, ſubtiliùs inueniunt argumentum defenſionis, verba reſpondentes doloſæ confeſſionis. Vultus demittitur, proſternitur corpus, aliquas lacrymas ſi poſſunt ſibi extorquent, vocem ſuſpiriis, verba gemitibus interrumpunt. Nec ſolùm talis obiecta non excuſat, ſed ipſe quoq; culpam exaggerat, vt dum impoſſibile aliquid aut incredibile culpæ ſuæ, ore ſuo additum audis, etiam illud quod ratum putabas, vix credere poſſis. Quomodo autem hæc ſimulatio perpẽdatur, Bernardus oſtendit, dicens: Vaſa figuli probat fornax, & tribulatio verè pœnitentes diſcernit. Qui veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret. Cuius ſimulata confeſſio eſt, vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatẽ ſimulare, iam ſimulationem diſſimulare non poteſt. Murmurat, frendet, iraſcitur. Quanta putas tunc ſit confuſio in corde ſuperbi, cùm fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur. Tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eoq; vehementius omnes indignantur, quo falſum conſpiciunt quidquid de eo prius opinabantur. Tũc opus eſt Prælato, vt eo minus parcendum illi putet, quo magis omnes offendit, ſi illi parcit. Decimus gradus eſt rebellio, quæ quomodo oriatur ex præcedenti, Bernard. oſtendit, dicens de illo, qui eſt in nono gradu. Niſi miſeratio diuina eum reſpicit, vt (quod valdè difficile eſt talibus) vniuerſorum iudiciis tacitus acquieſcat: frontoſus mox & impudens

factus, tanto deterius quanto desperatius in decimum gradum, per rebellionem corruit, quique prius latenter arrogans fratres contempserat, iam patenter inobediens etiam magistrum contemnit. Sciẽdum namque quòd gradus duodecim in tres tantùm colligi possunt, vt in sex superioribus sit contemptus fratrum, in quatuor sequentibus contemptus magistri, & in duobus qui restant, sit contemptus Dei. Item notandum est, quòd duo vltimi gradus in congregatione defendi non possunt. Denique vbi fratrum cõcordiam aut magistri sententiam Monachus spernit, quid vltrà in Monasterio, nisi scandalum facit? Vndecimus gradus est libertas peccãdi, per quam Monachus, cùm iam nec magistrum videt, quem timeat, nec fratres, quos reuereatur, tanto securius, quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in Monasterio, tam pudore, quàm timore prohibeatur. Sed etsi iam fratres & Abbatem non timet, nondum tamẽ penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurans, adhuc voluntati proponit: nec sine aliqua dubitatione, quæcunque primùm illicita perficit: sed sicut is, qui vadum tentat pedetentim, non cursim vitiorum gurgitem intrat. Duodecimus gradus est, consuetudo peccandi, quia sic oritur ex præcedenti, secundùm Bernardum. Postquam terribili Dei iudicio, prima flagitia impunitas sequitur experta, voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente, sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, trahitur captiuus tyrannidi vitiorum: ita vt carnalium voragine desideriorũ absorptus, suæ rationis diuinique timoris oblitus, dicat insipiẽs in corde suo: *Non est Deus.* Iam indifferenter libitis pro licitis vtitur, iam ab illicitis cogitandis, patrandis, inuestigandis, animus, manus vel pedes non prohibentur: sed quidquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus, magniloquus, facinorosus.

Cõtemptus in Monacho gignit scãdala.

Cap. XXVI.

De quibusdam vitiis, quæ procedunt ex superbia, & aduersantur sanæ fidei.

Dicto de duodecim gradibus superbiæ, consequenter dicendum est de quibusdam vitiis, quæ procedunt ex superbia. Dicemus autem tantummodo de quinque illorum, licet sint multo plura. Primò dicemus de quibusdam erroribus, qui sanæ fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solent. Quia sicut dicit Aug. superbia meretur illud. Et super illud Ierem. 49. *Arrogantia tua & superbia cordis tui decepit te*, dicit Gloss. Omnis hæreticus, non ignorantia. Secundò, dicemus de peccato irreuerentiæ. Tertiò, de peccato inobedientiæ. Quartò, de peccato vanæ gloriæ. Quintò, de peccato hypocrisis. In primo verò capitulo non proponimus dicere de omnibus erroribus, qui contrarii sunt sanæ fidei, quia hoc nimis longum esset: sed solùm de quibusdam, qui inueniuntur etiam in eis, qui fideles videntur.

Quòd diabolus multùm conatur seminare errores in Ecclesia Dei.

IN primis verò notandum, quòd diabolus multùm conatur seminare errores in Ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primò currit ad oculum cadaueris, lumen fidei multùm conatur extinguere in homine. Cuius multæ causæ assignari possunt. Prima causa est, quia ipse scit postquam oculum fidei excæcauerit in homine, ipse potest hominem inducere in omne peccatum. Vnde quidam senex in vitis Patrum dixit, quòd quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum, alioquin non

Diabolus corui instar, lumen fidei conatur extinguere: & cur.

ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus, si operuerit oculos mentis, in omne peccatum inclinat hominem, quod figuratum est Iudic. 16. in Samsone, cui postquam Philistæi eruerunt oculos, ipsi etiã clausum in carcere molere fecerunt. Secunda causa est, quòd diabolus odit lucem fidei. Vnde de ipso specialiter dicitur illud Ioan. 3. *Qui malè agit, odit lucem.* Ipse est falsus mercator, volens homines decipere, ideò tenebras procurat. Ipse etiam est deformis adulter: vnde ne deformitas eius videatur, procurat tenebras: iuxta illud Iob 4. *Oculus adulteri obseruat caliginem.* Tertia causa est, quòd diabolus eos qui sibi seruiunt, ducit ad patibulum infernale. Ipse enim sic remunerat seruientes suos, & ideò velat eis oculos, ne videant quo ducantur. Quarta causa est hęc, quia ipse scit, quòd si potest aliquem ponere extra viã fidei, quidquid posteà ille faciet: inutile erit sibi, quantum ad meritum vitæ æternæ. De via ista potest intelligi illud Psal. *Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.* August. Bona opera præter fidem videntur mihi esse velocissimi cursus extra viam. Quinta causa est hæc, quòd fides dexter oculus est animæ, quẽ si diabolus homini eruerit, ipsum inutilem ad pugnam reddit. Quod figuratum est 1. Reg. 11. in hoc quod dixit Naas Ammonites ad illos de Iabes Galaad: *In hoc vobiscum fœdus feriam, vt eruam omniũ vestrûm oculos dextros.* Cuius intentio erat, quòd dextris oculis erutis cùm operirẽtur sinistri scutis, ipsi inutiles fierent ad pugnandum. Item fides est fundamentum totius ædificii spiritualis, quo destructo, scit diabolus, quòd ædificium spirituale, spiritualiter destructum est. Item, scit diabolus: quòd extra fidem non sit locus propitiationis. Vnde cùm ipse propitiationem homini inuideat (nollet enim quòd eam haberet, cùm ipse non sit habiturus eam) ipse multùm laborat ad hoc quòd extra fidem hominem ponat. Quisquis extra fidem est, gladium iræ Dei habet euaginatum super se Ioan. 3. *Qui incredulus est filio Dei, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Item quidquid extra fidem est, in mundo isto, quasi in diluuio perit. Quidquid est in hoc mundo extra fidem est, velut mare mortuum, in quo nihil viuit. Vnde bona hæreticorum sunt velut poma, quæ crescunt in arboribus circa mare mortuũ, quæ ante maturitatem sunt viridia; matura verò incisa, fauillam habent intus. Sic bona hæreticorum vera bona videntur, sed ad vltimum ignis infernalis in eis inuenietur. Extra fidem nihil est quod placeat Deo in mundo: nam secundùm Apostolum ad Hebr. 11. *Impossibile est sine fide placere Deo.* Et Ier. 5. *Domine, oculi tui respiciunt fidem.* Nihil etiam est bonum homini in mundo isto absque fide. Propter has causas diabolus multùm conatur errores fidei contrarios seminare in Ecclesia Dei. Et propter easdem causas multùm deberemus conari contra errores, & præcipuè Prælati, quorum negligentia errores vt frequẽtius subintrant: sicut Dominus ostendit Matt. 13. dicẽs: *Simile est regnum cælorũ homini, qui seminauit bonum semen in agro. Cùm autẽ dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici.* In dormitione hominum negligentia pręlatorũ intelligitur.

Psal. 106.

Sublati fide destruitur totum spirituale ædificium.

De quatuor erroribus in quibus etiam fideles videntur esse.

QVatuor verò errores inueniuntur etiam in his, qui fideles esse videntur, per quos errores diabolus innumeras animas ad inferiores trahit. De quibus erroribus aliquid tangemus. Primus est, error diuinationis. Secundus est, error maleficorum. Tertius est, error superstitiosorum remediorũ. Quartus est, error illarum personarum, quæ credunt ea, quæ fiunt in somno tantùm, & in spiritu, fieri in veritate, & corporaliter,

sicut est error illarum mulierum, quæ dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.

Circa primum verò notandum, quòd diuini dicūtur quasi Deo pleni: isti sibi attribuunt quod Dei est. Pręsumunt enim prędicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deum specialiter pertinent. Sunt autem multæ species diuinationis, ex quibus 14. numerare sufficiat, licet sint multò plures. Prima fit in igne, & vocatur pyromātia, à pyr, quod est ignis, & mātia, quod est diuinatio. Alia fit in aere, quæ vocatur aerymantia. Tertia fit in aqua, quæ vocatur hydromantia, ab hydor, quod est aqua. quarta fit in terra, quæ vocatur geomantia, à geos, quod est terra. quinta fit per Pythones, in quibus spiritus malignus loquitur. Dicuntur autem Pythones vētiloqui, à Pythio Apolline sic dicti. Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur, à necros Græcè, quod mortuus dicitur Latinè: mantia idem est quod diuinatio. Septima est augurium, quæ attenditur in gestu & cantu & volatu auium. Octaua attenditur circa sternutationes. Nona circa somnia. Decima circa sortes, quas falsò dicunt Apostolorum. Vndecima circa variam inspectionem Psalterii. Euangeliorum & aliarum scripturarum. Duodecima est Mathematicorum, qui constellationes considerāt, qui etiam dicuntur Magi. Tertia-decima est, eorum qui arioli dicuntur, qui in aris idolorum dæmonū responsa respiciunt. quarta-decima est, eorum qui vocantur aruspices, quasi horarum vel auræ spectatores, qui dies & horas in operibus agendis custodiunt. Regulariter autem tenendum est, quòd omnis diuinatio quocunque modorum prædictorum fiat, vel alio simili prohibita est, maledicta à Deo & sancta Ecclesia.

De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

Et sunt multa, quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Primum est, quòd hoc peccatum diabolicum est. Diuini enim, ad modum Luciferi, volunt esse Altissimo, dum prædicere volunt futura, quod ad Deum specialiter pertinet. Vnde Esaiæ 41. *Priora & nouissima renunciate mihi, & dicam quòd dij estis.* Et est inuentum peccatum istud in mundo isto à dæmonibus. Vnde Augustinus: Hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum Angelorum in toto orbe terrarum plurimis sæculis inualuit, & per inuentiones eorum inuenta sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula. qui autem diuinis fidem adhibent, similes sunt illis Angelis, qui Lucifero superbiēti consenserāt. Et sicut Lucifer, eo quod voluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & Angeli, qui ei consenserunt, Dei aduersarii facti sunt. Sic & diuini qui volunt esse vt Deus, & qui eis fidem adhibent, Dei aduersarii & satanæ efficiuntur. Non parum offenderetur Rex Franciæ erga eum qui regem se vellet facere in regno eiùs, & erga omnes qui consentirent. Oportet quòd ille qui se regem faceret, cum rege pugnaret, vt videretur quis potentior esset: ita necesse erit, quòd Deus pugnet cum diuinis, & cum aliis qui consentiunt illis. Et sicut legitur Sapientiæ quinto: *Pugnabit cum illo orbis terarum contra insensatos.* Ibidem legitur: *accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum: & acuet iram diram in lanceam*: & tunc apparebit quis potentior erit, an ipse, an diuini. Secundò, deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quod sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuit. 19. *Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid suscitemini.* Et idem: *Non augura-*

bimini, nec obseruabitis somnia. Et Deuteronom. 18. *Non inueniatur in te qui ariolos suscitetur, & obseruet somnia atque auguria, ne sis maleficus, nec incantator, nec pythones consulas, nec diuinos, nec quaeras à mortuis veritatem.* Et ad Gal. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo ne fortè sine causa laborauerim in vobis.* Tertiò, deberet cohibere homines à peccato isto multiplex pœna, qua legitur Dominus puniuisse hoc peccatū, & pœnæ quæ in lege diuina & iure positiuo huic peccato taxātur. Notandum ergo, quod peccatum diuinorum simile est peccato Euæ matris nostræ, quæ diuinam scientiam appetiit, dicente sibi diabolo, Genes. 1. *Quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum.* Vnde mulieres quæ diuinæ sunt, vel diuinis fidem adhibentes, quemadmodum mater earum Eua diuinam scientiam affectant, attendere debent multiplicem pœnam, qua totus mundus pro peccato illo punitus est. De pœna etiam huius peccati, legitur quarto Regum 1. quod mādauit Elias Ochosiæ: *Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron?* Quamobrem hæc dicit Dominus: *de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.* Et 1. Paralipom. 10. sic legitur: *Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eo quod præuaricatus sit præceptum Domini, quod præceperat, & non custodiuit illud: sed insuper etiam pythonissam consuluit, nec sperauit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai.* De pœna verò taxata huic peccato, legitur Leuit. 19. *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit in eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi sui.* Item Leuit. 29. *Vir siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super eos.* Pœna talium secundùm canones multiplex est. Sunt enim infames, nec debēt recipi ad Eucharistiam, si notorium est peccatum, sicut nec histriones. Item non debent admitti ad accusationē. Item ad hoc debent excommunicari. Item si post admonitionē vel excommunicationem nolunt se corrigere. Si serui sunt, debent verberibus castigari. Si liberi, includi in carcere: vel vtrique sunt de parœcia turpiter deshonestandi, id est, tonsurati & decaluati eiiciendi. Et hoc potest ipse sacerdos parochialis sua auctoritate facere, dum tamē caueat à membrorum destructione, morte, & sanguinis effusione: vel si necesse fuerit, inuocet brachium seculare, secundùm verò leges tales capite puniuntur. Quartò, deberet cohibere à peccato isto hoc quod legitur Deut. 18. vbi hæc peccata prohibentur, quia omnia hæc abominatur Dominus. Quintò verò hoc, quòd hoc peccatum à beato Aug. reputatur apostasia, vnde ipse ait: Non obseruabis dies, qui dicūtur Ægyptiaci, aut Calend. Ianuarii, in quibus quædam cātilenæ & comessationes & ad inuicem dona donantur, quasi in principio anni boni faciunt augurio, aut aliquos menses, aut tempora, dies verò & annos, aut lunæ solis cursu: quia qui has aut quascunque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorū vadit, aut in domo sua introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam & baptismū præuaricasse, & paganum & apostatam, & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrere, nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.

Appetētes diuinā scientiā similes Euæ & puniētur vt ipsa.

Pœna diuinorū secundū Canones.

An liceat sortibus vti.

Videtur tamen, quòd sortibus liceat vti, quia sorte Iosue exquisiuit peccatum. Achor Iosue septimo: Sorte etiam deprehensus est Ionathas à Saul comedisse fauum mellis. 1. Reg. 14. Ionas

etiam sorte à nautis deprehensus est. Ionæ 1. Dicit etiam Augustinus, quòd sors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate diuinam iudicās voluntatem. Ad exempla verò obiecta dici potest, quòd hæc & multa alia permittebantur ante Euangelium, quæ tempore perfectioris disciplinæ sunt eliminata. Item, sicut ait Hieronymus: priuilegia singularia legem communem facere non possunt. Ad illud verò quòd dicit August. quod sors non est aliquid mali, dici potest, quòd verum est in sui natura: tamen prohibetur, quia propter assiduitatem labi posset quis in idololatriam: vnde si esset causa honesta, & subesset necessitas, vt si esset contentio de electione aliquorum, & esset paritas vtrobique in omnibus, verisimile est, quòd exemplo Mathiæ possent sortes fieri. Et hoc ait Beda, dicens: Si qui necessitate aliqua compulsi, Deum putant sortibus Apostolorum esse consulendum, videant ipsos Apostolos, non nisi collecto cœtu fratrum, & precibus apud Deum, fusis hoc egisse. Item cùm quædam ciuitas esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent fugere, & qui manere, consultus Aug. respondit illud sorte esse dirimendum.

De somnijs, & vtrum sint obseruanda.

ITem obiicitur de somniis, quæ videntur esse obseruanda. Cùm quandoque per somnia ostendat Dominus hominibus quid futurũ sit, vt apparet per somnium Pharaonis, vt habetur Genes. 41. quòd somnium Ioseph exposuit. Item, apparet per somnium Nabuchodonosor, quod exposuit Dan. de quo habetur Dan. 4. & Matt. 2. *Apparuit Angelus Domini Ioseph in somnis dicēs: Ioseph fili Dauid, &c.* Ad quod dicendum est, quòd in veritate somnia obseruanda non sunt. Sapiens: *Somnia ne cures.* Eccl. 34. *Somnia extollunt impudentem.* Et ibidem: *Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Vnde quidam, dum multùm attenderet somniis, somniauit se diu victurum. Cumque multa bona congregasset, repentè defunctus est.

Somnia obseruāda non sunt.

Sex modis fiunt imaginationes somniorum.

AD solutionem verò obiectorum notandum est, quòd sex modis fiunt imaginationes somniorum, sicut dicit Greg. in dialogo. Aliquando ventris plenitudine, aliquando ventris & capitis exinanitione, aliquando dæmonis illusione, aliquando Dei reuelatione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando cogitatione & reuelatione simul. Duo prima genera somniorum experimento cognouimus, cætera in scripturis inuenimus. De tertia, Eccl. 34. *Multos errare fecerunt somnia.* De quarto somnio legitur Gen. 37. *Audite somnium quod vidi*, dixit Ioseph fratribus suis. De quinto somnio legitur Eccl. 5. *Vbi multa sunt somnia, multæ sunt vanitates.* Et parum supra: *Multas curas sequuntur somnia.* De sexto verò somnio legitur Dan. 2. *Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo, huiusmodi sunt.* Quod postea disserens Daniel de radice cogitationis, inchoauit, dicens: *Tu rex in strato tuo cepisti cogitare, &c.* Non est ergo credendum somniis, quia quo impulsu fiant facilè non elucet: tamen *sancti* illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiant, vel quid ab illusione patiantur, vt dicit Gregorius. De somnio & illusione dæmonis facto, dicit Gregorius super illud Iob septimo: *Terrebis me per somnia, &c.* Diabolus cupidis prospera, timidis aduersa per somnia ingerit, vt magis eos illiciat, sed & sanctos, quos minus vidit vigilantes, grauius tentat dormientes, quod Deus benignè permittit, ne saltem in somniis à passionis præmio vacent.

Quare

Quare tam frequenter eueniant quæ dicunt diuini.

SEd adhuc quæritur quomodo eueniant frequenter quæ prædicunt diuini, ex quo fides eis adhibenda non est. Ad quod respondet August. quod hoc fit Dei permissione, vt probetur qualem fidẽ homines ad Deum habeant. Quod probat Aug. illo verbo Deut. 13. *Si resurrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat: & prædixerit signum aut portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis, non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat an diligatis eum, an non.* Præterea diuini quibusdam signis solent futura cognoscere: vnde quando inquiruntur de aliqua muliere, vtrum grauida sit, solent zonam ipsius inspicere, in qua aliqua signa grauiditatis, possint percipere, vnde quædam decepta fuit à quodam sacerdote, qui non poterat corrigere parochianos suos, quin fidem adhiberent cuidam diuinæ, sed tandem misit zonam suam ad eam, quæ zona inspecta cum sacerdos esset impinguatus, incrassatus, dilatatus, ipsa iudicauit sacerdotem prægnantem esse. Præterea à casu quandoque dicunt ea quæ futura sunt.

De vaticiniis diaboli.

Diabolus quandoque futura prædicit.

DIabolus etiam, sicut dicit Rabanus nonnunquam solet vera multa prædicere, vt ad extremum valeat animã aliqua falsitate laqueare. Quomodo autem diabolus futura prædicat, satis Augustinus ostendit his verbis: Dæmones præditi acumine sensus & celeritate motus, nuntiant quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam demonibus longe maior rerum experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias, non solum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam multa faciunt, quæ quandoque homines dicere aut facere non possunt: vnde eos dignos quibus seruiant, & quibus honores diuinos proferant, arbitrantur. Prænuntiant etiam quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere: de quorum moribus certi sunt, quod sint eis talia suadentibus consensuri. Aliquando prædicunt non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt. Non tamen propter hoc dicendi sunt dæmones diuini, licet præuideant aliqua quæ homines non præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde Aug. Nõ quia prouidet medicus quæ prouidere nescit homo artis ignarus: non tamen ideo habendus est diuinus. Fallunt etiã dæmones, sicut dicit Aug. studio fallendi & inuida voluntate, quo hominum errore lætantur: sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant, id agunt vt interpretibus suis signorumque suorum coniectoribus ibi culpa tribuatur, quando ipsi decepti fuerint mẽtiti.

De Pythonissa, quæ Samuelem suscitauit.

ITem quæritur, quomodo potuit esse quod Pythonissa Samuelem suscitauit, vt videtur 1. Reg. 28. De quo sentio, sicut Aug. sentire videtur, quod diabolus apparuit in specie Samuelis, licet multæ sint opiniones super hoc. Aug. loquens de suscitatione illa, ait, Diabolus vt errorem faceret in quo glorificaretur, habitu viri iusti & nomine se subornauit. Idem: Quomodo poterat esse vt arte magica thraheretur vir à natiuitate sanctus, vitæ operibus iustus? Item Augustinus. Si Samuel vere apparuisset non utique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat solum Deum ado-

randum. Idem: Quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, diceret ad virum pestilentiæ & dignū ardore gehennæ: Cras mecum eris. Et subdit Aug. His duobus titulis subtilitates fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas.

Quod tempora non sint obseruanda.

ITem quæritur de hoc quod dictum est, quod tempora obseruanda non sunt, cum medici tempora obseruent in medicinis dandis & minutionibus faciendis. Ad quod dicendum, quot alis obseruatio temporum reprehensibilis non est, quum naturalis ratio de hoc possit reddi. Non sunt etiam reprehensibiles agricolæ, qui obseruant tempora ad seminandum, & ad arbores incidendas, & similia, cum hæc habeant certam rationem.

De errore maleficiorum.

SEquitur de aliis tribus erroribus. Inter quos primum dicendum est de errore maleficorum. Notandum ergo quod malefici sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, hominum mentes turbant minus confidentium in Deo, ac sine vllo veneni haustu violentia carnis interimunt. Vocantur autem tales, malefici, ob facinorum magnitudinem, vnde cum facere malum ad omnes peccantes pertineat, maleficis tamen appropriatur, eo quod multum sint mali.

De errore superstitionis.

SEquitur de errore superstitiosorum remediorum. De quo errore dicit Aug. in lib. de doctrina Christiana. Ad superstitionem pertinent omnes ligaturæ atque omnia remedia, quæ medicorum disciplina commendat. Inter remedia vero talia quædam sunt nugatoria, quædam vero sunt noxia. Item quædam contumeliosa sunt homini, quædam contumeliosa sunt Deo. Nugatoria sūt, vt cum sella euertitur vt tempestas auertatur. Item cum mulier, quæ in partu laborat, nouem vtensilibus tangitur vt facilius pariat. Et multa alia his similia, quæ mulieres indiscretæ consueuerunt facere. Noxia vero sunt, vt cum aliqua mulier talia facit, vt conceptus eius impediatur: sicut cum aliqua asseres tangit stubæ in qua balneat se in diebus purificationis suæ, tali intentione, vt quot asseres tetigerit tot annis non concipiat: quæ apud Deum tot homicidiorum rea videtur esse, quot conceptus facto illo voluit impedire: nec quorumcunque homicidiorum rea videtur, sed videtur esse interfectrix propriorum infantium. Contumeliosa vero homini sunt, sicut illa quæ aliquæ mulieres solent dare hominibus ad accendendum eos ad amorem earum. Contumeliosa vero sunt Deo, sicut illa quæ fiunt de chrismate, vel de corpore Christi, vel aliis sacramentis Ecclesiæ. Item possunt diuidi remedia ista secundum diuersitatem eorum contra quæ fiunt. Alia enim fiunt contra infirmitates vel hominum vel pecorum, alia contra sterilitatem, alia contra pariendi difficultatem, alia contra nimis frequentes partus, alia contra luporum crudelitatem, vt cum bestiæ amissę includuntur ne à lupis deuorentur. Caueat tamen prędicator, ne dum species talium remediorum in prædicatione tangit, erubescibilia mulierum hominibus aperiat in scandalum earum. Item ne mulieres doceat remedia quæ ipsæ nesciunt, si credit quod ea facturæ sint. Item notandum est, quod peccatum istud multum habet fatuitatis. Cuilibet enim sanum caput habenti naturalis ratio dictare deberet, quod remedia talia illam efficaciam non habent quam credunt ea habere. Item infidelitas siue idololatria quæ est in peccato isto deterior videtur idololatria paganorum. Illa enim à quibus Deo relicto

fatuæ mulieres ſperant ſanitatem, vel prolem, vel ſimilia, minus videtur Deus eſſe, quam idola paganorum. Illa enim ad minus habent formam humanam, iſta vero non. Præterea iſtud peccatum nec Deum nec homines reuereri videtur, quantum ad hoc quod homini multa vilia & abominabilia dant ad comedendum, quæ hoc vitio laborant. Ipſa etiam ſacramenta eccleſiæ contemnit peccatũ iſtud, cum de ipſis ſacramentis eccleſiæ frequenter fiat, etiam de corpore Chriſti (quod eſt horrendum dictu) fit ſæpe: in hoc videntur mulieres quæ talia remedia agunt, deteriores eſſe ipſis dæmonibus. Dæmones enim illum credũt vel contremiſcunt, ad quem ipſæ abſque timore accedunt, & de corpore eius peccatum ſuum faciunt.

Vnde maleficia, & talia remedia habeant efficaciam.

SEd quæri poſſet, vnde maleficia & talia remedia efficaciam habeant frequenter ſicut videtur. Ad hoc poteſt dici quod multa ſunt, quæ faciunt ad hoc quod maleficium efficaciam habeant. Primum eſt hoc, quod homines paruam fidem in Deo habent, & ideo Dominus permittit eos à dæmonibus impediri. Secundum eſt, error qui in hominibus eſt, cuius pœna frequenter eſt hæc, quod creditur eſſe effectus maleficii. Tertium eſt, probatio fidei in bonis, ſicut oſtenſum eſt prius auctoritate Deut. Quartum eſt, pactum vel ſocietas mala dæmonum & hominum. Vnde Aug. Omnes artes huiuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate dæmonum & hominum quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudiandæ & fugiendæ Chriſtiano. Quintum eſt, deſiderium lucrãdi animas quod diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occaſione iſta lucrari ſe videt: qui enim talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo ſeipſum dat. Hoc tamen notandum eſt, quod ſi aliquis colligat herbam medicinalem cum Symbolo diuino, vel oratione dominica, vt ſcribat in charta Symbolum vel Dominicam orationem vt ponat ſuper aliquem infirmum, vt ſic in iſtis tantum Deus creator omnium honoretur; non reprobatur, dum nulla alia ſuperſtitio admiſceatur. Tria ſunt quibus homines non prohibentur vti ad remedium, ſcil. herbis, & ſimilibus, quæ naturalem habent virtutem, de qua ratio ſecundum medicinam reddi poteſt. Item ieiuniis, orationibus & eleemoſynis, & aliis operibus, quæ ſunt de genere bonorum, quæ certum eſt placere Deo, poſſunt homines vti ad obtinendum à Deo ſanitatem & alia, quibus indigent. Item poſſunt vti verbis ſacris quæ alicuius auctoritatis ſunt, & aliis ſacris rebus.

De errore illorum, qui credunt fieri vere, quæ tantum in ſomnis fiunt.

SEquitur de errore illarum perſonarum, quæ credunt corporaliter & in veritate fieri, quæ tantum in ſomno fiũt. Sicut credunt quædam mulieres quæ profitentur ſe cũ Diana dei paganorum. vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum ſuper quadam beſtia nocturnis horis multa terrarum ſpatia pertranſire, eius iuſſionibus velut dominæ obedire, certis noctibus ad eius ſeruitium euocari. Aſſerunt etiam ab illis creaturas poſſe in melius vel in deterius commutari, aut in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem transformari. De his dicit Decretum, quod non à diuino ſpiritu, ſed maligno mentibus fidelium talia fantaſmata irrogãtur. Diabolus enim cum animam alicuius per talem credulitatem ſibi ſubiugauerit, menti quam captiuã tenet, multipliciter illudit. Nec debet aliquis in tantam venire ſtultitiam, vt credat hæc omnia quę in ſomnis

& spiritu tantum fiunt, etiam in corpore accidere, cum & Paulus non audeat asserere quod fuerit raptus in corpore. De his etiam sic dicit Decretum: Quisquis credit fieri aliquam creaturam, aut in deterius aut in melius commutari, aut transformari in aliam speciem vel aliam similitudinem, nisi à creatore, per quem facta sunt omnia, proculdubio infidelis est, & infideli deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi non potest quin in veritate fiat, quod videtur eis fieri dum dormiunt, cum constet multa videri hominibus dormiendo, quæ postea sciunt certissime falsissima fuisse: quandoque videtur alicui dum dormit, quod ipse multum comedat: cum autẽ expergefactus fuerit, famelicum se inuenit. Vnde Esa. 20. *Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, cum tamen expergefactus fuerit, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est, sic erit multitudo omnium gentium quæ dimicauerunt contra montem Sion.* Item videtur alicui cum ipse dormit quod sit cum muliere: cum autem excitatus est à somno, scit nullam mulierem affuisse. Item videtur alicui laico cum dormit, quod ipse sit sacerdos. Non quod propter hoc cum excitatus est à sommo sacerdos est, vt possit missam celebrare. Præterea si verum esset quod ipsi dicunt, quomodo auderent. Herodiadem sequi, quæ fuit adultera illa quam abstulit Herodes fratri suo Philippo, quæ etiã amputari fecit caput Ioan. Baptistæ? quomodo audent asserere bonam rem, qui caput illius qui in vtero sanctificatus est, & quo maior inter natos mulierum, non surrexit, fecit amputari, cum in S. Scriptura nihil omnino legatur de eius conuersione? Super omnia vero videtur contra hunc errorẽ, quod in vita B. Germani Altissiodorensis legitur, qui cum declinasset ad quoddam hospitium, vidit cum omnes domo cœnassent mensam iterum præparari, qui cum admiratus inquisisset quibus talia præparantur, indicatum est ei quod bonis rebus quæ de nocte incedebant. Vnde vir sanctus vigilans, cum dæmones in forma humana aduenissent, & ad mensam illam sedissent, illis qui de domo erant in lectis suis quiescentibus, vir sanctus surrexit, & dæmones abire non permittens, excitauit eos qui de domo erant, inquirens ab eis si personas illas cognoscerent: qui responderunt quod sic, addentes quod vicini eorum essent: vnde vir sanctus misit eos ad domos vicinorum, vt viderent an essent ibi, & inuenerunt eos ibi: quod cum retulissent viro sancto, vir sanctus coegit dæmones indicare seipsos, & cõfessi sunt se esse dæmones, & sic hominibus illudere.

Cap. XXXVII.

De peccato irreuerentiæ.

DE peccato irreuerentiæ hoc modo agemus, quia irreuerentia est, quãdo aliquis negat honorem illi, cui debet eum exhibere. Primò ostendemus quibus exhibere reuerentiam debeamus. Secundò qualiter parentes tam carnales, quam spirituales sint honorandi, & quare.

Quibus reuerentia sit exhibenda.

NOtandum ergo quod quatuor sunt quibus debemus reuerentiam exhibere: scilicet Deo, angelis, rei Deo consecratæ, vt Ecclesiæ, & hominibus. Deo reuerentiam debemus exhibere, vt coram eo erubescamus peccare, & coram eo strenue bona agamus, vt quidam: Cum quid turpe facis quod me spectante ruberes: Cur spectante Deo non magis ipse rubes? Boetius: Magna nobis dissimulare non volumus, indicta est necessitas probitatis, cum omnia ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. De reuerentia vero exhibenda an-

gelo, dicit Bernar. In quouis diuersorio in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo. Nec audeas eo præsente quod me præsente non auderes. De reuerentia vero sacris locis exhibenda, intelligi potest illud Genes. 28. *Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei & porta cæli.* Præcipue reuerenda est ecclesia propter præsentiam Dominici corporis, sed valde mirandum est, quod sunt quidam homines, qui nec propter præsentiam Dominici corporis ecclesias reuerentur, cum hac de causa ecclesiæ dæmonibus terribiles sint. Videntur tales homines in hoc dæmonibus esse deteriores, cũ Domini sit terra & plenitudo eius. Bene deberent saltẽ loca sibi consecrata pacificè possidere, bene deberent homines cessare à contumelia Dei in locis huiusmodi, quæ facta sunt ad seruitiũ Dei. Bene deberet sufficere eis, quod aliis locis seruitiũ diaboli facerent, & in his soli Deo seruirent: quomodo oratio eius in Ecclesia exaudietur, qui in ea non timet Deũ offendere? Deberent etiã Ecclesiæ terribiles esse hominibus propter sanctos illos, in quorũ honore dedicatæ sunt qui offendũtur, cum ecclesiæ eorũ franguntur. Præcipuè vero contra fractionẽ Ecclesiarum valere potest illud exemplũ quod legitur 2. Mach. 3. de Heliodoro: qui locum sacrũ volebat spoliare pecuniis ibi commendatis. Sic enim ibi legitur: *Apparuit quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus isque cum impetu in Heliodorum priores calces elisit*: qui autem ei insidebat. videbatur habere aurea arma. Alii etiam apparuerunt duo iuuenes qui circumsteterũt eum, & ex vtraque parte flagellabãt sine intermissione. Subito autem Heliodorus cõcidit in terram, & in sella gestatoria deportatus est ex ærario, & iacebat mutus atque omni spe & salute priuatus. Sed post precibus Oniæ sacerdotis vita ei donata est. Hominibus reuerentia exhibenda est, vnde 1. Pet. 2. *omnes honorate*: & ibidẽ: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum.* Apost. ad Rom. 12. *Honore inuicem præuenientes.* Specialiter autẽ in hominibus debemus Dei imaginẽ honorare, non vestes, non diuitias vel aliquid simile. Si imagini B. Virginis honor exhibendus est, quomodo imagini beatæ Trinitatis quæ in homine est honor exhibendus non erit? Bern. Consciẽtiæ tuæ debes honorẽ, corã qua peccare erubescas, & Eccl. 10. *Da animæ tuæ honorem secundum meritum suum.* Honorandi etiam sunt homines propter angelos eis ad custodiam deputatos. Vnde Matt. 18. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Angeli enim eorum semper vidẽt faciem Patris mei, qui in cælis est.* Fatuũ est hominẽ inhonorare eos, qui ita ab angelis honorantur. Lucæ 16. *Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.* Honorandi sunt etiam homines propter naturam humanam vnitam diuinæ: fatuum enim est illud inhonorare, quod Deus sic honorauit. Etiã serui contemnendi non sunt. Cyprianus: Qualẽ cupis esse erga te Deum, talis esto ipse erga seruum tuum. Sen. Cum inferiore sic viuas, quemadmodum velis superiorẽ tecum viuere. Idem: Quemadmodum stultus est, qui equum empturus non ipsum aspicit, sed stratum & frænum: sic stultissimus est qui hominẽ ex veste aut ex conditione, qua circũdatus est, existimat honorandũ. Item Sen. Serui sunt? imo contubernales. Serui sunt? imo conserui. Serui sunt? imo humiles amici. Et ideo istos rideo, qui turpe existimant cũ seruo suo cœnare. Virga murmur omne compescitur: tota nocte ieiuni perstant. Sic fit vt isti de domino loquãtur, quibus corã domino loqui non licet. At illi quibus non tantũ coram dominis, sed cũ ipsis sermo erat quorũ os non cõsuebatur, parati erant corã domino porrigere ceruicẽ. In conuiuiis loquebantur, sed in tormentis tacebant. Ad Coloss. 4. *Domini, quod iustum est seruis præstate, scientes*

quoniam & vos dominum habetis in cælo. Præcipue autem honorandi sunt serui, si sunt boni & fideles. Vnde Eccl. 7. *Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua*: & 33. eiusd. *Si est tibi seruus fidelis, sit tibi sicut anima tua, quasi fatrem sic eum tracta.* Non sunt etiam contemnendi peccatores: quia ille qui valde malus modo est: forsitan in Dei prouidentia bonus homo est, Deut. 23. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est.* Præcipue tamen illi honorandi sunt, qui creduntur esse bonæ vitæ, cum (vt videtur) attineant Deo omni genere parentelæ. Vnde Dominus Matth. *Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Præterea in viris iustis honoratur ipse Deus qui in eis habitat: vnde quidã religiosus dicebat adorari debere fratres aduenientes, cum certũ sit in aduentu eorũ aduẽtum Domini nostri Iesu Christi haberi. Quod videtur intellexisse Abraham, qui tres viros sibi apparentes in hospitio suo, adoratione præmissa suscepit. Vnde Gẽ. 18. *Quos cum vidisset Abraham, occurrit in occursum eorũ de ostio tabernaculi sui, & adorauit.* In Vitis patrum etiam legitur, quod diabolus pertimescat recte viuẽtes. Dominus etiam contemptũ talium contemptũ suum reputat, Luc. 10. *Qui vos spernit me spernit.* Pauperes enim despiciendi nõ sunt Greg. Pauperes despiciẽdi non sunt vt egeni, sed exorandi vt patroni: honor qui pauperibus exhibetur, Deo specialiter exhibetur. quæ personæ sint specialiter honorandæ. Et licet omnes homines honorandi sint, quædã tamẽ personæ magis sunt honorandæ quã aliæ, vt viduę. Vnde 1. ad Tim. 5. *Viduas honorate, &c.* Domini etiam sunt multum honorandi à seruis. Ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: & ad Coloss. 3. *Serui, obedite per omnia dominis vestris carnalibus.* Et 1. Pet. 2. *Serui subditi estote in omni timore dominis, &c.* & Genes. 16. dictum est Agar ancillæ: *Reuertere ad dominam tuam, & humilia te sub manibus eius.* Et Ezech. 17. multa mala pr**ę**dixit regi Iuda, quia tributum, quod promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matth. 17. soluit Domin' tributũ, licet illud non deberet, eo quod filius regis esset. Itẽ adolescentes debent honorare senes. 1. Pet. vlt. *Adolescentes, subditi estote senioribus.* Thren. 4. *Facies Domini dimisit eos: non addet vt respiciat eos. Facies enim sacerdotum non erubuerunt, neq; senum misertí sunt:* Sap. 2. dicũt mali, *Opprimamus pauperem iustum: & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis.* Luc. 19. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Et 1. ad Tim. 5. *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem.* Sen. Cũ veterano parcius agendum est. Item viri honorandi sunt ab vxoribus, vnde 1. Pet. 3. *Similiter & mulieres subditæ sint viris suis.* Sed nihilominus ipsi viri debẽt honorare vxores suas. Vnde ibid. *Viri similiter, cohabitantes secundũ scientiã quasi infirmiori vasculo mũliebri impartientes honorẽ.* Ideo Dominus non de pede viri, sed de costa mulierem formauit, ne à viro contemneretur. Mulier vero debet obedire viro: quia vir caput est mulieris. Non posset esse pax inter coniuges, si vterque vellet dominari, & esse caput. Et in *signum huius* cum in corpore humano *sint duo pedes*, duæ manus, & duo *oculi, non est* tamen ibi nisi vnum caput. Si enim ibi essent duo capita, quando vnum vellet esse à sinistris, aliud vellet ire à dextris: sicut patet in domo vbi sunt duo capita, quia nunquam erit ibi pax.

Qualiter & quare reuerẽtia sit exibẽda patribus spiritualibus & carnalibus.

Item honorandi sunt parentes & spirituales & carnales. De spiritualib. legitur Eccl. 8. *Honorifica sacerdotes.* Ad Heb. vlt. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt*

cũ gaudio hoc faciãt, & non gementes. 1. ad Tim. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, dupli ci honore digni habeantur*, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Ad idẽ facit illud Thren. 4. prius positum: *Non addet Dominus vt respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt.* Gloss. Notandum quod supra sacerdotes quasi homicidas plãxit, & hic separantur à facie Domini, quia nõ detulerũt eis: quãuis enim mali sint, non sunt contẽnendi, sed ille in illis colẽdus est & honorãdus, à quo missi sũt. Et alia Gl. Nota quã terribile sit sacerdotes cõtẽnere, nec faciem eorũ erubescere, sic illis monẽtibus & videntibus à sceleribus nõ cessare. De his enim dicit Domin' Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Ideo magis displicet Deo contẽptus eorum, quia Dei vicẽ tenent, & propter dignitatem sacerdotalẽ, quã nec ipsi angeli credũtur habere. Non enim credo quod fieret trãssubstãtiatio, si verba illa quæ profert sacerdos in missa ab angelo proferrẽtur. Parentibus etiã carnalib. honor exhibendus est. Vnde Exod. 20. *Honora patrẽ tuum, & matrẽ tuã.* Et nota quod honor qui parentibus carnalib. exhibẽdus est, non solũ attenditur in verbis, sed etiã in beneficiis, vnde Hier. Honor in scripturis non tã in salutationibus & verbis, quam in collationibus munerũ sentitur. Multa autem sunt quibus possumus vti ad excitandũ homines vt honorẽt parentes. Et primo possumus ad hoc vti exẽplis. Inter quæ præcipuũ est exemplum Christi, qui cũ esset in angustia passionis, tamẽ non est oblitus matris suæ, imo curã ipsius habuit, & Ioãni eã commẽdauit, vt legitur Ioan. 19. Modo etiã adeo facit eã honorari in ecclesia sua, vt multi videãtur esse deuotiores matri, quã ipsi filio. Quod credo ideo fieri vt ostẽdat quãtũ placeat sibi quod parẽtes à filiis honorentur. Etiã infideles parẽtes suos honorant edocti à lege naturali. Vnde infideli videtur esse deterior, qui parentũ curam non habet. 1. ad Timoth. 5. *Si quis suorũ & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* Ipsa etiam irrationabilia animalia de hoc dãt nobis exemplũ. Dicitur enim de grue, quod quando pater & mater eius depilati sunt, filii quærunt eis necessaria, donec habeant pilos, vel moriantur. Præterea valde ingratus videtur esse, qui parentibus suis non prouidet, quando ipsi non possunt sibi prouidere, quũ ipsi prouiderint eis in pueritia, quando ipsi sibi prouidere non poterãt. Ideo dicitur 1. Tim. 5. *Filij reddite vicem parentibus, quia hoc acceptum est coram* Deo. Qui parentibus carnalib. ingrat' est de beneficiis acceptis, indignus est aliquod beneficiũ recipere à patre cœlesti. Item iustum est vt ipsi in sua senectute filios suos sibi duros inueniãt. Et hoc multoties iusto Dei iudicio accidit. Vnde refertur quod quidã paterfamilias senex totã hæreditatẽ suã dimisit filio suo: filius vero ille primo benigne se habuit erga patrẽ, sed post expulit eum à thalamo suo, volens thalamum habere sibi & vxori suæ, & ad vltimũ fecit sibi lectum fieri post ostium. Et cum hyems esset, & pater senex frigore grauaretur, quia filius abstulerat sibi bona coopertoria, ipse rogauit filium filii vt rogaret patrem suũ pro eo, vt daret ei aliquid ad tegẽdũ se. Puer autẽ vix obtinuit duos vlnas burellià patre suo ad opus aui sui. Et cũ aliæ duæ remanerent patri pueri, puer flẽdo rogauit eũ vt sibi eas daret, qui fletibus illius victus dedit, quærens quid inde faceret. Qui respõdit: Seruabo eas quousque sis talis qualis est pater tuus: nec dabo tibi amplius, sicut tu nõ vis dare patri tuo. Qui sine pietate est erga parẽtes suos, nõ videtur pietatẽ habere erga alios. Vnde simpliciter videtur mihi sine pietate esse: ideo vix misericordiã consequetur. Possumus etiã vti ad excitandum homines vt parẽtes honorent, verbis S. Scripturæ quæ suadẽt hoc, & quæ indicãt quantũ hoc placeat Deo, & quã vtile sit homini, & quantũ oppositũ

displiceat Deo, & quantum noceat homini. Ad quæ pertinent verba ista, quæ sequuntur Eccl. 4. *Fili, suscipe senectā patris tui, & non contristes illum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute.* Ibid. Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suā. Ibid. *Qui honorat patrem suum, iocundabitur in filiis, & in die orationis sua exaudietur.* Item ibidem: *Qui honorat patrem suum: vita viuet longiore.* Ierem. *Honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio.* & post *Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Vnde ibi gl. Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Absalon Dauid de regno expulit, & concubinas eius incestauit; sed morte condignas pœnas luit. Elisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi xl. ex eis lacerauerunt. Primū habemus Gen. 9. secundū 2. Reg. 18. tertiū 4. Reg. 2. Item Eccl. 3. *Eleemosyna patris non erit in obliuione. Nā pro peccato matris restituetur tibi bonū:* Pro peccato vocatur illud quod datur pro deletione peccatorū: & subditur: *In die tribulationis cōmemorabitur tui; & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua.* Item ibid. *Quā mala fama est qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.* Et Prou. 19. *Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix.* Item Prou. 28. *Qui subtrahit aliquid à patre suo vel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.* Eccl. 7. *Honora patrem tuum, & gemitus matris tua ne obliuiscaris. Memēto, quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi.* Eoxd. 21. *Si quis percusserit patrem vel matrem, morte moriatur.* Leu. 20. *Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.* Deut. 28. *Maledictus qui non honorat patrem suum aut atrem.* Tob. 4. *honorem habebis matri tua monnibus diebus vita tua. Memor enim esse debes, qua & quanta passa sit pericula propter te in vtero suo.* Prou. 19. *Qui maledixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in medius tenebris:* Id est, morietur in suis peccatis. Ad Coloss. 3. *Filij obedite parentibus per omnia.* Basil. Parentes nostros vt propria viscera diligamus. De hæreticis dicit Apost. 2. ad Tim. 3. *Parentib. non obedientes.* Et nota quod sicut homines tenentur prouidere necessaria parentib. carnalib. sic & spiritualibus. Vnde Mat. 10. *Dignus est operarius cibo suo.* 2. ad Tim. 2. *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.* Ad Gal. 6. *Communicet is qui catechizatur cum his qui catechizant in omnibus bonis* 1. ad Tim. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.* Et 1. ad Thess. 5. *Rogamus vos fratres, vt noueritis eos qui laborāt inter vos & præsunt vobis in Domino, & monent vos vt habeatis eos abundantius in charitate.* Et Eccl. 17. *In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.*

De decimis reddendis, & quæ sint ea quæ debeant mouere homines ad hoc faciendum.

MVlta vero sunt quæ homines debent mouere ad reddendum decimas & primitias & oblationes ministris Ecclesiæ ad eorum sustentationem. *Decimā ministris Ecclesiæ debentur.* Primū est, remuneratio quā à Deo inde expectāt. Vnde Eccl. 35. *Da Altissimo secūdum donatum eius, & in bono oculo facito adinuentionem manuum tuarum: quoniam retribuens est Dominus, & septies tantum tibi reddet.* Remuneratur autem quadrupliciter qui bene dat decimas, scil. abundantia fructuum, sanitatē corporis, remissione peccatorū, & cœlesti regno. De duobus primis dicit August. Si decimas bene dederis, non solum abundantiam inde recipies fructuum, sed etiam sanitatem corporis consequeris. De aliis duobus idem similiter. Qui præmium desiderat cōparare, aut peccatorū indulgentiam promereri, reddat decimas, & de residuis nouē partibus studeat dare pauperibus. & Malach. 3. dicit Domin⁹: *Inferte omnē deci-*

decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem, vsque ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem. Et dicit interlin. vermem, vel vitium aeris. Et subditur: *Et non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro.* E conuerso verò, qui non dant benè decimas, puniuntur in paupertate. Vnde Malach. 3. *Si affliget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo configimus te? In decimis & in primitijs. Et in penuria vos maledicti estis.* Ecce pœna, vbi dicit Glossa: Sciatis vos ideò perdidisse abundantiam, quia fraudastis me parte mea. Augustinus. Quum decimas dando, & terrena simul & cælestia posses promereri: Pro auaritia duplici benedictione te fraudas. Hæc enim Domini est consuetudo iustissima, vt si illi decimam nō dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi quod non vis dare sacerdoti. Idem: Maiores nostri omnibus copiis abundabāt, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit iudicio fisci. Secundò, deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris Ecclesiæ, ipsum ministerium eorum. In infinitum enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant, quàm carnalia, quæ ipsi recipiunt. Vnde 1. ad Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum est, si nos carnalia vestra metamus.* Tertiò, deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia, magnitudo peccati, quæ est retinendo ea. Vnde August. Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quanti pauperes in locis suis, vbi ipse habitat illo decimas non dante, mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus, ante æterni iudicis tribunal apparebit: quia rem à Domino pauperibus delegatam, suis vsibus reseruabit. Talis videtur esse, non solùm fur, imò etiam sacrilegus. Vnde Hieronymus. Amico rapere quippiam, furtum est: Ecclesiam autem fraudare, sacrilegiū est, aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prędonum crudelitatem exuperat. Quartò debet homines mouere ad soluendum talia, hoc, quòd quando ipsi talia soluunt, non sua dant Deo, sed quæ Dei erant, ipsi reddunt. Vnde Gloss. super Numer. Omnia quæ offerimus Dei sunt, nihil ergo Deo damus, sed reddimus. Vnde Augustin. in libro de verbis Domini: Habuisti me largitorem, habeto me fœneratorē. Prou. 19. *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Quintò, deberet homines mouere ad soluendum talia: quia quod Deo datur, sibiipsi in saluo ponitur, & in futurum reseruatur. Vnde Eccl. 14. *Fili si habes, benè fac tecum, & Deo dignas offer oblationes.*

Quòd decimæ reddēdæ sunt de melioribus, integrè, absque mora, & libenter.

Et notandum est, quòd decimæ & similia, soluendæ de melioribus, & non de deterioribus. Vnde Eccl. 35. *Noli offerre munera praua, non enim suscipit illa.* & Gen. 3. legitur de Abel, quòd obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorū, *& respexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain verò & ad munera eius non respexit.* Cuius causa fuit: quia de deterioribus obtulit, & Malach. 1. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum:* & post in eodem: *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile & claudum Domino.* & Num. 18. *Omnia quæ offertis de decimis & in donaria Dei separabitis, optima & electa erunt.* Debēt etiam solui absque mora. Vnde Exod. 22. *Decimas & primitias non tardabitis offerre.* Integrè etiam soluenda sunt talia. Vnde Ecclesiast. 35. *Bono animo gloriam redde Deo,*

Decimæ soluēdæ absque mora, & integræ.

& non minuas primitias manuum tuarum. Eccles. 8. *Da illis partem, sicut mandatum est tibi primitiarum.* & Leuit. vltim. *Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi consecrantur.* Nota, quòd secundùm aliquos magistros, de solutione decimarũ standum est consuetudini: ideò de hoc cautè prædicandum est. Tutius enim est silere, quam dubia asserere. Dicit Hieron. De primitiis maiorum traditione introductum est, quod qui plurimum XL. partem dabant sacerdotibus: qui minimũ, inter XL. & LX. licebat offerre quod voluissent: & hoc in aridis & liquidis. In fœtibus vero primogenitus dabatur. Ego tamen credo, quod de hoc standũ est cõsuetudini. Libẽter etiam & hilariter soluenda sunt talia. Vnde 2. ad Cor. 9. *Vnusquisque prout destinauit in corde suo: non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus* Tob. 4. *Quomodo potueris, esto misericors. Si multũ tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguũ, libenter illud impertiri stude.* Hoc debet mouere pauperes ad libenter dandum pro Deo: quia plus merentur obolo, quã diuites quandoq; centũ solidis. Si aliqua pauper mulier crederet quod tantum habitura esset de carnibus ad macellũ pro vno obolo, sicut diues burgensis pro centum solidis, tunc ipsa mitteret libenter obolũ suum illuc: quia sicut vulgariter dicitur, Bonũ forum trahit argẽtum de bursa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tantum appretiet Dñs munera eorum respectu eorũ quæ à diuitibus dantur. Vnde Luc. 21. dicit Dñs de paupercula vidua, quæ miserat duo æra minuta in gazophylacium: *Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit.*

Cap. XXXVIII.

De peccato inobedientiæ, & eius detestatione.

SEquitur de peccato inobedientiæ, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ faciunt ad detestationem huius peccati generaliter.

Secundo agemus specialiter de inobedientia eorum qui solemnitates non seruant, & inobedientia eorum qui cõtemnunt quando excommunicarentur, & de peccato eorum qui excommunicatis nõ timent cõmunicare. Tertio vero tangemus aliquid de peccato eorũ qui indiscrete præcipiunt vel excõmunicant. Ad detestationem vero huius peccati potest primo valere multiplex pœna, qua legitur punitum esse hoc peccatũ in S. Scriptura. Punitum autem est in primis parentibus peccatũ istud in hoc, quod propter illud eiecti sunt de paradiso. Si illi qui iam erant in paradiso terrestri propter inobediẽtiam eiecti sunt, quomodo credunt se ingressuros in paradisum cœlestem qui inobedientes sunt? Secundo punitũ est in vxore Lot, quæ propter inobedientiã versa est in statuã salis. Gen. 19. Statua videtur homo esse, cũ non sit: sic claustralis inobediens, licet videatur claustralis esse, tamen non est. Punitũ est etiam peccatũ istud in Saul, in hoc quod propter illud eiectus est de regno. Vnde 1. Reg. 15. *Pro eo quod abiecisti sermonẽ Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex.* & 3. Reg. 13. Propheta inobediens à leone *occisus* est. & 20. eiusd. quidã qui noluit *obedire* cuidam de filiis prophetarũ, *dicenti sibi. Percute me,* à leone postea *occisus est*: & Deut. 2. habetur sic de illo qui parentib. carnalib. nollet obedire: Si genuerit homo filiũ cõtumacẽ & proteruum, qui nõ audit patris aut matris imperiũ, & coercitus obedire contẽpserit: apprehendent eũ, & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portã iudicii, dicentes ad eos: Filius noster iste proteruus & cõtumax est, monita nostra audire cõtemnit, cõmessationib. vacat & luxuriæ atque cõuiuiis: lapidib. eũ obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri. Item & omnis inobedientia morte æterna digna est puniri. Præceptũ quasi

Inobedientiæ pœna.

quidā laqueus est. Vnde Eccl. 6. *Vincula sapientia alligatura salutis.* Trāsgressio vero præcepti siue inobediētia, strāgulatio est suiipsius. Pœna etiā inobedientiæ est miseria præsen[illegible] seculi in quo sumus. Vnde mirū est quomodo vltra modū nō odimus inobed[illegible]tiam, quæ in tantā miseriam nos posuit, pro qua omnes morti adiudicati sumus. Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt, & illos qui nobis remāserunt, & nosipsos interficiet. Adhuc vix habet homo ita bonum amicū, quem odio non haberet, si tot & tanta mala sibi fecisset & adhuc faceret quāta fecit: & hoc facit inobedientia nobis. Secundo potest valere ad detestationem huius peccati magnitudo remedij quo indiguit illud peccatum ad sui curationē. Oportuit enim vt filius Dei fieret obediens vsque ad mortem; vt peccatū inobediētiæ sanaretur. Bernard. Ex cōsideratione remedij periculi mei æstimo quantitatem. In veritate, potius timere debemus inobediētiā, quā mortē, exemplo filij Dei. De quo Bern. Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiā, perdidit vitā. Idē: Non dabit inobediēti copiam sui tātus obedientiæ amator, qui maluit mori, quam non obedire.

Quo remedio inobedientia curetur.

De malis quæ sequuntur inobedientiam.

Tertio potest valere ad detestationē huius peccati, si ostendantur mala quæ ex inobedientia sequūtur. Notandū ergo quod inobedientia, primò hominē facit idololatram. Vnde 1. Reg. 15. quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. Inobediēs negat Deū inquantū ipse Dominus est. Vnde Luc. 6. *Qui vocatis me, Domine Domine, & nō facitis quæ dico?* Vera recognitio dominii est obedientia fidei: inobedientia vero potius cedit ad cōtumeliā Dei, quā ad honorē. Maiorē enim cōtumeliam facit Domino Iesu Christo, qui nō vult ei obedire, licet credat esse Deū, quā si nollet ei obedire eo quod nō crederet eum esse Deum: tunc enim per

Per inobedientiam fit homo idololatra.

ignorantiam peccaret, quæ culpam eius aliquantulum diminueret. Secundò inobedientia reddit hominē maledictum. Vnde Deuter. 27. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit.* & 28. *Si nolueris audire vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, &c. Venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledicta reliquiæ tuæ. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouium tuorum. Maledictus eris ingrediens & maledictus egrediens.* Et in Psalm. *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Et Eccl. 41. *Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem Domini Altißimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.* Hæc maledictio figurata est Matt. 20. in hoc quod Dominus maledixit ficulneæ fructū non habēti. Tertio fere oīa mala huius seculi ex inobedientia proueniunt. Sicut potest haberi ex Deut. 28. vbi post illud: *Si audire nolueris vocē Dei tui, vt custodias & facias oīa mandata eius,* quibusdā interpositis subditur. *Mittet super te Dominus famem & esuriem & increpationem in oīa opera tua quæ tu facies: donec conterat te, &c.* Greg. Ideo inferiora nostra nobis nō obediunt, quia nos Deo, vel illi qui loco eius est, nō obedimus. Gen. 3. *Quia comedisti de ligno, ex quo tibi præceperā ne comederes, maledicta terra in opere tuo.* Et post: *Spinas & tribulos germinabit tibi.* Ideo carnē suā multi inueniunt inobedientem, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobedientia etiam facit, quod à Deo nō exaudiamur. Vnde Prouerb. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis.* Aug. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat nō mereretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturæ. Vnde 1. Ioan. 3. *Si cor nostrum non reprehenderit nos:*

Et maledictus.

Psal 118.

Ex ipsa oratione mala proueniunt.

fiduciam habemus ad Deum, vnde quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus. Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebant, imò ipse Deus obediuit ei. Vnde Ios. 10. *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntque sol & luna quousq; vlcisceretur se gẽs de inimicis suis.* Stetit itaq; sol in medio cœli, & non festinauit occũbere spatio vnius diei. Et subditur: *Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Deo voci hominis.* Legimus etiam alias creaturas irrationabiles sanctis obedientes, eo quòd ipsi verè obedientes essent prælatis suis. Vnde legitur de Paulo Abbate, quòd præcepit discipulo suo Ioanni, vt afferret ei fimum boum, qui erat ei necessarius. At ille ait: in loco vbi fimus est, habitat leæna. Cui Abbas dixit: Si venerit super te, alliga eam, & duces eam tecum. Iuit Ioannes & inuenit leænam. Et cùm vellet super eum irruere, ipse voluit eam capere, sed fugit, & Ioannes sequebatur eam, dicens: Abbas mihi præcepit, vt te alligatam ducã ad eum. Et statim bestia substitit, & tenens eam reuertebatur ad Monasterium. Quod cùm Abbas vidisset, ne fortè ex hoc facto discipulus extolleretur, ait: Sicut tu insensibilis es, ita & insensibilem bestiam adduxisti: solue, & dimitte eam, vt pergat ad locum suum.

Summè ipsa Deo displicet.

Quartò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod hoc peccatum tantùm displiceat Deo: nec mirum si displiceat Deo, quando homo non obedit ei, cùm videat eum obedire rebus vilissimis rebus, sicut terræ. Vnde Ecclesiast. c. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Obedit ergo homo ancillæ suæ: scilicet carnis, & vilissimis membris suis, illis scilicet quæ generationi deseruiunt. Obedit etiam Dominus terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet dæmonibus, & tamen creatori suo non vult obedire. Vnde Bernardus loquẽs in persona Dei: Quę causa est, quòd inimico meo vestroque libet potius seruire, quàm mihi? Nõ ille vos pascit, non creauit. Si parua hæc videntur ingratis, non ille, sed ego redemi vos, non auro vel argento, non sole, vel luna, nec aliquo Angelorum, sed proprio cruore. Item non est mirum, si displiceat Deo hoc peccatum, quòd homines sibi non obediunt, cùm eorum obedientiam regno cælorum velit emere, nec sic eam habere possit, quam dæmones & terreni Domini, quasi pro nihilo habent. Item nolunt Deo obedire ad leuia & vtilia, diabolo verò vel vilissimis membris suis obediũt ad mortem eorum. August. Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Præterea cæteræ creaturæ Deo obediunt. Etiam sol & luna, & alia corpora cælestia, iuxta illud Psal. *Præceptum posuit & non præteribit,* quibus tamen ipse nos bona fecit. Non enim creauit ea ad imaginem & similitudinem suam ita expressè sicut hominem, nec redemit ea sanguine suo. Non timent etiam puniri ab eo, si ei non obedierint: nec sperant remunerari ab eo, si ei obedierint, & tamen homo Deo non obedit, qui tot bona à Deo accepit, & tot bona sperat, si ei obediant, cùm illa ei obediant. Psal.

Quintò, potest valere ad *detestationem* huius peccati hoc, quò*d inobedientes* socii dæmonum *sunt. Inter omnes* enim creaturas non *inueniũtur,* nisi duæ, quæ nõ obediũt Deo. scil. dæmones, & mali homines. Vnde Iob 18. *Habitet in tabernaculo illius socij eius qui non est.* Imò videntur inobedientes Diabolo attinere, sicut obedientes reputat Dominos suos attinentes. Vnde Matt. 12. *Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus pater, soror, & mater est.*

Inobedientes socii dæmonum.

Quòd vniuersa monent hominem ad obedientiam.

AD obedientiam monent hominem vniuersa. Monet etiam Deus. Vn-

de Ioann. 6. *Descendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam, sed eius qui misit me.* ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens, &c. Ad obedientiam monent etiam Angeli exemplo suo, cùm Deo obediant, custodiendo homines. Ab ortu enim hominum custodiunt eos, quamtumcũque sint homines despecti, vsque ad horam mortis, & tunc si dignus est, deportant eum in paradisum, vt habetur de Lazaro Luc. 16. Et in Psal. *Angelis suis mandauit. &c.* Ipsæ etiam creaturæ cæteræ exemplo suo monent ad obedientiam. Vnde vltra modum durus videtur esse, qui ad monitionem vniuersitatis non acquiescit, præcipuè cum tot tormentis & flagellis diuinis quasi incessanter ad obedientiam stimuletur. Omnes enim miseriæ præsentis vitæ quasi flagella sunt, quibus Dominus inobedientiam hominis punit, & ad obedientiam excitat: vnde inobedientes homines duriores videntur esse asinis. Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

Psal. 90.

Inobedientes asinis duriores.

De inobedientia non custodientium solemnitates.

SEquitur de inobedientia eorum, qui solemnitates non celebrant. De qua hoc modo agemus. Primò, ostendemus ea quæ faciunt ad obseruationem solemnitatum. Secundò, tangemus aliquid de peruersitate hominum, qui in solemnitatibus faciunt contraria eis ad quæ ipsæ institutæ sunt. Notandum ergo, quòd quatuor sunt quæ pertinẽt ad obseruantiam solemnitatum. Primum est, vacare à terrenis operibus, Vnde Exod. 20. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: Septima autem die sabbatum Domini Dei tui est. Non facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia, seruus tuus, & ancilla tua.* Monemur etiam ad hoc, exemplo Domini. Gen. 2. vbi legitur, quòd *requieuit Deus die septima ab omni opere quod patrarat.* Nec solùm vacandum est à terrenis operibus exteriùs, imò etiam interiùs à solicitudine terrenorum. Vnde Ezech. 3. *Qui quiescit, quiescat:* qui quiescit, inquam, corpore, quiescat & mente. Secũdum est, depositio peccati. Vnde Ier. 17. *Nolite portare pondera in die sabbati.* In vigilia solemnitatis debret quilibet attendere vtrum haberet aliquod peccatum in se, & si haberet, per veram confessionem deberet illud remouere. Vnde Bernardus. Ad hoc nobis vigiliæ proponuntur, vt vigilemus, si in aliquo peccato vel negligentia dormiamus, & præoccupemus faciem sanctorum in cõfessione. Tertium est, vt caueamus nobis, ne peccata committamus. Vnde Exod. 20. *Memento, vt diem sabbati sanctifices.* hoc est, sanctum conserues, diligenter in eo à peccatis cauendo. Quartum est, vt vtilitati animæ intendamus, spiritualia opera faciendo.

Quatuor ad obseruantiam festorum pertinẽt.

Quòd in festis vacandum est à quinque.

QVinque verò sunt, quibus specialiter vacandum est in festis, scilicet laus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, eleemosynarum largitio. Laudi Dei vacandum est: ideò tunc obseruatio solemnitatum, quasi quædam inchoatio est beatæ vitæ quam expectamus. Vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio: sic in festis debemus intendere laudi diuinæ. Bernard. Nihil adeò in terris repræsentat quendam cælestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum. Sermoni etiam diuino in festis vacandum est. Vnde Eccl. 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu percipiet eam.* Homo multis occupatus, lumen sapientiæ à se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet repellere: ideò dicitur Ecclesiast. 11. *Fili, ne in multis sint actus tui.* Quidam ait: *Pluribus intentus minor est ad singula sensus.* Meditationi etiam sanctæ vacandum est in istis. Sen. Dimitte omnia impedimenta, & vaca bonæ menti: nemo ad eam peruenit occupatus. Oportet, quòd cor ho-

minis à rebus mundanis expediatur, ad hoc quod colloquio Spiritus sancti dignus habeatur. Vnde Ose. 2. dicit Dominus de anima: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.*

Quod 4. debemus in festis meditari.

Circa Deum. Meditatio vero sancta in solemnitatib. debet esse circa quatuor. Principaliter debet versari circa Deum, qui si sanctum illũ remunerauerit cuius solemnitas agitur; pro modico seruitio sibi exhibito, ideo debet animari homo ad seruiendum tam liberali domino. Vnde in Ps. *vacate & videte, quia ego sum Deus.* Psal 45 Satis apparet in remuneratione sanctorum, quoniam ipse sit Deus. Debet etiã meditatio sancta versari circa solemnitatem istam quam expectamus, cuius figura sunt solemnitates præsentis vitæ. Et sicut in festis istis non est tẽpus congregandi, sed congregatis vtendi: sic nec in illa solemnitate tẽpus erit aliquid congregandi. Vnde magnã indigentiam tũc habebunt qui sibi non prouiderint, præcipue cum non sit ibi locus mendicandi, nec aliquid accipiendi mutuo. In festiuis diebus deberet homo admirari delicias illius solemnitatis, & accendi ad desiderium earum. Bern. Quid est quod non optamus etiã per medios enses, si oporteat declinare tantam miseriam, & ad tãtam accelerare gloriam? Gregor. quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Ezech. 16. *Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris quæ respicit ad orientem, erit clausa sex diebus in quibus opus fit: die autem sabbati aperietur.* Porta ista respiciens ad orientem, est meditatio de Deo à quo ortum habemus. Cui meditationi non possunt homines itendere ferialibus diebus propter terrena opera: ideo deberent ei intendere diebus quietis. Et sicut solemnitates præsentes figuræ sunt æternæ solemnitatis: sic vigiliæ quæ præponuntur festis figuræ sunt tẽporis penitẽtiæ vnde in hoc quod vigiliæ festis præponuntur ostenditur qua via sancti ad gloriã illius solẽnitatis peruenerunt, & qua via oporteat nos ire si ad eam volumus peruenire. Bernard. Vniuersum tẽpus pœnitentiæ quædam vigilia est solemnitatis futuræ & æterni sabbati quod præstolamus. Nec causaberis vigiliæ diuturnitatem, si æternitatem solemnitatis attẽdas. Sicut B. Bernard. tangit. In festis istis vigilia æqualis est festo. Festum enim diurnum præcedit vigilia diurna: sed solemnitatem æternã præcedit vigilia, quasi vnius diei comparatione illius solemnitatis: iuxta illud Psal. *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt.* Psal. 89. Sed sunt qui volũt facere festum stultorum. Prius enim volunt facere festum, quam vigiliam. Illorum festum quasi diurnum est: vigilia vero æterna erit. Ipsi faciunt festum in hoc mundo, vigiliam cum diabolo in inferno. Non in pane & aqua, imo erunt per infinita millia annorum, quod lingua eorum ardebit igne, & vnicam guttam aquæ habere non poterunt. Argumentum ad hoc Luc. 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petiit guttam aquæ, & nondum habet. Tertio debet meditatio versari circa teipsum, vt videas in quo statu es. Genes. 3. *Adam* Teipsum *vbi es?* Et vt excogites *defectus tuos, &* quomodo facilius ad *salutem poteris* peruenire. Quarto vero *debet* versari Statum. meditatio circa sanctum cuius festum celebratur. Circa quem tria debemus attendere. *Auxilium* sancti, *exemplum* eius, *confessionem* nostram, sicut docet B. Bernard. Auxilium sancti, quia potens in terra, potentior in cælis est ante faciem Domini Dei sui. Si dum adhuc viueret misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius quanto verius cognoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, sed augmentauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incompassibilis factus est: sed

Solennitatem futuram.

Et hic tria in sancto consideranda.

nunc potius induit sibi viscera misericordiæ cum ante fontem misericordiæ assistat. Est & alia causa quæ magis vrget sanctos vt solliciti sint de nobis: quia iuxta vocem Apostoli, *Deus prouidet nobis ne sine nobis consumentur.* De exemplo planum est, sed & diligẽtiori intuitu confusionem nostram interim inspiciamus, quia homo ille similis fuit nobis, passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid est ergo quod non solum difficile, imo impossibile credimus, vt faciamus opera quæ fecit? Sic igitur in solemnitatibus sanctorum gaudere & confundi deberemus. Gaudere quia tales & tantos patronos præmisimus. Confundi, quia eos imitari non studemus. Ita hoc semper gaudium nostrum in hac valle lacrymarum pane lacrymarum condiri debet.

Quod vacandum sit orationi in festiuitatibus.

ORationi etiam vacandum est in festis sicut & sanctæ meditationi. Meditatio enim & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cælũ ascendendum est. Ascẽdamus duob. pedibus, meditatione & oratione. Meditatio quid desit docet, oratione desit obtinet. Tunc etiam intendendum est eleemosynarum largitioni: iuxta illud 2. Esd. 8. *Comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi.* Sed multi hodie nihil horum obseruant propter quæ solemnitates institutæ sunt: quia nec à terreno opere vacant, nec pondera peccatorum deponunt: sed amplius peccant in festis quam in aliis diebus, & neglecta vtilitate animæ, deliciis corporalibus intendunt. Contra illos qui à terreno opere non cessant, primo potest valere quod legitur Numer. 15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quem Moyses & Aaron recluserunt in carcerem, requirentes à Domino quid de eo facerent. Dixitque Dominus ad Moysen: *Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra,* quod factum mysticum est, Ligna spiritualiter scindit, qui materiam ignis infernalis sibi colligit: qui lapidandus est, id est duris obiurgationibus increpandus est, qui non vult cessare in festis quin mala ad suum incendium colligat. Potest etiam valere contra peccatum horum, si ostendatur magna ingratitudo & peruersitas, quæ sunt in hoc peccato.

Oratio & meditatio quasi duo pedes quibus cælum ascendimus.

De ingratitudine non obseruantium diem Dominicum.

NOtandum ergo, quod illi qui Dominicum diem non obseruant, ingrati sunt Deo de creatione mundi, & de hoc quod pro eis voluit nasci in valle huius miseriæ, & de beneficio quod mũdo contulit in die Resurrectionis, & in die Pentecostes, quando Spiritum sanctum misit in discipulos suos. Omnia enim hæc in die Dominica facta sunt, propter quæ dies illa celebris habenda est. Tales peccant in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. In Patrem, cuius potentia mundum creauit. In Filium, cuius sapientia mũdum redemit. In Spiritum sanctum, qui tali die missus est in mundum. Ipsi ingrati sunt suo creatori, redemptori & consolatori. Bene deberent aliquid pro Deo facere die illa, qua Deus mundum fecit pro ipsis. Bene deberent cauere à morte sua in die illa, qua filius natus est pro eis: deberent etiam cauere à casu in honorem Dominicæ resurrectionis: non deberent etiam Spiritum sanctum ab hospitio suo repellere in die ila qua Ecclesiæ datus fuit.

Non obseruantes diem dominicum in SS. Trinit. peccant.

Quadruplex ratio, quare celebrare debemus sabbatum in honore Beatæ Mariæ Virginis.

ET notandum quod sicut quadruplex ratio assignatur, quare dies Dominica celebris habeatur, sic potest quadruplex ratio assignari quare Beatæ Virgini in sabbato potius honor exhibetur, quam

aliis diebus. Prima ratio est, quia beata Virgo in Sabbato, in quo Deus fuit in sepulchro, sola in fide stetit, Apostolis discedentibus. Secunda ratio est, quia sicut à ieiunio sextæ feriæ fit transitus per Sabbatum ad solemnitatẽ Dominicæ: ita à miseria præsentis vitæ vel peccati fit trãsitus ad statum gloriæ vel gratiæ per beatam Virginem. Tertia ratio est, quia tali die multoties legitur beata Virgo miracula fecisse, & beneficia peccatoribus præstitisse. Quarta ratio est, quia apud Græcos fuit quædam imago beatæ Virginis, cuius velamen à nona sextæ feriæ diuina virtute recedebat, & post nonam sabbati similiter Dei virtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit esse, vt ostenderetur, quòd præcipuè tali die facies beatæ Mariæ Virginis peccatoribus orantibus intendebat, propter quod Græci diem illam solemnitatem dixerunt. Deinde consuetudo illa ad Latinos transiuit quantum ad hoc, vt in illa die specialis honor beatæ Virgini exhibeatur. Valdè peruersi videntur esse, qui nolunt in festiuis diebus à terreno opere vacare, qui potius volunt laborare in seruitio diaboli, quàm quiescere in seruitio Dei? quin potius eligunt statum miseriæ, vt in sudore vultus sui pane vescantur suo, quàm statum ante peccatum sine sudore panem suum comedant, potius volũt hîc inchoare infernum suum, quàm paradisum. Quædam inchoatio paradisi est, quies solemnitatum: potius volunt laborando ire in infernum, quàm quiescẽdo ire in paradisum. Ecclesia per quietem solemnitatum vadit celeriùs in paradisum, quàm per laborem ferialium dierum, quod figuratum est in hoc quod legitur Actuum, quòd mons Olíueti erat iuxta Ierusalem, sabbati habẽs iter, vt per montem Olíueti Ecclesia designetur, quæ per quietem solemnitatum in cælestem Ierusalem tendit. Contra illos, qui pondus peccati in festis nolunt deponere, primò, videtur esse illud quod legitur 2. Esd. vltim. quòd Neemias die Sabbati clausit portas Ierusalem, ne inferrent venalia, & comminatus est eis, si secundò hoc facerent, quòd poneret in eos manus. Tales, qui pondera peccatorum in festis deponere nolũt, valdè peruersi sunt: potius enim volunt portare onus diaboli graue, quàm onus Christi. Quòd onus Christi sit leue, habetur Matth. 11. Quòd onus diaboli, scilicet peccatum, sit graue, habetur ex illo verbo Psalm. *Sicut onus graue, grauatæ sunt super me.* Et ex hoc quod Zachariæ 5. figuratur iniquitas per talentum plumbi. Tales potius volunt portare onus quod demergat eos in profundũ inferni, quàm onus, pro quo detur eis gloria paradisi. Et cùm ipsi non permitterent asinum suum oneratum esse vltra quod debeat, sibi ipsis hoc nullo modo compatiuntur, nec in festis, nec in aliis diebus. Portitores ad collum videntur esse diaboli. Benè apparet quòd malum dominum habent, qui nec festis diebus permittit eos quiescere. Diabolus videtur esse dominus eorum, de quo scriptum est Iere. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Peccator, non solùm seruus diaboli est, imò est quasi pecus ipsius. Vnde super illud, Misit in eos iram indignationis suæ, *dicit in* Gloss. Tantum potest diabolus *in homine malo*, quãtum homo in *peccato suo.* Item Psalm. *Contritio & infælicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt* Psal. 13. Impietas, quæ in eis est, non permittit eos quiescere. Vnde Esa. 57. *Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.* & Thr. 1. *Peccatum peccauit Ierusalem: propterea instabilis facta est.* Muscæ quæ vexauerunt Ægyptios, eòs vexare videntur. Vnde Gregorius: Israel sabbatum accepit in munere: Ægyptus percutitur muscarum multitudine. Magis bestiales videntur esse tales, quàm asina Balaã, in hoc quod ipsa conquesta est de domino suo, qui iniquè agebat in eam: vt legitur Num. 22. Ipsi autem nesciunt conqueri de domino

Festis maximè diebus peccata confitẽda.

mino suo diabolo, qui adeo inique agit in eos. Fatuus videtur esse, qui pro talibus petit requiem æternam post mortem eorum, cum ipsi in vita sua nunquam requiem amauerunt, præcipue cum scriptũ sit in fine Esai. *erit sabbatum ex sabbato*. Ex quieto enim mentis in præsenti sequitur requies in futuro. Et dicit Dominus Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*: & miseri fugiunt eum. Clamat autem diabolus contrariũ, & miseri homines currunt ad eum. De illis autem qui magis peccant in festis quam in aliis diebus, notandum quod ipsi sunt valde fatui & peruersi: in tempore sancto non sancte volunt viuere, similes illis qui extra Ecclesiam cauerent à peccato, & in Ecclesia se omni immunditiæ exponerent. Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse valde malus reputaretur. Quomodo ergo non multũ peccant qui in diebus Dominicis fornicantur? Citius enim posset cõcedi quod aliquis in omnibus festis araret vel foderet, quam quod semel in die Dominica fornicaretur. Non ideo instituit Ecclesia, vt in festis cessaretur à terrenis officiis, quæ bona sunt, vt malis intenderetur spiritualibus, quæ meliora sunt. Festa instituta sunt ad gratiam sanctorum acquirendam, & ipsi eorum iram prouocant. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant: nec à peccato cupiditatis tunc cessant, vel in aliquo sibi cauēt, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiæ, & lasciuiæ, & ceteris vitiis se exponunt, amplius offendunt Deum in Dominica vna, quã per totam septimanam. Non videntur talia festa esse Dei. Iam vidētur impleuisse dæmones in magna parte quod intendebant. Iam enim in magna parte quiescere fecerunt dies festos Dei à terra. Solemnitates Ecclesiæ jã pro magna parte similes illis factæ sunt, de quibus legitur Esai. 1. *Solemnitates vestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta: laborauit sustinens*. Et Thren. 1. *Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius*. Illi vero qui in festis vtilitati corporis vacant, & deliciis corporalibus, & ornatui corporum, similiter valde peruersi sunt. De ancilla enim dominam faciunt, & festum, quod deberent facere Deo cæli, faciunt suo ventri. Hi sunt, *quorum Deus venter est*: vt legitur ad Philippenses 3. *Hi non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt*. Ad Romanos 16. Cõtra solemnitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est onerare ventrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse per ieiunium. Et Leuit. 23. *Sabbatum requietionis est, affligetisque animas vestras*. Ipsi credunt, vt videtur, quod festa ideo instituta sint, vt refectioni vnius sacci possint vacare, & impletioni vnius vasis immundi, scilicet ventris. Ideo Dominus cõminatur eis miro modo Malach. 2. Vix auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus sanctus eam per prophetã diceret. Sic enim legitur ibi. *Dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, dicit Dominus*.

Peruersissimi, qui festis diebus peccata peccatis addunt.

De obedientia contemnentium excommunicationem, & quod valde timenda sit.

SEquitur de obedientia eorum qui cõtemnunt, quando ab Ecclesia excommunicantur. Et notandum in primis, quod duæ sint species excommunicationis, scilicet maior & minor. Minor separat à sacramentis Ecclesiæ: maior separat ab ingressu Ecclesiæ, & à communione fidelium, & à sacramentis, & hæc dicitur anathæma. Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multum excommunicatio. Primò timenda est, quia est ictus gladii spiritualis, qui magis timendus est, quam materialis. De his gladiis legitur Luc. 22. *Ecce duo gladij hic*. Aug. etiam dicit de illo qui

Species excommunicationis duæ. Rationes cur excommunicatio timenda.

excommunicatur quod grauius est hoc illi, quam si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si in flammis exureretur. Secundo timenda est excõmunicatio, quia excommunicatus est vt homo valde infirmus, qui nullum remedium vel medicinam potest habere: ipse enim separatus est à sacramentis Ecclesiæ, quæ sunt quasi medicinæ. De quib. medicinis legitur Eccl. 38. *Vnguentarius faciens pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiens sanitatis.* Tertio vero timenda est, quia excommunicatus est velut homo captus ab hostib. suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est à cõmunione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ fiunt ab Ecclesia. Ipse est similis illi, qui cecidit in foueam sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo væ illi. Ecclef. 4. *Væ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se.* Et contrario vero dicitur Prouerbior. 18. *Frater qui adiuuatur à fratre quasi ciuitas firma.* Quarto timenda est etiam, quia excommunicatus est quasi infirm⁹ habens morbum infectiuũ, qui à consortio hominũ eiicitur: Ideo lepra ab omnibus timetur, quia morbus cõtagiosus est. Et multi sũt qui dicunt: Alias infirmitates det mihi Deus, si sibi placuerit, sed à lepra me custodiat. Excommunicatio velut lepra spiritualis est. Vnde lepram Mariæ figurata est Numeri 12. Et in hoc excommunicatus deterior est cæteris peccatoribus: quia si alii peccatori loquor, vel alicui communico, qualiscunque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed in excommunicato magnum est periculũ, vnde aliqui sunt qui potius eligerent mori, quam semel communicare cum deliberatione alicui excommunicato, & in casu non concesso. Et in veritate melius esset comedere cum porco, quam cum excommunicato. Deterioris enim conditionis in hoc videtur esse excommunicatus, quam infidelis. Vnde 1. ad Corrinth. 5. *Si quis frater nominatur inter vos, & est fornicator, aut auarus, &c. Cum huiusmodi nec cibum sumite* Augustinus: Eam nominationem intelligi voluit Apost. quæ fit in quenquam cum sententia in ordine iudiciario & integritate profertur. 1. ad Corinth. 10. sic legitur *Si quis infidelium vocat vos ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis oppositum fuerit, manducate.* Quinto timenda est excommunicatio, quia excõmunicatus est quasi canis, cui quia immũdus nõ licet intrare in Eccles. Et in veritate magis offenditur Deus, quod ipse intrat Ecclesiam Dei, quam si vnus canis intraret. Apocal. vlt. *Foris canes.* Et Eccl. 13. *Quæ communicatio sancti ad canem?* Sexto timenda est excommunicatio, quæ est quasi membrum abscissum à corpore, quod nullius valoris est. quid valet manus abscissa à corpore? & sicut super omnia timenda est abscissio membri à corpore eius: sic nihil magis timere debet Christianus, quam separari à corpore Christi, quod est Ecclesia. Vnde Augustin. super Ioan. Nihil sic debet formidare Christianus, quam separari à corpore Christi. Iam non est membrum eius, iam non vegetatur spiritus eius. Septimo timenda est excommunicatio, quia homo excommunicatus similis est palmiti abscisso à vite, qui minoris valoris est quam ceteri rami, postquã abscissus est cũ valde vtilis sit, cum viti adhæret. Abscissus valet ad hoc vt in ignem ponatur: ex aliis ramis multa vtilia fieri possunt, sed non sic ex palmite. Vnde Ezechielis 15. *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? Numquid tolletur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus vt dependeat in eo quodcumque vas? ecce igni datum est in escam.* Et Ioan. 5. *Sicut palmes non potest facere fructũ à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.* Octauo timenda est excommunicatio: quia ille, qui excommunicatur, satanæ traditur

Sicut Ecclesia hæreticos conuictos relinquit seculari potestati: ita illos qui excommunicantur, potestati satanæ traditur. Vnde Augustinus: Omnis Christianus, qui à sacerdote excommunicatur, satanæ traditur. Quomodo? quia extra Ecclesiam diabolus sicut in Ecclesia Christus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab Ecclesiastica communione remouetur. Et Apostolus 1. ad Corinth. 5. *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi sathanæ.* Et loquebatur de Corinthio fornicatore, qui erat excommunicandus. Nono timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est sicuti infidelis. Vnde Matthæi decimo octauo, dicit Dominus de excommunicando: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Decimo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus videtur esse deterior quam gentilis, est enim quasi apostata à Christiana religione. Vnde communiter dicuntur excõmunicati esse extra legem & extra Christianitatem: & sicut deterioris conditionis est, qui ab aliqua religione apostatauerit, quam ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus est ab ordinibus susceptis, deterioris videtur esse conditionis, quam qui nunquam ordines suscepit: ita qui extra Christianitatem positus propter culpam suam, deterioris est conditionis, quam qui nunquam Christianus fuit. Vnde super illud: *Sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Dicit Gloss. Detestabilior est, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam aperte infidelis. Iudæus aliquam legem habet, licet non sibi sufficientem. Gentilis etiam aliquam legem habet, saltem naturalem: sed excommunicatus nullam videtur habere, quum ille extra legem Christianorum dicatur esse, & non sit Iudæus vel gentilis. Inutilis etiam videtur esse quo ad Deum, & quo ad mundum. *Homo enim apostata vir inutilis est*, vt legitur Prouerb. 5. Vndecimo timenda est, quia isto peccato diabolus multos lucratur. Vnde quidam diabolus loquens in quodam dæmoniaco post multas adiurationes cuiusdam boni viri, dixit ei, quod hoc erat peccatum quo plures lucrabatur. Vnus enim excommunicatus vna die quandoque facit peccare centum personas, dum facit eas communicare sibi. Duodecimo timenda est excommunicatio, quia valde damnosa est: aufert enim homini partem suam de omnibus missis & aliis bonis quæ fiunt in Ecclesia Dei, quod non est paruum damnum. Quis enim digne sufficeret æstimare valorem vnius missæ? Et hæc quæ dicta sunt, de maiori excommunicatione intelligenda sunt.

De obedientia contemnentium minorem excommunicationem.

Sequitur de peccato eorum, qui contemnunt minorem excommunicationem, & ideo non timent communicare cum excommunicatis, licet communicando minorem excommunicationem incurrant. Et notandum quod ille qui communicat cum excommunicato, peccat in se, & in eum cui communicat, & in illum pro cuius iniuria excommunicatio lata est, & in matrem suam Ecclesiam, & in patrem spiritualem fert sententiam, & etiam in patrem cælestem. In se peccat, quia non cauet sibi ab eo qui habet morbum contagiosum: in quo videtur minus se amare, quam porcum suum. Porcus enim suus bene caueret ab alio porco qui morbum contagiosum haberet. In eum etiam cui communicat, peccat: quia, cum ipse sit infirmus ad mortem, ipse aufert ei remedium, & saltem

minus efficax reddit, dum confusionē ipsius minuit, per quam corrigi debuit. Eccl. 4. *Est confusio adducēs gloriam.* Et Dauid: *Imple facies eorum ignominia, &c.* Et Mich. 4. *Egredieris de ciuitate, & venies in Babylonem, ibique liberaberis.* Peccat etiam in eum, & pro cuius iniuria excommunicatio lata est, quia aufert ei rem suam. Peccat etiam in Ecclesiam, quam malo exemplo corrumpit, & cuius societati præponit societatem eorū, qui sunt vt leprosi, imo sicut canes & porci: peccat etiam in Patrem spiritualem, cuius sententiam contemnit. Peccat etiam in Deum, quem in ministro suo spernit. Luc. 10 *Qui vos spernit, me spernit.* Ipse potius amat priuari mensa Dei, id est, altari, quam mensa ex communicati: & potius amat societatē diaboli quam filiorum Dei. Ideo merito in inferno socius erit diaboli. Quidam ait in vitis patrum: Qui non vult Ecclesiæ ianuam humiliatus ingredi, necesse habet in ianuam inferni non sponte damnatus intrudi.

De peccato indiscretè præcipientium.

SEquitur de peccato indiscretè præcipientium. Et notandū est, quod multis modis indiscretè præcipit, vel cum superbè præcipit: iuxta illud Ezech. 34. Quod perierat, non quæritis: & cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Senec. Remissius imperando melius paretur. Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens, facilius sequitur, quàm ducatur. Item indiscrete præcipit, qui minia vel nimis grauia præcipit. Matth. 23. *Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, &c.* Act. 15. *Quid tentatis Deum, iugum imponere super ceruices discipulorum quod nec nos neque patres nostri portare potuimus?* Item indiscretè præcipit, qui præcipiendo sensum suum sequitur, sicut illi quibus Dominus dicit Matthæi 15. *Irritum fecisti mandatum propter traditiones vestras.* & Postea: *Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Item indiscretè præcipit, qui non beneplacitum Dei, nec vtilitatem subditorum, sed propriā vtilitatem præcipiendo quærit. Et notandum quod prælatus in præcipiendo deberet esse minister Dei, & deferre mandatum eius ad subditos, & mandando deberet Deo seruire subditis, vnde Augustin. in li. de morib. eccles. vbi ostendit omnem virtutem esse amorem Dei: dicit quod iustitia est amor soli amato seruiens, & ideo recte imperans.

Sex quæ debent prohibere prælatos à multitudine præceptorum.

SEx vero sunt quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum. Primum est hoc, quod primis parentibus leguntur duo præcepta fuisse facta. Genes. 2. *Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* Et alterum eorum transgressi sunt. Secundum est hoc, *quod nitimur in vetitum semper, cupimusque negatum.* Sicut impetus aquæ crescit obice inuento, sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam propter prohibitionem. De nullo alio fructu paradisi *leguntur* primi parentes comedisse, *nisi de fructu* vetito. Vnde ad Ro. 7. *Sine lege peccatum mortuum fuerat*: & subditur paulo post: *Sed cum venisset mandatum: peccatum reuixit.* Item eiusdem 5. *Lex subintrauit, vt abundaret delictum.* Tertium est hoc quod prælati potius deberent onera subditorum portare, quam grauare. Vnde Bernard. loquens prælatis: Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum opera potius portare deberetis? & 4. Reg. 2. dicit Eliseus ad Eliam: *Pater mi, currus Israel & auriga eius.* Prælatus debet esse vt auriga, vt subditos regat, & currus vt onera portet. Quartum est hoc, quod qui nimis emungit, elicit sanguinem, vt legitur Prouerb. 39. Prælati

deberent esse vt matres, lac dulcis doctrinæ subditis propinando: sed aliqui hodie pro lacte propinant sanguinem peccati. Quintum est exemplum Christi dicentis Matthæi 11. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Ipse etiam legem nouam dedit Matthæi 5. Non imperando, sed dulcedine præmii ad legis attrahendo amorem. *Beati*, inquit, *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sextum est, quod prælati adiutores debent esse salutis. Qui autē multa præcipiunt, potius salutem impediunt. Et notandum quod valde impii sunt tales prælati. Ipsi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot eis laqueos ponunt. Vnde accidit quod quem non strangulat vnus laqueus, alius strangulat: & quem non capit diabolus laqueo vno, capit alio. Ipsi occasiones mortis ponunt iuxta filios suos, qui quasi phrenetici sunt, quum deberent eos elongare ab eis. Ex morsu pomi venenati sunt homines quasi phrenetici, nisi per gratiam Dei sanati sint: & ideo noxia appetunt. Tales etiam prælati adeo arctant viam paradisi, quod quādo aliquis vult pedem ponere in via, ipse ponit extra viam. Ipsi etiam paruulos vnius diei conualescentes à magna infirmitate ita onerant, quasi essent fortes & sani. Paruuli vnius diei sunt, qui ad pænitentiam veniunt. Ipsi etiam conualescunt à magna infirmitate. Nullus tyrannus tot iniungit sub pæna mortis temporalis, quot ipsi iniungunt sub pæna mortis æternæ.

Contra nimietatem præceptorum in claustro.

SPecialiter vero reprehensibilis est nimietas præceptorum in claustris. Hoc est vnum illorum trium, quæ solent religionem destruere. Argumentum habemus de hoc Genes. 2. in prima religione quæ fuit in paradiso terrestri, in qua duo præcepta data fuerant, & contra vnum eorum factum est. Secundum est singularitas, de qua exemplum habemus Esa. 14. De religione superna, à qua Lucifer hoc peccato eiectus est. *Sedebo*, inquit, *in monte testamenti, &c.* Alii ministrabant, iuxta illud: *Millia millium ministrabant ei, &c.* Tertium est, amor temporalium, de quo habemus exemplum. Act. 5. de Anania & Saphira, qui de abbatia Petri occasione temporalium, perierūt. Sicut claustrales caueant ab aliis occasionibus peccandi, sicut à multiloquio in quo non deerit peccatum, vt legitur Prouerb. 10. & à iuramento ex quo sequitur frequenter periurium: sic deberent cauere à nimietate præceptorum, ex qua frequenter sequitur transgressio.

Contra nimis facilè excommunicantes.

SEquitur de peccato eorum, qui nimis de facili excommunicant. A quo peccato deberent cohibere specialiter ista quatuor, scilicet excommunicatio, quæ est abscissio membri à corpore ecclesiæ. Vnde omnia illa remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, sicut membro infirmo adhibentur primo multa remedia, & si valere non possunt remedia, rescinditur, ne totum corrumpatur. Secundum est nobilitas corporis, à quo per excommunicationem membrum rescinditur. Corpus enim illud corpus Christi est mysticum, scilicet ecclesia. Si rex Franciæ haberet infirmitatem in membro, non de facili abscinderetur membrum illud. Cum quanta igitur cautela abscindendum est membrum de corpore Christi? Totum corpus Ecclesiæ contremiscere deberet, quando vnum membrum deberet inde abscindi: sicut accidit in corpore humano, quod totum corpus contremiscit si vnum membum sit amputandum. Tertium vero hoc est, quod quando aliquis excommunicatus, ipso gladio quo percutitur, sathanæ traditur

sine consilio & auxilio relinquitur, vt prius ostensum est. Non debet autem parua causa esse, pro qua mater filium gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortem sine consilio & auxilio relinquit. Quartum vero est hoc, quod frequentius excommunicationem non sequitur vtilitas, quam solebat consequi. Excõmunicatio enim ad hoc solebat fieri, vt illi qui excommunicabantur corriperentur, ne populus exemplo eorum corrumperetur: hodie autem contrarium accidit, & frequenter qui excommunicantur excommunicationem contemnunt, & ad peccata fræna relaxant. Alii etiam corrumpuntur, quia communicant eis. Vnde remedium versum est in venenum. Ideo raro essent faciendæ excommunicationes, pręcipue generales, & raro essent constituendi canones latæ sententiæ.

De sententia iusta vel iniusta.

ET notandum quod ad hoc quod sententia sit iusta, requiruntur tria, scilicet quod fiat ex certa causa sufficiente, & zelo iustitiæ, & ordine iuris obseruato. Deficiente vero aliquo istorum iniusta est, tamen ligat ex quo lata est ab illo iudice qui habet super hoc iurisdictionem canonicam. Et reseruanda est ab Ecclesia militante. Fallit tamen hoc in duobus casibus. Vnus est, quando lata est sententia post legitimam appellationem: alius quando continet intolerabilem errorem. Intolerabilem errorem intelligo, cum sic dixit excommunicans, Excommunico te, quia credis in Deum, quia non fornicaris, quia obediens es prælatis tuis, & similia. Excommunicatus vero iniuste, sustinere debet patienter, & humiliter excommunicationem, & præsentare se excommunicatori, offerens canonicam satisfactionem si in aliquo offendit, & sic instanter postulare absolutionem, si sic fecerit, erit ei ad meritum. Vnde Augustin. Qui iustus est, & iniuste maledicitur. præmium illis redditur. Item Augusti Aliud est scella terrena, aliud est tribunal cæleste: ab inferiori accipit sententiam, à superiori coronam.

Cap. XXXIX.

De peccato vanæ gloriæ.

SEquitur de peccato vanæ gloriæ, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundo ponemus diuisionem vanæ glorię Tertio vero remedia contra illud peccatum. Est autem vana gloria secundum August. indicium hominum de aliquo bene opinantium: secundum, Tullium vero vana gloria est magni dicti vel facti frequens fama cum laude. Quid vana gloria

De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

AD detestationem vero huius peccati possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Prou. 27. *Ne glorieris in crastinum.* Et illud Hier. Non quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. qui laudē non appetit, contumelias *non sentit.* Secundo vero possunt valere *ad hoc* exēpla. Inter quæ præcipuum *est* exemplum Christi. Exemplum vanæ gloriæ vitādæ dat Christus Mat. 10. vbi duobus cæcis, quibus oculos aperuerat, dixit: *Videte ne quis sciat.* Et Mat 8. dixit leproso curato: *Vide nemini dixeris.* Et eiusdem 14. vbi miraculo facto de quinque panibus & duobus piscibus, compulit discipulos statim ascendere nauiculam, ne vanam gloriam haberent de aliquib. quæ audierant de miraculo. illo& Luc. 10. vbi reprehendit discipulos suos, qui gloriabā- tur de miraculis factis. *Videbam*, inquit, *sathanam sicut fulgur de cælo cadentem.* Et Ioannis octauo. *Ego gloriam meam non* Exempla fugiendæ vanæ gloriæ.

quæro, &c. Multi etiam antiqui patres fatuos se simulauerunt, vt cauere sibi possent à vana gloria. Vnde cum quidam senex in spelunca sua requiescens rogaretur multis precibus à quodam seculari sibi ministrante, vt veniret orationem facturus super filium suum defunctum, & dum ille iret ad funus, occurrunt ei multi cum lampadibus suis in occursum eius, quia sanctus homo erat, & quum videret senex, simulauit se stultum, expolians se vestimentis mittens ea in flumina, & stans nudus lauabat ea. Secularis autem qui ministrabat seni, erubuit, dicens populo: Reuertimini, senex noster perdidit sensum suum, & veniens ad senē quæsiuit quare hoc fecisset, quia omnes dicerent: Dæmonium habet senex. Cui respondit senex: Et ego volebam hoc audire. Tertiæ potest valere ad detestationem eius peccati vanitas, quæ in ea est. Tantæ autem vanitatis est peccatum istud, quod licet omnia, quæ sub sole sunt, vanitas sint, tamen vana gloria quasi vanissima, hoc nomen sibi appropriauit. Potest autem dici vana gloria, & quia valet nihilum, & quia vadit ad nihilum. Nihilum valet, quia nec corpori, nec animæ valet, imo plurimum animæ nocet. Naturale autem est, quod apprehendens in re apprehensa delectetur, & non econuerso: vt visus delectatur in viridi colore, & non color viridis delectatur ex eo quod videtur: sic videtur, quod aliquis non debeat delectari ex eo quod creditur talis vel talis, sed potius illi qui vident eum bonum, debent in eo delectari. Præterea quæ vtilitas est chimeræ ex eo quod est in opinione hominum? vel montibus aureis, ex hoc quod finguntur vel imaginantur ex hominibus? Sic nulla vtilitas videtur esse homini ex hoc quod magnus est in opinione hominum. Qui autem appetit quod sit magnus vel bonus in opinione hominum appetit, vt videtur quod habeat tale esse, quale habet chimera. Ad nihilum etiam vadit vana gloria. Cito enim fit ignominia superbi gloria, vt dicit Sen. Sicut potest apparere in Domino Iesu Christo, qui in tanta gloria in Ramis palmarū in Ierusalem susceptus est, & post ab eodem populo in eodem loco, & in eodem tempore paucissimis diebus interpositis, crucifixus est: vnde dicit Bernardus vbi prius dictum fuerat ei: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, dictum est postea: *Tolle, tolle, crucifige eum:* & qui prius vocatus fuerat *Rex Israel*, postea audiuit: *Non habemus regem, nisi Cæsarem.* Et cui prius vestimenta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. Quartò potest valere ad detestationem huius peccati fatuitas magna, quæ est in ea: quam fatuitatem insinuat Dominus. Matthæi 25. vbi per fatuas virgines amatores vanæ gloriæ intelliguntur.

De octo vanitatibus quæ sunt in vane gloriosis.

Et possunt octo fatuitates assignari quæ inueniuntur in eo qui amat vanam gloriam. Prima est, quod ipse permittit sibi illudi vilius, quam illuderetur alicui cæco. Dicit enim diabolus ei: Aperi os tuū, & ego implebo illud: & imponit ei diabolus, quum os desiderii aperuerit, vanam gloriam, quæ nihil est, iuxta illud verbum Domini Ioan. 8. *Si ego gloriam meam quæro gloria mea nihil est*, & fatuus credit os desiderii sui posse impleri. Secunda fatuitas est, quod vanam gloriam, quæ est ad instar puncti, gloriæ æternæ præponit: vnde Gregorius; Stultū est inde trāsitoria quærere, vnde æterna possumus habere. Tertia fatuitas est, quod ipse ponit thesaurum suum in arca sine claue & sine sera, quum possit eam ponere in arca securissima, scilicet in arca conscientiæ. Bernardus Fidelissimus sumet custos, non tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam suam, arcæ sine claue, & sine sera,

nullæ, quæ omnino clausuræ nocere volenti. Non tutum plane, sed stultum est ibi thesaurum tuum recondere, vbi non valeas resumere cum volueris. Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cum vtique pro meo libitu vel te laudare possim, vel derogare tibi. Sanum vas & inconcussum est conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens, nullo quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui scrutatur etiam profunda Dei: quidquid ibi reposuero, securus sum, quia non perdam, seruauit viuo, defuncto restituet. Nam quocunque vado, ipsa mecum iter facit, secū ferens depositum quod seruandum acceperat: viuo adest, mortuum sequitur vbique gloria, vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. Quarta fatuitas est, quod pretioso illo, quo potest emere regnum æternum, emit infernale patibulū. Quinta fatuitas est, quod ipsa non curat qualis sit, sed qualis dicatur Chrysostomus: Hypocrita, vt quid non vis esse laudabilis, qui vis vt lauderis? quod si formosum est apparere, formosius est esse. Sexta fatuitas est, quod ipse care emit quod nihil scit valere scilicet quod homines ferunt bonum testimonium, illud à Deo, qui est eius iudex, non recipi. Bernard. Vt quid alieno vel meiipsius testimonio cōtentus sum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude dignus inueniar? si ante tribunal vestrum iudicandus astarem, merito de laude vestra gloriarer: nunc autem cum solius Christi iudicio sim præsentandus, quantæ insaniæ est mei vel alterius iudicio gloriari? sicut dicitur 1. Ioannis 5. *Tres sunt qui dant testimonium in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus.* Et horum testimonio stabitur in omnibus. Septima fatuitas est, quod ipsi volunt se regere secundum verba eorū, quos sciunt fatuos esse, scilicet histrionum & aliarum vilium personarum. Octaua fatuitas est, quod amator vanæ gloriæ rem istam amat, quam melius posset habere si non amaret: quia secundum verbum Philosophi, hoc solum habet vana gloria, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit.

Quomodo hoc peccatum sit contumeliosum Deo, & nociuū proprio subiecto.

QVinto potest valere ad detestationem huius vitii, si ostendatur quā contumeliosum sit illud peccatum Deo, & quam nociuum homini. Amator enim vanæ gloriæ, contempto Deo, creaturā deificat, & se facit principium, dum de operib. factis gloriatur, quasi à se ea habuerit: & proximū suum finē constituit, dū omnia opera sua facit, vt videatur ab hominib. & sic idololatrat, cū creaturā α & ω constituat. Ioan. 5. *Quomodo potestis in Deo credere, qui gloriam ab inuicē quæritis, & gloriam quæ à Deo solo est, non vultis?* Amator vanæ gloriæ de ribaldo vno iudicem suum facit, & gloriā quæ ab eo est, gloriæ Dei præponit: quod non est sine magna cōtumelia Dei. Amator etiam vanæ gloriæ, ipsum puluerē vanæ gloriæ Deo præponit. Nocet autem hoc peccatum homini, quia aufert ei bona tēporalia & spiritualia. De tēporalibus autem patet, cū quotidie multi expendant sua propter vanā gloriam: quandoq; etiam corpora sua propter hoc exponūt morti in bellis. Spiritualia etiam bona aufert. Licet enim amator vanæ gloriæ habeat similitudinē bonorum, tamē non habet vera bona. Sapiens: Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus vero simulachra rerum honestarū. Quidā senex in Vitis Patrū: Sicut fieri non potest, vt herba simul nascatur & semen, ita impossibile est vt laudem & gloriā secularium habētes simul & fructū habeamus cœlestem. Bonū etiam in mala conuertit, & in seruitute magna hominē ponit. Est enim seruus amator vanæ gloriæ omniū illorū quorū iudicia timet secūdū illud Apost. 1. Cor. 4.

Amator vanæ gloriæ pulverē Deo præponit. Vana gloria temporalia & spiritualia aufert.

Qui

Qui me iudicat, Dominus est. In potestate etiam est histrionum. Fingunt enim eum talem, qualem volunt, quandoque enim annihilant eum, quandoque magnificāt: seruus etiam est eorundem, ita vt det eis censum: veteres vestes super se, & redimat se ab eis. Membra etiam Dei, id est, pauperes spoliat, vt tales, qui sunt membra diaboli, induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna instabilitate. Bernard. Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli videntur, prout linguis hominum eos laudare vel vituperare placuerit. Ipsi iuxta verbum Psalm. *Ascendunt vsque ad cœlum, & descendunt vsque ad abyssos.* Ipsi decidunt frequenter à cogitationibus suis, & frequenter faciunt talem saltum ad qualem voluerunt Iudæi cogere Christum Luc. 4. Ipsi sunt quasi galli in turribus ecclesiarum positi, & ad omnem ventum mouentur. Eccl. 5. *Non te ventiles in omnem ventum.* Ipsi sunt arundo vento agitata. Ipsi sunt paleæ, iuxta illud Iob 21. *Erunt sicut palea ante faciem venti.* Et August. Adhibe oris iudicium, & scies quid palea, quid granum. Istud vitium magnas vires habet. August. Quas vires nocendi habet vana gloria, non sentit, nisi qui bellum ei indixerit. Quod etsi cuiquam facile est laudem non appetere cùm negatur, difficile est tamen ea non delectari, dum offertur Greg. Aliquantulum facile est humanam laudem non appetere, difficillimum oblatam respuere. Vana gloria illos vincit, qui cætera vitia vincunt Hier. Difficilius arrogantia caremus, quam auro, vel argento, & gemmis. Interdum enim his abiectis gloriosis tumemus sordibus. August. Sunt qui de contemptu inanis gloriæ vanius gloriantur. Amator enim vanæ gloriæ maledictus est. Maledictus enim est, qui partem suam facit deteriorem, quod facit, cùm vanam gloriam prę cæteris rebus elegit. Vana gloria est deterior cæteris possessionibus. Et quia breuior: vnde Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti,* & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab vno aufertur, quum aliis conceditur: & ideò nunquam pacificè possidetur. Quando enim quis ab vno laudatur, ipse vituperatur à multis. Præterea nihil prodest ista possessio, & vltra modum constat: nec solum perditur, imo etiam perdit possessorem suum. Osee 4. *Gloriam eorum in ignominiam conuertam.* Et Apoc. 18. *Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Hoc vitium post alia remanet. Vnde in lib. Posperi: Quum omnia vitia superauerit homo, manet periculum, ne mens sibi conscia potius in se quam in Domino glorietur. Vitium illud inuadit res sacras, quum alia vitia eas fugiant. Committitur etiam hoc peccatum in ecclesia in seruitio diuino, & meliores in ecclesia nititur maculare, scilicet, religiosos: succumbere etiam facit viros religiosos spirituales in bello spirituali, sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus virtutem tribuit ei, qui de victoria dat ei gloriam: sic vires non subministrat ei, qui furatur ei gloriam.

Psal. 106 Quales vane gloriosi. — Vana gloria vincit, vitia vincentes illa. — Post alia vitia remanet.

De diuersis quibus vana gloria comparatur.

Diuersa habet nomina vana gloria.

VLtimo possunt valere ad detestationem huius peccati figuræ, quibus hoc peccatum figuratur in sancta Scriptura. Notandum ergo quòd vana gloria quandoque puluis vocatur. Hic est puluis qui adhæsit pedibus discipulorum, vt legitur Matth. 10. Ideo autem puluis vocatur, vt ostendatur quod sicuti puluis minima pars terræ: sic vana gloria minimum est inter temporalia bona. Et sicut puluis oculum corporis incidēs grauat vel cœcat: sic vana gloria oculum intentionis. Vocatur etiam vana gloria ventus, vt insinuetur fatuos esse qui eam esuriunt, ventus enim hominem inflando ei nocet, potius quam prosit. Ose. 12.

Puluis. Ventus.

Ephraim pascit ventum. Ier. 22. *Omnes pastores eius pascet ventus.* Ventus iste videtur esse lenis, tamen transfert montes à regno Dei ad regnum diaboli: viros sc. spirituales, qui dicuntur mõtes. vnde: *Leuaui oculos meos in montes.* Ventus iste magnas naues submergit in mari huius mundi. Ventus iste valde timendus est. Ducit enim in infernũ quasi imperceptibiliter eos qui vidẽtur ire in paradisum. Vana gloria etiã vocatur oleũ, Matt. 25. vbi dicitur *Quinque fatuæ acceptis lãpadib. non sũpserunt oleũ secũ.* In suauitate enim similis est oleo: in veritate autẽ gladius est insensibiliter hominem occidẽs. Vocatur etiã flos, in hoc quod cito arescit. Es. 28. *Erit flos decidens gloriæ exultationis.* Vocatur etiã vipera Act. 28. vbi legitur, quòd vipera manui Pauli adhæsit: vt ostendatur, quòd sicut vipera si manui adhęserit cito excutitur: sic vana gloria si se immisceat bono operi, cito excutienda est. Figuratur etiã vana gloria per vxorẽ, quam Dominus ipse si solam retinuerat: vt legitur Genes. 39. vt ostendatur, quod Dominus de operib. nostris vult gloriã habere, sed vtilitatem eorũ nobis relinquit. Qui autẽ partem Dei sibi vsurpat, sc. gloriam meritò partem suam amittet sc. vtilitatem vel mercedem æternam. Figuratur etiam vana gloria. Mat. 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. vnde posset multũ timere ille, qui hanc saltatricem videt ante se, præcipuè si cogitet quod millib. hominum caput amputari fecit, non caput asininum, neq; caput sui corporis, sed caput nobilissimum, quod est Christus, amputat. Ideò specialiter timendũ est vitiũ istud, quia insidiatur oculo spirituali, sc. intentioni. qui oculus si nequam fuerit, totũ corpus cœcũ erit. i. tota cõgeries operũ. Matt. 6.

Oleum.

Vipera.

Saltatrix.

De diuisione vanæ gloriæ.

SEquitur de diuisione vanæ gloriæ. Notandum ergo quòd gloria primò diuiditur in vanam & veram gloriam. Vera verò diuiditur in verã simpliciter, & veriorem, & verissimã. Vera gloria est simpliciter bonũ testimonium conscientiæ, quando scil. aliquis nullius peccati conscius sibi est. vnde Apost. 2. Cor. *Gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientiæ nostræ.* Verior verò gloria est, quando dulcedo Spiritus S. manifestè sentitur: quãdo sc. Sp. S. dat testimonium spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Verissima est gloria æterna. Vana verò gloria diuiditur in gloriam diabolicã & humanam. Diabolica est, quando aliquis gloriatur de malitia. Vnde Dauid: *Quid gloriaris in malitia, &c.* Poeta: *Gloria peccati nulla petenda sui est.* Humana verò diuiditur in carnalẽ & spiritualem. Carnalis est gloria mundanorum, quæ est in decore vestium, & huiusmodi. Spiritualis verò est, vt gloria hypocritarum.

Vera gloria diuiditur tripliciter.

Vana gloria dupliciter.

Humana dupliciter.

De his quæ valent ad detestationem gloriæ carnalis.

NOtandum verò est, quòd carnalis gloria cõparatur lumini, quod de nocte videtur, in die verò non: sicut quidam vermes, qui dicũtur nocti lucæ, & sqammæ pisciũ, & ligna putrida: sic apparent diuites huius sæculi nunc lucidi & clari, dum nox est ignorãtiæ & culpæ: in futuro verò tenebrosi erunt, *quando* erit dies Domini magnus, *sc. in die iudicii.* Cõparatur etiam gloria *illa hirũdini,* quæ auis picturata est, *&* velociter volat. Velociter enim trãsit mũdi huius gloria & depicta esse videtur. Vnde Tob. 2. dicitur quod de nido hirũdinũ calida stercora ceciderũt, quæ Tobiam excœcauerunt. Quod verbum expositũ est in tractatu de Auaritia in Apostolo, in quo auaritia diuersis infirmitatib. cõparatur. Gloria etiã carnalis est velut puluis calens oculos hominum excœcans. Est etiã flos, qui à pueris huius mundi, vel potius à puerilibus colligitur. De hoc flore legitur Ier. 48. *Date flores Moab, quia florens egredietur,* &c. Et Esa. 40. *Omnis caro fænũ,*

Vana gloria timenda religiosis. *& omnis gloria eius quasi flos agri.* Gloria ista verè inspicienti ignominia est. vnde 1. Mach. 2. *Gloria hominis, stercus & vermis:* hodie extollitur, & cras non inuenietur. Gloria peccatoris est caro eius, quæ est stercus: i. e. saccus stercorum & vermis, i. e. esca vermium, licet vana gloria ab omnib. hominib. sit timéda, præcipuè tamen claustralib. contẽnenda est. Hier. Prima virtus monachi est, iudicia hominum contemnere. Non solùm non deberet lætari vel gloriari claustralis cũ laudatur, imò deberet turbari. Vnde B. Virgo cùm dixisset eam angelus gratia plenam, & benedictam in mulieribus, turbata est in eius sermone.

De octo remediis contra vanam gloriam.

Absconsio. SEquitur de remediis contra hoc peccatum, & octo sunt remedia contra ipsum. Primùm est absconsio. vnde Esa. 32 *Erit vir sicut qui abscõditur à vento, & celat se à tempestate.* Et in Vitis Patrum: Sicut thesaurus manifestus citò minuitur, ita virtus quęlibet deperit publicata. Nam sicut cera à facie ignis soluitur, ita & anima per laudem dissoluta, ab intentione sua perit. Hoc remediũ figuratum est Exod. 4. in manu Moysi quæ leprosa erat, & cum missa esset in sinum eius, facta est sana. Gregorius: Ille debet publicare bonum quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur.

Demissio. Secundum remediũ est dimissio: sc. vt homo descẽdat ad propriã infirmitatem. Sicut faciunt equitantes quãdo nimius ventus flat, & transeunt per pontem, qui descendunt ne ventus eis noceat: sic qui laudatur, recurrere debet ad infirmitatẽ suam, & videbit se falso laudari: & sic potius erubescat, quam glorietur. Boetius: Qui falso prædicantur, necesse est vt suis laudibus erubescant. In Vitis Patrum, quidam frater requisiuit abbatem Peremenem, si melius esset remotus, quam cum aliis manere. Respondit Abbas: Homo si seipsum reprehendat, vbique potest consistere: si autem se magnificat, nusquam stat. Tertium remedium est, consideratio ignis infernalis, vel purgatorii. Hoc remedium insinuatur nobis Act. 28. vbi Paulus viperam manui adhærentem excussit in ignem: quod spiritualiter fit, quando consideratione pœnæ qua vana gloria punietur, homo vanam gloriam à se abiicit. Quartum remedium est, consideratio gloriæ æternæ: quia secundum Greg. vilescunt temporalia dum considerantur æterna. Et spiritualiter vilescit vana gloria, si consideretur gloria vera. Quintum remedium est, consideratio vtilitatis vanæ gloriæ: quod patet ex hoc quod venalis est, quod notatur Matth. 25. vbi dicitur: *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes,* &c. Testimonium venale repellendum est. Apparet etiam vilitas vanæ gloriæ ex vilitate personarum, apud quas habetur. A vilibus etiam personis quomodo potest quis habere gloriã nisi vilem? Præterea odiunt bonum & diligunt malũ. Et propter hoc testimonium eorum repellendum est, & de bono & de malo. De altero ratione amoris, & de reliquo ratione odii. Amor autem vel odium veritatis nescit iudicium, secundum Bernardum. Sextum remedium est, consideratio magnæ infidelitatis quæ est in hoc peccato. Valde enim infidelis est, qui Deo aufert partem suam quam in bonis suis sibi retinuit. Benè deberet homini sufficere pars illa quam Dominus ei concessit, cùm Domini sint omnia. Exemplum fidelitatis habemus 2. Reg 12. de Ioab principe militiæ, qui sic scripsit ad Dauid. *Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est vrbs aquarum. Nunc congrega reliquam partem populi & obside ciuitatem, & cape eam, ne cum à me vastata fuerit vrbs, nomini meo adscribatur victoria.* Bernard. Re vera

Consideratio ignis purgatorii & inferni.

Gloriæ æternæ.

Vtilitatis vanæ.

Magnæ infidelitatis.

fidelis famulus es, si de multa gloria domini tui, etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nihil in manibus tuis adhærere contingat. Si quis super pauca fidelis inueniretur, ipse super multa bona domini sui constitueretur. Gloria vel laus quædam probatio hominum est, vtrum Deo sint fideles vel infideles: vnde Prouerb. 27. *Quomodo probatur in conflatorio aurum, & in fornace argentum: sic probatur homo ore laudantis.* Septimum remedium est, quod quando offertur homini gloria, ipse offerat eam regi gloriæ, cuius est, dicens: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Et illud: *Gloria in excelsis Deo.* Si quis ita assueuerit, vana gloria non tantam vim habebit contra eum, quantam vim habebat prius. Octauum remedium est, quod homo opus illud, cui vana gloria adhæret, dimittat, cogitans illud opus esse amissum, & potius de illo esse flendum quam gloriandum, quod remedium figuratum est Genes. 39. in hoc quod Ioseph reliquit pallium, cui domina sua adhæserat.

Capvt XL.

De hypocrisi.

Dicto de peccato vanæ gloriæ, dicendum est de hypocrisi, quia hoc peccatum procedit propter hoc, quod aliquis amat vanam gloriam & in se simulat sanctitatem. Agemus autem hoc modo de peccato isto. Primo ponemus ea quę faciunt ad detestationem huius peccati. Secundò assignabimus diuersas species hypocrisis.

De octo quæ faciunt ad detestationem hypocrisis.

Notandum ergo quod octo sunt quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Primò verba sancta Scripturæ quæ illud dissuadent: vt est illud Eccl. 1. *Ne fueris hypocrita in conspectu hominum*, Et illud Deut. 22. *Non indueris veste quæ ex lana linóque contexta est.* Per linum quod subtilius est, cogitationes intus subintelliguntur. Per lanam quæ alba est, opera exterius lucentia. Vnde in hypocrita sub lanæ grossitie linum latet: quia sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet: & ob hoc claustrales non lineis induuntur ad carnem. Hæc dissuadetur Matth. 6. vbi sic legitur: *Cùm facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt.* Et post: *Cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ tristes.* Secundò potest valere ad detestationem huius peccati, si hypocrita diuersis generibus rerum comparetur.

Quibus rebus assimilatur hypocrita.

Notandum quod hypocrita est simia diaboli, volens imitari filios Dei. quod filii Dei faciunt ad sui decorem, ipse facit ad sui iugulationem: sicut refertur de quadam simia, quæ cum vidisset quomodo quidam rasor rasisset, posteà voluit imitari eum, & iugulauit se. Ipse etiam similis est sterquilinio niue cooperto, quod est exterius candidum, interius fœtidum. Ipse etiam est vt sepulchrum exterius dealbatum, *intus verò plenum ossibus mortuorum*, vt legitur Matth. 23. Item similis est vasi exterius mundo, interius sordido. Item est vt cygnus extra candidus, intus habens carnes nigras. Item similis est struthioni, quæ similes pennas habet accipitri, vt dicitur Iob 39. *Struthionis penna similis est pennæ herodij & accipitris.* Quando derelinquit oua sua in terra hypocrita, derelinquit in terra oua sua dum de operibus suis solam mercedem terrenam quærit. Vnde peccatum hypocrisis prohibetur Leuit. 11. vbi prohibere comedere cygnum & struthionem: id est, assimilari eis. Item hypocrita est lupus pelle ouina indutus. Vnde Matth. 5. *Attendite à falsis*

Hypocrita simia diaboli.

Lupus est.

prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Est etiam angelus tenebrarum transfigurans se in angelum lucis, & dæmonium meridianum, & latro qui à sinistris cum Domino pependit, & martyr diaboli: & sicut viri sancti: dicunt domino. Quoniam propter te tota die mortificamur: sic possunt dicere ei hypocritæ, Quoniam contra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simon Cyrenæus, crucem ferens alienam. vnde Bernard. Fructum faciunt, sed non suum. Hypocritæ autem aliqui cum Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam, sed alienam: qui amore gloriæ, quod non amant, facere compelluntur. Hypocrita etiam est arundo vento agitata: iuxta illud Matt. 11. *Quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatam?* Hypocrita ad modum arundinis non habens radicem intentionis fixam in solido, i. e. in æternis, lanuginem habet pro fructu. Sap. 5. *Spes impij quasi lanugo.* Lanugo hæc vana gloria est, quam hypocrita totis viribus amplectitur. Sapiens: virtutis fructum sapiens in conscientia, stultus autem in gloria ponit. Intus vacuus est, extra lucet, omni vento tentationis agitatur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo confidentes decipit. Hypocrita est vulpes animal, scilicet, fœtidum & dolosum, cuius pellis præualet carni. vnde Ezech. 13. *Quasi vulpes in deserto propheta tui Israel.* Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circuncidit se, vt Dinam in vxorem haberet: non tamen circumcisio illa seruauit eum à gladio Simeonis & Leui. Sic quidam ab aliquibus malis abstinent, vt ecclesias habeant. Non tamen propter hoc gladius verbi diuini debet eis parcere, vbi homo videt quod prodesse possit, cùm constet omnia mala esse quæ fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mundo, cùm in veritate viuus sit, donec habeat vnam magnam prelationem, in qua deliciis vacet, & tunc verè patet quod viuus est. Sicut fabulose dicitur de vulpe, quæ mortuam se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant gallinæ, & tunc comedens gallinas se viuam ostendit. Ipsi etiam sunt mercatores pellium anguillarum, dum exteriorem conuersationem hominibus vendunt. Tertiò potest valere ad detestationem huius peccati pœna quam scriptura eis minatur. Et est vna pœna quod non videbunt Dominum nisi conuertantur. Iob 13. *Non veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Nec mirum, cùm Deus non sit ante faciem hypocritæ.* Omnia enim opera sua facit, vt videatur ab hominibus. Hoc est vnum quod multum placet Deo, quod homo cor suum semper habeat ad Deum. vnde super illud Psalm. *Firmabo super te oculos meos* dicit gloss. in persona Dei: Nō auferam oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos ad me. Alia pœna est vilificatio magna, quæ sequitur hoc peccatum, & in futuro, & sæpè in præsenti. Iob 20. *Si ascenderit vsque ad cœlos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.*

Martyr diaboli.

Pœna hypocritarum.

Vulpes.

Hypocritæ vix conuertuntur et quæ causæ.

Quartò potest valere ad detestationem huius peccati, hoc quod hypocritæ vix conuertuntur. Cuius rei triplex ratio potest assignari. Prima est quia hypocrita veniam vix petit à Deo. vnde super illud Iob 36. *Non clamabunt cùm vincti fuerint*, dicit Greg. Vincti non clamabunt, quia humanæ laudis auiditate superati sanctos se esse, miseri etiam cùm in peccatis moriuntur, putant. Secunda est, quia Spiritus sanctus fugit eos, sine quo conuerti non possunt. Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*, id est, hypocritam qui fingit se Dei amicum, cùm sit inimicus. Tertia est, quia diabolus nescitur esse in eis: & ideò non inquietatur ibi, & ideò dormit ibi diu. Iob 40. *Sub vmbra dormit in secreto calami.* Quarta etiam ratio potest assignari,

quod hypocritæ defendunt se cùm arguuntur. vnde Iud. 1. dicitur: *Fuit Dominus cum Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis turribus abundabant.* Hoc est in curribus eorũ falces, quæ erãt, sibi obuiantia & aduersantia secabant. Habitatores vallis sunt hypocritæ, qui reprehensores suos cõuiciis scindunt. Propter quod scirpo comparatur hypocrita. Iob 8. *Nunquid virescere potest scirpus absque humore? aut crescere carectũ sine aqua?* Gl. Scirpus est iuncus vacuus, carectũ manum lædit. Sic hypocrita gratia vacuus est, & correctionem non recipit, sed ad dilaniandam vitã prorumpit: tanquam exprobratio alterius criminis, abscisio sit proprii. quintò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quã nociuum sit homini. Ad quod signandũ fermẽto cõparatur. Luc. 12. vbi legitur: *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Modicum enim fermenti*, iuxta verbum Apostoli: *Totam massam corrumpit*, sic peccatum istud hominis opera falsificat. vnde opera hypopocritæ sunt velut falsa moneta extra deaurata. Sunt etiam velut poma arborum, quæ inueniuntur in arboribus, quæ sunt circa mare mortuum, quæ vsque ad maturitatem sunt viridia: matura si incidas, fauillas intus inuenies. Videtur enim opera illorum meritoria esse: sed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatũ imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocritæ videntur viuere vita animæ, cũ mortui sint. Vnde Apoc. 3. *Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Sextò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna fatuitas hypocritarũ, qui carne & sanguine suo oculos hominum pascunt. *Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes*: vt legitur Matt. 6. Ipsi enim quotidianis cruciatibus mercantur cruciatum æternum. Ipsi etiam aliis operantur. Opera enim illorum, aliis per bonũ exemplum prosunt, sibi verò nocent, similes candelæ, quæ alios illuminat, & se consumit. Septimò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod totius Dñs in Euangelio hypocritas reprehendit. Matth. 7. *Hypocrita, eijce primùm trabem de oculo tuo.* Hypocritæ, benè de vobis prophetauit Esaias eiusd. 15. Et in multis aliis locis. Octauò verò possunt valere ad detestationem huius peccati, octo maledictiones quas Dñs hypocritis facit Matt. 23. quarum prima est. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.* Secunda: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium.* Tertia: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam vt faciatis vnum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.* Quarta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentã & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam, & fidẽ.* Quinta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mũdatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autẽ pleni estis rapina & immunditia.* Sexta: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparẽt hominib. speciosa, intus verò plena sũt ossib. mortuorũ.* Septima: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarũ*, &c. Octaua: *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicũq; iurauerit per tẽplũ, nihil est: qui autẽ iurauerit in aurũ tẽpli, debitor est*, &c.

Matt. 23. Luc. 11. 1. Cor. 3. Luc. 5.

Maledicuntur Hypocritæ à Deo.

Quare Dominus in Euangelio ita persequitur hypocritas.

SEd cùm hypocritæ videantur vtiles esse Ecclesiæ, bonum exemplum aliis præbendo, & hostes Ecclesiæ terrendo, sicut formido terret aues in horto, & diabolum incarceratum teneant ne ad alios possit transire: quæritur quare Do-

minus hypocritas ita persequitur. Præterea, dicit Hieronym. super Esa. 9. Prima tabula post naufragium est abscondere peccatum suum, & non publicare. Item minus malus videtur qui malus est interius tantùm, quam qui malus est interius & exterius. Minus peccare videtur qui tantum peccat in Deum occulte peccando, quam ille qui peccat apertè, cùm peccet in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, quod hoc habet locum, cum aliquis peccatum suum occultaret bona intentione, ne alios corrumperet: sed aliud est vbi peccatum occultat, vt Ecclesiam decipiat, & quando sanctitas simulatur. Simulata enim æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et sicut dicit Hieron. super Esa. Leuius est de duob. malis, apertè peccare, quam sanctitatem simulare. Causa autem quare Dominus ita persequitur hypocritas potest esse hæc: quia ipsi proditores sunt, simulantes se esse ex parte Dei, & sunt ex parte diaboli. Videntur etiam esse amici, & sunt inimici: & ideò multum Ecclesiæ Dei nocere possunt. Vnde hæretici per hypocrisin homines decipiunt, & Antichristus qui caput erit malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiens: *Nulla sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in similitudine officij.* 1. Tim. 4. Spiritus Sanctus manifestè dicit, *quod in nouißimis diebus discedent quidam à fide: attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum: in hypocrisi loquentium mendacium.* Hier. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas.

Simulata æquitas duplex iniquitas.

Solutio dubij.

De tribus speciebus hypocrisis.

SEquitur de speciebus hypocrisis. Et possunt distingui tres species ipsius hypocrisis. Prima est, quando aliquis coram hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto non timet offendere Deũ. Secunda est, quando in occulto & in aperto bona opera facit: vt sanctus ab hominibus videatur. Tertia est, quando aliquis minorem hypocrisim relinquit, vt in maiori & in subtiliori hypocrisi permaneat: vt cum aliquis requisitus an ieiunet, dicit, Deus scit: vt dicatur, hypocrita non est. In prima specie bonitas in operib. exterioribus tantùm apparet. In secunda verò, & in occultis & in apertis: sed non in intentione. In tertia verò specie prætenditur bonitas intentionis. In prima multum occultatur diabolus, in secunda magis. In tertia verò maximè.

PARS IV.

De octo remedijs contra Superbiam.

POstquàm posuimus ea quæ possunt valere ad detestationem superbiæ in communi, & posuimus diuisiones pertinentes ad hoc peccatum, & mẽbra prosecuti sumus: Vltimò tangemus aliquid de remediis contra superbiam. Et causa breuitatis ponemus octo.

Remedium contra peccatũ.

Remedium primum est, consideratio melioris. Gregor. Sicut incentiuum elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. 1.

Secundum remedium est cohabitatio humilium. Sicut enim ille, *qui communicauerit superbo, induet superbiam,* vt dicitur Eccles. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatem. Episcopus Parisiensis, Odo, despectiores pauperes semper ante se ponebat in mensa, & alios ex latere. Requisitus est autem quomodo posset hoc tolerare. Respondit, quod quidam nobilis miles eum hoc docuerat, sc. Iob 5. qui dicit: *Visitans speciem tuam non peccabis.* 2.

Tertium remedium est, consideratio vilitatis corporis, quæ vilitas præcipuè apparet in conceptione. Tunc enim est sperma vile, & in fine tunc est cibus vermium, in medio autem vitæ est vas stercorum. Vnde Mich. 6. *Humiliatio tua in medio tui est.* Hier. Quomodo superbit qui semper secum sentinam portat? 3.

4. Quartum remedium est, exemplum Christi. Bernar. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est ipse Deus. Intolerabilis est superbia, quod miles sedeat super scamnum, cùm rex iuxta eum sedeat ad terram.

5. Quintum remedium est, consideratio vilis seruitutis, in qua homo est si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. *Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ:* vt legitur Iob 41.

6. Sextum remedium est, consideratio illius districti iudicii, quod specialiter erit ad humiliandum superbos. Vbi iudicium durissimum his qui præsunt, fiet: ibi Dominus *retribuet abundanter facientibus superbiam.* Esa. 2. *Dies Domini super omnem superbum & arrogantem.* Esa. 2. 28. *Pedibus conculcabitur corona superbiæ.*

7. Septimum remedium est, miseria huius mundi. vnde Iob 6. *Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.* Spiritum, inquam, superbiæ.

8. Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis, quàm ex parte animæ. Ex parte animæ adeò infirmi sumus, vt nec leui cogitationi possimus resistere, nec verbum modicum sustinere, quin ab illo deiiciamur. Ad modicum etiam flatum suggestionis diabolicæ igne infernali toti succendimur, & cuncta bona quæ fecerimus, amittimus. Ex parte etiam corporis adeò infirmi sumus, vt nec pulicibus resistere possumus. August. Homo dicit tibi conuitium, & tumes & iratus es, pulicibus resiste, vt dormias. Ad distemperantiam etiam febrilis caloris, vel ad vnum paruum apostema, in cinerem vel puluerem corpus nostrum resoluitur, vnde quidam dicit: Ecce repentinæ modicæque occasio febris, Dissoluit toto quodcunque parauimus æuo.

TRACTATVS VII.

De Inuidia.

PARS I.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ valere possunt ad detestationem Inuidiæ.

POst peccatum superbiæ dicendum est de inuidia, quia ipsa est filia superbiæ. De hac hoc ordine dicemus. Primò ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitii. Secundò tangemus aliquid de speciebus eius. Tertiò de remediis contra hoc vitium. Inuidia secundum Aug. est dolor felicitatis alienæ. Quid inuidia sit.

De his quæ valent ad detestationem Inuidiæ.

AD detestationem verò huius vitii, Primò facit hoc, quod vitiũ istud est peccatum in Spiritum sanctum. Peccatum in Spiritum sanctum secundum vnam acceptionem, dicitur peccatum quod est contra bonitatem Dei, quæ Spiritui sancto appropriatur, & si omne peccatum quod est ex certa malitia, peccatum est in Spiritum sanctum. Quod etiam patet per diuisionem peccati in Spiritum sanctũ, quod diuiditur in peccatum obstinationis & impugnationis. Obstinatus in Spiritum sanctum peccat, quia in bonitatem Dei quæ hominem ad pœnitentiam expectat, qui eum, quamuis eius hostis sit, pascit & vestit, & à dæmonibus defendit qui eum iugularent, & ipse sic ingratus bonitati Dei eam impugnat, & à bonitate Dei colligit malitiam, & ex misericordia Dei thesaurizat sibi iram. Impugnatio verò diuiditur in impugnationem veritatis agnitæ: quæ est in apostatis, & in impugnationem gratiæ, quæ est in inuidis, qui gratiam Dei, quæ est in hominibus, persequuntur

(Margin notes: Peccatũ in Spiritum S. inuidia. Peccatũ in Spiritum S. duplex.)

sequuntur & odiunt. Sic ergo manifestum est quod inuidia est peccatum in Spiritum sanctum, & ideò valdè magnum peccatum. Matth. 12. *Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro*: id est, vix remittetur. Secundò facit ad detestationem huius vitii hoc, quod ipsum est oppositum charitati. Vnde cùm charitas sit virtus excellentissima inuidia erit pessimum vitium. Vnde vocatur fera pessima. Genes. 30. *Fera pessima deuorauit filium meum Ioseph.* Peior est inuidia quam auaritia. Auarus enim & si non vult communicare sua, tamen vult quod alii sua communicent. Inuidus autem non vult communicare bona sua, nec vult quòd alius ea communicet. Inuidus de ipsa bonitate Dei dolet, quod ipsa non est auara hominibus, sibi tamen eam vellet esse largam, & omnibus aliis auaram. Immensitatem diuinæ bonitatis vellet ad se coarctari. Peior etiam est inuidia, quam ira vel odium, quamuis enim homo iratus vel odiens alium, velit malum proximi sui, cum mala voluntas ipsius ortum habuerit à malitia proximi qui eum offendit, vnde proximis culpabilis est. Sed malitia inuidi, qua vult malum proximi, ortum habet ex propria malitia: scilicet à superbia, qua vult illum non purificari sibi, & vult malum proximi sui omnino absque culpa eius. Tertiò facit ad detestationem huius vitii, quia hoc vitium pure malum est: quia quando diabolus capit homines aliis vitiis ipse aliquam delectationem ponit tanquam escam: sed inuidos miseros capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim dolor est & amaritudo. Vnde mirabiliter cæci sunt, qui dolorem istum præponunt gaudiis æternis, qui dolore & cruciatu quotidiano dolorem æternum merentur, & dolori, quasi esca sit, adhærent, donec perueniant ad dolorem æternum. Quartò, facit ad detestationem

Malitia inuidiæ.

huius vitii: quod vitium istud diabolicum est, & diabolo assimilatur. Sapientiæ. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideò parentes nostros seducere voluit, quia inuidebat eis regnum cœlorum quod ipse perdiderat. Et propter eandem causam adhuc homines impugnat. Vnde diabolus inuidens parentibus nostris, tentauit eos in forma serpentis. Quintò verò facit ad detestationem huius vitii, quod vitium istud venenatissimum est. Vnde super illud ad Gal. 6. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.* Ibi Glossa Augustini: Sciendum, quod cùm per omne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in zelo inuidiæ tota sua viscera serpens concutit, & in hac imprimenda quasi pestem vomit. Inuidi sunt quasi dracones. Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. Ipsi sunt genimina viperarum. Luc. 3. & Matth. 3. *Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?* Imò serpentibus peiores videntur esse. Serpens enim serpentem non persequitur. Homo verò inuidus alios homines persequitur. Inuidus est sicut ciconia, quæ venenatis animalibus vescitur. Vnde Ouidius describit inuidiam comedentem vipereas carnes. Sextò facit ad detestationem huius vitii, quod vitium istud magnæ potestatis est. Est enim sicut ignis Græcus, qui in aquis gratiarum accenditur. Ex quo hoc vitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullum scelus abhorret. Non parcit nocenti nec innocenti. Non timet homicidium, imò nec fratricidium vel patricidium. Non pepercit diabolus primis parentibus nostris, qui innocentes erant, quin mortem eorũ procuraret. Inuidia excitatus Cain non pepercit Abel fratri suo innocenti, quin ex sola inuidia occideret eũ. Gen. 3. Non pepercerunt filii Iacob fratri suo

Quare dæmon protoparentes seduxerit.

Inuidi quasi dracones.

Ioseph innocenti, quin eum venderent, quia inuidebant ei, imò volebant eum occidere. Gen. 33. Nolebat etiam parcere Saul Dauid, qui ei valdè vtilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Christo, quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati. Matt. 27. *Sciebat enim quòd per inuidiã tradidissent eum.* Septimò facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd vitium istud non de facili curatur. Vnde Cypr. super illud ad Gal. 6. *Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi, &c.* Loquens de zelo inuidiæ, dicit: Zelus iste modum non habet permanens iugiter sine fine, quum alia scelera finiantur: quantoque ille, cui inuidetur, successu meliori profecerit, tãto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Nec mirum, si curatur vix hoc peccatũ, cùm sit peccatum in Spiritum sanctum, & cùm sit ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inuidia est quasi rubigo ferro adhærens, quæ vix à ferro recedit. Basilius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam, in qua nascitur, corrumpit. Prou. 25. *Aufer rubiginem de argento.* Octauò, facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd vitium istud postquã est in aliquo, ita eum occupat, vt etiam exteriùs se ostendat. Vnde Cypr. loquẽs de inuido dicit: Huic vultus minax, & toruus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida & effrænata, conuitia & manus ad violentiam prompta. Vnde Poeta describit inuidiam.

Inuidia post omnia scelera remanet.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquã recta acies, liuent rubigine dentes.
Pectora felle virẽt, lingua est suffusa veneno,
Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores,
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis.
Sed videt ingratos, intabescitque videndo.
Successus hominũ carpitq; & carpitur vna,
Suppliciumque suum est.

Inuidi sunt noctuæ.

Nonò verò facit ad detestationẽ huius vitii hoc, quòd vitium istud infelicissimum vitium est, quod execatur vnde illuminari debuit. Vnde de inuidis legit. Iob 5. *Per diem occurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie,* vbi dicit Gregorius: Mens inuidi cùm de alieno bono affligitur, de radio lucis obscuratur. Et subditur: Diues boni operis in proximo lucet exterius: sed quasi cæci nati, palpant inuidi, quia liuore cæci aliqua quę reprehendãt, inuenire satagunt. Ipsi sunt vt noctuæ lucẽ bonorũ operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt velut candelæ lucem boni exempli prębentes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos eruunt. Et ipsi sunt Heli, qui non poterat videre lucernam, donec extingueretur, vt legitur 1. Reg. 3. Infelicitas etiam inuidorũ patet ex hoc, quòd ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorantur. Vnde Gregor. Inuidi debent perpendere quantæ sint cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quantæ etiam infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix fit de felicitate aliorũ, & de pinguedine aliorum marcessit. Vnde: *Inuidus alterius rebus marcessit opimis.* Inuidi colligunt de vitibus spinas, & de ficubus tribulos. Inuidi etiam ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matt. 20. dicit Dominus inuido: An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidi adeò sunt infelices, quòd ipsi amittunt etiam, vbi alii lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de vita moriuntur. Et sicut diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alii viuunt: sicut dicitur de Iuda super Ioann. 12. vbi Iudas murmurauit de effusione vnguenti, inuidus profectum aliorum reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicunt Ioannis duodecimo: *Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt.* Inuidis sunt mala ipsa bona. Decimò, facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd

[illegible]

vitium istud miserorum hominum est. Vnde Iob 5. *Paruulum occidit inuidia.* Omnis inuidus in eo quod talis, minor est eo, cui inuidet. Miser est inuidus, & miseria ei placet: vnde soli miseriæ parcit inuidia. Hieronymus. Difficile est in prosperis inuidia carere, sola miseria inuidia caret. Nobilium personarum est, liberalitas & communicatio suorum: vnde Dominus liberalissimus est, & desiderio largiendi sua, & communicandi, fecit quidquid fecit. Leonem etiam, qui est rex animalium, dicit Aristot. esse animal communicatiuum. E contrariò, inuidia ignobilium & vilium est personarum. Vndecimò, quia inuidia cruciat dominum suum. Est enim sicut vermis in ligno nascens, qui post illud vnde natus est, consumit. Hieronymus. Inuidia est sui primum mordax. Inuidia primum infestat. Isidorus. Inuidus medullitus animo æstuans, à semetipso liuoris proprii semper exigit pœnas. Socrates: Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus aures vel oculos haberent, vt de omnibus profectibus torquerentur. Idem: Quanta sunt felicium hominum gaudia, tanta sunt inuidorum gemitus. Horatius. Inuidia Siculi non inuenere tyranni Maius tormentum. Duodecimò, facit ad detestationem huius vitii, quòd ipsa est infirmitas & corruptio maxima. Adeò corruptus est inuidus, vt ei redolentia fæteant: & è conuerso, amara sint ei dulcia, & dulcia amara. Vnde ad inuidos pertinere videtur illa maledictio Esa. 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Hæc corruptio inuidiæ innuitur nobis Prouerb. 14. vbi dicitur, quòd *putredo ossium est inuidia.* Sicut vestis putrefacta non recipit ablutionem, sic peccatum inuidiæ non de facili abluitur. Decimo-tertiò, facit ad detestationem huius vitii, quia hoc vitium est magnæ peruersitatis. Cùm enim omne bonum in commune deductum pulchrius elucescat, secundùm Boet. & secundùm Senec. nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus tamen potius vult carere bono, quàm habere socium in eo: potius vult habere socium in miseria, quàm in felicitate. Exemplum de quodam rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidam inuido, munus quod deligerent, ita tamen quod munus eius qui posterior peteret, duplicaretur: & cùm vterque differret, præcepit rex inuido, vt prius peteret: qui petijt vt erueretur sibi vnus oculus, volens quòd proximo eruerentur ambo. Noluit petere aliquod bonum, ne proximus eius acciperet duplicatum. Quarto-decimò, facit ad detestationem huius vitii hoc, quod cùm alia vitia vni bono tantùm opponantur, vt incontinentiæ continentia, inuidia omni bono opponitur. Item cùm alia vitia alicui malo opponantur, vt prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. Decimo-quintò, facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd inuidia valdè periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bona eum affligendo, mala verò dando ei occasionem peccandi. Vnde ad inuidum videtur pertinere illud verbum, quod dicit Cain, Genes. 4. *Quicunque inuenerit me, occidet me.* Videntur enim creaturæ esse contra inuidum. Et meritò, quia degenerat inuidus à creatore, & à creaturis. Creator enim liberalis est, & vult communicare bona sua. Creaturæ etiam adeo communicare volunt bona sua, vt de hoc certamen videantur habere. Ex hoc enim quod ignis vult speciem suam communicare materiæ aquæ, ex hoc pugna est inter ignem & aquam: Similiter sol vult communicare, & lumen, & calorem suum. Augustinus: Iudicium diuinæ maximæ bonitatis est, quòd quælibet res cogitur, dare seipsam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidens se à Deo, &

Inuidia cruciat inuidos: inuidia infirmitas maxima.

Exempl. inuidi.

Inuidia omni bono opponitur.

Omnes creaturæ opponũt se inuido.

creaturis, & socians se diabolo, qui bona omnib. inuidet, & socios vult esse homines suæ miseriæ. Et ideò meritò creaturæ persequuntur eum tanquam apostatam. Decimosextò facit ad detestationē huius vitii hoc, quod inuidia valdè damnosa est suo subiecto. Aufert .n. homini societatē Ecclesiæ. De qua societate dicit Dauid: *Particeps ego sum omnium timētium te, &c.* Bona proximi, quæ inuidi essent si ea diligeret, contra inuidum sunt. Aug. Pensent inuidi quantum bonum sit charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magister Hugo de S. Victore: Superbia mihi aufert Deum, inuidia proximum, ira meipsum. Inuidia etiam aufert homini sapientiam. Vnde Sap. 6. *Neque cùm inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Vnde Poeta describēs domum inuidi dicit, quod erat abdita, sole carens. Sol enim iustitiæ lumen sapientiæ abscondit ab inuidis. Inuidi etiam homines ad paupertatem & ignominiam sæpè perueniunt. Vnde Prouerb. 28. *Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quod egestas superueniet ei.* Et Eccles. 7. *Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis.* Decimoseptimò facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud est signum quo diabolus discipulos suos cognoscit. Vnde sicut Dominus dicit Ioan. 13. discipulis suis, *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Sic dicit diabolus discipulis suis. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si inuidiam habueritis ad inuicem. Decimooctauo facit ad detestationem inuidię hoc, quod ferè omnes inuidi sunt proditores, Prouerb. 23. *Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli, & coniectoris, æstimat quod ignorat.* Comede & bibe, dicet tibi & mens eius non est tecum. Decimonono facit ad detestationem huius vitii hoc, quod frequenter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Ecclesiast. vigesimo septimo: *Laqueo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet eos, antequam moriantur.* Laqueo perit qui improuise perit. Hieronymus: Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem antea duxerat vitam. Econtrariò sæpe accidit, quod inuidus mala morte moritur, qui liberalem ante non duxit vitam. Vicesimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod inuidi socii sunt diaboli, & in lucro & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quasi lucrum ipsius lucrum suum reputarent. Quando verò diabolus perdit, dolent, quasi damnum eius damnum suum reputarent. Speciales amici diaboli videntur esse tales secundū descriptionem amicitiæ, quam ponit Tullius: Habent enim idem velle & idem nolle, cum diabolo: Idem enim velle & idem nolle, vera amicitia est. Inuidia vermis est, qui arefecit hederam Ionæ. Ionas interpretatur donum columbæ, & significat aliquem hominem gratiosum. Hedera verò prosperitas eius est, quam vermis inuidiæ, vult consumere. Quam cito enim videt inuidus aliquem prosperari, ipse vellet eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam vermis est dissoluens charitatem siue charam vnitatem Ecclesiæ, pro qua filius Dei voluit mori. Inuidia etiam est similis passioni illi, qua percussi sunt Sodomitæ. Gen. 19. quæ dicitur auidentia aurisia vel acrisia. Et facit passio illa, non vt omnino nihil videatur illud quod expedit non videre. Et dicitur acrisia ab à, quod est sine, & crisis quod est iudicium. Inuidia verò econuerso facit quod illud non videatur, quod expedit videre. Inuidia enim sic excæcat hominem, quod ipse non videt in bono nisi malum. Ecclesiast. 14. *Oculus malus ad mala tendit.* Specialiter oculus inuidi

Inuidi sunt discipuli diaboli.

Quid notetur verbo Ionas.

malus est. Vnde in eodem capite. *Nequam est oculus inuidi.* Et Matt. 20. *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Inuidus plenus est malitia, vsque ad oculum.

PARS I.

De speciebus Inuidiæ.

Species inuidiæ sũt duæ.

POssumus distinguere duas species Inuidiæ, scilicet exultationem in aduersis proximi, & tristitiam in prosperis. Et notandum, quòd exultatio inuidi est quasi gaudium phreneticorum, qui de hoc gaudent, vnde flendum esset, imò gaudium diabolicum est, quum fit de malo alterius. De hoc gaudio legitur Prouerb. 17. *Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.* & Iob 31. *Si exultaui ad ruinam eius, qui me oderat, & exaltaui quòd inuenisset eum malum*, supple, malè mihi accidat. Mirum est, quòd inuidi gaudent de malo: quum enim gaudium debeat esse ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, & inuidi natura sunt boni, naturaliter de bono gaudere deberent: sed hoc accidit quòd malitia quodammodo in natura est conuersa, & ideò de malitia gaudent, quum charitatis sit gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, vt legitur ad Rom. 12. Vnde Apost. 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur, & non infirmor?* Inuidi etiam peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

PARS III.

De remedijs contra peccatum Inuidiæ.

Quatuor remedia contra inuidiã.

COntra vitium Inuidiæ possunt esse quatuor remedia. Primum remedium est, quod homo amet bona, quæ à multis haberi possunt, ita quòd ab vnoquoque plenè. Gregorius. Qui faucibus inuidiæ carere desiderat, illam hæreditatem appetat, quàm numerus possidentium non angustat. Idem: Homo vir iustus per hoc quod in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. Secundum remedium est, meditatio eorum, quæ suadent nobis fraternam dilectionem, quæ sunt quatuor. Primum est, fraternitas naturalis, quæ est inter homines. Omnes enim descenderunt ab vno patre, & ab vna matre. Omnes Angelos creauit, omnes simul verò voluit descendere ex vnó patre & ex vna matre, ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex vno patre Deo, & vna matre Ecclesia, & eandem hæreditatem, scilicet cælestem diuisuri sunt: & quanto plures diuident eam, tanto maior portio erit vniuscuiusque eorum. Vix posset pleniter ostendi, quantum aliquis habebit gaudium de gloria vnius, qui secum erit saluus. Tertium est, societas spiritualis, quæ est inter fideles. Socii enim sunt in lucro & in damno. Quartum est, quòd ipsi sunt membra vnius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Rom. 12. *Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autẽ membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo.* Et 1. Corinth. 12. *Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur cætera membra.* Tertium remedium est, meditatio eorum, quę valent ad contemptum propriæ excellentiæ: Inuidia enim nascitur ex amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt in tractatu de superbia, contra amorem propriæ excellentiæ, valent contra inuidiam. Quartum remedium est, consideratio amaritudinis, quæ inuidiam concomitatur, & damni multiplicitas, quod ex ea prouenit: Ipsa amaritudo est sicut acetum, quo ignis Græcus extinguitur. Solet ignis Græcus cum arena & aceto extingui, Sic inuidia ex consideratione infructuositatis quam habet, & aceto amaritudi-

Quatuor suadent dilectionem.

nis, quæ est cum ea extinguitur. Damnum etiam quod ex ea prouenit, valet ad extinctionem eius. Et est vnum damnum, amissio proximi, sicut dictum est prius. Aliud damnum est, quòd postquam inuidus dissolutus est à cæteris membris Ecclesiæ, non viuificatur à Spiritu sancto: sicut nec anima viuificat membrum, quod à corpore separatum est, & humor non ascendit ad ramum præcisum ab arbore. Præterea sicut inuidus non vult communicare bona sua proximo: sic non est dignus, quòd Deus communicet sibi bona sua.

TRACTATVS VIII.

DE IRA.

De his quæ valent ad detestationem iræ.

PARS PRIMA, QVÆ habet quinque Capitula.

CAP. I.

De ordine dicendorum in hoc tractatu: Et verbis sacræ scripturæ, quæ dissuadent iram: & quare ira sit auferenda à corde.

POst superbiã & inuidiam, dicendum est de ira, quia tam superbia, quàm inuidia frequenter occasio est iræ. De ira verò tractabimus hoc modo. Primò, ponemus ea quæ valent ad detestationem iræ. Secundò, ponem⁹ diuersas diuisiones iræ. Tertiò, agemus de peccatis, quæ ex ira sequũtur. Vltimò, de remediis contra iram. Iram verò hîc intelligimus, appetitum vindictæ. Ad detestationem verò iræ valere possunt verba S. script. quæ nobis dissuadent illam. Genes. 45. *Ne irascimini in via.* Vbi insinuatur causa, quare fatuum sit irasci. Verbum est Ioseph ad fratres suos ituros ad patrem. Sic & nos sumus fratres in via, ad Patrem nostrum cælestem tendentes, & iudicem qui iustitiam nobis plenariè exhibebit. Singulis diebus facimus vnam dietã magnam ad iudicem magnum, & ideò debemus esse in pace. Matthæi quinto: *Esto consentiens aduersario tuo dum es in via, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Item Leuitici 19. *Non quæras vltionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Et Iob 36. *Non te superet ira, vt aliquem opprimas.* Quo verbo insinuatur, quòd ira hostis sit nos impugnans. Magis timere debemus superari ab ira, quàm à quocunque homine. Quidquid enim potest inferre iniuriator, minus est quàm mors animæ, cuius causa est ira. Item Ecclesiastici septimo: *Ne sis velox ad iram.* Et Iacobi primo: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.* Velox ad iram dicitur quis dupliciter. Vno modo, quia velox est ad saliendum in ignem iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis velox ad iram, sicut equus dicitur velox ad calcaria, & bos ad stimulum. Multùm velox est ad iram, qui ira stimulatus transilit chaos magnum, quod est inter iram & pacem, & inter odium & amorem, quum ista maximè à se distent, contraria enim sunt. Multum velox est ad iram, qui quasi in puncto transiit à porta paradisi, scilicet à gratia ad portam inferni, quod est peccatum mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni Matthæi decimo-sexto: *Portæ inferni non præualebunt aduersus eam.* Quia nihil est inter peccatum mortale & infernum, nisi corpus, quia si anima discedit à corpore, cito est in inferno. Iob vigesimo-primo: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt.* Benè velox est ad iram, qui

Velox ad iram aliquis dupliciter dicitur.

Ira est impetuosa tempestas.

ira stimulatus prius salit, quàm attendat quo soliat. Qui in odium cadit, in foueam cadit profundam. Item Eccle. 12. *Aufert iram à corde tuo.* Auferenda est ira à corde, quia est quasi tempestas, mentem quasi grando destruens: sicut dicit Gregor. Vnde sicut tempestas timetur vineæ: sic ira timenda est cordi. Auferenda est etiam ira à corde, quia est ignis infernalis bona animæ exurens. Prou. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimentum eius non ardeat?* Ira etiam est de illis serpentibus ignitis nequissimis, de quibus legitur Numer. 21. qui vexauerunt filios Israel in deserto, & hodie homines multos in deserto claustri. Est etiam hostis auferens homini seipsum, sicut superbia aufert homini Deum & inuidia proximum, sicut dicit magister Hugo de sancto Victore. Auferenda etiam est ira à corde: quia ad modum trabis oculum cordis impedit: vnde, Impedit ira animum, ne possit cernere verũ. Vnde cum festucam de oculo corporis festinemus auferre, mirum est quomodo trabem iræ non festinamus auferre de oculo cordis. Mirum est etiã quomodo qui trabem iræ habet in oculo, vult alios iudicare & corrigere. Vnde Matth. 18. *Hypocrita, ejice trabem primum de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Item Eccles. 10. *Omnis iniuriæ proximi ne memineris.* Ad Rom. 12. *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos: nulli malum pro malo reddentes.* Vult autem Dominus amicos suos perfectæ bonitatis esse, & perfectæ nobilitatis, vt neque malum, neque rusticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales & nobiles huius mundi parum nobiles sunt, qui nulli malum faciunt, vel rusticitatem nisi ipse prius eis simile fecerit. Quod constat non perfectæ nobilitatis esse. Cum enim non possit exire de sacco nisi quod in illo est, & rusticitas ex eis exeat, rusticitas prius in eis erat. Spinam enim & non lilium se esse ostendit anima illa, quæ conuiciis à proximo puncta proximum pungit. Non talis est amicitia Christi. vnde Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas.* Item ad Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Cum ira ignis sit, ab iracundis debemus nos elongare, si non volumus ab eis exuri. Item in eodẽ capite. *Noli vinci à malo.* A malo vincitur quis, quum malus efficitur & malitiæ fit subiectus. Secundo valet ad iræ detestationem hoc, quia multum displicet Deo, placet diabolo, nocet suo subiecto & proximo. Ad primum facit illud Eccles. 27. *Ira & furor vtraque execrabilia sunt.* Et suplet gl. interlin. in conspectu Dei.

Cur fugienda ira.

CAP. II.

Quod quinque de causis displiceat Ira Deo.

QVinque de causis displicet ira multum Deo. 1. quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum.* Gregorius. Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto suam habitationem perturbat, imo quandoque Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace facilius est locus Dei: sic in ira factus est locus diaboli. Secundo imaginem Dei in templo illius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. Vnde super illud Iob. 5. *Virum stultum interficit iracundia* dicit Gregorius: Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quæ multis virtutibus priuat, quæ cum quietem mentis tollit, Spiritus sanctus non requiescit. Quod autem multum, displiceat Deo, quum imago eius in homine dissipatur, ostendi potest per hoc quod dicit Augustinus super Psalm. *Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Meritò, inquit Augustin. imaginem Psal. 37.

ipsorum ad nihilum rediget Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginē eius ad nihilum redegerunt. Et etiam per hoc quod tantum peccatum reputaretur, si aliquis imaginem Crucifixi in Ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius dæmonis in loco eius poneret. Tertiò, displicet ira Deo, quia templa Dei incendit. Psalmista: *Incenderunt igni sanctuarium tuum.* Et 1. Cor. 3. *Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Quartò, quia nullum vitium sic contemnit Deum, quàm ira. Hoc vitium se erigit apertè contra Deum. Vnde ad hominem iratum videtúr pertinere illud Iob 15. *Tetendit aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.* Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum contumelia afficit, & nititur expuere in faciem eius. Iob 30. *Faciem meam conspuere non verentur.* Quintò, displicet Deo, quia Deo aufert dominium suum in homine, & diabolum ibi facit dominari. Homo iracundus quodammodo Deum se facit, dum vindictam vsurpat sibi, quàm Deus sibi retinuit, dicens: *Mihi vindictam, & ego retribuam, ait Dominus* ad Rom. 12. & Deut. 32. *Mea est vltio.* Vnde in Vitis Patrum, cùm quidam frater venisset ad Abbatem Philosium, & diceret ei quòd vellet se vindicare de quodam fratre, qui dixerat ei contumeliam, incœpit orare Philosius in hunc modum: Deus, iam non es nobis necessarius, vt pro nobis sollicitus sis, quia nosipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & volumus nos vindicare: quòd cùm audisset, frater pœnituit.

Quòd 4. de causis placeat ira diabolo.

QVatuor verò de causis placet ira diabolo. Primò, quia valdè potens est ad impugnationem hominum, & destructionem boni, quia ira ignis est spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potentior est ad destructionem, quàm alia elementa: sic ira, quæ est ignis spiritualis, &c. Et ideò malitiosi homines, qui multùm volunt destruere terram inimicorum suorum, igne pugnant. Similiter dæmones in inferno. Sic ignis iræ potens est ad destructionem bonorum. Dominus etiam ignem amoris accendere voluit in mundo isto, ad destructionem regni diaboli. De igne iræ specialiter potest intelligi illud Ioelis 1. *Ignis comedit speciosa deserti.* Pulchriorem enim partem mundi magis exurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites. Vnde Ecclesiastici 28. *Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundùm substantiam suam exaltabit iram suam.* Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim causa est aliorum incendiariorum. Secundò, placet ira diabolo, quia cæcitatem facit in homine, quæ multum diabolo placet. Sicut enim cælesti regi minister intelligēs acceptus est, Prou. 14. Sic diabolo acceptus est minister cæcus. Ipse enim similis est coruo, qui veniens ad cadauer, primò currit ad oculum. Sic diabolus primò, vult hominē excæcare, sciens, quòd postea poterit eum precipitare in foueam peccati ad voluntatem suā. Exemplum in Vitis Patrum dixit quidā senex: quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum: alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus quādo cooperuit oculos mentis, in omne peccatum humiliat hominem. Tertiò, placet ira diabolo, quia per iram multum dominatur diabolus homini. Homo enim iratus non timet facere quodcunque diabolus præcipit sibi, quantumcunque magnum peccatum sit: non enim parcit vxori, non parcit filio, quin quandoque proiecit eum in ignem. Ipsi Deo & matri eius non parcit, quia contumeliis eos afficiat: vnde ad

Ira in diaboli exercitu est incendiaria.

ad ipsum specialiter referri potest illud Prouerb. 18. *Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti in stultitia sua.* Quarto, placet ira diabolo, quia hoc peccato non lucratur diabolus vnũ hominem tantum, sed totam domum, vel villam, vel patriam. Homo iracundus est velut serpens ignem ore vomẽs, exurens eos igne iræ, qui sunt iuxta se. Vnde Prouerb. 15. *Vir iracundus prouocat rixas: qui autem patiens est, mitigat suscitatas.* Iracundus rixas prouocat: more enim canis alios mordet, & latratu suo alios ad iram prouocat.

Quod ira multum nocet proximo.

PRoximo etiam multum nocet ira, quia fere omnia mala, quæ inferũt ho mines sibi inuicem, procedunt ex ira. Ideo multum deberet homo sibi cauere ab ira: quia nisi hoc fecerit, intolerabilis est hominibus. Prouerb. 27. *Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior est.* & eodem cap. *Impetum concitati spiritus sustinere quis poterit?* Et Ecclesi. 22. *Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen, quam fatuus? Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm virum imprudentem, & fatuum, & impium.* Prouerb. 18. *Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere?* Homo iracundus præcipue est onerosus amicis suis & familiaribus. Vnde Prou. 22. *Noli esse amicus homini iracundo.*

Quod tribus de causis cauenda est amicitia iracundi hominis.

TRiplici ratione non debet homo quærere amicitiam hominis iracundi. Primo, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim iræ comburit in eo vinculum amoris. Secundo, quia homines iracundi sunt velut lignum ignitum, quod consueuit exurere ea quæ tangit. Tertio, quia sunt velut lignum spinosum, quod pungit amplectentes se: ideo familiari amore complectendi non sunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, spinosas tamen libenter declinat. Sic licet omnes homines amandi sunt, tamen familiaritas iracundorum declinanda est.

Quod proprio subiecto multum noceat ira.

IRa etiam proprio subiecto valde nocet. Et hoc multis modis. Primo, nocet corpori, vnde Eccl. 30. *Zelus & iracundia minuent dies.* Secundo, nocet etiã possessionibus. Vnde Eccles. 20. *Obiurgatio & iracundia adnihilabunt substantiam.* Homo iracundus pro vna alapa amittit quandoque centum libras. Tertio, nocet ira, & hoc multipliciter. Primo excæcando eum. Vnde Iob. 17. *Caligauit ad indignationem oculus meus.* Et in Psalm. *Supercecidit ignis, & non viderũt solem.* Ignis iræ non sinit videre solem iustitiæ. Psal. *Turbatus est à furore oculus meus.* Et Philosophus: Duo sunt maxime contraria consilio, scilicet festinantia & ira. Psalm. *Turbatus sum, &c.* Secundo nocet ira animæ, ei omnia bona auferẽdo, aufert enim misericordiam. Vnde Prou. 22. *Ira non habet misericordiam, neq; irrumpens furor.* Cuius causa est quia ira inquirit victoriam. Finis enim iræ est victoria. Aufert etiam homini ira veram iustitiam. Vnde Iacob. 1. *Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* Vbi dicit glossa. Qui iratus iudicat, etiam si iustitiam iudicat: tamen diuini examinis iustitiã in quam perturbatio non cadit, non potest imitari. Sapient. 12. *Tu autem dominator virtutum cum tranquilitate iudicas.* Et super illud Iob. 16. *Non te superet ira.* Dicit glossa. Si ira correctionem superat, ante opprimit quam corrigat: & sub specie zeli iustitiæ, furor est. Zelus iustitiæ quasi ignis ardere debet de oleo misericordiæ. Et sicut ignis lampadem destruit, nisi adsit oleum: sic zelus iustitiæ cor hominis destruit, nisi adsit oleũ misericordiæ. Legitur de Christo Luc.

Varia ira nocet homini.

Finis iræ quis?

20. quod ipse destructionem Ierusalem quam ex zelo iustitiæ facturus erat, prius fleuerit. Tertio ira nocet animæ omnia mala introducendo. Vnde super illud Prou. 15. *Vir iracundus reuocat rixam* dicit Gregor. Ianua omnium vitiorum est iracundia: qua clausa, virtutibus intrinsecus datur quies: aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prou. 29. *Qui ad indignandum facilis est, ad peccata est procliuior.* Damnum quod facit ira homini, ostendit Salomon Prouerb. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum.* Primum quod sustinet impatiens, est damnum perditæ patientiæ. Secundum est, damnum eorum qui lucrati essent si patienter iniuriam sistinuissent: velut enim lapidib. pretiosis obruimur, cum iniuriæ nobis inferuntur. Tertium damnum est, amissio sibiipsius. Impatiens se ipsum perdit, sicut patiens seipsum seruat. Vnde Dominus in Euangelio Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*

Iracundus multa patitur damna.

Cap. III.

Quibus rebus comparatur iracundus.

Tertio valet ad detestationem iræ, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandum quod iracundus est velut homo habens domum ligneam, cui quandoq; accidit, quod in vespere diues est, in mane vero nihil habet, quia sibi totum ignis subito abstulit. Ita homo iracundus ad sibilum vnius verbi gratiam, quam habebat, perdit, dum in iram vel odium cadit. Ideo dicitur Eccles. 2. *Væ illis qui perdiderunt sustinentiam.* Homo etiam iracundus est quasi demoniacus, vel arreptitius. Vnde figurari potest per dæmoniacum illum, de quo legitur Marc. 9. *Magister, attuli tibi filium meum habentem spiritum mutum, qui vbicunque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat & stridet dentibus.* Matth. etiã 8. legitur quod occurrerunt Domino duo habentes dæmonia terribilia nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Item iracundus est sicut olla nimium habens ignem, quæ ebulliendo emittit quod in ea erat. Vnde Prouerb. 15. *Cor fatui ebullit stultitiam.* Iracundus est homo insanus, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Ira furor breuis est. Item philosophus: Irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non insanus est, qui seipsum gladio iræ vel odii occidit? Homo iracundus est velut rhannus ignem ex se producens ad impetum venti, secundum Iosephum. Sic iracundus ad ventum superbiæ ignem iræ ex se producit Homo etiam iracundus est velut aper in gladium iræ vel odii seipsum impingens. Gladius diaboli est ira vel odium.

Iracundus velut homo habens domum ligneam. Iracundus ollæ similis ignitæ.

Cap. IV.

De stultitiis iracundi multiplicibus.

Quarto potest valere ad detestationem iræ, si ostendatur quanta stultitia laborat homo iracundus, *qui non vult odium dimittere, sed vult se vindicare.* Et possunt assignari *multæ stultitiæ* ipsius. Prima stultitia *eius est, quod ipse* vult sanare vulnus *suum* de alieno vulnere, & sanitatem quærit de aliena infirmitate. In alieno malo quærit bonum suum: quod idem est, ac si in igne quærat aquam, & in spinis vuas & in tribulis ficus. Hanc stultitiam insinuat nobis Augustinus dicens: Læsus, & iniuriam passus vindicari vult, quasi cuicquam pæna possit prodesse aliena. De aliena pæna quærit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. Secunda stultitia est, quod ipse vult se vindicare cum periculo animæ suæ, & interdum corporis, & magno labore & expensis, &

Iracundus vult sanari alieno vulnere.

Vult se vindicare cum periculo animæ suæ.

tamen non potest se vindicare plene maior enim vindicta quam ipse potest sumere, mors asini hostis sui scilicet corporis. Prouerb. vigesimo. *Ne dicas Reddam malum pro malo: expecta Dominum, & liberabit te.* Liberabit, inquam, à labore & expēsis, & periculo animæ & corporis, & debito gehennæ, cui te obligares vindicando te. Mira insania, quod homo velit se occidere, vt asinum hostis sui occidat. Si autem expectaret Dominum, Dominus plenarie vindicaret eum, hostem suum infernali patibulo affligendo. Non oportet ergo sumere vindictam de hoste suo, qui sibi iniuriatus est: quia nisi ipse penituerit, Dominus tantam vindictam sumet de eo, quod totus mundus satiabitur inde. Vnde in fine Esaiæ. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.* Nullus est ita immisericors, quin moueri posset ad compassionem erga illos, qui cruciabuntur in inferno, si sciret qualis est cruciatus eorum: vnde legitur Lucæ decimo sexto de diuite illo qui sine misericordia fuerat, qui tamen compassus est suis fratribus, timens ne venirent ad illum locum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum infernalem. Si quis singulis horis membratim dilaniaretur, ipse non tantam pænam sustineret, quantam ille qui cruciatur in igne infernali. Item si totus mundus excogitaret quomodo puniret aliquem, & ille posset totum sustinere, ipse non posset eum tantum punire, quantum Dominus puniet vno verbo, quando dicet, *Ite maledicti in ignem æternum.* Nisi sciret Dominus cruciatum illum ita grauem esse, non sustinuisset cruciatum passionis, vt nos liberi essemus à cruciatu illo. Tertia stultitia est, quod ipse frangit pontem, per quem ipse necesse habet transire, alioquin peribit. Et quod hæc stultitia valde magna sit, sic potest ostendi. Duo habentes capitales inimicitias adinuicem, transituri sunt per quendam pontem: qui autem prior venit ad pontem, cogitat quod destruat pontem in odium sui hostis: sed ex alia parte videt quod si pontem destruxerit, ipse ex necessitate peribit, hostis vero ipsius nihilominus transibit. Si post huiusmodi deliberationem pontem destruit, nonne insanus reputandus est? Simili stultitia laborat, qui delinquenti in se non vult dimittere. Pons enim per quem sumus de necessitate transituri ad Deum ex quo peccauimus, est ipsa misericordia. Sed hunc pontem sibi frangit, qui misericordiam negat proximo qui in eum delinquit. *Iudicium enim sine misericordia erit illi, qui non fecit misericordiam.* Iacobi secundo. Proximus tamen nihilominus ad Deum perueniet, si fecerit quod in se est. Quarta stultitia est, quod ipse vult se occidere, vt tunicam hostis sui possit dilaniare. Tunica hostis ipsius, caro est eius. Vnde Psalm. *Concidisti saccum meum, &c.* Saccus vocatur ibi caro Christi. Si autem caro Christi saccus erat, id est, vestis humilis: multo fortius caro cuiuslibet potest dici vestis. Vnde qua animam suam occidit vt corpus hostis sui lædat, prædicta stultitia laborat. Hanc stultitiam ostendit Augustinus super illud Psalm. *Gladius eorum intret in corda eorum.* Dicens de persecutoribus qui ira insaniūt. Quasi quis per corpus suum gladium mittit, vt tunicam alterius scindat. Gladius prius intrat in cor persecutoris, quam in corpus eius quem persequitur. Quinta stultitia est, quod ipse de se faculam facit, vnde ignem accendat in qua hostis eius comburatur, sed se prius comburit. Hanc stultitiam ostendit Augustinus super illud Psalm. *In laqueum cadat in ipsum.* Sic dicens: Nemo malus est, qui sibi prius non noceat. Sic putato malitiam esse quasi ignem. Si incendere vis aliquid, illud quod admoues igni prius ardenti, nisi ardeat, non incendit

Iracundus frāgit pontem per quem tibi transeundū est.

Psal. 20.

Iracundus permittit se comburi vt hostis suus cōburatur.

aliud. Verbi gratia. Cum faculam apponis igni, prius ardet vt aliud possit incendere: Ita ergo malitia quæ procedit ex te, quid vastat ante, quam te? Qui profundum ramum lædit, vbi radicem habet, non lædit. Malitia tua vt alteri non noceat fieri potest: quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Item impossibile est, quod iniquitas prius lædat hominem iustum, in quem tendit, quam cor iniustum vnde procedit. Sexta stultitia est, quod in ipsum, quem amauit sanum, desæuit cum factus sit infirmus vsque ad mortem, quod non solummodo stultitia est, sed etiam proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amandus est, cum sit infirmus. Hanc stultitiam ostendit Boetius in libro consolationum, dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquitur. Nã bonus quis nisi stultissimus oderit? Malos autem odisse ratione caret. Nam sicut corporis langor: ita vitiositas quasi quidam morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minime dignos odio, sed potius miseratione iudicemus: multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mentes improbitas omni langore atrocior verget. Septima stultitia est, quod cum aliquis sibi abstulerit aliquid de suo, ipse in vindictam eius proiicit ea quæ sibi remanserunt. Fatuus esset, cum aliquis abstulisset pallium, si ipse in vindictam & tunicam & supertunicale proiiceret in Rhodanum: vel cui aliquis viginti libras abstulisset, si ipse quadraginta proiiceret, vel à tota sua hæreditate se exhæredaret. Sic fatuus est, cui aliquis abstulit pallium, suæ famæ detrahendo, si ipse hac de causa proiicit illam pulchrã & pretiosam vestem innocentiæ, quam in die iudicii toti mundo ostensurus est. Hanc stultitiam ostendit Seneca dicẽs: Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Et Psalm. *Custodi innocentiam*, &c. Fatuus est qui illata sibi iniuria ob hoc à cælesti se hæreditate exhæredat.

Hostis abstulit sibi terram, & ipse aufert sibi cælum. Primo perdit sua, & modo perdit seipsum. Octaua stultitia est, quod cum ipse dicit Dominicam orationem, ipse maledicit sibi secundum communem modum loquendi, dicendo scilicet istud verbum, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis sic dicens: Sic Deus me adiuuet, sicut verum dico: maledicit sibi, secundũ vsum communem loquendi nisi verum dicat. Hanc stultitiam ostendit Anastasius, dicens: Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta est, non orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Sicut & nos dimittimus, &c. Vnde de tali potest dici istud Eccles. 33. *Vnus orans & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?* Timendum est ne vocem maledicentis, nisi penituerit, Forsitan tamen si in persona ecclesiæ sic diceret, non peccaret: vel si sic simplex esset, vt verba illa non intelligeret. Nona stultitia est: quod cum ipse sit oneratus multis debitis pro quibus poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis velit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, *& pro eo* respondet, ipse tamen renuit. *Qui alicui* facit iniuriam, Deo pro *debitis eius respondet, si tamen ille patienter sustinet.* Vnde Matth. 6. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis peccata vestra.* Et Eccles. 28. *Dimitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.* Ibi dicit gloss. interlin. indignum est Deum ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. Augustinus: Vnusquisque talem indulgentiã accepturus est à Deo, qualem ipse dederit proximo suo. Via valde congrua ad obtinendum à Deo remissionem peccatorum suorum, est remissio iniuriarum suarum, quod significatum est. 4. Regum 4. in muliere illa quæ de-

bita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato. In oleo enim misericordia intelligitur, qua iniuriæ illatæ remittuntur. Homini vero, qui non vult dimittere alteri, non dimittitur aliquid nec suis precibus, nec alienis. Vnde super illud Eccles. 20. *Quis exorabit pro delictis illius?* Dicit Gloss. interlin. Frustra quis pro illo orat, qui fatri debitam charitatem negat. Et in principio eiusd. cap. Qui vindicari vult à Domino, inueniet vindictam, & peccata eius seruans seruabit. Orationem illius, qui non vult fratri suo dimittere, despicit Dominus. Vnde in eod. cap. *Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem enim similem sibi non habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur? ipse cum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo?* Nec solum oratio talium à Deo despicitur, imo etiam oblatio. Vnde Matth. 5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, &c.* Oratio autem eius qui sibi illatas iniurias dimittit, non solum valet sibi, sed etiam aliis, vnde Ierem. 15. *Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum:* vbi dicit gl. Quid est, quod Moyses & Samuel præ cæteris patribus in postulationem præferuntur, nisi quod isti duo tantum in omni testamenti veteris serie etiam pro inimicis orasse leguntur? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ille precatur. Alter ex principatu eiicitur, & ait: absit à me hoc peccatum, vt cessem orare pro vobis. Decima stultitia est, quod ipse similibus contra similem pugnat, cum potius contrariis sit pugnandum. Amore contra odium pugnandum est, sicut aqua pugnat contra ignem, vnde Prouerb. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Sic enim carbones congeres super caput eius.* Patientia contra impatientiā pugnandum est, bonitate contra malitiam, sapientia contra stultitiam. Prou. 26. *Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.* Et ad Rom. 12. *Noli vinci à malo, sed vinci in bono malum.* Vndecima stultitia est, quod ipse occiso vno filio matris suæ ecclesiæ, vult ei alium occidere, luctum volens ei addere super luctum. Ad hoc potest referri quod legitur 2. Reg. 14. de muliere instructa à Ioab, quæ dixit Dauid regi, quod cum duos filios haberet, & alter alterum interfecisset, venerat cognatio defuncti volens interficere illum qui remanserat, &c. Duodecima stultitia est, quod ipse sæuire vult in mortuum: quod non solum est, imo etiam magna crudelitas. Vnde lancea quæ Christum mortuum vulnerauit, dira vocatur, cum claui dicantur dulces. Membrum Christi viuum est, homo existens in Charitate. Quasi membrum Christi mortuum est, homo existens in mortali peccato, vnde vnguenta dulcis admonitionis paranda essent, & non esset sæuiendum in illum qui iam mortuus est. De vnguentis quæ præparauerunt sanctæ mulieres ad corpus Christi mortuum inungendum legitur Marc. vlt. Decimatertia stultitia est. quod ipse conqueritur de fratre suo hoc quod fecit sibi, vel dixit tempore insaniæ, & vult inde vindicari. Hanc insaniam insinuat nobis Seneca, dicens: Homines male de te loquuntur: suple, ita tu dicis mihi. Et subdit, Mouerer, si hoc iudicio facerent: vere morbo faciunt. Et Luc. 23. *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Si quis haberet fratrem insanum, qui ei conuitium diceret, vel alapam daret, & ex alia parte seipsum gladio interficeret: ipse plus doleret de malo, quod frater insanus sibimet faceret, quam de hoc quod ab eo sustineret. Sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis, quam de iniuria sibi illata. Vnde Act. 7. legitur de B. Stephano, quod positis genibus pro lapidatoribus suis exorauit. Quando au-

tem orauit pro se, non legitur genua flexisse. Nō debet aliquis admirari vel indignari, si cæcus in eum impingat: sibi potius irasci debet, quia sibi ab eo nō cauit. Velut cœcus est homo iratus, ideo debet sibi cauere ille, qui iratus non est, ne ad eum offendat. Decimaquarta stultitia est, quod cum ille qui habet aliquē odio, captus teneatur à diabolo, & sciat quod diabolus mortem eius sitit: tamen ille non vult dimittere illud, quod nihil sibi valet imo valde sibi noxiū est, scilicet odiū, vt à diabolo dimittatur. Odiū tenere velle, est retinere peccatū suum. Non remittenti odiū, nihil remittitur. Luc. 6. *Dimittite, & dimittetur vobis.* Imo retinere odiū, est retinere diabolū. Mira insania iracundorū, qui odium, quod nō habet, nisi amaritudinem, Deo & regno eius præponunt, qui de odio thesaurū suū faciūt, nec volunt illū cōmutare pro thesauro Dei. Decimaquinta stultitia est, quod ipsi odiunt & persequuntur illum, qui aurum & argentū & lapides pretiosos proiecit eis, vnde se redimāt, & coronam æternam fabricētur. De redemptione ista legitur Prou. 13. *Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ.* Propriæ diuitiæ hominis sunt tribulationes, quas sibi procurauit homo & non Deus. De fabricatione coronæ dicit Psal. *Supra dorsū meū fabricauerunt peccatores.* Fabricauerūt, inquam, coronā perpetuam. Qui facit alicui malū, si patienter sustinet, lapidem vnum pretiosum in eius coronā ponit: ideo tales diligendi sunt tanquam benefici. Luc. 6. *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, benedicite maledicentibus vobis.* Et ad Rom. 12. *Benedicite persequentib. vos benedicite, & nolite maledicere.* Duabus de causis benedicendi sūt persecutores, quia nobis benefaciūt, & quia aliā remunerationē non expectāt. Ideo dicit Apost. His benedicite. Qui se vindicāt de persecutione, reddunt malū pro bono, & ideo malū accidet eis Prou. 20. *Qui reddit mala pro bono, nō recedet malum de domo eius.* Si quis dicat Illud bonū non facit ex bona intētione, & ideo non est diligēdus: Respōdeo, quod spina quæ claudit vineā alicuius, pungēs intrantes in eam, amatur ab eo cuius est vinea, licet illum bonū quod ei facit, ex intētione non faciat. Decimasexta stultitia est, quod cū iracundi amorē suum venalē habeant, nolūt tamen vendere ei qui carius eum emeret, scil. Deo. Quod ipsi amorē suū venalē habeāt, patet ex eo quod nolunt amare nisi suos beneficos, & se amātes nolunt habere amorē vel aliquod beneficiū, amoris sui pretiū. Sed si ipsi pro Deo inimicos vellēt diligere, Deus valde carè emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorē suū & regnū cœlorū. Nota quādo Dominus in die iudicii ponet rationem de amore, de quo est maximū præceptū, & dixerit aliquis se amasse aliquem, quia ab eo amabitur, & quia beneficus suus erat: Respōdebit Dominus: De hoc amore nihil tibi debeo: de illo iā solutū est tibi. Cum autem dixerint aliqui, se amasse propter eum illos, qui conuiciis & iniuriis offendebāt se ne amarētur: Tunc dicet Dominus: Iustū amorem vobis debeo. *Venite benedicti, percipite regnum &c.* Ad hoc pertinet illud Matth. 5. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quā mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciūt?* Et Luc. 6. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia?* Et post: *Veruntamen diligite inimicos vestros.* Et sequitur: *Et erit merces vestra multa.* Et cum homines ita sitiant lucrum, mirū est quomodo cū Deo lucrari nolūt, & quomodo amorē suū nolūt Deo dare pro regno eius, quē darēt alicui homini pro modico beneficio. Decimaseptima stultitia est, quod ipsi reputāt honorē, quod in veritate est vilitas, vindicare se. Diceret aliquis. Nō possum sustinere tantum dedecus, quod de malo mihi illato me non vindicem, reputans vilitatem esse, non vindicare se, cum tamen vindicare se potius sit vilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando

Diuitiæ his quæ tibi propria Quam persecutores benedicēdi.

stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quando est vilis persona, vel leprosus, vel loripes. Tūc enim homo magni cordis dedignatur vindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare. Seneca. Quibusdam libenter parcas, à quibus te vindicare fastidias. Ab his non aliter, quàm ab animalibus paruis & inquinantibus reducenda est manus. Cùm igitur non possis vindicare te absq; spirituali inquinatione manuū, & cùm ille qui infert tibi iniuriā, in hoc insanus & stultus sit: non est vilitas, sed potius honor, si te nō vindices. Sen. Magni animi est, iniurias in sūma patientia pati. Idem. Si magnanimus fueris, nunquā dicas tibi cōtumeliā fieri. De inimico dices. Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cùm illū in potestate tua videris, vindictam putabis vindicare potuisse. Scito.n. honestū & magnum, & maius genus vindicandi, esse ignoscere. Pro. 20. *Honor est homini, qui separat se à cōtentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.* Sicut honor est, se separare à contentionibus; sic vilitas est in contentione os suū conuicio alicuius maculare. Decima-octaua stultitia est, quòd ipsi odiunt illos, qui sibi prosunt, contra Dei prohibitionē, scil. iniuriātes: peccata verò odii, & alia peccata, quæ eis summè nocēt, quæ Dominus præcepit odio haberi, nolunt odire. In Psal. *Qui diligitis Deum, odite malum.* De nocumēto peccatorū, dictū est in principio tractatus. Hoc tamen additur, quod peccatū est occasio omnium miseriarū, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo non peccasset, nōn sensisset ei⁹ pœnas. Si quis interfecisset alicui fratrē suū, ipse odiret eū, præcipuè si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatū, quod interfecit illos de parentela nostra, qui mortui sunt, & illos qui remāserunt, occidet, & nosipsos? In omnibus miseriis, quas in mundo isto videmus, possemus odiū peccati colligere. Quando aliquem mori videmus, debemus cogitare quàm malum sit peccatum facere, ex qua talia stipendia sequuntur. Apost. ad Rom. 6. *stipendia peccati, mors.* legitur quòd Adam & Eua luxerunt centum annis, quando viderunt mortuum Abel, intelligentes illam mortem sequelā esse peccati. Mirū est quomodo homines peccatū amare possunt, cùm occasione illi⁹ tot miserias incessāter sustineāt. Ad miserias .n. huiusmodi odium peccati deberet in eis renouari.

Velle se vindicare vilibus est in multis casibus.

Psal. 96.

Quòd homo iracundus stultus sit, iram recipiendo, conseruando, & indicando.

HOmo, qui alium odit, valdè stultus est. Amat enim societatē eius quē odit, & vult cum eo ire in infernū, quod valdè mirum est. Mirum etiam est, quòd ipse malitiam, quam in hoste odit, in se diligit: propter vnum delictum, quod videt in homine, omnia bona quæ in ipso videt, odit: propter modicū quod diabolus habet in eo, odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi, qui castrum patris sui odiret, propter domum vnam hostis sui, qui esset ibi: vel totum agrum vnum odiret, propter vnā vrticā, quæ esset ibi. Et vt breuiter dicā, homo volens se vindicare, stultus est, irā recipiendo, conseruando, indicando. Irā recipiendo, stultus est: quia cùm frater eius dicat ei verbū durū, & ex alia parte diabolus gladio iræ voluerit eū interficere, nō curat de gladio diaboli, sed solùm de verbo fratris. Hæc stultitia insinuatur Iob 5. *Virū stultū interficit iracundia.* quasi diceret: Ex stultitia est, quod ab iracūdia se permittit occidi. Stultus etiā est irā cōseruādo, cùm ira sit ignis, quod innuit Salomon, dicens Eccl. 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Quis nō excuteret carbonē de sinu suo, nisi stultus sit? Prou. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignē in sinu suo, vt vestimenta eius non ardeant?* Stultus est etiam iram indicando. Prouerb. 12. *Fatuus autem statim indicat iram suam hominibus*, quum

Iracundus totus stultus est.

ira furor sit, est indicare se esse hominē insanum. Item qui indicat iram suam hominibus, succendit domos vicinorum suorum, eo quod domus sua ardeat, cum potius cogitare deberet quomodo domui propriæ subueniret. Sicut non esset ferenda sententia quam insanus dictaret: sic non est proferendus sermo quem ira dictat, cum ira sit furor. Homo iratus nisi taceat, ostendit se magis stultum quam ipse sit. Multa enim comminatur quæ non faciet: vnde Prou. 14. *Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.*

CAPVT V.

De sex iniquitatibus iracundi valentis se vindicare.

QVinto potest valere ad detestationem iræ, si ostendatur multiplex iniquitas, quæ est in homine irato, qui se vult vindicare. Prima eius iniquitas est, quod ipse auctoritate sua constituit se iudicem inter se & iniuriatorem suum. Secunda est, quod ipse in eadem causa vult esse actor & iudex. Tertia est, quod ipse vult vindicare se pendēte die, quæ sibi assignata est, vt ei plene iustitia fiat. Dies hæc dies iudicii est Apost. 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare.* Quinta iniquitas est, quod ipse impunitum relinquit illum à quo debuit incipere, se seipsum, qui sibi magis nocuit, quam alius. Quicquid alius potuit inferre ei, minus est odio quo ipse animam suam interficit. Quinta iniquitas est, quod ipse iustitiam, quæ ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate vult elicere, quia ex ira & odio. Sexta iniquitas est, quod ipse non reddit patientiam iniurianti quam ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

Exempla ad detestationem Iræ.

SExto possunt valere ad detestationē Iræ exempla. Et præcipue exemplum Christi, quem videmus patientissimum esse, qui vltimo faciet vindictam de inimicis suis. Bene deberet sufficere vermiculo, quod ita cito vindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit Aug. Summæ religionis est imitari quem colis. De B. Bernardo legitur, quod appropinquante morte eius, cum requireretur à fratribus, quod doceret eos aliqua salubria, dixit eis: Alieno sensui magis, quam meo credidi. Læsus vindictam non expetii. Nulli scandalum facere volui. Et si feci, sedaui vt potui. Septimo potest valere ad detestationem iræ, quod Dominus ab eo, qui vult vindicare, videtur etiam remissa repetere. Sicut patet de illo, qui noluit dimittere conseruo, à quo dominus eius repetiit vniuersum debitum prius sibi dimissum Matth. 18.

PARS II.

De diuisionibus ad iram pertinentibus.

DIcto de his quæ pertinent ad detestationem iræ, consequenter ponendæ sunt diuisiones ad iram pertinentes. Notandum ergo quod est quædam ira quæ bona est, qua homo irascitur vitio, de qua Eccles. 7. *Melior est ira risu.* Quasi diceret, per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. *Est alia ira* quæ mala est, qua homo irascitur *personæ*. De qua intelligenda, *sunt prius dicta*. Et hæc duas habet *species*. Quædam enim subita est, & sine deliberatione rationis, quæ venialis est. Alia vero cum deliberatione & consensu rationis, quæ mortalis est. Has duas species tangit Dauid, dicens: *Irascimini, & nolite peccare*, &c. Si subita ira surgat in nobis, non consentiat ratio. Ira vero, quæ cum deliberatione est, si inueterascat, odium dicitur. Est enim odium ira inueterata. Quod videtur prohibere. Apost. dicens ad Eph. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram.*

Diuiditur ira quæ bona & mala.

Psalm. 4.

De

De his, quæ valere possunt ad detestationem odij.

AD detestationem odii possunt ista specialiter valere. Primò, illud Gen. 49. *Maledictus furor eius, quia pertinax, & indignatio eius, quia dura.* Secundò, illud 1. Ioan. 3. *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* Tertiò, quia odiũ specialiter est charitati contrarium, quæ est maxima virtus, maximè placens Deo, & maximè displicens diabolo. Quod maximè displiceat diabolo, patet ex verbis Gregorii dicentis: Non curat antiquus hostis vt terrena nobis tollat, sed vt charitatẽ in nobis feriat. De placentia verò Dei manifestum potest esse, per hoc quod dicit Dominus Ioann. 15. *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem:* Quartò, quia cùm torqueatur homo per quem peccat, & ille qui manet in odio iniurias sibi illatas nolit remittere, ipse punietur in hoc, quòd nec peccata sibi remittentur. Fatuus est, qui vnam iniuriam nõ vult remittere, vt mille per plura peccata sibi remittãtur. Quintum est hoc, quòd ira vel odium contra naturam videntur esse in homine, cùm homo sit animal mansuetum natura, & misericors. Vnde Iob 31. *Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.* Mãsuetudini verò, quæ est in homine, attestatur forma & dispositio exterior hominis. In omni enim specie animalis, figura corporis est, & membrorum naturæ corporis exteriori attestatur, sicut vngues acuti, fortes, & magni, & aduncati dentes, & fissio oris magna attestatur rabiei, vt patet in leonibus. Contrarium verò mansuetudini attestatur in hominibus. Sextum est hoc, quod cùm cupiditas & alia vitia consistant in appetitu alicuius boni, sed inordinatè, odium consistit in appetitu ipsius mali. Vnde maioris peruersitatis & malitiæ videtur esse, quàm cupiditas & similia peccata.

Secunda Pars.

Item diuisio iræ.

ITem notandum, quod ira potest diuidi in iram occultam, quæ nõ prorumpit in exteriorẽ iniuriã, & iram prorumpentẽ in exteriorem iniuriã, siue sit iniuria verbi vel facti. De prima ira dicit Dominus Matth. 5. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Et post subdit de secunda ira: *Qui dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Raca interiectio est indignantis, sed nominat aliquã specialem contumeliam. Item ira potest diuidi in iram, qua homo irascitur sibi, & in iram, quâ homo irascitur proximo, & in iram qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrates. Iracundus cùm aliis irasci desierit, sibi irascitur. De secunda ira dictum est prius. De ira verò, quâ aliquis irascitur Deo, qualis est ira iniquè blasphemantium Deum, potest intelligi illud Eccl. 27. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.*

Ira diuiditur in occultã & apertum.

Pessima ira quæ Deo irascitur.

DE PECCATIS PROVENIENTIBUS EX IRA.

PARS III. QVÆ HABET tria Capitula.

CAP. I.

De guerra, & de duobus quæ homines à guerra cohibere deberent.

SEquitur de peccatis, quæ proueniũt ex ira. Prouenit autem ex ira, lis. Vnde Prou. 26. *Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas.* Item Eccl. 26. *Homo iracundus incendit litem.* Ex ira etiam sequuntur guerræ, incendia, homicidia, & alia iniectio manuum iniusta, & rapinæ, & similia. De lite non dicemus modo, quia de illa dicetur cum aliis peccatis linguæ. De rapina verò dictum est in tractatu de Auaritia. De aliis verò hîc dicemus. Et primò de guerra, quam habemus cum ho-

Quanta mala ex ira proueniunt.

stibus. Duodecim verò sunt, quæ deberẽt homines cohibere à guerra. Primum est guerra, quam habemus cum hostibus inuisibilibus. Iob 7. *Militia est vita hominis super terram.* Item dictum est Gen. 3. ad serpentem: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen illius, & semen tuum.* Guerra ista multum periculosa est. Et propter calliditatem dæmonum. Gen. 3. *Serpens callidior erat omnibus animantibus terræ.* Et propter longum exercitium gugnæ. Pugna enim non cessauit ex quo Adam deiectus est in terram, & longus vsus, & experientia multum videtur docuisse eum. Et propter continuitatem pugnæ. Vnde Greg. Assidua tentatione diabolus tentat nos, vt saltem tædio vincat. Et propter malitiam dæmonum qui incessanter sitiunt sanguinem nostrum. Vnde diabolus sanguisuga vocatur. Prouer. 10. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ.* Et quia dæmones inuisibiles sunt. Hiero. Tunc maximè impugnaris, si te impugnari nescis. Et quia magnum damnum est, si quis vincitur. Regnum enim æternum perdit, & patibulo infernali affigitur. Si autem vincit, multum lucratur, quia remunerabitur regno æterno. Non accipitur redemptio de guerra ista. Et vt breuiter dicam, sicut diabolus peior est homine, ita guerra quam habemus cum diabolo, peior est, quàm guerra, quam aliquis habet cũ hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliquam guerram fortem & periculosã, studet pacificare alias guerras super emergentes: Sic debet homo cũ hominibus pacificare, ne à dæmonibus vincatur. Ad hoc videtur pertinere illud Iob 40. *Memẽto belli, & non addas amplius quidquã loqui.* Vbi dicit gloss. Si occulti hostis bellum contra te consideras, quidquid à me pateris, non accusas. Hier. Gladiũ tenet hostis, vt me perimat: mira insania! verbũ durũ sibi dictũ plangere, & gladiũ capiti imminentem non timere. Mira etiã & magna fatuitas, quod aliquis captũ diabolo se tradat, vt præualeat fratri suo, cũ scriptũ sit, quòd crudelis est, & non miserebitur. Ideò reges & principes hui⁹ mũdi de facili vincũtur à diabolo, quia habẽt alias guerras, & nõ sufficiũt resistere vbique. Hab. 1. *Ipse de regibus triũphabit, & tyranni ridiculi eius erunt.* 2. deberet homines cohibere à guerra, hoc quod Dñs amat pacẽ, & per cõtrarium guerrã odit.

Guerra valdè delectabilis.

De signis, quod Dominus amet pacem.

ET possumus multa signa ponere per quæ apparet quòd Dominus multũ amet pacem. Primum signum est, quod Dominus nasci voluit tempore pacis, quæ durauit 12. annis. Tunc impletũ fuit illud Esa. 2. *Tũc constabũt gladios suos in vomeres & lãceas suas in falces.* Spiritualiter autẽ non vult Deus habitare alicubi, vbi nõ est pax: *quia in pace factus est locus eius.* Secundum signũ, quod Dominus amat pacem, est hoc, quod in Natiuitate eius commendata est pax hominibus, multitudine Angelorum dicente: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis:* vti legitur Luc. 2. Tertium signum est, quòd ipse vocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matt. 5. *Beati pacifici, quoniã filij Dei vocabũtur.* Quartum signum est hoc, quòd ipse mittens Apostolos, voluit vt homines ad pacem hortarẽtur, dicens Matt. 10. *Intrantes autem domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui.* Mittens etiam discipulos suos, dedit eis similiter mandatum de exhortatione ad pacem, dicens Luc. 10. *In quamcunq; domum intraueritis, primum dicite: Pax huic domui.* quintum signum est hoc, quod Domin⁹ relicturus discipulos suos, pacem specialiter, tãquam hæreditatem eorũ, reliquit eis, dicens Ioan. 14. *Pacem meã do vobis, pacẽ relinquo vobis.* Post resurrectionẽ etiam veniens ad discipulos suos pacẽ commendauit eis, dicens: *Pax vobis,* vt habetur Ioann. 20. in 2. locis. Sextum signum est hoc, quod Dominus ita carè emere voluit pacem nostrã: mo-

Deus amator pacis.

Magni Deo cõstat pa-

ri enim voluit, vt nos reconciliaret sibi: maritari voluit Filius Dei naturæ nostræ infirmæ, vt pax ista reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est: emere valdè carè, quia paratus est eis remittere omnem offensam, & emere pacẽ ipsorũ regno æterno, si pœnituerint. Honorabilis est ista pax peccatorum. Si peccator haberet Deum in carcere, non deberet partem honorabiliorẽ ab eo requirere. Et vt breuiter dicam, speciale officium filii Dei fuit, pacem reformare inter Deum & hominem. Hac de causa, venit ipse in mundum istum, & fuit ibi plus quàm 32. annis. Vnde ad Eph. 2. *Ipse est pax nostra, qui fecit vtraq; vnũ.* Tertiò, deberet homines cohibere à guerris propter mala quæ inde fiũt, & bona quæ inde omittuntur. Primum malum quod de guerra sequitur, est odium. De vna guerra sunt quandoq; mille homines in peccato odii. Illi autem qui sunt in peccato odii homicidæ sunt, iuxta verbum Ioannis in 1. Canon. sua. Sequuntur etiam inde homicidia, & frequenter illi qui moriuntur in bellis, moriuntur morte æterna, quod maximum periculum est. Hoc enim damnum irrecuperabile est. Vnde Matthæi secundo: *Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Sequuntur etiam ex guerra incendia locorum sacrorũ, & non sacrorũ, rapinæ & furta. Filii agricolarũ fures efficiuntur, filiæ prostituuntur, omittuntur etiã infinitæ eleemosynæ, & infinita alia bona. Quartò, deberet homines cohibere à guerris hoc, quod in guerris præcipuè malũ infertur his, qui non meruerunt. Si in guerris illi mala reciperẽt, qui in culpa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parũ aut nihil mali recipiũt. Innocentes verò deprædãtur, iuxta illud Esaiæ 59. *Qui recessit à malo, prædæ patuit.* Hor. *Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui.* In hoc tyrãni huius mundi peiores sũt diabolo, qui nõ nocet nisi his qui meruerũt. Tyrãni verò in guerris suis potius nocẽt

Quod Christi officium speciale.

Tyranni huius mundi quam crudeles.

illis qui innocẽtes sũt, quod nõ est parua culpa, cùm specialiter Deo adhæreãt, & in eo fiduciã habeãt, & sũt in eius protectione. Ps. *Innocẽtes & recti adhæserũt mihi.* Prou. 1. *Deus custodiet rectorũ salutẽ, & proteget gradientes simpliciter.* In guerris etiã infertur malũ pauperibus, plus enim damnificatur aliqua pauper mulier, quãdo vna gallina aufertur ei, quàm aliquis, qui multum diues esset, damnificaretur in mille marcis. Sicut vidua paupercula de qua loquitur Dominus Luc. 21. *Plus misit in gazophylacium,* mittendo duo minuta, quam omnes alii secundùm iudiciũ Dñi. Quintò, deberet homines cohibere à guerris hoc, quod vix est, quin malũ accidat eis, qui guerrã faciũt. Aut .n. malũ infertur eis, & sic malum eis accidit. Aut ipsi inferũt malũ aliis, & tũc deterius eis accidit: melius est .n. mala sustinere, quã mala facere. Vnde Prou. 16. *Melius est humiliari cũ militibus, quàm diuidere spolia cũ superbis.* Sextò, deberet homines cohibere à guerris difficultas cõsulendi illis qui guerris intersunt. Cùm .n. vnus aliũ paratus sit iuuare, vt fortiores sint, ex eo quod sunt simul, vnusquisq; videtur esse occasio quædã omnium malorũ quæ ibi fiunt. Vnde Iob 41. dicitur de corpore diaboli: *Corpus eius quasi scuta fusilia, & compactũ squamis sese prementibus.* Septimò, deberet cohibere homines à guerris hoc, quòd nulla vel parua vtilitas inde sequitur, quãdo aliquis guerrã facit, vt sua recuperet. Plus enim valet, quòd ipse in guerra expẽdit, quàm quod ibi in guerra acquirit. Quando verò aliquis guerrã facit vt vindicet fratrẽ vel cognatũ sibi occisũ, nulla vtilitas sequitur illi qui mortuus est, melius esset defũcto, quod procuraretur quod homicida pro anima ei iret ad partes trãsmarinas, vel quod processio fieret à ministris Dei super interfectũ cũ aqua benedicta, & cruce, quàm cũ igne maledicto, & lãceis & vexillis à ministris diaboli, sicut multoties fit. 8. debet cohibere homines à guerris frater-

Quid quæso ex guerris? nihil.

nitas, quæ inter homines est. Omnes enim homines naturaliter sunt fratres, quia ex vno patre & vna matre processerunt, scilicet Adam & Eua. Fideles verò propter hoc quadam spirituali fraternitate fratres facti sunt, qui ex vno patre, scilicet Deo nati sunt, & ex vna matre, scilicet Ecclesia, & cælestem hæreditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est: quia inter fratres, lupi vel serpentes, videntur esse huiusmodi homines, qui bella mouent contra homines. Seneca. Ferina rabies est ista, sanguine & vulneribus lætari: & hoc est, abiecto homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitiæ. Vnde Gen. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius.* Vnde serpentes se esse ostendunt qui ad homines inimicitias habent, imò etiam tales peiores serpentibus & lupis videntur esse. Serpens serpenti non nocet, vel lupus lupo. etsi animalibus alterius speciei noceāt: homo verò nocet homini. Seneca. Immitissimus est homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lædit. Verè canes videntur esse tales homines, qui ad inuicem certant. Nonò, deberet cohibere homines à guerris hoc, quòd homines qui guerras amant, vel habēt, speciales filii diaboli sunt, sicut pacifici speciales sunt filii Dei, sicut prius dictum est. Decimò, debet cohibere homines à guerris, miseria quam sustinent homines, qui guerras faciunt. Ipsi enim de nocte vadunt armati, in fame & siti, & huiusmodi. Si tantùm sustinerent pro Deo, quantum sustinent pro diabolo, magni meriti essent apud Deum. Vnde Psalm. *Contritio & infælicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Vndecimò, debet cohibere homines, dubius euentus belli, quandoque enim ille qui fortiorem se credit, deterius cadit in bello. vnde 2. Reg. 11. *Varius est euentus belli, & nunc hunc, nunc illum consumit gladius.* Si aliquis fortis est, inuenit aliquem æquè fortem, vt ipse. Ierem. 47. *Fortis impegit in fortem, & ambo corruerunt.* Si aliquis malus est, vix erit, quin aliquem æquè malum aliquando inueniat. Vnde Prou. 17. *Semper iurgia quærit malus, angelus autē crudelis mittetur contra eum*: vel post hanc vitā, quando diabolus ad eum mittetur, vt eum deferat in infernum: vel in præsenti, quando aliquis homo æquè malus mittetur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, quòd canis bellicosus defert aures scaturientes vermibus. Et frequēter accidit quòd qui amant bella, moriuntur gladio. Vnde Regum 15. dicit Samuel ad Agag regem Amalech: *Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis inter mulieres erit mater tua.* Duodecimò, debet cohibere homines à guerris hoc quòd sapientes tantum timent guerras, & tantum amant pacem: vnde Salomon qui legitur sapientissimus fuisse, regnū suum in pace summa tenuit 40. annis. Vnde etiam ob hoc nomen habuit: Salomon enim interpretatur pacificus. Christus etiam vocatus est rex pacificus, & in veritate nihil est quod tantum noceat Ecclesiæ Dei, quantum guerra. Luc 11. *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur.* Ambr. Paruæ res concordiâ crescunt, magnæ verò res discordiâ dilabuntur, licet tantum bonum sit pax, quod etiam suo contrario quæratur, secundùm verbum Augustini, tamen valdè raro esset facienda guerra. Cùm enim guerra & pax maximè sint contraria, maximè à se distant. Et ideò valdè longa est via quæ est per guerram ad pacem. Et quandoque prius homo deficit, quàm ad pacem per viam istam veniat. Citius peruenit homo ad pacem, patiendo, quàm bella faciendo. Et faciliùs acquirit homo, largiendo, quàm auferendo.

Psal. 13.

Salomon vocatur pacificus

Cap. II.

De peccato incendiariorum.

Quis propriè incendiarius. Incendiarius dicitur, qui propria auctoritate incendit ciuitatem, vel villam, vel domum aliquam, vel segetem, vel rem similem, malo studio, aut pro vindicta: si autem hoc faceret auctoritate illius, qui habet potestatem inducendi iustum bellum, non iudicaretur incendiarius, ex quo guerra esset iusta.

Octo quæ deberent cohibere à peccato incendij.

Octo verò sunt, quæ deberent cohibere hominem ab hoc peccato. Primum est hoc, quòd istud peccatum diabolicum est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incendiarii in hoc mundo: vnde cùm ipsi diabolo assimilentur in facto, merito assimilabũtur ei in tormento. Secundum est, quod peccatum istud puræ malitiæ est, & nullius vtilitatis. Peccatum rapinæ vel furti aliquid habet lucri vel vtilitatis, sed peccatum incendii, nihil. Nullius etiam strenuitatis est peccatum illud. Mulier enim aliqua posset idem facere. Prætereà, quum sufflatores ignis in seruitio hominum sint viles personæ, quomodo non erunt viles personæ sufflatores ignis in seruitio dæmonum? Sine culpa etiam sunt pauperes homines, quorum domus incenduntur, sed propter solam superbiam dominorum fit, vnde Psal. *Dum superbit impius, incenditur pauper.* Peccatũ igitur incendiariorum, cùm sit puræ malitiæ, ideò etiam est peccatum in Spiritum sanctum. Tertiò, deberet cohibere hominem à peccato hoc, quod peccatum istud valdè damnosum est proximo. Pauper enim ille homo exhæredatur, cùm domũ suam amittit, & oportet eum, & vxorem suam, & familiam ire mendicando per domos aliorum, quod valdè graue est homini inconsueto. Vnde Eccl. 29. *Vita nequam est hospitandi de domo in domum.* Interdum autem accidit, quod nunquam redibit ad pristinum statum, & quod filii eius hac de causa fures efficiũtur, & filiæ prostituuntur; & ille qui domum incendit, reus est omnium peccatorum, quæ occasione illius incendii fiunt. Quartò, debet cohibere hominẽ ab hoc peccato, quòd peccatum istud valdè damnosum est auctori suo. Damnosius etiam est illi quàm proximo. Exẽplũ. Vnde refert Gregorius in dialogo, quòd cùm quidã incendisset messem cuiusdam sancti viri, nomine Stephani, quidam videns messem eius combustam, venit ad illum, dicẽs, quod messis sua esset combusta, adiungens: Væ væ pater Stephane, quid contigit tibi? Cui ille placidè respondit: Væ quidem illi contigit, nam mihi quid contigit? Ille qui credit incendere domum alienam, incẽdit suam. Sua enim est domus illa, quoad emendam, & sibi amittitur. Sicuti miles, qui est in exercitu alicuius principis, equum, quem amittit, non sibi amittit, sed domino cum quo est. Incendiarius dum ponit ignem ad comburendum domum, sibi etiam præparat ignem æternum. Igne etiam peccati exurit seipsum. August. Sic putato malitiam esse quomodo ignem. Quintò, deberet cohibere hominem ab hoc peccato hoc, peccatum istud multùm impedit à salute actorem suum, & propter restitutionem domus incensæ quam oportet eum facere propter maledictiones quæ fiunt eis. Quando enim pauper aliquem defectum habet occasione illius incendii, vel videt filios suos lugentes in alieno hospitio: Ipse maledicit ei qui domum suam incendit. Quæ maledictio defert incendiarium in ignem æternum. Vnde Eccl. 4. *Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illi', exaudiet autem illum qui fecit eum.* Et eiusd. 35. *Deprecationem læsi Dominus exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effun-*

dunt loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducentes eas? A maxilla enim ascendunt vsq; ad cælos, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. De materia ista in tractatu de rapina dictum est. Sextò, deberet cohibere homines à peccato isto, pœna magna qua in præsenti puniuntur incendiarii. Pœna autem eorum secundùm leges humanas est, vt qui dolo ignē apposuerit, igne cremētur, aut capite puniantur, nec debet absolui, nisi damno restituto, & præstito iuramento, quòd ignē vlterius nō apponat. A Deo etiā sæpè puniuntur in hoc, quod mala morte moriūtur, sicut patet de Absalon, qui fecit succendi messem Ioab, qui postea suspensus est, & occisus est tribus lanceis missis in cor eius, vt legitur secundo Regum decimo-quarto. Legitur etiam Iudicum decimo-tertio: Quod Samson fecit succendi segetes Philisthinorum, qui posteà captus est à Philisthæis, & exoculatus est, & à semetipso occisus. Septimò, debet cohibere hominem à peccato isto, magna pœna, qua puniendi sunt incendiarii in futuro. Quod potest ostendi per hoc quod legitur Matthæi vigesimo-quinto, quod Dominus dicturus est. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et subditur causa huius damnationis: *Hospes eram, & non collegistis me.* Si Dominus puniturus est igne æterno eos qui in proprio hospitio non receperunt eum, qualitér credendum est illos esse puniendos, qui hospitium Domini, in quo ipsi nihil iuris habebant, combusserunt? Quot pauperes hospitati fuissent in domo, quam ipsi combusserunt, toties Domino suo hospitium suum abstulerunt. Meritò etiam in præsenti, & in futuro crematur incendiarius, cùm ipse alios cremet, quia per quæ peccat homo, per hæc & torquetur: & non est lex æquior vlla quàm necis artifices arte perire sua. Octauò, debet cohibere homines ab hoc peccato, quia peccatum istud multùm displicet Deo. Quod patet per hoc, quod hospitalitas tantùm placet Deo, quam hospitalitatem hoc peccatū destruit. Quòd hospitalitas multum Deo placeat, patet ex eo quod legitur ad Hebræos vltimo: *Hospitalitatem nolite obliuisci.* Per hanc enim quidam placuerunt Angelis hospitio receptis, & Origenes, Domos hospitales ingressi sunt Angeli. Domos verò hospitibus clausas, ignis & sulphur succendit. Domos quas Angeli ingressi sunt, fuerunt domus Abraham, & domus Lot. Domus verò succensæ fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhæorum. Hospitalitas tantum placet Deo, quòd ipse in propria persona legitur ad hospitales homines declinasse. Vnde refert Gregorius in quadam homilia, quòd quidàm pater-familias multum fuit hospitalis, & quadam die, cùm peregrinos susciperet, & aquam daret manibus ex humilitate, vnus fuit inter eos, in cuius manibus debuit aquam fundere, & cùm reuersus vrnam accepisset, non inuenit eum in cuius manibus aquam debuit fundere: cumque ob hoc apud se miraretur, eadem nocte per visionem Dominus dixit ei: *Cæteris diebus me in membris meis, hesterna autem die me in memetipso recepisti.*

Incendiarii puniendi pœna in futuro.

Deo multùm displicent. Hospitalitas grata.

CAP. III.

De peccato homicidij, & de his quæ deberent homines cohibere ab homicidio.

SEquitur de homicidio, à quo primo deberet homines cohibere hoc, quod ipse est contra naturam, Docuit enim natura quòd animalia diligunt ea quæ sunt eiusdem speciei cum ipsis. Vnde Ecc. 3. *Omne animal diligit simile sibi.* Vnde mirum est, quomodò homo vult alium hominē occidere, cùm natura doceat, lupum vnū aliū amare. Secundò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd

Homicidiū quæ cohibeāt.

ipsum multum est extra rationẽ. Dictat enim ratio homini, quod nõ debet facere alii, quod sibi odit fieri, vt legitur Tob. 4. Vnde cùm ipse super omnia mortẽ odio habeat, ipse super omnia cauere debet, ne mortẽ inferat. 3. deberet homines cohibere ab hoc peccato, quod istud peccatum diabolicum est, & diabolo assimilatur, vnde Iob 8. *Ille homicida erat ab initio.* Diabolus fuit homicida sui ipsius ab initio, & post parentum nostrorum. Vnde sanguisuga vocatur. Prouerb. 3. vbi dicitur, *sanguisugæ duæ sunt filiæ.* quartò, deberet cohibere homines ab hoc peccato quod videtur ab homine degenerare, & in bestiã trãsire, quæ sanguinẽ humanum sitit. Vnde Sen. Ferina rabies est ista, sãguine & vulnere lætari. Et hoc est abiecto homine in syluestre animal trãsire. quintò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, pœna magna qua homicidæ puniuntur, & in præsenti, & in futuro. De pœna eorum legitur Matt. 25. *Omnes qui acceperint gladiũ, gladio peribũt.* Et Apoc. 13. *Qui in gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi.* Et Gen. 9. *Quicunq; fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius.* Et possunt hæc auferri ad mortẽ æternã, vel temporalẽ: vtraq; enim reus est, quia auctoritate sua gladiũ accipit. Ad significandũ quòd multùm punietur peccatum homicidii, dictum est Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Vox sãguinis potest dici vox cõsanguinitatis: vt sit sensus, generatio quæ ex Abel exisset, nisi interfectus fuisset, requirit quod vindictã sumam de te. Pœna etiam homicidæ ostenditur, cùm subditur: *Maledictus igitur eris super terrã.* Et fuit tanta maledictio illa, quod etiam ipsam terram tetigit. Vnde subditur: *Cùm operatus fueris terram, non dabit fructus suos.* Et subditur post: *Vagus & profugus eris super terram omnibus diebus vitæ tuæ.* Et post factus est Cain tremulus. Vnde ait: *Omnis qui inuenerit me, occidet me.*

De 4. peccatis clamantibus ad Deum.

ET notandum, quod quatuor peccata dicuntur clamare ad Deum: scilicet oppressio innocentium, Exod. 2. *Ascendit clamor filiorum Israel ad Deum.* Et peccatum Sodomiticum. Vnde Gen. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est.* Et detentio mercedis mercenariorum. Vnde Iac. vltim. *Ecce merces operariorum vestrorum, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Et peccatum homicidii. Vnde Genes. 4. *Vox sanguinis fratris tui, &c.* Tria verò de peccatis nominatis ideò dicuntur clamare ad Deum, ad modum homicidii, quia sunt quasi homicidium. In peccato enim contra naturam effunditur illud quod potuit esse materia corporis humani, & ideò est quasi homicidium. In oppressione verò innocentium & detentione mercedis aufertur pauperibus vita eorum, & ideò à Deo quasi homicidium reputatur. Vnde Ecclesiast. 33. *Panis egentium vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* & ibidem: *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Et ibidem: *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Puniuntur etiam homicidæ irregularitate. Licet enim de peccato homicidii condignam pœnitentiam egerint: tamen non possunt promoueri. Vnde primo Paralipomenon vigesimo-octauo, dicit Dominus ad Dauid: *Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis.* Sextò, deberet cohibere homines à peccato homicidii, fraternitas quæ est inter Christianos. Omnes enim Christiani fratres sunt, & fraternitate naturali, & spirituali. Ex vno enim patre & matre sunt omnes ex Adam scilicet, & Heua. Fratres etiam sunt spiritualiter ex Deo patre & Ecclesia matre. Vnde homicidium inter Christianos est fratricidium.

Peccata clamãtia in cælum cur ita dicta.

Homicida cur sit irregularis.

Ad quod potest referri illud Genes. 27. *Quid nobis proderit: si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? melius est vt venundetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur. Frater enim & caro nostra est.* Septimò, deberet cohibere homines à peccato hoc, quod fideles sunt filii Dei. Vnde August. Filii Dei sumus, vnde hoc probamus? Mortuus est vnicus, ne remaneret vnicus. Et 1. Ioan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij eius nominemur & simus.* Et in eodem: *Filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus: sed cùm apparuerit, scimus, quoniam similes ei erimus:* & Matth. 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram, vnus enim est Pater vester, qui in cælis est.* Igitur qui aliquem fidelem occidit: filium Dei occidit: quòd constat nimiæ temeritatis esse. Quomodo ante conspectum Dei stare audebit, qui filium eius occidit? Octauò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quilibet homo angelum bonum habet deputatum sibi ad custodiam: cui contumeliam facit, qui hominem occidit, vel iniustè manus in eum iniicit. Vnde Matth. 18. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Si quis verberaret aliquem qui haberet militem de mensa Regis Franciæ sibi ad custodiam deputatum, non parum offenderetur Rex: quantum ergo putandus est offendi Rex cælestis? quando ille occiditur vel verberatur, cui ipse vnum de angelis suis ad custodiam deputauit? qui sunt quasi milites de mensa eius. Nonò, deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quod homo ad similitudinem Dei creatus est. Mirum enim est, quomodo aliquis audet destruere creaturam illam, quam Deus ad similitudinem suam dignatus est creare. Vnde Genesis nono, postquam Dominus dixit: *Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius.* Subditur causa ista: *Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Si aliquis artifex tantum habet amorem ad opus suum, quod parui valoris est, quod non potest sustinere, vt & verbo ei detrahatur, vt patet in versificatore, qui non potest sustinere vt versibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturam suam, quam creare voluit ad similitudinem suam, & quantum offenditur in eius destructione? Decimò, deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd Dominus ita carè emit hominem: non parum enim offenditur Deus, quando res illa quam ipse emit sanguine suo, ei aufertur. 1. Petr. 1. *Non corruptibilibus auro vel argēto redempti estis de vana vestra conuersatione, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi,* hoc pretio debemus hominem appendere, ne nobis vilescat. Vndecimò, deberet homines cohibere ab homicidio hoc, quod homo templum est Spiritus sancti: vnde templum Dei violat, qui hominem occidit, vel verberat. 1. ad Corinth. 3. *Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Duodecimò, deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quod tota Trinitas habitat in homine, tanquam in hospitio suo. vnde Ioannis decimo-quarto: *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* vnde toti Trinitati contumeliam facit, qui viro iusto, in quo ipse habitat, violentiam facit.

Homicida filium Dei quomodo occidat.

De occisione iustorum hominum.

SEd ista ratio non videtur extendi ad mortem iniustorum hominum, & in rei veritate homicidium iustorum hominum, quantum ad aliquod periculosius est, quam homicidium iustorum, cùm scriptum sit, *Mors peccatorum pessima.* De morte verò sanctorum scriptum est. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Mors peccatorum pessima est, quia est

est velut quædam porta, per quam in infernum intratur, & est quidam transitus ad mortem æternam. Mors vero iustorum quædam porta est, perquã fit egressus de miseria huius vitæ: & ideo non solum magnum peccatum est homicidium iustorum, sed etiam impiorum interfectio, nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autem Dei fit, quando fit auctoritate legis diuinæ, aliter non placet Deo. Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat?* Et eiusd. 33. *Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat.* & Matth. 2. *Rachel plorans filios suos, noluit consolari, quia non sunt.* Vbi dicit gl. Eccl. plorat non tam pro morte translatos, quàm supplicio peremptos: supplicio inquam infernali. De morte vero iustorum dicit Sapiens: Non est lugenda mors, quam immortalitas sequitur. Peccatum homicidii est tantum quod Cain ponderositatem eius non valens sustinere, dixit verbum desperationis, *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear.* Mirum est, quod postquam humana natura coniuncta fuit & vnita diuinæ, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominem, vel eum occidendo, vel verberando, nisi diuino imperio, quod fit auctoritate legis diuinæ. Quando aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferunt etiam minimo de genere ipsius: quantum ergo deferendum est hominibus, cum humana natura maritata est filio Dei? Præterea si cruci tanta rueerentia exhibetur, quia coniuncta fuit corpori Christi per modicum tempus: quanta reuerentia exhibenda est humanæ naturæ, quæ vnita est diuinæ: ita quod nunquam ab ea separabitur? Et hæc sufficiant de peccato homicidii. De alia vero iniectione manuum iniusta, de qua videtur hîc esse dicendum, nil dicetur: quia in magna parte sunt, eadem, quæ debent hominem cohibere à peccato isto, cum his quæ sunt dicta contra peccatum homicidii.

Homicidij enormitas.

PARS IV.

De remedijs contra iram propriam & alienam.

NOtandum quod contra iram alienam triplex potest esse remedium. Contra iram vero propriam octo assignabimus remedia. Primum remedium contra iram alienam, est mollis responsio. Vnde Prouerb. 15. *Mollis responsio frangit iram: sermo durus suscitat rixas*: & Prouerb. 25. *Lingua mollis confringet duritiem.* Et hoc est vnum de miraculis spiritualibus quod molle facit durum. Vnde legitur in Vitis patrũ de abbate Machario: quod cum properaret ad quendam locum, discipulus eius præcedens ipsum obuiauit cuidam sacerdoti idolorum portanti lignum grande. Cui dixit discipulus Macharii: Quo vadis dæmon? At ille iratus percussit eum, ita quod ferè mortuum reliquit. Cui postea obuians Abbas Macharius ait: Salueris laborator, salueris. At ille. quid in me boni vidisti, vt ita me salutares? Cui senex, Quia vidi te laborantem. Cui sacerdos: Et ego ex tua salutatione cognoui te seruum magni Dei. Sed quidam monachus male me salutauit, quem ego plagis affeci: & statim compunctus est sacerdos idolorum, petiitque veniam: & duxerunt vulneratum vsque ad cellã, & sacerdos idolorum monachus factus est, & dixit Hiero. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid austeritas. Homo iratus est velut olla bulliens, Prou. 15. *Os fatuorum ebullit stultitiam.* Ideo aqua frigida mollis responsionis superfundenda est, Eccles. 18. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Dulce verbum est velut ros refrigerans ardorem iræ: & sicut ex ore exit flatus vnde ignis materialis accẽditur, & sputum vnde extinguitur: sic ab ore exit

Remedia iræ alienæ.

verbum durum vnde ignis iræ accenditur, & dulce verbum vnde ignis iræ extinguitur. Ad quod videtur pertinere illud Eccl. 28. *Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si spueris super illam extinguetur.* Vtraque ex ore proficiscuntur. Nec mirum, si duris verbis ignis iræ accenditur, cum collisio durorum corporum ignem materialem producat. Secundum remedium contra iram alienam est silentium. Vnde Prouerb. 26. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.* Velut ligna se habent verba, quæ respondentur homini iracundo, vnde ignis ira nutritur. Eccl. 8. *Ne litiges cum homine litigioso, & non struas ligna in igne eius.* Securius etiam esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis recedit ab igne, quando non vult comburi, neque calefieri ab eo. Vnde Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Tertium remedium contra iram alienam, vel odium, est beneficiũ. Vnde Prou. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, da illi aquam bibere. Prunas enim congeres super caput eius.* Beneficia quæ inimico exhibentur, sunt velut prunæ accendentes inimicos eorum ad amorem, vnde legitur in Vitis patrum de quodam eremita nomine Theon, qui habebat gratiam sanandi ægros, & cum venissent latrones putantes eum habere multum auri, ipse fecit stare eos foribus affixos, & mane cum incolæ vellent eos comburere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illæsos, alioquin à me effugiet gratia sanitatum: & statim ipsi latrones conuersi sunt ad Dominum. Legitur etiam de quodam qui vocabatur Amon, qui in Ægypto in eremo morabatur, quod latrones ei auferebant panes quibus ipse vescebatur. Vnde Amon præcepit duobus draconibus, vt custodirent ostium cellæ. Et cum latrones venissent ad ostium cellæ, videntes dracones obstupuerunt, quos inuenit Amon præ timore semimortuos, & fecit eis parari mensam, & compuncti facti sunt sancti homines.

De remediis contra iram propriam.

Sequitur de remediis contra iram propriam: Quorum primum est cõsideratio Dominicæ passionis. Gregorius: Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum, quod non æquo animo toleretur, quod remedium nobis insinuatum in libro Nu. 21. vbi legitur, quod filii Israel respicientes serpentem in palo, sanabantur à morsibus serpentum ignitorum. Vnus de serpentibus ignitis est ira, à quo quis sanatur, si diligenter intendat quid Christus pro eo in cruce passus sit. Tunc enim patienter sustinebit quidquid oportebit eum pro amore Christi pati. Secundũ est silentium: vnde super illud Prou. 12. *Fatuus statim indicat iram suam.* dicit gl. Natura iræ est, vt prolata magis ferueat, occultata languescat. & Prouerb. 26. *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Stultus est homo superbus, quasi stans altus, præcipue si iracundus sit. Homo enim iracundus non solum est stultus, sed etiam quasi insanus. Vnde si silentium ei imponatur, ira mitigantur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vitis patrum de abbate Isaac, qui requisitus à quodam fratre quare dæmones eum timerent: Respondit, ex quo factus sum monachus statui apud me vt iracundia extra guttur meum non procederet: & ideo timent me ita dæmones. Legitur etiam de beato Achille, quod quidam senex venit ad eum, & vidit ipsum sanguinem expuentem, & requisiuit quid hoc esset. Cui abbas Achilles respondit: Sermo erat cuiusdam fratris qui me contristauerat, sed repugnaui vt non illum dicerem, sed petii Dominum vt tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo. Et postquam expui in eum, requieui, sed ipsam tristitiam & sermonem illum sum oblitus. Ad istud secundum remedium videtur pertinere illud Psalm. *Posui ori meo custodiam.* Psal. 38

contra iram ... remediis ... Quotum ... nicæ passion... Domini ad ... l adeo dum ... retur, quo ... n in libro Nu... Israel respi... sanabantur ... orum. Vnde ... , à quo qui ... at quid C... t. Tunc ... quid opor... ... Secund... ... Pro... ... amagi... & Pro...

Tertium remedium est, consideratio diuinæ ordinationis. Nullum malum pœnæ potest inferri nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnum solatium debet esse fidelibus. Omnis enim tribulatio velut oratio est, quam cælestis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet quasi in vtre suo, iuxta illud Psalm. *Statui aquas quasi in vtre, & inde dispensat eam filiis suis prout videt expedire.* Psal. 77. Ideo mansuete & patienter toleranda est tribulatio. Istam rationem insinuat nobis Dominus Ioan. 13. dicens: *Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?* Tribulatio etiam est quasi virga in manu matris amantissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit super omnem matrem. Esa. 49. *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Non est multum timenda virga, quæ est in manu matris amantissimę scilicet misericordiæ Dei, præcipue quando aliquis sperat per virgam huiusmodi à gladio pœnæ æternæ liberari. Ad hanc ordinationem respiciebat Dauid, de quo legitur 2. Reg. 19. quod cum semel malediceret sibi, & Abisai comminaretur maledicenti, ait Dauid: *Dimitte eum vt maledicat iuxta præceptum Domini.* Quartum remediũ est, considerare vtilitatem quã habet tribulatio, quæ toleratur tam in præsenti quam in futuro. **Tribulationum vtilitas.** Psal. 87. Hanc vtilitatẽ insinuat Dauid quando dicit de persecutoribus: *Circumdederunt me sicut apes.* Apes aculeo pungunt, sed ex alia parte mel tribuunt, & licet timeantur quia pungunt, amantur quia mel tribuunt. Sic persecutores licet pugnant dum tribulationem inferunt, tamen amandi sunt, quia mel cælestis dulcedinis quodammodo conferunt. Materiam enim æternæ coronæ homini ministrant, Quintum remedium est, consideratio status in quo est iniurians. Insanus enim eit, sicut prius est ostensum. Irrogata enim iniuria, ipsius est insania qui facit, vt dicit philosophus. Ideo compati debemus ei, potius quam irasci. Sextum remedium est, consideratio propriorum defectuum. Facilius enim quis portat defectus alienos, quando ipse suos nouit, quos oportet ab aliis portari. Vnde Pro. 19. *Homo indigenos misericors est.* Ideo aliqui defectibus aliorum ira de facili irascuntur, quia suos non agnoscũt. Sen. Regum animos induimus. Illi obliti suæ infirmitatis, alienæ deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Augustinus. Irasceris seruo tuo ne peccet, irascere tibiipsi ne tu pecces. Septimum remedium est, consideratio finis nostri, mortis scilicet, & eorum quæ post mortem sequuntur. Vnde Eccl. 28. *Memento nouissimorum, & desine inimicari:* Et subditur: *Memorare timorem Domini, & ne irascaris proximo.* Octauum remedium est, consideratio propria impotentię. Multi sunt qui ideo iram seruant contra proximum suũ, quia reputant dedecus esse non vindicare se de eo qui eis iniuriatus est: qui attendere debent, quod nec etiam potestatem habent defendendi se à muscis & à pulicibus. Vnde August. Homo tibi conuicium dicit, & tumes, & iratus es, pulicibus resiste vt dormias, &c.

TRACTATVS IX.
De peccato Linguæ.
PARS I.
De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ deberent monere hominem ad diligentem custodiam linguæ.

VLtimo inter peccata dicendum est de peccato linguæ, quia istud peccatum remanet post alia peccata. Multi cauent sibi ab aliis peccatis, qui non cauent à peccato linguæ. Agemus autẽ de peccato linguæ hoc modo. Primo age-

Linguæ vitium vitare quæ moueant. **Lingua orationis organum.** Psalm. 44.

mus de custodia linguę in communi. Secundo, enumerabimus diuersa peccata linguæ, & de vnoquoque eorum secundum ordinem prosequemur. Tertio vero tangemus de remediis cōtra peccatū linguæ. Multa vero sunt, quæ deberent homines mouere ad diligentem custodiam linguæ. Primū est hoc, quod Dominus hominē in lingua honorauit præ cæteris creaturis. Nulli enim creaturæ dedit Deus linguā materialem ad vsum loquelæ, nisi homini: quod non paruus honor est, nec paruum beneficium. Si vero non credis beneficiū istud esse magnum, cogita si mutus es, quantum beneficium putares si redderetur tibi loquela. Plus enim amares hoc, quam si daretur tibi infinita pecunia. Vnde valde ingratus est homo, qui Deum peccādo inhonorat in membro illo, in quo Deus hominem præ cæteris creaturis honorauit. Secundum est hoc, quod lingua quantum ad vsum loquelæ, organū est orationis: verbum vero nuntius est rationis, sicut dicit Augustin. & in solis habentibus orationem inuenitur naturaliter. Vnde à ratione regi debet & solum ad imperium rationis debet lingua exire ad actum loquelæ. Indecens est vt rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundum Psal. *Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*, de iure posset ei à Deo auferri vsus loquelæ. Ad iumentum enim non pertinet loquela. Tertium est, quod oues quæ non receperunt tantum beneficium in lingua quantum homo, nec aliquam mercedem à Deo expectant, pro vsu linguæ suæ laudent creatorem suum. Vnde multum potest Deus offendi, si homo ei in lingua contumeliam irrogat, ex quo congregatio auium eum laudat. Quartū est hoc, quod lingua est membrū valde nobile, & in quo multum indecēs est omnis immunditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati, imo non reputatur corporalis immūditia comparatione ad peccatum. Vnde Matth. 15. *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* Diligenter ergo custodienda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui etiam non plus timet inquinare linguam suam peccato, quam cetera membra, porcus videtur potius quàm homo. Porcus enim rostrum in lutum ponit sicut & pedem, nec magis parcit ori, quàm pedi. Homo qui non timet inquinare os suum peccato, velut canis macelli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis etiam hominibus potest esse & Deo: quia permittit in os suum intrare ea quæ immūdiora sunt muscis & pulicibus. Diabolum etiam permittit excreare sibi in gulam. Immunditia enim peccati sputum diaboli est. Multum turpis est, qui diabolum, qui immundissimus est, permittit nidificare in ore suo. Quintum quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est officium ad quod lingua deputata est. Est enim deputata ad orandum, & ad Deum laudandum, ad susceptionem corporis & sanguinis Christi & ad proferenda verba sacra, quorū quodlibet linguæ sanctitatē magnam requirit. Oratio magnam sanctitatem linguæ requirit: quia secundum Gregor. cum indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Vnde lingua quæ toties Deū offendit, non de facili oratione exauditur. Laus etiam Dei similiter sanctitatē magnam requirit, *quia non est speciosa laus in ore peccatoris*: vt dicitur Ecclesiastic. 15. Dominicum etiam corpus quod in ore recipitur, sanctitatem magnam requirit: vnde sicut multum peccaret, qui in calice vbi corpus Christi recipitur, lutum immundum poneret: sic multum peccat, qui os suū, in quo corpus Christi recipitur, per peccatum inquinat. Verba etiam sacra, quæ in ore hominis debent versari, sanctitatem similiter oris requirunt, cum sint reliquiæ Domini.

Lingua rationi deputata.

Vnde Matth. 7. sanctum vocatur, vbi Dominus ait: *Nolite sanctum dare canibus.* Si vestes quæ Dominicum corpus retegerunt pro reliquiis habentur, multo plus verba quæ ex ore eius processerunt. Quod verba Domini reliquię sint, probant miracula spiritualia quæ per ea fiunt. Cæci enim spiritualiter per ea illuminantur. Vnde Psalm. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Et mortui spiritualiter viuificantur. Vnde Ioann. 5. *Venit hora & nunc est quando mortui audient vocem filii Dei: & qui audierint, viuent.* Inter alia membra os maxime videtur esse deputatum diuino officio: & bene iustum esset, cũ Dominus omnia membra hominis fecerit, vt saltem vnum membrorum sibi mundum seruaretur vnde seruiretur ei. Sextum est hoc, quod lingua custodita, anima custoditur. Vnde Prouerb. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam.* Homo qui os suum non custodit, est quasi ciuitas absque muro. Vnde Prouerb. 25. *Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Est etiam sicut castrum vel domus absque porta. Vnde legitur in Vitis patrum, quod quidam senex cum quibusdam fratribus ibat ad beatum Antonium, & audiuit multa ab illis in via de sacra scriptura, & de operibus manuum suarum, sed ipse per omnia tacebat: & cum venissent ad Antonium, dicit Antonius seni: Bonos fratres habuisti comites itineris tui? At ille: Boni sunt quidem, sed habitatio eorum non habet ianuam. Qui vult, intrat in stabulum eorum, & soluit asinum. Qui vult custodire castrum aliquod, oportet quod diligentiam habeat circa hostium portæ, vnde ibi turres solent fieri. Etiam in claustris ad portam custodes consueuerunt poni. Sic qui vult custodire animã suam, oportet quod diligentiam adhibeat circa custodiam oris. Homo etiam os non custodiens, est vas absque operculo: & ideo immundus est, iuxta illud Num. 9. *Vas non habens operculum, neque ligaturam desuper immundum erit.* Est etiã velut equus absque fræno, & nauis sine gubernaculo. Vnde Iacob. 3. *Si quis frena in ora mittimus, ad consentiendum nobis omne corpus eorum circumferimus. Et naues quamuis magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur tamen à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat: id est, ad magna præmia vel tormenta ducit.* Septimum est pronitas ad malum, quæ in lingua est. Quam insinuat Iac. 3. dicens *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum, & cæterorum domatur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest.* Et subditur. *Est enim inquietum malum plena veneno mortifero.* Et in eodem 3. *Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis.* Vbi dicit Gloss. vniuersitas, quia per eam fere cũcta facinora aut concinnantur, vt latrocinia & stupra: aut patrantur, vt periuria, falsa testimonia: aut defenduntur, vt cũ quilibet scelus suum excusat quod commisit. Lingua enim in humido siue in lubrico est, & ideo de facili labitur. Ideo scriptum est. Eccl. 14. *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.* Propter pronitatem ad malum, quæ in lingua est, ponitur sal in ore paruulorum qui baptizantur, ad ostendendum quod membrũ illud de facili putrefiat, & vermibus vitiorum scaturiat. Propter eandem causam Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, potius quam in manibus vel aliis membris, vt ostenderetur quod membrum illud maxime inflammatum erat igne infernali. Vnde necessarium erat multum vt igne cœlesti inflammaretur. Propter eandem causam, etiam quum manus & cætera membra in patulo sint, lingua tamen inclusa est quodammodo à natura. Et merito, cum propter falsitatem suam & pronitatem ad ma-

Psal. 18.

Oris custodia necessaria.

Linguæ pronitas.

lum bene conclusione indigeat. Octauũ quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quod lingua multũ potens est ad nocendum. Quam potestatem nocendi vult ostẽdere Iacobus, quãdo linguã ignem vocat. Iac. 3. *Ignis enim inter omnia elementa potentior est ad destruendum.* Eandem etiam potestatem insinuat, quando dicit quod lingua inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna: id est, suggestione diaboli, vt dicit gloss. interlin. Rota autem natiuitatis vocatur vitæ præsentis cursus. Potestas nocendi quæ est in lingua, apparebit, si ostendatur quod noceat, & quantum noceat, quam velociter, & quot modis. Nocet autem lingua & ipsi loquenti, & ei cui loquitur, & ei, de quo loquitur. Ipsi loquenti nocet multipliciter. Primo, gratiam Dei auferendo. Vnde Bernard. Leuis res sermo: sed grauiter vulnerat, aptissimum euacuandis cordibus instrumentum, Aufert etiam gratiam hominum. Vnde Ecclesi. 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit: gratia autem fatuorum effundetur.* Prou. 10. *Os stulti confusioni proximum est.* Ecclesi. 5. *Honor & gloria in sermone sensati: lingua imprudentis subuersio illius.* Nulla enim bestia adeo nocet hominibus, sicut lingua si non custodiatur. Os vnius mali consiliarii vel suggestoris quandoque destruit vnam totam patriam, quod non facerent centum lupi. Centum etiam templa spiritualia vel plura per iram accendit lingua vna. Lingua etiam vnius aduocati destruit abbatiam vnam vel archiepiscopatũ vnum, dum facit illum poni in manus alicuius, qui ex parte diaboli est: vnde Eccl. 28. *Lingua tertia multos cõmouit, & dispersit illos de gente in gentẽ. Ciuitates muratas diuitum destruxit.* Nocumentũ vero quod facit lingua valde magnum est. Vnde Ecclesi. 28. *Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam.* Qui enim intereunt per linguam, morte animæ intereunt: Illi autem qui gladio, corpore intereunt. Item in eodem: *Flagelli plaga liuorem fecit, plaga autem linguæ comminuet ossa.* Cordin. letale vulnus infligit. Multis etiam modis nocet. Nocet enim occulte: & ideo comparatur serpenti. Vnde Psal. *Acuerunt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum.* Nocet etiam à remotis: ideo sagittæ comparatur Ier. 9. vbi dicitur. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Item ibidem 9. *Extenderunt linguam suam arcum mendacij & veritatis.* Lingua eius qui est in Gallia, nocet ei qui est vltra mare, dum eum infamat. Item existens in terra nocet ei qui est in cælo, dum Deum & sanctos blasphemat. Vnde Psal. *Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit in terra.* Nocet etiam lingua proximo: & ideo gladio comparatur. Vnde Psalm. *Exacuerunt vt gladium linguas suas.* Et iterum. *Lingua eorum gladius acutus.* Velociter etiam nocet lingua. Vnde Bernard. loquens de illo verbo, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, dicit: Vtique tam veloces, quam velociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & tantum vnum verbum profert, & tamen vnum verbum vno momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Nonum, quod deberet mouere homines ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quod nisi lingua diligenter custodiatur, primò sæuit in dominum suum. Vnde Prouerb. 18. *Os stulti contritio eius.* Et 26. *Os lubricum operatur ruinas.* Decimum est cruciatus linguæ, quem sacra scriptura commemorat Luc. 16. vbi dicit diues, qui erat in inferno: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquã: vt refrigeret linguam meam.* Gloss. Cruciatus linguæ specialiter exprimitur, vt peccatum linguæ specialiter declinetur. Similiter cruciatus linguæ exprimitur Apoc. 16. vbi sic le-

Linguæ nocumẽta.

Psal. 139.

Gladio comparatur.

Psal. 72.

Psal. 56.

gitur: *Commanducauerunt linguas suas præ dolore, & blas[phe]mauerunt Deum cœli præ doloribus & vulneribus suis.* Non dicit quod manducauerunt manus suas, sed linguas suas. Eadem de causa qua prius. Vndecimum est difficultas custodiendi linguam. Propter quam difficultatem legitur in Vitis patrum de quodam sancto, qui clamabat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua: Eccles. 22. sic legitur: *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?* Et Psalmus. *Domine labia mea aperies, &c.* Et iterum: *Pone Domine custodiam ori meo.* Et Prouerb. 16. *Hominis est præparare animam, & Domini est gubernare linguam.* Duodecimum est, vtilitas magna quæ sequitur ex custodia linguæ: quæ vtilitas insinuatur. Prouerbiorum duodecimo, vbi sic legitur: *Vnusquisque de fructu oris sui replebitur bonis.* Non est autem aliquis ita pauper, qui in breui non possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligenter excoleret. De his fructibus dictum est in tractatu de Acedia, in capitulo de Otio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prouerb. 10. vbi sic legitur. *Vena vitæ os iusti.* Propter vtilitatem eius membri potius apparuit Spiritus sanctus in linguis, quam in manibus, vel in aliis membris. Membrum enim vtilius voluit sibi eligere. Tertiumdecimum, est periculum quod accidit nisi lingua custodiatur. Sine custodia enim linguæ non potest homo bonus fieri: & si bonus est, fit malus. Ad primum videtur pertinere illud Iob. 11. *Nunquid verbosus iustificabitur.* Et Gregorius. Vera sententia est quæ legitur: Cultus iustitiæ, silentium. & Leuit. 15. *Vir qui patitur fluxum sanguinis immundus est.* Ideo dicitur Iac. 1. *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam à malo sed seducens cor suum, huius vana est religio, quia vadit in nihilum.* Et in Psalmo. *Quis est homo qui vult vitam?* quasi aliquis respondisset, *Ego,* subditur, *Prohibe linguam tuam à malo.* Et Prouerb. 18. *Mors & vita in manibus linguæ.* Et Matth. 12. *Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Ad periculum istud ostendendum valet quod legitur de Secundo Philosopho, qui cum rediisset à studio Atheniensi, & mater eius interpellaret eum de turpitudine, & instaret, ipse dixit: Non intrabo vnde exiui. Quod intelligens mater, dolore mortua est, & tunc dixit ille: Quid est optimum, & quid est pessimum verbum? & perpetuo silentio se damnauit. Si etiam aliquis est in bono statu, nisi linguam suam custodiat, cito corruet. Vnde Prouerbiorum duodecimo. *Propter peccata labiorum ruina proximat malo.* Ideo dicitur Eccles. 8. *Beatus est, qui tectus est à lingua nequam.* Decimumquartum est, quod magna pars nostræ bonitatis est in custodia linguæ. Vnde Iacob. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Decimum-quintum est, quod magna pars sapientiæ in moderatione ipsius linguæ consistit: vnde Prouerb. 17. *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est.* Et eiusdem 10. *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.* Non solum prudens est vel prudentior, sed etiam prudentissimus. Prudens est, qui loquitur quando loquendum est. Vnde Eccles. vigesimo *Homo sapiens tacebit vsque ad tempus.* Prudentior est, qui loquitur talia, qualia debet loqui, vt qui loquitur verba pura à falsitate & proximi nocumento, & à contumelia Dei. Vnde Prouerb. decimo-quinto *Sermo purus pulcherrimus est.* Prudentissimus vero est ille, qui modum seruat in verbis: qui scilicet dulciter loquitur absque clamore & asperitate, quod non parum est vtile. Vnde Prouerb. 16. *Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis est eloquio, maiora percipiet.* Magis enim proficiunt qui habent dulcedinē linguæ

Sermonis moderatio abſque cordis moderatione nõ poſſidetur. Prædicator verbi Dei quid debeat obſeruare.

quam qui babent ſapientiam magnam in corde. Sed videtur quod potius Salomon debuerit dicere: Qui moderatur cor ſuum, prudentior eſt, quam qui moderatur, &c. Ad quod reſpondendũ eſt, quod nõ poteſt eſſe ſermonis moderatio abſque cordis moderatione. Folia enim non poſſunt ſe habere moderate radice commota. Et ille maxime dominatur animo ſuo, qui adeo habet ſuum in poteſtate ſua: quod non licet ei vti armis ſuis etiam paratiſſimis in ſua defenſione, quæ ſunt verba. Verbis quaſi ſagittis hoſtes de longè percutimus.

Quod in moderatione prædicationis habendus eſt reſpectus ad quinque.

NOtandum quod in moderatione prædicationis habendus eſt reſpectus ad quinque. Specialiter autem ad perſonam quæ loquitur. Vnde Prouerb. 17. *Non decent ſtultum verba compoſita, &* ad materiam de qua homo loquitur. Vnde Hier. Materias grandes ingenia parua non ſuſtinent, & ad perſonam cui homo loquitur: quia ſicut dicit Greg. ſecundum capacitatem auditorum, formandus eſt ſermo doctorum & quantum ad prolixitatem ſermonis: & quantum ad ſublimitatem, ſunt qui minus capacibus tot & tanta dicere volũt, quod ipſi nihil retinent. Iſti volunt mittere dolium vnum vini in lagenam vnã, vel in ſcyphum vnum. Quarto reſpectus eſt habendus ad temporis oportunitatem. Vnde Eccl. 20. *Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit eam in tempore ſuo.* Et Prouerb. 15. *Sermo oportunus optimus eſt.* Quinto habendus eſt reſpectus ad feruórem. Vnde Eccleſ. *Noli eſſe iuſtus multum. Sunt qui quærunt enſem ad muſcam occidendam, & ſecurim ad ouum frangendum.* Quid ſcilicet ad minimam negligentiam cum tanto feruore mouentur, ſicut ſi eſſ[illegible] magnum peccatum: quod raro exp[illegible]eri, & ſi in caſu multum conandum ſit etiam contra paruas negligentias. quando alter corrigi non poſſunt. Greg. ſuper Ezechie. Obſecro, diſce qualiter vnumquemque alloqui debeas, quem corrigi vis: & noli in parte iſta ambulare in ſenſu ſuo: imo in furore tuo. Decimoſexto debet mouere ad cuſtodiam linguæ exhortatio ſacræ ſcripturæ: vt eſt illud Eccleſ. 28. *Ori tuo facito oſtia.* Et ibidem. *Verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos: & attende ne forte labaris in lingua.* Et Eccl. 5. *Ne temere quid loquaris, ne cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coràm Deo.* Et Prouerb. 4. *Remoue à te os prauum.* Decimoſeptimo debent mouere ad cuſtodiam linguæ exempla. Vt eſt illud 1. Reg. 3. *Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo: & non cecidit ex omnibus verbis eius in terram.* Et in diſcretione viri iuſti Pſal. 1.
dicitur in Pſal. *Et folium eius non defluet.* Pſal. 8.
Et alibi in Pſal. *Dixi cuſtodiam vias meas. vt non delinquam in lingua mea.* Decimooctauo debet hominem mouere ad cuſtodiam linguæ hoc, quod oportebit verba noſtra tranſire per diſtrictum iudicium Dei. Ideo debent hæc verba noſtra ſaltem tranſire per iudicium noſtrũ: vnde in Pſal. dicitur de lingua *iuſti*, quod loquitur iudicium, *id eſt ſententiam* examinatam, & vt *breuiter dicam*, ſicut per loquelam perpenditur vtrum aliquis ſit Gallicus, vel Theutonicus, vel alterius nationis vnde in Euangelio: *Vere tu ex illis es: nam, & loquela tua manifeſtum te facit:* ſic per loquelam perpenditur in aliquo vtrum ſit bonus vel malus. Vnde Eccleſ. 4. *In lingua ſapientia dignoſcitur.* Idem Eccleſ. 17. *Ante ſermonem non laudes virum. Hæc enim tentatio eſt hominum.* Hier. In pondere verborum probatio exiſtit humanæ vitæ,

DE

DE VIGINTI-QVATVOR peccatis Linguæ.

PARS SECVNDA, QVÆ habet 24. Capitula.

CAP. I.

De ordine dicendorum in ista parte: & primò de blasphemia.

DIcto de custodia linguæ in communi, consequenter enumeranda sunt diuersa peccata linguæ, vt de his prosequamur. Ex quibus viginti-quatuor enumerare sufficiat, quæ sunt blasphemia, peccatum murmuris, peccati defensio, periurium, mendacium, detractio, adulatio, maledictio, conuitium, contentio, bonorum derisio, prauum conuitium, peccatum seminantium discordias, peccatum bilinguium, tumor, iactantia, secreti reuelatio, indiscreta comminatio, indiscreta promissio, otiosum verbum, multiloquium, turpiloquium, scurrilitas, & indiscreta taciturnitas. Et primò prosequamur de quatuor primis, quia illis directè peccatur in Deũ. Inter quæ incipiemus de peccato blasphemię, quia maius est. De quo peccato hoc modo agemus. Primò, notificabimus istud peccatum. Secundò, ponemus ea quæ valere possunt ad detestationẽ huius peccati. Tertiò, dicemus de personis, quæ videntur esse cõsentientes blasphemantibus. Quartò, tangemus aliquid specialiter de spirituali blasphemia. Notãdum ergo secundùm August. Blasphemia est, quando aliquid attribuitur Deo, quod Dei non est, vel quando negatur de Deo quod ipsius est, vel quando aliquis vsurpat quod Dei est. Nos autem hîc blasphemiam intelligimus, verbum in contumeliam Dei prolatum, vt cùm aliquis iratus vindicare se volens de Deo, aliqua membra de ipso nominat, quæ nominanda non sunt.

Linguæ peccata 24. enumerãtur.

Secunda Pars.

De his quæ valent ad detestationem huius peccati, & de pœnis blasphemorum.

MVlta verò sunt, quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Primum est pœna, qua legitur Dominus punisse blasphemos: de qua legitur Leuit. 24. *Ecce egressus filius mulieris Israëlitidis, quẽ pepererat de viro Ægyptio, iurgatus est cum viro Israëlita. Cumq; blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, miseruntque eum in carcerem, donec noscerent quid iuberet Dominus, qui locutus est ad Moysen: Educ blasphemum extra castra, & ponent omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidabit eum populus vniuersus.* Et deinde promulgauit legem de pœna blasphemorum, dicens: *Loquere ad filios Israël. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum, & qui blasphemauerit nomen Domini morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo populi.* De pœna etiam blasphemiæ exemplum refert Gregorius in dialogo, quod quidam Romæ tenere dilexit quendam puerum quinque annorum, qui consuetus erat blasphemare nomen Domini, statim quando animo eius aliquid obstitisset: quadam autem die cùm pater eius teneret eũ in brachiis clamauit puer: Nigri homines veniunt, qui me tollere volunt, qui cùm hoc dixisset, nomen Domini blasphemauit, & animã reddidit. Si Deus in puero quinque annorum peccatum istud sic vindicauit, nunquid parcet adultis & discretis qui hoc peccatum committunt? Peccatum istud punitur etiam frequenter à Deo in præsenti, vel spiritualiter, vel corporaliter. Spiritualiter, quia multoties subitanea morte moriuntur homines blasphemis assueti. Vnde Prou. 20. *Qui maledicit patri vel matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris.* Patri maledicit blasphemus, dum Domino maledicit. Matri etiam maledicit, dum triumphantem

Exẽplum

Ecclesiam blasphemat, quæ mater nostra est, & ideò lux in mediis tenebris ei extinguetur, quia in peccatis suis morietur. Peccatum istud vix remittitur, iuxta illud Matth. 12. *Spiritus blasphemiæ non remittetur.* id est, vix remittetur. Vnde peccatum ad mortem vel in mortem dicitur. Eccl. 23. *Est alia loquela contraria morti, non inuenitur in hæreditate Iacob.* Promiserat auctor de loquela iuramenti, & subdit. *Est alia loquela contraria, &c.* Blasphemia contraria dicitur esse iuramento, quia in iuramento nominatur Deus: in blasphemia diabolus. In iuramento quando fit eo modo quo debet, honoratur Deus, quādo nomē eius ad confirmationem veritatis assumitur. In hoc enim Deus ostenditur veritatis cultor & auctor. In mortem verò blasphemia dicitur esse, quia frequenter moriuntur blasphemantes in peccato. Vnde blasphemi multum deberent rogare viros sanctos, vt orarent Deum, quod sibi dimitteretur peccatum istud. Non enim impetrat quicunque remissionem huius peccati: imò oportet hominem esse magni meriti, ad hoc quòd impetret alteri remissionem huius peccati. Vnde 1. Ioannis vltimo: *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis*, id est, quicunque. Pœna etiam corporali punitur peccatum blasphemiæ frequentius quàm aliud peccatum: vnde accidit quod lusoribus qui Deum blasphemant, facies quandoque præposteratur. Cuidam etiam militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Secundò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo magna, quæ est in eo qui blasphemat. Dupliciter verò ingratus est blasphemans: & quia in membro illo Deum inhonorat, in quo Deus præ cæteris creaturis honorauit homines: scilicet in lingua, & quia membra illa infirmitatis humanæ, quæ propter salutem ipsius Deus assumpsit, ipse ad contumeliam Dei nominat, & ingratus est de beneficio Incarnationis, & quasi Deus non satis fuerit affectus contumeliis à Iudæis pro amore ipsius, ipse adhuc contumelias supra cōtumelias addit. In hoc deterior Iudæis, quia ipsi affecerunt eum contumeliis mortalem & infirmum, & in statu humilitatis: sed blasphemus Deum contumeliis afficit immortalem, & regnantem in cælis. Iudæi aliquantulum per ignorantiam excusantur. Nesciebant enim Deum esse, quem contumeliis afficiebant. *Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* 1. ad Corinth. 2. Blasphemus verò eum contumeliis afficit, quem credit esse Deum. Tertiò, debet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemus videtur esse deterior omnibus creaturis. Aliæ enim creaturæ Deum laudant & benedicunt, ostendendo eius potentiam, bonitatem, & sapientiam. Nec solùm Deum laudant, & benedicunt, imò etiam ad eum laudandum homines inuitant. Vnde Gregorius: Mirum est qualiter homo Deum semper non laudat, cùm omnis creatura semper ad eum laudandum inuitet. Vnde valdè miser est homo blasphemus, qui specialiter propter hoc linguam accepit, vt Deum laudaret, qui Deum non laudat, sed contra admonitionem aliarum creaturarum eum blasphemat.

Quibus circumstantiis pateat huius peccati magnitudo.

QVartò, debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quæ multis circunstantiis possunt manifestari. Primò ex hoc, quod in isto peccato infertur contumelia Deo in propria persona, cum alii peccatores contumeliam inferunt Deo in rebus suis. Fur vel raptor contumeliā inferunt Deo in possessionibus seruorum eius: homicidæ enim in seruis eius, sed blasphemus in-

fert ei contumeliam in propria persona: & ideò non parum displicet Deo peccatum blasphemiæ. Multũ displicet Principi, quando infertur ei contumelia in subditis eius, sed amplius displicet, quãdo in eo qui est de propria familia: sed longè magis, quando in filio, vel in filia: sed super omnia ista, quando infertur ei contumelia in propria persona. Secundò, potest ostẽdi magnitudo huius peccati per sublimitatem personæ cui blasphemia infertur. Secundùm enim sublimitatem personæ, cui infertur aliqua offensa, augmentatur culpa. Offensa magna est, cùm conuitiũ dicitur alicui burgensi, sed maior si dicatur militi: sed longè maior si dicatur principi: ergo in infinitum maior est, si in infinitum maiori dicatur. Vnde cùm in peccato blasphemiæ conuitium dicatur Deo, qui in infinitum maior est omni domino terreno, peccatum illud nimis magnum est. Tertiò, facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quòd in peccato isto Dei contumelia principaliter intenditur. Alii peccatores etsi contumeliam Deo inferant, tamen præter intentionẽ & voluntatem illorum est cõtumelia illa, & benè vellẽt abstinere à contumelia illa, si possent habere delectationẽ quam quærunt absq; contumelia illa. Sed blasphemus in contemptum & contumeliam Dei blasphemat, volens se vindicare de Deo, quum tamen Deus sine culpa sit. Quartò, facit ad detestationem huius peccati, peruersitas magna quæ est in peccato isto. Multum enim peruersi sunt homines blasphemi, qui bona quæ agunt sibi attribuunt, mala verò Deo adscribunt, quum è contrariò, mala propter culpas eorum eis eueniant, bona verò ex gratia Dei recipiant. Quintò, facit ad detestationẽ huius peccati magnus cõtemptus qui est in blasphemantibus, qui potest manifestari ex hoc quod ipsi dicunt, quod non possint se à blasphemia cohibere. Si autem quæratur ab eis, vtrum aliquando conuitium dixerint Episcopo, vel Archiepiscopo, vel alicui Principi, ipsi respondent quod non. Imò multi sunt, qui dicerent se nunquam dixisse conuitium alicui garcioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamen non possunt abstinere, sicut ipsi dicunt, ne Deo contumeliam dicant. Mira insania! potest aliquis abstinere, ne dicat contumeliam garcioni, nisi ipse meruerit, tamen dicit se non posse abstinere, quin Regi gloriæ contumeliam dicat, quum tamen ipse nunquam ei conuitium dixerit, nec aliquid mali meruerit, magis proculdubio videtur talis contemnere Deum, quàm garcionem vnum. Sextò, facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quòd istud peccatum est in Patrem cælestem, & ideò morte dignum est. Vnde Matthæi decimo-quinto: *Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prouerbiorum trigesimo: *Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.* Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noe, qui verenda patris fratribus suis ostendit. Propter quod filius eius maledictionem suscepit, vt legitur Genesis 9. Quintò, deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia peccatum diabolicum est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio, quam fecit istud peccatum audientibus. Vnde Eccl. 27. *Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium.* Vnde satis videtur quòd diabolus in blasphemis loquatur, quãdo ex hoc audiens horripilationem habet. Sicut aliquis à Theuthonica lingua Theutonicus perpenditur, sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli esse dignoscitur, & ad infernum videtur pertinere. Vnde sicut dictum est Petro Matthæi vigesimo-sexto: *Verè tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit.* Sic potest dici de blasphemo: Verè tu de

inferno es: nam & loquela tua manifestum te facit. Illi qui in inferno erunt, blasphemabunt Deum propter magnitudinem doloris. Vnde Apocal. 16. *Blasphemauerunt Deum cæli pro doloribus & vulneribus suis.* Sicut filii Dei assuescunt hoc benedictioni & laudi diuinæ, volentes addiscere officium in terris quod facturi sunt in cælis: sic filii diaboli assuescunt blasphemiis, addiscentes in mundo isto officium quod facturi sunt in inferno. Sextò, deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia Dei conuicium est dictũ ei à proprio seruo illius, & ideò non de facili consequitur homo remissionem huiusmodi peccati. Vnde Eccl. 22. *Mittens lapidem in volatilia deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico dissoluit amicitiam. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, est ne metuas: est enim concordatio excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, &c.* Ad literam, nobiles post magnas guerras, postquam in bello se læserint, amici efficiuntur. Si quis autem conuicium aliquod dixerit eis toto tempore vitæ suæ memores sunt conuicii illius. Si conuicium vnum dictum alicui cum tanta difficultate à corde illius recedit, quãtum timere possunt illi, qui regi gloriæ toties conuiciati sunt? Qui delectantur Deum blasphemando, Iudæis deteriores videntur, qui in consuetudine habebant, quòd audita blasphemia aures obstruebant sibi. Vnde super illud Act. 7. *Continuerunt aures suas*, dicit interlin. ne blasphemiam audirent. In signum etiam doloris scindebãt vestimenta sua. Vnde super illud Matth. 26. *Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua*, dicit glossa. Mos est Iudæorum, cùm aliquid blasphemiæ audiunt, scindere vestimenta sua. Canibus etiam peiores videntur. Canis enim non mordet dominũ suum, nec dilacerat, ipsi verò dilacerant Dominum, dum Deum blasphemant. Ipsi eodem ore quo vinum à Deo creatum biberunt, incontinenti eum mordent, & contumeliis afficiunt, similes canibus rabidis, qui manum quæ sibi panem porrigit, mordent. Maius etiam peccatum videtur esse blasphemia, quàm hæresis. Hæreticus enim ea loquitur de Deo, quæ credit esse vera: blasphemus verò contra conscientiam suam de Deo dicit, quæ scit non esse dicenda.

Quàm culpabiles sint, qui blasphemos tolerant, cùm possint cohibere.

Nec solùm blasphemi culpabiles sunt apud Deum, sed etiam illi qui tolerant peccatum istud, cùm prohibere possint: vt pater & mater, qui non corrigunt filios suos blasphemãtes, & quandoque hac de causa amittunt eos. Dominus enim eos interficit; vt patet exẽplo Gregorii prius posito in eodem capite. Similiter illi culpabiles sunt, qui permittunt contumeliam Deo fieri in domibus suis, cùm prohibere possint. Nullus homo timens Deum permitteret alicui, quem sanctum crederet, contumeliam inferri in domo sua, ex quo posset hoc prohibere. Quanto magis tolerare non debet vt contumelia creatori suo inferatur in domo sua, ex quo potest prohibere? Vix possunt homines sustinere, quod coram eis conuicium dicatur patri suo, vel domino terreno: quomodo ergo possunt hoc sustinere de patre suo cælesti? Nunquid culpabilis esset, qui permitteret in cellario suo tẽplum alicui dæmoni fieri, & in ipso sacrificari? Nonne taberna, in qua luditur & blasphematur, verè diaboli templum est, in quo Deus inhonoratur, & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinenere hoc, qui fidem veram habet? Domini etiam culpabiles sunt, qui in terra sua talia permittunt fieri. Sicut illi culpabiles sunt, qui in terra sua paganorum idololatriam tolerant. Blasphemia etiam idololatria deterior esse videtur in hoc,

Tẽplum diaboli taberna est.

quòd idololatria honorem suum aufert Deo: sed blasphemia non solùm honorem aufert, sed etiam contumeliam infert. Magna peruersitas est principum, qui bona subditorum suorum accipiunt quando Deus hoc prohibet, quando verò possunt accipere ad honorem Dei, & salutem animarũ nolunt: Domini enim possent pœnam pecuniariam imponere meritoriè illis qui blasphemant. Non sunt etiam sine culpa qui locant eis taxillos, & similia, & qui assistunt ludentibus & blasphemantibus, quasi velint habere de fœtore blasphemantium. Iudæis deteriores in hoc, quod Iudæi obturant aures suas, auditâ blasphemiâ, & signa doloris ostendunt. Et vt breuiter dicam, in hoc distingui possunt filii Dei à filiis diaboli, quòd filii Dei possunt tolerare quòd pater eorum à blasphemantibus sagittetur. Filii verò diaboli non curant, quando vident Deum ita sagittari. Quod tali exemplo potest ostendi. Fuit quidam vxorem habens, & ex ea tres filios, secundùm opinionem suam. Cui vxor eius cùm quadam die litigaret cum eo, obiecit, quod ipse credebat habere tres filios, sed vnus tantùm erat suus. Requisita verò ab eo quis suus esset, noluit ei indicare. Deinde cùm pater infirmaretur ad mortem, & vxor defuncta esset, ipse faciens testamentum omnia dimisit illi qui filius suus erat. Post mortem verò eius contentio facta est inter illos tres, quos ipse tanquam filios suos nutrierat, cuius esset hæreditas. quilibet enim dicebat quod ipse filius erat, & quod sua debebat esse hæreditas. Vnde cùm delatum esset ad iudicem, præcepit iudex vt pater mortuus alligaretur ad arborem, & ille qui directius sagittam in eum mitteret hæreditatem haberet: vnde alligato patre ad arborem, duo ex illis sagittauerunt eum. Tertius verò videns patrem suum sagittari, offensus est vltra modũ contra alios duos, & dixit, quod patrem suum nullo modo sagittaret. Ex quo cognitum verè est, quod ipse filius erat ipsius, & data est ei hæreditas. Simile iudicium fecit Salomon 3. Reg. 3. de duabus mulieribus, quæ litigabant de puero vno. Illam enim perpendit esse matrem, quæ non potuit tolerare pueri interfectionem. Sic filii Dei non possunt tolerare, quod blasphemantes patrem eorum sagittent.

Principũ magna peruersitas in capiendis bonis.

Filiorum trium de hæreditate inter se disceptatio.

De duplici blasphemia, scilicet oris & cordis.

ET notandum quòd duplex est blasphemia. Quædam est oris, & quædam est cordis. De blasphemia cordis legitur in vitis Patrum, quod quidam frater impugnabatur spiritu blasphemiæ, & cùm sæpè pergeret ad senes, & ad Abbatem Parmenem pro cura illius, & non aperiret causam, Abbas Parmenes videns eum habere cogitationes blasphemiæ, dixit: Quid habes? At ille aperuit quòd impugnaret eum spiritus blasphemiæ. Et statim vt aperuit, apparuit impugnatio leuior. Cui Abbas Parmenes: Quando hæc cogitatio te arripuerit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia tua sit super te, ô satan. Hanc enim causam anima non vult. Et innuitur in verbis duplex causa, propter quam non sit tantum periculum in hac blasphemia, sicut multi credunt: non enim habet delectationem cogitatio blasphemiæ, propter quam ipsa placeat homini, sed vehemens timor offensæ diuinæ adducit cogitationes istas. Sicut homini timido in tenebris existenti & solitario, velit nolit adducit timor terribilia ad cor suũ; & nimius amor quem habuit mater ad filium, adducit ei memoriã ipsius, quando defunctus est, licet etiam ipsa nolit. Prætereà diabolus, quia scit quod displicet viro iusto conuicium, & contumelia Dei, interdum loquitur conuicia Dei in homine, ipso homine audiente: & blasphemia illa diaboli est, non homi-

nis, & meretur homo in hoc, quòd displicet illi blasphemia illa: & hæc duo insinuatur exemplo prædicto, cùm dicitur blasphemia tua: & cùm dicitur, hanc enim causam anima non vult. Summum autem remediũ contra vitiũ hoc, est occupatio, quæ animũ impleat, & contempt⁹ blasphemiæ talis. Debet enim homo parum appretiare cogitationes tales.

Cap. II.

De peccato murmuris & ordine dicendorum de eo, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

Murmur quid sit. Sequitur de peccato murmuris. Est autem murmur oblocutio, indebito modo facta contra Deum vel factum alicuius. Specialiter autem dicemus de murmure, quod fit contra Deum, vel contra eum, qui est loco ipsius. Dicemus autem hoc modo de hoc peccato. Primò, ponemus ea quæ possunt valere ad detestationẽ ipsius. Secũdò, tãgemus diuersas diuisiones murmuris. Tertiò, verò specialiter agemus de murmure claustralium. Quartò, verò de remediis contra peccatũ murmuris. Ad detestationem verò huius peccati possũt valere verba sacræ scripturæ quæ dissuadẽt nobis hoc peccatũ, vt est illud Sap. 1. *Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.* Detestã-dũ malũ. Murmur quod fit contra ea quæ Deus facit, nihil prodest homini: imò plurimum nocet. Non enim propter murmur cessat tribulatio: sed quod potuit esse meritorium, propter murmur fit demeritorium. Inquinatur homo vnde debuit mundari, & destruitur vnde debuit emendari. Vnde: *Destruxisti eum ab emundatione vel emendatione.* Item Iob sexto: *Nolite murmurare inuicem.* & 1. Corinth. decimo: *Neque murmuraueritis.* & ad Philippenses secundo: *Omnia facite sine murmurationibus.* & 1. Petr. 4. *Hospitales inuicem sine murmuratione.* Secundò, possunt valere ad detestationem huius peccati, exempla; vt est exemplum Christi, de quo Esaiæ 53. *quasi agnus coram tondente se, obmutescet*, & exempla sanctorum, de quibus cantat Ecclesia: *Nõ murmur resonat, non quærimonia*; & iterum: *Ecce homo sine querela*: & Sapientiæ 18. *Properans homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum, orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ*: & Lucæ primo legitur de Zacharia, & vxore sua, *quod erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.* Tertiò: potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod murmuratores maledicti sunt. Vnde Ecclesiast. vigesimo-octauo: *Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes.* Quartò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod murmuratores odibiles sunt Deo. Vnde ad Romanos 1. *Susurrones & detractores Deo odibiles.* Quintò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod nescimus quid nobis magis expediat. Alicui enim magis expedit aduersitas, quàm prosperitas: ideò nullus de aduersitate murmurare debet. Vnde Ecclesiast. 39. *Non est dicere, hoc melius illo est. Omnia enim tempore suo comprobabuntur.* Sextò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod quum simus filii Dei, & ratione creationis, redemptionis, ideò non debemus murmurare quidquid placeat sibi facere de nobis. Bernardus. Iustè sibi vendicat meam vitam, qui pro me posuit suam. Apostol. Rom. 14. *Siue morimur, siue viuimus, Domini sumus.* Idem: *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* 1. ad Corinthios 6. Augustinus, Scit cælestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim homo sine causa iumento suo cibaria detrahit. & Esa. 45. *Væ qui contradicit factori suo.* Et post, *Nunquid dicit lutum figulo suo, quid-*

facis? Et 29. *Peruersa est hæc cogitatio, quasi lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, Quid fecisti me?* Septimò, potest valere ad detestationem huius peccati vindicta, quam Dominus legitur sumpsisse de peccato isto. Legitur Numerorum duodecimo, quòd Maria soror Mosy lepra percussa est, propter peccatum murmuris. Propter peccatum istud Dathan & Abiron à terra sunt absorpti, vt legitur Numerorum decimo-sexto: & Core igne consumptus est: vt legitur ibidem. Propter peccatum etiam illud misit Dominus ignitos serpentes in filios Israël. Propter peccatum istud maior pars filiorum Israel in deserto periit. Vnde Num. 14. *Omnes qui numerati estis à quindecim annis & supra, & murmurastis cõtra me, non intrabitis terram super quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone & Iosue filium Nun.* Murmurante etiam populo contra Dominum de labore, ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem, vt legitur Num. Et vt breuiter dicam, sicut dicit auctoritas. Nulla re Deum magis offendisse dictus est populus ille, quam murmurando. De pœna etiam murmurantium in futuro, dicit Iud. in epistola sua: *Hi sunt murmuratores, querulosi secundùm desideria sua ambulantes.* Et præmittit pœnam dicens: *Quibus procella tenebrarum seruata est.* Gregorius, Regnum cælorum nemo qui murmurat accipit: nemo qui accipit murmurare potest.

De tribus diuisionibus murmuris.

SEquitur de diuisionibus murmuris. Quarum tres ponere sufficiat. Prima talis est. Est murmur inuidiæ, murmur superbiæ, murmur auaritiæ, murmur impatientiæ, murmur sanæ conscientiæ. De primo sic legitur Mat. 20. *Et accipientes murmurabant aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouißimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus.* De secundo legitur Luc. 7. *Videns Pharisæus, qui vocauerat eũ, ait intra se: Hic si esset Propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est.* De tertio legitur Ioan. 12. *Quare hoc vnguentum non venditur trecentis denariis?* De quarto, Num. 11. *Ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum.* Quintum murmur est, quando aliquis murmurat de hoc, quod aliquis iniustè vult cogere eum ad hoc quod contra Deũ est. Et illud murmur videtur esse significatum per murmur asinæ murmurantis contra Balaam. De qua legitur Num. 22. *Aperuit Dominus os asinæ & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me? Ecce iam tertio* volebat cogere Balaam asinam, ad id quod erat contra Domini voluntatem. Ad hanc speciem pertinet murmur cõscientiæ murmurantis contra peccatum. Item potest diuidi murmur in murmur de bonis quæ conferimus, & murmur de illis quæ sustinemus. Primum murmur dissuadetur Ecclesiast. decimo octauo, vbi legitur: *In bonis ne des querelam, & in omni dato ne des tristitiam mali verbi.* De alio murmure legitur Ecclesiast. 10. *Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus.* Prudens est qui futura præuidet, scilicet præmia & tormenta, & talis non murmurat de flagello. Libenter enim virgam tolerat, quæ à gladio pœnæ æternæ eum conseruat. Patienter etiam ab eo sustinet flagellari, à quo cælestem hæreditatem expectat. Disciplinatus etiam qui circa vtilitates tribulationum est instructus, similiter non murmurat de correctione. Tertiò, diuisio murmuris est in murmur contra Deum, & murmur contra proximum. Murmur verò contra Deum multiplex potest esse: vel de infirmitate, vel de paupertate, vel de temporis importunitate, vel de prosperitate malorum, & aduersitate bonorum, & similibus. Vnde fatuum est murmurare de infirmitate, cùm vtilior

sit frequentius infirmitas, quàm sanitas. Vnde in vitis Patrũ, cùm quidam peteret à Ioanne Eremita, vt à tertiana sanaretur: ipse respondit: Rem necessariam tibi cupis abiicere. Vt enim corpora intus, ita animæ languoribus purificantur, & castigationibus, & tamen posteà dedit ei oleum benedictum, & sanatus est. Item quidam miles rogauit quendam sanctum virũ, vt à morbo liberaret eum precibus suis. Sed audito ab eodẽ, quòd melior esset in ægritudine, quàm in sanitate, dixit vir sanctus: Ora Dominum, vt seruet te in statu, in quo magis humilieris. Fatuum etiã est de paupertate murmurare, cùm sciamus pauperes electos esse ad regnum æternum. Iacob. 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni?* De importunitate etiam temporis fatuum est murmurare. Et propter hoc qui facit, nunquam pacem habebit. Vnde Iob 9. *Quis resistit ei, & pacem habuit?* & propter hoc, quia Deus scit melius quid expediat mundo, quem ipse habet regere, quàm alius, & quandoque expedire videntur quæ non expediunt. Vnde quidam Eremita seminauerat olera, & visum est sibi pluuiã necessariam esse oleribus suis, & petiit à Deo & obtinuit. Deinde visum est ei serenitatem necessariã esse oleribus suis, & petiit, & obtinuit. Et vt breuiter dicam, tale tempus dedit ei Dominus quale voluit, & tamen nec vnum olus de terra exiuit: qui credens vniuersalem defectum olerum in anno illo, patienter sustinuit. Sed cùm declinasset ad domũ eremitæ alterius, & pulcherrima olera ibi vidisset, multùm admiratus est. Et enarrauit Eremitæ illi quę ei acciderant. Cui Eremita respondit: Meritò hoc aduenit tibi: putabas te sapiẽtiorem Deo, qui ei indicabas quid facere deberet. E contrario verò magnæ pacis occasio esset, & quandoque etiam magnæ abundantiæ bonorum temporalium, si quis voluntatem suam in talibus voluntati

Murmurare de paupertate & tẽporis importunitate stultum est.

diuinæ conformaret. Vnde refertur de quodam agricola, qui semper habebat in agris & vineis suis vberiores fructus, quàm alij. Et cùm requiretur à vicinis, quare hoc esset: respondit, non esse hoc mirum, si fructus vberiores haberet, cùm semper haberet tale tempus, quale ipse vellet. Super quo cùm alii mirarentur, & inquirerent quomodo hoc esset? Respondit: Ego nunquam volo aliud tempus habere, quàm Deus velit: vnde cùm tale sit tempus quale Deus vult, semper habeo tale, quale ego volo. In pace magna erat vir ille: quia voluntatem suam conformauerat volũtati diuinæ. Et propter hoc bonorum temporalium habebat abundantiam. Cùm artifices ita offendi soleant, quando instruũtur in operibus, in quibus ipsi periti sunt: non est mirum, si multũ Deus offendatur, quando de operibus suis ita à quibuscunque diiudicatur. Non est aliquis artifex, qui non offenderetur vltra modum, si de operibus suis tantum diiudicaretur, sicut iudicaretur de operibus Dei. De prosperitate verò malorum & aduersitate bonorum, multum videntur murmurasse sancti. Vnde Iob 21. *Quare impij viuunt, sublimati sunt, confortatíque sunt diuitiis? &c.* Ierem. 12. *Quare via impiorum prosperatur, benè est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt?* & in Psalm. *Mei autem penè moti sunt pedes, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum videns.* Et Habacuc 1. *Quare respicis contemptores, & taces, conculcante impio iustiorem se.* Et in Psalm. *Vsquequo peccatores Domine: vsquequo peccatores gloriabuntur?* Et Malach. 3. *Vanus est qui seruit Deo, & quod emolumentum, quia custodiuimus præcepta eius?* Sed cessat murmur illud, si quis respiciat causam quare hæc fiant. Fidelis medicus ægro desperato vniuersa concedit quæ ipse appetit. Ægro verò, de cuius salute spes habetur, multa negat. Sic Dominus reprobis abundantiam bonorum temporalium tribuit, vt si qua bona

Murmurasse cõtra malorũ hominum felices successus videntur sancti. Psal. 72. Psal. 93.

na egerunt, in mundo isto mercedem recipiant. Et secundum Gregor. Iste successus bonorum temporalium signũ est æternæ reprobationis. Similiter secundum Gregor. mactandi vituli in liberis pascuis relinquuntur, seruãdus iugo premitur, ita mali per amœna prata ad foueam, bonus per aspera ad patriam venit. Omnia mala pœnæ sine murmure toleranda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione eueniunt. Eccles. 8. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod iustum est, iudicat.

De murmure claustralium.

Sequitur de murmure claustralium: De quo specialiter tangemus, quia hoc peccatum multum infestat claustrales. Peccatum murmuris quandoque fuit Iudæorum, sed modò dicitur esse monachorum. Notandum ergo quod claustralis murmurans de cibo vel potu, deficit in ipso principio belli spiritualis. Principium belli spiritualis est contra gulam: Vnde super Matth. 4, dicit gl. In pugna Christi prius contra gulã agitur: quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Talis claustralis in primo conflictu dicit vltimum verbum siue malum verbum, ab ancilla deuictus, carne scilicet. Quod magna vilitas est. Hieronym. Nihil vilius quàm à carne vinci. Cum de viro iusto cantetur: *Ecce homo sine querela, verus Dei cultor.* De tali claustrali dici potest: Ecce homo plenus querela ventris sui cultor. Tales enim non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt, secundum verbum Apostoli ad Rom. 16. *Ipsi de ventre suo Deum fecerunt*, Iuxta illud Philip. 3. *Quorum Deus venter est.* Dum vero murmur proferunt, quasi Pater noster Dei sui, scilicet ventris dicunt. ipsi etiam vasa vacua à gratia Dei se ostendunt, dum murmur in eis resonat, & dum ad ignem tribulationis crepant, satis apparet quod aqua diuinæ gratiæ in eis non sit. Ad literam: olla vacua ad ignem crepat, & dolium vacuũ multum resonat, plenum vero non sic. Isti enim debent Domino escam apponere cum grata salsa hilaritatis. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Iuxta verbum Apostoli 2. ad Corinth. 9. Ipsi vel murmuris in escam eius ponunt pro salsa, vt vere Dominus possit de eis dicere: *Dederunt in escam meam fel.* quasi non legerint de Domino, *quod cum gustasset acetum felle mistum, noluit bibere.* Tales respiciunt retro sicut vxor Lot, & in statuam salis vertuntur. Statua videtur esse homo, & non est sic. Tales videntur monachi esse, & non sunt. Vnde Pastor in Vitis patrum: Qui querulosus est, monachus non est. Claustralis murmurans est rota non bene vncta vnctione gratiæ: & ideo murmurat sicut rota carri. Vnde Eccles. 33. *Præcordia fatui quasi rota carri.* Claustralis etiam murmurans omne bonum claustri dat pro modico fœni ad opus iumenti sui. Omne bonum claustralium est pax. Vnde super illud, *Pax super Israel*, dicit expositor, Omne bonum vno verbo dixit. Claustralis etiam murmurans intromittit se de hoc quod ad ipsum non pertinet. Ipse enim iam suus non est, sed Dei vel abbatis sui. Nec solum Dei est ratione creationis vel redemptionis, sed etiam ratione suæ redditionis. Vnde quando se intromittit de se, de re aliena se intromittit. Vnde Bernard. Qui curam vestri semel nobis commisistis, quid adhuc vos de vobis intromittitis? Claustralis murmuranti dicit Dominus illud Ioan. vlt. Quid ad te? tu me sequere. Claustralis etiam murmurans, auctoritate propria vult dispensare sibimet de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura. Bernard. Suspecta est mihi, fateor, tua ipsius dispensatio, & vereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiam murmurans Christo postposito discipu-

Monachus murmurans est vas vacuum & dolium absque gratia Dei.

Est rota inuncta.

ius factus est Galeni. Vnde Bern. Dominus docet perdere animas. Galenus & Hypocrates saluare: cuius consilio potius acquiesces? aut cuius vis esse discipulus? Idem, putate quæso monachum, non medicum, ne de complexione iudicandum, sed de professione. Claustralis etiam murmurans, quendã cæcum, qui cum in foueam multoties præcipitauit ducem sibi constituit. Iste cæcus est proprius sensus, qui in foueã peccati multoties præcipitauit, quẽ tamẽ adhuc vult sequi. Talis claustralis ad Deũ tergum vertit, & ad iumentum suũ faciem, potius eligens voluntatem facere sui corporis, quàm Dei. Ipse etiam vult æque abundanter victum & vestitum habere in præsenti, sicut illi, qui nullam aliam retributionem expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet terram desiderabilem quæ ei pro mercede danda est, cum tamen consuetudo communis habeat, quod operariis, quibus magna merces soluitur, in vespere de victu non prouideatur: aliis autem, quibus alia merces in vespere non soluitur, prouidetur. Mirari debent qui vident claustralem murmurantem, quasi viderent iumentum loqui, cum claustralis iumentum debeat esse, iuxta illud, *Vt iumentum factus sum apud te*. Vnde cum quidam volens ingredi religionem, quæreret à B. Bernardo, quid sibi maxime esset necessarium: ipse dixit ei, Vis esse asinus? Illo quærente quomodo posset hoc esse, respondit: Qui vult esse in religione, debet quodlibet opus sibi iniunctum facere, indifferenter comedere: & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris adeo assueti sunt huic monstruositati, quod non pauent cum audiunt claustrales murmurare. Sicut dicitur de Baalam, quod adeo assuetus erat monstris, quod non expauit ad vocem asinæ. In vno casu videtur claustrali licitum murmurare: quando scilicet præcipitur ei aliquid voluntati diuinæ contrarium. In simili etenim casu asina Balaam murmurauit. Item cum murmur sit loquela veteris hominis, vetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirandum est de murmure claustralium, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & iam habet sudarium indutum. Habitus enim claustralium sudarium eorum est, cum in eo sepeliantur. Monachi etiam cum benedicuntur, non debent loqui per nouem dies, in signum quod mortui sunt: ideo murmur omnino longe deberet esse à claustralibus, quidquid eis fieret: sicut à mortuis hominibus.

De quatuor remedijs contra peccatum murmuris.

SEquitur de remediis contra peccatum murmuris. Et possumus contra hoc peccatum quatuor remedia assignare. Primum est exemplum Christi. Vnde August. Omnia terrena contempsit homo Deus, vt ab omnibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. Secundum remedium est, quod homo cogitet murmur quod fit de malo pœnæ alicui *illato*, murmur esse contra Deum, *cum omne* malum pœna à Deo sit. *Vnde Exod. 16. Non contra me murmur est istud, sed contra Dominum.* Et Num. 14. *Vsquequo multitudo pessima murmurat contra Dominum?* Ideo quidquid infertur à persecutoribus patienter tolerandum est: & potius debet homo habere oculum ad Deum, qui habet persecutorem in manu sua, quam ad ipsum persecutorem. Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce, quando dimissis persecutoribus dixit: *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Matth. 27. Vnde super illud, *Timeat Dominum omnis terra.* dicit Augustinus. Si creaturæ sæuiant, Deum ti-

me, non illas, quia omnia sub ipso sunt Item gloss. Cupiditatem nocendi perite habes: potestatem autem nocendi, si ille non dat, non habes. Ideo Deus homo ante hominem stans ait Ioan. 19. *Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper.* Nec etiam ipse diabolus vel vnam ouiculam potuit tollere viro sancto Iob, nisi prius diceret, *Mitte manum tuam*: hoc est, da potestatem. Tertium remedium est, quod homo cogitet intentionem, qua Deus permittit filios suos aduersitatibus flagellari. Qui enim magnum amorem cogitaret ex quo Dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Gregorius: Ille solus de flagello murmurat, qui causam percussoris ignorat. Et Apocalyp. 3. *Ego quos amo, arguo & castigo.* Quartum remedium & præcipuum est gratia Dei. Cum enim murmur prouenit ex defectu cælestis vnctionis in corde hominis, summum remedium est postulare vnctionem cœlestis gratiæ, vt faciat murmur istud cessare, & non vnctionem carnalis voluptatis, quæ licet ad tempus murmur cessare faciat, tamen in posterum magis reddit querulosum. Vnde ad Hebr. vltim. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Æque de facili posset homo impetrare à Deo gratiam per quam talia contemnerentur, si quis ex corde eam peteret, sicut ab homine ea, pro quibus murmurat. Senec. Quare potius impetrem à fortuna quod det, quem à me ne petam.

CAPVT III.

De defensione proprii peccati, & de his quæ possunt valere ad eius detestationem.

SEquitur de tertio peccato linguæ, scilicet de defensione proprii peccati, quo vitio multum laborat humanum genus: quod figuratum est Genes. tertio: vbi legitur de parentibus nostris, quod cum cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ad detestationem huius peccati. Primo possunt valere verba sacræ scripturæ dissuadentia illud ad Romanos duodecimo. *Non vosmetipsos defendentes clarissimi.* Et super illud, *Nolite exaltare cornu*, dicit Glossa. Si iam fecistis iniquitatem per cupiditatem, non defendatis per elationem. Secundo possunt facere ad hoc exempla sanctorum, qui culpabiles se agnoscunt, vbi etiam culpabiles non sunt. Gregorius. Piarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. Prouerb. decimooctauo *Iustus prior est sui accusator.* Et Genes. 27. Iacob qui lenis erat, nuda colli & manus pellibus hœdinis texit: in signum, quod vir iustus etsi innocens sit, peccatorem tamen se debet reputare. Et Genes. 44. Scypho inuento in sacco Beniamin. Iudas qui tenet figuram confessionis, accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita. *Quid respondebimus Domino nostro, &c.* Et subdit: *Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum.* Ille etiam qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius signa peccati habere voluit, voluit enim circuncidi, & cum iniquis reputari. Tertio potest valere ad hoc, si ostendatur quanti meriti sit humilis confessio & accusatoria. Vnde Gregorius. Non minus admiror humilimam confessionem peccatorum, quam sublimia gesta virtutum. Item in Psalm. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Prouerb. decimo quinto. *Responsio mollis frangit iram.* Mollis responsio, est suiipsius accusatio, quæ multum frangit iram Dei. Item super illud, *Iniustitias meas non abscondi*, &c. dicit Gloss. Quando homo detegit, Deus tegit: cum homo tegit, Deus nudat: cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Item latro regnum in

Proprii peccati defensio detestabilis.

Peccati defensio Deo displicet.

in cruce meruit, qua se accusauit. Vnde Augustinus loquens de illo verbo, Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei, dicit: Latro in cruce quare meruit? quia illam viam tenuit, vbi ostenditur salutare Dei, à qua tibi pes non exeat. In eo enim quod se accusauit, Deum laudauit & super illud: *Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit.* dicit Augustinus, quasi diceret Deus: Parcamus ei, quia non parcit sibi: ignoscamus ei, quia non ignoscit sibi. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud multum impedit peccatorem: non enim vult Deus à peccatis suis liberare illum qui defendit ea. Vnde Aug. Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

De stultitia illius qui peccatum suum defendit.

Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qua peccatum suum defendit. Et primo stultus est talis, quia ipse defendit pessimum hostem quem habet. Peccatum ostenditur esse pessimus hostis, quẽ homo habeat, ex hoc quod nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab hoc hoste sibi cauerit. Greg. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Secundo vero stultus est, qui defendit peccatum suum: quia cũ abyssus miseriæ abyssum inuocet misericordiæ, ipse debuit miseriam suã plene exprimere, vt amplius misericordiã Dei posset mouere: ipse vero miseriam attenuat, quasi nolit quod miseria sua misericordiã Dei moueat. Non sic faciunt pauperes qui eleemosynas volunt impetrare, immo paupertatem & infirmitatem, si quam habent, hominibus denudant. Tertio stultus est: quia nõ vult manifestare in misericordia peccatum suum, & reseruat illud in foro iustitiç, vbi manifestabitur ad pœnã quod non vult manifestare veniam. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur in illis magna peruersitas qui peccata sua defendunt. Peruersitas vero eorum patet ex hoc quod illud quod Deus persecutus est vsque ad mortem propriam; scilicet peccatum, sicut ostensum est in principio Summç, ipsi defendere volunt ad læsionem propriæ conscientiæ, & vsque ad offensam, cum tamen omnes creaturæ peccatum debeant persequi tanquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est in mundo isto. Septimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur ingratitudo eorum qui peccatum suum defendunt. Ingrati vero omnes tales sunt Dei misericordiæ & bonitati, dum beneficium ipsius volunt attenuare. Bonitatis diuinæ beneficium attenuat, qui culpam suam diminuendo beneficiũ remissionis quodammodo diminuit. Vnde in Spiritum sanctum videtur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad detestationem etiam huius peccati potest facere hoc, quod illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsũ Deũ inuoluere volunt. Vnde super illud Genesis. 3. *Vocem tuam audiui in paradiso:* dicit Greg. Proprium *est peccantibus* Deo velle attribuere *vnde* accusantur: quod inde est, quia sic peccauit homo cum vellet esse par Deo, liber scilicet sicut ille ab omni domino: quoniam ergo illi in maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parem cum facere contendit: immo vult eum ostendere nocentem, se autem innocentem, & super illud: *Nolite inique agere.* dicit Glos. Malum est peccare, & peius est perseuerare, perniciosius est in Deum defendendo culpam suam proiicere. Ad detestationem etiam huius peccati videtur facere quod Dauid videtur specialiter petere custodiam ori suo, propter pecca-

Peccati proprij excusatio stultorum est.

tum istud. Vnde Psal. *Pone custodiam ori mei*: & subditur *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.* Non declines: id est, declinare non permittas. Excusatione vero in peccatis dicuntur verba malitię: vel quia sunt contra bonitatem Dei, dum beneficium Dei volunt attenuare: vel quia ille qui excusat se, Deum vult infamare, dum culpam suam in Deum nititur refundere: vt Adam Gen. 3. quando dixit Domino: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & commedi*, & quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

Psalm. 140.

De diuersis modis excusandi peccatum.

Peccati proprii excusandi vię plures.

ET notandum quod multis modis solent homines peccatum suum excusare vel defendere. Alii propter infirmitatem carnis contra illud Eccles. 5. *Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam.* Alii multitudine peccantium, iuxta illud Eccles. 32. *Peccator homo vitabit correctionem, & secundum voluntatem suam inueniet comparationem.* Illis vero, qui se excusant in multitudine peccantium, dici potest illud. Non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Immo maior ignis erit secundum quod plura ligna erunt in igne: *quia secundum ligna syluæ exardescet ignis*: vt legitur Eccles. 28. Contra hunc modum exultationis est illud Exod. 33. *Non sequeris turbam ad faciendum malum.* Turbam sequitur qui eam imitatur. Et Eccles. 7. *Nec pecces in multitudine ciuitatis.* Alii vero excusant se per nobilitatem suam, qui magnum dedecus faciunt nobilitati suæ, quando rei vilissimæ & immundissimæ de ea scutum faciunt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatum defendere, quam si aliquis miles clypeo suo vile sterquilium protegeret. Alii vero excusant se per iuuentutem suam, qui videntur dicere quod iuuentutem suam à diabolo teneant, cum credant diabolo in iuuentute esse seruiendum.

Caput IV.

De peccato periurij, & de duabus speciebus eius.

SEquitur de peccato periurii. Et notandum quod duæ sunt species periurii. Vna est iuratio peruersa, alia iuramenti liciti transgressio. Ad detestationem vero secundæ speciei periurii notandum est, quod ille qui iuramentum licitum facit, ipsę quasi laqueum ad collum suum ponit, iuxta illud Prou. 6. *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.* Quando vero iuramentum licitum transgredietur, ipse laqueo illo quasi propriis manibus se strangulat. Potius expediret ei quod solummodo contritus esset, & quod laqueo ad collum suum posito ipse strangularetur, quam quod iuramentum licitum transgrederetur.

Species periurii duæ.

De duodecim quæ debent retrahere hominem à peccato periurij.

Periurii peruersi fuga quæ necessaria ex duodecim hisce rationibus colligitur.

DE alia vero specie iuramenti, notandum est, quod XII. sunt quæ deberent homines cohibere à peccato illo. Primum est, quod ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illam diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, vel qua tangit manum illius cui iurat: & donec ipse pœniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quãdocunque se manu ista signat, hoc facit manu diabolica, & cibus, quem manu illa signat, manu diaboli signatur. Secundum est hoc, quia cum alia peccata fugiant, & quasi timeant res sacras, peccatum periurii non timet eas, sed illis appropinquat. Siquis vult fornicari, si est intra Ecclesiam, ipse exit inde: si est in cœmiterio, ipse exit inde: si pro-

pinquus est cœmiterio, vel Ecclesiæ,
1. elongat se ab eis. Ille vero qui vult peierare, intrat ecclesiam, si ipse erat ex-
2. tra, intrate ad altare & committit peccatum periurii, quandoque super altare, quandoq; super Euangeliũ, quandoque super ipsum corpus Christi, quod horrendum est dictu. Mirum est quomodo ipsa terra eum non absorbet; vel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi, eum non perimunt. Ipse etiam diabolus timet res sacras, & qua-
3. Periurus est sacrilegus. si reueretur, quod non facit ille qui peierat. Tertium est hoc, quod ille qui peierat, fur & sacrilegus esse videtur. Contrectat enim rem alienam inuito Domino, & rem sacram, quia nomen Domini sanctum assumit contra prohibitionem illam Exod. 20. *Non assumes*
4. Qui sigillo Papæ falsè vtitur ex communicatur nec ab Episcopo absolui potest. *nomen Dei tui in vanum*. Quartũ est hoc, quod ipse falsarius est. Si quis sigillo alicuius domini sibi commisso ad confirmandam aliquam veritatem, vteretur ad aliud confirmandum, ipse falsarius iudicaretur. Et si faceret hoc de sigillo domini Papæ, ipse esset excommunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcopo suo. Sic quum Deus permiserit hominibus, vt assumant nomen suum ad confirmationem veritatis, si vtantur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarii sunt, & quoad Deum excommunicati excommunicatione illa quæ dicitur 1. Corinth. 16. *Si quis non amat Dominum Iesum Christum, anathema sit.* Quintum est hoc, quod ille qui scienter, peierat, ipse præter mortem aliorum peccantium vult Deum inuoluere in peccato suo. Cum enim iurare, secundum Augustinum, sit Deum in testem adducere, cum ipse iurat falsum, ipse vult adducere Deum ad testificandum falsum. Talis inquantum in se est, vult maius malum facere Christo, vt videtur, quam eius crucifixores. Ipsi enim intulerunt Christo tantum malum pœnæ: Ipse vero vult eum inuoluere in malũ culpæ, quod deterius est: *ipse vult* facere reputari Deũ deceptorem, dum in nomine eius quasi per manũ eius, vult homines seducere: quod genus peccati non legimus commissum fuisse etiam à Diabolo, licet Diabolus mendax sit, & pater eius, & per mendacium homines seducat: non tamen legimus quod ipse iuramentum mendacio addat, vt melius possit seducere, sicut faciunt illi qui peierant. Sextum est hoc, quod cum in nomine Iesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum, vt legitur ad Philip. 2. Ille qui peierat, quum in nomine Christi contumeliam Deo faciat, deterior videtur esse illis, qui in inferno sunt, qui in nomine eius genu flectere dicuntur. Septimum est hoc, quod cum homo per hæc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine Domini peccet, ipse in nomine Domini merito punietur: vt cum illud inuocauerit, non exaudiatur, & cum ad illud fugerit, non protegatur, quum aliis hominibus nomen Domini refugium sit: iuxta illud Pro. 18. *Turris fortissima, nomen Domini ad ipsam currit iustus & saluabitur.* Octauum est hoc, quod periurium enumeratur inter ea, quæ Dominus odit, Zach. 8. vbi sic legitur: *Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus.* Nonum est maledictio, quæ est super periuros, & in præsenti, & in futuro. Vnde Zach. 5. *Vidi hominem, &c.* Et subditur: *Et dixit ad me dominus. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumes eum, & ligna eius & lapides.* Decimum est hoc, quod peccatum istud re-

plet hominem iniquitate. Vnde Eccl. 23. *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga*: in fine huius verbi tangitur pœna periurorum in præsenti. Vndecimum est hoc,
11. quod periurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio: claudit etiam sibi ingressum regni cœlestis. Vnde in Psalm. *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit*
Psal. 14. *in loco sancto eius?* Et subditur: *Qui non iurauit in dolo proximo suo*. Ibi per contrarium innuitur, quod ille qui iurat in dolo proximo suo, non intret. Duodeci-
12. mum est hoc, quod Sacra scriptura propter magnum periculum periurii adeo dissuadet iuramentum, quod quibusdam visum est, quod iuramentum prohibeat. Vnde Matth. 5. *Ego autem dico vobis non iurate, neque per cœlum, neque per terram, &c.*

Quatuor quæ sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.

ET notandum quod circa iuramentum septem dissuadentur in sacra scriptura. Primum est appetitus iurandi, siue effectio. Vnde Iac. 5. *Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis*. Secundum est assiduitas iurandi. Vnde Eccl. 23. *Iurationi non assuescat os tuum. Multi sunt casus in illa*. Et iterum: *Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo*. Tertium est iurare ex leui causa vel nulla. Vnde Deuter. 5. *Non vsurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana illud assumpserit*. Tria alia, quæ dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quod iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, quæ per oppositum innuitur Ier. 4. vbi sic legitur: *Iurabis, viuit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iustitia*. Quartum est, iurare per creaturas. Vnde Matth. 5. *Ego autem dico vobis non iurate omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est*. Ideo autem dissuadetur iurare per creaturas, ne assiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

Capvt V.

De peccato Mendacij.

SEquitur de peccato mendacii. De quo hoc ordine dicemus. Primo dicemus quid sit mendacium, & ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundo tangemus aliquid de diuersis diuisionibus mendacii.

Quid sit mendacium, secundum Augustinum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

EST autem mendacium secundum Aug. falsa significatio vocis cum intentione fallendi. Ad detestationẽ huius peccati, Primò possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ dissuadent nobis mẽdacium. Vt est illud Eccl. 4. *Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium*. Faciem aduersus faciem suam accipit, qui in veritate exclusa à corde suo, quæ est Dei similitudo, falsitatem, quæ diaboli est facies, assumit, & Eccl. 7. *Noli amare mendacium*. & post in eodẽ capit. *Noli velle mentiri omne mendacium*. Secundo potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quod peccatum istud est diabolicũ. Primum enim mendacium dixit diabolus, Genes. 3. *Nequaquam moriemini*. Vnde Ioan. 8. legitur de diabolo: *Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur: quia mendax est & pater eius*. Ipse est pater mendacii, quia primus inuentor est, & pater eius, scilicet hominis mendacis. Homo enim mendax filius est diaboli.

Mendacium quid sit.

Quantũ detestetur S. scriptura mendacium.

Homo enim mendax filius est diaboli imitatione. Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.* Tertio potest valere ad detestationē huius peccati hoc, quod peccatū istud membrum inquinat, in quo magis est indecens immunditia, scilicet os. Reddit enim illud abominabile Deo. Vnde Prouerb. 12. *Abominatio est Domino labia mendacia.* Si quis os suum apertum haberet muscis & aliis rebus immundis quæcunq; vellent ibi intrare, & permitteret ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominib. sic os mēdax est abominabile Deo cum immunditia mendacii multo amplius displiceat Deo, quā immunditia muscarū vel similium rerū. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud hominem falsum reddit: quantum præualet bonus denarius denario falso, tantum præualet homo verax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius valet centum falsos, & vnus homo verax centum mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mendacii vera de cetero loqueretur: quia cui non displiceat, si aliquem de denariis suis inueniret falsum, quis est qui non potius velit habere denarios bonos, quā falsos? Sed de seipsis non dolent miseri homines, quādo seipsos falsos inueniūt, & potius se volunt esse falsos, quam veros. In quo apparet cæcitas eorum qui amplius amant denarium vnum, quam seipsos. Quinto potest valere ad detestationem huius peccati hoc quod mendacium est quasi quoddam venenum, quod tantæ efficaciæ est, quod in ipso ore existens hominem interficit: iuxta illud Sapient, 1. *Os quod mentitur, occidit animam.* Vnde mirum est quomodo miseri homines non timent quin venenum istud in ore sentiunt. Peius est venenum istud veneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendacium enim quod fuit in ore serpentis, occasio videtur fuisse veneni quod in ore habet serpens. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod omnis mentiens proditor est. Vult enim quod ille cui mentitur, fidem sibi adhibeat: fidem tamen ei non seruat, imo vult eum decipere. Septimo potest valere ad detestationē huius peccati, magnitudo ipsius, quæ insinuatur nobis. Eccl. 20. vbi sic legitur: *Potior est fur, quā assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt.* Ideo videtur esse peior qui assuetus est mendaciis, quam fur; quia fur nocet corpori: ille autem qui mentitur, nocet animæ, dum eam in errorem inducit. Item appetitus malus qui est in fure, quo ipse appetit rem alienam, est appetitus rei bonæ: sed appetitus eius qui mentitur, est appetitus rei malæ. Fur enim suum bonum temporale quærit, sed mentiens alienum malum, scilicet errorem proximi. Vnde peccatum mendacii, peccatum diabolicum est, & peccatum malitiæ: & numeratur à Salomone inter peccata quæ odit Dominus. Prouerbior. sexto vbi sic legitur: *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, &c.* Si ergo qui in furto deprehēderetur erubesceret, sic erubescere deberet si mendaciū eius deprehenderetur. Hoc autem quod dictum est, quod & fur & mendax perditionem hæreditabunt, non est intelligendum de quocunque mendace, sed de illo qui dicit mendacium perniciosum & nociuum, & ad eandem speciem mendacii referendum est quod dictum est prius. *Os quod mentitur, occidit animam.* Et illud Psalm. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Octauo potest valere ad detestationem huius peccati, pœna qua punitur peccatum istud. De qua habetur Prouerbior. 20. *Suauis est homini panis mendacij, & os eius implebitur calculo.* De pœna etiam mendacij habetur Actuū, de Anania, vbi sic ait Petrus.

Non

Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. Nonò, potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd peccatum istud valdè nociuum est Ecclesiæ Dei. Facit enim vt vix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mẽdaces faciunt, vt vera dicentibus non credatur: vnde propter mendacia hominum multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis est velut arcus diaboli, oculos interiores filiorum Dei sagittans. Vnde Ierem. 9. *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, & non veritatis.* & ibidem: *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Decimò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanti meriti sit abstinere ab hoc peccato: ad quod pertinet quod in vitis Patrũ legitur de quodam Eremita, qui visitatus est ab aliis Eremitis delatis illuc per fluuium, ministerio Angelorum, qui dixit illis quærẽtibus aliquid de eius conuersatione. Hoc custodiui ex quo conuersus sum, quòd nunquam mendacium de ore meo procederet, nec postposui amorem cælestium terreno amori: sed nec gratia Domini hic mihi defuit, quidquid petii à Domino sine mora consecutus sum, & infra triduum, sicut ipsi præuiderunt, mortuus est, & anima eius ab Angelis, ipsis vidẽtibus, recepta est. Magni meriti sciebat Salomon esse à mendacio cauere, cùm hoc petiit Prouer. 30. *Vanitatem & verba mendacij longè fac à me.* Vndecimò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd homines assueti huic peccato, in opprobrio magno sunt. Vnde Eccl. 20. *Opprobrium magnum in homine mendacium.* & post ibid. *Mores hominum mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.* & Eccl. 14. *Non contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.* Duodecimò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd grauiter vulneratur qui cadit

Exẽplum

in peccato isto. Vnde Eccles. 20. *Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pauimento cadit.* Multũ videtur esse corruptus mentiens, cui potius placet quod non est, quàm quod est, & multũ videtur habere oculos cordis infirmos, cùm tenebræ falsitatis ei placeant, & lumen veritatis ei displiceat. Corruptionẽ hominis mendacis insinuat Augustinus super illud Psalm. *Perdet omnes qui loquuntur mendacium*: sic dicens: Meritò perditur mentiens, quia declinat ab eo quod est, ad id quod non est.

De diuisionibus mendacij.

SEquitur de diuisionibus mendacii, quæ multæ sunt. Prima est in octo mẽbra siue octo species, quas ponit Augustinus in libro de mendacio. Prima species est mendacium in doctrina religionis, quod est contra fidem vel bonos mores. Hoc summè fugiendum est, ad hoc nulla causa quisquam debet adduci. Secunda est, quòd nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quòd vni prodest, & alij obest. Quarta est, quòd fit sola mentiendi fallendique libidine: quod est mirum mendacium, sicut dicit beatus August. Quinta, quod fit cupiditate placendi de suaui eloquio. Sexta, quod nulli obest, & alicui prodest ad pecuniam eius seruandam. Septima, quòd nulli nocet, & alicui prodest ad vitam corporis seruãdam. Octaua est, quòd nulli obest, & ad hoc prodest, vt ab immunditia corporis aliquem tueatur. Tres primæ species mendacii sunt mortalia peccata, si cum deliberatione dicãtur. Quinque aliæ venialia sunt peccata, nisi adsit aliqua circumstantia, quæ ei mortalia faciat. Alia autem diuisio mendacii diuiditur in tres species, scilicet mendacium perniciosum, & iocosum, & officiosum, siue benignum. Primum mendacium huius secundæ diuisionis continet tria membra primæ diuisionis. Secundum verò membrum continet quartum & quintum,

Octo species mẽdacii.

Quæ mortalia & quæ venialia mẽdacia.

Alia diuisio.

Tertium autem membrum huius diuisionis continet, vltima tria membra primæ diuisionis. Tertia autem diuisio mendacii est in mendacium principalis assertionis, mendacium falsi testimonij.

De his quæ possunt valere contra falsum testimonium.

AD detestationem verò falsi testimonii aliqua addere possumus, licet ea quæ prius dicta sunt ad detestationem mendacii ad idem possint referri. Notandum ergo, quòd contra peccatum falsi testimonii. Primò, possunt valere verba sacræ scripturæ quæ istud dissuadent: vt est illud Exod. 29. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Et eiusdem 23. *Non iunges manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimonium.* Secundò, possunt valere ad idem comminationes, quas sacra Scriptura facit falsis testibus: vt est illud Prouer. 19. *Testis falsus non erit impunitus, & qui loquitur mendacia peribit.* & Prouerb. 21. Testis mendax peribit. Tertium est hoc peccatum, quod multum nociuum est. Nocet enim Deo, nocet iudici, nocet ei contra quem testimonium fertur. Vnde Augustin. Falsus testis tribus personis est obnoxius. Primùm Deo, cuius præsentiam contemnit. Deinde iudici, quem mentiendo fallit. Postremò, innocenti, quem falso testimonio lædit: vnde falsus testis licet septennem pœnitentiā egerit de falso testimonio, nondum tamen liberatus est donec ipse satisfecerit pro posse suo, qui rem suam pro falso testimonio amisit. *Testis iniquus deridet iudicium*: vt legitur Prou. 19. & ideò in extremo iudicio meritò deridebitur: quia, *per quæ peccat homo, per hæc & torquetur.* Sapientiæ 11. Quartum est hoc, quod ipse vendit Dominum. Vnde super illud Matt. 26. *Tunc abijt Iudas, &c.* dicit Gloss. Multi hodie sunt qui factum Iudæ execrantur, & idem faciunt: nam cùm pro munere falsum testimonium dicunt, quia veritatem negant, Deum, qui veritas est, vendunt. Et notandum, quòd qui vult à peccato mendacii cauere, oportet quòd peccatum cupiditatis à se repellat: ex peccato enim cupiditatis mendacia procedunt, vt patet in mercatoribus. Vnde Cain, qui inter homines primus legitur mendacium dixisse, Gen. 4. *Nescio Domine, nunquid custos fratris mei sum, &c.* Interpretatur possessio. Cupiditas etiam causa fuit, quòd Ananias & Sapphira Petro mentiti sunt. Timorem etiam humanum oportet remouere, qui vult cauere à mendacio. Hac de causa, Petrus Dominum negauit.

Tribus personis falsus testis nocet.

Vnde mēdacia nascātur.

Quis hominum primò mētitus.

Cap. VI.

De peccato detractionis, & de duodecim quæ possunt valere ad eius detestationem.

PRimò, dicemus de peccato eorum, qui detractiones proferunt. Secundò, de peccato eorum, qui eas libenter audiunt. Tertiò, verò tangemus aliquid de impatientia eorum, quibus detrahitur. Circa primum primò ponemus ea, quæ possunt valere ad detestationem detractionis. Secundò, tangemus de diuersis speciebus detractionum. Notandum ergo, quòd duodecim *sunt, quæ* possunt valere ad hæc verba *sacræ Scripturæ*, quæ nobis hoc vitium dissuadent. De quibus pauca ponemus. Dissuadetur autem nobis hoc vitium Leuit. 19. vbi sic legitur, *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deū tuum.* Ad literam valdè impium est surdo maledicere, quum ipse non audiat: nec contra obiecta aliquid possit respondere. Valdè etiam impium est coram cæco ponere offendiculum, quum ille non videat, nec possit sibi cauere. Sed secundùm glossam, surdo maledicit, qui absenti detrahit. Homo absens minus potest audire detrahentem, quàm si

Dissuadetur vitium detractionis.

surdus esset. Surdus enim quandoque audit quando altè sibi clamatur: absens verò qui quandoque per duas leucas distat, vel amplius, nō audit detrahentem, quantumcunque clamet. Detrahens etiā ponit offendiculum coram cæco, dum illi, qui eum auscultat, qui cæcus est, vel quia simplex est, vel quia nō cognoscit personam cui detrahitur, narrat alienum factum vnde ipse scandalizatur: vnde detractor impiè agit & proditiosè, tam in eum cui detrahit, quàm in eum, coram quo detrahit. Item dissuadetur hoc vitium post eodem cap. vbi sic legitur: *Non eris criminator nec susurro in populis.* Criminator idem est quod detractor, quia in alieno crimine delectatur. Item Leuit. 7. *Sanguinem omnis animalis non sumetis in cibum.* Item Leuit. 3. *Nec sanguinem nec adipem omninò comedetis.* Sanguinem comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur. Deuter. 12. *Caue ne sanguinem comedas.* & Eccles. 5. *Non appelleris susurro in vita tua, lingua tua ne capiaris.* & Iac. 4. *Nolite detrahere, &c.* Bernardus. Noli esse alienæ vitæ, aut temerarius iudex, aut curiosus explorator. Secundò, potest valere ad detestationem huius peccati, si diuersis generibus rerum detractor comparetur.

Quibus comparetur detractor.

Cani. NOtandum, quòd detractor comparatur cani. Vnde Matthæi septimo: *Nolite sanctum dare canibus, &c.* & Ecclesiastici decimo-nono: *Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti.* Canis sagittam habens infixam femori, non quiescit donec remouerit: nec stultus quiescere potest, donec verbum malum, quod de proximo audiuit, alii retulerit. Detractores etiam sunt canes gregem diaboli custodientes, non permittentes etiam vnam ouiculam inde auferri, quin latrent, vel deridendo, vel aliter ostendēdo. Canes isti non solū carnes comedunt, sed etiam ossa rodunt: quia non solùm carnalibus hominibus detrahunt, sed etiam spiritualibus. Specialiter autem detractores similes sunt canibus, qui in macello mo[...]antur, qui sanguini insidiantur, & sanguinolenta habent labia. Vnde ad eos pertinet illud Prouerbiorum primo: Insidiemur sanguini. Detractor etiam porco comparatur, quia ad modum porci ori suo non parcit ab immunditia, sicut nec pedi suo, non aduertens illud quod dicitur Sap. 1. *A detractione parcite linguæ.* Qui non vult parcere ei cui detrahit, saltem deberet parcere propriæ linguæ, quam inquinat, dum per immunditias aliorum peccatorum eam trahit. Porco. Porcus si ortum intret vbi ex vna parte flores videat, & ex alia stercora, floribus neglectis ad stercora currit, & ea in ore suo ponit. Sic detractor si videat in aliquo aliqua imitatione digna, quæ velut flores sunt, & ex alia parte aliqua reprehensibilia, ipse versat in ore suo reprehensibilia: de his verò quæ sunt imitatione digna, quæ velut flores sunt, non curat. Propter hanc immunditiam quæ est in detractoribus, voluit eos excludere Augustinus à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos versus scriptos in mensa sua, sicut habetur in Gloss. Super illud Prouerb. 24. *Cum detractoribus ne commiscearis, &c.* *Quisquis amat dictis absentum carpere vitam: Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.* Multum immunda iudicauit ora detractorum, Augustinus, qui præ cæteris peccatoribus eos exclusit à mensa sua. Detractor etiam comparatur serpenti. Serpēti. Vnde Ecclesiast. decimo: *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Assimilatur detractor serpenti in his proprietatibus. Serpens est animal proditiosum, silentio mordens, tortuosè incedens, terram comedens. Sic detractor proditor est. Illos enim mordet retro, quos dum sunt præsentes, amare se simulat, nec detrahit, nisi vbi de silētio cōfidit: &

sicut ad literam serpentes verbis & tumultibus hominum deterrentur: sic detractor timet quando videt venire eum cui detrahit. Tortuosè etiam incedit detractor, dum à laude eius incipit, cui vult detrahere. Rectitudinem etiam suæ attentionis prætendit, dicens: Non dico hoc animo detrahendi. Et, vt ei fides adhibeatur, dicit se multum amare eum cui detrahit. Terram etiam ad modum serpentis comedit: quia quod terrenum & infirmum est in homine, hoc in ore suo versat. De his serpentibus legitur Deuteron. 32. *Dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.* & Ier. 8. *Ecce ego mittam vobis serpentes pessimos, quibus non est incantatio.* Item homines assueti detractioni, vix corriguntur. Vnde Eccl. 23. *Homo assuetus verbis improperij omnibus diebus vitæ suæ non erudietur.* Bernardus. Nunquid vipera est lingua quæ tres interficit flatu vno? Lingua detractoris tres interficit simul vno verbo, scilicet se, & eum qui audit quando consentit ei, quandoq; etiam eum cui detrahitur: quando peruenit ad eius notitiam. Detractor etiam monstrum est, in ore gladios habens. Vnde ad detractorem pertinet illud Prouerb. 30. *Est generatio, quæ pro dentibus gladios habet.* & illud Psalm. *Filii hominum dentes eorum, arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* & iterum: Gladius in labiis eorum, quoniam quis audiuit. Bernardus. Gladius triceps lingua detractoris. Nec huiusmodi linguam mucrone illo, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit etiam hoc corpus, nec iam exanime facit. Ipsis etiam spinis & clauis nocentior est, quos ei Iudæus infixit, nisi enim corporis sui vitæ vitam istius corporis pertulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ tradidisset. Detractor figuratus est per illam bestiam, de qua legitur Danielis 7. quæ similis erat vrso, & habebat tres ordines dentium. Vrsus etsi

Lingua detractoris interficit tres verbo vno. Psal. 58.

homini similis sit, tamẽ homo nõ est. Sic detractor etsi exterius videatur esse homo, tamen verè homo non est, quum sanguine humano pascatur. In tribus verò ordinibus dentium figurari possunt tres modi, quibus detractor proximum lacerat. Lacerat enim eum, bona opera aperta minuendo, occulta negando, falsa crimina imponendo. Detractor etiam comparatur sepulchro patenti, de quo fœtor incessanter exhalat. Vnde in Psal. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Nullum sepulchrum ita fœtet in conspectu hominis, sicut os detractoris in conspectu Dei. Sapiens: Non refert de his generationibus an à superiori, an ab inferiori intonent, quia non minus à superiori, quàm ab inferiori fœtent. Tantus est fœtor in ore detractorum, vt ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamen adeò fœtidi sunt, quòd fœtorem istum non sentiunt. Bernardus. Vbi omnes fœtidi sunt, vnius fœtor minimè sentitur. Detractor etiam comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus. Vnde Eccl. 19. *A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis.* Videretur detractori quod disrŭperetur, nisi verbum malũ auditum de proximo emitteret. Contra hoc quod dicitur Eccl. 19. *Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te disrumpet.* Ad detractorem videtur pertinere *illud* Iob 32. *En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.* Detractor etiam similis est noctuæ, cuius oculos nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt vt ciconiæ, quæ venenatis animalibus pascuntur. Sic detractores alienum peccatum, quod quasi venenum est, in ore deferunt. Os etiam detractoris vas est aquam maledictam diaboli continens iuxta illud Psalm. *Quorum os maledictione plenum est.* Detractor etiam est peior furibus illis, qui vestes & alia bona temporalia furantur. Vnde

Sepulchro. Prægnanti mulieri. Noctuæ. Vas diaboli. Furibus.

Ambrosius: Tolerabiliores sunt fures, qui vestes & alia bona nostra diripiunt, quàm fures qui famam nostram lacerāt. Cuius ratio est hoc, quod dicit Salomon Prouer. 22. *quod melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* vnde qui nomen bonum alicui aufert, magis nocet ei, quàm si ei multas diuitias furaretur. Prætereà furtum tale vix aut nunquam potest restitui. Item detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedendas apponunt. Vnde super illud Prou. 3. *Noli esse in conuiuiis potatorum, neque in comessationibus eorum, qui carnes conferunt ad vescendum.* dicit Gloss. Carnes ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis viciſſim vitia proximorum dicere. Item detractores diabolo thurificant: & in cœtu diaboli, quasi thuribulum deferunt, in quo pro suaui odore fœtorem alienorum peccatorum hominibus ingerent. Detractores etiam sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimonium ferunt, absente eo, contra quem testificātur. Seneca: Loquens de proximo tuo, scito te pro eo vel contra eum testimonium dicere. Psalm. *Insurrexerunt in me testes iniqui, &c.* Item videntur esse diaboli aduocati. Ipsi enim conantur ad hoc, vt quod est Dei, cedat in partem diaboli. Quid enim aliud est dicere: Iste est fornicator, vel vsurarius: quàm dicere: Ipse debet esse diaboli? Detractores figurati sunt per Amō, qui rasit dimidias barbas nuntiis Dauid, & curtauit vestes eorū vsq; ad nates, vt legitur 2. Reg. 10. Dimidiam barbam radit detractor nuntiis veri Dauid, id est, Christi, dum medietatē viriditatis ei aufert. Dicit enim quòd benè faciunt, sed intentione mala. Detractio enim, sicut dicit auctoritas, filia liuoris est, quæ vbi benè facta negare non possit, quocunque modo peruertere tentat. Detruncat vestes vsque ad nates: quia si quid est pudibundum in eis, detegit. Tertiò, potest valere ad detestationem

Dapiferi sunt dæmonis detractores.

Testes iniqui.

Detractor crudelis.

huius peccati, scilicet detractionis, si ostendatur quantæ crudelitatis peccatū sit istud. Notandum autem, quòd detractor adeò crudelis est, quòd se primò lædit, vt post alios lædere possit. Si enim prius accusat, vt aliis possit detrahere. Crudelitas etiā detractoris ex eo patet, quòd carnes humanas comedit, sanguinem humanum bibit. Vnde Iob 19. *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini.* Detractor hominem persequitur: quia de occultis vult iudicare, ac si esset Deus: Gregorius. Qui aliena detractione pascitur, proculdubiò alienis carnibus saturatur. ad Galat. 5. *Si inuicem mordetis, videte ne inuicem consummamini.* Detractor comedit quandoque patrem suum, vel matrem spiritualem, vel carnalem, dum ei detrahit. Nulli parcit, nec inimico. Vnde Ezech. 5. *dicit Dominus Ierusalem,* id est, Ecclesiæ: *Patres comedent filios suos in medio tui, & filij comedent patres suos.* Et Iere. 19. *Vnusquisque carnes amici sui comedet.* Detractores vno morsello comedunt Papam, vel vnum Archiepiscopum, vel Episcopum. Detractor etiam in 40. carnes comedit. Vnde quidam Abbas in vitis Patrum: Melius est comedere carnales, & bibere vinum, quàm comedere in vituperatione carnes fratrū. Detractor non parcit etiam mortuis. Dissepelit enim homines mortuos in peccatis, quod est vnum opus contrarium illi operi misericordiæ, de quo habetur Tob. 2. Detractor etiam crudelior videtur esse lupis & leonibus, & cæteris bestiis. Leo enim leoni parcit, lupus lupo, & cæteræ bestiæ parcunt bestiis sui generis. Detractoris lingua peior videtur esse inferno, infernus enim solos malos deuorat. Lingua detractoris amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Eccl. 28. de lingua tertia, quæ est lingua detractoris, potius vtilius est infernus, quàm illa. Quartò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ immundi-

Detractor comedit carnes semper viuorum & mortuorum.

tiæ est peccatum istud. Notandum est, quòd detractor crabroni comparatur, qui non quiescit, nisi in stercoribus: sic detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exod. 23. *Cunctorum inimicorum tuorum coram te terga vertam: emittens crabrones prius, &c.* Lingua detractoris velut rotabulum est, non cessans voluere & reuoluere sordes vitiorum. Quintò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostēdatur quantæ iniquitatis sit detractor. Notandum ergo, quòd detractor iniquus est in seipsum, in proximū, & in Deū. In seipsum, quia ipse quærit festucas vnde oculos sibi eruat, quando deberet quærere lumen alicuius boni exempli, ipse sufflat in puluerem, vnde oculi eius excæcātur. Gregor. quid aliud detrahentes faciunt, nisi quòd in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excutiunt, vt vnde plus detractores perfluant, inde magis veritatis nihil debeant. Iniquus etiam est detractor in proximum, quem fœtore peccatorum vult corrumpere. Iniquus est etiam in Deum, cui iudicium suum aufert, contra illud Lucæ sexto: *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Detractor vult vsurpare sibi, quod ipse Deus pater sibi non vsurpat, scilicet iudicium. *Pater enim non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio.* Ioannis quinto. Iniquus etiā est in Deum, cuius partem, quantum potest, conatur minuere. Bonos enim qui ex parte Dei sunt, asserit esse diaboli, quādo eos malos dicit. Sextò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur detractor exosus esse Deo & hominibus. Ad quod pertinet illud Ecclesiastici 21. *Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur.* & Ecclesiast. 5. *Susurroni odium inimicitia & contumelia.* Odium cordis inimicitia operis, contumelia verbi. & ad Roman. primo: *Detractores Deo odibiles.* Septimò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd detractor maledictus est à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Eccl. 28. *Susurro bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes.* De secundo legitur Prou. 24. *Abominatio hominum detractor.* Octauò, potest valere ad detestationem huius peccati, pœna qua Dominus punit detractores. De pœna ista legitur Numeror. 12. de Maria sorore Moysi, quæ leprosa facta est, quia detraxit Moysi. De pœna etiam ista legitur Leuitici septimo: *Qui comederit sanguinem peribit de populis suis.* Leuitici 17. *Homo quilibet de domo Israel, & de populis qui peregrinantur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo.* Delectari in sanguine peccati diabolicum videtur esse. Vnde detractores specialiter filij diaboli sunt, qui sanguisuga vocatur Prou. 30. Sitiunt enim detractores sanguinem peccati, sicut & diabolus. Nonò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quāta stultitia peccator laborat. De stultitia ipsius dicit Philosophus, quod proprium stultitiæ est aliena vitia cernere, & sua obliuisci. Legitur etiam in vitis Patrum, quòd quidam frater inuentus est culpabilis, & adduct᷑ est Abbas Moyses vehementia precū, qui tollēs secum sportam vetustissimā, impleuit eam arenæ, & portauit eam retro. *Illis verò admirantibus* quid hoc esset, dixit: Peccata mea sunt post me currentia, & non video illa, & veni ego hodie aliena iudicare peccata. Sic detractor facit. Peccata enim sua, quibus totus plenus est, non videt, peccata autem aliena ante oculos suos habet. Decimò, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quàm damnosum sit Ecclesiæ Dei. Notandum ergo, quòd detractor est ventus vrens vineam Domini, præcipuè in flore. Illi enim qui sunt in initio bonæ vitæ, non possunt morsus detractionum sustinere, sed desistunt à bono incœpto. Et

Iniquus in tres detractor.

Exosus Deo & hominibus.

Maledictus.

Exēplum

Detractor ventus vrēs vineam Domini.

sicut poma debilium caudarum eiiciuntur ab arboribus vento: sic ventus detractionis illos à Deo separat, qui nondum ei fermè adhæserunt. Detractor, quantum in se est, vniuersales tenebras facere nititur in mūdo isto, sicut leguntur factæ in passione Domini in vniuersa terra. Lucernas etiam conatur detractor extinguere, dum sanctos viros nititur infamare. Cùm Ecclesia tenebras suas faciat tantùm ter in anno, detractor continuè tenebras suas vellet facere: detractor tenebras amat, & ideo in tenebras ibit. Vndecimò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum istud est in Spiritū sanctum. Detractor enim impugnat gratiam Spiritus sancti, dum conatur eam diminuere, vel totam suffocare in hominibus: ideò vix dimittitur peccatum istud à Spiritu sancto, ad quem pertinet remissio peccatorum. Duodecimò, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod dicit Glossa de peccato isto super illud Prouerb. 24. *Cum detractoribus ne commiscearis.* Hoc specialiter periclitatur vitio totum penè genus humanum. Et notandum, quod licet quilibet debeat cauere à detractione quarumlibet personarum, præcipuè tamen à detractione patris vel carnalis, vel spiritualis. Vnde Exodi 22. *Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices.* & Genes. 9. legitur de Cham filio Noë, quod patris sui verenda detexit, & ideò in semine suo maledictionem recepit. Vnde legitur ibi: *Maledictus Chanaan puer, seruus seruorum erit fratribus suis.* Legitur etiam secundo Reg. 6. de Oza, quòd à Domino percussus est, quia manum suā ad arcam Domini extendit. Per arcam, in qua cōtinebatur manna & virga Aaron, & tabulæ Testamenti, figuratur Prælatus, in quo contineri debet manna dulcis cōsolationis, & virga correctionis, & scientia discretionis. Ad quam arcam, si detractor manum extenderit, illi detrahendo, à Domino percutietur. Gregor. Multi dum plus vitam sacerdotum, quàm suam, discutiunt; in erroris foueam dilabuntur: minus considerantes, quòd non eos vita sacerdotū læderet, si humiliter bonis sacerdotū admonitionibus aurem accomodarent.

De diuersis speciebus detractionum.

POsitis speciebus illis, quæ possunt valere contra peccatum detrahentium, consequens est vt aliquid tangamus de diuersis speciebus detractionum. Notandum, quòd super illud Psalmi, *detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar:* distinguitur triplex genus detractionis. Primum est, malum dicere de alio. Secundum, audita mala cum augmento referre. Tertium est, libenter illud audire. Nos autem possumus diuidere detractionem in sex species. Quarum prima est, occulta mala proximi publicare. Secunda est, audita mala cum augmento referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quarta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta, bona in mala conuertere.

De peccato libenter audientium detractionem.

SEquitur de peccato eorum, qui libenter detractores audiunt. Contra quod peccatum: Primò valere possunt verba sacræ Scripturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Prouerbiorum 4. *Labia detrahentium sint procul à te.* Et illud Prouerb. 23. *Noli esse in conuiuiis potatorum, nec in commessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt.* Et illud 24. *Cum detractoribus ne commiscearis.* Et illud Ecclesiast. 28. *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Contra hoc peccatum etiam potest valere illud Bernardi. Detrahere, vel detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Sunt autē reprehēsibiles

illi qui libenter detractiones audiunt, multis de causis. Primò, propter hoc, quòd vident fratres suos à canibus dilacerari, & non exterrēt canes saltem clamoribus, præcipuè cùm sperent se proficere posse: imò canibus applaudunt. in quo potius se canes, quàm homines ostendunt. Ecclesi. 13. *Quæ communicatio sancti hominis ad canem*? Cùm detractor serpens sit, vt prius ostensum est, non videntur homines esse, sed potius genimina viperarum, qui eos non exhorrent, qui lapides durarum increpationum nō proiiciunt, quando vident fratres suos ab eis morderi.

Multis causis sunt reprehensibiles, qui libenter audiunt detractores.

REprehensibiles etiam sunt, qui libenter audiunt detractores, quia illis qui fratres suos comedunt, salsam ministrant, ad quam eos comedant, hilarem eis vultum ostendendo, sine qua salsa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hieronymus. Nemo inuito auditori libenter narrat. Prouerb. 25. *Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.* Reprehensibilis etiam est ille, qui detractori consentit, quia testi deceptione pleno, non iurato, neque examinato contra absentem credit, & frequenter teste vnico, contra illud legis diuinæ, Matth. 18. *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* Imo quòd plus est, si vnus ribaldus detraxerit vni viro sancto, & decem boni viri dicerent contrarium, potius creditur illi ribaldo, simplici verbo testificanti contra virum sanctum, quàm decem bonis viris iurantibus pro ipso. Reprehensibilis etiam est talis, quia iuxta sepulchrum patens, vnde fœtor incessanter exhalat, potius eligit esse contra Dei voluntatem, & ad suam damnationem, quàm recedendo inde, & obmutescere faciat os detractoris. Si enim deesset auditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiam talis, quia noctuæ credit testificanti contra lucem, quàm naturaliter odit.

De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractiones.

SEquitur de peccato eorum qui impatienter tolerant eos qui sibi detrahunt, qui valdè fatui sunt. Valdè enim vtiliter seruiunt eis, si ipsi patienter sustinent. Detractores enim sunt spinæ, viam inferni obstruentes viris sanctis. Vnde Osee 2. *Ecce ego sepiam viam tuam spinis.* Ipsi etiam sunt vigiles ciuitatum Ecclesiæ custodientes ad modum vigilum, quasi continuè mentientes. Ipsi etiam depascunt segetes Domini, ne in paleas luxuriēt, & pauca grana habeant. Ipsi sunt limæ à vasis gloriæ rubiginem auferentes. Sed sunt quædam vasa maledicta, quæ à limis istis assumunt rubiginem, vnde deberent recipere pulchritudinem. Detractores à filiis Dei, quasi quodam rasorio peccatum elationis eradunt. Vnde Gregorius. Idcircò laxat Dominus linguas detractorū in electos, vt si quid in eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

CAP. II.

De peccato adulationis, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

DE peccato Adulationis, hoc modo dicemus. Primò, ponemus ea quæ ad detestationem huius peccati possunt valere. Secundò, tangemus de remediis contra peccatum istud. Notandum ergo, quòd adulatio, sicut quidam dixit, est peruersa laudatio. Vnde nomen laudationis & adulationis eisdem literis constat, sed non eodem modo ordinatis, secundùm Tullium verò nomen à sono sumptum. Canes enim quorum, est mira adulatio, ferè exprimūt istum sonum. Ad detestationem verò huius peccati: Primò, possunt valere verba sacræ Scripturæ, Quid adulatio.

pturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Exod. 30. *Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.* Caro hominis non vngetur ex eo. Et subditur paulo post: *Homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.* Oleum istud laus est quæ debet Deo dari, non homini viuenti, Item Leuit. 2. Nihil mellis adolebitur in sacrificio Domini. In melle dulcedo adulationis intelligitur. Item dissuadetur hoc vitium Exod. 23. *Non coques hœdum in lacte matris.* Adulator hominem durum, quem diabolus frangere non potest, in lacte adulationis coquit, vt diabolo comestilis fiat. Item Prouerb. 24. *Nec lactes quenquam labiis tuis.* Et Ecclesiastici 11. *Ante mortem non laudes quenquam.* Secundo possunt valere ad detestationem huius peccati exempla, præcipue exemplum Christi, de quo dicit glossa super illud Matth. 21. *Et relictis illis abijt foras extra ciuitatem,* quia pauper erat nulli adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hospitem, sed apud Lazarum receptus est. Paulus etiam dicit de se 1. ad Thess. *Neque aliquando fuimus in sermonibus adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ: Deus testis est.*

Dissuadetur adulatio.

Quòd adulatores diuersis generibus rerum comparentur.

TErtio potest valere ad detestationem huius peccati, si adulatorem vel adulationem diuersis generibus rerum comparemus. Notandum ergo quod adulator nutrix diaboli est, filios diaboli lactans lacte adulationis. vnde Prouer. 1. *Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Item Prouerbior. 16. Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Et Thren. 4. *Lamiæ nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos.* Lamia est bestia suis fœtibus crudelior, quàm cæteræ bestiæ. Vnde lamia quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur laniare. Vnde bene signat adulatorem, qui in veritate eos laniat quos videtur lactare. Ideo autem comparatur adulatio lacti, vt ostendatur verecundum esse homini adulto adulationem amare, sicut verecundum esset homini barbato ad mammillas maternas pendere. Adulator ad modum nutricis filios diaboli obdormire facit in peccatis suis. Et sicut nutrix casum paruuli, ad eius consolationem saltum interpretatur: sic adulator eius peccatum cui adulatur, quod in veritate casus est, asserit esse opus magnificum. Adulatores Ægyptiæ mulieres sunt, quarum mammillas Moyses respuit. Item adulatores locustæ sunt comedentes residuum grandinis. Exod. 10. Locusta æstate canit, hyeme silet. Vnde recte significat adulatores, qui eos laudant qui habent æstatem prosperitatis: à laude verò eorum silent, qui habent hyemem aduersitatis. Vnde Eccles. 13. *Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum eius vsque ad nubes perducunt.* In grandine vero persecutor intelligitur: locusta ergo residuum grandinis comedit: qui secundum Gregor. quem persecutio frangens non vincit, multoties adulatio premit. Adulatio deterior videtur esse detractione, quia detractio hominē humiliat: sed adulatio hominem extollit. Adulatores etiam sunt ranæ propter loquacitatem suam. Vnde Psalm. *Edidit terra eorum ranas, in penetralibus regum ipsorum.* Adulatores etiam sunt Sirenæ vsque in exitium dulces, secundum Boët. Item sunt ioculatores diaboli, non permittentes diabolum in aliquo contristari. Vnde Oseæ 7. *In malitia sua lætificauerunt regem.* Ipsi etiam sunt sacerdotes diaboli, homines viuos sepelientes. Vnde Mat. 8. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* De quo loquens Gregor. dicit: Tunc mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Adulator est Echo conformans se ei cui adulatur. Si enim riserit, ridet: si fleuerit, flet. Sapiens 7. *Resonans*

Adulator nutrix diaboli est.

Locustæ sunt.

Sirenæ.

Echo.

in altissimis montibus Echo. Ipsi sunt quasi Chamæleon, quod secundum Solinum animal est de aëre viuens, quod colorem habet varium & in momento mutabilem, ita vt cui rei se iungit, eius concolor fiat. Item sunt incantatores diaboli, qui faciunt hominibus de se credere quæ ipsi volunt. Terentius: Adulator homines prorsus insanos ex stultis facit. Vnde quidam: Nihil est quod non possit de se credere, cũ laudatur æqua potestas. Item adulator quasi sub prætextu decorandi & ornãdi hominem iugulat. Vnde ad eum potest dici: *sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Adulator etiam proditor est: sub specie enim osculi ad modum Iudæ hominem tradit hostibus suis, & sub specie amicitiæ hominem interficit. Vnde recte significatur per Ioab: qui sicut legitur 2. Reg. 20. dixit ad Amasam: *Salue mi frater, & tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eum, & percussit eum latere, & mortuus est.* Adulatio oleo comparatur. Vnde in Psalm. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* De quo oleo diabolus vngit suos, qui in extremis laborant. Hoc oleo etiam vngit diabolus homines quos flectere nõ potest, vt ad malum eos molliat. vnde Augustinus. Oleũ est falsa laus adulatoris, quæ mentes à rigore veritatis emollit ad noxia. Adulatio etiam mel est, sed toxicatum. Etiã est sagitta aurea, & ideo aliqui non curãt si ab ipsa lædantur: Et etiam ventus, qui lenis videtur: transfert tamen montes de regno Dei in regnum diaboli. Itẽ est rete diaboli inuisibile. Vnde Prouerb. 29. *Qui blandis fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo.* Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantum sit nocumẽtum homini istud vitium. Ad quod pertinẽt verba sacræ scripturæ quæ sequuntur super illud: *Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ,* dicit Aug. Hæc est ira Dei magna, vt desit correctio & assit adulatio. Adulantium linguæ alligant homines in peccata. Delectat enim hominẽ ea facere, in quib. non solum non metuitur reprehensor, sed etiam auditur adulator. Et super illud Lucæ 6. *Væ vobis, cũ benedixerint,* &c. dicit glossa. Magna pars pœnæ est peccatori sua scelera non solum non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud: *Deus in adiutorium meũ intende,* &c. dicit Augustinus: Plus nocet lingua adulatoris, quàm manus persecutoris, & Prouer. 7. *Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis,* & Eccles. 7. *Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.* & Esaiæ 3. *Popule meus, qui te beatũ dicunt, ipsi te decipiunt.* Item Esaiæ 9. *Erunt qui beatificant populum istũ seducentes, & qui beatificantur præcipitati.* Adulator ducit eũ, cui adulatur, quasi ad supercilium mõtis, vt inde præcipitetur, sicut Iudæi dicuntur fecisse de Domino, Luc. 4. Item Prouerbior. 11. *Simulator ore decipit amicũ suum.* Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur adulator esse maledictus abominabilis & detestabilis. Ad primũ pertinet illud Esaiæ. 5. *Væ, qui dicitis bonum malum.* Alia litera habet, *Væ qui dicitis malo, bonus es.* Et in eodem. *Væ qui iustificatis impium pro munerib. & iustitiã iusti aufertis ab eo.* Et subd. pœna propter hoc: *Sicut stipulã deuorat flamma ignis, & calor flamma exurit: eorũ fauilla erit.* Itẽ Ezech. 13. *Væ qui consuunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciũt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis.* Quãdoq; diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & vult corruere in eo: sed venit maledictus adulator, vt appodiet eum exẽplis malis cõfirmando. Ille qui peccat, quasi parietẽ facit inter se & Deũ, sed absq; tẽperamento est: & cito corruit, sed adulator linit eum vt fortior fit: vnde Ezech. 13. *Ipsi ædificabant parietem, ille autem liniebant eum luto absque paleis.* Dic ad eos quis liniunt absque temperamento quod

casurus sit. Ad hoc verò quod adulator detestabilis sit, pertinet illud Prouerbior. 24. *Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.* Ad hoc quod abominabilis sit, pertinet illud Prouerb. 17. *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterque abominabilis est apud Deum.* Ad idem pertinet quod dicit Gl. sup. Luc. 16. vbi agitur de diuite & de Lazaro, quod potest in lingua canum, lingua adulantiũ intelligi: qui vulnera lingunt, dũ mala, quæ in nobis reprehendimus, improbo fauore laudãt. Lingua etiam ista, quę vulnera lingit, indubitãter abominabilis est. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem vna stultitia ipsius, quod ipse laudat hominem sibiipsi, quasi vellet eum vendere, vnde quidam dixit adulanti sibi: Quid me mihi laudas? nunquid mihi vendere me vis? Alia stultitia eius est, quod ipse homini adulatur, vt gratiam eius acquirat, quam tamen melius inueniret, si veritatem ei diceret: vnde Prou. 18. *Qui corripit hominem gratiam posteà inueniet apud eum magis, quam ille qui per lingua blandimẽta decipit.* Et eiusd. 24. *Labia Deo osculabitur, qui recta respondet.* & ibidem: *Qui arguunt, laudabuntur & super eos veniet benedictio.* Hoc est illud quod præcipuè deest diuitibus & potentibus, videlicet, qui verum eis dicat. Vnde Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidẽtibus desit: scilicet qui verum dicat, & hominem inter mentientes stupentem & pro rectis blanda audientem ad verum perducat. Idem: Dic illis non quod velint audire, sed quod velint semper audisse.

De quatuor remediis contra peccatum adulationis.

Sequitur de remediis contra peccatum istud: Et possunt esse quatuor contra istud vitium. Primum est, vt quando vẽtus adulationis flat, homo ad terrã descẽdat, vt quod infimum est & infirmũ ipse in se consideret, & dicat: *Quoniam tu illuminas lucernam meã Domine, Deus meus illumina tenebras meas.* Aliud remedium est, memoria mortis, quod remedium figuratum est Exod. 10. vbi legitur, quod orauit Moyses Dominum, qui stare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum. In locustis adulatores intelliguntur, quos ventus veniens ab occidente proiicit in mare, dum memoria mortis eos fugat: quia vanas hominum laudes contemnit, qui de morte cogitat quando veritas aperta patebit. Tertium remedium est, vt homo subtiliter discernat adulatorem esse eum qui sibi loquitur. Verecundabitur enim cum cognoscet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis propinat, vnde Socrates cuidam sibi adulanti, dixit: Nihil proficis adulator, cum te intelligam. Quartum remedium est, quod homo tristem faciem adulantibus ostendat. Tristis enim facies eos fugat, sicut hilaris facies eos multiplicat. Vnde Prou. 25. *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.* Renuere verò lac adulationis, multum est acceptum patri cælesti. Quod figuratum est Genes. 21. vbi legitur Abraham fecisse grande conuiuium, in die ablactationis Isaac.

CAPVT VIII.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestationem eius.

Sequitur de peccato maledictionis. Maledictionẽ vero hîc intelligo mali imprecationem. Cõtra quod peccatum: primò, possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent: Vt est illud ad Rom. 12. *Benedicite, & nolite maledicere.* Et illud 2. Pet. 3. *Non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto.* Secundò, valere possunt ad hoc

exempla. Sicut est illud quod legitur de Domino Iesu Christo 1. Petr. 2. *Qui cum malediceretur, non maledicebat.* Et illud Apostoli 1. ad Cor. 4. *Maledicimur, & benedicimus.* Tertiò, potest valere contrà hoc peccatum, si ostendatur multiplex malum quod sequitur ex eo. Primum malum est amissio regni æterni. Vnde 1. ad Cor. 6. *Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Aliud malum est, quòd maledictio quam aliquis facit, super caput maledicẽtis reuertitur. Vnde Prou. 26. *Sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustrà prolatum in quempiam superueniet.* Ideò autem dicitur, frustra prolatum: quia est maledictum iuxta diuinam iustitiam prolatum: vt est illud Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Et tale maledictum venit super illud cui maledicetur. Maledictum verò sine causa prolatum venit super eum qui maledicit. vnde Eccl. 27. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.* & Genes. 27. *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus.* Et in Psalm. *Maledicent illi, & tu benedices.* & Matt. 5. Beati estis, cum maledixerint vobis homines, &c. Quartò, potest valere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur peruersitas eorum, qui male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agunt infirmi sint, compatiendum est eis, & pro eis orãdum. Non esset malum imprecandum eis, cum plus malum habeant quàm expediat. Quintò, potest valere contra peccatum hoc, quod maledicere adeò est illicitum, quòd non est licitum maledicere diabolo. vnde Eccl. 21. Dum maledicit impius diabolum; maledicit ipse animam suam, & dupliciter intelligi potest. Vno modo sic: Cùm impius maledicit diabolum: id est, cum dicit eum maledictum & condemnatum, ipse maledicit animam suam: id est, damnatam & maledictam ostendit, cum maledictũ imitetur. vnde ad Rom. 2. *Inexcusabilis es, ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipsum condemnas.* Alio modo sic intelligitur, Cum impius maledicit diabolo: id est, malum optat diabolo, ipse maledicit animam suam: id est, maledicto culpæ & pœnæ subijcit. Cum enim diabolus sit creatura Dei, peccatum est, malum optare ei. Vnde in Canonica Iudæ, vbi legitur, quòd cùm Michaël Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemiæ, sed dixit: *Imperet tibi Dominus*, dicit Gloss. vbicúnque vel quandóque hæc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi aduersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto eum sermone coërcuit: quanto magis hominibus omnis blasphemia est cauenda? Itẽ Gloss. Diabolus in substantia est bonus, sed in voluntate est malus. Et ideò ab angelo non blasphematur, quia aliquid proferre aduersus bonam naturam, blasphemiam reputat archangelus. Simile habetur Zachariæ 3. vbi sic legitur: *Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & satan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan: Increpet in te Dominus satan, & increpet in te Dominus, qui elegit Ierusalem.* Præcipuè verò cauendum est parentib. à maledictione filiorum: quoniam illæ maledictiones magis nociuæ solent esse. Ec. 3. *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Valdè impium est, quòd mater optat malum filio, quod non licet ei diabolum optare.

Capvt XI.

De peccato conuicij, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato.

Sequitur de peccato conuicij, à quo peccato primo deberet cohibere hoc, quòd conuicium multum vulnerat

cor eius, cui dicitur: Eccl. 28. *Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.* Hieron. Sicut homo cauet ne percutiat aliquem cum baculo: sic cauere debet ne percutiat eum conuicio. Secundò, deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium charitatem seu amicitiam destruit, quæ est via excellentior. Vnde Eccl. 22. *Mittens lapidem in volatilia, deijciet illa:* sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Tertiò, deberet cohibere à vitio hoc, quòd non de facili sit concordatio post conuicium dictum. Vnde Eccles. 21. *Ad amicum etsi produxeris gladium non desperes. Est enim regressus ad amicũ. Si aperuit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto conuicio, & improperio & superbia & mysterij reuelatione, & plaga dolosa.* Quartò, deberet homines cohibere à peccato conuicij, quod homo assuetus huic peccato vix corrigitur. Vnde Ecclesiast. 23. *Homo assuetus verbis improperij, in omnib. dieb. suis non erudietur.* Quintò, deberet cohibere homines à conuicio hoc, quod illi qui cõuicia dicunt, frequenter cõuicia audiunt. Vnde Sapiens: *Qui pergit dicere quę vult, audiet quę non vult.* Prou. 13. *Impius confundit & confundetur.* Pro. 26. *Qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.* Sextò, deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium dignum facit hominem morte æterna. vnde Matt. *Qui dixeris fratri suo, fatue: reus erit gehẽnæ ignis.* Septimò, deberet cohibere homines à conuicio hoc, quia dicere conuicium libenter homini, signum est impietatis & magnæ peruersitatis. vnde Prou. 10. *Labia iusti consid[illegible]t placita & os impiorum peruersa.* [illegible]m ex abundantia cordis os loquatur. Matth. 12. Vitiosum est cor vnde frequenter exit conuicium: & in veritate rusticus est, qui rusticitatem libenter dicit. Quod valdè peruersus sit qui conuicium dicit, ex hoc potest patere: quia aut cõuicium quod ipse dicit est malum pœnæ, aut malum culpæ. Si malum pœnæ est, cum malum pœnæ à Deo sit, ipse dicendo opprobrium homini, exprobrat creatori eius. Prou. 17. *Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius.* Si verò est malum culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quòd aliquis illud commiserit. Leui. 19. *Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei, sed inter vos quasi indigena.* Aduena est homo qui magnus peccator fuit, cui peccatum suum exprobrandum non est. Vnde Eccl. 8. *Ne despicias hominem auertentẽ se à peccato, neque improperes ei: memento quoniam omnes in corruptione simus.* Specialiter autem cauẽdum est ne conuicium correctioni admisceatur, sicut faciunt quidam qui sub specie correctionis conuiciantur hominibus. vnde Eccl. 19. *Est correctio mendax in ore contumeliosi.* Vere mendax est talis correctio. Mentitur enim talem correctionẽ, cùm potiùs sit conuiciatio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitiæ, ita tamen quòd adulatione careat admonitio, & contumeliâ obiurgatio, & Prou. 12. *Qui suauis est, viuit in moderationibus, in suis admonitionibus relinquit contumeliam.* Homo mansuetus moderate corripit, & sic vitam animæ suæ seruat: homo iracundus immoderate corripiendo ipsam perdidit vitam. Cauendum est ab immoderata & immansueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipse ignem incendit, quem debuit extinguere, & occidit quem debuit sanare, & tenetur de damno quòd verbum incaute ab eo prolatum fecerit. Ad primum pertinet illud Eccles. 8. *Non incendas carbones peccatorum arguens eos.* Ad secundum pertinet illud Prou. 15. *Lingua placabilis lignũ vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.* Lingua mansueta lignum seu arbor vitæ est. Occasio enim vitæ spiritualis est illis quos corripit: sed lingua immoderata conteret spiritum tam

corripientis quàm eius qui corripitur. Ad tertium pertinet illud Exod. 22. *Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succẽderit*, quod de igne iræ potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui verbo incauto illud succenderit.

CAPVT X.

De peccato contentionis, & de eius prohibitione.

SEquitur de peccato contentionis. A quo peccato, primò, deberet cohibere homines, quia peccatum hoc diabolicum est. Vndè August. Nihil est similius actibus dęmonũ, quàm litigare: vndè seruos diaboli non Dei se ostendunt, qui litigant. 2. ad Timoth. 2. *Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes.* Item Apostolus 1. ad Cor. 11. *Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus.* Secundò, debet homines cohibere à contentione; hoc, quod separare se à contentione nobile est. Vnde Prouer. 2. *Honor est homini, qui separat se à contentione.* Contendere autem ignominiosum est. Senec. Muliebre est litigare. Tertiò, deberet cohibere homines à contentione; hoc, quòd litigare signũ est stultitiæ seu superbiæ, & peruersitatis, & malitiæ. Ad primum pertinet illud Prou. 18. *Labia stulti miscent se rixis.* & illud 20. *Omnes autem stulti miscentur contumelijs.* In verbo miscẽdi, quia commixtio est inseparabilis vnio, intelligitur quòd stulti à contentione separari non possunt. Ad secundum pertinet illud Prouer. 16. *Homo peruersus suscitat lites*, & 26. *Sicut qui apprehendit auribus canem sic pertrans it impatiens, & commiscetur rixæ alterius.* Ad tertium pertinet illud Prou. 17. *Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.* Hoc erit in morte, quando angelus malus ad eum venerit vt eum deferat in infernum. Vel angelus malus potest intelligi aliquis malus homo ad eum missus: vt dicitur vulgariter: iste est malus, sed quandóque inueniet parẽ suum. Quartò, deberet cohibere homines à cõtentione; hoc, quod multa mala inde proueniunt. Vnde Eccles. 22. *Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: & sic ante sanguinem maledicta, & contumelia, & minæ.* Et eius. 11. *A scintilla vna augetur ignis.* Et 28. *Certamen festinatum incendit ignem: lis festinans effundit sanguinem.* Quintò, deberet cohibere homines à contentione; hoc, quod abstinere à lite magni meriti est: vndè legitur in Vitis Patrum, quòd orante Machario vox insonuit ad eum, dicens: Nondum ad mensuram duarum mulierum peruenisti quæ habitant in proxima ciuitate. Cumque Macharius intrans ciuitatem quæsiuisset conuersationem earum ab ipsis, dixerunt quòd erant vxores duorum fratrum, & per XV. annos simul fuerant, & nunquam aliqua earum aliam dicto vel facto contristauerat, & statuerant in corde suo, vt vsque ad mortem verbum inter se seculare non loquerentur: & libenter intrassent religionem, si viri earum permisissent. Vnum eorum, in quibus consistebat meritum harum mulierum, erat hoc, quod litem non habuerant adinuicem. Animus verè innocens nescit litigare. Vnde legitur in Vitis Patrum, quòd duo senes erant in vna cella, qui nunquam habuerant litem inter se. Dixit ergo vnus, Faciamus litem inter nos, & ponamus laterem in medio, & vterque dicat quod suus sit, quia [illegible]mus quid sit contentio. Cum positus [illegible]set later, iam vnus diceret: Meus est. Alter respondit. Ego spero quòd meus est. Cum autem primus diceret: Non est tuus, sed meus: Alter respondit: Si tuus est, tolle eum. Et sic non inuenerunt materiam litigandi.

Quod maximè cum quinque personis cauenda sit contentio.

ET licèt vniuersaliter declinanda sit contentio, præcipuè tamen cum quinque personis: scilicet cum homine potente, vnde Eccles. 8. *Non litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.* Et cum homine locuplete. Ibidem: *Non contendas cum homine locuplete, ne fortè contra te constituat litem tibi.* Multos enim perdidit aurum & argentum. Et cum homine linguato, vnde Eccles. 7. *Non litiges cum homine linguato, neque struas in igne illius ligna.* Et cum homine iracundo, vnde in eodem: *Cum iracundo non facias rixam.* Item cum propria vxore. Ex quo enim aliquis litem habere cæperit cum vxore, nunquam habebit quietem. Prouerb. 19. *Tecta iugiter distillantia litigiosa mulier.* Qui in domo perstillanti est, quando vult declinare vnum stillicidium in vno loco, inuenit illud in alio, & ita non inuenit ibi quietem. Sic vir & vxor quietem non inueniunt, ex quo cœperint litigiosi esse, & valdè male est eis, quantáscunque delicias habeant, vnde Prouerb. 27. *Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio*: & licet de nulla re litigandum sit, præcipuè tamen non est litigandum de re, quæ hominem non molestat. Vnde Eccles. 11. *De illa re quæ te non molestat, ne certaueris.*

CAPVT XI.

De peccato derisionis.

DE derisione quam mali faciunt bonis, breuiter pertransimus, cùm de ea dictum sit in tractatu de ornatu, in cap. de verecundia. Hoc solùm addentes quod legitur Neemias dixisse 2. Esdræ, quum Tobias Ammonites irrideret Iudæos ædificantes, dicens: *Si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum*: audiui, inquit, *Deus noster, quia facti sumus despectui: conuertere opprobrium super caput eorum.* & paulò post subditur: *Ne operias iniquitatem eorum coram facie tua, & peccata eorum non deleantur: quia irriserunt ædificantes.*

CAPVT XII.

De peccato praui consilij, & de his quæ deberent cohibere homines ab hoc peccato.

SEquitur de peccato praui consilij. A quo peccato deberet cohibere homines. Primò, quòd prauus consiliarius proditor est. Decipit enim eum qui in eo confidit, scilicet eum qui ab eo cõsilium petit: quod non est paruum peccatum, vnde Prouer. 26. *Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortem: ita vir qui fraudulenter nocet amico suo.* Secundò deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod praui consiliarij quasi omnia mala faciunt: sic tamen vt nihil mali fecisse videantur. Ipsi dant palmas in faciem Christi, & in membris eius, dicentes: *Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?* vt legitur factum fuisse. Matth. 26. cum Dominus captus teneretur, quasi Dominus ignorare possit astutias eorum, cum scriptum sit Iob. 12. *Ipse nouit decipientem, & eum qui decipitur.* Tertiò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd consiliarius prauus illud consilium, quod ipse vult dare contra aliquos, primò dat contra seipsum. Istud enim habet iustitiæ omnis iniustitia, quod quicunque vult nocere alij, primo noceat sibi. Omnis laqueus deceptionis primo capit eum qui tetendit: Omnis gladius persecutionis spiritualiter primò transuerberat eum qui eo

vtitur. vnde Eccles. 27. *Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti consilium nequissimum, super illum deuoluetur, & non agnoscet vnde hoc veniat illi.* Vnde Prouerb. 26. *Qui fodit foueam, incidet in eam: qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.* Et Psalm. *Lacum aperuit & effodit, &c.* Hoc est figuratum. 1. Reg. 17. in hoc quod Goliath proprio gladio decapitatus est. Et Esther 7. in hoc quod Aman suspensus est in patibulo quod parauerat Mardochæo; praui consiliarij de rapinis & exactionibus quas fieri faciunt, habent peccatum, & ad restitutionem tenentur, cum alij habent lucrum. Consilio eorum bene acquiescitur in malis faciendis, in bonis verò minimè. Quandóque modico tempore plus mali faciunt quam toto tempore vitæ suæ possunt emendare: vndè nullum peccatum est quòd magis impediat homines à salute, quàm istud. Quartò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd peccatum istud multum nociuum est Ecclesiæ Dei. Vnus enim malus consiliarius destruit quandóque totam vnam patriam. Ad magnam malitiam praui consiliarij, referri potest illud Eccles. 31. *Nequius oculo quid creatum est?* Consiliarius enim alicuius oculus dicitur. Vnde Matth. 5. *Si oculus tuus scandalizat te, &c.* Si consiliarius alicuius principis malus est, negocia eius malè disponentur. Vndè Matth. 6. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Quintò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd quandóque illi qui astuti sunt ad dandum consilia nociua aliis, in consulendo sibiipsis iusto Dei consilio fatui inueniuntur. Vnde Iob 12. legitur quod *Deus adducit consiliarios in stultum finem.* Legitur etiam Iob 5. de Domino: Qui apprehendit sapientes in astucia eorum, & consilium prauorum dissipat. Sic enim cauendum est homini, ne prauo consilio acquiescat. Vnde Eccles. 6. *Multi pacifici sunt tibi, sed consiliarius vnus de mille.* Et Eccles. 37. *A consiliario malo serua animam tuam: priùs scito quæ sit illius necessitas, & quid ipse cogitabit, ne fortè mittat sedem in terram, & dicat tibi: Bona est via tua.*

A quibus personis consilium sumendum est.

CAuendum etiam est homini ne cõsilium quærat à iuuenibus. Hac enim de causa Roboam partem regni amisit: quia acquieuit consilio iuuenum, relicto consilio senum: vt legitur 3. Reg. 12. Item cauendum est homini, ne amatores huius mundi consulat de salute animæ suæ, vnde Eccles. 37. *Noli consiliari cum socero tuo.* Socer est mundus iste, qui quodammodo est pater carnis, quæ vxor spiritus est, cum quo consilium habendum non est de salute animæ. Quod figuratum est Genes. 31. in hoc quod Iacob recessit à Laban, ipso nesciente. Bernard. Angelus magni consilij vocat te, & alienum consilium præstolare. Idem: Amicos consulat, qui non legit quod inimici hominis domestici eius. Esa. 19. *Sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens.* Cauendum est etiam homini ne consilium cum stulto habeat. Vnde Eccles. 8. *Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ placeant eis.*

CAPVT XIII.

De seminantibus discordias, & de his quæ cohibent ab hoc peccato.

A Peccato eorum, qui seminant discordias, primo deberet homines cohibere hoc, quòd illud peccatum adeò est exosum Deo. Vnde Prouerb. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur*

testatur anima eius: *Oculos sublimes*, &c. Et numerat Salomon septimo loco, *cum qui seminat inter fratres discordias*: tanquam magis exosum Deo, quam alios peccatores. Nec mirum, si Deus odiat eos qui seminant discordias in Ecclesia. Magis enim videntur nocere ei qui hoc faciunt, quam qui proprium corpus eius crucifixerunt. Plus enim dilexit Christus corpus Ecclesiæ, quam corpus proprium, quum pro corpore Ecclesiæ, corpus proprium morti exposuerit. Vnde qui fodiunt corpus Ecclesiæ, vnitatem eius diuidendo, magis videntur nocere ei, quam qui corpus eius proprium foderunt, continuitatem in eo diuidendo. Ad ostendendum quod nullo modo volebat scindi corpus Ecclesiæ per discordias, voluit ipse tunicam incõsutilem indiuisam manere. Ioã. 19. Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quod nihil magis nociuum est corpori humano quam diuisio continuitatis: nec magis nociuum est Ecclesiæ Dei, quam diuisio vnitatis. Ex vno verbo quod dicit ille qui discordiam seminat, quandoque nascitur discordia tanta, ex qua destruitur patria vna. Vnde magnæ malitiæ est seminare semen tale cum ex vno gradu illius, talis messis surgat. Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quod opus illud diabolicum est, & contrarium operi Christi. Vnde de diabolo scriptum est Ioan. 10. quod *dispergit oues*: Christus vero de se dicit Matth. 2. *Qui non colligit mecum, dispergit.* Ad Christum & ad seruos eius pertinet vnire & pacificare. Matth. 5. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Hac de causa filius Dei venit in mundum, vt pacem reformaret in mundo. Ad diabolum verò pertinet dispergere.

Capvt XIV.

De peccato bilinguium, & de his quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato.

Sequitur de peccato bilinguium. Bilingues autem dicuntur, qui mala loquũtur de hominibus in absentia, & bona in præsentia: vel qui prætendunt quod bona intentione dicant, vel causa loci illud quod proferunt, cum malam habeãt intentionem. A quo peccato primo deberet homines cohibere hoc, quod multum displicet Deo. Vnde Prou. 8. dicit sapientia increata, quæ est filius Dei: *Arrogantiam, & superbiam, & vitam prauã & os bilingue detestor.* Nec mirũ si Deus detestetur os bilingue, cum monstrum sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpente, qui bilinguis est, iuxta vulgi opinionem, quia propter velocem motum linguæ sic apparet. Secundo deberet cohibere homines à peccato hoc, quod valde nociuum est proximo. Vnde Prou. 18. *Verba bilinguis quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsque ad inferiora vẽtris*: id est, ad interiora mentis. Dicuntur autem verba bilinguis quasi simplicia, quia sub prætextu ioci vel bonæ intentionis ea dicit: tamen cor audientis multum lædunt. Vnde de ipsis potest intelligi illud Psalm. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Tertio deberet cohibere homines à peccato hoc, quod multum nocet proprio subiecto. Primo quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui vnicam linguam habet; in quanto periculo est ille, qui bilinguis est: vix sufficit aliquis vnicam linguam regere. Secũdo nocet: quia ponit hominem in opprobrio & fama mala. Vnde Eccl. 5. *Denotatio pessima super bilinguẽ.* Denotatio est digiti ostensio cõfusione plena. Item Eccl. 6.

Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus, & bilinguis. Tertio nocet, quia hominem reddit maledictum. Vnde Eccl. 18. *Susurro & bilinguis maledictus.* Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudo-apostoli variis linguis loquẽtes. A peccato vero isto præcipue cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere. Vnde 1. Tim. 3. *Diacon. similiter pudicos, non bilingues, non multo, &c.*

CAPVT XV.

De peccato amantium rumores.

AB hoc peccato præcipue cauendum est claustralibus. Vnde Bern. rumorem in claustro enumerat inter XII. abusiones claustri. Duodecim vero abusiones claustri hæ sunt: Prælatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus, pannus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

CAPVT XVI.

De peccato iactantiæ, & de his quæ valent contra illud.

PEccatum iactãtiæ dissuadetur Prou. 27. vt legitur: *Laudet te alienus, & nõ os tuum.* Possunt autem valere cõtra peccatum istud, primò exempla: vt est illud quod legitur Daniel. 4. de Nabuchodonosor, quod verba iactãtiæ proferebat in fine, dicẽs: *Hæc est Babylon ciuitas magna, quã ego ædificaui in domũ regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei. Et cũ adhuc sermo esset in ore regis vox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnũ tuum transit à te.* Legitur etiã in Vitis patrum de quodam eremita, qui pollens omnibus animi virtutibus cœpit iactare se, & diabolus in specie mulieris venit ad speluncã eius, dicens: quod à bestiis nocte esset deuoranda, nisi susciperetur eius hospitio: quæ suscepta diuersis blandimentis inducit eum ad hoc quod mẽbra eius singulatim tangeret: & cum inclinaret se vt eam fœde amplecteretur, ipsa euanuit, deridens eum: & multitudo dæmonum clamauit: O monache, qui te vsq; ad stellas extollebas, quomodo demersus es in infernum? Disce, Qui se exaltat, humiliabitur. Tunc ille desperans & fugiens præ confusione à conspectu omnium religiosorum, reuersus est ad seculum tradens se omni impudicitiæ, ne quis eum salubribus monitis de præcipitio reuocaret. Item in regione Thebaïde manente quodam eremita Apollonio vitæ probatissimæ, dixit ei vox de cælo: Apolloni, per te perdam sapientiam sapientũ, & etiam in Ægypto omnem culturam dæmonum subrues. At ille ait: Aufer à me iactãtiam, ne forte elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis, & dixit vox: Mitte manus tuas ad ceruices tuas: & quod comprehenderis, cõstringe, & sub arena subrue, & continuo apposita manu ad ceruices apprehendit paruum Æthiopem clamantem & dicẽtem: Ego sum superbiæ dæmon. Et iterũ vox ait: Perge nunc quocunque volueris in Deo securus. Secundo potest valere contra peccatum iactantiæ, si manifestetur stultitia eius qui hoc vitio laborat. Notandum ergo quod ille qui iactat se ore proprio, seipsum quandoque occidit. Vnde Prou. 18. *Os stulti contritio illius.* Filios autem suos ore proprio comedit, dum bona opera, se iactãdo de illis, amittit. Ipse etiam Dei gratiam effundit vnde Eccl. 20. *Gratiæ fatuorum effundentur.* Ipse laudẽ, quam amat, in loco ponit vbi sordet: scilicet in ore proprio: omnis enim laus in ore proprio sordescit. Ipse etiam testimoniũ fert de seipso. Ioan.

Exemplũ

8. *Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.* Hoc de Christo non habet locum, quum se solus cognoscat, & ipsi soli credẽdum est, iuxta verbum Hilarij: Soli Deo de se credẽdum est, qui se solus nouit. Sed in aliis verum est quod dicitur 2. Cor. 10. *Nõ qui seipsum cõmendat, ille probatus est, sed quẽ Deus commendat.* Ille qui iactat se, est idolum seipsum colens, & de seipso cãtans. Ipse similis est gallinæ, quæ postquam fecit ouum, non cessat clamare donec perpenditur quod ouum fecit: & sic ouũ amittit. Sic ille qui iactat se, tacere non potest, donec bonum opus quod fecit, amiserit. Tertio potest valere contra hoc peccatum, si ostendantur mala quæ ex eo sequuntur. Notandum ergo quod ex hoc peccato sequuntur iurgia. Vnde Prou. 28. *Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat.* Sequuntur etiam inde odium. Vnde Sapiens: Vitiosa iactatio est, affertque audientibus non tantummodo fastidiũ, sed plerunque odium. Hoc tamen sciendum est, quod licet viris bonis opera sua bona quandoque dicere ad Dei gloriam. Vnde 2. ad Corint. 11. dicit Paulus: *Æstimo enim me nihil minus fecisse à magnis apostolis.* Licet etiam ea dicere ad reuelationem spei. Vnde Esa. 38. dicit Ezechias: *Memento quæso, Domine, quomodo ambulauerim coram te in veritate.*

Capvt XVII.

De secretorum reuelatione.

A Secretorum reuelatione, debent hominem cohibere, tria. Primum est, hoc quod legitur Eccl. 27. *Qui denudat arcana amici perdit fidem.* Secundum est quod legitur Eccl. 22. *Est concordatio ad amicum, excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa.* Vnde reuelatio secreti est vnum eorum, de quibus vix fit concordatio. Tertium est hoc, quod si aliquis infamatus fuerit illa reuelatione, vix potest ei restitui damnum quod suscepit. Vnde Prou. 28. *Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum.*

Capvt XVIII.

De peccato indiscretæ comminationis.

PEccatum indiscretæ comminationis fugere debemus, Primò exemplo Christi, de quo legitur 1. Petr. 2. *Qui cum pateretur, non comminabatur.* Secundo debet cohibere ab eo vt demus locum timori Dei. Vnde Eccl. 19. *Corripe amicum antequam commineris, & da locũ timori Altissimi.* Altissimi timori dat locum, qui potius vult quod homines dimittant peccare timore Dei, quam timore humano. Tertio, quia comminationes multùm offendunt hominem, & multa mala inde sequũtur. Eccl. 22. *Ante sanguinem maledicta, & contumelia & minæ.* Quarto cauendum est à comminationibus, ne stultiores nos ostendamus quam simus: *Homo qui comminari consueuit, ostendit se stultiorem quam sit, quia multa comminatur quæ nunquam facturus sit.* Vnde Prouerb. 14. *Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.*

Capvt XIX.

De peccato indiscretæ promissionis.

INdiscretæ promissionis peccatum fugere debent homines, propter tria mala quæ inde sequuntur. Primum est, remorsio propriæ conscientiæ. Vnde Prouerb. 12. *Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ.* Hoc fit quando non soluit quod promisit.

Secundum malum est, quod inimicitias eius incurrit cui promisit, & non soluit. Vnde Eccles. 20. *Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.* Tertium malum est: quod tenetur soluere quod promittit. Vnde Eccl. 8. *Ne respōdeas supra virtutem tuā: quod si spoponderis, quasi restituens cogita.*

A voto indiscreto abstinendū. Specialiter autē cauere debemus à voto indiscreto, ne scilicet voueamus quod implere nolumus. In quo multum peccant aliqui claustrales, qui vouent ea quæ sciunt se non impleturos, in quo etiam aliqui multum peccant, qui suspiciendo sacros ordines continētiam promittunt, quam tamen non proponunt seruare, quod valde periculosum est. Vnde Prou. 20. *Ruina est homini deuorare sanctos*, id est, de voto suo honorare sanctos, & post votum retractari. Et Eccles. 5. *Melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere.* Item in eodem: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim infidelis & stulta promißio.*

Capvt XX.

De verbo otioso, & de his quæ deberēt hominem ab his cohibere.

Quid otiosum verbum sit. Notandum quod verbum otiosum secundum Hieron. est quod sine vtilitate loquentis dicitur, aut audientis. Verba vero scurrilia & turpia non sunt computanda inter otiosa. Vnde Hiero. Qui scurrilitatem replicat, & cachinnis ora dissoluit, vel aliquid profert turpitudinis; non otiosi sermonis, sed criminosi reus tenetur. Multa vero sunt quæ deberent hominem cohibere à verbis otiosi. Primū est hoc, quod cum vir iustus cælū sit, os eius porta cæli est. Et ideò aperiendum non est absque magna causa. Legimus enim cælū ad litterā multoties apertum fuisse, sed nunquam legitur quin aliquod mirum subsecutum sit. Legitur in Psal. *Et ianuas cæli aperuit*: Et subditur: *Et pluit illis manna ad manducandum.* Legitur etiam Luc. 3. quod *Iesu baptizato & orante, apertum est cælū.* Et subditur quod *descendit Spiritus sanctus. Vox etiā patris audita est.* Item cum beatus Stephanus lapidaretur, *aperti sunt cęli, & vidit Iesum stantē à dextris Dei, & gloriā ipsius*: & sic quando porta cæli spiritualis aperitur, scilicet os viri iusti, debet inde exire manna vel verbum dulcis consolationis, vel verbum quo Spiritus S. datur, vel verbū quo Spiritus S. vel ipsius gratia hominibus ostēdatur. Sed de quibusdā cum expectatur vt exeat manna, exit potius rana, aliquid scilicet garrulitatis. Secundo deberet homines cohibere ab otiosis verbis hoc, quod lingua calamus est Spiritus S. Vnde Psal. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Solent *Psal. 44* offendi scriptores quādo calamo eorum aliquid inutile scriptitatur, & illum proiiciunt: Sic Spiritus S. quandoque linguā illam repellit quæ verbis otiosis se exponit. Tertio deberet cohibere homines à verbis otiosis hoc, quod loquela naturaliter in solis rationem habentibus inuenitur: vnde per sę data est loquela rationi, & ideò sine ratione fieri non debet. Quarto deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, quod omnia verba ad examen Dei venient. Vnde Matt. 12. *De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent in die iudicij rationem.* Et Eccles. vlt. *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, &c.* Et dicit Gl. quod etiam de verbo ignoranter prolato hoc intelligitur. Vnde debemus verba nostra hîc examinare, vt per examē illud possint trāsire. Quinto deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, quod homo est velut castrū obsessum vndique. Vnde *Psal. 16.* Psal. *Inimici mei animā meam circūdederunt, &c.* Os vero hominis porta est, per quam sæpe hoc castrum captum est; ideò porta ista diligenter est custodienda, & non ad verba inutilia aperienda. Sexto

deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, quod thesaurus magnus est in homine. Vnde Apost. 2. ad Cor. 4. *Thesaurum habemus in vasis fictilibus.* Ideo qui thesaurum suum non vult amittere, os suum clausum diligenter debet custodire. Septimo vtilitas magna quæ ex verbis potest prouenire. Verbo enim vno potest homo in oratione regnum æternum mereri. Item vno verbo potest dari occasio salutis plurib. animabus. Vnde ex magna corruptione prouenit, hoc quod homo otiosa & inutilia loquitur libēter, ex quo potest adeò vtilia loqui. Hoc aūt præcipue reprehensibile est in sacerdotibus. Vnde Ber. Inter seculares nugæ sūt, in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdum si incidant, ferendæ forsitan, referendæ nunquam. Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum est, assuescere sacrilegum: Labia sacerdotū custodiunt scientiam & legem requirent ex ore eius, non nugas vel fabulas. Verbū scurrilitatis, quod faceti vrbaniue nomine colorant, non sufficit ab ore peregrinari, procul ab ore est relegandum: fœde ad cachinnos moueris, fœdius moues. Hieron. Beata lingua quæ non nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui vero sunt qui non multum curant cauere à verbis otiosis, vel ab aliis venialibus peccatis, eo quod talia peccata sibi parua videntur.

De quinq; timēdis circa venialia peccata.

Venialia peccata quantum extimescenda.

IDeo notandum quod quinque sunt quæ debet homo timere circa venialia peccata. Primum est multitudo eorū. Vnde Aug. Ista leuia contemnere noli. Si contemnis quando appendis, expauesce quando connumeras. Secundum est hoc, quod pro talibus ad iudicium Dei sumus trahendi. Vnde super illud Iob 31. *Nonne vias meas ipse considerat?* dicit gl. Sic Deus vniuscuiusque vias considerat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimæ cogitationes ac tenuissima verba, quæ apud nos vsu viluerunt, eius iudicio indiscussa remaneant. Sed quæ ratio poterit reddi de verbis otiosis, cum sine ratione dicantur? Vnde Bern. Si præterea verbum otiosum est, quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationem reddere poterimus de eo quod est præter rationem? licet confabulari, aiunt, donec prætereat hora quam tibi ad agendum pœnitētiam, ad obtinendam veniā, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat. Tertio timendum est ne inter multa venialia aliquod mortale incidat homine ignorante. Vnde Osee 7. Alieni comederunt robur eius, & ipse nesciuit. Quarto timendum est, ne per venialia homo ita debilitetur, quod in aliquod manifestum mortale cadat. Eccl. 19. *Qui modica spernit, paulatim decidet.* Gregor. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. Idem: Si ista parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si stupa & claui in nauibus sint minima: tamen defectus eorum occasio submersionis potest esse his, qui in nauibus sunt. Præsentia enim eorū occasio est euasionis. Legitur quod Absalon occasione crinium interfectus sit. 2. Reg. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi: *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Quæ parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiam Iudic. 16. quod Samson abscissis crinibus debilis factus sit. In quo figuratum est, quod aliquis debilitatur quando modica bona negligit facere: è contrà Nazaręi nutriebant comam: vt legitur Numer. 6. Quinto timenda sunt venialia, quia profectò impediunt, quando enim aliquis Deo ingratus est, & non vult facere pro eo nisi ad quod tenetur, Deus non ita abundanter largitur gratiam ei vnde proficere possit. Præterea vnicus pilus cibum alicui reddit abominabilem, & modicum pulueris oculum multum

obnubilat. Sic venialia seruitium alicuius minus gratum videntur Deo reddere & oculos cordis obnubilant.

Capvt XXI.

De Multiloquio, & de his quæ ab eo cohibent.

MVltiloquium peccatum est, à quo primo debet cohibere hoc, quod signum est imbecillitatis. Hieron. Inter canes qui infirmior est, magis latrat. Secundo vero hoc, quod multiloquium hominem odiosum reddit, pauciloquium vero amabilem. Vnde quidem Philosophus interrogatus quo modo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Et Eccl. 9. *Terribilis in ciuitate sua homo linguosus & temerarius in verbo suo odibilis erit.* Tertio hoc quod multiloquium impedit conuersionem. Vnde Iob. 11. *Nunquid vir verbosus iustificabitur?* Leuit. 15. *Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit.* Quarto vero hoc, quod in multiloquio nō deerit peccatum, vt legitur Prouerb. 10. & Eccl. 20 *Qui multis vtitur verbis; lædit animam suam.* Et Eccl. 5. *In multis sermonibus inuenietur stultitia.* Quinto hoc, quod multiloquiū signum est stultitiæ. Vnde Eccl. 10. *Stultus verba multiplicat.* Et Prouerb. 29. *Totum spiritum suum profert stultus.* Sextū vero est hoc, quod dicitur in Psalm. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Septimum est hoc, quod frequenter accidit, quod vbi est multitudo verborum, ibi est indigentia operum. Sicut vbi multum est de paleis, ibi sæpe parum est de grano. Prouer. 14. *Vbi verba plurima, ibi frequenter egestas:* & 19. *Qui tantum verba sectatur, nihil habebit.* Octauo magna vtilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Eccl. 19. *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiā.* Prou. 12. *De fructu oris sui replebitur vnusquisq; bonis.* Legitur in Vitis patrum, quod quidam portauit lapidem tribus annis in ore, vt vitaret multiloquium.

Psal 39.

Capvt XXII.

De Turpiloquio.

TVrpiloquium, peccatum est, à quo dissuadet nos Apost. ad Ephes. 5. dicens: Fornicatio autem & omnis immūditia, aut auaritia non nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, &c. Ab hoc peccato multum debemus cauere: quia hoc peccatum est turpitudo in ore, vbi multū indecēs est immūditia. Præterea turpiloquium proximum corrumpit. Vnde 1. ad Cor. 15. *Corrumpūt bonos mores colloquia praua.* & 2. ad Tim. 2. Quorum sermo serpit vt cancer. Corrumpit etiam ipsum qui turpiter loquitur, vt tandē turpia opera non abhorreat. Senec. Turpia ne dixeris, paulatim enim per verba pudor deiicitur, vt à verborum dicacitate abstineamus, & potissimum à turpibus. Natura linguam in medio capite collocauit, quam dentium multitudo & labia circumstant, ad insinuandum, quod tacendum est, vel iuste loquendum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de aliis sensibus. Insuper à multitudine actuali loquendi habitus emergit, qui virum ita propensum ad illicite loquendum reddit, quod abstinere ægerrime potest. Propterea habitus ne generetur, à principio obuiandum est: Secundum quod dicit Metrista: *Principiis obsta, serò medicina paratur.*

Capvt XXIII.

De scurrilitate, & his quæ valere possunt contra hoc peccatum.

Scurrilitas, fluxa curialitas dicta, detestanda.

SCurrilitas, quæ à stultis curialitas dicitur, est iocularitas, sicut dicit gl. su-

per epistolam ad Ephes. 5. Contra quod peccatum primò possunt valere verba. S. scripturæ quæ illud dissuadent: vt est illud ad Ephes. 5. *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas.* Et 2. ad Thess. 3. *Audiuimus quosdam inter vos ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operãtes panem suum manducent.* Secundo potest valere contra hoc peccatum, si scurras diuersis generibus rerum comparemus. Notãdum ergo quod scurra est velut capra, vel simia, cũ quibus ludit Diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est, Simia animal deforme. Sic tales valde fœtidi sunt & valde deformes. Ipsi etiam sunt fures damnosissimi. Tempus enim, quo nihil est pretiosius in vita ista, inter transitoria hominibus furantur. Ipsi consolatores sunt eorum qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi reuelãt falsis recreationibus labores eorum qui vadunt in æternum, ne deficiant in via. Ipsi faciunt etiam obdormire homines in peccatis, vt à diabolo deferantur in infernum, & non excitentur. Tertio potest valere contra hoc peccatum, si ponantur ea quæ S. scriptura dicit de risu huius temporis, ad quem verba scurrilia excitant.

De risu huius temporis.

NOtandum ergo quod risus huius temporis error est. Vnde Eccles. 2. *Risum reputaui errorem.* Est etiam velut quædam ebullitio stultitiæ. Vnde Prou. 15. *Os fatuorum ebullit stultitiam.* Fit autem hæc ebullitio ad ignem prauæ concupiscẽtiæ, scurra sufflante istum ignem vento vanitatis incluso. Risus autem talis, est velut sonitus spinarum ardentium sub olla crepitantium. Vnde Eccl. 7. *Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti.* Item risus talis, est velut quidam nuntius stultitiam cordis exterius insinuans. Vnde Eccles. 19. *Amictus corporis, & risus dentium & ingressus hominis enuntiant de illo.* Item risus talis maledictus est. Vnde Luc. 6. *Væ vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis.*

Quod multiplex risus malus sit.

EX his satis manifestum est quãta sit fatuitas scurrarum, qui ad risum talem excitant. Item notandum quod est risus inuidiæ, risus perfidiæ, risus insaniæ, risus vanitatis puræ & risus prudentiæ. De risu inuidiæ loquitur poëta describẽs inuidiam: *Risus abest nunquam nisi quem fecere dolores.* De risu perfidiæ legitur: Prou. 10. *Quasi per risum stultus operatur scelus.* De risu insaniæ legitur Prou. 15. Quod stultitia est gaudium stulto. Vnde Aug. Malunt sapiẽtes se habere sanos lugentes, quam phreneticos lugentes. Item August. dicit: Gaudium mundanorum gaudium est phreneticorum. Risus vero puræ vanitatis est, cum aliquis ex sola leuitate ridet. Ad quẽ risum possumus referre quod legitur in vitis patrũ de quodam sene, qui vidit quendam ridentem, & dixit ei: Coram cœli & terræ Domino rationem totius vitæ nostræ reddituri sumus, & tu rides. Risus vero prudentiæ est risus rarus & tacitus vnde Eccl. 21. *Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.* Et Iob. 29. *Si quando ridebam ad eos, non credebant.* Gregorius. Prælatus debet se taliter habere ad subiectos, vt ridens timeri, & iratus possit amari: ne nimia lætitia vilem, vel immoderata seueritas reddat odiosum. Item notandũ quod sicut risus præsentis vitæ debet esse rarus & modicus: sic luctus frequens & multus. Monemur autem ad hoc exemplo Christi, quem ter legimus fleuisse, risisse vero nunquam legimus. Fleuit Iesus super ciuita-

destructionem Ierusalem. Luc. 19. & ad Lazari suscitationem. Ioan. 11. & in agonia quando prolixius orauit, de quo fletu habetur ad Heb. 5. Monet etiam nos ad hoc multiplex materia luctus, quam in mundo isto videmus, & hoc quod lacrymæ nostræ in suo valore sunt. De hac materia require in tractatu de Luxuria, in cap. de Choreis.

CAPVT XXIV.

De indiscreta taciturnitate.

SEquitur de indiscreta taciturnitate. Et notandum quod sicut vitiosa est loquacitas, sic etiam vitiosum est semper tacere: vnde Eccl. 3. *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Isidor. *Seruanda est lingua, non insolubiliter liganda.* Bern. Mors & vita in manibus linguæ. Ideo ori ponenda est custodia, vt nec vitalem ædificationem clausura damnet, nec lethales pernicies liberum sortiantur egressum.

Quod tacere in Prælatis malum sit, & maxime à verbo prædicationis.

TAciturnitas vero præcipue est reprehensibilis in Prælatis, qui docere habent populum. Illis enim tacere à verbo prædicationis, mors est. vnde Exod. 28. Præceptum est quod in extremis partib. vestium Sacerdotalium fierent tintinnabula aurea mixta malis punicis, vt audiretur sonitus quando Aaron ingrederetur & egrederetur sanctuarium in conspectu Domini & non moreretur. De quo verbo loquens Gregor. dicit: Sacerdos ingrediens & egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur: quia cōtra se iram æterni iudicis prouocat, si de eo sonitus prædicationis non procedat. Ad idem pertinet illud quod legitur Ezech. 33. *Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, venerit que gladius, & tulerit de eis animas, ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requirā.* Apost. 1. Corinth. 9. *Væ mihi si non euangelizauero.* Ad Prælatum specialiter pertinet illud Esai. 58. *Clama ne cesses,* & illud Osee 8. *In gutture tuo sit tuba:* & illud Esa. 6. *Væ mihi, quia tacui.* Si propter taciturnitatem prælati aliquis pereat, simile est ac si ipse eum interficiat. Vnde Paulus Actor. 20. *Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi quò minus annuntiarem omne consilium Dei in vobis.* Innuens per oppositum; quod reus esset sanguinis eorum, si ipse eis non annuntiasset. Indiscreta taciturnitas dissuadetur Eccl. 4. vbi legitur: *Ne retineas verbum in tempore salutis.*

PARS III.

De octo remediis cōtra peccatū linguæ.

POstquam dictum est de peccato linguæ & custodia in communi, & specialiter de 24. peccatis linguę, consequēter tangendū est aliquid de remediis cōtra peccatum istud. Et ponemus octo remedia contra peccatum illud. 1. remediū est consideratio periculi quod est in loquendo. Tunc porta alicuius castri cautius aperitur, quando notum est homini castri, quod hostes portæ insidiantur. Vnde cum hostes inuisibiles portæ eius specialiter insidientur, cum cautela magna aperienda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob. 40. *Memento belli, & ne addas amplius loqui quidquam.* Secundum remedium est consideratio tam nobilitatis quam vtilitatis huius membri. De qua nobilitate & vtilitate, habitum est in principio huius tractatus. Vbi dictum est quod in lingua præcipue indecens sit immūditia, & quod diuino officie

ficio præ cæteris membris deputata sit. Tertium remedium est, quod homo contra portam oris quasi quasdam barras facit. Barræ istæ sunt proposita firma declinandi personas illas cum quibus peccare solet per linguam, vel loca illa in quibus solet habere occasionem per linguam peccandi, vel silentium tenendi horis in quibus facilius homo per linguam labitur, vt hora post cibum, & alia similia proposita, quæ custodiunt hominem ne offendat in lingua. De barris istis legitur Prou. 18. *Frater qui adiuuatur à fratre quasi ciuitas firma; & iudicia quasi vectes vrbium.* Proposita ex iudicio rationis facta de custodia sensuum, quasi vectes, id est, quasi barræ vrbium sunt. Quartum remedium est, quod homo raro loquatur. Exemplum de hoc habemus in B. Virgine, cuius septem verba tantum leguntur in Euangelijs. Vnde Eccl. 19. *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.* Quintum remedium est, quod homo pauca loquatur: *Sicut enim in multiloquio non deerit peccatum.* Prou. 10. Sic breuiter loqui ad hoc valet vt homo caueat à peccato. De quarto & quinto remedijs dicit Philosophus: Ad summam perfectionis volo te esse breuiloquum, & rariloquum, & submissa voce loquentem. Ad rariloquium monet Seneca, dicens: Auribus frequentius quam lingua vtere. Idem: In hoc incumbe, vt libentius audias, quam loquaris. Sextum remedium est tarditas in loquendo, vt homo non exeat in loquendo, nisi præcedente deliberatione. Ad quod pertinent verba S. scripturæ quæ sequuntur. Hier. Prius veniat sermo ad limam, quam ad linguam. Eccles. 4. *Noli citatus esse in lingua.* Et Eccles. 5. *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram* Deo. Innuitur causa quare non debeat homo loqui absque deliberatione: quod enim homo loquitur, coram Deo loquitur. Eccles. 21. Verba prudentium staterâ ponderabuntur. Seneca: Tardiloquum te esse iubeo, & prope erit tibi Deus. Prouerb. 13. *Qui inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Qui enim non vult loqui absque deliberatione, clauem oris habeat in arca cordis. Vnde quantum ad hoc securus est Eccl. 21. *In ore fatui cor illius, & in corde sapientum os illorum.* Septimum remedium est, quod inter omnia præcipuum videtur esse vt homo orando linguam suam Deo commendet. Domini enim est gubernare linguam, vt legitur Prouerb. 16. Vnde Dauid: *Pone Domine custodiam ori meo.*

De silentio claustralium, & eius commendatione.

OCtauum remedium est, silentium claustralium, Hieron. Linguam maledicam indictum emendat silentium. Et sicut in sexto clauis oris ponitur in arca cordis, in septimo vero ponitur in manu Dei: Sic in octauo ista clauis oris ponitur in manu prælati. Qui autem nesciente prælato & nolente portam oris aperuerit, postquam ei clauem tradidit, fractor videtur esse templi spiritualis, & cum clauem faciat contra clauem, videtur esse latro.

Quæ valeant ad commendationem silentij claustralis.

AD commẽdationem vero claustralis silentij primo possunt valere exempla, & præcipue exemplum Christi. De quo dicit Gl. super illud Esa. 2. *Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Herodi vel Pilato pauca respondit, ne differretur salus humani generis. Le-

gitur etiam quod Abbas Agathon lapidem in ore suo per triennium portabat, donec taciturnitatem disceret. Legitur etiam de Abbate Pambo, quod fratres dixerunt ei, vt diceret aliquem sermonem Alexādrino Episcopo ad se veniente. Qui ait: si in taciturnitate mea non ædificatur, nec in sermone meo ædificabitur. Inuenitur etiam de quodam milite potente qui voluit intrare Religionem, & misit quendam vasallum suum ad abbatem, iniungens ei quod diceret abbati se velle intrare istam religionem. Addidit etiam quod diceret se esse mutum, paratum tamen in omnibus se obedire, quod ideo fecit, quia sæpe in lingua offenderat, & cogitauit quod nisi caueret sibi, lingua sibi auferret bona quæ ibi faceret, & receptus est miles in religione illa, & credebatur mutus. Exiēs autem quadam vice cum abbate ad quendam militem qui laborabat in extremis, vidit animam eius, quum moreretur, mirabiliter à dæmonibus trahi, & compatiens fleuit, & discedentes inde obuium habuerunt quendam alium militem, qui promisit abbati quod renunciaret seculo, & cum eum præcederet in quodam ponte tentaturus viam coram abbate, decidens de ponte submersus est: cuius animam vidit miles ab angelis in specie monachi in cælum deferri, & solutus est in gaudium. Cum autem abbas venisset ad claustrum, adiurauit militem in virtute obedientiæ, vt sibi diceret si loqui posset: & cur in morte illorum duorum se taliter habuisset. Cui miles: Male fecisti, quia contra propositum meum me loqui fecisti: sed tamen tibi indicabo, & narrauit ei omnia per ordinem. Audiens abbas cecidit ad pedes eius. Miles autem renuens, petiit vt in aliquo recluderetur loco, vbi taciturnitatis suæ propositum posset seruare. Secundo possunt valere ad commendationem silentij sacra verba quæ illud dissuadent: vt est illud August. super Domine exaudi. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in iocunditate. Et Arsenio cum discederet à palatio vt monachus fieret, facta est vox dicens: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæc enim sunt radices non peccandi. Hieron. Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere quàm eloquentiā peccatricem. Tertio potest valere ad commendationem silentij, si ostendantur bona quæ ex silentio proueniunt.

De vtilitatibus silentij, & eius commendatione.

NOtandum ergo quod silentium hominem fortem efficit: *In silentio & spe erit fortitudo vestra.* Abbas Pastor: omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, separabitur. Sicut vix vel nunquam pugil vincitur, nisi malum verbum dixerit: sic vix vincitur à diabolo, qui à malis verbis sibi cauerit. Item silentium pacem facit: Vnde. Esa. *Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium.* Silentium est quasi quædam cultura iustitiæ, sicut enim ex nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam *Dei*, quàm proximi: sic ex silentio iustitia nutritur, ex quo velut ex quadam arbore fructus pacis colligitur, vnde cum claustralibus pax summe necessaria sit, valde necessarium est eis silentium, vnde pax sequitur. Multæ lites & iræ remouentur ex obseruatione silentij, Prouerb. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Item silentium est signum sapientiæ. Senec. Taciturnitas homini stulto pro sapientia est. Quidam Philosophus cuidam rustico in conuiuio tacenti: Et docti, inquit,

hoc solum habes. Prou. 18. *Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur.* Et Iob. 13. *Vtinam taceretis, vt putaremini sapientes.* Sapiens: Nemo stultus tacere potest. Item silentium etiam est spiritualis profectus. Vnde Thren. 3. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se.* Homo qui iam leuauit se supra statum hominum qui habet Deum consolatorem & collocutorem, potest esse solitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro socio, non curat de consortio humano. Senec. Primum argumentum compositæ mentis existimo posse secum consistere, & secum morari. Bernard cum quo Deus est, nunquam est minus solus, quam cum ipse est solus: quod ideo dicitur, quia tunc liberius habet suum verum socium, scilicet Deum. Homo etiam cui Deus interius loquitur, non curat multum de loquela exteriori. Gregor. Non sufficit proficere homo ad vtrumque diuisus, quia si exterius auditum aperit, interius surdescit. Item silentium præparat hominem colloquio diuino. Vnde Thren. 3. *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.* Filius Dei verbum est, ideo auditum & auscultationem requirit. Ecclesi. 32. *Vbi non est auditus, non effundetur sermo.* Et 1. Reg. 3. *Loquere Domine, quia audit seruus tuus.* Silentium seruare, est os vnde exit ignis & flamma obstruere. Item silentium seruare, est bestiam indomabilem clausam tenere. Iacob. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest.* Item silentium seruare, est gladium penetrantissimũ in vagina abscõdere. Psal. *Lingua eorum gladius acutus.* Item silentium seruare, est foueam obstruere, per quã homo sæpe cecidit, & collũ cadendo sibi fregit. Eccl. 14. *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.*

Quod diligenter esset obturanda fouea illa quæ totiens fuit homini occasio ruinæ & talis ruinæ.

Silentium est frænum viri claustralis. Vnde claustralis sine silẽtio est quasi equus sine fræno. Silentiũ etiã clauis religionis est: vnde claustrũ absque silentio proprie claustrum non est cum sit absque clausura: Sed est velut vrbs patens & absque murorum ambitu: vnde Prou. 25. *Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu.* Sic vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Claustrum absque silentio est velut vinea absque sepe, quæ direptioni exposita est. Ecclesiast. 19. *Vbi non est sepes, diripietur possessio.* Eccles. 10. *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.* Matth. 21. legitur de sepe ista: *Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei:* & Prou. 22. *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineã viri stulti, & ecce totũ repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & materia lapidum destructa erat.* Item hîc per maceriã intelligitur quod prius per sepem. Et innuitur quod negligentia & pigritia prælatorum, causa sit quod silentiũ & aliæ claustrales obseruantiæ in claustris non obseruentur. Sicut solet obstrui vas, in quo sit vinum seruatũ vt vinũ fortius sit: sic oportet quod claustralis districtio obseruet silentiũ, vt feruor deuotionis sit in eo. Alioquin os eius ad loquacitatem fuerit apertũ, quidquid deuotionis in eo est, exhalat. Item silentium in claustro suffocatio malitiæ est: quia iuxta verbum prius positum, qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Silentium etiam signum est mortis veteris hominis: loquacitas in claustrali qui debet esse mortuus, stupenda est, sicut si vide-

remus hominem mortuum loquentẽ. Religio vero vbi non obseruatur silentium potest dicere illud Iob. 30. *Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me.* Vltimo ad commendationem silentij potest valere illud Sapientis: Locutum esse aliquando pœnituit me: tacere vero, nunquam. Itẽ, Chusi, qui interpretatur silentium erat amicus Dauid.

SVMMÆ VITIORVM FINIS.

INDEX RERVM QVÆ IN HAC *Summa Vitiorum continentur.*

A.

B.

C.

Inuidiæ

FINIS INDICIS.

...
ↄsi.lviii.in finalibus vbis.incipit statuto.
Barbarica villa Brixiēsis.cōsi.vii.in prin.incipit. Quidā .d. Pasinus.
Bastardus nō succedit fratribus lītimis si sunt ab eis.ↄs. ccccxxxiii.in fi.incipit. Femina.
Bastardus masculi illustris dr̄ ~~nato~~ femine illustris non dicitur spurius eo.ↄsi.in fi.
Bellum vnde procedit.consi.xii.l prin.sentētie que incipit In nomine sancte z indiuidue trinitatis.incipit. Orta guerra.
Bella quādo sunt permissa.cōsi.li.in medio in versicu. z hec vera sunt.incipit. Dicitur. z in consi.ccccxxii.in versi. vltimo non est omittēdum.incipit. A capite inchoantes.
Beneficiū pacis an prosit fustigādo z pforādo in auricu-lis.cōsi.cclvii.pulchro z breui.incipit.presupposito.
Beneficiū cedēdarum quādo competat.consilio.cccxvii. breui.incipit qlibꝫ iustus.possessor.item cui competat. cōsi.ccclxxxviii.in col.iii.in v̄.nō obstātibus predictis cum se.incipit. Dominus lāfrācus.item an ille qui cō-sentit aliēationi possit repelli ab actiōe hipothece tanꝙ

...
pit factum sup quo.
Clausula in statutis extante masculo femina non succedat ↄsi.ccccxv.quid importat.incipit.v̄ba legis.
Clausula in epistolis erimus corā nostro Rege pro reci-piendo rationeꝫ z faciendo talia: an operetur vt dicatur Rex factus iudex de hoc vel arbiter.consilio.ccccxviii. in columna in versiculo.sed quia ex suppositis cum se. z se.incipit. Petita venia.de quo in consi.ccccxxii.in cipit.a capite inchoantes.
Clausula in testamento a testatore prolata quod legatari-us possit propria auctoritate apprehendere possionem qd operetur.ↄsi.ccccxxxv.breui.incipit.v̄itas.
Clausula in testamento z si non valet de iure ciuili valeat de iure canonico faciat legata debere ex testamento ru-pto posthumi pretertione.ↄsi.ccccxl.post prin.in v̄.mō incipit.qr vltimus passus.
Clausula i testō substituo eis blācū ꝑ medietate an itelliga tur pro vnaquaqꝫ medietate ad eos institutos pertinen te an in vna tantum.cōsi.ccccxliiii.in prin.in v̄. sꝫ circa. incipit.v̄sis dictꝭ.